

გაზე
ნიშნისანიძე

მუშა
კუთხე

თბილისის დოკუმენტური კომპა

თბილისი
„გერანი“
1991.

ვუძღვნი შვილიშვილებს —
ახალ გიჟო ნიშნიანძესა
და ახალ თბილისელებს!

გიზო ნიშნიანიძის ქალაქური დოკუმენტური პოემა „პაემანი ვერაზე“ ასახავს ორმოციანის წლების თბილისის ინტერნაციონალურ ხულს, განუყოფელ კოლორიტს, რომლითაც გამოირჩეოდა საქართველოს დედაქალაქი.

პოემაში ეხვდებით კონკრეტულ ისტორიულ პირებს, უბრალო თბილისელებს, ვინც თავისი მაღალი მოქალაქეობრივი თვისებებით გამოეყრნა თბილისის კოლექტიური ხასიათი. აქ პოეზიისა და პროზის მონაცვლეობით ნაჩვენებია თბილისური ზნე, ყოფა, იუმორი.

„პაემანი ვერაზე“ არამარტო მრავალფეროვან მხატვრულ ასპექტში გადმოცემული ვერის უბნის ქრონიკაა, არამედ დედაქალაქის უახლოესი ისტორიული წარსული, რომელიც ცოცხალ ძეგლს უდგამს ნაღდ თბილისელებს.

წიგნი უხვადაა ილუსტრირებული მხატვრულ-დოკუმენტური ფოტომასალით.

პოემა 1981 წლის 28 დეკემბერს მხატვრული კომპოზიციის სახით დაიდგა ფილარმონიის დიდ საკონცერტო დარბაზში, გამოიცა ფირფიტების ალბომად, მრავალგზის იქნა ტრანსლირებული საქართველოს ტელევიზიით და უჩვეულო წარმატება ხვდა წილად..

რედაქტორი ნოდარ გურუშვიძე

წიგნი გამოდის ავტორის ხარჯით.

ეს წერილი, გამოქვეყნების დაუალეობით დაიწერა როგორც რეცენზია, სოლო წიგნის ავტორის სურვილით იბეჭდება როგორც წინასიტყვაობა.

„პაემანი ვერაზე“ — რეცენზია

გიორგი ნიშნიანაძის „პაემანი ვერაზე“ სიცოცხლისა და მარადიული სიჭაბუკის, გულითადობისა და კაცურ-კაცობის, სიკეთედ და სიყვარულად „დაღვრილი“ მსეუბრეების ჰატიოსანი ცხოვრების საგალობელია.

თბილისსა და თბილისელებზეა დაწერილი ეს წიგნი. თბილისელთა თბილისელობაზეა საუბარი, გულწრფელი და გულაღალი თბილისელი კაცის საუბარი.

თბილისში ეველა თაობას თავისი თბილისი უევარდა და ეველას ერთად ერთი, ერთიანი და განუყოფელი დედაქალაქი. ამ წიგნშიც ასეა. ერთი უბანი ისე გადადის მეორე უბანში, ერთი თბილისელი კაცის ოცნება ისე ერწყმის მეორე თბილისელი კაცის ოცნებას, როგორც ერთი ქუჩა მეორეს. ისე ავლენს და ამჟღავნებს ერთი კალამბური მეორეს, როგორც ერთი აივნებიანი სახლის კედელი მეორეს.

ეს გახსენებაც არის და ფიქრიც იმაზე, რასაც მერე გაიხსენებენ სხვები, ტყვილიცაა და სისხარულიც, ტირილიცაა და სიმღერაც, ჭმუნვაცაა და აღსარებაც, შეცოდებაცაა და მსჯავრიც, ბოლომდე აუხსნელი იგავიცაა და იჩითად, საღალაოდ ნასროლი სადღეგრძელოც — ეველაფერი ის, რაც ასე აღელვებდა გუშინ და რაც ასე აღელვებს დღეს თბილისელ კაცს, ქართველ კაცს, მაშლიშვილსა და ჰატრიიტს, დარდიმანდსა და ჯიქურს, მართლისმთქმელს, ჰირში მთქმელს, იკლიკანტურად მთქმელს.

ლიმილითა და ცრემლით, იგავითა და „ანკედოტი“, ისარივით ნატეორცნი კაუთითა და საღებოზოდ მოღერებული სტროფით, „ჭორითა“ და მართალით, ერთის ოხუნჯობითა და მეორე მთელი ხალხის სიცილ-ხარხარით, სინანულისა და სიხარულის მარილითაა შეზავებული და შეკრული ეს უცნაური „ჰაუმანი ვერაზე“, რომელმაც უკვე გაიკვლია გზა ხალხის გულისაკენ ჯერ საქალაქო გაზეთ „თბილისში“ გამოქვეყნებული ნაწევრების, მეორე ფილარმონიის დიდ საკონცერტო დარბაზში გამართული ლიტერატურულ-მუსიკალური საღამოს წეალობით. მთელი ეს საღამო შემდგომ ცალკე ორ „გიგანტ“ ფირფიტად განსხეულდა და ოპერატულად, დიდი ტირაჟით გამოვიდა ფირმა „მელოდიაში“.

გამოხმადურება ფრიად დიდი იყო. აქი რამდენიმეჯერ გადაიცა კიდევ ტელევიზიის მეშვეობით და „ჰაუმანი ვერაზე“ იქცა ერთ თავისებურ საეტაპო მოვლენად ქართველი ხალხის კულტურულ ცხოვრებაში.

ასლა ჩვენს წინაა ხელნაწერის სახით 26 საეკტორო თაბახის მოცულობის ერთ ნაწარმოებად შეკრული „ჰაუმანი ვერაზე“, რომლის ცალკე წიგნად გამოცემა სასურველიცაა და სამურიც.

არის ამ წიგნში სამი-ოთხი თავისი ერთი სულისკვეთება, მამათა და შვილთა ერთსულოვნება, თუ გნებავთ, ერთადერთობაც, ოდეს თბილისქალაქელთა ერთადერთობაზეა ღაპარავი.

ამ მხრივ თბილისი და თბილისელობა ნაწარმოებში მარტო კოლორიტი არაა. არც თავმოსაწონებლად არის შექმნილი ეს თხზულება, თუმც წიგნს ეველგან ერეობა ზეაწეული და ამაღლებული ტონი და მახვილი თავმოწონებისა, რომელიც მშობლიური ქალაქის წრფელის სიუეარულით არის ნაგარნახევი მხოლოდ.

სადაც სიუეარულია იქ ეველაფერი დასაშვებია! გრძნობათა სიჭარბეცა და ალაღებდზე სიარულიც. გიჟო ნიშნიანიბე ბეწვის სიდზე გადის, როგორც მწერალი, მაგრამ სომ გადის. სომ გვარწმუნებს თავის გულწრფელობაში, თემის ერთგულებაში, ოსტატობაში თბილისისა და თბილისელ მოქალაქეთა სახიერი მერწვისას. აქ არაფერია გამოგონებული, სათავე სიუეარულისა ცოცხალი ადამიანების უბრალო და უშუალო ცხოვრებაა ერთ ქალაქში გავლილი, ერთმანეთის მხარდამხარე, ერთ წამად გავლილი ცხოვრება. ცალ-ცალკე იქნებ ამ ადამიანების ეოფაში არაფერია დიდად გასაყიერი, მაგრამ ერთად ეს ადამიანები ჰქმნიან ერთიან თბილისს, ერთ ხანტს, რომელსაც სიკეთისა და სიხარულის ხატი ჰქვია ამ ქვეყანაზე.

ეს წიგნი ან ეველა ჩვენგანს უნდა დაეწერა ერთად ან ერთ ჩვენთაგანს. ჰატივი და ბედნიერება ამჯერად წილად ხვდა გიჟო ნიშნიანიბეს... და მან შეჰქმნა ეს წიგნი, წიგნი, რომელსაც ასლა უკვე „წიგნად დასტამბავა“ სჭირდება მხოლოდ. უცილობლად იმსახურებს იგი ამას. შესაძლოა სუბიექტურის თვალთახედვით იეოს ამ ნაწარმოებში სადაო, საკამათო, „ზოგი ისე დასწერდა და ზოგი ასე“, მჯერად

ობიექტურის თვალსაზრისით ხმაბლდა უნდა ითქვას: „ზემანი ვერაზე“ დაიწერა ისე, როგორც უნდა დაწერილიყო! ახლა სულ სხვა საკითხი დგას დღის წესრიგში: „ზემანი ვერაზე“ უნდა დაისტამბოს ისე, როგორც იგი დაიწერა!

ამრიგად, რადგან „შეუთანხმდით“ წიგნის გამოცემის აუცილებლობაში, თავის-თავად ჩნდება სურვილი წიგნის უნაკლოდ გამოცემისა, მისი სრულყოფისა... რაც ჭკუმაღრიტად პროფესიული, „ჭირისუფლური“ რედაქციული მუშაობით უნდა მოხდეს მხოლოდ.

წიგნს უთუოდ სჭირდება პროფესიონალი რედაქტორის თვალი, სასურველია, ეს რედაქტორი ჰოეტის იყოს, რადგან, მხატვრულობის თვალსაზრისით, სარეცენსიოდ წარმოდგენილი ნაწარმოების შედარებით ეველზე დასამუშავებელი მხარე მაინც ღექსია.

აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ ჰოეტური სტრიქონების რედაქტირების კამს დიდი სიფრთხილება სჭირთ. იქნებ დიდი ტაქტიც, რადგან შესაძლოა „წეალს ბავშვიც გადაუოლოთ“. საქმე ისაა, რომ ის ჰოეტური სტროფები, რომლებიც გიზო ნიშნიანბის ამ ნაწარმოებში დომინირებს, თავისი ფორმა-შინაარსით არაა კლასიკური ქართული ჰოეზიის „კლასიკური ნორმებით ნორმირებული“.

მდიდარ ქართულ ქალაქურ ფოლკლორზე დაფუძნებულ გიზო ნიშნიანბის-სეულ ღექსს სწორედ ამ სახის ნაწარმოებში აქვს არსებობის სრული უფლება. მე მაინც ასე მგონია, რომ ავტორმა სწორედ ის ფორმა შეერჩია სათქმელს, რომელიც ეველზე მეტად გამოხატავს ამ შემთხვევაში შინაარსს. ხალხური, ქალაქური, ოსტატ-ხელოსანთა კილოებაზე აგებული სტრიქონი ამაყრად არავითარ უხერხულობას არ იწვევს დიდი ქართული კლასიკური ჰოეზიით განებივრებულ ქართველ მკითხველში.

„თბილისლობა პროფესიათა — გასცა საბუთი გოგლა ღეონიძემ.
თავის განრიგ-თანრიგით,
თავის სხვა რიგ-ტარით,
თავის გადადებითა და მსხერაღმეწირით,
თავის თავდადებითა და ღოცვა-წირით...“

და მაინც, — ქალაქური იუმორი კი არა, თბილისური, სწორედ რომ თბილისური, გამორჩეული, თავისებური, მოულოდნელი, უბოროტო, ჰირდაჰირი, უცეკითი, თითქმის „ეარაზოხული“ ღქსრობტი, ენაზე მომდგარი ჰირველი ნაჰეწკალი, მერე რომ ეკიდება გულს, ხან ნაღვლიანი, ხან „ჭკუამხიარული“ და ეოკელთუის ჭირისუფლური, თანამკრძნობი — ასეთია თბილისური ეოფის გამომხატველი სიტყვა. ამ სიტყვას ემებს, ეფერება, ელოლიაება ავტორი.

ხალხში გაგონილს ხალხს უბრუნებს, სიხარულით უბრუნებს, პატიოსნად უბრუნებს, ბაჟადლოდ უბრუნებს.

აბა რად ღირს:

„თბილისელი ასე ილოცება:

ღმერთმა შენ მოგცეს, რომ შე შეჰყონდეს!“

ან — „ვერის თხელ ლაქაში თოთო ბეშეს გახვევდი
როგორაც ღუნღულა საბანში!“

თბილისურმა ბოჭუმურმა პოეზიამ თითქოს ახალი სახე მიიღო, თითქოს მედი,
ღარდიმანდული ემსით მოქნეულ პოეტურ ფრაზას ახალი სული შთაბერეს:

„შენი ქუჩების ფერსთა მტკერი ვარ,

ვერის ბერი ვარ, ჩემო თბილისო,

შე შენს სიაში სისხლით ვწერივარ,

განა გერი ვარ, ჩემო თბილისო!

შენი გალაენის კარის ბჭენი ვარ,

შენი ბრჯენი ვარ, ჩემო თბილისო,

მოვერის მოვეარე და მტრის მტერი ვარ,

შენი ჭერი ვარ, ჩემო თბილისო!“

განასლებული მედი თბილისის სურნელი დაჰრავს ამ სტროფებს, თითქოს
ახალი ქალაქის მკვიდრთა. ნოსტალგიური ჰერიფრაზებია იმისა, რასაც მედი
თბილისელი აშუღები იტეოდნენ ახალ თბილისში:

„შევარცხვინე ის სადღეგრძელო,

რომელიც ჭიქის ხელში აღებამდგა მოფიქრებული!“

შესანიშნავია!...

„1000 წლის წინათ ამ ათასერთი ზღაპრის ქვეყანაში ციხისთავები
ქალაქის კარებს აისზე აღებდნენ და დაისზე კეტავდნენ, რომ შემოსა-
შეები შემოეშვათ და არგასამეები არ გაეშვათ.“

„ომის დროს ნახევარმა თბილისმა პაპიროსის მოკიდებით გაიცნო
ერთმანეთი.“

„ახლა ზოგი ზრდისისცა ვთქვათ, — ბუღბუღების ამ მოძრავი გა-
ლიისა.“

ან როგორ არ მოვიყვანოთ მაგალითად თბილისის კონიაკის ქარხანაში გათამაშებული ეპიზოდი მთლიანად, რომელიც შესაშური სილადითა აქვს აღწერილი სწორედ რომ ნიჭიერ კაცს:

„გაიხსენეთ, კონიაკის ქარხანაში ერთი ჩვენი მმკაცრი ოთარ გელაშვილი მუშაობდა. იმ თვითმფრინავში დაიღუპა, ჩვენი ამხანაგების ლამაზი დედა და ეველასე ლამაზი ქართველი ქალი ნატო ვაჩნაძე რომ აიყვანა ცაში და უკან აღარ დაგვიბრუნა. მაგარი ბიჭი იყო ოთარ გელაშვილი და მაგარ კონიაკსაც ამზადებდა. თვითონ არ დაუთვლია და ჩვენ რაზე დაუთვალოთ რამდენჯერ შეუყუევანივართ „ჭახმელიაზე“ გამოსაყვანად. თუმცა ქარხანაში შესვლაც მძელი იყო და გამოსვლაც—შესვლასე დარაჯი გვიშლიდა ხელს, გამოსვლასე კი ჩვენ თვითონ გვეშლებოდა ფეხი... როდესაც კარისკაცს ჩვენ ამოუყვდით ევლში, ჩვენ კი კარისკაცი, ერთხელ შეჭიკჭიკებულმა კეკურა ჟღენტმა (შესვლისას ზომ არ აყადრებდა) უკან გამოსვლისას კარგად „დამბალმა“ უთხრა:

— ბიძაჩემო, უკაცრუად ჰასუსია და თქვენ რა ჩინი გაქეთ საუწყებო დაცვაში?

— ვითომ რატომ კითხულობ, რიგოსანი ვარ — რიგიანად უთხრა ბაბუამისის ხნის კაცმა, რომელიც ჰენსიაზე ალბათ იმიტომ ვერ გუჯავდათ, რომ სულ ეძინა და გამოღვიძებას ერიდებოდნენ. ის მამაცხონებული მაინცდამაინც მაშინ ფხიზლობდა, როცა ჩვენ უფრო გასართობად (ვიდრე დასათრობად) შევდიოდით...

— ჩინი არ მაქვს, მარა თვალისჩინი კი არ მაკლია... რატომ მეკითხები მაგას, ბიბია.

— რატომ ბიბია და ამ ქარხანაში ხანდაშეულობით კონიაკსაც კი ემატება ვარსკვლავი და თქვენ რაღა ღმერთი გავიწერთ!... ერთი კვირა სათოფურზე აღარ გეკიკრებდა, ბოლოს იმასაც კი დაავიწყდა, მაგრამ თბილისის დღემდე ასსოვს ეს ხუმრობა. ხსოვნა სულის ჰურიბა, ხსოვნა იუოს.”

მთელი წიგნი კეთილი იუმორითაა გასხივოსნებული. ძველისა თუ ახლის გახსენებით, თქმულისა თუ ართქმულის ღიმილის სხივზე, სიტყვის „ჯამბაზისეული მიმოქცევით“ გიზო ნიშნინაძემ იოლად აღწევს მკითხველის გულამდე და მასთან ერთად იცინის ჯანმრთელი კაცის სიცილით:

„სიცილი, სიცილი დასანგრევს ანგრევს...“

სიცილი უხდება გულსისხლთა მარღვეებს, —

ნადულის ბუმტს და დიაბეტს, ენცეფალოსინდრომს,

სიცილი არც ვირუს-ბაცილებს იცდობს...”

სწორედ ამ სიცილის „ეფექსირით“ მიდის მსმენელ-მკითხველთან გიზო ნიშნინაძისეული „გერის უბანი“, მერე უველა თბილისური უბანი ერთად და ზო-

ლოს მთელი თბილისი თითქოს თავს იერის ჰაემანზე, სადაც ხელებიან. ძველი და ახალი, დრომოჭმული და ახლად ფეხადგმული, სიტყვა და საქმე, ლექსი და სიმღერა, მოხუცი და ახალგაზრდა, სანთელი და საძეველი, სიკეთე და სიევარული, ცეცხლი და წყალი, ტყივილი და შეება, ცრემლი და ღიმილი, ქართველი და სომეხი, რუსი და ოსი, იეზიდის და ბერძენი...

და არის ერთი ლამაზი დღე, დღე სასწაული, ერთმანეთის ნდობითა და სიევარულით გასხივოსნებულ ადამიანთა, თბილისელ მოქალაქეთა დღესასწაული, დღე მშობისა და მეგობრობისა, კეთილი მეზობლობისა, ალაღი სტუმარ-მასპინძლობისა, დღე შენებისა, ხის დარცვისა, აკენის რწევისა!

როგორ დაჟეინდებოდა საქართველოს დედაქალაქში დიდებულ ტრადიციად დამკვიდრებულ „თბილისობას“ სასაჩუქრო წიგნად გამოცემული „ჰაემანი ვერაზე“.

ვეულაფერი რაც გასახსენებელია, იხსენებს ავტორი ხან სინანულით, ხან სიევარულით, ხან კენესა ამოჰყვება სტრიქონს, ხან ლოცვა!

ერთ წიგნად ღირს აწ უდროოდ გარდაცვლილი თბილისელი ტრუბადურის ნიაზ დიასამიძის გახსენების ამბავი. შესანიშნავად არის დაწერილი ილიკო ქურხულისა და დოდო აბაშიძის, ეროსი მანჯგალაძისა და ისაყა მექუდის ცხოვრებისეული ეპიზოდები.

რა სატოვანად და მაღალმხატვრულად არის დასურათებული ქართული ბაზარი, თბილისური აბანო, რუსთაველის გამზირი, თბილისური ქუჩების რომანტიკა, ომის დროინდელი ნათის რიგი, ფოტოგრაფ „გეტენ-მორცენ-გურგენას“ საჩუქევნოდ გამორჩეული ფოტო-ატელიე.

ავტორს ოსტატურად მოჰყავს ინფორმაციული, სმირად თითქოს ბევრჯერ გაგონილი ციტატა, ჩვეულებრივ ამბავს ბოლოს ისეთ წერტილს უსვამს, რომ მკითხველს გულს უხსნის და წიგნის ბოლომდე წაითხვის გუნებაზე აუენებს:

„სიბართლე რომ ითქვას, ქართველი ქალები მართლაც

მშვენიერები არიან მთელს აზიამიო“, — უთქვია

იტალიელ პიეტრო დელა ვალეს...

კემოვნება ჰქონია, ვენაცვალე!“

აი, ასე დარდიმანდულად ავსებს და აკვირისტებს წიგნში თითქმის ეოველ პროზაულ ცნობას გიზო ნიშნიანიძე. და ეს უკვე მისეული ხელწერა, მისი სტილი.

დიას, არის ამ წიგნში, ამ ნაწარმოებში ის, რაც არავის „დასცდენია“ დღემდე თბილისქალაქისა და თბილისელთა სატვის ქამს — ავტორისეული აღმოჩენ-

ნები, ავტორისეული სილევით გახსნილი ხასიათები, ავტორისეული შუქ-ჩრდილებით დახატული თბილისელ მოქალაქეთა ჰორტრეტები, თბილისური დილოგები, ემსი და ჰეწი თბილისური იუმორისა — ეველაფერი ის, რაც ჰქმნის ერთ ლამაზ კალერეას, ოპადელი და ომისშემდეგდროინდელი თბილისი რომ ჰქვია. ქუდი მოიხადეთ, შედით ამ კალერეაში თამაშად, ოღონდ მოწინებით და თქვენ იხილავთ სულით ლამაზი თბილისელი მზეჭაბუკებისა და გოგონების იმ თაბებს, რომლებიც ერთმანეთს ენაცვლებოდნენ ჩვენს დროში მხოლოდ იმიტომ, რომ თბილისი თბილისად დარჩენილიყო.

თუ გული გაქვს, კიდეც უნდა გტკიოდეს იგი, კიდეც უნდა გიხაროდეს, რაღაც უნდა გწუნიდეს, რაღაც უნდა გაძაღლებდეს... ამ ტკივილსა და სიხარულზე, წეენასა და აძაღლებასეა საუბარი ამჟამად.

არის ამ წიგნში ისიც, რაც იყო და აღარ არის, ის, რაც ბევრმა ვერც კი შეამჩნია. ისე იცხოვრა, რომ გული ვერ გაიხარა იმ ადამიანებთან ურთიერთობით, რომლებმაც თბილისს თავისი უანგარო ცხოვრება-მოღვაწეობით კეთილი კვალი დაამჩნიეს. ამ ნაკვალევზე სიარულის წიგნია ეს წიგნი.

საუკეთესო და სანიმუშო მაგალითების მოყვანას რომ შეუდეგე, ალბათ ნახეარი წიგნის გადმოხეცვლა მომიხდება. მაგრამ შენიშვნებიც გექვს, სახელდობრ:

ხელნაწერის მე-6 გვერდზე წერია:

„მეისტორიეშ თბილისის მხიარული სახლი უწოდა.“

უნდა იყოს „სიხარულის სახლი“, ან „სახლი სიხარულისა“.

ხელნაწერის მე-8 გვერდზე:

„პარიზა შეშალა რის არმნახველი ერნსტ ჰემინგუეი, ეს არისო. ზეიმი, რომელიც მუდამ იქნებაო შენთან.“

უნდა იყოს „დღესასწაული და არა ზეიმი.“

არც ეს კუთხური „აგერ როის, თბილისში უნდოდა დასახლება ლევ ტოლსტოის“ არის მთლად მაღალოსტატურად შეკოწიწებული ჰოეტური ფრაზა, თუმც მისი დატოვება წიგნში დიდ ლიტერატურულ „ცოფად“ არც ჩაითვლება.

რამდენადაც კარგია —

„მთავარი ქალაქელობა კი არა, მოქალაქეობაა,“

იძენად არ ვარკა და მიუღებელია —

„მთავარი კაცია და არა ნაცია.“

იქნებ 55-ე გვერდზე ზედმეტად მოჭარბებულადაა „ჭამა-ელაპვის“ სცენა დახატული. აქა-იქ ავტორი იმეორებს თავის თავს — ფრაზას, წინადადებას. მინდა წერტილი დავსვა, თორემ ვატუბ რედუქტორის „კომპეტენციაში“ ვიჭრები. ეოველ შემთხვევაში იმის თქმა მინდა, რომ „დასახვეწი“ დიხვეწება ავტორისა და რედუქტორის ერთობლივი მუშაობით. მთავარია წიგნი რედაქტორამდე მივიდეს, მეტი არაფერი!

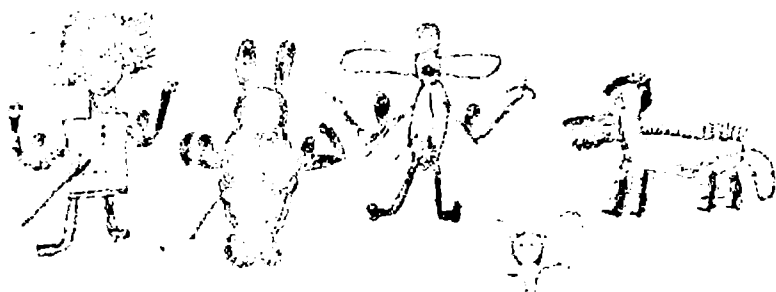
დასკვნის სახით: კითხულობ ამ წიგნს და გრძნობ, არის თბილისში რაღაც ისეთი, რაც განასხვავებს ამ ქალაქს მსოფლიოს სხვა ქალაქებისაგან არა მარტო ზუროთმოძღვრულის თვალსაზრისით, არა მარტო უნიკალურის ჩუქურთმონებით, არა მარტო გეოგრაფიული ვერტიკალ-მერიდიანებით, არამედ ამ ქალაქში მცხოვრები ხალხით, მისი ცხოვრების წესით, სიტყვა-პასუხით, დარდიმანდობით, სილადითა და თავმოყვარეობით. არაფერს ვამბობ ამ ხალხის მაღალპატრიოტულ, ინტერნაციონალურ ბუნება-სულისკვეთებაზე, ისტორიაზე, გზაზე, სტუმარ-მასპინძლობაზე, რომელზედაც მსოფლიო ლაპარაკობს და რაც ასე დიდებულიად არის ასახული სარეცენზიოდ წარმოდგენილ ნაწარმოებში.

ქალაქი ერთია და თბილისი კიდევ სხვა, „სხვა რაღაც უფრო წმინდა!“ არქიტექტონიკა ჭეშმარიტი თბილისელი მოქალაქის ხასიათისა, რომელიც საუკუნეების მანძილზე იხვეწებოდა და კრისტაღებოდა, აზია-ევროპის იმ კსა-ჯვარედინზე, სადაც ნებსით თუ უნებლიეთ თავს იურიდა მსოფლიო ცივილიზაციის თითქმის ეველა ქარაუანი, იმდენად მდგრადია და წლებშეუხებელი, რომ თბილის-ქალაქს უყომანოდ შეიძლება უწოდო რწმენის ქალაქი.

გიჟო ნიშნიანობის „პემანი ვერაზე“ რწმენისა და იმედის წიგნია. ქალაქს, რომელსაც ადრე, არაბულ-ორიენტალისტურ სამეაროში „სასლი სისარულისა“ უწოდეს, მარადიული დღეგრძელობა უწერია. მარადიული დღეგრძელობა უწერია მხოლოდ იმიტომ, რომ იგი ჭეშმარიტად ქართული ქალაქია, ქართული ქალაქი კაცთმოყვარეობის თავისი უნიკალური სულისკვეთებით, არსით, ბუნებით, რამეთუ სულისკვეთებას, არსს, ბუნებას ჭმენის და გამოხატავს ხალხი და მხოლოდ ხალხი.

ამ ხალხის დღეგრძელობის საიდუმლოს ეძღვნება ეს წიგნი, ჭეშმარიტად პოეტური წიგნი, ერთის ამოსუნთქვითა და ერთის აღფრთოვანებით შექმნილი წიგნი, რომელსაც უკვე რამდენიმე წელია მოუთმენლად ელის ქართველი მკითხველი დასტაშბულსა და სანიშნოდ გამოცემულს თავის მშობლიურ ენაზე, ქართულ ენაზე.

მოლი გოცხი-ჭ-რ

პ რ ო ლ ო გ ი

ნება მიბოძეთ,
თავხედობაში ნუ ჩამომართმევთ,
პატივი მაქვს, წარმოგიდგეთ—
თქვენს წინაშეა ...პროლოგი!
ჩვენ აქ გამოვალთ არა იმიტომ, მოგახსენოთ, რომ
სიცილის და ტირილის ცრემლი...
ცრემლი, რომელსაც ჩვენ ვღვრით თქვენს თვალწინ—
ყალბი, რიოში, თაღლითია
და ის მართალი არ გეგონოთ,
რომ თქვენ ამას უყუროთ მშვიდად.
არა და არა!

ავტორს უნდა მოგახსენოთ მხოლოდ სიმართლე.
მას სურს გიჩვენოთ, რომ ჯამბაზიც კაცი არის და ქუდი
ხურავს.
არავინ იცის, იმის გულში რა ცეცხლი ბრუნავს.
ღიახ, თქვენ ნახავთ ვით იციან სიყვარული ადამის ძეთა
და ყოველივე გათამაშდება ვით კომედია,
უფრო რე ტრაგიკომედია—
გააფთრებული სულის ყივილით და უღმობელი სიცილითა!...
ესეც ასე, ესეც შენი „ჯამბაზები“ ლეონკავალოს...
გთავაზობთ ძველი ვერის ახალ თბილისურ ანონსს!
ახლა „რეტროს“ — გახსენების ქარმა მობერა...
ასე იწყება, ამ პროლოგით ერთი ოპერა.
დავუჯეროთ რა ჯერ რუჯეროს — ნატურ კაცსა და „ნატურა-
ლისტს“,
ლათინური კვარტლის ბოჰემისტს, ვინც ჭეშმარიტში ჭეშ-
მარიტად

ემშაკს ვერ იტანს...

ფუი, ემშაკსა!...

Amicus plato sed magis amica veritas!...

დიდი ბოდიში ბატონ პლატონს, ვწუხვარ ძალიან,

მაგრამ სიმართლე უფრო დიდი მეგობარია.

ნამდვილს, ჭეშმარიტს, „ჰამაც“, თურმე, ჰქვია ვერიზმი,

ვერის უკადრის კი ნამდვილად, ვერა, ვერ ვიზამ.

ახლა ერთსაც გთხოვთ, თუ მკითხველი ჩემი მენდობა,

ცოტა სილალის ნება მომცეს, ცოტა შენდობა

და სულგრძელობით შეხედეს წიგნში ხინჯი თუ არის—

ეგრეთწოდებულ ნატურალიზმს, ჟარგონს, ბარბარიზმს,

სიტყვებს სხვადასხვა ტონალობის, სხვადასხვა ფერის—

ასეთი იყო მოზაიკა იმ ძველი ვერის.

ყველამ მის გულში ჩაიხედოს, მიდით - მოვდივარ!

მე, ვერის უბნის გასაღები, შიფრი-კოდი ვარ.

არსთა გამრიგედ, ვიტყვით — ჩვენ და ჩვენი ღმერთიცა!

ასე, ამრიგად, ზოგი სხვისი, ზოგი ჩვენიც ვთქვათ...

რაც შეეხება ჩვენს თბილელებს, კერძოდ ვერელებს,

ვერის ლიბრსა და ვერის ვერლიბრს —

ვერის თვალისჩინის, უჩინ-მაჩინს — ვერის ბიჭებს, მის

ხალას ნიჭებს, მის ჯამბაზებს, ოინბაზებს ან მატრაბაზებს...

მათი ამბავი — ჩემზე იყოს, გაგება — თქვენზე,

რახან ამბავი ნახევარი მთქმელისა გახლავთ, ნახევარი კიდე

გამგონის

(ო, დაილოცა ძალა ღვთისა, გონის მომგონის—

ღვთაებრივ ღონის, უწონო წონის, სიტყვას აწონილს).

...უმორჩილესად გთხოვთ, დაივიწყოთ, ცოტა ხნით მაინც,

რომ თქვენს წინაშე დგას საწყალი კომედიანტი.

რა ბეწვის ხილზე უწევს გასვლა ჯამბაზ-მუშაითს,

ვისთვისაც თავად ცხოვრებაა დიდი თეატრი.

ერთი მის გულშიც ჩაიხედეთ, როგორც თქვენს გულში — ვით

სარკეში

და იცანით თავიც და სხვაიც.

ახლა მე ვზივარ ჩვენი სიყრმის და სიღრმის ჭურში,

მოგონებების სკივრით მომაქვს ავიც და კაიც,

ამბავ-ხაბარი ოქრო-ყანის იმ ოქრო-ხანის, ბავშვობის ეშხით,
ოქროს პეშვით, ფიც-ვერცხლის თეფშით...

ნაწარმოების მთავარი აზრი გითხარით, მე!

ჯერი — თქვენზეა, ხსოვნა — სხვენზე, მოტანა — ჩემზე,

მე — გამსარჯეთ, თქვენ კი — განსაჯეთ.

მოგეხსენებათ, ბატონებო, გვარზე ხტის კვიცი,

ჰოდა, ჰაიდა!

გკრათ დეზი და, აბა, თქვენ იცით,

ბავშვობისაკენ!

ჰერი, ჰერი, გავარდეს ფიცხლივ,

უგზო, უბელო, ულაგამო,

უხედნი კვიცი.

ბავშვობისაკენ!

გაუმარჯოს ამ ლიწინ-ლიწინს —

თვალს და ხელს შუა გაპარულ დროს,

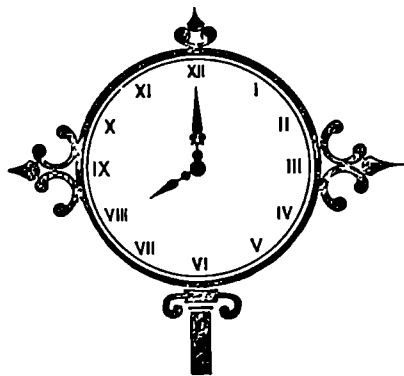
სევდას და სიცილს...

გინიშნავთ დღეს და

პაემანზე ვერაზე გიწვევთ,

იქვე, ჭადრებთან... ზუსტად რვაზე...

მაშ ასე, ვიწყებთ!

* * *

ჩ ი ნ გ ი ზ ა ი თ მ ა თ ო ვ ი: ყველაზე უფრო ძნელია მოყვე შენს
მშობლიურ ქალაქზე. ყოველთვის გრძნობ, რომ არ შეგიძლია თქვა
იმის მუხედნიც კი, რისი თქმაც გსურს. მაგრამ თუ მათხოვებთ
ყურს — გაგიღებთ გულს. მე მოყვეები — თქვენ კი მომყვეით!

Ave caesar, morituri te salutant!

იცოცხლე, კეისარო, სასიკვდილოდ განწირულნი სალამს გი-
ძღვნიან შენ! ასე ესალმებოდნენ გლადიატორები იმპერატორს არე-
ნაზე გასვლის წინ. არა ნაკლები რისკია ასპარეზზე სიტყვის სატევე-
რით გასვლა.

დანდობას და შენდობას ველი — ღმერთი იყოს ჩვენი მფარველი...

კ რ ო ლ ო ბ ი ს მ ა მ ო ლ ო ბ ი

დიდება თბილისს!
ჩვენს მაგნა-მატერს, მატერ-იდეას,
რეა-კიბელას — ქართველის დედას — ჩვენს დედას ზიარს!.
დიდება თბილისს!
ათადან ბაბადან უმღეროდნენ თბილისს თბილისელებიც და
არათბილისელებიც.
ქართველის დედას ყოველთვის ჰყავდა — ჰყავს — ეყოლება
ამ დედაშვილობის მკერდით დამცველები.
ერთ არათბილისელს თბილისური დილის სიფთაზე უთქვამს:
როცა თვალებს
იფშენიტავსო მზე, თბილისი მესიზმრებაო, მე.
შეიძლება კაცი თბილისში ცხოვრობდეს და თბილისელი
არ იყოსო
და ისიც შეიძლება, სხვაგან იყოს და თბილისელი ერქვასო...
თუ თბილისურად ხნავს და თესავს, თბილისურად ავლებს
კვალს,
თუ თბილისურად ხმარობს გუთან-ერქვანსო.
ყველას, გაუმარჯოს — ვინაც გაუწია ძველ და ახალ თბილისს
ნაღდი ძმობა,
ვინაც გაისარჯა, ვინც გულით ეაჯა, ვინც თქვა მაგიური
სიტყვა — „თბილისობა!“
ვინაც მოიგონა ეს დღესასწაული, ჩვენი კომპიტალიები —
ქალაქებისა და ქუჩების მფარველი ლარების — პენატების
ორეულთა, ანუ ღირსეულ სულთა ვაკხანალიები; თბილისის
კერპობა და თბილისური კერპთაყვანისმცემლობა... ჩემი თავი
მათი ფეშქაში, ჩვენი თავი მათ შემოევლება. ვინც გადაარ-

ჩინა, ვინაც შეარჩინა თბილისს ძველი ეშხი, ვინაც გაუწოდა ვითარც შვილმა დედას გული პეშვით; ვინაც განაახლა, ახალს აახლა და ძველით დაამშვენა... მარტო განა ახლა, ვინაც განასახლა, ღმერთმა ააშენა!

მისი სიცოცხლის წყარო — მისი უკვდავების ცხრაწაროს არხია,

ამ ზღაპრულ სამყაროს (ღმერთმა არ გამყაროს) — თბილისის ისტორია მიწაში მარხია. ენეოლითური და ბრინჯაოს ხანის არქეოლოგიური ძეგლები მოწმობენ, რომ აქ უკვე ცხოვრება დუღდა და გადადუღდა ძველი წელთაღრიცხვის მესამე ათასწლეულიდან...

რას არ გაიგონებს ყური თბილისის თილისმით გრძნეულიდან:

„ჩვენი თბილისი სულ სხვა რამ არი... ვიცი მაგის ჯადოობა“ — ბრძანა გრიგოლ ორბელიანმა.

„ჩემი თბილისი და ფიროსმანი არ ვიცი ასე რამ შემაყვარა“... რუსთველის პროსპექტზე ხეტიალი ნუ მომიშალოს ღმერთმაო — ავედრებდა ხატს მისი სისხლი-სისხლთაგანი და ხორცი-ხორცთაგანი ლადო ასათიანი.

„ბარათაშვილს აქ უყვარდა ობლად სიარული“ — იხსენებს ჩვენი გალაქტიკა-გალაკტიონი... გალაქტიონის ფეხსაცმელიც ამ ქუჩებზე გაცვითეს.

მისი დღიურიდან: „ფეხსაცმელის მკერავმა ჩემი ფეხსაცმლის ქუსლში ორი ტყვია იბოვა, ჩარჩენილი ჯერ კიდევ იმპერიალისტური ომიდან (საინტერესოა, შეიძლება თუ არა გასძლოს ფეხსაცმელმა... 17—18 წელს. უნდა ვიკითხო!)“ („განთიადი“, 1987. №3. ვ. ჯავახაძე, „უცნობი“).

...სადღეგრძელო იყოს მისი,

ვინც შიშმა ვერ დახარა—

ვიდგეთ ფეხზე... ჩვენ ტფილისი

ვადღეგრძელოთ ჭადარა...

ოცნებაო ჩემო ძველო,

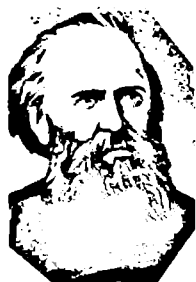
ვართ ღამეთა მთვეელი—

კიდევ ბევრი სადღეგრძელო

დაგვრჩა დაულეველი!

და უცებ, ეგზალტირებული მისი თბილისური, იქნებ სულაც

ვერის ვარიაციები:
 ასფალტზე მიჰქრის და
 მიჰყვირის ვილისი:
 ტფილისი, თბილისი,
 ტფილისი, თბილისი.

Народ особенный... Нарисовать Тифлисъ не моему перу,
 ჰკადრა კალამს თბილისზე შეყვარებულმა იაკობ პოლონსკიმ.
 „მაშ, ჩვენც მგოსნებო, ნუ მოგვწყინდება
 დედა-თბილისის ლექსით დიდება,
 მოდით ისეთი სიმღერა ვჭექოთ,
 საუკუნეებს სიმღერად ეყოთ“ — შემოუძახა კალმოსნებს-მგოს-
 ნებს იოსებ ნონეშვილმა.

შოთანიშანიძე:

„ჩანს თბილისის სახეზე, როგორც ძველი ნახმლევი,
 ყანებივით კუჩები, ქოთნებივით სახლები.

გაქრა ძველი თბილისი თავის ციებ-ცხელებით,
 თავის მაწვნის ქილებით, სახედრებით, ცხენებით“.

მუხრანმაჭავარიანი:

„არ იოცნებო, არა მგონია — მტკვარზე... ვერაზე... და
 რუსთაველზე...“

ახლა თბილისში გამარონია და მერე მომკლა აღარ დავეძებ“.
 მზეთუნახავისათვის სიყვარულის ასახსნელად სიტყვა „არ ეყო“ „ძვე-
 ლი თბილისის მეტრეჟს“ — ბოჰემური სიტყვის ოქრომჭედელ, ხარ-
 ფუხელ და მერე ვერულ იოსებ გრიშაშვილს:

„შენ აგიხსნია ბევრი ქარაგმა,
 ქორონიკონის კენტი და ლუწი,
 მაგრამ არ იცი, ჩვენმა ქალაქმა,
 რა სურათები მოქარგა უწინ“...

„საქართველო ბეჭედიდა ბაჯადლო და თბილისი
 შიგ ჩასძული ბადახში“...

წუთისოფლის თაფლის სკა და ზარდახშა,

ოქროს ვერძი — განძი ოქროს ჩარდახში.

ჩვენი საუკუნის ოცდაათიან წლებში, ჩვენი თაობა რომ იბადებოდა, ძველ თბილისს ჩვენი ჭირი მიჰქონდა — ნიჩბებითა და წერაქვებით შეესივნენ მტკვრის სანაპიროს, ძველის-ძველ უბნებს, რომ მათთვის ახალი სახე, ახალი სიცოცხლე მიეცათ. სწორედ მაშინ წერდა ძველი თბილისის დარაჯი:

„სიძველისადმი გრძნობა, პატივი,
თუ შენში მაინც ოდნავ ელვარებს —
მიხედები ასე ანდამატივით
რისთვის ვდარაჯობ თბილისის კარებს“.

...„და მაპატიეთ, მე თუ გავსტირი, თბილისის რძიან ბალახის დილას“ — კრწანისის ყაყაჩოების ცვარში ტიროდა ტიცციანი:
„ასე აღვიძებდა საიათნოვა მტკვარს, ღვინო მოუნდებოდა
გაცივებულ მკვდარს, გაბერილ ლოყებით გაპკივის კარო: —
„არუთინა მქვიან, საიათნოვა ვარ.
ლექსებს ვიტყვი, ცამ ქუხილი დაიწყოს“...

ბევრი ლექსი დღესაც ქუხს და გადაქუხს...

მეისტორიემ თბილისს „სიხარულის სახლი“ უწოდა,
ფაიზადი მზე სხივ-ხანჯლებით ფატრავს ძველ-ბნელ-მწუხრს
მეხთა მთიდან — მახათიდან, თაბორიდან, ქოროდლიდან,
შურის ციხე — ნარიყალა — უძოდან.

ერთ ასეულ ციხე-კოშკსა ასის თავი უძლოდა,
დედა-ციხემ — ნარიყალამ გაუძლებელს უძლო და
ექვსივ კარი გადარაზა ოთხივ კუთხივ მტრისათვის,
ექვსივ კარი გამოაღო მოძმისა და ძმისათვის.
განჯის კარით დაჩის ზღუდე ლეჩაქივით. ჰფენია,
ამ ბუდეზე პაი-პარად ჩიტს არ გადუფრენია.
მარცხენაში ფიალით და მარჯვენაში მახვილით
ახლაც მესმის კალას მხრიდან ქართულის დედის ძახილი:
არა არს წესი ქართველთა მტერს ზურგი შევაქციოთ და მონობას
შეგუროდეთ (მემატიანე). სტუმარი კი ღვთისააო — ამბობს ქართველი
და ღმერთობაზე დებს თავს — ღვთის სტუმარს ღმერთივით მასპინ-
ძლობს.

მიმავალს და მომავალს არ გაეყოს და ეყოს;
მისი ასი — ათასი, მისი წვეთი — ზღვა იყოს;

წარსულშიც და მოსულშიც მისებურად გაეწყოს —
 ეწარსულოს, ეაწმყოს, აეწყოს და წაეწყოს.
 ...ქართველი, რუსი, სომეხი, ოსი,
 აფხაზი, თათარი,
 სპარსიც კი ძმად არი,
 ებრაელი, ბერძენი, ასირიელი, ქურთი...
 მთელი ეს დუნია — დედამიწის ბურთი...
 გერმანელი, ფრანგი, ინგლისელი, არაბი,
 სხვა რანგი, ფიც-ვერცხლი თვით კუბოს კარამდე:
 უმტრო ძმობა,
 უყოფი ყოფა,
 თბილისლად წრთობა,
 თბილისლად ცნობა!...
 თბილისის წესი კი ასეთია, შენმა სიცოცხლემ და გახარებამ.
 გულში გულანივით იგულე ჩვენი ბიბლია და სახარება,
 ჩვენი საოცრება — ერთი მცნება — თავი ქალაქელად მოგქონ-
 დეს,
 თბილისელი ასე ილოცება: —
 დ მ ე რ თ მ ა შე ნ მ ო გ ც ე ს, რ ო მ მ ე მ ქ ო ნ დ ე ს!
 ასეთია თბილისური იდეალური მატერიალიზმი. ყოველ შემ-
 თხვევაში ასე იყო.
 ეჰ, იყო რაც იყო და არა იყო რა,
 ვისაც გადავეყვით — მან გადაგვეოლა.
 ან ისე რად იყო? ან ასე რად არი?
 ძველ თბილისს ძმობაში არ ჰყავდა ბადალი:

რ ე ტ რ ო

უკვე VII საუკუნეში სრულიად საქართველოს დედაქალაქს იც-
 ნობდნენ და ცნობდნენ „ნებიერ ... სახელოვან ღიდ ქალაქად“ — სა-
 მოთხის ალაგად.

„თბილისი ღიდებული დედაქალაქია... განსაცვიფრებლად ნაგები,
 საუცხოო და საკვირველიო“ — ჯერ კიდევ ათასი წლის წინ გაკვირ-
 ვებით უთქვამს განცვიფრებულ მატენადარანელს, საუკუნით მეთა-
 თიანელს — მემატიანეს — სომეხ უხტანესს...

სხვა მებს ქუბდა ღდეს იმ ათას ერთი ღამის მეზღაპრე ოვა... თუ-

მანეს! XIII საუკუნის დიდმა ვენეციელმა მარკო პოლომ თბილისს შესანიშნავი ქალაქი უწოდა. როგორც გადმომცეს, — წერდა იგი, — აქაური მეფეები ღვთის ხელდასხმულობის ნიშნით — მარჯვენა ბეჭზე არწივის გამოსახულებით იბადებიანო.

შ ა რ დ ე ნ ი (XVII საუკუნე): თბილისს ღარ-ელ-მელიქს ეძახიან, მეფის ქალაქს ნიშნავს...

...ქალაქის ექვსი ალაყაფის კარიდან ერთ დღეში შემოდიან თბილისში პარიზელი ნეგოციანტები, პეტერბურგელი შიკრიკები, კონსტანტინოპოლელი ვაჭრები, კალკუტიდან და მადრასიდან მომავალი ბრიტები — ინგლისელები, სომხები სმირნიდან, უზბეკები ბუხარიდან. თბილისი მთავარი მეკავშირეა ევროპასა და აზიას შორის — წერდა გასული საუკუნის დასაწყისში ფრანგი კონსული შარლ გამბა — აქედან დავიწყე ამ ამბის გაბმა.

თბილისი ლოცვაა არაყისფერი დილის სიფთაზე — სიტკბო მოგვცო, სიმწარე გაშროოთ... მათ შორის გადებული ღამბა — 1000 ცოცხლის ტიხარი — გიხაროდნ!

პარიზმა შეშალა რის არ მნახველი ერნსტ ჰემინგუეი: ეს არისო ზეიმი, რომელიც მუდამ იქნებაო შენთან...

სხვა ქალაქის პირველობას ვერ შეეგუე,

ელეთ-მელეთი მოუვიდოდა, ფეხი რომ ჩამოცდენოდა ჩვენთან.

თბილისმა გადარია პარიზელი ალექსანდრე დიუმა (მამა) — ორლეანის პერცოვის კარის მდივანი, „სამი მუსკეტერისა“ და „გრავი მონტე კრისტოს“ ავტორი, თბილისში ყოველ ფეხის ნაბიჯზე სიამოვნებისაგან რომ კვნესოდა;

თბილისი ტკბილი სიზმარიაო — აცხადებდა ცხადში ჩაიკოვსკის ქუჩელი, სოლოლაკელი პეტრე ჩაიკოვსკი... ჩაიკოვსკის, როგორმე, ესმოდა. აგერ როის — თბილისში უნდოდა დასახლება ლევ ტოლსტოის, კაცის სისხლის ხარჯით პურადს — ჰაჯი მურატს.

ლამაზი ბიჭი, სერგეი ესენინი თბილისელ ბიჭებს უბარებდა: როგორც კი ჩავისუნთქე ჩემთვის დაგროვილ ჰაერს მოსკოვსა და პეტერში, მაშინვე გამოვბრუნდები უკან. ცოტა ხნით გტოვებთო — წერდა ტიციან ტაბიძეს, საქმეებს მივალავებ-მოვალავებ და საცხოვრებლად თბილისში ჩამოვალ. ვინ მოთვლის თბილისსა რამდენი სხვისი შვილი იშვილა და ჩამოვალა.

„ძველი თბილისი, რაღაც განსაკუთრებული, თავისებური სამყარო იყო. იგი პგავდა მხიარულ საქორწინო სუფრას, საღაც ხალხები და ტომები ნადიმზე იყვნენ მიწვეული“, — დაჰქროლა საძმო ქარმა

და ქართველი პოეტების ამქარმა ოვანეს თუმანიანმა.
იცოდა თბილისის ფასი ოვანეს გუმანიანმა.

პოლა, ასე —

ძმობის მზე შინა და მზე გარეთა,

ძმობას გზა-შარა და მზე — კარებთან!

ძმობაში შეჯიბრი და შრომაში შეჯიბრი, ძმობა-მეგობრობა
თბილისის ეჯიბი! თბილისი რაღაა!... რაა და ესეა —

თბილისლობა

თბილისლების

ძმობის წესია —

წესთა წესია, უძველესია, ძველით და ახლით უახლესია,
უტკბილესია, უთბილესია, უძლიერესი, უადრესია!

ჩვენი მესია — ჩვენი წესია, რჯულთა რჯულების ეს ეკლესია.
ეს თბილისური ანდამატია —

გამრჯე, გამძლე და ჭირნახადია,

იგი ხატია, გულს გვახატია, ამ ხატმა ყველა ხატი ატია,
თბილისელებად გვაქცია ყველა — გაშორათ ჭირი, მოგეცათ
ლხენა,

გამოგვიძენა საერთო ენა, გვასწავლა ერთი სუფრის გაფენა,
გაგვარჩევინა ზენა და ქვენა — გვაშორა ჭირი და მოგვცა
ლხენა...

...თბილისი — შემწყნარებელი „სხვათა სჯულთა და თესლთა“.
სხვათა ძმათა რჯულს ერთ ჯურად და სხვა სჯულდებით თესდა.

თესდა, მაგრამ ზოგჯერ ვერ იმკიდა!

ამბობენ ოდისევეს ბრძანებით ბერძნებმა ტროადან ქალაქ-მუარ-
ველ ათენა-პალადას გამოსახულება გაიტაცეს და სადაც ის ინა-
ხება იმ ქალაქს შეუვადლობა აქვსო. ჩვენი ქალაქის წმინდა პალა-
დიუმი ხელთუქმნელი ძმობის ძეგლია, რომელიც სიყვარულის ცხრა-
კლიტულში — ჩვენს გულისპერანგში ინახება და მეგობრობის გარ-
და ვერაფერი გასაღები ვერ აღებს. ჩვენი წრთობით გამოცდა — ეგ-
რეთწოდებულნი ორდალია, უფრო „მურდალია“ და უფრო უტყუარი
ვიდრე სიმართლის საცდელად ხელში გაეპარვარებული რკინის შან-
თის აღება და ცეცხლში გავლა.

აქ საკმარისია გულზე ხელის დადება!...

ყველა ხელი გულზე არ დაიდება და თუ დაიდება ამას გულზე ხელის დაკრეფა ჰქვია. ასეთ კაცს კაცი არ ჰქვია და მას კი არ ტირიან, სიცოცხლეშივე გამოიტირებენ ხოლმე.

იქ მკვდრებს აკლია, აქ ცოცხლებს,
არც მოკლავთ და არც ვაცოცხლებთ.

ასეთია თბილისური სჯულდება, რომელიც დაწერილი და დაუწერელი კანონითაც სრულდება.

გაიხსენეთ! გმირთა მოედანზე, „ვერარენკის“ ხიდის თავზე სფინქსი იდგა. ქვაში მისმა მკვეთელმა და რკინიგზის სადგურით ქალაქში შემოსაბრძანებელ ძირითად არტერიაზე დამდგმელმა ნაღდად იცოდა და იქნებ ის სულიც კი ჩაუდგა ამ უსულო ქვას, რაც თებელებმა თავის სფინქსს, ალაჟაფის კართან რომ იდგა და ქალაქში შემომსვლელებს გამოცანებს აძლევდა.

თბილისი დიდი გამოცანაა!

ასე არაა?...

თუ თბილისელი ხარ, თბილისს კარგად უნდა იცნობდე თავის წარსულით, აწმყოთი და მომავლით, შემოსავლით და გასავლით, ასავლით და დასავლით.

თბილისლად წრთობა—ძმობით თრობა ხდება შანთითა, ცეცხლით გამოცდით, ფიც-ვერცხლითა, წმიდა სანთლითა, მოწამებრივი ცხოვრებაა მოწმე ამისა,

მარტვილობაი მარტოოდენ თუნდაც სამისა —

ევსტათი მცხეთელს, აბო ტფილელს და დიდ კონსტანტის...

ხსენებაც კმარა თბილისლობის სამ დიდოსტატის.

დიდ მოქალაქეთ, დიდ ქალაქელთ დიდი გზაშარა,

არ ვცნობ თბილისლად ვინაც აბოს ნიშა მოშალა.

ვით შეეშალა, როცა ხელი მრუდედ გაშალა,

სისხლით წერილი უსისხლოდ და მისხოდ წაშალა.

ტფილელი აბოს „სარკინოზი“ ამოდ დამშვრალა,

თბილისის ძარღვში ტ ფ ი ლ ე ლ თ სისხლი ჯერ არ დამშვრალა,

ესე არს წყარო უკვდავების ძირთა ძირისა,

თბილია იგი და მით არის თბილი თბილისი,

შვილია იგი მამათა და დედა შვილისა —

მრავალშვილიანს შვილნი ვცნობთ მას დედათბილისად.

მჯობნისმჯობნს მკითხავ? თბილისლობით ვინ ვის სჯობია.
ნომერ პირველი თბილისელი ის ხოხობია,
გორგასალმა რომ მოკლა მტკვარზე ერთი გასროლით
და იმის შემდეგ ხოხობის ქალაქს არ აქვს სასრული.

ჩვენს ქალაქში ასეთი საზომი აქვთ: მითხარი ვინ არის შენი
მეგობარი

და გეტყვი ვინ ხარ შენ.

მე ვარ თბილისელი და ჩემი მეგობარია 100 ერისა და ეროვნების კაცი.

გიხაროდენ!

მათ აბარიათ დედაქალაქი ოდითოდენ.

ასე იყო, ასე არის, ასე იქნება?...

მისამართს მკითხავ — თბილისია ძმობის მიგნება!

ეს თბილისის ასი ციხე-კოშკია მტრობით აუღებელი და ძმობით აღებული,

ეს თბილისის მილიონი კარია მტრობით გაუღებელი და ძმობით გაღებული,

ეს ბაბილონი არ გეგონოთ, მისი გოდოლით,

ერთ ხეს ასხია, ერთ ნატვრის ხეს ასი ფოთოლი,

ვით ყლუბი წყალი — ტყუპისცალი ერთი ბედისა,

ერთი მისხალი, ბევრი ღმერთის, ერთი დედისა,

აქ ღმერთის გარდა ერთიც არის აზრთა გამრიგე —

აქ ხმა ღვთისა და ხმა ერისა!... ასე, ამრიგად...

თბილისელმა ისიც უნდა იცოდეს, რომ მავან წიგნიერ კაცთა აზრით თბილისი ქართველთა უძველესი წინაპრების „თუბალების“ სატომო სახელისაგან წარმოდგება ან ბიბლიაში ნახსენები „თობელისაგან“.

ათასი წლის წინათ ამ ათას ერთი ზღაპრის ქვეყანაში ციხის-თავეები ქალაქის კარებს აისზე აღებდნენ და დაისზე კეტავდნენ, რომ შემოსაშვები შემოეშვათ და არგასაშვები არ გაეშვათ. ახლა ეს კარები სულ ღიაა და იქნებ მეტისმეტად გულღიაც.

1045 წელს, როცა ამირა ჯაფარმა ჩვენი ჭირი წაიღო, თბილისი თბილელი ბერების ხელში გადავიდა, მათ კი ქალაქის გასაღები საქართველოს მეფის ბაგრატ IV-ისთვის მიურთმევიათ ზარზეიმით, ბუკთა და ღუმბულთა ხმობით.

XII საუკუნეში დიდმა დავითმა სრულიად საქართველოს სატახტო ქალაქი ოთხი საუკუნის ტყვეობიდან დაიხსნა და სამეფო რეზიდენცია ქუთაისიდან თბილისში დასდო. აღაშენა გზები, გასდო ხიდეები. მაშინ თბილისში სასტუმრო-ფუნდუკები უფასო იყო, რამეთუ სტუმარი ღვთისააო. აღმაშენებელმა აღაშენა საგლახაკო სახლნიც, ქალაქში მაჰმადიანი სუფიებისა და მგოსანთათვის თავშესაფარი ჰქმნა... ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ დავითმა მოგვცა სარწმუნოებრივი შემწყნარებლობის ისტორიული მაგალითი და აი, აქედან მოდის თბილისის მრავალეროვანი, მრავალენოვანი, მრავალწეროვანი, მრავალგვაროვანი და ერთსულოვანი ხატი, დღეს რომ ინტერნაციონალიზმს ვეძახით.

იმ დროს (XI—XIII საუკუნეში) ქალაქი მართო დედაქალაქს ჰქვიოდა. ქალაქის სიაში შესატანად საჭირო იყო თბილისის მოქალაქის ვალდებულების აღსრულება, ურომლისოდაც ჩიტიც ვერ შეფრინდებოდა თბილისის დაეთარში. მერე ცოტ-ცოტა აიღია ეს დაეთარი.

ქართველი მემატიანე გვაუწყებს, რომ აქ „მპარავი, ავის მოქმედი აღარ იყო: თუ ნაპარავი ვინმე პოვის, კარსა ზედა მიიღოს დროშათა ქუეშე დაღვის“. ქალაქში წესრიგის დასაცავად მოურავს ასახები და ასახბაში ჰყავდა (და არა ქურდების უსტაბაში, ასახები კი არა ასი ათახები რომ აღარა ჰყოფნის). სასწორის სისწორეს თვითონ ქალაქის მოურავი აწესრიგებდა.

ვინ და რით შედის ამ დალოცვილ ისტორიაში. ერთი ძველი ამბავიც ძველი „თბილისის ისტორიიდან“: „როგორც 1802 წლის დოკუმენტიდან ჩანს, თბილისის მოსახლეობის დაბალი ფენის ერთიანი მოთხოვნით (ანუ მაშინდელი საჯაროობით) ხელისუფლება იძულებული გახდა თბილისის ნაცვალის „ფარვით მტაცებლობის გამო“ გადაეყენებინა. მაგრამ ახლა ხელისუფლებამ მის მაგიერ... ისაია თაყუაშვილი დანიშნა, რომელიც ქალაქის მოსახლეობის განცხადებით „ცხადად მტაცებელი იყო“ და „რომელიცა არ იყო ღირსად აღევანიღ ხარისხსა ზედა“... არ დაგავიწყდეთ, რომ ეს ისაია მაშინ თბილისის პირველი მოქალაქე ყოფილა, ქალაქში თოფის წამლის სარეწაოს ფლობდა და ერეკლე II „ერთგულ მოქალაქეს“ ეძახდა. როგორი ასაფეთქებელი იყო ასეთი „ცხადად მტაცებელი“, რომელიც ფარვით მტაცებლის მაგიერად დაუნიშნავთ, მაგრამ ასაფეთქებელი იყო და ააფეთქეს, ამოსაშლელი იყო და ამოშალეს სიიდან.

ახლა უფრო ახლო ამბავი: ყველა საქმეს თავისი ამქარი ჰყავს. თბილისის ამქრებმა დიდხანს პერწეს-თბილისური ხასიათი. ისინი შუა საუკუნეებიდან მოვევებიან თბილისს თავისი უსტაბაშებით,

ახსაკალებით, ილითბაშებით. ძმაკაცობის მაგალითიც მათი დადგენილია. მარტო ის რად ღირს, რომ ამქარი თავისი ძმა-ოსტატის ქერივს ნაღდ ძმობას უწევდა — წელიწადში ერთხელ თბილისში ამქარის ქერივ-ობლებისათვის შილა-ფლავი იხარშებოდა და ვერეს სანაპიროზე ან ვერის ედემში პატიოსანი პური იჭმებოდა, წლიდან წლამდე კი ობლებს ზრუნვა არ აკლდათ.

„თბილის ქალაქი შეამკო არ ითქმის კაცთა ენითაო“ — უბრძანებია ვახტანგ მეფეს (V) სეფე სიტყვა... სხვაც ბევრი ითქვა.

„რა სჯობს მაისში ტფილისსა ვარდი ვარსკვლავებ ესხასა“ — ვარდობის თვეში უთქვამს მეფე-მოღვექსეს ვახტანგ მეექვსეს. ხოტბა შეუსხამს მეფეთა ტოლებს, ღმერთთა სწორებს, ეპისტოლეს რომის პაპისას:

იო ა ნ ე XXII (1328 წელი ქრისტეს აქეთ) — თბილისი ვცანით მეტად შესანიშნავ, ხალხმრავალ, მარჯვე და მდიდარ ქალაქად... ამიტომ აღმოსავლეთის სამისიონერო ცენტრი სმირნადან გადმოგვაქვს თბილის ქალაქსა. დაგვიდგენია, რომ აქ აღშენდეს საკათედრო ტაძარი და თბილისი დაწესდეს საეპისკოპოსო ქალაქად.

ვინდა არ სცადა თბილისის დახსნა,

ვინდა არ სცადა თბილისის ახსნა!

...ბოლოსდაბოლოს რაა თბილისი?...

მიზეზთ-მიზეზი ღვინთა-ღვინისა,

სხვა სამისნო და სულ სხვა სამიზნე —

თბილისი არის თბილისური ზნე!

... საქართველოს ისტორიაში ბევრია შემთხვევა — ქალაქი გასოფელდა და იშვიათი — სოფელი გაქალაქებულიყოს. თბილისის ისტორიაში შვით თეთრზე სწერია, რომ XVI საუკუნიდან მოქალაქე მხოლოდ თბილისელს ერქვა, თუმცა...

მთავარი ქალაქელობა კი არა, მოქალაქეობაა!

და კაცმა რომ თქვას, ამ ცნებებში რა სხვაობაა?!

ამბობენ — არ უნდა დავეშვათ ქუჩის ღონეზე,

სულაც არ ითქმის ეს თბილისის ქუჩის ღონეზე,

ის გამორიცხავს, თავად ჰკიცხავს ქუჩურ ქამანდებს

და მე თუ მკითხავთ, მის ღონემდე უნდა ავმალდე.

ქუჩის გუმანი უფრო ახლოა ჭეშმარიტებასთან, რომლისკენაც სქოლასტიკური გზებით გაუბედავად მიაბიჯებს ჩვენი ოფიციალურ-პროფესორული იურისპრუდენცია.

თუ ამას შენით დღემდე ვერ მიხვდი —
ესეცა შენი ქუჩის ვერდიქტი,
აქ ისევ „ვერის“ მომესმის ჟღერა,
ვერ ავცდი ვერას, ვერა და ვერა.
ქალაქი ჰკერძავს მოქალაქეს ამ დიდ წოდებას
და თვით ქალაქიც მოქალაქით აიწონება,
მას შეუძლია არ დაარქვას კაცს მოქალაქე,
კაცს შეუძლია არ დაარქვას ქალაქს ქალაქი.
სამაგალითო მაგალითი მომყავს რაინის —
ნომერ პირველი მოქალაქის — აინშტაინის,
რომელმაც ზურგი შეაქცია მშობლიურ ალაგს,
როცა რაიხის ეს ქალაქი არ ჰგავდა ქალაქს.
ნადდი ფაქტია...
თბილისლობა კი სხვა აქტია,
ფუი, ეშმაკსა, ძაღლის თავიც აქა მარხია.
თბილისში არ შეიძლება: ჩემია-შენიაობა, კუთხურობა,
კარჩაკეტილობა... ეს ყოველივე აკრძალულია,
აქ ეროვნული შუღლი-მტრობა დაკრძალულია.
სადღეისოდ თუ სამერმისოდ, სამარადისოდ
და ღმერთი, რჯული, კარგად ვგრძნობდით თავს უამისოდ.
აი, თბილისში რა შეიძლება... იხილეთ ნიხრი,
რომლის წინაშე, თავს დაბლა ვხრი და მუხლსაც ვიყრი:
თბილისურად ქართველობა,
თბილისურად რუსობა,
თბილისურად სომხობა,
თბილისურად ოსობა და ასე შემდეგ...
და ასეთ შედეგს თბილისი ჰქვია.
აი, ბატონო, მე თუ მკითხავთ, ეს რას მიქვია,
ჰო, მაშა, მაშა... ვაშა, ვაშა, ურა და ვივა!...
თბილისელობა, ცხადი გახლავთ, ციდან არ ცვივა,

ადრე თუ გვიან ჩამომსვლელი აქ ჩამოსულა, სხვაც,
მარტო ჩვენსე როდი იყო, ალბათ, ორსულად...
დედაქალაქი, როს გაგვიღო გულის კარები,
გულის ფიცარზე, ვით პასპორტზე, გაჩნდა პწკარები —
ჩვენი გვარები — ტანუტერთა მონაგვარები —
ანუ ღამწებთა
გვარის,
ძმა — ძმით, ღობე — სარებით.

თ ე ი მ უ რ ა ზ ს ტ ე პ ა ნ ო ვ ი — „მე თბილისელი ვარ“ (გაზ. „კომუნისტი“ 1984 წლის 11 მარტი)

პროვინცია ოდითგანვე ახალი სისხლით ავსებს დედაქალაქების არტერიებს...

გასკონიამ გაგზავნა პარიზში დარტანიანი, ურომლისოდაც პარიზი პარიზი ვერ იქნებოდა. დედაქალაქებში დარტანიანების თავმოყრა საკაცობრიო და ზოგადისტორიული პროცესია. მაგრამ გეოგრაფიული პროცესის გარდა არსებობს სულიერი, უფრო ზუსტად, სულგამოცლილი პროვინცია. სწორედ მისი შემოქონვა უქადის საფრთხეს თბილისის ტრადიციულ ღირებულებებს.

ქალაქსა და სოფელს შორის განსხვავების წაშლა იმიტომაც არის დიდი სახელმწიფოებრივი საქმე, რომ ეს სხვაობა ჯერ კიდევ ერთობ დიდია და იგი სოფლიდან ქალაქამდე მანძილის დაფარვით არ იფარება. ეგ კი არა და, ზოოლოგები ირწმუნებიან, რომ არსებობენ, თურმე, ქალაქისა და სოფლის მერცხლებიც კი... არ ვიცი, ისინი სხვადასხვა ენაზე ჭიკჭიკებენ თუ არა, მაგრამ ერთნაირად უხდებიან საქართველოს ცას... აქ ინტელექტის ადმინისტრაციულ-ტერიტორიალურ დაყოფაზე როდია ლაპარაკი. ქალაქს რა, ცოტა ჰყავს თავისი სულით პროვინციალი? შეხედავ — ფიქრებ: ამ კაცს, ალბათ, თბილისში ჩამოუტანეს სოფელი და იქ დაიბადაო.

ასეა ეს!... როგორ პარადოქსალურადაც არ უნდა მოგვეჩვენოს ან მოგვეთქვენოს.

ნ ო დ ა რ დ უ მ ბ ა ძ ე: დღეს თბილისს ალა-მაჰმად-ხანივით ვერავინ აიღებს. თბილისის აღება თუ გინდა, შიგ დავით აღმაშენებელივით უნდა შემოხვიდე.

სწორედ ასეთ შვილებს განუხენა კარი დედაქალაქმა.

თბილისმა ღვიძლი შვილებივით შეგვისისხლხორცა და როგორც დედამ, როგორც შვილებს, ეს რჩევა მოგვცა:

დედაქალაქში ცხოვრების წესს საზღვრავს პირობა -
 ზნეკეთილობა, გულქართლობა, ხელგაშლილობა,
 ალაღმართლობა, გულუხეობა, არპურძვირობა,
 არ ქედმაღლობა, თავმდაბლობა, ზრდილთა ზრდილობა,
 არ კუთხურობა, ყოფა-ყოფით ყოფნის მცდელობა.

თბილისში,

მხოლოდ, მხოლოდ, მხოლოდ

თ ბ ი ლ ი ს ე ლ ო ბ ა!

რადგან თბილისი თვით სამშობლოს ტოლი მცნებაა,
 რადგან შეილისთვის, ღვთით, სამშობლოდ ყოვლის ნებაა,
 ყოვლის, ვისაც აქვს მისი მოვლის თავიც და გულიც,
 ვისაც ერთი აქვს მასთან დარდიც და სიხარულიც...

ასე ამბობს საიათნოვა: ვისაც ელი ის თუ მოვა,
 გულის სისხლი თუ გაიღოს, ალაღ იყოს, ალაღ იყოს!
 „ჩემი სამშობლო თბილისია, მხარე საქართველოსი. დედა
 ავლაბრელი, მამა ალაბელი“ (ალექსი) ... თვითონ თბილი-
 სელი, ნაღდი თბილისელი, სომხურ ლექსებს ქართული ასოე-
 ბით რომ წერდა, ქართულ მზეს მთვარესავით რომ შეაბერდა.
 თბილისის თილისმას ვერ გაექცა ვერც იგი — ერთი ძველი
 თბილისელი დერციკი, მისი ფიქრის ფიქარი თუ ბაზაზი,
 პატარა კახის საზანდარი და რა საზი!
 რის შური, რის შუღლი, რა შუღლი — ძმობის ხმობის ხმა და
 აშუღი.

თბილისლობა პროფესიააო — გასცა საბუთი გოგლა ლეონი-
 ძემ,

თავის განრიგ-თანრიგით, თავის სხვა რიგ-ტარიგით,
 თავის გადადებითა და მსხვერპლშეწირვით,
 თავის თავდადებითა და ლოცვა-წირვით...

მისი სიტყვა, სხვისი სიტყვა გულის ფიცარს შეჭედია,
 ბჭედ ბეჭედი, რაი ითქვა — მათი სიტყვა ბეჭედია.

*

ახლა მოვასვენებ მე, მათ,
 გაქვავდნენ და იქცნენ საფლავის ქვად,

ზოგი მათი შადი ხომ ვთქვი,
მოდი, ზოგი, ჩვენი შადიცა ვთქვათ.
ყური მიგდე!

ვდგევარ ახლა ვერაზე,
წარსულს გავცქერი და
მომავალზე ვფიქრობ...
სული სანთლად მინთია და, ქარო, ვერ ჩაშიქრობ...
შე ძველოო, რომ იტყვიან, ძველით ახალს აქებენ
და სიახლეს სიძველითა როდი აქიაქებენ.
დღეისდღესაც მართებს ვალი გუშინდლის და ხვალისა.—
თბილისია გზა და კვალი ძველ და ახალ ვალისა.

ღმერთია მოწმე!
როდესაც თბილისში ძველ სახლს ანგრევენ —
ვერისუბანში,
ჩუღურეთში,
ვერცხლის ქუჩაზე,
მეიდანში,
შუა ბაზართან,
ჯერის მამასთან,
დედა ციხესთან,
ბარათაშვილის აღმართზე,
ვერის დაღმართზე,
სეიდაბადზე,
რიყეში,
ხარფუხში
ან აშაშხანაში

და სამარადისოდ იშლება კვალი...
მგონია ვესწრები სადღაცა პანაშვიდს
და ვდგევარ როგორც ჭირისუფალი!
ბევრჯერ შევსწრებივარ:
თბილისის მიწას შეჭიდებულ ბულდოზერთან ან გრეიდერთან დგას
ძველი, ძირძველი თბილისელი, ქუჩაში ბოლო საღმისთვის გამოსუ-
ლი მოხუცი, ორი დღის წუთისოფელიდა თუ დარჩენია და ამ „უდარ-
დელს“ იმ ორი დღის დარდი საფლავის კართან რომ გასჩენია.

— რას ანგრევთ, შვილო, რას აშენებთ, როდის გვაჩვენებთ?
ალბალი იყოს, ოღონდ ძველსაც ნუ შეაჩვენებთ.

— ეჰ, ქვეყნის ტრიალს, ძია კაცო, რა შეაჩერებს,
დრო მიდის-მოდის და კაცის გულს რა შეაჯერებს....

— ჩემს შემდეგ ქვა რომ ქვაზე დარჩეს, ვლოცულობ, ვინძლო...
თბილისს რომ ფრჩხილი წამოტკივდეს, საფლავშიც ვიგრძნობ.
მებულდოზერეს ესმის აზრი ბერის მზერისა
და ბერიკაცსაც ესმის ალბათ ბულდოზერისა.
ყველას თავისი დარდი აქვს...

ასეა.

ერთი თვალი იცინის და მეორე ტირის.
ან ერთს რა ატირებს, ან მეორეს რა აცინებს.

ქვათა ქვითინია მსხვრევა ამ ქვითკირის.

დროს ახალი მოაქვს და ძველს აცილებს.

გავქვეყნებულვართ და ვიღებთ „სამძიმრებს“,
ვდგევართ კაცები და ბავშვობას ვერ ველევით,
ვერისუბნის მტვრევის მტვერიც კი მაშძიმებს,
ჭირისუფლის უფლებით ვდგევართ ვერელები.

„ყველას რაღაცა აქვს სახსოვარი“...

ზემელი დედამიწაზე ჩვენი მიმაგრების წერტილი იყო, ქალაქის ჭიპი
და ჩვენც ზემელზე გვქონდა ჭიპი მიჭრილი. აბა, რაც გვიყო, ზემელ-
მა გვიყო, იქ ერთი გვქონდა ჭირი და ლხინი. ზემელის დამწვარ
აფთიაქში მიჩვილყო, იცოდნენ თქმა არაზემელელებმა. დაიწოს მი-
სი დამწველი. ადექი და მიჩვენე უკეთესი დამცველი. ვიცოდით მისი
ყადრი ვერელებმა, ეს გახლდათ ასე ვთქვათ, არა საპამპულ-აბ-ამ-
პულ-ფარმაცია, არამედ ჩვენი ნაღდი სასამართლო — უმაღლესი ინს-
ტანცია.

ჩვენი და — თემიდა სასწორზე გვწონიდა,

მან აწონ-დაწონა ცრუ-მართალ-ჭორი და

ყველა დანარჩენი — მოგვცა განაჩენი

და აწონასწორა მან ავტარგი ჩვენი.

ზოგს რა შეგვიფარდა, სხვა რით გვამართლა და

მიტომ შეგვიყვარდა — ვცანით სამართლადა,

უბნის ეს მსაჯული არ იყო ცდუნებული.

ის იყო ვერელთა რწმენის რწმუნებული,

მან ყველა სახადი სახატედ მოგვხადა,
მაგრამ წამალსაცა გაუდისო ვადა,
ყველაფერს თავის დრო აქვსო, ეფენდი,—
დრონი მეფობენო და არა მეფენი.

მედიცინის დედის ან დის — კოლხი მედეასა და ბრძენმთავარ-მეკა-
რაბადინ-მეჭურჭლეთუხუცესი ზაზა ჟანასკერტელის ქვეყანაში, მის
სატახტო ქალაქ თბილისში საღმთოა და წამლით სათბილისელოდ
მოსული გერმანელი მეაფთიაქე ევგენი ზემელი ტრამვაის ვატმანს
მაშინდელ კაპიკს აძლევდა, რომ ყოველ გაჩერებაზე დაეძახა:
«ОСТАНОВКА ЗЕМЕЛ!»

სიკეთის ყადრით მოვიდა, მოკეთის ადლით იარა, ბვერი იარა მო-
გვიშეშა, წაეიდა, ჩვენი ჭირი წაიღო და თავისი სახელი დაგვიტო-
ვა. ჩვენში იტყვიან — მიბარებული მგელმაც შეინახაო. სანამ
ქალაქში ერთი კაციც კი დადის, ვისაც ზემელის აფთიაქის წამლით
უწამლია, ზემელის სახელს შეინახავს.

თუმცა დრო მიდის და ყველაფერს გაუდის ყავლი.
ჩვენი ჭადარის ფერფლში ღვივის იმ ცეცხლის ნავლი.

არა ჩენა, არამედ შხის გარშემო 7-ჯერ შარშანწინისწინისწინისწი-
ნისწინისწინდელი (1983) წ. ძველით ენკენისთვისა და ახლით სექ-
ტემბრის 27-ს ძველი ზემელის მოედანმა სახელმწიფო გამოცდა
ჩააბარა და რესპუბლიკის მთავარი მოედნის წარჩინების დიპლომი
მიიღო. სახელმწიფო საგამოცდო კომისიაში შედიოდნენ უნიკალუ-
რი საინჟინრო კომპლექსის ავტორები — „თბილისქალაქპროექტის“
ინსტიტუტისა და მოსკოვის „მთავარხილმშენის“ სპეციალური სა-
კონსტრუქტორო ბიუროს თანამშრომლები, მშენებლები, უშუალო გა-
მომცდლები — საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის სამშენებ-
ლო მექანიკისა და სეისმოპედეგობის, ენერგეტიკისა და ჰიდრო-
ტექნიკის ნაგებობათა, საქართველოს საგზაო სამეცნიერო-კვლევითი
და საწარმოო-ტექნოლოგიური ინსტიტუტების სპეციალისტები;
მეცნიერები, ინჟინრები, ტექნიკოსები, მექანიკოსები („საზოგადოებ-
რივ საწყისებზე“ კი მოედანზე მიმოდრიდნენ გამვლელ-გამომვლელი
თბილისელები და „გავერანებული“ ვერელები).

გამოცდა იყო ერთობ მკაცრი, უშეღავათო.

რესპუბლიკის მოედანმა ვერისუბნის სიმწიფის ატესტატით სახელ-
მწიფო გამოცდები ჩააბარა შემდეგ საგნებში: 1. დიალექტიკაში (ანუ

ცხოვრების მცოდნეობასა და ამ ქვეყნის ავან-ჩავანში) 2. პიდროტე-
ნიკაში 3. რკინა-ბეტონის კონსტრუქციებში 4. სეისმომდეგობაში...

ჰო, კიდევ რაში?
მასალათა გამძლეობაში!

გამოცდის აპოთეოზი იყო მოედანზე ტანკების გავლა...
აგრილდნენ მძლავრი ძრავები... „საბრძოლო მანქანის საჭესთან
არიან მექანიკოს-ინსტრუქტორები... მათ მოქმედებას ხელმძღვანე-
ლობს უფროსი ლეიტენანტი ვ. გოლუბევი“ (საქინფორმი, 1983 I. X).
გაუძლო!

საგამოცდო კულმინაცია!
ტრამპლინიდან 20-ტონიანი „კრაზი“ გადმოხტა და დაენარ-
ცხა ზედ მოედანს...
გმინვა აღმომხდა... ვერ გავიგე, რა როგორ მოხდა,
მან კვლავ გაუძლო
და პასუხი გასცა დიადი —
საგამოცდოში ჩაიწერა დიდი „ფრიადი“!
დაეცხეთ ტაში და გამიკვირდა უფრო აი, რა —
ბევრი ვერ უძლებს, ის ტაშითაც კი არ დაინგრა.
დიდება შენდა, ითავკაცე, იყავ მთავარი —
ოღონდ არც კული ყავარზე, არც კულზე ყავარი!
იზეიმე და გვაზეიმე ეს სასწაული,
უერთმანეთოდ არ არსებობს დღესასწაული.
რაც მიწის ზევით იყო, ახლა ათი იმდენი,
მიწის ქვეშაა სრა-სასახლე და ცხრა კლიტენი...

ასე, ამრიგად, ის ზემელი ჩაბარდა პატრონს, ზემელელი კი ძველე-
ბურად თუ იმ ძველს ნატრობს, არ გაუკვირდეს, მეგობარო, არცა არა-
ვის, რადგან აქ მისი, ზოგიც სხვისი ბავშვობა დარბის. და ერთიც
არის, სანამ, ძმაო, აღმართავ ზელსა, კარგად შეხედე ახალს, მერე
გახედე ძველსაც, მიეც სხვა ეშხი, სხვა სახელი, სხვა სილაზათე —
ძველი ზემელი ახლა უფრო იწევს მაზანდებს, რუსთაველიდან ცოტა
გვერდზე, იქვე გადადგეს — დედაქალაქის მოედნებში გაათამაღეს.
იყოს მზეგრძელი და დღეგრძელი, რაკი იკისრა პირველპლაცობა —
თავკაცობა რესპუბლიკისა, თავს მოწიწებით, მდაბლად ვიხრით წი-
ნარე მისა — მოქალაქენი თბილისისა, მოედნის ხნისა. თბილისმა

იცის, თუკი ვინმემ... მსხვერპლის გაღება, ფასი ამ მიწის, რომელ-
საცა უნდა გაგება, ჭირისუფალი კვლავ ეზრდება ქალაქს მრავალი,
ჩვენი შვილი და ჩვენი ძირი, მზის გზით მავალი, თბილისისათვის
თავი დასდოს იგი მზად არი...

აქ რომ ხე იდგა, ის ჭადარი ახლა სად არი? — იმათ იკითხეს,
სწორედ იმათ და არა სხვამა, სწორედ ეს არი, როცა შვილი სჯობია
მამას.

კ ა ხ ა ს ი ხ ა რ უ ლ ი ძ ე (გაზ. „ახალგაზრდა კომუნისტი“, 1985,
19.V)

„ხე!“ — მოჭრეს!... რისთვის, რატომ? ეს კითხვა მიბურღავდა ტვინს,
დიდხანს გაუნძრევლად ვიდექი ღამის სიჩუმეში... ძალიან მწყდე-
ბოდა გული. შენანებოდა, ქალაქის შუაგულში, ხმაურსა და ორომ-
ტრიალში ბუნების ღამაში დესპანივით მდგარი ბებერი ჭადარი...
იქვე, სულ ახლოს, რესპუბლიკის მოედნის ზღურბლზე... განუზომე-
ლი იყო ჩვენი სიხარული, როდესაც თბილისელებმა ყველაფერი
იღონეს, რომ ამ ჩვენი წინაპრების ტოლი ხისათვის სიცოცხლე შეე-
ნარჩუნებინათ... მაინც შეეწირა პროსპექტის მეორე სიცოცხლეს.
ალალ იყოს, თუ დედაქალაქს ასე სჭირდება.

„როცა ვერის ხიდის რეკონსტრუქცია იწყებოდა (გალაკ-
ტიონს) მხატვარ ალექსანდრე ციმაკურიძისათვის უთხოვია:
მდინარის პირას აღმართული ღამაში ხეები დამიხატე, ვიდრე
მოჭრიდნენო („განთიადი“, 1987, №3. ვ. ჯავახაძე, „უ ც ნ ო -
ბ ი“).

მიდის ძველი თბილისი, მოდის ახალი...

„ყარაული“ შეიცვალა ვერაზე!

ე ს ი ს ე...

ს ა ს მ ი ს ი!

ვსვამ წამსვლელ-დამრჩენის სადღეგრძელოს რაკილა მისი დალევა
ვერ მოასწრეს ზურია ჭაჭიაშვილმა, პეტია ბოკერიაშ, სიმონიკა სხირ-
ტლაძემ და სხვათა და სხვათა...

ეგრეთწოდებული საკართანო (ალავერდი ვერელებთან!), ანუ 1941 —
1945 წლების ვერის უბნის ცეცხლოვანი ქრონიკა. ჩანახატი ნატური-
დან. 45 სადღეგრძელო — საშუაგრძელოდ და დამხმარე სახელმძღვა-
ნელოდ დამწყები თამადებისათვის.

ვინც მიიღოს ქრესტომათიად — ქრისტე მათია,

ღმერთი იყოს მათი შემწე!

თავშენახული ღმერთსაც უყვარსო... კონსტანტინე გამსახურდიამ
ბრძანა: პურისჭამა ადვილია, მაგრამ პატიოსანი პურისჭამაო ძნე-
ლი. რაუარია. მთაფარია არა ის, რას სვამ, არამედ ვისთან სვამ. წყა-
ლი იყოს, ოღონდ სადღეგრძელო ნუ იქნება წყალ-წყალაო — ირაკლი
აბაშიძემ... ჭკუას იძენ.

უცნაურ დროში ვცხოვრობთ. თურმე, ალბიონის ქვეყანაში სხვის
მაგივრად სხვა ლოცულობს ქირით... ვინ — რით!.. ჩვენში ლოცვა
არ ქირავდება, ისე, როგორც სული არ გირავდება.

მაშ, ასე.

ვახსენოთ ღმერთი და შევუდგეთ ღმერთსა!
ავუყვეთ აღმართს, გოლგოთის ფერდსა,
სვეტიცხოვქლის ლოცვას მოველი
და ვზიდოთ ჩვენი სვეტი ცხოველი.

ქებათა ქება ჩვენს თაობას... გაკვრით ზოგიერთ უთავობას,
სიყრმის შეცდომებს (შეგვინდოს გამჩენმა),
ეს შესვას ყველა წამსვლელ-დამრჩენმა.

...დიდმა ღომმა — ლევ ნიკოლოზის-ძე ტოლსტოიმ
ბრძანა!

თუ შეგიძლია... ნუ დაწერო.

არა,

არ შემიძლია, უნდა ვწერო,

კმარა!

ვერა...

ვერ შევძლებ გაჩუმებას,

მჯერა!

„ვერა“

არ მაძლევს მოსვენებას —

„ვერა“!

ვერამ გვჭრა, გვეკერა, გვაგიზგიზა ვერამ,
ვერამ გვეკვერა და ვერამ გეფერა, ვერამ,
ვერამ გვასწავლა თვალი-თვალში ცქერა,
ვერამ ჩამახშოს, დამადუმოს ვერამ?...
სიყრმის მზისაკენ თვალი მომჭრა მზერამ,

ბავშვობისაკენ!... გამიტაცა პერამ,
ღვიძლი შვილივით შემიხორცა ვერამ
და შეშლილივით ამიტანა წერამ!

ძველი ვერა ქუჩაბანდად, აივნებად, ხალიჩებად...
საიდანაც მოვდივარ და საითიქენაც თვალი მრჩება,
ვერეს წყალი თუ არ გზრდიდა, შხეფი თუ არ მოგხვედრია,
წადი, ძმაო, შენი გზითა, საიდანაც მოხვედია.
მემართლები აბა, მე რას — ვერ გაიგებ თუკი ვერას,
ვერ გაიგებ გულის ძგერას, ვერ გაიგებ ამ წიმღერას...
ვერ გავიგებ მე სხვა ენას, არ მივიღებ ცერად მზერას,
ვერ გავუღებ კარებს ყველას და ვერა ვცნობ თბილისელად...
ვაღიარებ ქალაქელად ქალაქისთვის ვინაც დელავს,
შემოვიხეც გულის პერანგს და ჩავიკრავ გულში ყველას,
ვინც სიკეთით ჭრის და კერავს, სადაც ჯერ არს, როგორც
ჯერარს,
სისხლითა წერს მისი უბნის და თბილისის ბედისწერას.
ჩავეყვი თუ ჩამითრია, რაღაც სევდამ დამითრია,
დღემდე რაც მე არ მითქვია — დღეს ჭიქისთვის გამითქვია,
პური ღვინით გამირთია, ჭური დარდით დამითვრია,
ჭირი ღვინად ჩამითვლია, სიყვარული არ მითვლია.

†

ზოგი ქალაქი წვერის ერთ გაპარსვადაც არ ღირს. იმ ქალაქზე კი
როგორ უნდა მოგიბრუნდეს მისაბრუნებელი ენა და ძვირი თქვა,
სადაც ქუჩაში ტრამვაის ხელს აუწეხ და... გაგიჩერებს! სადაც რაც
გინახავს იმასაც ნახავ და რაც არ გინახავს, იმასაც!

...შენი ქუჩების ფერხთა მტვერი ვარ, ვერის ბერი ვარ, ჩემო
თბილისო!

მე შენს სიაში სისხლით ვწერივარ, განა გერი ვარ, ჩემო
თბილისო!

შენი გალაგნის კარის ბჭენი ვარ, შენი ბრჯენი ვარ, ჩემო
თბილისო!

მოყვრის — მოყვარე და მტრის — მტერი ვარ, შენი ჭერი ვარ,
ჩემო თბილისო!

ჭირი ვარ შენი ჭირის, ლხინი—შენი ლხინისო, ჩემო თბილისო!
ძვირი ვარ შენი ძვირის, ძირი — შენი ძირისო, ჩემო თბილისო!
თვალი ვარ შენი ვალის, ალი—შენი კვალისო, ჩემო თბილისო!
პირი ვარ შენი ყურის, ყური — შენი პირისო, ჩემო თბილისო!
ცეცხლი ვარ შენი კერის, კვერი — შენი რკინისო, ჩემო
თბილისო!

კვარი ვარ შენი ვერის, ხურო — შენი კირისო, ჩემო თბილისო!
ქარი ვარ შენი ამქრის, ქნარი — მრავალ შვილისო, ჩემო
თბილისო!

წყალი ვარ „ვერა რეჩის“, მჭერი — ზღაპრულ ჯინისო, ჩემო
თბილისო!

მონა ვარ შენი, შენი მშენი და შემნახავი, ჩემო თბილისო!
ონავარ ბიჭებს შენ დედობდი — მზეთუნახავი, ჩემო
თბილისო!...

ჩემო თბილისო, როგორც მშვენიხარ, ისე გშვენივარ, მხოლოდ
შენი ვარ,

ჩემო თბილისო, ერთი ღერი ვარ, რაღაც ტკბილ-მწარე ჰანგზე
ვმდერივარ,

რომე შენება არა ჰგავდეს გადაშენებას,

ჩიხტიკობით შევინახავ შენს ძველ მშვენიებას,

შენს ქუჩა-ბანდებს რომე შერჩეს ქალწულის ეშხი,

რომ სიაბანდი არ დაემჩნეს შენს ბარძიმ-ფეშხუმს...

ვით ვიეთ ხუროთმოძღვარს, ანუ უმოძღვრო ხუროს,

წარსული უჩანს ნგრევის ქუჩად, ხუხულა — კეგლად,

გულს დავახვედრებ გრდემლად მე მის მოქნეულ უროს,

მსოფლიო მერვე საოცრების დაგტოვებ ძეგლად!

სემირამიდად, პირამიდად, სხვა სასწაულად,

სამი რამ მინდა: დარჩე მუდამ დღესასწაულად,

შეგრჩეს ეგ ხიბლი, გერქვას მექა — ქალაქი ძმობის,

გეხუროს ქუდი ქუდ-ბედობის და ძალთა ხმობის.

მ ე გ ე ნ ი ე გ ტ უ შე ნ კ ო :

„თბილისს თან დაყვა მომხიბლავი იდუმალება,

აქ აწმყო წარსულს არ გაურბის, არ ემალება“...

მალვა უნდაო სიყვარულსა, ჩუმად ტარება,

თბილისს ვიგულვი ქალაქების გულის კარებად.

ჰოდა, ქალაქო, ყური მიგდე შენს გახარებას,
დავლოცავ შენ რჯულს, შენს კანონს და შენ სახარებას,
ჩამოგიქროლო და დაგოცნო თუნდაც ბანი-ბანს,
ჩვენს სიყვარულში ვერ ვიქნები შენთან ბარი-ბარს.
არაკაცობას, ავკაცობას ხელი აუკარ,
მიდი-მოვდივარ, მე, მამლერე, შენ კი დაუკარ!

სისხლმა ძარღვებში დავლური თუ არ დაუარა,
სიტყვამ გულს ტყვიასავით თუ არ გაუარა,
კაცმა კაცს გვერდი თუ აუარა,
სიცოცხლემ სიკვდილს არხეინად თუ ჩაუარა...
მაშინ რა ღარია და ავღარია,
მაშინ კაციც მკვდარია და სიტყვაც მკვდარია,
დააკვირდი; თუ ბიბილო უწითლდება ვისმეს,
ყურით კი არა ბიბილოთი გისმენს.
ნაღდი ყური გულისყურია,
გულით მიმსმენს,
გულითადი სიტყვა სწყურია.
აღამიანმა თუ ყური გათხოვა —
მეტი მოვლა უნდა ნათხოვარს!
რამდენ დროსაც ართმევ,
იმდენ ტოლფას სათქმელს
თუ არ აძლევ,

ჰგავხარ მათხოვარს!...

ჰოდა, სმენა იყოს, გაგონება!
ყოვლისშემძლე არის შთაგონება,
ჩარხი უკან უნდა ავაბრუნო,
დრო აკვანში მინდა დავაბრუნო.
რძე — ოფლის საამო სუნამო,
და არა უცეცხლო, უნამო...
ღმერთო, სასწაული ვიდონე,
ბავშვობის პერანგი ვიპოვე!
ო, როგორ შემოგვფლეთია
მიღეთ-ელეთ-მელეთიან,
ჰოდა, აღსდექით მკვდრეთიან —
დედა-ბუდიან-ბედიან!

...სანამ ურემი უგზოდ მავალი, გადაბრუნდება და გზა სავალი
სხვა გამოჩნდება, ჩასხედით ნავში, ვიმოგზაუროთ საკუთარ
თავში!

გვმოძღვრავს მოძღვარი, თვით ედინ რუმი,
ჩავბეროთ ბუკს და ავტეხოთ ბუმი,
თორემ დრო მიდის — სიბერე მოდის,
გაგვიხსენებენ აგრე ვის, როდის....

„საქართველოში იბადებოდნენ და მერე მუდამ სწუხდნენ ამაზე,
ეჰ, წუთით მაინც დაბრუნდებოდეს ჩვენი ბავშვობა და სილა-
მაზე“...

წუთით?

წუთით კი არა მთელი ერთი საათით,
გიბრუნებთ ბავშვობას — მინუს ოცდაათით,
სულ ერთი საათით,
სულ ერთი საათით,
სულ ჭენებ-ჭენებით
და არა ტაატით...

სულ ერთი და ათად,
უკვდავების ვადად,
წლებად, არწუთებად,
დროთა მასლაათად...

მივუშვათ ლაგამს, აიწვევითონ ჩვენმა რაშებმა
და გაიხარონ დღეს — კაცებმა, გუშინ — ბავშვებმა...
როგორც ზღაპარში:

ფქვილი აქა და ქატო იქა,
გატეხეთ პური, ჩამოასხით,
ასწიეთ ჭიქა!

ზღაპრულ სუფრას გაგიშლი და გაჭმევ დედას პურს,
ცოტა ნერვებს აგიშლი და ნუ ამიწვევ ყურს,
ისეთ რამეს მოგიყვები გულმა რეჩხი ქნას,
ვინც რა უნდა ისა თქვას და წისქვილმა კი ფქვას:
ვინ გიყვარს და ვის უყვარხარ,
ვის სძულხარ, ვინ გპულს,

შენი სული ვისა სურს და ვისი სული გსურს.
მოთმინების ფიალითა ალავერდს მოვალ,
ვგლოვობ იმას ვინც წარსული გამოიგლოვა.

„ჩამოასხით, ერთიც უნდა დავლიო, ერთიც უნდა დავლიო,
ეს ცხოვრება ლხინში უნდა გავლიო, ლხინში უნდა გავლიო,
აინშტაინზე მეტი ჭკუა ჰქონია, ვისაც რომა ღვინო მოუგონია“..

ალბათ „ალბათობას“ ვებაიათებით ამ მუხამბაზებით, ამ მულამათე-
ბით, გულიდან გულამდე ხიდების გადებით, ამ შედანებით და ამ
გულბაათებით, ამ სულის ნადებზე — გულზე ხელ დადებით, ამ ალა-
ვერდებით, ამ ლოცვა-ვედრებით. ამ ღობე-ყორესაც იმიტომ ვედე-
ბით, თვალსა და ხელს შუა ვბერდებით, ვძველდებით, თვალსა და
ხელს შუა ქრება ეს ედემი, გაფრინდნენ და აღარ დაბრუნდნენ მტრე-
დები, სულ ერთხელ მღერიან წასვლისას გედები, წყალს მიაქვს წლე-
ბი და ჩვენ კი ხავსს ვედებით.
ყველა თავის ჭკუით აწყობს შაირს, ყველა მის ჭკუაზე ხლიჩავს
ატომს... ჰკითხეთ თვითონ ბატონ აინშტაინს: რა, როდის და როგორ,
რისთვის, რატომ?...

„მასების ფსიქოლოგია ძნელად შესაცნობი რამ არის. ვშიშობ, რომ
ისტორიკოსები ისტორიის წერისას არ ითვალისწინებენ მათ ფსიქო-
ლოგიას, მოვლენებს უტყერენ რეტროსპექციულად... თვალსაჩინო
მიზეზებს გარდა არსებობს მასების ფსიქოლოგიის მოუხელთებელი
ფაქტორები, რომელთა შესახებ ჩვენ ცოტა რამ ვიცით ან სულაც არა-
ფერი...“

თუმცა უცნაური რაღაცა როქია,
თავი ამ პროლოგის ეს ეპილოგია,
არცა ლოგოგრიფი, არცა სხვა „ლოგია“...
თბილისს თბილისური აქვს ფსიქოლოგია.
და დაე, ნუ გვიწყენს, ჩვენ ფილოლოგია,
რამეთუ ვარქვი მე მას „თბილოლოგია“!

„არიან ბევრი დიდხარისხოვანი მეცნიერნიცა, მოღვაწენიცა, მწე-
რალნიცა და არიან მხოლოდ ხასიათის კაცნი, კაცნი გულითა სრულ-
ნი. მძლედ მობურთაღნი ქვეყნიერების მოედანზე მარტო დიდ-ხა-
სიათის კაცნი არიან, ქვეყნის ღერძს მარტო ის ატრიალებს, ვისაც

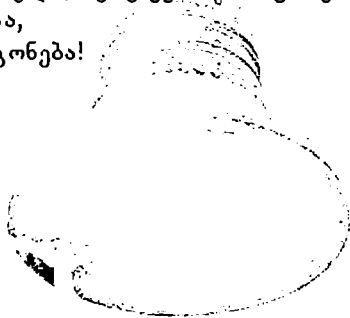
მოპმადლებია გულთა-სრულობა, დიდ-ხასიათობა, იმისდა მიუხე-
დავად, ტრიალი ემარჯვათ თუ ემარცხათ. ყოველივე დიდებული
საქმე, რითაც კი კაცობრიობა ჰქადულობს და თავს იწონებს, ქმნი-
ლია ხასიათიან კაცთა მიერ და არა ვისამე სხვისაგან. ამიტომ ხა-
სიათიანი კაცის წინაშე ყველა უნებლიედ თავს იხრის მოწიწებით
და სასოებით: ამიტომაც ყველა, დიდი და პატარა, უკან მისტირის,
როცა ამისთანა კაცი მიდის უკან დაუბრუნებლად და სამუდამოდ”.
და კიდევ: „ვაი, იმ ხალხს, რომელსაც საერთო ძარღვი გაუწყდა, ვაი,
იმ ქვეყანას, საცა საერთო ძარღვში სისხლი გაშრა, საცა ყველაში
თითო არ არის და თითოში ყველა, საცა თვითეული ყველასათვის
არ ფიქრობს და ყველა თვითეულისათვის, საცა „მე“ ხშირია და
„ჩვენ“ იშვიათი“.

მეორე აზრი არ არსებობს,
ტყუილია...

ი ლ ი ა

იშვას იშვიათი — მარტო ვერაფერი შვილია,
კენტი კენტია და წყვილი კიდევ წყვილია,
ძალაა ერთობაში და არა ერთადერთობაში,
ღმერთის კაცობაში — კაცის ღმერთობაში.
გულზე დავიდოთ ხელი, მერე გკითხოთ გონებას,
შევუდგეთ ღმერთსა,
სმენა იყოს და გაგონება!

+

ს ა დ ლ ე ბ რ ა ქ ე ლ ო №1

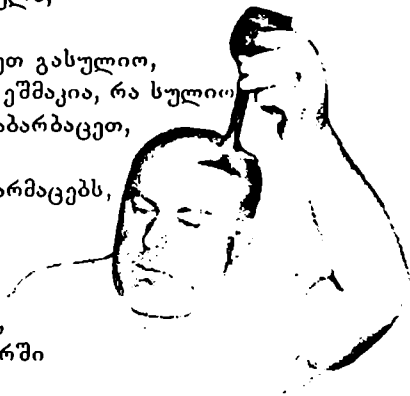
(16 წლამდე იჭმება ყურძნად, კაცობაში კი ისმება ნებისმიერი სასმისითა და სასმელით. სასურველია წარაფი, რადგან შარაფთა შორის ყველაზე კარგი შარაფია წარაფი... მიღის უალკოჰოლო სასმელზეც).

...ღვინის სმა ცოდვად და თუ ცოდვას ჩაიდენ, კიდევ უნდა ღირდეს ამაღლო, — ამბობს ქეი-ქაუსი. პოდა, ჩვენც ასე გავარჩიოთ ქვეყნის ქაოსი. მაღლი ექნათ, ქვაზე დავდოთ.

შევარცხვინე ის სადღეგრძელო, რომელიც...
 ჭიქის ხელში აღებამდეა მოფიქრებული!
 შევარცხვინე ის სიტყვა, რომელიც...
 ჭიქის პირისაკენ წაღებამდეა გაფიქრებული!
 ვენაცვალე იმ სადღეგრძელოს,
 ჭიქის ხელში აღებისას რომაა ჩამოსხმული,
 ჭიქასთან ერთად რომაა აწეული და...
 ჭიქასთან ერთად რომაა ჩაფიქრებული!
 სიტყვას — აწონილს, დაწონილს და არა გაწოლილს და
 გაწეილს,
 ფიქრის თეთრ აფრას...
 ღირდეს ერთ სუფრად —
 რომელიც აწონის, დაწონის, გადაწონის, დაგვლიჯავს,
 მეხივით გავარდება და დაგზაფრავს!

მოდით, გაუმარჯოს, ბიჭებო,
 სახლიდან ჩვენს პირველ გამოღოლებას,

ჩვენს პირველ გაპარვას ეზოდან,
 თვალების ფართოდ გაღებას.
 ჩვენს პირველ შეხვედრას თბილისთან,
 და მისი კარების შეღებას,
 პირველ გაოცებას... პირველ შიშს...
 და პირის მტკაველზე დაღებას.
 დედის შეკვივლებას: მიშველეთ! ბავშვი ქუჩაში გასულაო,
 ჯერ მიწას არ აცილებია, მამაძაღლი, უკვე ხელიდან წასულაო..
 ვილაცას აპრიორულად აზრი გამოუთქვამს:
 — ამახ რა გაზრდის და რა დააკაცებსო...
 (მისი დავიწყებია, ამის გამო უთქვამს)
 — ეს ან აგვაშენებს, ანდა დაგვაქცევსო...
 მოდით იმ კუთხეებს გაუმარჯოს, სადაც ვყურუტებდით
 პატარები,
 პირველი „ცოდვისათვის“ სადარაჯოდ, ხვალის იმედებს რომ
 ვატარებდით.
 აბა, როგორ გინდა, ჩემო ბაბა, ნეტავ დღეს გვამყოფა იმ დღეში,
 თან თუ ახლო იდო მურაბა... ბიჭოს, განჯინაც დგას კუთხეში.
 პირველი სიმწარე ცხოვრებაში — დედამ რომ ჩამოგვსვა კალ-
 თიდან,
 საქამრედ ჯერ ვერ გაგვიმეტეს (ბალთამდე შორს იყო ალთი-
 დან).
 ...ჩვენს პირველ გაქცევასა და პირველ წაქცევას,
 კაცს ფეხზე დამყენებელს —
 მამაჩვენს, გაუმარჯოს, ვითომ გაბრაზებულს,
 პირველი ბრალდების წამყენებელს:
 — რა დროის შენი ქუჩაა, არ გნახო გარეთ გასულიო,
 ღმერთო, რა შეგცოდეთ ამის ფასი, ეს რა ეშმაკია, რა სულიო...
 ...მიწაზე რომ ჩამოგვსვეს, დედამიწა შევაბარბაცეთ,
 აჩა-ბაჩა დაიწყო სიარული,
 არ ვგავდით დოჯლოებს, ღონდლოებს, ზარმაცებს,
 ქუჩები გავხადეთ მხიარული.
 მეზობელს უბრძანებია
 (თქვენ ასე განსაჯეთ),
 ახლავე დასაჯეთ, თავზე არ დაიფინოთო,
 მე, გირჩევთ, რომ სამჯერ ისროლოთ ჰაერში

და... ორჯერ დაიჭიროთო!

არა და, ნაღდად „საბელეტაუოები“ ვიყავით,
რადგანაც სართულებში გვიქროდა,
სულ დაკარგულია რაც ვერ გავიყავით,
იყო დრო, დროზე ვინ ფიქრობდა...

„კოლაელ ყრმებივით“ განგვბანეს ემბაზში,
იქნება საშველი გადგეთო;

მორჯულდეთ, გვმორჩილდეთ, დაღვინდეთ, დალაგდეთ,
დაწყნარდეთ, ჭკუაში ჩადგეთო...

ჟამთა აღმწერელი აგვიწერს, რომ ჟარული ნათლისღებისათვის
მტკვრისსათაველ ბიჭებს (14 საუკუნის შიღმა ტაოდან) „უღმერთო-
თა მათ მშობელთა მათთა განუხეიქეს თავნი და განტვინნეს იგინი“.

მოჰგავდა კოლაელ ყრმათა იმ წამებას, რაც დღე დაგვაყარეს
მამებმა,
რუსის ბარაბანსაც არ მოხვდა იმდენი... ვერ გვტყბეს წამების
წამებმა.

...თუმცა ამაზე უფრო საბელისწერო ტრავმა რა უნდა იყოს:
ერთ, ჩვენს შორის ყველაზე უწყინარ და ჭკვიან ბიჭს, საქვეყ-
ნოდ ცნობილ ექიმს ზურაბ ჩაჩუას, შემთხვევით, ბებიაჩემმა
ჩემთვის მოქნეული ღომის სუთი რეკა თავში და დოცენტობაზე
გაყინა ჭკუით გატენილი კაცი (დღეს აკადემიკოსი რომ უნდა
იყოს). თანაც: 1940 წელს, სწორედ ჩვენს გადარეულ წლებში
ვიღაც ამერიკელ პროფესორს გვარად ჟეზელს, მაუგლივით
მხეცებთან გაზრდილი 32 ველური ბავშვი აღურიცხავს. რა-
დაცა იღბლად, არც ერთი ჩვენთაგანი არ მოხვედრილა ამ
სიაში.

რა მოხდა, თვითონ არისტოტელე ამბობს — სიჭაბუკე სიგიჟის
სახეაო.

მთავარია ვინ გაქებს.

აი, რა უბრძანებია პლუტარქეს:

არა ახტა და დაკოდილი, არამედ ყველაზე ურა, ვაყა,
აჯილდა ულაყებიდან გამოდინა ყველაზე მაგარი ცხენებით.
რა ჭკუა აქვს, რას იტყვიან ენებით.

მერნობამდე — კვიცობა,
 ბიჭობიდან — კაცობა,
 კაცობამდე — „მხეცობა“...
 ანცობა... ვინცობა, დავაფრთხოთ სიბერე,
 სულს სული ვუბეროთ,
 იცნობა, იცნობა ულაგამ-უბელოდ!
 სულ ჭენებ-ჭენებით, ვაქროლოთ მერანი,
 ვიბავშვოთ ყველამ და დავკაცდეთ ყველანი.
 არადა, ვინ იცის, რას იტყვის ჩვენზე მემატიაზე... თბილისთან
 ანთროპოიდის — ადამიანისმსგავსი მაიმუნის კვალი აღმოუ-
 ჩენიათ.

სხვა რა დამრჩენია, მე ამ მაღლიანებს პირში უნდა ვუთხრა
 (აქ ხაზი ჩემია):

იქნებ მაიმუნობდნენ და მაიმუნები არ იყვნენ
 მე ამას არ ვაგდებ არცა აინუნში.

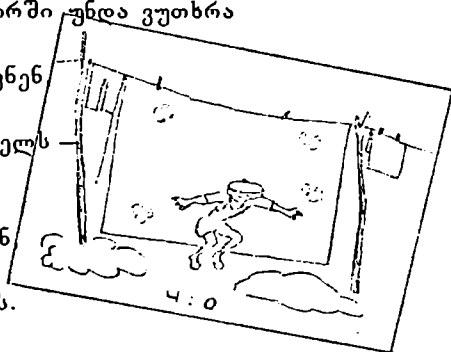
მა როგორ დავარქვა, მე, პირველ თბილისელს —
 უდაბნოთიეკი, ანდა მაიმუნი...

არა-რო, ბიჭებო, მართალი არა ვარ?

პირველად ბავშვებსაც მაიმუნს გვეძახდნენ
 ამის მტკიცებაში მე წარამარა ვარ,
 მითქვია, ვიტყვი და ვინც გინდა ის ახტეს.

მერე რა-რო, ეზოებ-ქუჩების აკლებით,
 დედები დაგვდევენ წკეპლით და გინებით,

ათასი ბოდიში... რითა ვართ ნაკლები
 ტომ სოიერები და ჰეკლბერი ფინები...

ერთ დროს ჰემინგუეიც ქუჩის ბიჭი ყოფილა და ქუჩური უწმაწური
 სიტყვებისათვის დედა აიძულებდა პირი საპნით გამოებანა, ჩვენში
 კი ამბობენ — პირში „ადეკალონი“ გამოივლო.

...და არა ბაცნობას, გაცნობას, გაუმარჯოს,
 მიხვედრას, რომ ვართ ბიჭად-ბიჭები...

ძმაკაცობა ანცობაში გავიხარჯეთ,
 ერთმანეთს დავაფხრიწეთ ჭინჭებით.

ჩვენს პირველ შეხვედრას, გაუმარჯოს,
 ჩვენს პირველ გაბღღაპუნებას,

პირველ ჩხუბს (პირველობისათვის)... შერიგებას და

პირველ გაღახვასაც, თუ გნებავს,
მუშტების ხუშტურისთვის კრძალავდა აკრძალულ ილეთებს
ქუჩური

ჩხუბი და ვინაც მიჰქარავდა — სილით სილაქი და პანჩური.
თავში და მუცელში არ იყოსო,

არც ყბაში, არც ცხვირში, არც თვალში...

პირობა — პირობა არისო და ვსოგავდით, ვრჩებოდით არც
ვალში.

გაიზრდებით და დაგავიწყდებათო, სულ გვაშოშმინებდნენ
უფროსები,

კუთხეში ავიტუზებოდით, თავს ვუკატუნებდით უმცროსები...

(აქაც დამთხვევაა მითოსთან — ზევსი შეილებს მეხით აშველებდო,
ჩხუბი მასზე უკეთ ვინ იცოდა, მაგრამ შერიგების მადლსაც აჩვე-
ნებდო).

...ქორწილამდე უთუოდ მოგიჩვენებო, სიცილით იგუდებოდ-
ნენ მეზობლები,

ბაღლი კოჭლობით არ მოკვდებო, ოღონდ არ გაღახოთო
ობლები.

...რამდენი ბავშვობაში გაღახული მახსოვს,

დღესაც გველის ნაკბენივით ახსოვს.

ბიჭობა უნახავად გაბერბიჭებული

შხამსა და სამსალას აქსოვს.

გუშინდელ ჯავრს დღეს იყრის ეს ბოღმა

ცუდად გატარებული ბავშვობის გამო,

ბიჭობაგამოუვლელად გაძველბიჭებული,

ძველი ანგარიშების სწორებას ლამობს.

კარგი მეხსიერება იმას ჰქონია, ვისაც დავიწყება შეუძლიაო,

ვისაც ეს არა სწამს,

თავიც გასკდომია,

კისერიც უტეხია,

კინჩხიც უხლიაო.

იმ ძმობას გაუმარჯოს, ბიჭებო, დედის მუცლიდან არ

დაგვეყვა,

იმ წყენას გაუმარჯოს, ბიჭებო, იქედან აქამდე რომ არ გგვეყვა!

კაცი მაშინ ხარ, შარშანდელ კარგს რომ დაიხსომებ და გუშინდელ წყენას დაივიწყებ... გეშინოდეთ დაბოღმილი ბავშვების. ლოცვაც და წვევლაც ერთი პირიდან ამოდის. დედის ნებეურის, ბედის ნებეურად მიშვებით — ყვაეები ვერ გახდებიან შაშვები.

ვერცხლისწყლის დაჭერა რაევარია.... ვიყავით მამრები მამ-რავლებად,
საკურთხის გაყოფა მთავარია, ძმობის გაყოფაა გამრავლება.
გაყოფილ ლუკმას გაუმარჯოს, ერთი მათლაფიდან რომ
ესვლიავედით,
იმ კაი ზღაპარს ნეტა რა სჯობს, დედის რძესთან ერთად
რომ გხვრიპავდით.

ისე, არ ეკადრებათ უფროსებს ამდენი ტყუილი, ათას ზღაპრებს გვიყვებოდნენ და ჩვენც ვუჯერებდით. აბა, მაშინ რა ვიცოდით, რომ უღრან ტყეებში არავითარი ჭინკები არ ცხოვრობდნენ, ღამ-ღამობით ბუჩქებში დაფაჩუნობდნენ მაჩვები, მიკიოტები კიოდნენ, ქარიან ამინდში კი გულშეშარავად რომ ჭრიალებდნენ, გადაბერებული ხმელი წიფლები იყვნენ... ზღაპრები ყველაფერ ამას იდუმალების ბურუსით ფარავდა და შიშის დიდი თვალებით უყურებდა. ცოტაც და ჩვენ თვითონ გაეიგებდით ტკბილი ქართული მითების აზრს, როგორ დაიფრინა იახსარმა ლახტით ბაყბაყ დევები, კოპალამ სუშმატ დევი როშკის გორიდან, ციხეგორიდან, ეშმაკის ხვეიდან და როგორ ჩააყურყუმაღავა აბუდელაურის ტბაში... ყველაფერს მივხვდით ხანში, მაშინ კი გვზარავდა ტანში...

თბილ-ტკბილ-ხილ-წყლებს, გაუმარჯოს,
სეროფის ლოლუებს, ჯიქნებს,
ის იყო ჩვენი ლაღიძე მაშინ და
არანაკლებიც იქნებ.

წვეთ-წვეთად ჟრნავდა მიწებში სიტკბო და იმ წვეთებს ვუშვერდით თითებს,
სალოკავ თითებს განცხრომით ვილოკავდით, გავრბოდით,
ვაბრაზებდით დიდებს.

მოდით, იმ ჯოხებსაც, გაუმარჯოს, კარებთან დაყუდებულებს
ცხენებად,
ჯოხის თოფ-დამბაჩასა და ოცნების საპნის ბუშტებს, აჩუ-ცხე-ნოსა და ჭენებას,

ერთ ინჯრა ღობიოთი გაბერილ ჭინჭის ბურთს, ავჭალურსა და კენწლაობას,

კოჭაობასა და ჯილაობას, ხელის გადაწევასა და ნიძლაობას. რატომ ვიქრობთ — ვფიქრობ ამ ფორაზე, ბავშვი ბავშვობაში რომ ბავშვობდეს,

ხატია ექსეკიასის ამფორაზე. თურმე კოჭობანას თამაშობდნენ თავად აიანტი და აქილევსი... ჩვენ ბოდიში, არ იყო „უიგულები“,

იყო ხის ფარ-ხმალი ჯაბახანა, „მტრებად“ კი აივნების რიკულები.

იმ ცხრათვალა-შხეს, ლოგინიდან რომ დაგვიფრენდა და წამოგვეყრიდა,

ჟრუანტელად აგვივლ-ჩაგვივლიდა, გულის ჯავრს აგვიყრიდა-ამოგვიყრიდა,

ლიმილს გვაფენდა და ვაფენდით, ჩიკორებთან ჩიკორები ვტრიალებდით,

ცოტ-ცოტას წვეილ-წვეილად ვაფრენდით — ჩვენ ჩვენს საგზიალოს ვგრიალუბდით...

ენკი-ბენკისა და ენკი-ბენკი-ბას; სნიპ-სნაპ-სნურესა და სნურე-პახალორეს,

იწილო-ბიწილოსა და შრდშანო-კვიწილოს... რას არ ვიგონებდით მაზალოებს. ჰოი, სულო, გულო, „ვისი სული გასურსო“? — აქეთ ასკინვილა, იქეთ კლასობანა,

ანა-თითობანა, ბანა-თითობანა, სალკაობაო და კუ-კუ-მალობანა.

ჩილიკა ჯოხი და რიკტაფელა, გრძელი ვირი, „დვა უდარა“ და ლახტი.

სახლობანა, დაჭერობანა, წუწაობა, ომობანა, უბოროტო და ნადდი.

მოუგონებია ეშმაკს ომი „არიოლი-რეშეის“...

ეს იყო ომი სხვა ბზრიალისა და სულ სხვა ეშხის.

...ვარაზისხვეის ადგილზე, ძველი და ახალი წელთაღრიცხვების მიჯნაზე რომის კეისრის, ჩემი სეხნიის — გაიუს ოქტავიანე ავეუსტუსის მონეტა უპოვიათ. ალბათ მაშინ არაეინ დაკვირვებია არიოლზე გელო თუ რეშეაზე, რადგან მაშინ ამას არავითარი მნიშვნელო-

ბა არ პკონდა, ჩვენს ღროს კი არიოლ-რეშკას მთელი ქუჩა მიჰკონდა.

ეპ, ახარ... ჯერ სადა ხარ. ვიდუო გვერდზე მიდუო და გაიხსენე მაშინდელი თამაშები, რომ, რაც არ ექნას მამაშენსა, არც შენ ხვედვ მარმამებსა. მარტო სახელები რად ღირს: ალჩუ, თოხანი, თაფი, ჯიკი, პაწიპოი, პაჟარა, მრგვალი ვირი, ლენტაობა, ხაშნიკი, ლახტი, ფანტი, ბოთლის ტრიალი, „გდე საპოჟნიკ ჟიუიოტ“, „კალიცო სმესტა“, ქალაქობანა, კლასობანა, სალკაობა, კენწლაობა, ხელის გადაწვეა, აიდოსტი, სიტყვა-პასუხი...

ამას წინათ გაზეთმა „თბილისმა“ ასეთი კითხვა დაუსვა თბილისის ცირკის ღირექტორს: გაქმაყოფილებთ თუ არა ღღეს თბილისის საბავშვო გასართობებიო?

— მე მეცოდება ჩვენი ბავშვები, რომლებსაც პრიმიტიულ კარუსელებზე, უსახო თოჯინებზე, უგემურ მამალზე და ბოშა ქალის უბიდან ამოღებულ ჭრელ-ჭრულა ბურთებზე უყალიბდებათ გემოვნება, — უპასუხა ბორის წიფურიამ და კითხვაზე, როგორ უნდა იცხოვროს ადამიანი?... კიდეც უფრო მხეცური პასუხი გასცა — „ღათეური სამსახურის“ საოცარი მაგალითი მოიყვანა: — რამდენიმე წლის წინათ თბილისის ცირკში თურმე ღიდი წარმატებით მიდიოდა დათვების ატრაქციონი. ერთ ღღეს განსაკუთრებით გამოირჩეოდა თვინიერი მურა დათვი, რომელმაც გორგოლაჭებითაც ისრიალა, ველოსიპედიც ატარა, მოტოციკლიც, მაღაყებიც აკეთა. მოკლედ, ყველა ტრიუკი უზადოდ შეასრულა. მაჟურებელმა იგი ტაშით დააჯილდოვა. დათვი კიდეც ერთხელ გამოვიდა არენაზე, პუბლიკას თავი დაუკრა და... უსულოდ დაეცა.

ძნელაა უფრო ღამაზად ცხოვრება და უფრო ღამაზი სიკვდილი.

...ციკლონი იმ ჩვენი ციკლისა.. ვერის მოხეტიალე ცირკისა, ის ენკი, ბენკი თუ სიკლისა, ჩვენმა ძნელბედობამ იკისრა. და პიკის საათი გვეგონა. სამოთხე იმ ჩვენი პიკისა, არ ვიცით, არცა გაგვეგონა კარლსონის და მაუს მიკისა.

...რა იყო მაინც ეს ენკი და ბენკი? იქნებ სულაც პარალელი შუმერული „ენქისა“ თიხიდან ადამიანი რომ გამოძერწა!... რა ვიცო, ღმერთისა ღმერთმა იცის, ჩვენ ჩვენთვის ვთამაშობდით და უძველესი პანთეონის ამ სამსახეობისა არაფერი არ გაგვეგებოდა. თუმცა იმდენი მაინც ვიცოდით, რომ რაც არ გვერგებოდა, არც შეგვერგებოდა, როგორც გვიჭირდა, ისე გვსიზინდა, ამიტომ ჩვენ თვითონ ვიცანებდით სათამაშოებსაც და თამაშებსაც. ღვროსები ცეცხლთანაც კი არ გვიშვებდნენ სათამაშოდ.

რის ზიზილ-პიპილ-თოჯინ-ტიკინები...,
 რა გვექნა, ვარსკვლავებს ვეთამაშებოდით,
 კასრის სალტე-რგოლებს დავახრიგინებდით,
 „ვგაზავდით“, ეხაზავდით, სირბილით ვკვდებოდით
 200-ცხენისძალიან ჩვენს „მერსედესებს“ —
 ერთფეხისძალიან „სამოკატეებს“,
 ჩვენს მაუზერებსა და აბედ-კვესებს —
 ქვასროლია ხის შურდულებს — ხის „რაგატეებს“
 ფანჯარას — გატეხილს, ყაყანს — ატეხილს,
 სეირსა და ჩვენი ეზოს კრებას...
 და მოსაშუშებლად შემოსულ მეშუშეს
 („სტიოკლა ვსტავლიაიუს“) —
 ფანჯარა-გულების ერთად გამრთელებას.
 „სიზი-აღრანებსა“ და „ბელახვოსტებს“ —
 ჩვენი სახლის სახურავის მტრედებს,
 იმათ დაქალებსაც — საქალე-მასალებსაც,
 უბნის გოგოებს — თეთრ გედებს:
 თამრიკოებს, ქეთინოებს, თეკლებს,
 ლიანებს, დიანებს, მაიებს,
 უბანში აფრენილ პეპლებს,
 სიყვარულის პირველ ეკლებს,
 ქუჩაში მოარულ ძეგლებს,
 ჩვენს ლამაზ ჭია-მაიებს.
 გულის ფიცარზე ამოსაწვავებს —
 პირველი ცეცხლის პირველ ნამწვავებს,
 მკლავებზე დადღულ „სონა-კოლკეებს“ —
 პირველ გოგოებს „სანაკოლკეებს“...
 რასაც დასწერ, მერე ნაჯახით ვერ ამოჭრიო,
 ზოგს საფლავში მიყვება მოსვირინებული სახელი.
 სიყვარული ბრმაა, სათვალხუჭიო,
 ზოგჯერ უფრო ვცოდავთ „თვალის ახელით“.
 მერე, ზოგი შლის და ზოგი ვერა,
 მერე, ზოგი ჭრის და ზოგი კერავს,
 მაგრამ რაინდობაში დაუზრახველები — პირველ
 სიყვარულის მნახველები,
 ვკვდებით ამ პირველი სახელებით.
 ფარულითა თუ გამხელილით.

ვერა, ვერ ვშორდებით ერთმანეთს..
ღმერთმანი!

იხილეთ მაშინდელი არითმეტიკა —
თვალის-თვალში გასწორება-გატოლება,
ვინ-ვის მიეუმატოთ, ვინ-ვის უდრის,
ანუ — ორ ნაცნობიანი განტოლება.

ჯამში რამდენი ჯამით ითქვა, რამდენი საქორწილო თქვენ
გატყდა,
რა მიხლა-მოხლა და მოთქმა-მითქმა, რამდენი ოცნების წიდი
ჩატყდა...

აქ გულზე ხელი უნდა დავიდო და ვთქვა: ერთი ცული ზნე ჭირს
თბილისს — მზეთუნახავების შენახვა არ იცის. ლურჯთვალა იას
სილამაზისათვის წვეეტენ. სიტურფის გარდა სხვა არა აქვს დანა-
შაული... ჩვენში დარჩეს, ჩვენი ბიჭობისდროინდელი თბილისის
ბიჭებს ზღვაზე წასვლა არ გეჭირებოდა უზარმაზარი ლურჯი წელის
სასწაულის სანახავად. ღია სარიშვილის თვალებში იყო შავი ზღვაც,
თეთრიც, წითელიც, კასპიისაც, მარმარილოსიც და ოკეანეებიც...
წყნარის გარდა... რამდენი მინახავს ამ ზღვაში დამხრჩვალნი. ვინ
ამოხსნა ამ ორი ოკეანის საიდუმლო, ვინ გადაურჩა მისი სიყვარულის
ბერმუდის სამკუთხედს.

არ ვიცი, ღმერთი თუ ეშმაკი ერია იმის გაჩენაში,
თუმც ჩემი მტერია, ასეთი ხიბლით რომ ქალი დაიბადოს
და იყოს, რაც იყოს მით ბედნიერია...

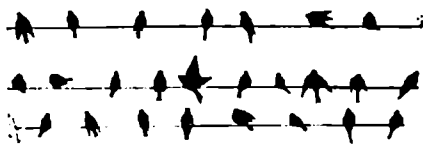
ბავშვობის მინდორზე დასდევდა როს პეპლებს — ვარდი და
ბარდი არ ისხამდნენ ნარ-ეკლებს და შაშვიც გალობდა სხვა
ლაზათ — სხვა ეშხით, შავი სმოკინგით და ლამაზი კაეშნით.
თეთრი გვირილებიც თავს ხრიდნენ მორჩილად, ფერი მის-
დიოდით მიხაკს და ყოჩივარდს.

როცა ის დგებოდა — მაშინ თენდებოდა, როცა ის წვებოდა —
მაშინ ღამდებოდა,

აღიონს აღმური ცეცხლად ედებოდა, ღამე იწვოდა და
წვითვე ამდებოდა.

როს ღონემიხდილი ის კაბას იხდიდა, რაღა იქნებოდა... ამას
თვით მიხვდი და

...წვებოდა მთვარესთან, ღამის ხარკს იხდიდა, მთვარეზე უარესად, მასზე ფერმიხდილად.

როს პერანგს იცვამდა — ცისკრის ხარკს იცავდა, სუდრავდა საუნჯეს, იმის მზეს ვფიცავ და ღილ-კილოთ იკრავდა ყელამდე სიმღედრეს,

ყელსზევით კი ჰგავდა უფრო მეტ სიმღიდრეს...

როს თვალებს ნაბავდა — აწყვეტილს აბამდა; როს თვალთა მარაოს წამწამით ლამბავდა, როცა პირს იბანდა; ახელდა თვალს ანდა — მზე პირს იბანდა და ცისარტყელა ჩანდა. როს ცრემლებს აფრქევდა — ქარი ტბას არხევდა, უბეებს უმღვრევდა, დალალებს ახევდა, როცა დადგებოდა — ქარიც ჩადგებოდა, როცა ჩუმდებოდა — ქარიც დუმდებოდა.

ის რომ იცინოდა — ცისებრ ციმციმებდა, ციური მანანა თავს დასციცინებდა. ცა გაიხსნებოდა, უცბად დარდებოდა, ვერ აიხსნებოდა, რაც მაშინ ხდებოდა —

გამვლელ-გამომვლელი შემოჯარდებოდა, კაცი ფარ-ხმალს ჰყრიდა და ტყვედ ბარდებოდა. როს გამოჩნდებოდა — ქუჩა ჩერდებოდა, თვალებით ჭამდა და ცქერით ვერ ძლებოდა. სიცოცხლეს სიცოცხლის აზრს მაშინ ხვდებოდა, მკვდარი რომ მკვდარია, ისიც ცოცხლდებოდა. კაცი უნახავის მნახველი ხდებოდა, თავის შეკალება აღარ ხერხდებოდა. ამ თვალთა ბინდბუნდში ეშმაკ შეცდებოდა და ყველა ფეხებში მას ებლანდებოდა.

მას დააჭენებდა ბედი-ბედაური, ამ ბედნიერებით იყო უბედური და ჩვენც ხომ სიკეთის არ ვიცით გატანა, ფეხდაფეხ დასდევდა ანგელოზს სატანა.

ოქროს მთებს უდგამდა... ოქროდ დახურდავდა და ყოველ ნაბიჯზე ქურდავდა, ქურდავდა.

ღღემდე ვერ გავიგე, რა ბედი ეწია, ღმერთის წილ ღვთაებას ღმერთი შეეწიოს.

ცოდვა ჩვენც მიგვიძღვის ცოტად თუ ბევრად, სადა ხარ?... მე, ამ ლექსს გადვენებ მღევრად.

...რომელ ერთ ლამაზ თბილისელ გოგოს გაიხსენებ, რომ ტანში არ გაგცრას.

მე, თქვენ მიყვარხართ ყველა ცალ-ცალკე და ყველა ერთად, ვფიცავარ ღელას,

ვერ გადავურჩი თქვენს აღმურს ცალკერძ, თქვენ კაბის შრიალს და თვალთა ბნელას.

სუყველას ერთად გიხსნიოთ სიყვარულს, ო, ძველებურად ჭრის ეგ აღმასი,

არ გთხოვთ, ბატონო მე სხვა სიხარულს, ოღონდ იყავით ასე ლამაზი.

გინდათ თუ არა, თბილისისა ხართ, ვისი სახელიც არ უნდა გერქვათ,

თქვენ ხართ ჩვენი და, ჩვენ ვართ თქვენი ძმა — მტრის ჯინაზე და მტრის გულსახეთქად.

და ფერიებო, ამ მაღლით გვზომეთ, აგვწონ-დაგვწონეთ თქვენი სასწორით,

ცეცხლად მოენტეთ ოღონდ გაზონებს, ღიმილის სხივი გვე-სროლით შორით.

თქვენ, ყველას, ყველას გაქვთ ჩვენი ვალი — თქვენ აგვირიეთ ბიჭებს გზა-კვალი.

დღეს სათითაოდ გაცილებთ თვალით: ღია ხარ, მზია, დალი თუ ლალი...

რას იზამ, თვალი ხარბია, ხარბი, თუ ამისთვისაც გავილან-ძლები, ჯანდაბას,

თქვენ არ შეხაროთ წარბი, თქვენი ყურებით ჩვენ ვერ გავ-ძლებით.

კატასაცა აქვს, ღმერთმანი, თურმე, შეხედოს მეფეს, ამის უფლება...

კონსტიტუციით მოვითხოვ თუნდ მე თქვენი ყურების თა-ვისუფლებას. თქვენ სულგრძელობას მოველი აქ მე, თუ აქამდისაც მივიდა საქმე, გაალამაზეთ ჩვენი მარაქა და დაყენეთ ქუჩებს ბარაქა, რომ ჩვენი სახლი ჰგავდეს სამოთხეს, რომ ჩვენი ცხადი ზღაპრად გამოდგეს, რომ თვალს კვლავ წყალი დააღვინოთ, მწყურვალს წყურვილი მოაგვლეინოთ (სათნოებით და არა ცდუნებით, შორით დაგვით და შორით ყურებით), რომ კაცს სიბერე გადაავიწყოთ და სიყმაწვილე არ დაავიწყოთ,

ვილოცოთ, ვლოცოთ თქვენი გაჩენა და ღირდეს ქვეყნად ერთხანს დარჩენა...

თავად ცხოვრებამ იგანაჩენა — სილამაზეში ვჭკრეტდეთ მარ-ჩენალს.

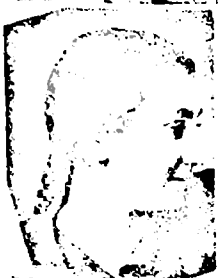
სილამაზეა სულის საგზალი — დანიშნულების ბოლო
ვაგზალი,

თუ არა წვითა, სილამაზითა, სხვა ეს საწუთრო რა ძალამ ზიდა.
სიყვარულია კირთების კირთი, სიყვარულია ტვირთების ტვირ-
თი.

ტვირთი მძიმე და ტვირთი მსუბუქი, ოქროს ბორკილი, ოქროს
ქარბუქი.

ფრანსუა რენე შატობრიანმა ქართველი ქალი სილამაზის სინო-
ნიმად აქცია, ქართველი ქალის სულიერ სილამაზეს კი მოწმედ
ჰყავს მთელი ისტორია.

და თუ საქართველო მტერმა ვერ გათელა, თუ იყო ქართველი
და დარჩა ქართველად,

დაადგეთ ნათელი, ავასხათ სანთელად — ნინო, ქეთევანი,
თამარი, ნათელა და ასე შემდეგ, მათი მოდგმა, კვლავ რომ
მოდგა და აავსო თბილისი დედობით, დობით, ტრფობით,
სილამაზით.

რა ნაცნობი სევდა მიპყრობს, გოგოებო,
როცა თქვენი მახსენდება ვალები,
თქვენ არასდროს არ გერქმევათ მოგონება,
თქვენ ვერაფრით ვერ დაგარქვით ქალები,
და დარჩებით მუდამ ასე გოგოებად,
თქვენი ხათრით ჩვენც დავრჩებით ბიჭები,
წითელქუდა ნიყვებად და სოკოებად,
ჩვენ — გიჟებად, ტანსაცმლიან-ჭინჭებით.
დღეს კი...

თქვენს პაემანზე სხვა მოვიდა სულ სხვა იერი
და ჯოჯოხეთი გამოვიდა დღე მშვენიერი.
...ჰე, ალიონი გვეპარება მახათას მთიდან,
მზემ თვალი ჭყიტა, ფანჯრებს ჰკიდა და გვითხრა — ჭიტა!
სიომ სიამით დაუბერა დილის ძილის წინ,
ჭადრის შრიალში იშმუშნება დილის თბილისი.

აღე, ბიჭო, გაკეთდა ქვეყანაო, ახლაც მესმის მამაჩემის ხმა.
თბილისში ისეთი გათენება იცის, იფიქრებ, ამ დილას დაღამება არ

უწერიაო. ბაჯალლო მზეს ბურანიდან გამოყავხარ და ლურჯი სიზ-
მრებიდან ოქროსფერ ცხადში გიკრავს თავს. მერე თქვენთან ერთად
იბანს პირს და ქუჩებში კაი ძმაკაცით თქვენთან ერთად დაეხეტება
თქვენსავე ჩრდილებად.

გიორგი ლეონიძე:

„გადეყარა ნარიყალას ნაცრიანი ბური... ხაში, ხილი და თო-
ნიდან ამოყრილი პური. თაბახი და საზანდარი, მზე შინა
და გარეთ — ეგებება მზეს თბილისი თავის ექვსი კარით...
მაგრამ ლექსი გადურჩება იმ ძველ ნააზრდილარს. სახედარ-
ზე წითელ ბოლოკს და ჭიანურს მტირალს, მეტივეს და თივის
ურმებს, წყნეთურ მაწვნის ქილას: — მაშ რა ვუყოთ, პოეტებო,
ამ თბილისურ დილას.“

...დილაუთენია, ყოველ გამთენია,
ქორჟა ხილით მოჩიქჩიქებდა სახედარი.
ღამეც უთევია, პატრონიც უთრევია, ფერი-ფერს, რაც ჩო-
ჩორი — ის მხედარი.
თოქში-ვირო, თოქში, თოქში,
მოხველ.... მოვალ მეც შენ ოხტში,
პაცი...

ეზო-ეზო ცდება, ალაყაფის კართან ღგება ის ვირი და კაცი.
— ყვავილების მიწა, ყვავილების მიწა... საყვავილე მიწა ღმე-
რთმა ქართველს მისცა,

„— ვაი, შე საცოდავო, მაგ ყვირილზე გიცან, ცოცხალი ხარ
კიდევ, შინდისელო ბიძა...“

„ზემლა-ზოი-ზემლა, ზემლა-ზოი-ზემლა!“...

ჩვენს თვალზე კი ცვარი მოგონების ცრემლად...

— აბა, აქეთ კარგი პანტა, პანტა, პანტაა! ხურმა, ხურმა,
ხურმა! სიზმრის ძახილია,

— ხურმა და ზახრუმა. რას ღრიალებთ, მანდა!...

ეჰ, ვირმა რა იცის, ხურმა რა ხილია...

— სამუარნი პესოკ, სამუარნი პესოკ...

ქვიშამ ჭამა ჟანგი, რომ მოოქროვდესო...

— მაწუნი, მაწუნი... მაწუუუნი-მაღაკო...

იგივე იგავი და იგავ-არაკი...

ზღაპრული სამყარო — გულზე რამ ამყაროს,
სიივეს გაგვყაროს — სიკეთეს შეგვყაროს!...

რალა დაგიმალოთ და ბევრმა კაცმა არც იცის სახედარი რა საღვ-
თო პირუტყვი — ტოტეშია და ალბათ როგორა სწყინს, როცა ადამია-
ნები უთაო კაცებს ვირისთავებს ვეძახით. ერთი მის ბიბლიურ რე-
კომენდაციებს გადახედეთ: სახედრით შევიდა იესო იერუსალიმში,
ცისარტყელას კიბით სახედრით ხდება ცად ასელა. სახედარი იყო
ძველი სემიტების ცათა ღმერთი და იქნებ განგებაშ სულაც განგებ
შემოიტოვა საკუთარ ფარებად ცის მიწიერი ნაჭერი — წყნეთი და ვი-
რისა და კაცის გაბაასების დღემდე ბოლომდე გაუშიფრავი უნიკა-
ლური ტექსტები.

მამაჩემის მონაყოლი ერთი ასეთი მახსოვს: ტაბახმელელ მემაწენეს
ორთაჭალის ციხესთან ჩამოუვლია და ოთხ კედელში გამოკეტილი კა-
ციები შეუღვიძებია ძახილით: — მაწოონი, მაწოონი;

შენი გვერდში მამწოლიო — მიურითმია ციხიდან ვილაცას.

მემაწენეს ხურდა დაუბრუნებია: —, როგორი ჩიტიც არა ხარ, ეგეთ
გალიაში ზიხარო.

მოკლედ, არსად ისე არ თენდებოდა, როგორც თბილისში, მისი დი-
ლის მადლმა. ყოველი დღე, დღე კი არა, დღესასწაული იყო. თვი-
თონ ქალაქი იყო თეატრი, სადაც ყველა თავის როლს ასრულებდა.
ყოველდღე ახალი სპექტაკლი იდგმებოდა, რომელიც არასდროს არ
მეორდებოდა...

დილ-დილას ხაშ-ხაშად ბუბლიკი ხაშ-ხაშით, ჭორფლივით
მოშავო წინწკლებით,

მეფური საუზმე, ფეშქაშად, მერე, თუნდ... უკან მეწყერი და
წინ წყლები...

საჩვენო ტრაპეზს ვესეოდით ბუზებივით, ვაცხრებოდით რო-
გორაც ქორები,

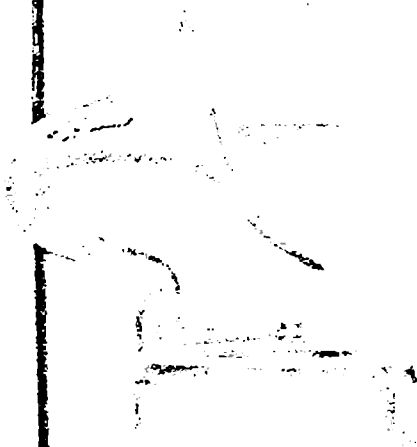
„ბუბლიკად“ კი არა, გვეცემოდა „ტუზებივით“ — შიმშილის
მაშველი რგოლები.

თბილისს, ძველად ატკბობდა სალაყაიას ტკბილეული — ჩვენს
ბებიებს რომ მოკვეთა კბილეული,
სიკეთით ნაზელი, სიკეთით ნამცხვარი და პატიოსნებით
მაძღარი...

აღმოსავლეთის ნუგაზე, თურმე, დასავლეთსაც ნერწყვი მოს-
დის,
რახათ-ლუხუმი და თბილისური კონდიტერი,
ვიღაც იუზბაშევს შემოუტანია აგერ როდის,
მეკონდიტრე ყოფილა და არა კონდოტიერი...
რატომ „ვიღაც“ — მაღლი იქაც...
განა გაწონებთ, თვითონ აწონეთ:

ყვენობის კუდის — მაჰმადხანის ქუდის „დატირების“ — თბილი-
სური „ისპანახობის“ (დიდმარხვის ორშაბათს რომ იმართებოდა) თა-
მადა, ღირდა ამადა... დიდი ილიას თანამეინახე — შეინახე, როგორც
ერის მამის, მთელი ივერიის (გაზ. „ივერია“ 1887 წ. №77), შენი მო-
წონებული კაცი: „კონფეტების და ხმელი ხილის პატრონს ბ-ნ. იუზ-
ბაშევს მეტად კარგი აზრი მოსვლია, რომ თავის კონფეტები გაუ-
ხევეია ისეთ ქაღალდზე, რომელზედაც დაბეჭდილია სხვადასხვა
ლექსები „ვეფხისტყაოსნისა“, ქართველი საზოგადოება თურმე ძა-
ლიან ყიდულობს ამ კონფეტებს და დიდის სიამოვნებით კითხუ-
ლობს კონფეტის ქაღალდზე დაბეჭდილ რუსთაველის სხვადასხვა
საანდაზო ლექსებსა. თვით კონფეტებიც კარგი ღირსებისაა და არც
ძვირად იყიდება“.

...ვეფუნთუშე ოფლში გახვითქული მეფუნთუშეების ფუნთუშებს, მა-
დიანებს უმაღლობა არ შეგვეფერება, ამ ხუშტურიან მუშტრებსა და
უფულო კუნტრუშებს გეპარტებს ვინც გვეფერა — იმათი ფერება.
საკითხავია — კარგი იყო თუ ცუდი იყო კანფეტებზე მოხატული
„ვეფხისტყაოსანი“ — მაგალითი კია საოცარი.

პარუსელი

გ ა გ ა ც ი ნ ო თ !

სანამ ამ „სიურპრიზს“ ანუ სატირულ-იუმორისტულ რეპრიზებს დესერტად მოგართმევდეთ, ჯერ იმაზე მოვილაპარაკოთ, რომ იქედან აქამდე გაჭიმული ჩვენი ზღაპრული ზეპირი სუფრის მენიუში აწ და ამიერიდან სიცილის ეს რუბრიკა ბოლომდე გაგვეყვება, როგორც საკმაზი და პურმარილის პირის მარილი.

პაქიმები პიპოკრატეს ფიცში დედას იფიცებენ, რომ ადამიანებს სიცილში გატარებული დრო ასაკში არ ეთვლებათ და ეგრევე ემატებათ როგორც პრემიალური. გაგონილს ნანახი ჯობია, ჩემი თვალით წამიკითხავს ჟურნალ „კარდეოლოგიაში“, სადაც ყოველგვარი ხუმრობის გარეშე სწერია, რომ „ქალაქში ერთი მასხარას ჩამოსვლა მოქალაქეთა ჯანმრთელობისათვის ბევრად უფრო სასარგებლოა, ვიდრე წამლებით დატვირთული საპალნე ჯორისაო.“ ჰოდა, ორმა თუ იცის, ჯორმაც იცის — კაცს თუ სიკვდილი უწერია, ჯობია ისევ სიცილით მოკვდეს. ამიტომ...

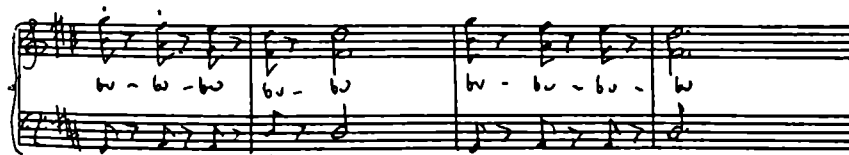
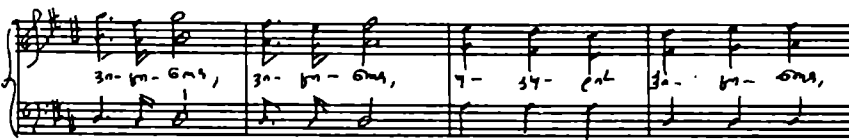
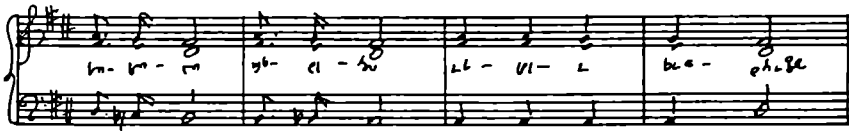
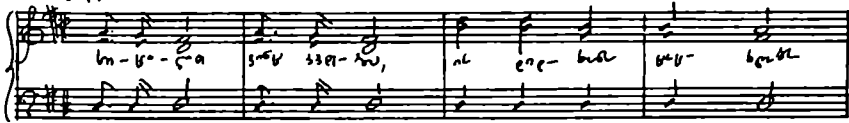
პ ი მ ნ ი ს ი ც ი ლ ს !

სიცილი ქუხდება და სანგრევს ანგრევს...
სიცილი უხდება გულ-სისხლთა ძარღვებს,
ნაღვლის ბუშტს და ღიაბეტს, ენცეფალოსინდრომს,
სიცილი არც ვირუს-ბაცილებს ინდობს.
სიცილით ვინც კვდება, ის დიდხანს ცოცხლობს,
სიცილი მიწვდება ოსტეოხონდროზს,
კუჭ-ნაწლავს და იშიაზს, რადიკულიტ-შაკიკს...
არ უნდა ჟიჟინი და ლაპარაკი.
ჰოდა, ჰე, ვიცინოთ, უკუდისქიცინოდ,
უაურო-უპენიც-უსტრეპტომიცინოდ, უსიგმომიცინოდ...
უხიციინხიცინოდ...
აბა, ჰე, აბა, ჰო... ხო-ხო-ხო-ხო...
ხა-ხა-ხა-ხა...

30266 სიყვარული!!

სწავლა, სწავლა, სწავლა, სწავლა, სწავლა.

სიყვარული სიყვარული - სიყვარული სიყვარული 26 v-836

მოგეხსენებათ, თბილისის ზეპირმა გაზეთმა ისტორიულმა „სალაუ-
ბომ“, რომელიც ბატონის ერეკლეს მოედანზე, სიონისა და ანჩისხა-
ტის ეკლესიებს შორის იდო (სადაც მილეთის ხალხი ირეოდა და
ქვეყნის ტყუილ-მართალი სიცილის ყბაში ვარდებოდა), ჩვენს დრო-
ში „ზემელზე“ გადმოინაცვლა თავის მოლაყბეებიანად. მათ ძვე-
ლები „ამბავისტებს“ ეძახდნენ, ახლები — „შაყირისტებს“. იყო ერ-
თი ანგლობა და ჩანგლობა. როგორც მარადიულ ქალაქ რომში
მდგარ ერთი ხუმარა ბიჭის — პასკეინოს ძეგლთან, „ზემელზე“ იყრიდა
თავს მთელი თბილისის ხუმრობა და მოსწრებული სიტყვა. ვილა-
ცას ხარკად მოჰქონდა ერთი პირის გასახვევი ამბავი, ათჯერ მეტი
მიჰქონდა და მაინც ივსებოდა თბილისის — ჩვენი სიხარულის სახ-
ლის სიცილის ყულაბა, როგორც ურთიერთდახმარების საღარო,
რომელმაც დაღვრემილ დროში დაღვრემილი ხალხი სიცილით გაა-
ძლო და ღიმილით შეინახა. თბილისმა იცოდა საიდუმლოს შენახვა,
ანონიმ-ავტორებზე იტყოდნენ — ჩიტმა მოიტანა ჯმბავიო. ბოლო-ბო-
ლო ის ჩიტი, ახლანდელი ენით რომ ვთქვათ, ქალაქის კოლექტიური
კორესპონდენტის ფსევდონიმი იყო, კულტსაგანმანათლებლო უწყე-
ბის ენაზე კი ხალხური შემოქმედება — ქალაქური ფოლკლორი. ერ-
თადერთი სინათლე, რომელზედაც შუქშენილბვა არ ვრცელდებო-
და, ეს იყო სიცილი.

გავიხედოთ ჩვენს მაშინდელ მხიარულ ფანჯრებში და გავიხსე-
ნოთ მაშინდელი, დღემდე უფანგავი ხუმრობები.

ვერელების ნებართვით და რუბრიკით — „რასაცა გასცემ შენია“
(რასაც არა, ხო შენია და შენიო — ახლებურად შეკენწლავება ვი-
ლაც) ეხსნი ახლა ამ საღაროს და ჩვენს წილადს გიწილადებთ
დესერტ-სიურპრიზებად — ანუ სატირულ-იუმორისტულ რეპრიზე-
ბად. და კიდევ ერთიცი!

რა მაგის პასუხია და ამას წინათ, სამეგრელოში გახლდით ტირილ-
ში. ასი წლის კაცის დაბადების დღეს ალბათ ღმერთიც ესწრება,
თორემ ისე ცას ვინ გამოკერბია. დიდი ლხინია ეს.

არც 101 წლის ბებუის გარდაცვალებაა დიდი ჭირი, თუმცა, გაანია,

ვის ბებიასთან გვაქვს საქმე. ამ შემთხვევაში კი საქმე გვქონდა, რაიონის პირობაზე ერთობ „სუბორდინაციულ“ ბებიასთან, რომელიც, ასაკის მიუხედავად, გულამოსკენილი უნდა გვეტირა. ცრემლის სასესხებლად შესობლებში გადასვლა არ დაჭირვებიათ. იტირებ, აბა რას იზამ, როცა მიცვალებულის ჭირისუფლის ხელში ხარ და თუ შენი ნებით არ იტირე, მერე შეუძლია ეოფა გიტვიროს. პოდა, ყველა ერთმანეთს ეჯიბრებოდა საკუთარი თავ-ყბის არეში მსუბუქი ტრავმების მიყენებასა და ჩემთვის გაუგებარ ენაზე მოთქმით ტირილში. აწ განსვენებულის ერთერთი და არც ისე თითოთ საჩვენებელი შვილიშვილის ძმაკაც თბილისელ ბიჭებს, ამ თავისთავად ორიგინალურ ეთნოგრაფიულ სპექტაკლში ერთობ რთული როლის შესრულება გვეკისრებოდა — არ გაგვწყრომოდა ღმერთი — არ გაგვეცინა და რაღაც არ უნდა დაგვეჯდომოდა თავი შეგვეკავებინა ყოველგვარი შაყირისაგან. მეტის მოთხოვნა ჩვენგან მაშინ მართლაც შეუძლებელი იყო, რადგან სიყმაწვილე ყველაფერს ვარდისფერი სათვალთ უყურებს და იმ ხანად, სარი რომ გეკრათ თვალში, ცრემლი არ წამოგვივიდოდა. სულ არ მეპიტნავენოდა, მაგრამ ვიდექი საქელეხო სეფის ქინძ-ომბალ-პიტნის საკაეფო სურნელში, ვგრძნობდი, როგორ გვითვალთვალეზდნენ და არ ეიცოდი ან ხელი სად წამელო, ან ფეხი... ბოლოს გადავწყვიტე ერთი-ორი თბილი სიტყვა მეც მეთქვა და გამოველაპარაკე ერთ ვიდაც ჩვენსავით შორებელს, მაგრამ გაცილებით აქტიურ გულშემატკივარ — იქაურ შუახნის კაცს, ცხვირი იმ სიგრძეზე რომ ჰქონდა ჩამოშვებული, რამსიგრძე წყალობასაც ელოდა ზემდგომი ჭირისუფლიდან.

— ეს რა საინტერესო ტირილი გცოდნიათ, კაცო, მეგრელებს... — მან ერთი კი გამომხედა ცერად, მაგრამ ჩემს გულწრფელობაში ეჭვი რომ ვერ შეიტანა, მთლად ამოუჯდა გული და ტირილ-სლო-კინით მითხრა:

— თქვენ, კიდო, ტექსტი არ გესმით, ტექსტი, თორემ... — და თავი მხარზე დამაშხო.

აქედან დასკვნა: ე.ი. ტექსტს დიდი მნიშვნელობა აქვს. ის დღე იყო და ის დღე, იმ დღიდან ვიწამე ეს, მაგრამ როგორც ზემოთ მოგახსენეთ, ისიც ზომ ნაღდია, რომ გაგონილს ნანახი სჯობს... აგა-შენათ ღმერთმა, რახან თქვენც ასე ფიქრობთ, კიდევ ერთი მაღლიც ექნათ და ზედ მარილიც მოვაყაროთ — ეს მარილი იყოს რუბრიკა —

„ვისი სული გსურს?“

არ ვიცი, ვინ მოიგონა და იციან თუ არა სხვაგან ეს თამაში, ვფიქრობ ესეც სუფთა თბილისურია, თუ ამ ხატობას თამაშს დავარქმევთ. ვიღაც დალოცვილმა პატარაობიდანვე გვასწავლა ადამიანში სულის ძებნა.

ვინ?... სად?... როგორ?... ისუნთქა და
ვინ გიყვარს, ვინ გძულს...
შენი სული ვის უნდა და
„ვისი სული გსურს.“

ამ რუბრიკით ვერისუბნის პაემანის ძირითად მოქმედ პირებს, ფუნჯის ოსტატებს—დღეს დიდოსტატებს, ვერისუბნელების სახელით ვთხოვ, ვის როგორ ერჩის გული, ვისი რას მისწვდება თვალი და ყური, ვის როგორ ხელეწიფება, იხელმწიფოს თავის შემოქმედებით და გააელოს თავისი შტრიხი ვერისუბანში. გთხოვთ ჩაიბრუნოთ თვალი გულში და კიდევ ერთხელ ჩვენც ჩაგვახედოთ — გინდათ კოჭობანა დახატეთ, გინდათ ჭიდაობა, გრძელი ვირი, ლახტი, გინდათ ქვა, რომელზედაც ჩამოგდარხართ და სული მოგითქვამთ, გინდათ ნიახას ძაღლი ქიმერა, გინდათ ხე, სადაც პირველ სიყვარულს დავლოდებივართ, რომელიც, რატომღაც იშვიათად ყოფილა უკანასკნელი. იქნებ ბევრი მაშინ დამალული სურვილი და გაუმხელელი სიყვარული ვიცნოთ... სჯობს გვიან, ვიდრე არასდროსო, იქნებ პირველად სულაც ახლა გაგვიმხილოთ თქვენი პირველი ტრფობა, ახლა გაბედოთ იმ პირველი სიყვარულის ახსნა ფანქარში და გვითხრათ — ვისი სული გსურდათ ან ვისი სული გსურთ.

მოკლედ, თუ ამ წიგნს მეორე სიცოცხლე უწერია, ეს რუბრიკა მომავალში კალმის და ფუნჯის ძმობისა იყოს — რაც ჩემმა კალამმა ვერ თქვას — თქვენმა ფუნჯმა ქმნას!

...ჰო, მართლა სად გავეჩერდით.

გამახსენდა, ჩვენს ატრიბუტებთან, ჩვენს ბატიბუტებთან, იმ ჩვენს „პუბლიკებთან“ — ძლომის ბუბლიკებთან...

ჩვენი პირველი შეტორტმანება იყო, ახლაც რომ ღვას ზემელზე იმ გასტრონომში (მელიქ აზარიანის სახლის ქვეშ) ორსართულიანი ფიგურული ტორტის დანახვის ელდა. ჩემი ყურით გავიგონე და მერე ანეკდოტად მოიარა თბილისი, პა-

ტარა ებრაელის ბიჭმა მამას რომ თხოვა: — პაპა, პაპა, მიყიდე რა ბულკი.

— საბუღალკოდ ღმერთმა ნუ გაგიხადოს შვილო, საქმე. ავად ხომ არა ხარო?

ძლივს გადავურჩით ბავშვობაში ნერწყვით დახრჩობას.

ერთ კამფეტს რომ მოგცემს კაცი, იმ დღიდან ვალში ხარ.

არ უნდა ჭამო ისე, როგორც ჩვენ უბნელებში ყველაზე ბნელმა სეროჟამ ჭამა. ვიდაცა ბიძამ კამფეტი აჩუქა. ამან ეგრევე „თოხლა“ და მადლობაც უთქმელად ზედ მიაყოლა.

მამამისმა ართავაზამ შეახსენა: — სეროჟ, როცა ძია კამფეტი გაძღემს, რა უნდა უთხრა.

— ძია-ჯან, კიდე მაიტა, რა!

მაიტაო და კიდეც მიიღო — მამამისმა ართავაზამ ისეთი სილა უთავაზა, რომ კამფეტის დანახვაზე ახლაც ელეტ-მელეთი მოსდის. რაც ბავშვობაში ხასიათი ჰქონდა, მერე დიდობაშიც გამოჟვა, სულ იმას იძახდა, კაცო, ეს საქმეა, ჩემს გემოზე ჩაი ვერ დამიღვევია... სახლში ერთ კოვზ შაქარს ვიყრი, სტუმრად ოთხს, არა-და ორი კოვზი მიყვარსო.

მახლას,

რაც გემართებს — ყოველთვის გვემართება, უმართლოდ კაცი არ გვემართლება... ფუნთუშა ლოყებით დავდიოდით, დღეს რაღა დოზანა გვემართება. მგონია ვებრდებით, ბიჭებო, და იმ ჩვენს „ჯვაროსნულ ლაშქრობაში“, შეგერგოთ, რაც გერგოთ ბავშვობაში, საამოდ გაამოთ კაცობაში... იმ ყოფას არ გავცვლი ამ ყოფაში, არცა სიყმაწვილეს დიდობაში, არცა გამრავლებას გაყოფაში, ვყოფილვართ სამოთხის რა ყოფაში.

...„ფრანცუსკი ბულკებს“ მოწოწლიკითა და მღოგვით, „ბრის ილი მიაუს“ და ვაკხანაღიას... პირველი კოცნით ლოყებზე-ბრაწულ გოგოებს, ჟრიაშულს — ბევრ სამოთხის ჩიტსა და ერთ გალიას.

კუმისურ „კუმისს“ — ცვრიან ლელვს, საპობ-სახრავ ატამს, თავჩაქინდრული ვირით რომ მოაჩიქჩიქებდნენ, იმათი ყროყინი კუდის რიკში ატანს, მთელ ქუჩებს, მთელ ქალაქს „აჭიკტიკებდნენ“.

ბატი-ბუტს ბოთლებზე, ერთ ტაქან წიწიბოს, ყვავილების მიწას, მზესუშირას,

ტაბახმელურ, ოქროყანურ, წყნეთურ მაწონს (ქილებში),

მეცოდება,

ვინც ასეთ თბილისს ვერ უმზირა...

ეს იყო ნამდვილი სპექტაკლი, არც როკ-ნ-როლის და არც ტვისტის,

ჩვენი „სიხარულის სახლის“ ვარიაციები, პროლოგი „ოლი-ვერ ტვისტის“.

რის ვესტერნ-სვინგი და რის ქანთრი, რა ელვის პრესლი და რა რიტმი,

რის წამხედურობა, რას ვადრი, სარიტმო „ქარი ქრის“ გარიტმით.

„სულიკო“, „ახ ტურფავ, ტურფავ“, „ახ მთვარე, მთვარე“, „ტაკ სმატრი, ჩტო პატომ ნე ჟალელა“, „პარახოდი ეკავ-ეკავ გალისა“, „ცივ ზამთარში“, „ჩემი შვილი მემწვანილედ მინდოდა“, „კარგი იყო არ გამეცან თავიდან“, „ტლექიანი დღე იყო“, „გინდა იყოს კოჭლი, გინდა ბრუციანი“, „გათენებულა, გამიშვი, გამოჯავრდება დედაო“, „ახ, მესურნევ“, „ახ ეტი ჩორნიე გლაზა“, „მე რომ ელოთობ, შენ რას გიშლი, ძმობილო“, „ჭრელო პეპელა“, „მხოლოდ შენ ერთს“, „უუუუნა წვიმა მოსულა“, „ბრადიაგა“, „მურკა“, „აჩაინმა სონიამ“, „ქალო გნახე ფეხშიშველი“, „ბეზია მყავდა პოვარი“, „სემ სოროკ“, „კუსოკ-კუსოკ“, „ჩუმჩაირა-ჩაირა“, „სიმონიკა გოცაძე“, „პატარა ბიჭი დაშეკარგა, წითელ პერანგა“, „ტბილისკი დოქტორ ბეგთაბეგოვ“, „არ გაყოცო არ იქნება“...

ყველაფერს რას იტყვი, რას ჩამოთვლი,

ვერ ვნახე მე „გემო“ სხვა „სამოთხის“...

არა რო... ჰა, თვითონ შენა თქვი, როგორია,

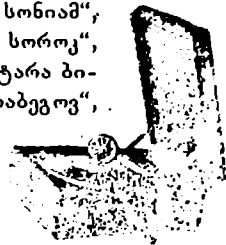
ყავლი არ გასვლიათ, მე მგონია.

მესამედ რომ შემოჰკრეს ზარი, ჩვენ ასეთ სპექტაკლს დავესწარით,

იმ თბილისს სულზე მივუსწარით, ამ ზღაპარს ცხადად შევესწარით.

...ახლა კი მაღლაც ავიხედოთ, მერე ჩვენს სულშიაც ჩავიხედოთ,

დავიდოთ გულებზე ხელი და თუ ხართ მსგავსის მნახველი და, თქვით — სადმე სიცოცხლე გინახავთ, ისე ვით თბილისი ინახავს.

...ქალაქზე გადმოიმდგარ გულდია აივნებს, რიკულებს —
ხელგაშლილ მასპინძლის გამოწვდილ ხელებს.
გაბურღულ სართულებს — ბურბუშელა კიბეებს, სართულებს
— ნართულებს — მაგნიტურ ველებს.
რაც იმათ დაგვმართეს, იმათი რაც გვმართებს, ვეახლოთ,
ვაახლოთ ძველებს — ჩვენს აღმართ-დადმართებს, მიხვეულ-
მოხვეულებს, ოდრო-ჩოდროებს — ლეგენდის მთხზველებს...
შევწიროთ მადლობა ჩვენი ბავშვობის შეწყენარებისა და ცხო-
ვრების ანბანში განბანისათვის.

...მანამ, სანამ ანა-ბანამ დედაენით განგვბანა,
მანამ, სანამ ანა-ბანამ ღღენი გაგვიანბანა,
ასო-ასო ვკრებდით სიტყვებს, ვერ მალავდნენ სიცილსა
ჩვენს მუნჯურზე... მუნჯის ენა მუნჯის დედამ იცისა,
მერე უფრო ღიღმა დედამ—დედაენამ გაგვზარდა,
ყველაფრის თქმა შეუძლია, რაც მოგივა აზრადა,
მერე გვითხრეს, ენას კბილი როდის უნდა ვაჭიროთ,
აქ—სიმართლე, იქ—ტყუილი, სად რა არის საჭირო.
დაილოცოს!

†

№ 2

(ღვინის დაძალება არ იყოს. ვისაც ვით ესმის, როგორც ესმის, გატეხოს
ხეშის, ისე დალიოს და მიწვდეს ყალიონს... ვისაც ვით უნდა ისე შეხედეს
სიყრმის ალიონს)

ბარემ ძევს აგერ, ენის წვერზე პირველი ფრესკა,
ვისთვის სევდა და ვისთვის კიდევ იუმორესკა,
ბარევ ძეს!

„ფეხსაცმლის ინდკერვის“ პუჭურა კიოსკსა და მის ავან-ჩავან
მეჯღანე აკოფას. ინდიც ის იყო და მინდიც მისი იყო, ერთი
ფეხსაცმელი ოთხ წელს რომ გვაძყოფა. მეჯღანე უძახე, ძვე-
ლი ჯღანებიდან, ე, ახარ, სულ ახალ „ბაშმაკებს“ კერავდა.

— შენ ნახე, რა სტელკა, რანტი, კანტი, ქუსლი...

რაც იყო, მუდრეგი, ორ იმდენს ბერავდა.

და მართლაც იმის ქუსლს წყალი არ გაუვა, შესვლით კი რა დააკავებდა.

მეჯღანე ეგონა, ჯიგარს, აქილევსი და შურიტ ლანძღავ-ატყავებდა:

რის აქილევსიო, რა აქილევსიო, მაიტათ იმისი ქუსლიო, მერე ჩემიც ნახეთ, რომელი გაძლებსო, გინებით გაავლო მუსრიო. არადა... მართალი იყო ის ქოფაკი, ლეგენდა არაო, ფლუსტი... საიდან იცოდა მანინც იმ ოხერმა, ის ქუსლი რომ იყო სუსტი.

...ვინაც ჩვენს ჭირ-ვარამს თავი შეუშვირა, თავს ზევით როს ქვები აავდეს, კაცსა მოქალაქეს, კაცსა ალალ-მართალს ხსოვნა, იქ ნათელი დაადგეს.

ახლა ისიცა ვთქვათ — „მელიტონ“ ბიძია, ოსი მილიციონერი კოსტა,

ათასი ტოროლა რომ ჰყავდა „სვისტოკში“,

ბიჭ-ბუჭებს რომ გვყავდა დოსტად.

მე ჯერ არ მინახავს ასე ქუშ-კეთილად, ყასილად ბრიალი თვალის,

ის იყო დარაჯი ჩვენი სიყმაწვილის, ჩვენი დღეისა და ხვალის. პირველი გაცნობა, ახლაც კარგად მახსოვს, ტრამვაის რომ შევახტი,

სულ რომ დამავიწყდა ჩვენი ურიელის...აკოსტასი იყო ვახტი. ყურიტ ჩამომიღო უკანა ბაქნიდან და განცვიფრებული მქნაო, „კაბურა“ შეიხსნა... კამფეტი მესროლა — მეორედ აღდარა ქნაო! შიშიო შეიქმსო სიყვარულს, ჭუკლიო, ოდითგან ამბობდა ხალხი,

მოუკვდა პატრონი შიშს და შიშით შექმნილ სიყვარულს დაუდგა დახლი.

კაცს მარტო სიტყვა რას მოარჯულებსო, ჯოხია საჭიროო — ზიგმუნდ ფროიდმა, ჯოხს ორი ბოლო აქვს, რაც საქმეს ართულებს, ეს მრუდი გვიჩვენა „ჰიპერბოლოიდმა“.

არ გინდა ჭარტალი, თუ გინდა მართალი, ეს არის დღესავით ნათელი.

შიშს დიდი თვალი აქვს და თვალს კი ვალი აქვს თვალთვალის,
საკმევლად სანთელის.

წავიდა ჯოხის დრო და ბევრ ძველ სიბრძნესაც ნაღდად
გაუვიდა ყავლი,
ზოგიერთ ანდაზას რემონტი სჭირდება (ეს ისე, გაკვრით
და გავლით).

ავიღოთ, ბატონო, წინათ რომ იტყოდნენ — შენ გნახე მი-
წაშიო!...

ადრე წყევლა იყო, ახლა — პაემანი — შეხვედრა მეტროშიო...
შიშით, თითის ქნევით კი არა, ბიჭებო, იმ კოსტა მილიციონერს
დღეს ისე ვიხსენებთ, ვით თვალს პატიოსანს და ჩვენი სისუს-
ტის ღონეს,

რადგან ის კოსტა იდგა სიკეთის პოსტად,

ის კოსტა იყო ჩვენი ზედამხედველიც, ქვედამხედველიც, ახ-
ლომხედველიც, შორსმხედველიც...

და ღმერთმა გვიმრავლოს სხვა რკინისმკვრეტელიც, ასე კე-
თილი და ასე შორსმჭვრეტელი!...

და არა მგლეჯველი,

და არა მღლეტელი,

კაცი უეჭველი — სახელისმხვეჭელი!

რეპტო

საცა ჯარისკაცი, იქაც გენერალი, ბიჭებო, მოდიხართ აზრზე?...
სწორება ხაზზე, სმენა!

ვერელი გენერალი მოდის ვერაზე,
ენა!...

ხმა — კრინტი, ხათრი, რიდი, პატივი დიდი,

მთა—კაცი, ქვეყნის ძმა—კაცი — კაპიტო ნაჭყებია მობრძანდება,
ვინაც დაგვიდგა „ქუჩის ბიჭებს“ მაშინ თავდებად...

არადა, რა ძნელი იყო მაშინ გენერალიც ყოფილიყავი და
კარგი კაციც. კაპიტონი კაცი იყო კლაპიტონის!

ოქროს კაპიტო ნაჭყებია — ჩვენი სიგიჟით ნაჭყებია და

არ გვეშლება ჩვენ ეს კაცი სხვაში არც ერთში,

„კუტუსკის“ ნაცვლად იმან ჩაგვსვა გულის კარცერში.

რადგანაც დიდი გული ჰქონდა და დიდი მხრები —
 თვითმფრინავიდან დავუნახე ეპოლეტები,
 როცა გაეფრინდი კაცობაში და ავცდი არშინს...
 როს მოგვერია თეთრი თმაში, ე, მივხვდი მაშინ!
 მის კეთილ ხსოვნას არ შევაჭმევთ ჩვენ ჟანგსა და ჩრჩილს.
 — ეს ვინ არისო? — უკითხია უინსტონ ჩერჩილს,
 იქ, თეირანში, 1943—ში,
 როს დაუნახავს ერთი თავით მაღალი კაცი,
 ეს თბილისელი აპოლონი—თვალეების საცრით...
 ჰო, კიდევ აი, რა უკითხავს პრემიერ-მინისტრს,
 გაპკვირვებია მას სიმაგრე ქართული ღვინის,
 და თბილისური კონიაკის...
 იმ ციციშვილის,
 სასმელებითაც ვინც გაუთქვა სახელი თბილისს,
 ვისი ხელდასხმით ჩამოისხა აქ „ენისელი“,
 ის, ვინაც გახლდათ ვერელი და მით თბილისელი.
 ის კონიაკის ქარხანაც აქ, ვერაზე იყო
 და „ექესიანებს“ ხომ დაგვეცა ეს ტუზი-კიკო!

პარუსელი

კონიაკის ქარხანაში ერთი ჩვენი მშაქაცი ოთარ გელაშვი-
 ლი მუშაობდა. იმ თვითმფრინავში დაიღუპა ჩვენი ამხანაგე-
 ბის ლამაზი დედა და ყველაზე ლამაზი ქართველი ქალი ნატო
 ვანნაძე რომ აიყვანა ცაში და უკან აღარ დააბრუნა.

მაგარი ბიჭი იყო ოთარ გელაშვილი და მაგარ კონიაკსაც ამზა-
 დებდა. თვითონ არ დაუთვლია და ჩვენ რაზე დავეთვალოთ
 რამდენჯერ შევეუყვანივართ „პახმელიაზე“ გამოსაყვანად.
 თუმცა ქარხანაში შესვლაც ძნელი იყო და გამოსვლაც — შე-
 სვლაზე დარაჯი გვიშლიდა ხელს, გამოსვლაზე კი ჩვენ თვი-
 თონ გვეშლებოდა ფეხი...

როდესაც კარისკაცს ჩვენ ამოუვედით ყელში, ჩვენ კი კარის-
 კაცი ამოგვივიდა, ერთხელ შეჭიკჭიკებულმა კუკურა ჟღერტმა
 (შესვლისას ხომ არ აკადრებდა) უკან გამოსვლისას კარგად
 დამბალმა უთხრა:

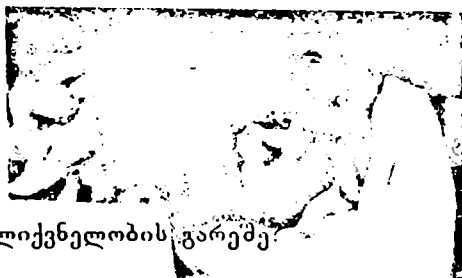
— ბიძაჩემო, უპაცრავად პასუხია და თქვენ რა ჩინი გაქვთ
 საუწყებო დაცვაში?

— ვითომ რატომ კითხულობ, რიგოსანი ვარ, — რიგიანად უპასუხა

ბაბუამისის ხნის კაცმა, რომელიც პენსიაზე, აღბათ, იმითომ ვერ გაჟავდათ, რომ სულ ეძინა და გამოღვიძებას ერიდებოდნენ. ის მამაცხონებული მაინცდამაინც მაშინ ფხიზლდებოდა, როცა ჩვენ უფრო გასართობად (ვიდრე დასათრობად) შევედიოდით... — ჩინი არ მაქვს, მარა თვალისჩინი კი არ მაკლია... რატომ მე-კითხები თავას, ბიძია?

რატომ ბიძია და ამ ქარხანაში ხანდაზმულობით კონიაკსაც კი ემატება ვარსკვლავი და შენ რა ღმერთი გიწყვებაო. ერთი კვირა სათოფეზე აღარ გვიკარებდა, ბოლოს იმას კი დაავიწყდა, მაგრამ თბილისს ღღემდე ახსოვს ეს ხუმრობა. ხსოვნა სულის პურია, ხსოვნა იყოს!

№ 3

გინახავთ მაამებლობა მლიქვნელობის გარეშე.

ჩვენსობას ასეთიც იყო.

ჩემი თვალით მინახავს, ჩემი ყუდიტ გამეგდა, ჩემმა მშემ, უნამუსო ვიყო...

ვერის დაღმართზე აბანო ბოლავდა, ბაიათს ღიღინებდა პასანა, ვერელი მექისე (ოლონდ არა დამასტეს მასტი)...

პროკრუსტეს სარეცელივით, ქვის ტახტზე რო გაგვშოტავდა,

ფეხქვეშ რო გაგვიდებდა,

ფეხისგულეებითაც რო გაგვიგებდა,

და სანამ

ტყავს არ გაგვაძრობდა, სიქას არ გაგვაცლიდა, გულის

ჯავრს, გზის ჭუჭყს არ ამოგვეყრიდა,

არ მოგვეშვებოდა... გულს რომ იჯერებდა, ხელს წამოგვეკრავდა და წამოგვეყრიდა.

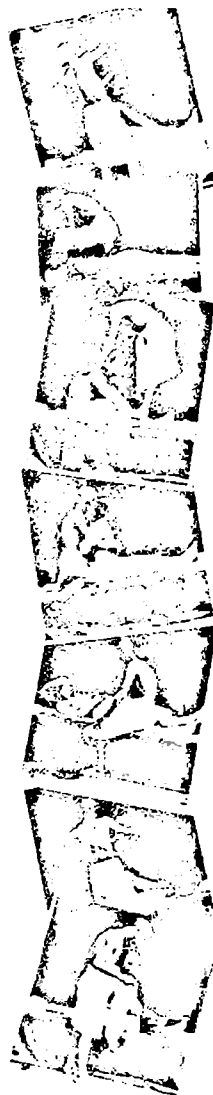
ბატი-ბუტივით ეყარა კუნთები მკლავებზე, ხინკლებივით ვეყარეთ ტახტზე,

ოხშივარი აგვდიოდა საპნის მუთაქებში,

კბილებში ეჭირა ცხრა მზე...

ორას მისხლამდე ბაჯადლო ოქროს 32 კბილის წარმადობის
 ხეიხეინებდა,
 ამ სარდაფ-სასახლის სველი ხელმწიფე იყო,
 უხედნი ულაყივით ჭიხეინებდა.
 არ იყო ხარბი და უთოფო ყაჩაღი,
 ჯიბეს არ გვისუფთავებდა, ხელის ჭუჭყს არ გვაცლიდა,
 ისხამდა სურნელოვან ჩაის — „პრიკუსკით“ შეექცეოდა და
 ჭიქას ჭიქაზე ცლიდა.
 რასაც უფეშქაშებდი — იმას ჯერდებოდა — ჩოხსან-ყარაჩოხ-
 სანო,
 გაამოთ, გაამოთ, ბიჭებო, სანდ-სალოლ, — დააყოლებდა თა-
 ნო.
 მტკვარი ვერ გაგვრეცხავდა, ისეთები ჩავდიოდით,
 იქედან კი... მეყოლე გვრიტივით!...
 თავი ძღვრს ჩაგვქონდა, მეორედ ვიბადებოდით, იმ ქედანს
 ვგავდით, იმ ჩიტივით მოვფრინავდით, რომლის გალია ღია
 დარჩათ,
 ცხოვრება იწყებოდა თავიდან,
 სხვა „მაამებლობა“ მოვიდა, ბიჭებო,
 ის მაამებლობა წავიდა.
 ...ფარისეველებმა წაახდინეს ეს სიტყვა და არა მაამებ-
 ლებმა...
 მიდი და გაიგე. რა აგებს, რა იგებს. ააგეს ეს სიტყვა სიტყვის
 გამგებლებმა — გამგები გაიგებს.
 ავაგეთ სხვისათვის — ნაღდ სიამისათვის, გაამოთ!
 წავაგეთ რისათვის — თვალთმაქცობისათვის საამოდ.

საცა შენი თქვა, იქ ჩემიც არ დაგავიწყდესო,
 რომ დღევანდელით უგუშინდლო ხვალინდელ დღესო!
 (ხმა, რომელიც თუ არ გესმის, უნდა გესმოდეს ვერის, კუიის,
 ვაკის, საბურთალოს, პეტრე-პავლეს, ხოჯევანკის, მუხათგვერ-
 დისა და მილეთის სხვა 72 მილიარდ დიდთა და მცირეთა განსა-
 სვენებული სასაფლაო-საგოდებლებიდან, ანუ ცოტა ისტორია).

რ ე ტ რ ი

ახლა რასაც ვიტყვი, ეს ჭეშმარიტად თბილისური საანბანოებია „ჩემს სიცოცხლეში არ მინახავს, არც რუსეთში, არც თურქეთში უფრო დიდებული რამ, რაც თბილისური აბანოებია“.

ამის თქმის სულ არ მეშინია — უნახავმა რა ნახაო, ვერ იტყვი, ამისი მთქმელი თვით ალექსანდრე პუშკინია.

„...მე არავის დარდი მიყილია, წყალში ვდგევარ, ცეცხლი მიკილია“. „მარმარილოს აუზში რომ ზიხარ, თავი ხან პომპეუსი გგონია, ხან ლუკულუსი“ — უკვდავების წყაროს მოუძებნა სხვა რაკურსი ალექსეი ტოლსტოიმ, თბილისელმა მექისემ ძმურად რომ წააქცია, თბილისურმა აბანომ ცეზარად რომ აქცია.

იესე ტლაშაძის „კათალიკოს-ბაქარიანი“ და დავით გურამიშვილის „ქართლის ჭირი“ მოგვითხრობენ, რომ ვახტანგ VI-ზე გულარძნილმა კახთა ბატონმა კონსტანტინემ საქართველოს სატახტო ქალაქს ლეკები მოუსია, ნეკნები შეუღეწა, ააწიოკა. ძმათა მტრობამ იმსხვერპლა საძმო ქალაქი, შეიწირა სიონის ხატი, რაიცა დღემდე არავინ უწყის, მიწამ ჩაყლაპა თუ ცამ, ციდან გვითჟლის ახლა კურთხევას თუ მიწიდან შეგვანევენებს. აქეთ მომავალი კონსტანტინეს მსტოვრები, თურმე, გზაში მობილიკ-მოქილიკობდნენ:

„ერთმა იხუმრა: ვიბანებ თაფლის აბანოს ნურითა, მეორემ — თევზით გაგძღები, ზურგიელ-გელაქუნითა, მესამემ — მივიბრუეები ღვინითა ატენურითა“... მეოთხემ — ისტორიამა აქ მოათრია ყურითა...

აქეთ მოყოლებიხას ქადილითა და გულზე მჯიდისცემით მომავლებს უკან შეყოლებიხას დანა პირს არ უხსნიდათ, შურისძიების ხანჯალი სულ დედ-მამის სულივით უტრიალეს ჯიგარში... მითხარი, თბილისი როდის და ვის დარჩენია ვალში.

მოკლედ და... ბუნდოვნად, თბილისის აბანოები სიზმარშიც ელანდებოდა მტერსა და მოყვარეს. ერთმა ხალხურმა ლექსმა ქართული მიწის გულიდან ამოხეთქილ თბილ უკვდავების წყალს ასე უმღერა:

„...ქალაქში აბანოები დაბალი ზმელეთისაო, მაღლიდან გადაჭედილი წითელი აგურისაო, გვერდიდამ ფანჯარები, სანათურია მზისაო, ვინც შევა, ავრჯევა გახდის, როგორც თოვლია გზისაო, ქალი და რბალი გამოდის, ვითა ყვავილი ხისაო“...

XII საუკუნის ერთი არაბული ძეგლი გვიმოწმებს — თბილისის აბანოები პირველია დედამიწის ზურგზე. ორი საუკუნით ადრე არაბ გეოგრაფ ისთახრს წიგნი დაუწერია — „სამეფოთა გზები“ და უთქვამს: თბილისს, მსგავსად ტიბერიისა, „უცეცხლოდ ცხელი“ წყლები სდისო.

ერეკლეს აბანო, გრუზინსკების, თბილელების, ორბელიანების, სუმბათაშვილების, მელიქიშვილების, მირზოელების, წოვიანოვის, მანთაშევის, ჩითახოვის, თულაშვილის, ბებუთაიან-გოგირდის აბანოებმა თბილისი სუფთად შეინახა.

რაც გინახავს, ვეღარ ნახავ!...

ახარ, ღმერთმა იცის, რა ხარ...

მტყუნის.... ნახავ, მეტსაც ვნახავთ,

არა თარსით,

ფორმით — ძველს და არსით — ახალს.

№ 4

არა პურითა ერთითა, მარა, ის ერთი შოთიცი ცხონებად
კმარა,

სულადაც კმარა, ხორცადაც კმარა, პურადაც კმარა,
ლოცვადაც კმარა.

არა პურითა ერთითა, მარა...

ო, არ შემარგოს არამც და არამც,
მე მისი მაღლი მაღინოს ძმარად,
უმადურობის შხამ-სამსალ-ღვარად
თუ ლუკმა-ლუკმა არ გავისენო.

თუ მაღლი არ ვქნა და არ ვახსენო
მთელი არსებით პური არსობის —
სულიც ვიბრუნო, ხსენიც ვიხსენო.

ძველ „ახალ პოლანდია“ — ვარდისუბანზე
ერთ ძველისძველ თონეს გაუმარჯოს და კაცს ზედ გადამ-
ხობილს...

ორმოში ჩავარდნილი მზიდან მიუარეს რომ იღებდა,
ქართულ ლავაშად ხმობილს.

პური მეპურეს გამოაცხობინეთ და აცხობდა მეპურე
რაჭველი. იმის პურს შეჭამანდი არ სჭირდებოდა, რა
მსმელი იყავი, რა მჭამელი...

იმ პურით კაცი ვერ გაძლებოდი,

ზედ ხაში, არაყი ჭიქა...

ზღაპარი იყო და ზღაპარი დარჩება —

ქატო აქ — ფქვილი იქა!

ძველის-ძველებს კი ალბათ ისიც ახსოვთ, რომ უფრო ადრე,
დედაქალაქის დიღმის კართან, ვერცხლის ქუჩის ერთი აივნია-
ნი სახლის ქვეშ, სარდაფში ბერძენ ბანიათასა და კადაკაანო
კაკალას ფურნე ჰქონდათ. აქ რომ პური ცხეებოდა, იმის სუნით
ქალაქი ვერ ძლებოდა და ამ ქუჩაზე დარტყიანებულივით და-
დიოდა ხალხი.

...ვერის თხელ ლავაშში კი თოთო ბავშვს გახვევდი,

როგორაც ღუნღულა საბანში,

მსგავსი ქართული პური არსად არ ცხეებოდა, რო-
გორც აქ,

ჩვენს ვერისუბანში...

ვარდისუბანზე... ვერას კაცი სახელს გამოუცვლიდა?!

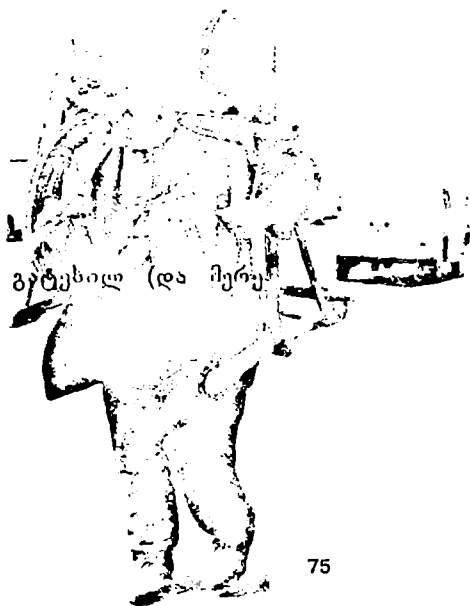
ჩვენმა უბნელმა, ჩვენი თაობის კაცმა თენგიზ კვირკვე-
ლიამ 1974 წელს ჟურნალ „საბჭოთა ხელოვნებაში“ (№ 12) თბილისის
ჭირისუფლის უფლებით საინტერესო წერილი დასტამბა: „ერთ
ღროს ჩვენში (არა მარტო თბილისში) ქუჩებისა და მოედნების
სახელების გადარქმევის „ეპიდემია“ იყო... ერთი კურიოზული
შემთხვევა მაგონდება: დღევანდელ ნიკო ნიკოლაძის ქუჩას
უწინ მარტის ქუჩა ერქვა. შემდეგ სახელწოდება დააკონკრე-
ტეს და აბრაზე გაჩნდა „8 მარტის“ ქუჩა. გავიდა ხანი და
„8 მარტი“ შეიცვალა „ანდრე მარტით“. როგორც ხედავთ, „მარ-

ტი“ ყველა ვარიანტში გვხვდება. წარმოიდგინეთ ჩემი გაოცება, როდესაც თბილისის ერთ-ერთ ძველ რუქაზე მივაგენი ამ ქუჩის პირვანდელ დასახელებას: „ვაჭარ მარტუას ჩიხი“... რა ხდება. მარტის დარის ხასიათი ხომ არ გადაედოთ მარტის ქუჩას და მის ნათლიებს.“

...რა მიღეთი ირეოდა, რა თაფლი სდიოდა,
სკასავით ბზუოდა ქალაქი,
იპერაში „სევილიელ დალაქზე“ დადიოდა
ფიჩხულა — ვერელი დალაქი.
რა ჯურის, რა რჯულის ხალხს აქ არ ნახავდი,
ერთი შხის ტაფაზე იწვოდნენ,
მათ ხატეს სახატე თბილისის ნახატი,
რაც დღემდე აჩნია მის ორდენს.

ბაზრებში, ქუჩებში, ეზოებში ლეკები გამოჩნდებოდნენ, არა უმწვენიერესი ქალების, არამედ მათი თვალების მოსატაცებლად, ჩამოქონდათ ყუბაჩური სამკაულები, ყელმოღერებული თუნგებ-სურები, სამაჯურები, ბეჭდები, მოსველებული ქამარ-ხანჯლები...მოკლედ,

...ლეკების დაცემას,
არა საავკაცოდ,
სამშოდ და ქვაბების მოსაკალად...
ქალების სიყონადეს,
უფრო კი სიყინადეს,
ლეკის მოტაცებას ძალად!...
დანაიდების უძირო ტურტლების —
ხამანწყის ეზოებში გამოფენას,
მკალავთან გამონახულ, კიდევ უფრო
მოკალულ)
საერთო რუსულ-ქართულ ენას.
ესოში შემოსულ მღესავ ალექსას,
ფეხზე ჩამომწყდარსა და ნათრევს —
გაკვესილ ნაპერწკლებს,
ალესილ დანებსა და
შეშინებულ ქათმებს.

...ბეჭეტიკის, ჟოჟანტელად იარება — ჩეკნი ძმა და პირისზი-
აოება.

მოკეობუხოდ იმ თბილ კერას იქა —

ხსოვნის თბილ-თბოცენტრალს — კერასინკას...

იმის სიბობის დღეს ვერ ხელებიან,

ქალა მასზე ზღაპრებს ჰყვებიან.

მა კი ბევრჯერ ამბოლებია, "ბევრჯერ გამიჭვარტლავს
ბეზია.

ბევრი ალიყურიც მიჭამია,

დღესაც მიხურს ღოფა, კი, ძამია.

სუფრაზე რაც კარგია სტუმრისა არისო და ვინ მიგა-
სუნინებდა ახლოს. ქათმის კუჭს ან რამეს ისეთს რომ
დაკითარედი, რამდენჯერ გამპერტყეს, მახსოვს.

სტუმრიანობისას სუფრაზე მაწყენდნენ და თავთან გოჭის
თავიც მუდო.

სუფრის ალაგებას ველარ ასწრებდნენ და ინდაურის ბარ-
კალიც კვდო.

ვინა თქვა, მარტო კაცი ჭამაში ცოდოაო,

რაზან ღმერთს სამოთხეში ვეყავდი,

არც გოჭს არ ვტოვებდი, აღარცა ინდაურს

ჩემს „თანამეცხედრებს“ ვხრავდი...

მოკლედ, პურმარილში ყელამდე ვიყავი,

რასაც დავითრევდი, ვჭამდი,

დილით მენამცეცეები თვალს ვერ მისწორებდნენ,

გაბერილ ტიკტორას ვვაფდი.

...გაზაფხულს ატორღიალებულ მერცხალს შევევერცხლოთ —
ჩვენი ფანჯრების მშვენებას. ჩვენს კირით ხუროებს — მე-
კირიეებს, ბუდე — ლოჯიების შენებას. სულის მობრუნებას,
ლურჯ აპრილებს, მიწის ოხშივარით გაბრუნებას... სიყვა-
რულით თრობას ვინც აპირებს — რა გაუძლებს უძღებ
ამ ბუნებას!

ზამთარსაც ჰყავს თავის მერცხლები, შეშის მხერხავე-
ბი, მათგან გავიგონე, რომ ხერხი არის, თურმე, მთავა-
რი, რომ ხერხი სჯობია, თურმე, ღონეს.

მრავალშეილიან — რავარშეილიან,

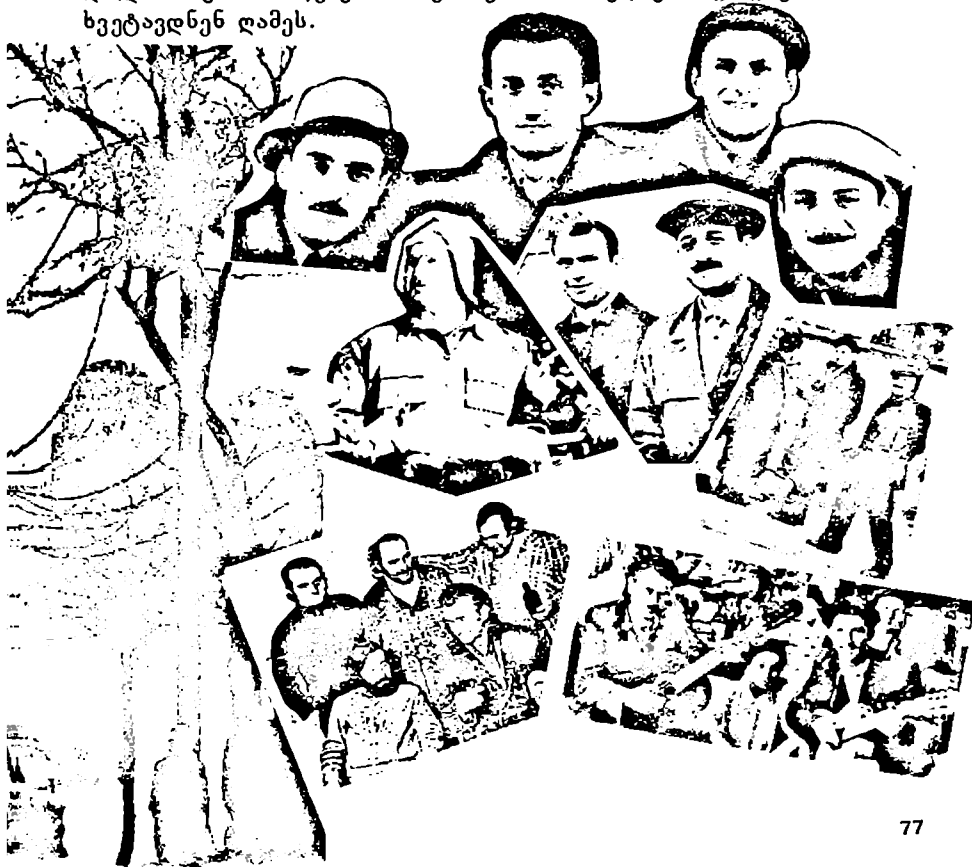
თევზივით დალიფსიტებულ მეეზოვე ტონოს —
ნიკალას ნახატიდან გადმოსულს,
ჩვენს საფრთხობელად მოგონებულს —
მოჯუჯღუნეს, მაინც კეთილ სულს.

ის და ალიონი ერთად მოცოცხავდნენ
და თბილისს ადინეს მტვერი,

ჭუჭყიან თოვლის ბაბუებსა ჰგავდნენ ქურთი ღამურე-
ბი ვერის.

სადამოს ეზოებს ურდულით რაზავდნენ, ან ჯვინჯ გაბე-
დავდა რამეს,

დილით კი სარწყავით რვინებს ხაზავდნენ, ცოცხებით
ხვეტავდნენ ღამეს.

№ 5

ჩვენს ქართველ-ქუროველებს, გაუმარჯოს!
დადას, ვილესა და ტახარას...

ჯაბოს, შაძოსა და დადო აღოს,
იმათი ყვაყი-ჩხიკეის-ბახალას.

მათი ულვაშებით გვაშინებდნენ —

შერე კი რამდენსა გვახარა,

იმათი სიტყვა და პასუხი

ხარობდა ქალაქში ხარხარად.

შეიხ-აღის სეხნია-ჯადოს — აღოს, გაუმარჯოს!
ერთ მტკაველას,

აღოს — ამ ჯუჯა გოლიათის,

თვალში რომ არაღვის არ უჩანდა,

ჯანით რომ ჯაბნიდა და

ჯობნიდა მგონი ათს.

აღიონზე გერიონივით დგებოდა აღო, ამომავალ მსეს კაი
ნაცნობივით სამჯერ დაუკრავდა თავს — „მერე, თუ უნდა
მთელი ვერა ზურგზე გადო“ — ას პირს გაიძრობდა ტყავს.
პიანინოს რომ მოიკიდებდა აღო და აღმართს აუყვებოდა
ხენეშით,

პიანინო ნეველა მიიზლახნებოდა, კაცი კი არ ჩანდა
ქვეშით,

ზრდილობის სკოლა იყო აღო, გზას თვითონ უთმობდა
ამვლელ-ჩამვლელს. ტვირთს შეაბრუნებდა,

პიანინოს შეაბრუნებდა, ბემურაზი და გაატარებდა
გამვლელს.

მის კურტანს გაუმარჯოს, თბილისელებო, რამდენი სიკეთე
ზიდა,

მთებს ძრავდა, მთებს ძრავდა ის ღმერთძაღლი, თვით იყო
ერთი ციდა.

პიანინოს თავს კხდიდით გზა და გზა,

„საბაჩი ვალსით“ გუმსუბუქებდით მძიმე ტვირთს,

შიგდაშიგ მუსიკის ეს დაზგა, ბიჭების — ბეჭების ზეავს და
ზვირთს,

შავი კრეისერივით მიჰქონდა... ქატო აქ ფქვილი იყო და...

დრო-ჟამი ქარივით მიქროდა, აღოზე მაშინ ვინ ფიქრობდა...
იმ აღოს ვუძღვნი ამ ოდას, ო, ღადო იყო ის აღო,
თავისი ადგილი ჰქონდა, თავისი აგური დადო.
და მერე რა გულით, რადო, საიდან მოვიდა, სადო...
მასავით თბილისი ვზიდო, მზადა ვარ, იყავით მზადო!...

უსაქმობას ვერ იტანდა: უწელი არ არის, საქმე არ არის, წავედი
სახლში უწელი გავაკეთო, — იტყოდა და აკეთებდა კიდევ.
რომელი ერთი თბილისელი ქურთი გავიხსენო.
ცნობისათვის, იცით ვინ არის ჩემი ძველი ზემელელი ქურთი ძმა-
კაცი თოდარ ბრო?... ერთი ძველი მიეთ-მოეთი, არა რო...
ერთი თბილისელი ქურთი პოეტი, აბა!
ეროვნულ უმცირესობასთან მუშაობის საბჭოს თავმჯდომარე, ბაბა!
რაიონული საბჭოს დეპუტატი, სპეციალური კორესპონდენტი
საქართველოს ქურთულ გაზეთ „რია თაზისა“ — წვეთი არის სამპო
თასისა... თბილისის ტექნოლოგიის სპეციალური საკონსტრუქტორო
ბიუროს წამყვანი ინჟინერი (მგონი, სულაც ტახარას ხათრით და-
არქვეს ეს სახელი მის საკონსტრუქტორო ბიუროსაც... სხვა რა
უთხრა ჩვენს ქურთ მგოსანს).
ვინ, ვინ და ტახარამ სხვაზე უკეთ იცის, როგორ ტრიალებს ეს ქვე-
ყანა და რა სიჩქარით ბრუნავს (ალავერდი ჯორდანო ბრუნოს!)
...ახარ, ჯერ სადა ხარ! ძველი მიდიელების (მიდი-მოვიდვარ) ეს
ვერელი ნაშეიერი მეგობრობის სახალხო უნივერსიტეტის რექტორია...
ახლა შენ გაზომე როგორი თბილისური ვექტორია!

და რაც მთავარია —
ძმობის ჯავარია!

ზემელელი ბიჭების ქურთმა ძმამ და მეგობარმა, ნაღმა თბილი-
სელმა, ნაღმა ვერელმა, საქართველოს ქურთმა შვილმა თოდარ
ბრომ ქართველ-ქურთველთა ძმობის ძველად „ვეფხისტყაოსნის“
თარგმნას მოჰყიდა ხელი და უწინარეს ყოვლისა, ქართულიდან გა-
დააქურთულა ყველაზე მთავარი სვეტი სიბრძნისა, ჩვენი სახლის
ბალავარი და ბურჯი, რომელზედაც საქართველო იდგა და დგას:
„ხამს მოყვარე მოყვრისათვის, თავი ჭირსა არ დაჰრიდად, გული
მისცეს გულისათვის, სიყვარული გზად და ზიდად“.

ახლა უკვე ქურთულადაც აჟღერდა ეს ქართული სიბრძნე;

ჰოგრ, სავა ჰოგრ ფაყათ კერ ბე,
გარა, ჰაირქეშვა ლ დამო ყადე,

დღ, დღრა პატა როჟა ყიამატე,
 პობ ლე ბეა ფრა, რენგა ჯადე.
 შენც აიღე და გაიღე, შენც აგური შენი დაღე,
 სიყვარულის ყიამეთში გზად და ხიდად — რენგა ჯადე!

*ხოვრ, ჯაბა ჩოვრ ფაფოჟი კერძე,
 'ფრა, ჩ'არაქ'ანა ასეომა ჳეღე.
 შხა, ციკრა ჩ'ოთა რ'ოჟა ჳამათი
 ჩ'ებ ლეძნა ი'ერა, რენგა ყაღე.*

დედაშვილობას ეფიცება თბილისის თოდარ ბრო:
 „მეც შენი ღვიძლი შვილი ვარ, მეც შენი ვალი მმართვეს...
 ფერად ვარდებით მოგირთავ მამადავითის კალთებს“.
 ახლა ამ სიტყვას ვუბოვი საკმეველსა და სანთელს,
 რომ წარსულის და მომავლის ავი და კარგი ჩანდეს.

ჯერ კარგი ვთქვათ: ხვარაზმის უკანასკნელი მეფის — მუჰამედის
 გულშავ ძეს ჯალალედინს — მაჰმადის რჯულის გასაპოხავად „წმინ-
 და ომში“ ქართველთა სისხლის მდინარეები რომ აადინა, სისხლია-
 ნი გზა ივანე მხარგრძელის ხმალმა გადაუღობა... ერთმა ქურთმა,
 რომელმაც სახელიც კი არ დაგვიტოვა, ქართველების ჯავრი საკუ-
 თარ ჯავრთან ერთად იყარა — ბასიანის მთებში საკუთარი ხელით
 ძაღლივით დაკლა ჯალალედინი, ძაღლი „რომელი არცა თუ დედა-
 დი, ჩვილთა ყრმათა რიდებდეს, უწყალოდ მოსვრიდეს“, ჯალალე-
 დინი — ჯალათედინი, იერუსალიმივით რომ დაარბია და ივარპყო
 საიავარდ-სანავარდო ჩვენი სიხარულის სახლი — თბილისი.

ახლა კარგისგან ავი გავარჩიოთ: ოთხი საუკუნის უკან ყუმის
 მახლობლად ქარაპრუდში შაჰ-თამაზის კარზე მის მონად აღზრდილი,
 თვით ურჯულო და საკუთარი რჯულის გამყიდველი (ხან შაჰისა
 რომ იყო და ხან სულთანისა) ქურთი ისტორიკოსი რუზაქის ტომისა,
 შარათ ალ-დინ იბნ შამს ალ-დინ ბითლისი, ტფილისლებს (და
 საერთოდ გურჯებს) გუჯრებსა და „სანაქებო წიგნში“ — „შარაფ-
 ნამეში“, გაღმა შეედავეს შარიანობით, ურჯულოებს გვეძახის.
 ...ძვირად დაუჯდა თქმა იმ ძვირისა, სულ ვერ უცვნია ბითლისის თბი-
 ლისი, თუ რამ მიჰქარა დიდი ძილის წინ, ჰადესში მკედრებსაც
 სჯის ოსირისი. ვინც ჩვენი ხელით შენდობას ელის, ყველას შეუნ-
 დოს შესანდობარი, ხანდახან უნდა დაზოგო მტერიც, რომ გაგიმრავლ-
 დეს მით მეგობარი. ასე გვასწავლეს ჩვენმა მამებმა, სხვა „შარა-
 ფებმა“, „შარაფ-ნამებმა“, აღშენებლებმა, ბრწყინვალეებმა და დი-

დებულებმა — კაცთმოყვარეობაზე, ქმობაზე, ერთგულებაზე გადადებულებმა — თავდადებულებმა...

ქმობას განუხვანა თბილისმა კარი და ქმობამ იხსნა თვითონ თბილისი, თბილისი ქმობის ქალაქი არი, ქმობით გამრჩევი ჭირის-ლხინისა. ახლა სხვა დროა...

მეისტორივე, გადმოგვხედე ამ შვერილიდან,
გიტოვებ ნაწყვეტს ქურთ-ქართველის ერთ წერილიდან:

„ძალიან უნდა გიყვარდეს მიწა-წყალი, სადაც ცხოვრობ. საქართველო ღვთისნიერი, მშვენიერი, კეთილი ქვეყანაა, სადაც ადამიანები ოდითგანვე შეხმატბილებულ ოჯახად ცხოვრობენ, სადაც კაცისათვის დიახ არა მარტო ყოველი სახლის, არამედ ყოველი გულის კარიც“. ამას ამბობს ქურთების სახელით ამარიკე სარდარი და ქართველებს ქურთულ მადლობას უხდის. თბილისელ ქურთებში ჩვენ დროში დაფრთიანდა ახალი ქურთული ანდაზა: როცა თბილისს ვახსენებ — მტკვარიც ჩერდებაო.

სიყვარული გზად და ხიდად გვარგია...
ქართველ-ქურთველთ, გაუმარჯუჯოს!
კარგია!

კაი მთქმელს კაი გამგონე უნდა—მიმხვედრი ხვდებაო...
ერთმა უშურველმა თბილისელმა ბიჭმა მითხრა — მე იმ მეე-სოვისაც მშურს, თბილისის დილას ჩემზე ადრე რომ ხვდებაო.

სულაც არ არის ეს შავი შური —
სულ სხვაა ჩვენი დილის შარი-შური.
არ არის ის ბიჭი გულღაზოიანი,
მან ქალი ინატრა რჯულ-ლაზოიანი.
ასეთი კნეინა მართლაც ერთ რამედ ღირს
(უღალანოდაც),
თუმც მვირად კი ფასობს, ვინ იტყვის იმის მვირს

...გახსოვთ, იქ, რიყეზე ფერხული რამ იყო,
რუს-ქართულ-ქურთული-ჩართული რომ იყო,
იქ, თბილისობაზე იმდერა სოფიკომ,
სიმდერა ოფიკას, ფუმფულა ფეფიკოს.
— „ქართველები ქურთველების ძმები არი...
მაგრამ?

რაგრამ?

ჩემო ძმაო, რა მოგდის.

ქართველებში თითომ, ვითომ შუღლი არი.

ქურთველებში...

2 ჩადის და 18 ამოდის“.

არა ჰგავს მარხვა — რამაზანს ეს ამაზა და ხალაზა.

ამ ბეშიკ — კერტმე — ნიშნობამ აკვნიდანავე იშრომა.

ჰოდა, ამრავლა, ამრავლა, ამ ჯიშ-ჯილაგის ამაღლა —
სარედ და აღოდ, ხაზოდ და, ჯამილადა და ქამალად.

მაგიურ სვლაგეზად მოდიოდა პარასკეობით — სურ-ქორწინების დღეს
ერევნის მოედნიდან ვერის გავლით მცხეთის ჯვარზე ასასვლელ-ასა-
მადლებლად და თბილისლობაზე თავის დასადებად შეიხპირ-კა-
ვალ-მირიღების კასტის ქურთისტანელ ნაშიერთა ეს ჭრელი ხე-
ილ-ევან-ბარბურ-მაყრიონი თავის ხადე-ღმერთით, ანგელოზ-ფარ-
შევანგ-მელექ-ტაუსათი, ნეფე-ზავა, დედოფალ-ფუფალ-კინალ, შა-
ფერ-პრაზავათ, პატარძლის მხლებელ — ბერბუკ, მომღერალ — დან-
გბეჟ, მეშუიკე მუშაით — მუტრიბებით, დაფ-ქამანჩით... მოიქნევდა
ღარა-ზავე — ნატვრის ხის ფერადი ნაკუწებით მოჩითულ რტოს, ჭა-
ვისი ალათ წესით — ნიხიკ ბრინით აბნევდა მექორწილეებს ქიშ-
მიშ-ჩამიჩ-ნიგოზს და რადგან გული გულობდა, ორი ხელით ჭამდა
ქადასა და მოათხოლოვებდა პალვას. ყურის ბარაბნების გახეთქვამდე
ბრაგაბრუგობდა დოლი და ქუჩებს ქურთული სეპე-რომან-ხიმშე-ქო-
ნარ-აჯამ-ტირინგის ცეკვით ასლიოდით ბოლი.

...ქურთული ქორწილის გნიასი თუ გახსოვთ,
დოლის ბრაზა-ბრუხი, ზურნების ჭყვიტინი.

ბოლის მოზაიკა, მოლის ჭრელა-ჭრულა,
ნაყირი პატარძლის შორიდან ჭიტინი.

ერთი წლის ნაგროვებს

ერთ დღეში ხარჯავდნენ,

ამ დღეს ასვენებდნენ ქურთები ზურგებს,

ძღებოდნენ ცეკვითა:

დადაი, მიხოი, ჯანოი, ვილეი, ხანუმე, ლურკე,

ჯაბოი, შამოი, ისოი, შირინი... ზღაპრული ხალი და ხონჩა,

აყალი-მაყალი — ყაყანი — ყვირილი — ტაში და ტუშები ქო-
ნარს!...

მერე ჩვენი ეზოს ქართველ და ქურთველთა
შერეული გუნდი სიმღერას დასცხებდა,
შემთხვევლიც ის იყო და შემსრულებელიც,
იქვე ლექსს იტყოდა, ძმობის მაღლს წასცხებდა:

— კურე ვარე, ჭიქას ღვინით ავსებდა...

წვიმა მოსულა, ქუჩა დასველდა,
გინდა იყოს წვიმა, გინდა იყოს მზე,
გინდა იყოს სოსხი, გინდა იყოს მე.
ქიურთი ვარ, ქიურთი, ელო ვარ, ელო,
მაიტა სოსხი, დაგავო ეზო.

კაი კასი, საქმეს სიკეთით შვრება,
როცა სოსხი ვიღებ, ქუჩები შრება.

ყოლა ცუდი კასის დედა ატიროს,
ბულბული ვარდს ნახამს — უნდა დასტვინოს.

ოე, ოე, ოე, ოე... ოე, ტი მოი ბრატ, ია ტვოე...

ოე, ოე, ოე, ოე... შირაკოე სტრანა მოე...

ეს ქურთულ-ქართული ჩვენი მასკარადი ნაღდი გრძნობა იყო,
ძმობის ქარი ქროდა,

დედაბუდიანად სუჟველა ხარობდა, ღმერთსაც უხაროდა და
მზეც იცინოდა.

...რის კრიმინაცია, რა კრიმინაცია —

დისკრიმინაცია. ძმისკრიმინაცია....

გულმა რაც აცხელა, სულმაც არ აცია — მთავარი კაცია და
არა ნაცია!

ესაა თბილისის ქართული ბუნება!

რამდენი კაცია იმდენი გუნება,

მაგრამ ნაღდ ქალაქელს ვერ აცდენს ცდუნება,

მილიონხელიან კაცოს ერთგულებას,

ჰქვია თბილისლობა და ის ვინც იცნობა

ასეთ თბილისელად — მხოლოდ ის იმშობა

უთუოდ და ხელად, ქალაქელად, ჩვენად,

ასეა ახლა?... ასე იყო ძველად!...

ესაა თბილისის რჯული და ადათი—თბილისის. ორდენი, თბი-
ლისის მანდატი,

თბილისის გული და თბილისლის ლაზათი, თბილისის ოდე-

ნი ხმით — საძმო კანტატი...
და აჯდა ძველ თბილისს ვით მჯიდას, ვით ჯიდა,
ძველთაძველ ძმობის ბეჭედი,
საძმი სანთელი:
ს ი თ ნ ი!

ს ი ნ ა გ ო გ ა ღა
მ ე ჩ ე თ ი!...

და ჯვარი აქაურობას, როცა კვდებოდა კაცი,
რჯულ-ჯილაგ-სადაურობას ვატყობდით არა ჩაცმით,
არა მრევლით და მარაქით — დასაფლავების წესით,
არა ცრემლების ბარაქით, წივილ-კივილით, კვნესით...
არამედ იმით, საით გაუხვევდა სამგლოვიარო პროცესია: ქარ-
თველების, რუსების, ებრაელების, სომხების, თათრების —
ვაკის, კუკიის, პეტრე-პაველეს, ხოჯევანქის, ლოტკინისა თუ გე-
რის სასაფლაოსაკენ.

ის, რაც ჩაიმარხა ყურმა: იყო გლოვა და ურვა,
სადღაცა მიჰქონდათ ურნა, კვნესოდა დოლი და ზურნა.
გლოვის მარშს უწყობდა ფეხს და გულივით ბაგაბუგს ტეხდა.
სადღაცა უბერავდა სასულე, სადღაცა ისმოდა ზარი,
სადღაცა ქვეყნიდან წასულებს ტიროდა ქნარი და თარი.
სადღაცა ჭირისუფლობდა შოპენიც, გრგვინავდა შემზარავი
გრიგიც,
მღეროდა პენსიონერი ოპერის — ჭირის დღის წესით და
რიგით...

ქუჩაში მოჭრიალებდა კატაფალკა, ხელის გულს ესვენათ
მკვდარი,
მოიმღვრეოდა ხალხის ტალღა, როგორც მღვრიე ტალღა
მტკვარის.

ქალაქი იხდიდა ქუდს,
ქალაქი იხრიდა ქედს,
წუთიერ პატივის წუთს,
დუმილით უხდიდა ბედს.

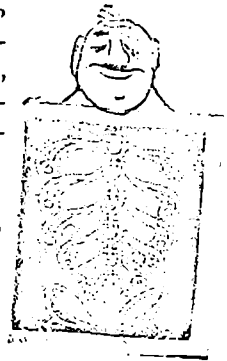
ლი ს ტ ი: შოპენის „სამგლოვიარო მარშში მქდაენდება მისტიური
იმედის გრძნობებიცა და კეთილმოშიში დაღადისიც, აღვლენილი
ზეადამიანური სიკეთისადმი, უსასრულო გულმოწყალებისადმი, სა-

მართლიანობისადმი, რომელსაც ყველა საფლავი და ყველა აკვანი დათვლილი აქვს.“

...თუ რამე ამშვენებს გლოვას — სისადავე,
კაცს — ხსოვნა კაცთაგან, მეტი რა....
ლაგამი შავ ზეიმს და ახსნილს — სადავე,
სატირალს მეტი რა ეტირა....
რად ვაგებთ სევდიან სასახლე-საფლავებს,
მათ თავის გაჭირვებაც ეყოფათ,
რა მნიშვნელობა აქვს, ვის როგორ დაფლავენ
დარდის და ცრემლების შეღობვას.

ზოგი ძეგლი კეგლივითაა. ერთი სულის შებერვა და ხუხულა-სავით დაინგრევა. ძეგლი ისეთ კაცს უნდა დაედგას, ვისი სიკვდილი არამც და არამც არ შეიძლება, მიუხედავად იმისა, რომ ყველა სიკვდილის შვილები ვართ. სწორედ ერთმა ასეთმა ბრძენმა კაცმა, როდესაც კითხეს — ძეგლს რატომ არ გიდგამენო, უპასუხა: მე, მირჩენია იკითხონ, რატომ არ დამიდგეს ძეგლი, ვიდრე მკითხონ — რატომ დაგიდგესო...

მთავარია განძთა განცდა — ვინ რას მიჰგავს, ვინ რას ჰპოვებს, მაგრამ კაცი გზას თუ აცდა, იქ რა მიაქვს, აქ რას ტოვებს. ვინ და როგორ ინახება, იმარხება გულებში?...
სახელი არ ილახება და არც წივის ყურებში.
როცა ნეტარ სახსენებელს იხსენებენ ყადრითა —
როგორც ხედავ, ასვენებენ მისი მადლის ადლითა...

ერთნი, უკან რომ მოიხედავენ, ცარიელი ბოთლების მეტს ვერაფერს ხედავენ და მათ შიამოშაველობას მათგან დიდი-დიდი ამ ცარიელ ბოთლებზე გადასაცვლელი საბატიბუტე ქონება რჩება.
მეორენი — მაგიდებზე ფოლიანტებს ტოვებენ, სულ წიგნებში იყურებიან და ცხოვრება ავიწყდებათ. სამაგიეროდ თვით ცხოვრება არ იეიწყება ისეთებს. ვინც ყველაფერს ტოვებს და არაფერი მიაქვს, ის მეორედ იბადება, მეორედ დაბადებულთან კი სიკვდილს რა ხელი აქვს.

მესამენი...ღირს კი მათზე ლაპარაკი, ცუდ ფეხზე მოდიან და ცუდ ფეხზე მიდიან. არც ის იციან, რისთვის მოვიდნენ და არც ის, რისთვის მიდიან ამ წარმავალი ქვეყნიდან იმ უკანმოუხვლელ ქვეყანაში.

აქ ცოცხლებს აკლდნენ და იქ მკვდრებს.

ვერისუბნის სასაფლაოზე ერთ საფლავის ქვას აწერია ამ საფლავების ქვათა ღაღადი. აი, ეს ოთხ სტრიქონად გაქვავებული პოემაც:

Вчера я по кладбищу ходил
И там все надписи изучил,
Двум-трем сказал: — зачем ты умер?
А остальным: — зачем ты жил?

აი, განკითხვის კითხვა, რომელზეც პასუხი უნდა გასცეს ყველა საფლავმა, რადგან სიკვდილიც არ აუქმებს ვალებს, საიქიოც პასუხს აგებს სააქოსთან.

იქეთ რაა — ერთმა ღმერთმა იცის. მე თუ მკითხავ, სამოთხეცა და ჯოჯოხეთიც, იქეთ კი არა, აქეთაა. სამოთხე გადახდილი ვალია, ჯოჯოხეთი — გადაუხდელი. მუცელს გადაყოლილი ქალია სატი-რალი, თორემ კაცი — სასაცილო. სული ქამრამდელა...

„არ დაიჯერო, არ დაიჯერო“... მღერის „თბილისის გიტარა“ — კაცი-ორკესტრი და უეკლო ბარდი ოთარ რამიშვილი და მედიცინას ყირამალა აყენებს:

— ვინც დალია 11 საათზე მოკვდა, ვინც არა — 12-ის 15 წუთზე. უანგარიშია. გამოდის, ბედნიერებიც იყურებიან საათზე.

— საათს რომ ჭკუა ჰქონდეს, 24 საათს არ იმუშაებდა — ფეხს არ იცვლის იგი და გარედან უზრუნველი კაცის შთაბეჭდილებას ტოვებს, თითქოს თავად დღესა და ღამეს არ ასწორებდეს თავის 7-სიმიან დაზგასთან და თავის წონა სიტყვას არ ამბობდეს ბარდული სიმღერის ინდუსტრიაში. მისი გიტარა, ბეთპოვენის სიტყვის არ იყოს, მთელი ორკესტრია.

— მუსიკა ჩემი, სიტყვები ჩემი, გიტარა ჩემი, შესრულება ჩემი — პურმარილი და მოსმენა თქვენი.

ეს არის მისი მზიარული სავიზიტო ბარათი, შესავალი და გამოსავალი ყველა თბილისურ ოჯახში, სადაც სიმღერისათვის კარი ღიაა დილის ხუთი წუთიდან საღამოს ნახევრამდე, შუა დღიდან შუალამემდე, ანუ წელიწადისა და დღე-ღამის ნებისმიერ დროს.

— სად მუშაობთო. — ერთხელ ქუჩაში გააჩერეს.

— ს ა ქ ს ა მ შ ს ა ხ მ ა ხ თ ბ ი ლ ტ რ ე ს ტ შ ი ო .

ზოგმა ეს აბრევიატურა საქართველოს საამშენებლო სამმართველოდ და ტრესტად გაშიფრა.

— ეგრეც არის... — უპასუხა ოთარა რამიშვილმა.

საქართველოს ნამდვილი მშენებლობა ბევრი შვილებიაო. მერე ბრ-
ჭყალები გახსნა და შემოკლებული სიტყვა გარმონივით გაწელა:
საქართველოს სამშობიარო სახლების მახარობლად ვმუშაობ, შე-
თავსებით ბავშვებს სიმღერას ვასწავლი, ასე ვთქვათ, შრომის დამ-
კერელი ვარო.

რას იტყვით, ღმერთივით სამსახურია, ღმერთმა ხელი მოუმართოს.
ალაღად ნამსახურია. ვალში ვართ და იქეთ გვმართებს. მისი
გენი — დიოგენია,

რაც იმას უთქვამს და უმღერია, დღეს კასეტებად ფირზე სწერია.

არ უძებნია სხვა სახელია.

მას სხვისი ლხინით მოუღებენია,
დღეს ის თბილისის ტრუბადურია,
მით ბედნიერი, უბედურია...

დედაქალაქის ღვიძლი შვილია,
ხან ბრძენია და ხან შეშლილია
ჩვენი ბავშვობის ლურჯი სიზმრებით
მისი გიტარით, მისი ხიზნებით,
კეთილშობილი მისი მიზნებით...
კ კ ა ჯ ი ჯ ი ზ მ ე ბ ი თ !

ვის არ უჭირს ამ ცხოვრების გზის და კვალის მიგნება,
გადაშლილა, გადმოშლილა დაუწერელ წიგნებად...

გოგოვ, შენი კოცნა მინდა, ღვინოს ტუჩს ვერ ვაშორებ,
მომკლავს ამის სიახლოვე, მომკლავს შენი სიშორე...

№6

როგორ ამიწვივლდა, როგორ ამიკენესდა ყური! საიდან სად გამეჩი-
თენ, საიდან ამოტივტივდნენ ეს დალოცვილები.

არა, სატიოზე ტივი უამათოდ არ შეიკრება...

მადლი შემიწირავს, ვენაცვალე გამჩენს,

ბოლო-ბოლო, ყველა, თავის სახეს აჩენს...

ზემელელ ტრუბკას და ჩოლახას, გაუმარჯოს — კინტოს და ყარა-
ჩოღელს!

ციგანი ტრუბკა სულ „ტრუბკას“ აბოლებდა, ჩოლახა იხევდა ჩოხებს.

ტრუბკა რომ ყალიონს გააჩაღებდა, სადაა იმდენი კვამლი?
ჩოლახას თარფით ხილი დაჰქონდა, ჭალივით ეკიდა ხეამლი.
ნეაპოლიტანელ ლაცერონსა და პარიზელ გამენს
„გიმელ“ ტრუბკას ვინ შეადარებს....
თბილისელ კინტოსთან ეს „სდობნი ბულკები“ ვერც შემოაღებენ
კარებს...

...ტრუბკა თავის საჩხუბარს და ყველას საჩხუბარს ჩოლახას აჩხუ-
ბებდა,

ჯერ გააგიჟებდა, იშტაშე მოიყვანდა, მერე კი აჩუმებდა!...

ახლა ვერელი გიჟების ის ერთი გიჟუაც და მათი ნატეხი,
უნდა გავასამო სამთა სამაია...

გაუეჩილს სჯობია და ვიტყვი გატეხილს —
მათი „ოქროს თევზი“ იყო... შამაია —

გვარად ქობულაშვილი — სულ ნერვებაშლილი,

სულ ჭკვაზე შეშლილი და სულ ხელგაშლილი.

უბნის ხელოსანი და ქუჩის მგოსანი,

სიკეთით ნაწერი — სიავით წაშლილი.

ძველი თბილისის აშუღთა დასტის ერთი გატყეურებული უცხო
ხილი... ხელი იყო, ძველი ვერის ეშხით გამოუფხიხლებლად მთერა-

ლი ტრუბადური,

რა ენა გამოთქვამს, რაც მან საქმე გვიყო,

ცა ქუდად არ ეყო, დეღამიწა ქალამნად

და მაინც

ვერა ვერ დარჩება უმადური.

გახლდათ გამოჩენილი და გამორჩენილი პოეტი,

ერთი ღვთისპირიდან უბედური,

ერთი ღობე-ყორე და მიეთ-მოეთი,

ლანძღვით აგვახია ორივე ყური.

მაშინ, თუმცა მრავალსართულიანი შენობები არ იდგა, მაინც ცხრა-
სართულიან გინებას გვასწავლიდა,

(ყოველ შემთხვევისთვის),

შეხლა-შემოხლაში იყო უსტაბაში, ნასწავლი და

მოყვარეს პირში უძრახავდა, იყო ერთსული არ გაორსულდა,

ქობულაშვილის ლანძღვა-გინებაში ქუჩის სათნოება დაორსულდა.

ახლა ვიშველიებ ისტორიას, სხვა ყველა ტყუის, ის სწორია!...

ქობულაშვილები მოდგმით კახეთის მეფის მდივნები ყოფილან, მაგრამ
მდაბიოთაგან არ გაყოფილან.

ვახტანგ VI-ს მდივან-მოლექსედ ჰყოლია ანბანთმაქებარი ონანა,
თავადიშვილი ქობულაშვილი...

თამაზ ქობულაშვილის ლექსსაც ღოცვად მოუდწევია ჩვენამდე, არც ისე შორს იყო გენამდე, იწოდა ქვენიდან ზენამდე „ბარამგულიჯანიანის“ ავტორის შთამომავალი, გულისჯანიანი და გონისჯანიანი ჩვენი ქობულაშვილიც. ახსოვდა, ვისი გორისა იყო, ვისი შვილი და რა შვილი. იყო გიჟივით მართალი და მართალივით გიჟი. მისი სიტყვა ბირდაბირების პირდაპირობით, ხერხივით ხერხადედა ხერხემალში ბოროტ კაცს. ჩოლახა უზენაეს მუხებთანაც შენობით ლაპარაკობდა და თუმცა მათ წინაშე აბრეშუმით იყო, მაინც მის ჭკუაზე დადიოდა და თავის ჭკუაზე ატარებდა ლექსს.

მე მითქვია, — უთქვამს მას:

— სიტყვამ იპოვოს გული, გულმა გვათხოვოს ყური, ყურმა — მოგვაპყროს სმენა, სმენა! ისმინე, ენავ!

თუ არ ხარ მართლის მთქმელი — ძირში ხარ მოსაჭრელი!

არასოდეს უტეხია სიტყვა, არასოდეს მოუჭრია თავი, თავში ხელიც ბარეორი ირტყა, ცხოვრებასთან კამათით და დავით. თავთანაც,

სხვასთანაც,

ჰქონდა გაუთავებელი, პერმანენტული ომი,

დატოვა ზეპირი ლექსების ტომი.

ხსონაში რა დარჩა. გადარჩა სინქრონი,

შეშლილი სახე, ხმა და ორი სტრიქონი,

ხომ გახსოვს, ძმობილო, დაკარი ცაცია:

„ქობულაშვილს თუმც არ აცვია,

ქობულაშვილი მაინც კაცია“...

მერე სხვები მოვიდნენ, ერთმანეთზე უკეთესები!

გამარჯობა, ჩემო თბილის ქალაქო — შემოაღო კარი იეთიმგურჯმა, — დაკარგული შენი შვილი მოვედიო — თქვა, ვერის ბაღში შევიდა, მერხზე ჩამოჯდა, თბილისის თეთრად ნათენები ღამესავით შავი ნაბადი მოიხურა და ტკბილად მიიძინა. ცოცხალი დეკარტით და მკვდარი მოვეძნეთ. სხვისი გათხრილი საფლავი გადავთხარეთ, მეორე საფლავი გავუთხარეთ და ვაკის სასაფლაოდან უფრო პატარა მაგრამ მაინც დიდუბეში გადავასვენეთ.

...თბილისის ხმამაღალ ლექსებს მაღლი არ აკლდა. ახლა სხვები აბნევენენ მარგალიტებს დედაქალაქის გზებსა და გზაჯვარედინებზე. რა გამოლევს! რამდენი ლექსი და სიმღერა არ ასულა სცენაზე, მაგრამ პირიდან პირზე, გულიდან გულში დადის და კაცმა და ღმერთ-

მა იცის რაც არი — სად არი უკეთესი ტაძარი, თბილისური ქუჩური პოეზიისათვის ვიღრე თბილისის ქუჩებია.

ახლაც დაძრწის შენი ელეთმელეთი,
თბილისის ძევ, თბილისელო, შენ, ეთიმ!
ახლაც გნატრობს შავნაბადა, თელეთი,
ედემს რგულო, დაკარგულო, შენ ეთიმ!
სადაც დაეც, იქვე აღსდექ შენ მკვდრეთით,
მზის სადარო, საზანდარო, შენ ეთიმ!

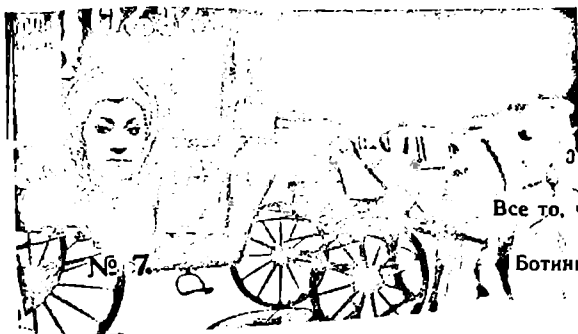

თ ე ი მ უ რ ა ზ ბ ე რ ი ძ ე, „ძველი თბილისის სურათები“:
თბილისურ ქუჩურ პოეზიას თავისი ისტორია აქვს... „ქალაქის რომელიმე ცნობილ ყავახანაში ანდა სამიკიტნოში, სადაც სხვადასხვა მხარის გამოჩენილი აშულები იკრიბებოდნენ, იმართებოდა მარაქა—კამათი, მუნასიბი, დაკვრა, ლექსებით გამოცანების თქმა. შეჯიბრების მონაწილე ერთი აშული ქაღალდზე დაწერდა ლექსს — მულამბას (გამოცანას), მას მიაკერებდა მოქარგულ ქირმანშალზე ანდა ყალამქარის ბაღდაღზე და ყავახანაში ჩამოკიდებდა... მაჟან და მაჟან აშულს ეს მულამბა უნდა გამოეცნო და პასუხიც იგივე წესით გაეცა“.

...„ზოგ-ზოგისთვის სიყვარული დარდია,
ზოგიც კიდევ სულაც სიაბანდია...“ დაძრწოდა ძველ თბილისში პირველი აშულის, საქართველოს მეფის საზანდრის საიათნოვას ლექსი.

თურმე, კვირაში ერთხელ პოეტი-გენერალი გრიგოლ ორბელიანი პურ-მარილს უმართავდა თბილისელ აშულებს და მეგობრებთან ერთად უსმენდა ჩამჩი-მელქოს, ქიჩიკნოვის, საიათნოვასა და სხვათა „საჭიკმაჭიკო“ ლექსებს.

ასე მოვიდნენ და ამ კვალზე იარეს გივიშვილმა, სკანდაროვამ, პაზირამ, ბეჩირამ თუ სხვა ჩარამ და ადამიანის „კაეშნის ნაფაზის გასანიაველად“ ისმოდა თბილისური ლექსი „დანით მოკლულ პოლოსა მათუზოზე“, „ყასად მიხუას მტკვარში დახრჩობაზე“, „ეს ნინა სჯობია იმ ნინას“, „ვერელი ვარინკას ქება“ და სხვა მილიონი უქებ-ნაქებ-უქეიფ-ნაქეიფარი.

მეგენი ეტუშენკო

Все то, что пилит, возит, строит,
Метет все улицы окрест,
Ботинки шьет, канавы роет, —
Все это утром хаши ест!

ქოლგიან და უქოლგო ეტლებს, გაუმარჯოს — ჩვენი წარ-
სულის თანამგზავრებს —

ჭირისა და ლხინის მოზიარეებს, მეეტლეებს, მეტაჭკეებს,
იმათ მგზავრებს.

სიფთაზე ხაშით გაყეყილებს, კოფოზე წამოსკუპებულ-წამომ-
ჯდარებს,

ყვინთვა-ყვინთვაში გამოძინებულებს, აპილპილებულებსა და
ნაარყალებს.

ამ მეყალიონე — მეალიონეებს და გამბოლებლებს ღამის,
ჰელიოსის ძეთ — დილის მადლის მწეთ, მსმელებს სასიფთო
ჯამის.

...ქალაქის მაჯისცემის მაჯამას აწყობდნენ კიოფი ცხენების
რიტმში,

ზღაპრული ჯინის ჩამწვედევას ღამობდნენ საბატბუტე ლი-
ტრში.

ფეხარეული თბილისელების გამცილებელი სახლში,
ღვას, ახლა სადღაც, გარეუბანში დაბრიყვებული ბავშვი.

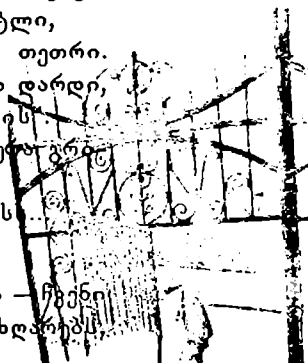
...აბა, ხაბარდა, წარსულს ჩაბარდა ტარანტასები, ეტლი,
„კონკა“, მეკონკე, დროშკა... არადა, სვედა დატოვა თეთრი.

„ძველი თბილისი ისევ მიგონებს, ნისლივით ჩნდება დარდი,
ერთ დროს პირველი მეფაიტონე ქუჩაში ფეხით დადის

მიდის და მიაქვს ძველი თბილისი — „დარდის გუდუშა გრ-
ლი“.

გაისეირნა დიდი ძილის წინ — ემშვიდობება თბილისს...
დავილოტო...

მგზავრთან დამგზავრებას, გაუმარჯოს, უკანა ღერძს — ჩვენი
სავარძელი იგი გახლდათ... ოღონდ იმათ არა, მამბეზარებს,

მეეტლეს „ზადი კნუტო“ რომ ეძახდა...

ახლა ტრამვაი-ვუის აძბავსაც მოგახსენებთ და ერთ ასეთ პატარა ხაზარსაც შეგახსენებთ:

ვერაზე ადრე, „კონკა“ ჩაქჩაქებდა (ვერის დაღმართზე) და დაღმართებს აქებდა,
აღმართებს ღანძლავდა, წყევლიდა კუბომდე,
აღმართზე, თურმე, მას აქ ორ ცხენს უბამდნენ...

თუმცა იმ ჩვენი ცოდვით სავსე, ხელით სათრვე ტრამვაის აღმართზე ორი ცხენის ძალაც არ ჰყოფნიდა და თვითონ მგზავრები აწვებოდნენ...

მერე კი, ჩვენს ქუჩაზე, ორი ტრამვაი დადიოდა,
ერთი ხაზი, მელიქიშვილიდან, ორი გზით გადიოდა,
ერთი, უნივერსიტეტისაკენ, „გლეხუნტისაკენ“, „ძროხუნტისაკენ“ წანწალს უნდებოდა,

მეორე... გაწბილებულივით სადგურისაკენ ბრუნდებოდა.

ის ერთი მარშრუტი 5 ნომერი იყო, მეორე, ნომერი 2... მაშინდელ „ტრამვაი-უტროლეიბუსობის“ ტრესტს ნაბიჯი გადაუდგამს სწორი: ხუთოსნები და ოროსნები გაურჩევია, ნომრები სპეციალურად შეურჩევია...

დედიკოს ბიჭები (რადგან მამულს, შვილი მამას სჯობდეს ის ურჩევნია),

შიგ შუბლში უცენია, კოჭებშიაც,

არ გაღორებულია გოჭებშიაც, არ გადაყოლია მუცელს და ყველას თავთავისას უწერდა...

თავისას და არა ჯიბისას, არ იყო დრო ფულით ჯიბრისა, გასავადი ჰქონდა რას და ვის. თავისას და არა „ზურგის“ ტვინს. ... ხუთოსნებს 5 ნომერი სახუთოსნოსკენ მიაქანებდა, მათ კი, ვისაც თავით კი არა, ჯიბით (ან ხურჯინით) მოჰქონდა საგზალო... სტუდქალაქს ახლოსაც არ მიაკარებდა, ოროსნებს ელოდათ – „2“ და ვაგზალი! საიდანაც მოვიდნენ, იქით შეაყოლებდნენ...

რადგან მაშინ ჯოჯოხეთს ქრთამი იშვიათად ანათებდა და ცოდნა ფასობდა არა მანეთებით, სატანას უთვლიდნენ წყევლა-ანათემას,

სინდის და ნამუსის წვითა და ნათებით...

თორემ ჩვენ უმაღლესში ვერც მოვეწყობოდით,
ვერც თავს შეგაწყენდით დიდი განათლებით.
იმ ტრამვაისაც, გაუმარჯოს!

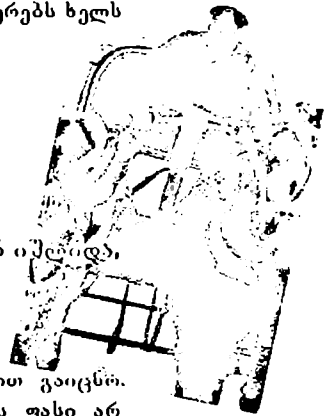
შევინახოთ, დავიწყებთ გადავარჩინოთ, დავილოცოთ...

იქნებ სულაც ჩვენმა ლოცვამ გაჭრა ძველ თბილისში, მუხრანის
ხიდთან, ძველი ტრამვაის ვაგონი დეკორაციად რომ მოაგორეს და
მარიონეტების თეატრის წინ ჩამოაყენეს მის პირველ და უკანასკნელ
გაჩერებაზე. ძველად მოძრავი იყო, ახლა უძრავია. ესეც ხეირია —
თბილისელია და თბილისში დგას ძველად. ამ გაჩერებაზე დროც
ჩერდება და შენც შეჩერდი, მგზავრო, ჩამოჯექი, სული მოითქვი,
გაჟევი ფიქრს და გაუტეხ იქეთ, საითაც გული გაგიწევს, ფიქრი
წაგიღებს. ასე აშოყო თავს ყმაწვილკაცობაში, რადგან აქ თვითონ
დრო (ფლიდი და გაუტანელი) ჯიბის ქურდით გიფათურებს ხელს
გულის ჯიბეში და გწაპნის ასაკს. ალალი იყო!

№ 8

მეპაპიროსე სამსონა არ ვახსენოთ, ბიჭებო...

„სამსუნის“ რეკლამით ხალხის მადის აშლას რომ არ იქნებოდა,
ბიჭებს კი სათოფეზე რომ არ გვიკარებდა,
პაპიროსის წევას გვიშლიდა.

ომის დროს ნახევარმა თბილისმა პაპიროსის მოკიდებით გაიცნო.
ერთმანეთი. ცეცხლს მიჰქონდა ქვეყანა, მაგრამ ასანთს ფასი არ
დაკლებია, ერთი ღერი ციციანათელასავით ლამის მთელ უბანს უპა-
ტუნებდა თვალს და ჩვენი ცოდვითაც იწვოდა. მთელი სიბილისი ლა-
მის ერთი კოლოფი ასანთით უკიდებდა ცეცხლს და თბებოდა.

„კერასინკიდან“ — „კერასინკამდე“ კუდიანი ვარსკვლავებით დავა-
ფრიალებდით მეზობლებიდან ნასესხებ ცეცხლს.

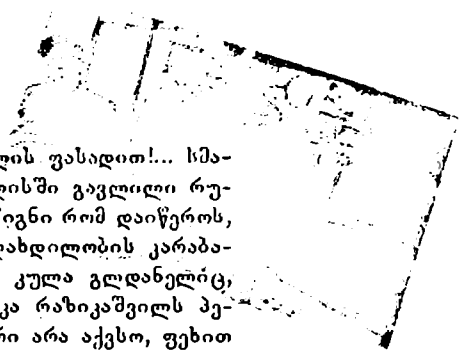
პაპიროსის წევა კი ჩვენი ვისწავლეთ (ამას ვერავინ ვერ
დაგვაძალდის).

თუმცა თავიდან ბევრი ვიწვალეთ, ან რა გვესმოდა ამ ცოდვა-
მადლის. „ბიჩოკებზე“ და „სოროკებზე“ ვიზრდებოდით, სულ
პირზე გვეკერა — „სოროკ-სოროკ“. ასე ნაფაზ-ნაფაზ ვეწეო-
დით... რისი „ვინსტონი“ და რის „მარლბორო“.

ყაზბეგზე ასვლამდე
 „ყაზბეგში“ ჩავდიოდით,
 არ გვექონდა სავალი გრძელთა...
 საოცარი რაღაცა ხდებოდა, ბიჭებო,
 დღეს ამის ახსნაც კი ძნელია.
 ტანც-გეურქას დუქანში საკურთხებლად
 არ იყო არც ფული, არც საბაბი,
 იყო მგლის მადა, ხოში, „ნემეცკი შნოტი“ და
 „კატუშას“ ჭურვებივით ქაბაბი.
 იყო მელუქნე და იყო დახლიდარი,
 ჩვენგან რა ხერიი ჰქონდათ.
 იყო გატანა და არა ახლის დარი,
 ლუკმის, ჭიქის ნდობა, პოდა...
 სახლიც მშვიდად იყო, დუქანს ენდობოდა, ვაჭარს ენდო-
 ბოდა „მაჭარს“,
 ბიჭებს ანდობდა და თავი ქუდში ჰქონდა,
 სულ სხვა გემო ჰქონდა ნაჭამს.
 შენ ჩარჩი უძახე,
 იცოდა, ვინ რა „ფრუქტი“, ვინ რამდენ ლიტრიანი იყო,
 „შენიუ-შენიუ-ჩვენიუ“ იცოდა,
 რამდენი ნისია გვიყო.
 ... არა თქვა ახლა, რომ ნისია სხვისია,
 აქ ენის დომხალი არისო...
 ვერმიშელიზმი თუ მაკარონიზმია — აღრევა დღისა და ღამისო.
 მაშ, რა ვქნათ, არ გავკრათ ქაბაბიზმ-ჩიხირთმიზმ-
 ბოზბაშიზმ-ხინკალიზმ-ხაშიზმს,
 პიტნაში აზელილ ჭყინტ ყველიზმს, სმას და სმას —
 მუცლის გადაყოლა — ფაშვიზმს.
 — თუ ჭყინტი სულგუნი არ გეპიტნავენა,
 მაგ ფერზეც იმიტომ ხარო,
 თუმც ზოგს სულ ქეიფი, სმა-ჭამა ჰგონია ჩვენი უკვდავების
 წყარო.

ცოტაა შავი? — აქაო და, წუთისოფლის სტუმრები ვართო, სულ
 დაპატიუებული ჰგონიათ თავი...
 იმ ძველმა მელუქნემ და მისმა მუშტარმა უფრო იცოდნენ ერთმანე-

თის სიგრძე-სიგანე, ეშხი-ლაზათი — ხელგაშლის ფასადით!... სმამის ყადრიც, ზომაც და წონაც. ერთი, თბილისში გავლილი რუსი კაცი წერს, მაშინდელ აქაურ მედუქნეებზე წიგნი რომ დაიწეროს, ეს იქნება ალბათ ხელგაშლილობისა და გულახდილობის კარაბადინიო. თან მაგალითი მაქყავს: მედუქნე იყო კულა გლდანელც, მაგრამ, რომ გაიგო, ახალგაზრდა პოეტს ლუკა რაზიკაშვილს პეტერბურგში სწავლის გასაგრძელებელი სახსარი არა აქვსო, ფეხით წავიდა თიანეთში და პროფესიონალმა მოჭიდავემ, თბილისელების ყონმა გამოაცხადა — აქ საჭიდაოდ ჩამოვედიო. ღიძძალი ხალხი შეკრებილა. მთელი ამ დღის შემოსავალი კულა გლდანელმა მთიდან ჩამოსულ ახალგაზრდა პოეტს გადასცა, რომელიც ჩქარა ქართველ ერს ვაჟა-ფშაველად უნდა მოვლინებოდა. ასე სწერია თეთრით შავზე ერასტი კუზნეცოვის თბილისურად რუსულ წიგნში „ფიროსმანი“.

რ ე ტ რ ო

დიდი უცნაური ქალაქია თბილისი, დაილოცა იმისი მაღლი, სალოცავად, გალხინათ, ჰქონდა სახმილისი, ყოველი მტკაველი, ადლი, მოფენილი ყოფილა სალოცავ-საჭაშნიკოებით (დიონისოს ქოხებით), ჭიქით სალოცავების რიგით... ფიროსმანებით და სულ სხვა ნიკოებით, დუქნები აგავდნენ მიზგითს:

„ანონა“ და „სვეტი“, „გრანდ-ოტელ“ — „ვეტცელი“, „ვოსტოკი“, „ზაპადი“, „ევროპა“,

იყო ტრიალი და იყო გრიალი და იყო პურობა და სერობა... ახლა ბადები — „სან-სუსი“, „შანტეკლერი“, „ნოვი სვეტი“, „დარდანელი“, „ჯენტლემენი“, „ვერა რეჩკაზე“: „ფირუზი“, „ფანტაზია“, „ედემი ბუფეტი“, „აკვარიუმი“ — საღრჩობად ბელზებელის... ორთაჭალის განთქმული „ელდორადო“, „არგენტინა“, „სიურ-კურა“, „მონპლესირი“, „ოჯახური“ — ქიშმიში-ლაბლაბი, ღაბაბი-ქაბაბი — ნიახურ-ტარხუნ-კოწახური; „მეგობრები“, „მაისის ვარდი“, „ორეანტი“, „როსია“, „ნიუ-იორკი“, „დვარცოვია“, „ანგლეტერ“ — სხვა გეში — სხვა თქეში, ზღვა პეშვით ისმოდა, სხვა ეშხი დაჰყვდათ

ბანკეტებს; „ფრანცია“, „მეტროპოლი“, „ვერსალი“, „ვენეცია“, „ბერლინი“, „პარიზი“, „ავსტრალია“ — გამიშვი-გაგიშობ... ყანწების დუელი, ბოთლების ტრიალი, რია-რია; „ლონდონი“, „პრისტოლი“... სხვაც ბევრი საქებ-საქეიფო და ერთიც მუდ-მივი, სტაციონარი — უსტუმრ-უქეიფოდ თვლიდა თავს უქეი-ფოდ, სასტუმრო „ინტერნაციონალი“.

ახლა ჩვენიცა ვთქვათ: „გემო“ და „ყაზბეგი“, „ოლიმპია“, „სიმპატია“, „პალასი“, „ჟიზნი“, „პროექტორი“, „კავკაზი“, „დარიალი“ — ალაღი — მართალი — ხალასი; „სტელა“ და „მოსკოვი“,

იონას დუქანი — მასავით მსუყე და მსუქანი; პლატონას, ჩო-ფურაშვილის, იასაშვილის, კობერიძის დუქნები — სანთელი, თაფლი და ფუტკარი! „მტკვარი“ და „არაგვი“, „მუშტაიდ“ — „გოფილეტი“, ხარიტონას „ბუდკა“ და „მეფისტო“ — ღარი-ბულს მდიდრულად, ისეთ სოფრას შლიდნენ, კაცს გაისტუმ-რებდი მეფის ტოლს...

მათ გვერდით სხვა დუქნები ჩავარდნილ პასქებს ჰგავდნენ, ბუზივით ირეოდა წამსვლელ-დამრჩომი. მაგიურ წარწერებით სამოთხესა რთავდნენ, სმა იყო ღვინოში ჩახრჩობით. „ნა ფრჩხილუ, ნა ვინოს“ — შესვენ-გასვენებით, მხეცურ სასმე-ლებით, აბა. ლამუის დიდ შუშებით... სცოდნია ამ ღვინოს რა ყინული, თვალების ნაბვა. „ინ ვინო ვერიტას“ — ვინც ღვინოს ვერ იტანს, იმას დააჯერებ ამას, მანამდე, სანამდე სულს ითქვამს, ფეხს იდგამს, ახერხებს სმასა და ჭამას. ... მე არ მოვსწრებივარ და ვინც მოსწრებია იმ აბრის ხა-ბართაც გაცვდებოდა,

„ქოსების დუქანი“, „თუმნითა ვქეიფობ“... თუმნით თუ კაცი გაძლებოდა,

ვის, რაში ჭირდებოდა ხვეწნა ან მუდარა — „ნი უეზუაი ტი გალუბიკ მოი“,

დღესაც არ გვაწყენდა ჩვენც ნავსაყუდარად — გიჟი ვარ, წავიდე, „დუშენკა, თი“.

„პივნაია აზია“ — გვერდზე ლამაზია... ქვაბებში ქოთქოთებ-და ხინკალი,

„სანდრო, ნალეი პივა, თორემ თავი მტკივა“... რას გვერჩი, სანდრო, რას მოგვკალი!

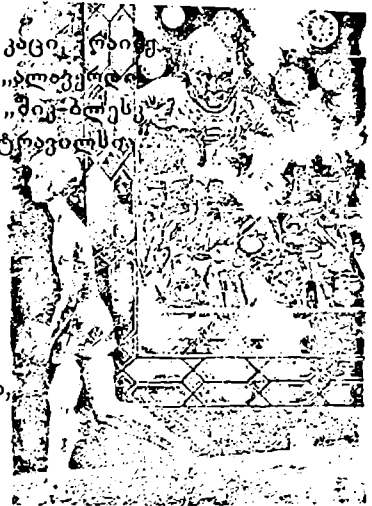
განთქმული რესტორანი ორთაჭალაში, „ელდორადოს“ რომ ეძახდნენ, თავად მოკრივესა და ყარაჩოღელს ნიკალა ცაცანაშვილს ეკუთვნოდა.

სახრავის მოგონებაც იცოდნენ და სახელის მოგონებაც, მთა-წმინდაზე რესტორანს ეძახდნენ „განდევილს“, რა სიტყვა, პასუხი, რა გული, რა გონება...

ამ მასკარადს ტვინიდან რა ეშმა გადენის!

თუ გინდა დაარეტიანო იქაურობის მომსწრე კაცი ქრიაშვი-მაშინდელი მელოდია წაუდიდინე ყურში, ან „პლექტრის“ „სულიკო“, „სემ სოროკ“, „შაბათისა გლახა ვარ“, „შინ-ბლესკი“ ლორიგან, ნა პუსტოი კარმან“, ან „მარუსია ატრაქციონი“ და იდგა სიყვარულის კორიანტელი!

... დაბარებულივით გიცდიდა ყაყაჩო, როგორ ვერ შენიშნე, შე მართლა ყეყეჩო. პირი ქვისკენ მიქნია, თავსაც ვეუბრები, ჩემს უბანს ვესახლებ-ვექუჩ-ვეუბნები, ვინახავ შესანახს, ახალს ვეუფლები, ძველს რომ გაგუფრთხილდეთ — მიტომ გეუბნები, თბილისს შევეუნახოთ, რაც თბილისს არგია, ხანდახან ის ძველიც ახალზე კარგია.

ჩვენში კაი კაცს ქვევრიც კი უხდის ქუდს.

მაშინდელი კაცი ერთი საღმითაც მახსოვს, ქუდის ერთხელ მოხ-ლითა და ერთხელ თავდაქნევით.

... ომის დროს გაფურთხებულიც აბაზიანი გვეგონა და რადგან დროც ფული ღირსო, დროს უხვად ვფლანგავდით...

რამდენი გაგვიცილებია თბილისელი გოგონა და ან აქეთ გვჩან-გლავდნენ, ან იქეთ ვჩანგლავდით.

და მაინც დროის ფასი, როგორმე, ვიცოდით. ისიც, რომ ბედნი-ერი კაცი საათს არ უყურებს,

იქ კი, იმ ჯიხურში (წამწამში გაჩხერილი ლუბით),

წამს წამში აჯენდა ფირმა „პაველ ბურე“.

შორეთის შორიდან მისი დროც მოვიდა

და არა სევდიდან და არა გლოვიდან...

რომ არ გავითვალოთ უამთვლოდ, წამები წამებად ჩაეთვალოთ

და ენის კი არა, საათის ტიკ-ტიკით შენდობა შევუთვალეთ.
თბილისის ღროის ღარაჯი იყო და ნამდვილი ქალაქელი...

კაცმა ყველაფრის ყადრი უნდა იცოდეს — წყალში იდგეს — ცეცხლ-
ში იწვოდეს!

ყოველთვის, ჩემ თავთან განგმარტოვდები როცა —
საქართველოს ეკლესიებში აბრიალებული სანთლების ჩამოღვენ-
თილ ფიქრსა და სალოცავს ვლოცავ.
ამიტომ...

ერთ ჯერ უთქმელ სადღეგრძელოს მოგახსენებთ, ამჯერად..
ვინმეს სადმე დაელიოს, არ ჯერა და არ მჯერა,
გადავკოცნი ჯამ-ჭურჭელსა, ყანწს, ჭიქას და ჭინჭილას,
ყველა ჯერის — ჯურის სასმისს, სმის დროს ხელთ რომ გვი-
ჭირავს,
ამოსხმული სიტყვისთვის და შიგ ჩასხმული სითხისთვის,
რაც უსვიათ, რაც უთქვიათ, მათზე უკეთ ვინ იტყვის.
შემომსხდარან თაროებზე, ყველა სულით ხორცს ელის,
დაილოცოს, დაილოცოს მუდამ ჩვენზე მლოცველი.

„დილით ადრე, ბადით ხელში, სათევზაოდ მივალ მტკვარზე,
ბადე ჩემი ქონებაა, მტკვარი ჩემი შემნახავი“ —
ადე, ბიჭო, ცხონებაა — კვარი იწვის შუბის ტარზე,
ბადეს ოქროს თევზი მოჰყვა — თბილისი მზეთუნახავი!

... ლხინისპირულ — ჭირისპირულს...

პირისპირულ — ყირისპირულს...

უკანის და წინისპირულს...

ძილისპირულ — დილისპირულს...

გათენება — დათენებას...

დილის მადლს და დილის სიფთას...

ღამის ტეხას, კისრის გრეხას...

ცაში საფრენ იმ პანგს, იმ ფრთას...

ფიცხელ ომში რომ გაშლიდა მაჩაბელი...

ყარსის ომის ჩემპიონისმაისურიანი ანტონ მაისურაძე; სიმღერა —
ფარ-ხმლიანი ძმების — ფარსელაშვილების დასტა; ოსმალეთის ომ-
ში დავით ჭავჭავაძის ქართული პოლკის მხედარ-მეზურნეები, გი-
ორგის ჯვრის კავალრები — გიორგი ბეგიაშვილი, დავით ტაბუა-

შვილი, პეტა ჩაჩანძე (ჩაჩანებს კუდით ქვა რომ ასროლინა); პირველ მსოფლიო ომში გენერალ ბაგრატიონის „მეზარბაზნე“ — მეზურნეები ვანო და მისა შაჰგულიშვილები (აზიური პანგის შაჰინ-შაჰები); ნიკოლოზ ბარათაშვილის მეგობარი სათარა; აბდულ-ბალია; მეთარე მირზა სადილა; მეჭიანურე ლევან კარახანი; ბალა მელიქოვი; კაცი-იადონი სეით შუშინსკი; დიდი უსტაბაში დავით ზუბიაშვილი და მისი ძენი — ლევანი და ვანო; დიდი სამამულო ომის საზანდარი ხაჩი ტალგაუკოვი; ბაგრატ ბაგრამოვი; გეურქა ჩაბანოვი; სინო ციციშვილი; აჟლე მაისურაძე; ავეტიკ თეთრუაშვილი; ოქსა არაქელოვი; კუპრია — არტემ კუპრიაშვილი, ანა ვარდიაშვილი... ის სიმღერა, მათ რომ დატოვეს, დღესაც დამრწის თბილისის ქუჩებში. თვითეული მათგანი ლეგენდარული თბილისის თითო ლეგენდაა. ვის ნახავდით ჭირსა და ლხინში კუპრიაზე უპრიანს. ვასო რაზმაძის მემუსიკეთა რაზმი რომ გაგეშვათ, მთელ ღუნიას თოფის გაუსროლელად დაიპყრობდა.

ისინი მზის გზით დადიოდნენ ამ ქვეყანაზე, თბილისთან დამდებოდნენ და თბილისთან თენდებოდნენ. ისინი სხვის დუღუკზე არც უკრავდნენ, არც ცეკვავდნენ, არც მღეროდნენ — თავისთავის ბატონები იყვნენ და ხალხის დამქაშები. ზურნა-დუღუკი-თარი-საზი-ქამანჩა-ებანი-ჩანგი-ქნარი-ორძალი-სამძალი (სულის საგზალი), დაფ-დაფი-ჭუნირი-გუდა-სტვირი-ლარჭემ-სიონარი-სანთური-ზროხა-კუდი-ჭიბონი — აი, მთელი თბილისური მუსიკალური საკრავ-იარაღი და „პენტაგონი“, ჩვენი ჯავშან-საჭურველი, არსენალი და ტაბლაკი, ბუკ-ნადარა და წინწილა (გაწყდა სხვა იარაღის სინსილა). ...მუდამათი-ბაიათი — შეყვარებულების პანგი — ტკბილი პანგი, მუხამბაზი — ნაზი საზი, თას-ნიფები — ზღვის ნიფები, შიქასტები და რასტები. გულო ძღები, ყურო სკდები;

მაჟორული ჟღრიალა ჩარგია, ბაიათ-შირაზი, ბაიათ-თურქი, ბაიათ-კაჯარი, ჩაბადაგ-ჩათათარ-ჩამინორებული დუღუკ-ჩურჩხელა რაპამი, შური, სეგია, დავა, ღუგია — რა გულის ხეთქვაა, რა ბაგაბუგია... მუხამბაზი თბილისის ღვიძლია, თბილისშია დაბადებული და მარტო თბილისში იმღერება...

იჯაზი, დილის საარი, შუშტარი...

მაგიური ძალა ჰქონდათ ამ დალოცვილებს, ბატონებიანი ბავშვის იცოდნენ შელოცვა.

საიათნოვას ერეკლემ მეჯლისზე ხალათი რად უბოძა....

რად და მად, რომ ამ სიმღერამ თბილისი შეინახა, როგორც უწმინდესი ლავრა — უბალავრა, უქვითკირა და უდედაბოძა.

ბესიკსა და ნიკოლოზ ბარათაშვილსაც ჰყვარებიათ და არა მარტო ჰყვარებიათ, კარგადაც სცოდნიათ კიდევ თარზე დაკვრა.

ნეტა იმ თარსა და ნეტა იმ ყურს, რომელსაც მათი ხელი შეეხო და მათი ხმა მიწვდა. ...სიმღერით ვინც იარა ქვეყანაზე უვლია სწორ-ზე და ღარზე,

ღმერთო, დიდებულო, როგორ შევლიე, რა ღეთიური პანგები მიწვდა... ცნობილი კუპრია, ერის მამის — ილია ჭავჭავაძისა და საქართველოს ბულბულის აკაკის ახლობელი კაცი ყოფილა.

ეს კაცი არ შობილა დედაშობილად, განძიანად დაბადებულა.

ოქროს გული ჰქონია გულად, გულისყური ჰქონია ყურად, ჩვენი რჯული ჰქონია რჯულად — ჩვენი ღვინი ჰქონია პურად, ჩვენი ჭირი უყვია ძმურად...

ასეთ ამბავს იგონებენ: ერთი თავადი ესენტუში წასულა დასასვენებლად. წასულა და კუპრიას — პეტა ჩაჩანიძის დასტაც თან წაუსხამს. საკუთარი ყურის მადლი მოუსხამს იმ ყურუმსად.

ესენტუში კუპრიასათვის ირანის პრინცს მოუსმენია...

სპარსეთში დაბრუნებულა, ცოლი შეურთავს და პეტა ქორწილში მიუწვევია. ირანის შახს თბილისელი ჯადოქარი ოქროს მედლით შეუბამს, აღმოსავლურად დაუსაჩუქრებია და პატივით გამოუსტუმრებია.

არაფერი მსგავსი თურმე, არ სმენია სეფიანს.

მერე წავიდა ძველი ღრო, მოვიდა ახალი, თავადებსაც მოუხაზა და ბატონებსაც მოუკუპრა...

ახლა კუპრიას პანგები ხალხსა და ჯამათში ფირფიტებად ტრიალებს — პირიდან — პირზე გადადის, გულიდან — გულში, ყურიდან — ყურში და ისევ ძველებურად სულს გვიტრიალებს. გადავებრუნოთ ძველი ფირფიტა, ნემსად დავადოთ ენის წვერი და ერთი ასეთი ისტორიული ამბავიც გავიხსენოთ: ფანტასტიკურ აბღულას, პასარიხ (ციხის გალავნის ჰიმნის) შესრულებისას, მისი ხმალივით ხმის ქნევასა და ჭექა-ქუხილში ერთი შებერვისას სამწუთნახევრის განმავლობაში არ ამოუსუნთქია!... ეს რომ მითხრეს, სუნთქვა შემეკრა... ისე გაუწელია, უფიქრიათ, სულიც თან ამოატანაო.

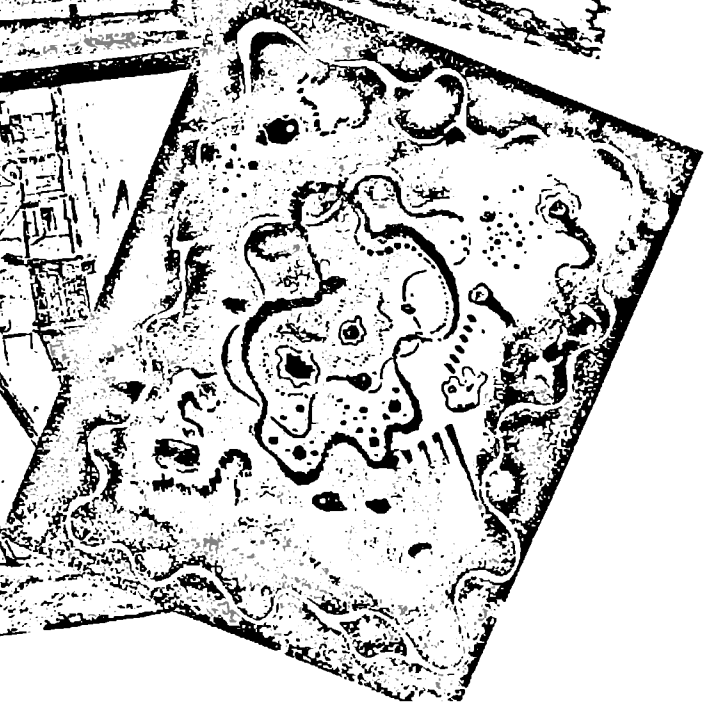
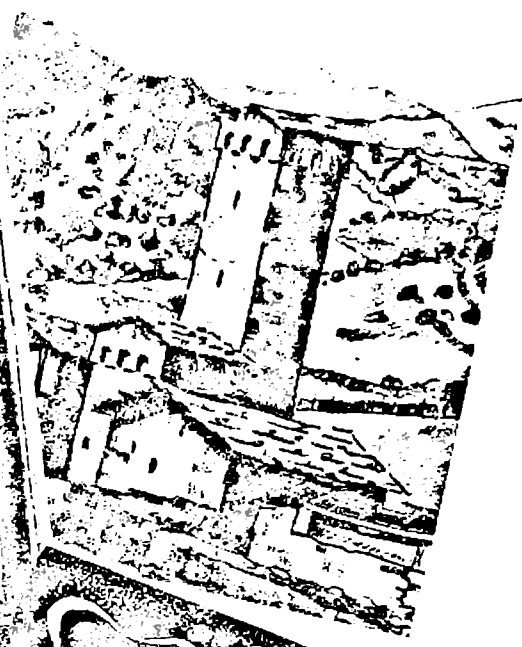
მერე ამოუსუნთქია და კიდევ გათენებულა...

სცოდნია ბულბულის ენა და ანა-ბანაო.

ვერაზე იდგა ბალ-რესტორანი „ედემი“. 1904 წელს დიდ მთავარს მიხეილ ნიკოლოზის-ძე რომანოვს ვერაზე უქეიფია. აბღულ-ბაღია მოსულა, ისე უჭიკჭიკია „ედემში“, სტუმარს უთქვია: ვიქეიფოთ, თუ ქეიფია. სიმღერით გაღეშილა დიდი თავადი, მსგავსი რამ არ სმენია თავისთავადი, მუხალიფის მუხლის გამეორება უბრძანებია, მერე — პირი გააღოსო! — უკადრისი უკადრებია,

376626

376626

ამდგარა და აბღულასათვის პირში ჩაუხედავს,

მერე დაზჯდარა და ცაში აუხედავს:

— ღმერთო, საიდან მოდის ეს სამოთხის ხმაო... უავგუსტოესს, თურმე, ყალყზე დადგომია თმაო.

სამკარატიანი შავი ბრილიანტის ბეჭედი წაუძვრია, ჯიბიდან ათ-თუმნიანების დასტა დაუძვრია, უთქვია, საიდანაც გინდათ თერძი მომგვარეთო. თუმნიანების ჩოხა შეუკეროს, თანაც იმგვარადო, ასანთის ღერებით დალამბოსო ახალუხი (არავის ეგონოს სიტყვის რახარუხი).

მართლაც შეუკოწიწებით ჩხირებით ის ჩოხა, ახსოვთ ეს კინტოებს და ყარაჩოდელებს...

(ისეთი ფოსტა ჯერ არ უნახავთ „პოკერებს“

და არ გაუჭრიათ ჯერ არც ერთ ჯოკერებს).

ის ჩოხა როგორც დაილამბა, ისე აილამბა (ზოგის უზალთუნი არ ჩხრიალებს, ზოგის ბამბაც). ის ფუმნიანები როგორც აიშალა ისე დაიშალა, იმ ჩოხით აულაგებელი სუფრა გაიშალა...

ყველა საბუთს ბეჭედი უნდა აშშვენებდეს, სიმღერის მონები არ იყვნენ ხარბები...

ბაშ-უსტა!

ის ბეჭედი მოვიდა ჩვენამდე და სიტყვის საბუთად მუხეუმში ინახება იქ, ბაქოში, სადაც ის სახეც ისახება... ყველა და ყველაფერი როდი იმარხება.

... მოდით, გაუმარჯოს, უპრიან ჯილებს, კუპრიას ჯილაგს —

თბილისურ შედამებას, თბილისურ დილას,

გამჩენით, იმათი ნარჩენი ბრწყინავს,

ვერაზე სიმღერა გრგვინავდა, გრგვინავს.

შევუბეროთ! „რომ ფილტვები დაგვებეროს“,

რომ სიბერემ ვერასოდეს დაგვაბეროს!

... შებერვას და ლოყის ბერვას,

სვედის ბადს და ზღაპრულ შუშტარს,

ზუბიაშვილ—ქსოვრელების დუდუკებს და იმათ მუშტარს.

დავით ზუბიაშვილის დასტა, პირველ მსოფლიო ომში, ქართველების მეთაურობით „გელურ დივიზიაში“ გრიალებდა და ამ დივიზიის სიველურის, სიშმაგისა და ბრძოლის ჟინის ცეცხლი დათასა და მისი ძმაკაცების დუდუკებში ბოლავდა, მოჟონავდა, მათი დაცხრილული ლერწმის ღერებიდან შადრევანივით მოსჩქეფდა... დათას თითები მისი სულის ნასვრეტებს სათითაოდ ქოლავდა, ავუბებდა და მარგალიტებად ასხამდა.

... ახლა ზოგი არღნისაცა ვთქვათ — ბულბულების ამ მოძრავი გა-
ლიისა და ტანჯული კატორღელის სამოსივით გულჭრელი არღნის,
სიმღერასთან ერთად პროკლამაციებსაც რომ ავრცელებდა და მუ-
შა კაცის ისედაც გახელებულ გულს ახელებდა.

ქვეყნის უუღმართობის წაღმა დასატრიალებლად, გულამოსკვნილი
ტიროდა ვასო ქორდაძე — „ტეტის“ არღანი.

ამ ტიალ ცხოვრების გასატიალებლად, არც ამან დააკლო თავისი
ძალ-ღონე.

... რამდენი აღმართი — იმდენი დაღმართი,
მგონი გამიგრძელდა ძველ ღროსთან კამათი,
არღანი ცოცხლობდა, ცოცხლობს და იცოცხლებს,
კვლავ გამოაცოცხლებს ჩვენს ყოფა-სიცოცხლეს.

არღანზე შემოხაზულ წრეს, გაუმარჯოს და
წრეგადასულ მის ძველ ჰანგს,
არღნის ბულბულებს, არღნის საღამურებს, არღნის ეშხსა და არ-
ღნის ბანგს.

მოსირმულ „ნეჩადას“ შორით კენესას და იმის შორიდან ჭრიალს...

არღანზე უკეთესად ვინ იტყვის, ჩემო ძმავო,
ცხოვრების ორომ-ტრიალს...

და ნიკალაზე უკეთ ვინ გაუგებს იმ გულჭრელა ჩიტუნების ოქროს
გალიას, აჰი დახატა კიდეც ფიროსმანმა „ქეიფი მეარღნე დათიკო
ზემელთან“!

№ 9

ცას რა აკლდება.... ერთი წერტილი, როცა მერცხალი კვდე-
ბა ჩიტებში,

რა ღროს ესაა, ჩემო კეთილო, როს გაზაფხული სკდება კვირ-
ტებში.

ახლა კი ისევ ჩვენ სატკივარს მივხედოთ,
იმ ჩვენი პირველი სატკივრის მიხედვით.
თვალი ვით დახუჭა მადონამ სიქსტის,
როგორ გავებუტეთ პირველად სიკვდილს!...

თხუთმეტი გაზაფხულის მომსწრე ლურჯთვალა იის —
ცისია მესხის ხსოვნას, გაუმარჯოს,
სიკვდილის ამ პირველ განცდას,

კუბოში ჩასულ შზეს —

რომ შეეშალა და ერთხელაც ორბიტას აცდა.

პირველად გავიგეთ, რა იყო სიკვდილი და ახლაც ცრემლები მოგვდის,

თურმე თავს ვტიროდით, რადგან მისი წილი ყველანი ცალ-ცალკე მოვკვდით.

ღმერთო, დიდებულო, კალამს წამოედო, როცა ამ სტრიქონებს ვწერო,

იმ ერთი თბილისელ მონტეგის სიტყვები, ახლა გამახსენდა, მე, რომ,

ვიღაცა ბიჭი იქ ქალივით ბლაოდა, — ღმერთო გამიღეო კარი, ან ის აცოცხლეო, ან მეც მომკალიო...

კუბოში ღაგვწერეო ჯვარი...

ჩვენი ბავშვობა ხელში ამყავს შვილიშვილივით,

ბაბუასავით ვეფერები სიყრმეს საკუთარს,

გამეპარება თვალხელშუა, ქრის შესილილივით

და მეც სიბერეს გაგურბივარ სიყრმის საბუთით...

და იმ მაშინდელ სიფრთხილესაც თავი დღეს სტკივა,

ორპირ ქარების ორპირობა მე დღეს მაშინებს,

ის — ბავშვობაში მოკვეთილი კბილიც დღეს მტკივა,

თუმც ყოველივეს სამოთხედ ვთვლი მაშინ საშინელს.

ვეძმაკაცები პატარა ბიჭს ჩემგან გაქცეულს,

ის გარბის, გარბის, აღარ მიცდის წლებით წაქცეულს.

მე მივდეგ, მივდეგ, გულით მივდეგ, გული არ მომდევს,

ვეწვევი ფიქრით... ფიქრზე უფრო ჩქარა გარბოდეს,

ფიქრს დაეწიოს, გაუსწროს და ჩამოიტოვოს...

სხვა არ არსებობს... ოღონდ ხსოვნამ თეთრად ითოვოს,

არ გადაშავდეს ფიქრი-ფიფქი ღროის ჯურღმულში

და ჟამი ჟამად არ შემოდერეს სულსა და გულში.

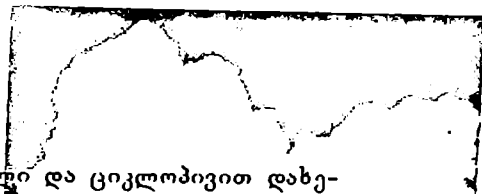
... ჩვენი ბავშვობის კალენდრიდან ყველაზე ცივი...

გაზაფხულის დღე — 22 რიცხვი თიბათვის!...

ის უბედური დღე ყურებში დღესაც გვიწვივს,

ჩვენს დედამიწას თავს დაატყდა დიდი ხიფათი.

ომი დაიწყო.

მთვარემ მოისხა ღრუბლის თავშადი და ციკლოპივით დახე-
და მიწას,

მერე მოვარდა ქარი აშარი, გამხეცებული ცა-მეხის ჟიწალს,
ჭექა-ქუხილით იქნევდა მთაში, ბზარავდა სულს და გვზარავდა
ტანში,

კავკასიონზე წვიმის თქორებით მოვარდა სისხლის წვიმების
რაში.

თბილისი ისეთი ქალაქია, ავ თვალს არ დაენახება და სწორედ
ამიტომ 1942 წლის 13 აგვისტოდან საქართველოს დედაქალაქში
სრული შუქშენილბეა გამოცხადდა.

მთვარეც ვერ იგნებდა წვეარამში თავის გზას, ქალაქის არ ჩანდა
კვალი, მაზარის ანაგლეჯს პატრუქად ვხმარობდით, რა საწყლად
ბეუტავდა კვარი, სხივებსაც ვიყოფდით, ლუკმასაც ვიყოფდით, არ
გვაღიწვდებოდა ვალი-მეომრის, სხვა ჩვენი, ხორცი არ ვარგოდა,
ჩვენი არ ვარგოდა ძვალი. სწორედ იმ დროს ითქვა გადაუჭარბებ-
ლად, ყველა-ყველა, ეს კი, დრომ ვერ წაიღო, ერთი — ყველასათვის,
ყველა — ერთისათვის! „ერთი თხილის გული ცხრა მამე გაიყო“.
კუსა თუ ბუს კვერცხებს, კვერცხის ფხენილს, ქოქოსის კარაქს შე-
ვქცეოდით მაღიანად, წიწაკით შეკმაზულ-შენელეხულ ღვინოსაც
გეახლებოდით ლოთიან-შფოთიან-შაღიანად. ასეთი ცეცხლით თუ
კაცს დაულოცნიხარ, შხამი დაუღვია შენი გულისათვის, სულ
სხვა ყისმათი და ლაზათი მიუცია, კვნიტი მარილისა და ლუკმა
პურისათვის.

მაშინ ღვინო იყო თადლითი, სამაგიეროდ, სიტყვა იყო ნადლი და
უთუო, ახლა, მაგალითად, ღვინოა უფრო უტყუარი, სიტყვაა, უთუ-
ოდ სათუო. ქურდს რა უნდა და ბნელი ღამეო — სანთელი სანთლით
სამებარი იყო, მაგრამ არც ქურდს არ უნდოდა ასეთი ბნელი ღამე,
მიხვდი და გაიგე, ბრიყვო. შენმა მზემ, ჩემმა მზემ, ხატზე დავი-
ფიცებ, შენ თვითონ მოწმე ხარ მისი, ღამე არ ხდებოდა იმდენი სი-
ბილწე, რაც ხდება დღისით და შუისით!

... გაჭირვება მიჩვენე და გაქცევას გიჩვენებო, თუმც ნელა გარბოდ-
ნენ წლები, მზის გზით მიდიოდნენ დასავლეთისაკენ და არ ბრუნ-
დებოდნენ ძმები... ცხოვრება კი მაინც ღუღდა და გადადუღდა, თუმც
ჩარხი უკულმა ტრიალებდა, ბაქსანში სისხლიანი ყინული დნებო-
და, თერგი მორბოდა და ღრიალებდა. და თუმცა აისი დაისობდა,
მაისი მაინც მაისობდა, ხალისი მაინც ხალისობდა, თბილისი მაინც
თბილისობდა.

თუმცა-ღა სიყრმის მზე არა გვექონდა,
ბარაქაც ველარა ბარაქობდა,
ცხრა მთის და ცხრა ბარის ქარი ქროდა,
რაც გვექონდა, თავი მით გაგვექონდა.
ყვავილი მაინც ყვავილობდა, შხაპუნა მაინც შხაპუნობდა,
სიყვარული მაინც მუსუსობდა, ეზო-კარი მაინც ფუსფუსობდა.

... ზემელის ნავთის სარდაფს, გავიხსენებ —
ჩვენი ლამუა-ჭადის დღის სინათლეს.
მის შუქზე წაკითხულ წიგნს, გაუმარჯოს —
მის სიბრძნეს!

მის სიკეთეს!

მისისმართლეს!

ნავთის რიგს, ღამისთევას გავიხსენებ და ცარცით ქალ-კა-
ცის დანომრვას,
სიყრმის პირველ ცოდვას, პირველ სასჯელს... კოდექსში ვერ
ნახავთ ამ ნორმას.

ერთ დილას, როდესაც წერტის წინ, ატყდა ბიღონების
ბრახუნი,

რუს-ქართულ-თათრული გინება, ჩხუბი და თავების ტახუნი...
კაცს ზურგზე წავეუშალე ნომერი, ზურგზე დავიწერე უკან და
რომ გამოიღვიძა ბერიკაცმა, კინაღამ ჭკუაზე შექანდა.

როგორ უჭირდა ხალხს და როგორ უჭირდა თვალს...

ბიბლიურ ნოეს ჰგავდა, არჩევდა დარს და ავდარს,

... რომ დამიფრინა ერთმა,

ოო, ააშენა ღმერთმა,

ისევ თეთრწვერამ მიხსნა...

არ მოველოდი მისგან.

— შეილიშვილია, ღმერთით, ხელი არ ახლოთ, ხალხნო,
თქვა და გამიხმო გვერდით, მკითხა — ვისი ხარ, ბაღლო...
რა გაგიჭირდა ისე, რომ სითბოს მპარავ მოხუცს....

ტანში დამცეცხლა მყისვე, მივხვდი, მახვედა ორ ყურს,
ავზე სიკეთის გებით, ჩემი ურგების რგებით

ჭინკებს მიფრთხოვდა ნებით, ეშმა ეჭირა რქებით.

— არაა კარგი, ბაბუ, როს კაცს აღორებს კაცი,

ტყუილს დავადოთ ტაბუ, აბა, შენ იცი, აწი...

ის დღე იყო და ის დღე, ეშმაკს რა თავში ვიხლი,

პირი მიქნია ქვისკენ — იმ კაცის ვალებს ვიხლი.

№ 10

საღოლ, ბაბაიანც!...

შე ეშმაკის ფეხო, რამდენი სიკეთე დათესე...

დეზდემონასათვის ბაწრიდან რამდენი საცვალ ათესე;

საღოლ, ბაბაიანც, ჩვენი ეზოები თეატრად რომ გადააქციე,

შაურად „ოტელო“ გვიჩვენე,

აბაზად სატრფო წააქციე.

— ოო, დეზდემონა, ვორდედ, პლატოკ, უნდა მოკვდე შენ!

— ეე, რატომ პაპიკ.

— რის პაპიკ, ვახ, ტო!...

რატომ და ზატომ, ხურდა მოტეხე,

— კლანუს ტაბოი, ოტელოჯან,

იი... სუს კაცდურა! (დახრჩობის შემდეგ შემოსავალს იყოფ-
დით სრულად).

გსურდა, არ გსურდა, ქვაფენილზე ცვივოდა ხურდა,

და არიოლზე თუ იღებდი — ტოვებდი რეშეას...

არიოლ-რეშეა მთელ ქალაქში ასე გახურდა,

არჩევანი ჩვენ — არადანი მიჰქონდა ეშმაკს...

და იყო ცვენა ლითონის ფულისა...

სუფთა წკრიალები — კაპიკიანები... ეზოებს ხვეტავდა დასი,

ოტელოს ქუჩური ინტერპრეტაციის კაპიკი არ იყო ფასი.

ასე ვეზიარეთ ჩვენს პირველ თეატრონს, გიყრიდით უზალთუნ-

აბაზიანს,

ვინც არ გაღიაროს, ვაი იმის პატრონს, ვინც არ შეგადაროს
ფაფაზიანს.

ჩვენი ბარონ მიუნჰაუზენი — ბაროვ ბაბაიანი, დარდიან თბი-
ლისს აცინებდა

და იმ დიდ ღამეს და ცრემლიან წამებსა სევდიან ღიმილით
აცილებდა...

ეს მოხეტიალე და ოხერტიალი არც ერთ აფიშაზე არ
სწერია,

მისი პრემიერა გულის ფიცარსა და ქუჩის ქვაფენილებს
აწერია.

ბაროვ დუ ბარენლუს, ბაბაიან!

ბარემ ხმის ჩახლენამდე ყვიროდი,
ე, როგორ დაკარგე შამაია.... ჰამ იცინოდი, ჰამ ტიროდი,
იცინოდი — იმისთვის, რომ დაკარგე,
ტიროდი — თელიდი დიდ ზარალად,
აზრობო, იპოვნოსო რქიანმა,
ოქროს თევზს შეჭამსო ტარანად.
... ვიღაცამ გაგჭორა, „შპიონი“ არისო, ვიღაცამ — არისო
ქურდი,
იმ ქულში რადიო ჰქონია, თურმეო, არადა, სად გქონდა
ქული?...
გიყვარდა თბილისი, უყვარდი თბილისს და გაცხოვრა ამ
ერთადერთმა,
— სად ხარ, ბაბაიანც, შე კოჭლო ოტელო,
თუ მოკვდი, გაცხონა ღმერთმა!

№ 11

სტარი ადიოჲ, სტარი ვეშიჩი პაკუპაიუ —
ძველმანებს დაეძებდა ტომრიანი კაცი,
ჩვენ იქეთ დავეძებდით, რას ჰქვია ძველმანი,
ტანთ გვეცვა, გვებადა, რაც კი.
სტარი ადიოჲ, სტარი ვეშიჩი პაკუპაიუ,
ნაგვის ფასად ყიდულობდა ნაგავს.
ერთმა: — ცოლს გაგატან, აგერ სულ მუქთადო, დაძველდა,
შეხედო, რას ჰგავს....
სიცილით ვძღვებოდით, რამეთუ სიცილი კაცს შხით ცვი-
თავს და შხით ლევს,
ტირილით ვკვდებოდით, შიმშილით ვცვდებოდით და მუშ-
ტებს ვუღერდით ჰიტლერს
უუ, მაგის!...

ჩემს ეზოში წვიმა მოდის, შენს ეზოში დარიაო,
მე და შენი დაშორება სულ ჰიტლერის ბრალიაო.

ჰიტლერი და შოშიაო იჯდნენ ფულუროშიაო,
მოუბრუნდა შოშიაო, ჩაჰკრა კინკრიხოშიაო.

— ვა... ეს რა ჰქენი შოშიაო.

— იმიტომ, რომ ხოშიაო... მთელი ჩვენი სიყრმის მზე შენ დადუჟე ომშიაო.

პიტლერი კაცი არ არის, ის ნადირია ტყისაო,
ხელშეკრულება დახია სსრ კავშირისაო.

... გადადიოდა ეზოდან ეზოში, ქუჩიდან ქუჩაში ეს ბრალ-
დება-სიმღერა!

არავინ იცოდა, ვის მოუვიდა თავში, მთელმა თბილისმა
კი იმღერა.

კაკასიონზე შავად იყრებოდნენ წითლად გასისხლული ღრუ-
ბლები,

ბავშვობას არ გვაცდიდნენ, ხელიდან გვაცლიდნენ, უც-
ბად გვაკაცებდნენ,

რა უფლებით....

და ვწერდით სასაცილო და სატირალ ლექსებს ჩვენი თი-
თის სიგრძე ტალანტით,

წერას ავყავდით და წერას დაყვავდით,

ვწერდით,

ვხევდით,

ანდა ვმაღავდით.

პიტლერი ზის, დორბლი ჩამოსდის,

ევა ბრაუნ ეკითხება: პიტლერ, რა მოგდის.

როგორ რა მომდის, მე ბრაზი მომდის,

სსრკ გაიმარჯვებს და მერე...

— რა, მერე?

... დაჯექი და კერე.

— ვა....

— თავში ქვა...

— მტყუნის.

— იშოლანც... კარგ დროსაც გავატარებთ...

უი, უი, უი,

ოი, ოი, ოი,

ზნაჩიტ კრესტიკ, პიტლერ, მოი,

ზნაჩიტ კაპუტ, ვოტ ვეს კამპოტ!

... დაახლოებით ჩვენ დონეზე იყო ქუჩის თეატრონი, კომედიანტები, ჩაფართხუნებული ჩარლი-ჩაპლინები, ანტი-ფაშისტები და ანტი-კვანტები:

„რაიხსტაგთან ცხოვრობს ადოლფ-ჰიკელ გრუბერ,
იმას ჰყავდა ბატი, მსუქანი და თეთრი,
ბატი კვერცხებს დებდა, გებელსი ვაჭრობდა,
მის გაფრენილ „იხვებს“ ასე უმღეროდა:
ინტერ-პინტერ-შინტერ... იმდენს გირტყამ, იმდენს,
რომ მოკეტო ხახა... ხა-ხა-ხა-ხა-ხა-ხა...“

კაი ზაპროუჩიელებივით შემოვხვავდებოდით,
კაი სულთანოვით ვუზაენიდი ბარათს, ჩარლის ხელ-
მოწერით ცხრასართულიანს ვუთვლიდით, იმ ვურდა-
ლაქსა და ჯალათს:

„ო, მაინ გოტ, ფიურერ, ბლიც-კრიგი გინდოდა, ბლიც-კრაზი
მოგელის ნაღდად,
ბონაპარტს რომ ჰბაძავ და ნაპოლეონობ, არ გაგდებ
მე ძუენა ძაღლად.

შენი „ორეული“ — ჩარლზ სპენსერ ჩაპლინი ანგარიშს გის-
წორებ. პირადს,
ილიოტს, კლოუნს და ტაკიმასხარას, კანიბალს და ჩარუ-
ტირანს.

სიარულს რომ მბაძავ, მიპატიებია, ულვაშსაც გაპატიობ
მოკლეს,

მიხვრა-მოხვრაშიც რომ თარსი ასლი ხარ, მიპატიებია,
მოკლედ...

მაგრამ იმას კი ვედარ გაპატიებ, მე — მეფე მეფური სი-
ცილის, მთელი მსოფლიო, ახლა ჩემზე უფრო... შენ სიგი-
ჟეზე რომ იცინის!

თბილისი, საველე ფოსტა — სანაგვე ყუთი;
დავწერე ვერის ერთ სკვერში,
ბერლინ — გერმანია, უნტერ-დენ-ლინდენი...
ფიურერს საკუთარ ხელში“.

... და იქვე, ჩვენი „სასულე ორკესტრი“,
ცუმა-რუმპაობა, ფაშისტებს კი „კრესტი“,

დედნის კალკა და ჩვენი კავალკადა,
გაგანია ქარში — პახარონი მარში:
ცუმბა კვილი-პილი-ტოლიპილიზაცია,
ცუმბა-კვი, ცუმბა-კვა...
ეს ცუმბა-ცუმბა და ეს რამბა და რამბა, ზღაპარი იყო და
დარჩა კვლავ ზღაპრად,
და ეს იმ სამოთხის რემინისცენცია, თბილისის ნიჭის და
ქონების ცენზია.
სცენებად გახადეს ეზო-ალაგანი, ღმერთმა ნუ მოშალოს
მსგავსი ბალაგანი!

ქალაქური ფოლკლორი მის საქმეს აკეთებდა, საგინებელს
აგინებდა, საქებარს აქებდა, უბედურებაში ღიმილს გვაბე-
დებდა, გასაღებს პოულობდა — გულის კარს აღებდა.
ის არც მტერს ინდობდა და არცა მოყვარეს, ცერად ვინც
შეხედა — ცერები მოხარეს. ნამცეცა, მშიშარა, მოლაყბე
ტრაბახა, პირველად ვინ იცნო და ვინ გააბახა. მოყვა-
რეს მოყვრულად მან პირში უძრახა —
მოლაყბე, მშიშარა, ტრაბახა უძახა. სიტყვა თუ სიმღერა
იხმარა ნაჯახად, ადგა და პირდაპირ შიგ პირში აჯახა.

... ერთმა ვითომ ნაფრონტალმა, უხიშტარმა „ნახიშტარმა“
ქაჯებად ჩაგვთვალა
და გაგვიკეთა როქიო: ჰიტლერს დედა მე ვუტირე, რეიხს-
ტაგი მე ავიდე და იქ გავიცანო, მე, მარიკა როკიო.
გვიყო და იმის როქს ვუყავით ღოყიო — პასუხი გავეცით
მას ერთობ როყიო. სიმღერა შევუთხზეთ უჩინოს, უმე-
ლოს, ადგეს და უმაღლომ თავის თავს უმაღლოს: „განა
არა აქვს ურალს მეტალი, რომ გამოჭედოს შენთვის
მედალი, მაგრამ რადგანაც შენ ხარ ღედალი, „პატამუ
ტებე მედალ ნე დალი“.

... თბილისი არაფერს არ დაგიკარგავს, არც ცუდკაცობასა
და არც კარგკაცობას. რას ეძებ, შე კაცო, რაც არ და-
გიკარგავს....

მოდით, გაუმარჯოს, ნაღდ გაცნობას.

მერე რა სიცილი ვიცოდით, აზანზარებდა ქალაქს,

მათი ცოდვით არ ვიწოდით, ვინც არ იშლიდა ლაქლაქს...
 ვინა თქვა სიცილს კაცი არ მოუკლავსო. თუმცა, ჰო, კაცი
 არა, მაგრამ
 არაკაცი რამდენიც გინდა... ახლა...
 გხედება კაცი, არაკაცი ორჭოფულად გიცინის,
 კაცი კაცსა არა ჰგავს და სიცილს არ ჰგავს სიცილი.

№ 12

სეველიელ კი არა, ზემელელ დალაქს — ფინხულას, გაუ-
 მარჯოს,
 — ალე, სონა, დიზელი მოვიდა, პრიბოლორ!...
 ბოქსი, პოლუბოქსი, იოჟიკი, ქურთული...
 თავის გადახოტრა, სიმონ!...
 იმის ხელში იყო მთლად ინჭორბიურო
 და სინდის-ნამუსი ვერის,
 იმან ჩამოგვპარსა ბავშვობის ღინღლი და
 ამოგვიბიბინა წვერი...

აფსუს, ჩვენს წინაპარზე იოლად შეველიეთ იმ წვერ-ულვაშს,
 თუმცა... როგორც გრიგოლ ორბელიანი გადმოგვცემს, სარდალ-
 მა ივანე ორბელიანმა ნიშნად ჩრდილოეთის ერთგულებისა, ცა-
 რიზმის მორჩილებისა, მრავალთა ბატონიშვილთა მოაპარსინა
 თურმე, წვერი და ბაღნით გატენილი ტომრები მტკვარში გა-
 დაუძახა. ცოდვა გამხელილი ჯობია, ჩვენ ღროშიც ულვაშს
 ასევე გროშის ფასი ჰქონდა, გირაოში აღარ იღებდნენ. ნდობა,
 ჩვენმა მამებმა რომ იცოდნენ, იმას ჰქვიაოდა. კაცის სიტყვა
 გარანტია, ნამუსი იყო, ნამუსის გარანტია ულვაში... ვინ მო-
 გაკიდინებდა ხელს და ვინ შეეღეოდა აგრე იოლად... ჩაიხედეთ
 ძველი თბილისის ალბომებში, როგორ უხდებოდათ ჩვენს წი-
 ნაპრებს პატიოსანი წვერი და კოკობი ულვაში!

...გუტენ მორგენ, გურგენ,... ესქუ ცავატანემ — იცოდი „მი-
 ნუტკის“ ყადრი,
 რამდენი უკვდავი წუთი შეგვინახე, რამდენი უკვდავი
 კადრი.

დღესაც კი კვლით იმ ჩიტის გამოფრენას, შენ რომ გკპირ-
დებოდი მაშინ...

მე მკონი, ჯიგარო, კოლიფში არადა, მწყერები ეს ავიფ-
და თავში.

გრაფიც შენ ყოფილხარ და ფოტოგრაფიც ვიდებო — გვი-
ფრთხილებდი!...

თუმც იმდენს რას იღებდი. რამდენსაც გვაფინებდი. ესა-
წვილკაცობას ჩვენსას ღიმილით აცდიდები — მაიმუნობდ
შენაც, ჩვენც გვამაიმუნებდი, ყრმობის ბავშვად წყ-
თებს სიცილ-ხარხარში დებდი. სიფთაზე ზოგის სიფათს ყო-
ფის ღმერთს უტირებდი, იჩენდი რა მარიფათს, ერთ ფო-
ტოსში რომ გვკრებდი, ბავშვობა შეგვინახე აგერ, ამ
სიბერემდე...

რამდენი შარიც გახსოვს —

ეს რას დამამსგავსეო...

— მამათქვენს დააბრალებო,

რა შუაში ვარ მეო.

თოფივით გვიშვერდი ობიექტივის ლულას —

სდექ! და არ გაინძრეთო...

აპარატს ნუ უცქერთ, ერთმანეთს უყურეთ და შიორს
გაიხედეთო...

ახლა შორიდან გავცქერი წარსულსა და იმ ძველ სუ-
რათებს რომ ვხედავ, ხელუხლებ ქოჩორს, დღეს ხელიდან
წასულსა — უკვდავებაზე ფიქრს ვხედავ.

აბა, ყურადღება, აქეთ ყურადღება, ყველამ ჩაისუნთქეთ,
ვიწყებ გადაღებას!

აწიე, ნიკაპი, დაწიე ყურები, ღმერთს თუ არ უქნიხართ,
მე ნუ მემღურებით.

... იქვე ბალის კიდეში, ჩვენი ინტერვიზია — კოსმოვიზია —
ანუ ზეპელიდან ევროპაში გაჭრილი პირველი ფანჯარა...

— მე, ვის ვებნები, რიგ-რიგობით, კამაც-კამაც, თითო-თითოდ... ჯერი ვისზეა....

ზედახორა არ იყოს... აპარატს ნუ აწვევით, ვინა ხარ, ოხერი, ჯორი თუ კანჯარი?... შეიკარი ხვანჯარი...
... ბრიუსტერის ძველი... ალექსანდრე-პოპ-ტელესკოპ-კალოსკოპ-კალეიდოსკოპი...

ტრუბაში გაძვრენა, მუჭის სიმსხო კოპით... პირველი დიქტორი, „ტელეცენტრის“ დირექტორი, ვერისუბნის „სახალხო უნივერსიტეტის“ უხალხო რექტორი, ჩვენი ჩარი-რამა, მისტერ პანორამა, ამერიკა, აფრიკა, ჟანგიანი რაფიკა. კურე ვარე ტაბიკე... „პორნოსეანების“ გრაფიკა!

მაშეად და შვილებად თუ არ დავიშლებოდით, ბავშვები 16 წლამდე არ დავიშვებოდით. რადგან ნამუსიდან სულ წავიშლებოდით, ასეთ სეანსებზე არც გავიშვებოდით. ჩვენ კი გასაშვებად — რას აღარ ვშვებოდით — რადაც ორ შაურად სიცლით ვსკდებოდით. რისი ვიდუო და რისი კასეტები, და სხვა კიდუო და ასეთ-მასეთები... საქმეში ხარ! რაფიკა იყო ჩვენი ინტურისტ-შინტურისტი, ჩვენი გიდი-მიდი.

— გამიშვი, ობლად ვიარო, მსოფლიო შემოვიარო...

— ისეც, სულ აქ არ ტრიალობთ, დილიდან დახეტიალობთ. სად არი შენი მშობლები?...

— ძია-ჯან, ჩვენ ვართ ობლები...

— ობლები? — მოდით უფულოდ.

— ფულით? შენს სიფათს ვუყუროთ....

— ეგ ვილა არის, იაზვა, ვინ იიაზვა, ნიაზმა?

ჩვენში ეგ მოდის ჯიგარო...

— შენ შეუბერე, ფიგარო!...

— ეეე, შენი კაცობრიობა რა ვთქვა...

შეწვეიტეთ ხმაური!

— მიდი — მოვდივარ, რაფიკ-ჯან, თორემ მოვიდა თავური...

— თავური რად მინდა, მაიტა შაური...

— გახვრეტილი შაური, თუ დრინი ან ლოდი?

— პა, სანამ ლამაზი ხარ, წადი, გუშინ მოდი...

ვიწყებთ ვეჩერნი სეანსს

თავის ფლანით და ფსტანით,

აგდებთ 10-კაპიკიანს...

ნახამთ ტიტველა ქალი!

... ესეცა ვენეცია, ქალაქი წყალში... ხალხი მიდის-მოდის ფეხები არ უსველდება განა იმიტომ, რომ კალოშები აცვია...

ესეცა, პარახოდი „ტიტანიკი“... სოხუმთან ჩაიძირა,

ჰაა, ცხვირი იქით გასწი, ვირი იყავ და დარჩი ვირად..

... პარახოდი ეკავ-ეკავ გალისა, ჩემოდანი ააცალეს არიფსა...

ნახეთ სტეფენსონის ორთქლმავალი...

— ორთქლმავალი შენი იყოს, მაიტა ქალი!

— წადი, გაიარე, სკოლაში უუე ზარი დარეკეს...

— შენ მიდი, გარეკე!

ტიტველა ქალები როდის იქნება.

— რა დროს შენი ტიტველა ქალია, შე მართლა კალია....

ჯერ არ გამომძვრალა, ეს ღობემძვრალა და ღმერთ-გამწყრალი... რომ უუე ქალი!

... ესეც ძმები რაიტების პაეროპლანი... ზაპასნოი პაკრიშკებით...

სამალოტი რო სამალოტია, იმასაც თავის ლოჩიკი ყაშს...

— მაგას ვინ ჭამს...

— ესეც მონბლანი! „ვისშია ტოჩკა ევროპი“... ამასთან ფუნიკულორი როგორც „ტაბურეტკა“.

ქალაქი ჩაკიგო... სოფელი ვაშლინგტონი...

— ვა, არა ჩანს, აქ კამეჩებია.

— რის კამეჩები, ეგ არის ბიზონი, ბოინში დაკლამენ, ხედამ თვალეები როგორ კარკლამენ...

იაპონური ზონტიკები... ნაპოლეონის კაბინეტი... ორი შიმპანზე შამპანიური სვამენ და მაიმუნობენ...

— რაფიკ, აქ ერთი მაიმუნია, მეორე სად არი?

— მეორე შენა ხარ!

— ახარ, მოკეტე, სანამ ლამაზი ხარ!

— ვა, მა თავზე რას მაზიხარ?...

— წინ იყურე!...

— ჟირაფი გინახამს.

(რაფიკა ხათუნებს ბოლოსთვის ინახავს)

— ესეც ვალბურგის ღამე...

— ძია-ჯან, არა ჩანს, როგორი რამეა....

— რა უნდა გამოჩნდეს, ვირიშვილო, ხომ ხედავ, ღამეა!

ესეცა პარიზი, მდინარე სენა, „ვერა-რენკა“, იქაური მტკვარი,
რადა...

ესეც ვიდაც მუტრუკი, მილიონერი, ქიალანი ალა...

ესეც ეიფილეს კოშკი... ჟოზეფინა ბროშკით... პრასტიტუტკა
დროშკით...

ესეცა, მოისვენე... აჰა, ტიტველა ქალები...

დახუჭე თვალები,

ჯიბიდან ხელები ამოიღე,

ათი კაპიკი დატოვე და ათში ერთი წამოიღე...

წესრიგი კრუშში, სლედუშჩიი...

... მოკლედ, ასე ვიმოგზაურეთ ევროპის გარშემო, ეს იყო
ჩვენი პირველი კრუიზი, ბავშვებო. ყველა რობიზონ
კრუზობასა და გრაფ მონტე კრისტოობას ვნატრობდით
და ათას ოცნებას ერთ ცეცხლში ვაღნობდით, სიყვარუ-
ლის ქურაში, სიყვარულის ბურანში, რადგან სიყვარუ-
ლმა მთავარი და არა სხვა რამე,

ამ ზღაპრულმა ჯინმა დამწყვდეულმა სურაში — სიყვა-
რულმა უნდა გაფანტოს სიძულვილის სკვარამი...

ჩვენთვის სულ ვაკე იყო ეს აღმართ-დაღმართი, უკუღმართებს
გვეძახდნენ — ვიყავით წაღმართნი, საღამოს ბოროლებივით
მივაბლავლებდით ბაგა-სახლებს, არ ვიკარგებოდით კარგები
არცერთი, მერე სახლში იწყებოდა წიაფ-წიაფი, გამიშვი და
გაგიშობ, ეზოს პელსაბჭო და არაჩვეულებრივი „კონცერტი“!

№ 13

„მენახშირე ნახშირს ყიდის, რომ გაყიდის, სახლში მიდის,
მენახშირე, შენი ჭირიმე“...

მენახშირე საღაც მიდის, მარტო ნახშირს კი არ ყიდის,
სითბოც მიაქვს, ისე ღხინი მე...

როცა სახლში ბუხარი ანთია — მარტო არა ხარო!

ხარი, რომელიც არა ხნავს — არა ხარობს!

ბარი, რომელიც არა ბარავს — არა ბარობს!

კარი, რომელიც არ იღება — არა კარობს!

უცეცხლოდ, უსიხარულოდ, უსისხლოდ, უმისხოდ კაცი ქვეყანაზე არა ხარობს, დარდუბალობს!

„ჩამოასხით, ერთიც უნდა დავლიო“, წამოასხით ჭიქას ხსოვნის ნავლიო,
ამოასხით, გულის ცეცხლის ჭავლიო, რომ სიტყვას არ გაუვიდეს ყავლიო!
ჭიქაში — ალადასტური, სიტყვაში ალად — დასტური,
დოქში — ღვინო!...
თოქში — ვირო!...
ნახშირიიი, ნახშირიიი!...
რა ხშირი, რა ხშირი!...
ახლაც წივის ყურებში —
სიყმაწვილის ჭურებში...

თბილისური მაყალი და თბილისური ქურსი,
თბილი კერა — თბილისელის, თბილისური კურსი...
თბილისისთვის ვერეს ხევში ნახშირგორა იწვოდა,
მერეც დარჩა ნახშირგორად — ნახშირგორად იწვოდა.

... რის პრომეთეს ძე და რის დეკალიონი?
რის ამირანის ძე და რისი ყალიონი?
მათე პრომეთეს ძე და ქიტუა მათეს ძე,
მენახშირეების თეთრი ალიონი...

სწორედ ეს დრო იყო, მამლის პირველ ყივილზე:
პრომეთემ ოლიმპზე ზევსს ცეცხლი წაართვა,
კაცს ღერწმის ღეროთი მიაართვა მიწის მზე,
კაცმა ამ სასწაულს თავი ვერ გაართვა.
და მკაცრად დასაჯეს ღმერთებმა პრომეთე,
რამეთუ წერილ არს, რომ ცეცხლთან თამაში,
საშიში რამ არის, ყველას ვერ მიუშვებთ...
მგონი ვეთანხმებით ჩვენს ღმერთებს ამაში...
ზე-კავკასიონზე მიჯაჭვულ პრომეთეს,
კორტინან სვაგები, მოგვითხრობს ესკილე
და ჰერაკლეობა კაცს რახან ვალად ღვეს,
უნდა ვისტუმრებდეთ ღვთიურ ვალ-ვექსილებს.
ჩვენი მიწიერი ეს პრომეთეები — ჩვენი ქიტები, მათი
მათეები,

მენახშირეების ეს პრომეთიები — მთიდან ჩამოსული შავ-
ტუხა მთიები,
ჩვენი კერიების კეთილ-მნათეები, ტყე-ტყე ნათრევები, ღამე
ნათევები,
ვახსენოთ, როგორაც ნამდვილი ღმერთ-კაცნი, ნუ მოე-
კლავთ, ხსოვნაში ვაცოცხლოთ ბერკაცნი.
სულში სულ ბეუტავდეს მათი მუგუზალი, სანამ მოგე-
გუდავდეს შავი მუზმუზელა.
ვისხნათ და ხსოვნაში საჩინოდ ვაჩინოთ, ცხოველი
ცხოვლად სულს რომ დავაჩინოთ.
თორემ,
„მუზმუზელას ქვეშე ცხრა მაშხალა ანთიაო“...
მერე რომ არა ვთქვათ — რა დაგვმართნიაო...

№ 14

ხომ არ დაგავიწყდათ, ბიჭებო,
ერთი ნაბღიანი კაცი ჩვენს ქუჩაზე?...
კარზე მოდგებოდა,
ჯოხს მიაყუდებდა,
ჩასაბერ სულს მოითქვამდა თავის გუდა-სტვირით...
მერე სტვირს ისევ იმ სულს შთაბერავდა
და ისევ ამოხდიდა,
მამაცხონებული...
სიკეთე ლაპარაკობდა, ბიჭებო,
იმ კაცური კაცის ოქროპირით.
ჩამოუვლიდა ყველა ეზოს ზარქაშითა და ზარბაბის ახა-
ლუხით,
ზოზინითა და ზიმზიმა ზანზალაკებით...
ჩვენ კუდში მივდევი თლახა-თლუხით.
დღემდე არ ვიცოდი, ვინ იყო ეს კაცი,
რისი პატრონი იყო, რა ჰქონდა....
თურმე, სახლიც ჰქონდა,
თურმე, კარიც ჰქონდა,
რაც ჰქონდა — სახლიდან გაჰქონდა.

პროვანსელი ტრუბადურების, ჩრდილოელი სკალდების, სპარსი აშუღების თბილისელ ამქარს, ქართან თუ ქარაშოტთან, დარ-ში თუ ავდარში, დღესა და ღამესთან, მზესთან, მთვარესთან ერთად ცისარტყელების ხილებით მოუვლია აღმოსავლეთი თუ დასავლეთი.

მოსკოვი, ფსკოვი, ლენინგრადი, კიევი, რიაზანი, იაროს-ლავლი...

ღვთიურ ბადით, მისი გულა-ნაბადით უხვეჭია საღვთო ნაღავლი.

დაუპყრია ფინეთი, თურქეთი, ბულგარეთი, აუნთია უკუ-ნისით — უკუნეთი,

ღმერთი იყო მისი შემწე, კაცი იყო, იქნებ ვერც ვიცანით და... თვითონ ღმერთი!

ზაფხულში — ზამთარში, დარსა თუ ავდარში, ფეხდაფეხ უვლია სპიტაკში, განჯაში. სხვა ჯურის ხალხსა და სხვა რჯულის ჯამაათს ედგა ვით ძმა, მხარში, ლხინსა და გარჯაში. ხლებია მეზობლებს ერევანს — ნახჭევანს, მისი ხმა ისმოდა ბაქოდან... თურმე, დარდიც ჰქონდა და მაინც მიწაზე — ქართული მუსიკა დაჰქონდა. დაჰქონდა ბაჯალ-ლო გული და გონება — ეს ავლადიდება და მთელი ქონე-ბა — როგორიც კავკასიური ნარტები, რუსული ბილინები, ფინური რუნები, აღმოსავლური დასტანები, სკანდინავიური ედა, ესპანური სიდი, ინდური რამაიანა, კელტური ჰანგი, ჰაიდუკების ეპოსი, ქოროლლის დასტანი... და მთელი ცხოვრება მან ასე გასტანა...

უმუბო, უაბჯრო რაინდი ყოფილა, ჯურხაი და მისი ჯურხული,

ფარიც ეს იყო და სანთელ-საკმეველიც — ეს იყო ილიკო ქურ-ხული!

რ მ ტ რ ო

ყველა ხალხს თავისი სათქმელი აქვს და თავისი მთქმელი ჰყავს: მუშაითნი, მუტრიბნი, მიმები, ჰისტრიონები, სკომორო-ხები, შაილმანები, აშუღები, ბაიანები, მინეზინგერები, სკალდე-ბი, ტრუბადურები...

ხალხის სულგრძელობით ბედნიერები,
ხალხის გულგრილობით უბედურები.

ეს კი — მათი ქართველი ძმა და პირისზიარება, დღესაც პირი-
დან — პირში, ყურიდან — ყურში, გულიდან — გულში იარება...

ა ლ ე კ ს ი ბ ა რ ნ ო ვ ი: ძველ თბილისელთაგან გამოირჩეოდა
მოხეტიალე მუსიკოსი და საზოგადო მოღვაწე — ილიკო ქურხული.
სადაც ის გამოჩნდებოდა იყო სულიწმინდების ჭიაკოკონა და
ფერხული.

... მევიოლინე, მესტვირე და ჩანგოსანი —
გულით — სულით — ხორციით მგოსანი.

იგი რუსეთის იმპერიის სატახტო ქალაქის კონსერვატორიაში
სწავლობდა და ახალი დროის რეგისტრზე — ინტერნაციონალზე
აწყობდა პანგს... 1912 წელს არა კეთილსაიმედოობისათვის, ანუ
ხალხისათვის მისაღები და ხელისუფლებისათვის მიუღებელი შე-
ხედულებებისათვის კარი მოუხურეს და არც ამას დარდობდა, ახლა
მართალი სიტყვის სეტყვით სეტყვავდა საუკუნის ბანგს...

ახლა ის ქუჩიდან შემოუტევს ბატონებს და ქუჩა იქცევა მის
აუანსცენად: ადგება ისა და თავის თავს დატოვებს — იქცევა
მასების ენად.

ჩემი თვალთ მინახავს:

დადიოდა ის ქუჩიდან — ქუჩაში, ეზოდან — ეზოში, მატარებლიდან —
მატარებელში და არავის არ შეჰყურებდა ხელებში;

იგი ყურში კი არა გულში ჩასჩურჩულებდა ხალხს და თეთრი
იმედის აფრთხ ახვედა გაჭირვების თაღს.

მან ქიზიყიდან თბილისის ბოტანიკურ ბაღში სტვირის ღეროს გა-
მოსათლელად ღერწმის ღერო გადმოიგა, გამოაჩქურთმა სი-
მართლის გულდა-სტვირი და პირველი ქარიშხლის შესიტყვეს —
მაქსიმ გორკის აჩუქა.

ქურხულის მოქმედებას ერქვა — ქველმოქმედება,

იგი ობოლი ბავშვებისათვის ფულს აგროვებდა და გულის ჯი-
ბით დაატარებდა. მერე კი ჩამოდიოდა თბილისში, მიდიოდა „წი-
თელი ჯვრის“ ქალთა კომიტეტის თავმჯდომარე ქ-ნ ნინო ნა-
კაშიძესთან და მას აბარებდა.

მათი ილო 1941 წლის გაზაფხულზე, მესტვირე ბიჭია ბურდილაძესთან
ერთად მოსკოვს გამგზავრებულია საგასტროლოდ თბილისელი
რეინიგზელების მიერ მისთვის სპეციალურად აგებული ვაგონით,
რომლისთვისაც „საგულთანო“ დაურქმევია (რაკი სასულთათა-
ნოდ გულს უხმევია).

სწორედ აქ მოუსწრო მეორე მსოფლიო ომმა ქურხულს და სიმღერა გააწყვეტინა. მისი ვაგონი პრელეცკის სადგურში სამხედრო ეშელონს გამოაბეს და მუსიკალურ სალონში ილიკოს გუდა-სტვირ-ვიოლინო-ჭიანურების ნაცვლად სხვა მუსიკა ამოგრიალდა — დასავლეთისაკენ დრუნჩიშვერილი ზარბაზნები, რომელთაც სხვა ხმაზე იქურხულა ... იქუზეს გაბრაზებით და შეღეწეს მესამე იმპერიის დარბაზები;

22 ივნისიდან, 41-ის ზაფხულის ამ ყველაზე გრძელი და ყველაზე მოკლე დღიდან ილიკო ქურხულმაც სხვა ჰანგზე მომართა თავისი ქამანჩა... უკან დარჩა მტკვარი, ვოლგა, დონი, დუნაი, მხიარული ლამანჩა...

ერთ დროს ერთი ჭკუის ანუ უჭკუო ხალხს თვით დემოკრიტეც შერეკილი ეგონათ. რადგან ამ „მოცინარე ფილოსოფოსმა“ მონებზე და მამის ქონებაზე უარი თქვა და მხოლოდ ასი ტალანტი დაიტოვა.

მერე კი იმავე მავანთ თვალი ჭყიტეს,

ბრძნად ცნეს იგი კიდიო-კიდე და ძეგლად ორი მისი სიგრძე ქვა დაუდგეს. რაც შეეხება იმ 100 ტალანტს — სალუქმაპურო გროშებს (როგორც ხედავთ მაშინ ფულსაც ტალანტი ერქვა)... მხოლოდ იმდენი დაიტოვა — ფიზიკურად ეარსება.

რას იზამ, კაცია და გუნება... თუ გაქვს კაცის ბუნება და არ წაგძლევს ცდუნება, შენს ხატს ვერ უღალატებ.

... აი, თურმე, რა კაცად შობილა ჩვენი ძია ილო...

დღეს კი ეს სახელი სხვა ცეცხლით იალებს.

აი, თურმე, როგორი ყოფილა მისი ხმა და კილო,

ჩვენ კი ვინ გვეგონა, თავქარიანებს.

ილიკო ქურხული თავის სიტყვითა და პასუხით, ამბითა და სიმღერით, გუდითა და სტვირით ტარიელებად გვეპერწავდა, თურმე, ტოლ-სწორთან საქმოდ და საათანდილოდ. ალბათ, მის ღვიძლ შვილსაც მიტომ დაარქვა ტარიელი, რომ გმირად გაეზარდა.

ჰოდა, როგორც კი გამოცხადდა ომი ევრაგი, მისი სახლიდან — საბუდრიდან მართვე აფრინდა და მოკლე ხანში ქაღალდის ჩიტი — ჯარისკაცული სამკუთხედი აფრინა სახლში ცეცხლის ხაზიდან.

აი, რას სწერდა შვილი მამას:

„მამა, ალბათ შენ ყველაზე უფრო გამიგებ. არ ჰქონდა შენს შვილს უფლება სახლში მჯდარიყო, როცა სამშობლო საფრთხეშია“.

ტარიელმა ფრონტზეც წაიღო მამა-შვილის საერთო ქონება —

ვიოლინო და ტყეების ზუზუნით მოწამლულ ყურთასმენას ზარბაზნების ანტრაქტებში ზოგჯერ იმით იამებდა. ის ვიოლინო დაბრუნდა სახლში, პატრონი — ადარ. დაიჭრა ბიჭი და ჭრილობების მოსაშუშებლად სახლს მოაშურა, მერე ისევ ფრონტზე გაბრუნდა, ვიოლინო კი ტყეებისთვის ვერ გაიშუბა და შინ დატოვა.

1945 წლის გაზაფხულზე, გამარჯვების მაისამდე რამდენიმე სათით ადრე, ჩეხოსლოვაკიის მიწაზე ქალაქ გლუჩინოსათვის გაჩაღებულ სამკედრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში გპირის სიკვდილით დაეცა ტარიელ ქურხული, რომლის სახელი ამოტეხეს საიშო საფლავის გრანიტის ქვაზე. სიმბოლურად ის ჩარიცხეს ოსტრავის მეტალურგიული ქარხნის მეფოლადეთა ბრიგადაში. ხალიბების შთამომავალი კვლავ ლითონს ადნობს და იძლევა ძმობის სხვა ნაღწობს; ქალაქ გლუჩინოს ერთ საბავშვო ბაღს ამიერიდან ტარიელის სახელი ჰქვია. აი, თურმე, როგორი შვილი გაუზრდია ილიკო ქურხულს და ჩვენც როგორებად გვზრდიდა. ბავშვებს ის ერთი უდარდელი კაცი გვევონა...რომ არ გაიბერო და სულ არ დაჩივდეს, თავი ფეხით არ კენწლო, თურმე, რა ღიდი კაცი უნდა იყო, რომ უბრალო კაცობა შეძლო.

მივაჯახოთ ჭიქა ჭიქას,
ლხინი აქ და ლხინი იქა,
ეს ცხოვრება ზღაპარს მიჰგავს:
აქ რა გაქვს და იქ რა მიგაქვს.

ფიქრები — ღრუბლები საავდროდ იყრებიან, დაბორილობენ ლანდები,
მდაბლად თავს მიკრავენ ჩენი რაინდები — თბილისის ნამდვილი გრანდები.

გოეთეს უბრძანებია, რომ აღუსრულებელი მაღალი მიზნები უფრო ძვირფასია, ვიდრე აღსრულებული მდაბალი საქმეები. ნაღდი სპეკულაციაა, კაცი იყიდო იმ ფასად, რაც ღირს და გაყიდო იმდენად, რა წარმოდგენაც აქვს თავის თავზე. ასეთები სალაპარაკოდაც არ ღირს. მე მათზე მოგახსენებთ ვისი ფასიც ხალხმა იცის.

ლექსის თვალებით შემოვხედავ, მე, მათ სამყაროს,
რომ სიკეთესთან შემყაროს და ავთან გამყაროს!

... „შაირსიტყვითა მესტვირემ ღმერთი მაღალი ახსენა“
და ღმერთთან ერთად ახსენა ოძელაშვილი არსენა!

რამდენი ზეკაცი გასულა ამ ქუჩით იმ დიდი ცხოვრების
გზაზე:

მეფე ლუარსაბი, ჩვენი ხვეისბერი, ზოგი ვთქვათ არ-
სენაზეც.

მეფეც ის იყო და მონაც ის იყო, ლაღი და მხარგაშლილი,
ჩვენი არსენა და ვერის ხვეისბერი — სპარტაკა ბაღაშვილი!
დაფეთებული და სულ აფეთებული გულისხმევისა და
სულისძერისაგან,

ელდანაკრავი და დარეტიანებული არა შარბათისა და
ღვინის სმისაგან,

გახელებული და თავბრუდახვეული, არა განდიდების თი-
ლისმისაგან,

შეყვარებული და ხარივით დამფრთხალი ჭკუაზე შესაშ-
რელი თბილისისაგან.

... ნამდვილი მეფეც ვერისუბნელი ბიჭი იყო (ასე ვთქვათ —
„ვეტერანი თვითმპყრობელობის“)...

რევოლუცია რომ არა, ბიძია,

მეფე იქნებოდა სრულიად ქართველობის.

ტახტი თუ წავართვით, სამაგიეროდ, „ტროიკა“ მივარ-
თვით თავისი „სტენკიტა“,

ხელმწიფობიდან სულმწიფობამდე (სიტყვის მეფედ) და-
ვაწინაურეთ.

მერე ერთად ვთესავთ, ერთად ვმკითა!

ამხანაგო, მეფევე, ნუ გაგვირისხდები, „ფეხით მოსი-
რულეს არ უყვარს ეტლი“...

თავისუფლება! აი, ორი მხარე, ჩვენი გამოჭედილი მედლის.

მე თუ მკითხავ, კაი კაცი მეფედ ცოდოა,

ზღაპრული ჯინის — მოთმინების ბოთლის საცობად...

ბაგრატიონებში პეტრე მეორეა — მაინც პირველია კაცობა!...

ჰოდა, მეფედ-მეფე იყო კაცური კაცობით — მეფური სხვატ
არის საქმე,

(ღმერთთან შუამავლობაზე, სკიპტრა-კალმობაზე, ლექს-
ზე მოგახსენებთ აქ მე).

ისევ მეფურ საქმეს მოჰკიდა ხელი და არ შეშინებია
რისკისა,

ახლა სიმღერები, მეფე-სიტყვა, სეფე-სიტყვა მეუფობს პე-
ტრე გრუზინსკისა.

უშიში ვითარცა უხორცო და არა გერი იმ დიდთა გორ-
გასლიანთა,

ძველ თბილისს ახალ რაფსოდებს უმღერდა ქალაქის აღ-
საყდის კართან:

„როცა ისმენ დილის საარს, გული მკერდქვეშ გაძლებს,
განა.

გაფრენა მსურს, მეძახიან — ხარფუხი და აშპაშხანა.

თბილისური დილა სხვაა, აგისრულებს ყველა ზრახვას,
მეიდანზე ჩაივლი და თვალი რას არ დაინახავს...

მეჩეთი და სინაგოგა, აქ სიონი წმინდათ-წმინდა...

კაცი იყავ კაცური და იქ ილოცე, სადაც გინდა“.

„ცხოვრება და უწყება ბაგრატიონიანთა“ —

ქრონიკები სუშმათ დავითის ძის... ხატიანი მატთანე გო-
ლიათთა, სულს არ ატიალებს შავი ღღისთვის...

ეს უწყება იუწყება, რომ ისტორია იცნობს ძველ ტაო-
კლარჯეთის ამიერ-იმიერ ბაგრატიონებს.

დღეს კი ის გაიცნობს დიდ ბაგრატოვანთა ჩვენს თანა-
მედროვე ვერის მაყრიონებს.

ვერელ ბაგრატიონთა საბჭოთა დინასტია მარტო „იმერე-
ტინსკ-გრუზინსკებით“

არ იანგარიშება —

ჩვენი აღმშენებლებით და ჩვენი ნარინებით...

რომელთა ნაკვალევზე ალი-კვალად რჩება.

ჯანო ბაგრატიონის თვალისმდებელს, დღესაც მის ცეკვა-
ზე თვალი რჩება,

ჯანო ბაგრატიონის ყურისმგდებელს,

„ყვავილების ქვეყნის“ ვალი რჩება.

ბაგრატიონი ფეხისწვერებზე ვის უნახავს.... ჯანოს ჯანი,
გასმა, ცეცხლის დება. ჯანოს კინტაური და ბელ-კანტო თუ
ვერის „ვერ-კანტო“ და წვა და გზნება!...

ის გახლდათ სხვა მეფე, სხვა ბაგრატიონი, სახალხო არტისტი წულა-მესტიანად, დატოვა მეფლისად — „ქორწილ“-„ალვანური“ და „ძველი თბილისი“ თავის ფრესკიანად. ეპ, რამსიმაღლე და მაინც ყველასათვის რა მისაწვდომი კაცი იყო... აცხონოს!

მიხრიგინობს ეს ცხოვრება ბედის ეტლის ჭრიალით, ვისთვის კვნესა-კვნესითა და ვისთვის გრიალ-გრიალით.

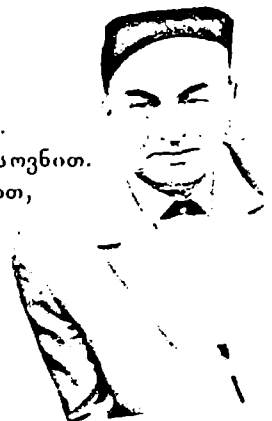
... რამდენი თბილი წყარო აღმოხდა თბილისში, რამდენი საოცრება მოხდა... არ გაშრე, არ დაშრე, უკვდავების ღარო, იდინე ნატოდ და კოხტად... ვაჟიებად, ელისოებად, არსენებად, სააკაძეებად, ჭავჭავაძეებად, ქვეყნის ავ-კარგის მცოდნეებად — ყარალაშვილებად, გაბაშვილებად, ბერიტაშვილებად, მუსხელიშვილებად, შალვებად და ელიზბარებად, თედორეებად, ცოტნეებად — მზეთა-მზეებად და მძლეთა-მძლეებად...

ხმა საფლავიდან:

განა რა მკვდარი უნდა ვიყო ჩემო, ამიგო, შენ ჩემ საფლავზე მოხვიდე და მე ვერ გავიგო. დამადგი ფეხი, გულისცემას ჩემსას გაიგებ, მე წესს ამიგებ... შენ-საკუთარ ძეგლსაც აიგებ. თორემ გადივლის სამარეზე მწევანე ბალახი. ხმის ამომღები არ ვარ, მაგრამ რას იტყვის ხალხი?... ვინც მამის საფლავს არ პატრონობს, არ ამკობს ხსოვნით. მის მსხვერპლშეწირვას არ იღებენ ღმერთები თხოვნით, ასე უთქვია ბატონ პლატონს პლატონის სიტყვა — და ღვთის ნებაა რაც ღმერთკაცის პირიდან ითქვა.

№ 15

ახლა კი შეიშრეთ ცრემლები და ხელები მუცელზე დაიჭირეთ. სიცილი, ტირილი — ძმები არიან... რა გიჭირთ, ერთ-ხელაც გაიჭირვეთ. თუ კაცს სიკვდილი უწერია, სჯობია სი-

ცილით მოკვდეს. სიცილი ტირილში უნდა გაგიცვალოთ —
სასწაული არ ხდებაო და უნდა მოხდეს!

ამ სასწაულს კაცის სახელი აქვს. ამ სახელთან სიკვდილს
რა ხელი აქვს. ვისაც რა უნდა ისა თქვასო. წისქვილმა ისევ
ისა ფქვასო. ათასსახიანი კაცი — გომიაშვილი ვასო!

სიცილის ტალისმანი!

„ძ ე ლ ი ვ ო დ ე ე ლ ე ბ ი“.

კნენა სონა—ლენა ყიფშიძე:

— თქვენ შევიძლიათ ქალის გულისათვის მსხვერპლი გაიღოთ.

ტიგრან ოფოფიანცი — ვასო:

— შერე მე არაფერი მაძივა..!

დრო გადის, ლამის ყველაფერს ყავლი გაუდის, ეს სიცილი კი ჯერ
არ გახუნებულა და მუდამ მზადა მაქვს გულზე ჯავრის გადასაყრელად.
გვახსოვს, აბა, ვის არ ახსოვს...

არშაკა, ტიგრანა, ავეტიკა, — მუცელს არ შეგარჩენს, გარბე-
ნინებს... რუი ბლაზი... ასეთი არბენინი, არ დასიზმრებიათ
არბენინებს... ერეკლე II, რიჩარდ III, კეისარი, ჩუმაკოვი,
ხლესტაკოვი, ფილიპი... გინახავთ ასეთი მოისარი? ბრძენი,
ტირანი და ქილიკი?

დიონისე — ვაკისაც არ მოლანდებია ერთ კაცში ამდენი სახე,
„ცხრა მუზას“, ელექსირს — ლექსიკონში ნუ ეძებ, გომია-
შვილთან ნახე... ტიგრან ოფოფიანცი და „ანზორის“ ახმა,
ბატონი ლუარსაბ თათქარიძე, რა სახე, რა ენა, რა გული, რა
ხმა. ღმერთო, მიწაში რა კაცი წევს, ღმერთო, ქარქაშში რა
ხმალი დევს!...

„მერე რაა რომ წლები გავიდნენ, ბზარი გამიჩნდა ხმაში,
ჩემო კედლებო, ისევ მიყვარხართ, როგორც მიყვარდით მაშინ“.

დაფარფატებდა სანთლით და ცახცახებდნენ ორივე...

სიკვდილსაც ჰქონდა ხათრი, თუმც არც ის იყო შორი.

სცენა პანაშვიდს ჰგავდა — ვასო ტიროდა ვასოს,

ვიდაც სინათლეს რთავდა და დასცქეროდა წამმზომს.

მერე დაირბა ჭორი — გომიაშვილი მოკვდა!...

იყო საშინლად სწორი — უკვდავი გაჰყვა მოკვდავს.

„სიბერისათვის მე ნუ დამძრახავთ“... მიგიხვდი ზრახვას ახლა.

ვიცი სადა ხარ — ერთით — მიწაში და ათი თავით მაღლა.

...„შენ რომ დამტოვე, სიმი გაწყდა სიყვარულისა“ —

ესვამთ შენს შესანდობარს თასით...

„შენ რომ დამტოვე, მზე ჩავიდა სიხარულისა“ —

სიკვდილმა დაკარგა ფასი.

ზოგი ჭირი მარგებელიაო, გესმის!... აქ მიჭირს ამ სიბრძნის მიგნება,

მიწიდან სიცილი მესმის... სად ის — იქ სიცილიც იქნება! ეპიცენტრს ეძებენ, როცა მიწა იძვრის. მე ვამბობ ესაა გულის ფეთქება!

ეს დიდსულოვანი სული იწვის და მისმა ვულკანმა ამოხეთქა.

...უნა უძელოა, რას არ იტყვის! გიგანტომაქიას რომ ჰკითხო, ღმერთებთან უსამფარების აზამბარში მოსვლისას — განრისხებული ღმერთების გიგანტებთან შეჭიდებისას, ვითომ, ათენას ერთი შრისხანე ბუმბერაზისათვის სიცილიის კუნძულები დაუშვია თავზე. როცა გოლიათი წამოიწევს, მის მხრებზე მიწა იძვრის, შეხკვეშ კი იწვის მიწა... ეტნა რომ ცეცხლს აფრქევს პირიდან, მისი ბოლმააო...

ეს ამბავი მართლის გაღმა — ჩვენი გამოღმა...

რისი ბოლმა, რა ბოლმა!...

იხაროს ჩვენმა უბოღმო ბაღმა და ვერის წალკოტმა.

იმ ვერსიიდან ამ ვერსიამდე რამდენი ვერსია....

ასჯერ ვზომავთ და ერთხელა ვჭრით — ვამბობთ ესეა!

გინდ დაიჯერე, გინდა არა — შენი საქმეა —

ჩვენი სიცილის სიცილია, აგერ, აქვეა.

ეს განძი შვილი — გოძიაშვილი დათოს მამაა — ჩვენი ძმაცაცის, უცნაური ღვთისგან რამაა...

ტრაგედიაა, კომედია, მელოდრამაა,

ისე მოკვდა, რომ არ მოუკვდა მის ჯამ-ჯამათს.

დათო კი ჩვენი ძმაცაცია, ღმერთმაც იცის, კაცმაც იცის, რა კაცია. ჯერ მარტო ის რად ღირს, რომ ნატეხია ვასოსი... რა თავის სატეხია, შეილობა ასეთი მამისა, აესება დედ-მამის ჯამისა...

ახლა, დედა ნახე, სესილია თაყაიშვილი და მერე იკითხე მათი შვილი. ლოცვა-კურთხევა არ ჰკლებია — გაგვეზარდო დიდი, დიდი ბიჭი. დამჯერე იყო და არც ნაკლებია — თითო არშინი აქვს თითო ბეჭი. თავის გვირგვინს წნავდა დაჟნიდან, როგორც დადგა შეხზე — გა-

ფრინდა. კოჭებამდე ვწვდებოდით კალაიბურსელს... სხეის კალათში
ვრიდა ალაღ-ბურსებს. ამ ბიჭში სხვა ფრენა ენიშნათ, მას არ მიუ-
ღია შენიშვნა — პერსონალური... კაცობაში, კაცისთვის ამ მთავარ
საცნობარში.

... მერე დათმე მიატოვა ბურთი და დედაშიწის ბურთში გაცვალა.
ბიჭობიდან თავი ღურთა და კაცობას თავი ანაცვალა. ახლა სხვა
გაქონდა ღელე, გულისყურს უგდებდა მიწას. იმ ბაყშეში დღეს
მოა და მღელე ხვდებოდა გეოლოგ ბიძას. მოკლედ, მან აკეთა საქმე,
შვილისა-საშვილიშვილოდ!... და ვცდილობ, უკეთუ აქ მე, ჩემმა
შვიმ, სულაც არ ვცდილობ,

გადავაჭარბო თვით მას — ხარკი ეუხადო რითმას.

აკვნიდან ვიცნობ მას და — მითქვამს — კაცია, ბასტა!

ისე, კაცმა რომ თქვას... რა კაი შვილიც არ უნდა იყო — თაყაიშვი-
ლის არ უნდა იყო, თორემ მამულისათვის რაც არ უნდა სჯობდეს,
ასეთი ღვთისშვილებს და ასეთი ღვთისმშობლებს ვერ აჯობებ... ღმერთ-
მანი, ასეთი მშობლების ნაშვირი... თუმც არც მწყურვალა და არცა
მშვირი, უფრო შორს ფრენისათვის ფრთებშეკვეცილია... მამები
თქვენ გჯობთო, შვილებს გვეცინიან. ვისაც არ „ვეჯასთი“, მასო
მღადაშლილს... გაუქუილს სჯობს და ვთქვათ, თუნდ, გატეხილია —
მიდი და აჯობე ვასო გოძიაშვილს, მიდი და აჯობე ასეთ სესილიას.
რა ვუყოთ, ვეცადოთ უფრო გახელებით, რომ არ შევარცხინოთ მათი
სახელები.

...ჩვენ სულაც არ ვამბობთ ესა და ისა ვართო. ჩვენ ვამბობთ, უბრა-
ლოდ, რაცა ვართ — ისა ვართო. დღეს უკვე ჩვენ ჩვენი მამების ხნი-
სა ვართო და მზადა ვართ ერისთვის, ბერისთვის, ვერისთვის, მათებრ
გავიხარჯოთ, მათებრ ვისავათოთ... და თუ არ გვაგინებენ მათი მი-
სამართლით, უკვე კარგები ვართ,
არა, ჩემო დათო.

...აქვე, თუ ბიჭი ხარ, დავიწყება შეძელი —
თქვი ჟორჟოლიან სანდროზე დღეგრძელი!

ისეთი რეკლამა კაცი იყო, რომ სარფში გადაღებაზე ჩასულ ქართველ
კინომსახიობებს თურქეთის საზღვარზე საშუად გამოადგათ. მის და-
ნახვავზე მესასღერეებს გულიც გაეხსნათ და შლაგბაუმიც გახსნეს...
ვინ იტყვის, სანდრინო უკვალოდ ჩაქრაო...

ფეხი დაკრაო და სადღაცა გაქრაო,
რა ჰქნაო, ამ კაცმა, რა ჰქნაო, რა ჰქნაო!...

სამგლოვიარო დღეებში ქუჩაში არ უშვებდნენ — უხერხულია, ხალ-

ხი იცინისო. მაგრამ ბოლო-ბოლო როცა აუშეებდნენ —
მეორედ მოსვლა იყო — წარღვნა სიცილისო...

... რომ გათავებულია ბუხუიას პურობა, გამოუბამს ფეხზე ცხვარი და
გაღმა გადიოდა, ... დადგომია შავი ალიონი — მიუყუდებია სანდროს
ყალიონი და უთქვამს — სასახლეს თავი არ გადახადოთ, არ მინდა
მკვდარმაც გავაცინო ხალხიო. აკი უთხრა კიდევ გამოსათხოვარ
სიტყვაში გიორგი ტატიშვილმა: ჩვენო საყვარელო კაცო, დღეს უკა-
ნასკენლად გხედავენ შენი თავყვანისმცემლები და პირველი შემთხვე-
ვაა, როცა სიცილს იკავენ და ტირილს ვერაო.

... მაგრამ სანდრო ჟორჟოლიანის დანაბარები ქალაქს მაინც გაუ-
კვირდა: როდის იყო, სიცილს გვიზოგავდა, მთელი სიცოცხლე ჩვენს
გაცილებას უნდებოდა, თავს იკლავდა, რომ ხალხის სახეზე ღიმილი
ენახა და სიკვდილს როგორ დაუთმო სცენა.... ასეთი როლი ხომ ჯერ
არც ერთ კომპოსს არ ეთამაშა სამგლოვიარო პროცესის ხელის-
გულზე. ეპ, კაცისას რას გაიგებ!

მართლაც ძნელია, შეეჩვიო სიცილის ტირილს,
მაგრამ ქართველი თავის გულში თუ დაგასახლებს,
იქ არ არსებობს — სხვისი ჭირი და ღობეს ჩხირი,
იგი სიკვდილსაც, თვით სიკვდილსაც შეუცვლის სახელს,
დაარქმევს მას გარდაცვალებას!

და თვით კუბოს — არქმევს სასახლეს.

უცნაურია, უცნაური ქართველის ბუნება

და ღმერთმა არ ქნას ჩვენი გენის დაძაბუნება!

მ რ ო ს ი!...

კაცები ვეგონეთ და კაცი გვეგონა, თუმცა ღმერთის სახელი პქონდა,
ღმერთის ხმა, ანგელოზის გული და ფრთები (თუმცა შეკვცვილი).
პლატონის „ნადიმს“ არ დასწრებია, თორემ ყველა ოჯახში ყველა
დროისა და ყველა მოწვევის სასურველი სტუმარი იყო, ყველა ნადიმ-
ზე ეუბნებოდნენ, რომ „ღმერთების ხომლში ეროსი ყველაზე ნეტარია“.
მაგრამ ჩვენი ბიჭების გარდა, ვის უნახავს ასე გაშინაურებული
ღმერთი. ყოველ დილით პირზე კოცნით რომ გვხვდებოდა.

ადამიანს სახელი ხალხი აძლევს — ხალხს სახელს — ადამიანი...
სახელი უქმნის სახელს გვარსაც. მაგალითად! მანჯგალაძე ერთი
ჩვეულებრივი გვარი იყო საქართველოში, ეროსამდე!

ომის დროს მეთე კლასში იყო და უკვე მთელ საქართველოს
წვდებოდა მისი ხმა — უმაღლესი მთავარსარდლის ბრძანებებს კით-
ხულობდა რადიოთი.

მერე კი სად აღარ ისმოდა მისი ღვთიური ტემბრი, სად აღარ ტრიალებდა მისი ღვთიური ხელი, სად აღარ იდგა მისი ნათელი, სად აღარ ვხედავდით ოლიმპიდან მოსულ ოლიმპიელს — თეატრში, კინოში, სპორტულ დარბაზში, სტადიონზე, შინ და გარეთ, დარში და ავდარში. და ყველგან, სადაც იყო, მისი იქ ყოფნით, იმ ადგილს სამოთხე ერქვა.

ერთხელ ჩვენი ფეხბურთელების მორიგი წარუმატებლობით გამწვარებულმა ლომის ხმით დაიბუხუნა და მიკროფონში მთელი ბოლმა გადმოანთხია:

— ჯარიმა ჩვენს კარში... ცოცხალი კედელი აღმართეს ამ მკედრებმა... სატირლად გვქონდა საქმე და ვიცინეთ... არა, ასე ღიქტორები არ იქცევიან. ის ყველგან უტყუარი და ნაღდი გულშემატკივარი იყო.

როგორი ღია სიცილი იცოდა — ასე მხოლოდ ღმერთები იცინიან, ასეთს ჰქვია სწორედ ჰომერიული სიცილი, რომლითაც მან ყველა თბილისელის სახლის კარი შეაღო.

როგორი დარდი იცოდა — ეს ბევრმა არ იცოდა...

მაგრამ მათთვის, ვისაც იგი უდარდელი ეგონა, ერთხელ თვითონ უთქვამს — ხუმარა კაცის დარდი ორფა დარდიაო.

ვერ ვიცანით.

მოკვდა და მაშინ ვიცანით, რომ ღმერთი იყო და არა უბრალოდ მისი სეხნია. კაი კაცი კუბოში რომ იწვეს და სამარეში მიჰქონდეთ, სასაფლაოზე მისვლამდე ერთი კარგი საქმის გაკეთებას კიდევ მოასწრებს — მკედარმა ეროსიმ კარის მეზობლებს სადარბაზოს რემონტი გაუკეთა.

„პაემანი ვერაზე“ ეროსის უკანასკნელი სცენა იყო... თუმცა შავ პრემიერამდე რამდენიმე უკანასკნელი დღე კიდევ რჩებოდა.

ჩემო ეროსი!

ჩვენთვის გასაგები ეს შენი საგები

გამგებმა გაიგოს!

ესაა შენს კუბოსთან თავდახრილი ლექსი — ოთხი სტრიქონი, შენი საფიცარი,

მინდა ჩაგატანო საფლავში, როგორც კუბოს ოთხი ფიცარი.

შენ ისე უხდებოდი შენს მიწას ცაში აშოლტილი,

როგორაც ამძიმებ დღეს მის ცას — მიწას გაშოლტილი...

მიქელანჯელოს როცა ჰკითხეს:

— ცოლს რად არ ირთავ.

მან უპასუხა:

— ხელოვნება ეჭვიანია.

იქნებ ამჯერად, ძმაო, შენი სათქმელიც ითქვას..

ათას სახეში ვერ ვიცანით თვით შენი სახე,

აღესრულე და აღასრულე შენ სხვათა როლი:

კაცთა და მხეტთა,

მგელთა და კრავთა,

მეფის და მონის -

და დარჩა, მგონი, ერთი სახე, რაიც ვერ ვნახე,

როლი ეროსი მანჯგალაძის — ბედნიერ და უბედურ კაცის...

მას უკვდავებით შეიძლება აწი.

... ეს იყო შენი ბენეფისი,

ყველაზე უჩვეულო სპექტაკლი, შავი პრემიერა!

სცენაზე იდგა კუბო, ღღენაკლისი, იწვა პრემიერი.

არა მკვდრის მზე — მისი მზე მას მკვდარსაც გააცინებს,

მისი დამარხვის, ანუ დიდმარხვის დღეს

აღგა მზე რას?...

ტაშით გააცილეს!

და გაუყენეს უკანასკნელ გზაზე უკან მოუსვლელზე —

ხალხის ტალღაზე, ცხრაბალიანზე, სინდისმოუსვრელზე.

და დიდუბეში კიდევ ერთი პატარა უბე მიწისა გაჩნდა —

რატომღაც მიწას მიწისფერი დღეს უფრო აჩნდა.

დაეშვა ფარდა, მარტოსული სულეთს ჩაბარდა,

ყველა სიკვდილი მოკვდა იმ დღეს, ეროსის გარდა.

ეჰ, აღარ არის ეს დიდუბე ის დიდი უბე, ცხენის ტერფად

ძველწოდებული,

აღარც სატერფედ... გუბე-გუბედ ცრემლმოდებული.

გაბარებთ მიწას, მაგ ცხელ გულზე დასაყრელ მიწას,

გაციება რომ არ აცალე...

მაგ გახეთქილ გულს ვენაცვალე!

საგულე მასალად რომ დაგვიტოვე გაბზარული გულების

გასამრთელებლად — დიდი ღამის გასათენებლად.

დაგვეწერე ჯვარი, პანთეონის ჩაკეტე კარი!

რეკავს ზარი, ღვთისმშობლის ტაძრის,

სიკვდილს სიცოცხლის, უკვდავების მიეცი აზრი!

აბა, ისე, შენი უსიყვარულობა ვინ თქვას, ღმერთო სიყვა-

რულისა, ეროსი!

დადგა კიდევ ერთი მწუხრის დღე — მირქმა
ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს ი.

ერთიც უნდა ვთქვა, გამოხატავს შტრიხი რამდენად —
მთელი თბილისი დღეს აქ იყო ცრემლის სადენად...

უიმისოდაც თვალხატულა თბილისელი ქალბატონები, იმ
დღეს ტირილში, არ მოსულან დახატული თვალ-წარბ-ტონე-
ბით. ნაღდად სატირლად მოვიდნენ და ეს იყო იმ დღის ყვე-
ლაზე დიდი ფერუმარილი, რაიც თავს ადგა ვით მაცხოვარს
როგორც არილი... როგორც ალალი კაცი წაიქცა, ისე ალალი
ცრემლი დაიქცა.

კიდევ აი, რა:

ის თბილისის ცამ დალოცა, მიწამ ჩაიკრა...

დიდუბის ეკლესიის ზარები რეკდნენ...

და ბარდებოდა. სულიწმინდა ღვთისმშობლის ეკვდერს.

დაკვირვებული ვარ:

საყვარელ შვილთან განშორებისას, როცა ცისა მიწაში უნდა
ჩავიდეს და მიწისა ავიდეს ცაში, თბილისის ცამ წამოტირე-
ბა იცის ხოლმე...

გაკვირვებული ვარ — იმ დღეს მზე იცინოდა...

რადგან, რაც ჰქონდა თბილისს, ცრემლი მას გაატანა

და უკანასკნელ გზაზე მზით და ხელით ატარა!

აქ კი წერტილი წუთიერი დუმილით ნათქვამს, თორემ,
მრავალწერტილი უფრო მრავალ ცოდვებში გაგვთქვამს.

გემშვიდობები ჩემო ეროსი; გემშვიდობებით დიღო ხელმწიფე; გემ-
შვიდობებით ოიდიბოს; გემშვიდობებით მოორ; გემშვიდობებით ლო-
პეს; გემშვიდობებით ბრუტოს; გემშვიდობებით აზდაკ; გემშვიდო-
ბებით ზიმზიმოვო; მშვიდობით თავადო ვანო ფანტიაშვილო, ყვარ-
ყვარე, აპრაკუნე, გვალი, ბეკინა სამანიშვილო; მშვიდობით კაცო —
თბილისო!

იქნებ, სიკვდილის წინ, ეროსის სათქმელიც თქვა ტერენტი გრა-
ნელივით სიცოცხლეშივე დავიწყებულმა შოთა ჩანტლაძემ: „რომ
მცოდნოდა ასე გიყვარდით, თავს უფრო გავეფრთხილდებოდი“.

ჩემი თვალთ შემოხედე შენ თავს, ჩემი გული შენი გულით ფეთქავს.

ჩემი სული შენი სულით სუნთქავს, შენი მზე და შენი სული უდგას.

ჩემი თავი გენაცვალოთ ყველას, თქვენთან, ჭირსაც მე ვეძახი ლხენას,

არ გაბრიყვდე, არ დანებდე ასაკს, დაგიჯდება ეს სიცოცხლის ფასად.

ახლა ისევ ფიქრის მეწყერს მივყვები, სიყრმისაკენ ჩამითრის ზვაებმა. ჩათრევას ხომ ჩაყოლა სჯობს, მოვეყვები — ვით იპოვეს ნავსადგური ნავებმა.

ვისაც უყვარს ქალაქური მოტივი, მისთვის შეეკარ სატიოზე მე ტივი,

ვინაც პატარობაში ცვლის დიდობას, მისთვის ვაგებ მე ამ ნოეს კიდობანს...

...მათხოვარი რომ მათხოვარია, ისიც კაცი იყო ხელგაშლილი, თუშცადა სად ჰქონდა გასაშლელი ხელები. ორივე იდაყვეში იყო გადაჭრილი, ნაღმის ნაბოლმევი სიკვდილის ცელებით. ის ხელს არ იწვდიდა, ხელს იქით უწვდიდნენ. ჩამირული ტანკერის ყოფილა მეზღვაური. სადამოს ღუდხანაში დაბარებულივით უცდიდნენ, მისი ავლა-დიდება და მთელი საზღაური — ყველი და პური, კეთილი გული, ერთიც „პოლბუტილკა“ არაყი ზედ, რის ლოთი, რა ლოთი, ღმერთი და რჯული... სიცილი მიაჩნდა მიწიერ მზედ. და ამდენ ტირილში, იცით რით მწირობდა. ის თავის სატირალს სიცილით ტიროდა! და როს მის თვალეში ცრემლი ციმციმებდა, ვერავინ ზედებოდა, ტიროდა თუ იცინოდა. საშუა მეზღვაურის ავტობიოგრაფია, სახეზე იყო და მთელ ტანზე ეწერა: «Одижаю мать родную», «ვგიდებო მესიკაზე», „საშა+პაშა=სიყვარულს“ «Гитлер сука»... გვამცნობდა ხელწერა. იქით დაგპატივებდა ერთ კათხა ლუღზე არ იყო ხურდა, არ დახურდავდებოდა. საკუთარი აზრი ჰქონდა კარგზე და ცუდზე, ის კარგთან — კარგდებოდა და ავთან — ავდებოდა. „კონტუზია“ ჰქონდა... ერთს თუ აურევდა, დაიწყებდა, მოყვებოდა და აღარ თავდებოდა...

ისე კი მთელი უზნის ბიჭების ალალი ძმაცაჲ კაცი იყო და იმას მათხოვარს როგორ დავარქმევ. მათხოვრებს ჩვენ სულ სხვა ადამიანებს ვეძახდით. არა უფულოებს, არამედ უსულოებს.

... თემისტოკლესათვის უკითხავთ: მდიდარი თუ ღარიბი სიძე გირჩევნიაო. უადამიანო ფულს, უფულო ადამიანი ჯობიაო — უპასუხნია. ჩვენც ამ ჭკუაზე ვიყავით და ვართ თუ არა, ახლა ეს უკვე საკითხავია.

პარუსალი

ერთხელ, თურმე, ერთმა ნაცნობმა, რომელიც ჩვენს „პალუნდრას“ სულ მანეთიანებს უდებდა ქუდში, ახლა აბაზიანი ჩაუდო შეწუხებული სახით. იმან კიდევ უფრო შეწუხებული სახით პკითხა: — რა მოგივიდა ძმობილო, ხომ არაფერი გიჭირს.

— ეჰ, რა ექნა საშუა-ჯან, ცოლი შევირთე.

— შვიდილობაში, მალარიჩი შენზეა, მაგრამ შე კაი კაცო, თუ ფული არ გქონდა, ჩემს ანგარიშზე ცოლს რას თხოულობდი?...

ბევრი ვიცინეთ...

კაცმა რომ თქვას, არც ისე ბევრი,

რადგან ის იყო ალალ ცრემლის უძირო ქვევრი,

თუმცა-ღა რასაც ჩასძახებდნენ — არ ასძახებდა...

გთხოვთ, გაარჩიოთ ნაღდი კაცი ვიღაც გლახებთან.

... 92-ე ნაღმტეორცნელთა პოლკის მეგრპოლი, გამარჯვების პარადის მონაწილე, გვარდიის სერჟანტი არჩილ ლებანიძე იხსენებს: მოსკოვში რომ გამომიძახეს, ბერლინიდან წამოვედით მე და ჩემი ფრონტელი ძმაცაჲ, რუსი მაიორი. რკინიგზის ერთ ჩონჩხადქცეულ სადგურში მან ვიღაც მათხოვარ ქალში დედა იცნო... ეჰ, რა სურათს არ გადააწყდებოდა კაცი იმ უდროობის დროში.

№ 17

ახლა კიდევ ერთი მაღლი ექნათ და თბილისელი ასირიელე-ბისაცა ვთქვათ!...

შლამალუხა, შლამალუხა... ფართხუნა და თლახა-თლუხა... შავტუხა ოხროსანები, მღებავები — ფრთოსანები

გავიხსენოთ და ვახსენოთ — მე ვიტყვი და შენ ახსენო!
— გამარჯობაიას, ბატონო, მოვედით, სახლი დაეხატოთ,
უთხარით ფერი, ან ტონი, სახლი დვარეცი გავხადოთ.
ნაში აისორი, ვსე ნაყაშყარი,
შნეი-ტრეი ზნაემ, ღირეი-მირეი ვსო ზაყროემ,
ზდელაემ ტონეი-მონეი ი ყაყლიტყა...

აშურბანაპალის მოდგმის, ანუ მესოპოტამიის „თერგდალეუ-
ლებს“ — ტიგროსის წყალში განბანილ თბილისელ ასირიე-
ლებს, გაუმარჯო,
ჩვენი სახლების მიქელანჯელოებს!
„იქსტის კაპელის“ მომხატველებს თუ არა, ამ ოქროსფერ
ჯიან ქარ-ჯადოებს.

მათი ნახელავი, სიმდიდრით თუ არა, სიიაფით მაინც გვა-
ჯადოებს,
ისინი სახლებში სხვა ფეხით შემოვიდნენ და სულ სხვა ვა-
რაყი დატოვეს.

— ლამბო, ლამბო, ლობიო ჩუხჩუხელა? — კითხულობს ერთი.
— თალახა, თალახა, ჩუხჩუხელა, — პასუხობს საღებავებში
ამოვლებული ის ჩურჩხელა და დიასახლისს უბრუნდება, —
ხაზეიკა ეს ბრონზა წყალში არ გაიხსნება. ერთი ბოთლი ტა-
ჭა უნდა და მყავე კიტრი.

— კიტრი? შენც იტყვი!

— ვა, მა რა ვჭამოთ ამ ორმა, ძველი იხვის ტოლმა!...

(ისიც იცოდა ბიჭმა: ქართველები და ასირიელები ერთნაი-
რად რომ იწერენ პირჯვარს...)

შენმა შვემ, ჩვენმა შვემ... თიხმაილა, მოილა, ანხი შპაილა...
სანამ ჭერზე გააყრამ ბიაზი... აგე, ჰკითხე ნიაზი, ჭერი უნდა
დაილოცოს!

...ოროფეხებით მოიარეს თბილისი, ლაჯებში ამოდებული კი-
ბეებით,

ყრუ კედლები სხვა ეშხი-ლაზათით მოფარჩეს,

სხვა ატლასებითა და დიხეებით...

უბულო ჟიგულიანები — ფულიანები, არ ჰგვანან მათ წინა-
მორბედებს,

თხუპნია ფრთოსანი მღებავები, თვით ჰგავდნენ მოარულ მოლ-
ბერტებს.

ქალაღლის წოწოლა ქუდები ეხურათ სინდის და ნამუსის ქუდად,
სახლში შემოდიოდნენ, რომა ვთქვათ გლახურად, არა ყაჩაღად და ქურდად.

ახლა კაცს, სულ ცოტა, ცხრა თავი უნდა ჰქონდეს, რემონტი დაიწყოს სახლში,
რვა მისთვის — იტიროს ის მეცხრე, ან ეწყოს. არამად ნაშოვნი დახლში.

ეპ...

თბილისური ფრაგმენტი:

— გამარჯობა!

— გაგიმარჯოს, ძმაო.

— მაღლობა ღმერთს, მესმის შენი ხმაო.

— როგორა ხარ?

— ვარ, რა, ვდგევარ, ველი...

აღარა მყავს გამარჯობის მთქმელი...

№ 18

XVII საუკუნეში პარიზელმა ჟან შარდენმა აღწერა რა მისი მოგზაურობა საქართველოში აქაური კათოლიკე მისიონერების მონათხრობით, დაუფარავად გამოთქვა გაკვირვება ქართველ მეფეებში არსებული მისაღმების კულტის თაობაზე, აქაური საღამის მიცემის განსაკუთრებული აღმოსავლური წესის გამო: ქართველები რომ საღამს მოითხოვენ, ასეთი საღამი მხოლოდ ღმერთს ეკუთვნისო. — დიახ, საღამი ღვთისააო, — იტყვიან ჩვენში, ქალამიც ისააო — ღვთიური ძალა. ცხოვრების ქვა-ღორღში, ტალახში, ხრეშში... ჩემო ბატონო, ბეტონად შეკერის აქეს უნარი საღამს.

ყველამ როდი იცის თბილისური საღამის ფასი.

აი, რას წერდა ამ სიცოცხლის ფესვზე რუბრიკით — „მე თბილისელი ვარ“ — (ანუ „სუბიექტური შენიშვნები რუსთაველის პროსპექტის დასაცავად“) თბილისელი კაცი, ერთდროს საქინფორმის დირექტორი, ამჟამად კი საბჭოთა კავშირის საგარეო საქმეთა სამინისტროს საოქმო განყოფილების გამგე სიმურაზ სტეპანოვი-მამალაძე: იყო დრო, ურუსთაველისპროსპექტოდ სიცოცხლე ვერ წარმოგვედგინა.

იყო დრო, ერთადერთი მიზნით გამოვდიოდით აქ, რომ მივსალმებოდით ერთმანეთს ან ვარსკვლავებს — ეს პროსპექტი გვიახლოებდა და გვაახლოებს ვარსკვლავებს...

მოვდიოდით პროსპექტზე ვარსკვლავებთან შესახვედრად და დანმოგვავდა ჩვენ ჩვენი გოგოები. მოვსერილობით რუსთაველზე, ვესალმებოდით გამვლელებს და ჩვენი სოციალური და ადამიანური მნიშვნელობის კაპიტალს ვაგროვებდით. როცა ხედავდნენ, რა ბევრი ხალხი გვიკრავდა თავს, ჩვენს მიჯნურებსაც უძლიერდებოდა გრძნობა ჩვენდამი, ასეთი იყო რუსთაველზე გასეირნების საზეიმო იდეა... მოშურნეც რომ ყოფილიყო გამვლელი, მაინც თავს დაუკრავდა ყმაწვილკაცს, საღამოს უპასუხოდ არ დატოვებდა, რათა აემაღლებინა იგი ქალის თვალში. ქუჩა, რომელიც ვარსკვლავებს, რაინდობას და სიყვარულს ემსახურება, დიადი ქუჩაა. ასეთად დარჩება იგი ჩემი თაობის ხსოვნაში. ერთხელ, 50-იან წლებში, ყმაწვილების ორი გუნდი — ვერელები და ჩუღურეთლები ოპერის თეატრთან შევხვდით ერთმანეთს ურთიერთობის გასარკვევად. ეს იქნებ უბრალო ჩხუბიც არ გამომდგარიყო, თითქოს, ვერაფერი დაგვიშლიდა, მაგრამ... ცაცმა დაგვიშალა. იგი მოვიდა, საჩხუბრად ატეხილი ბიჭების ცენტრში დადგა და გვითხრა: — ბიჭებო, აქ ჩხუბი არ შეიძლება.

ეს გახლდათ თემო კუხიანიძე, ჩვენი თაობის ბევრი კარგი კაცის მეგობარი. მისი ავტორიტეტი იმდენად დიდი იყო, რომ დაიმორჩილა ეს დაუოკებელი სტიქია. რუსთაველის პროსპექტზე ჩხუბი არ შეიძლებოდა, ეს რაინდების ქუჩა იყო.

...სად არიან დღეს ისინი?... ზოგი აღარ არის, დაიღუპა, როგორც ჩვენი კუხო, სხვანი მოუცლელნი არიან, იმდენად მოუცლელნი, რომ რუსთაველის პროსპექტზე წესრიგის დამყარების დრო არა აქვთ. მე? არც მე მცალია — ვწერ ხან იმაზე, ხან ამაზე, სხვათა შორის, ახლანდელი რუსთაველის პროსპექტის ჩემთვის აუტანელ კლიმატზეც. იქნებ ჯობდეს, მივატოვოთ ეს საქმე, გავიღეთ პროსპექტზე და თვითონ დავამყაროთ აქ წესრიგი...

თანამედროვე ურბანისტიკის პრობლემების მკვლევარებმა თავიანთ ლექსიკონში შემოიღეს უცნაური ტერმინი — „ჯენიუს ლოცა“ — „ადგილის სულები“. ამ ტერმინს თითქოს შუასაუკუნეების სუნი უდის, მაგრამ იგი სავსებით მეცნიერულია. როგორც მკვლევარებმა დაადგინეს თანამედროვე დიდი ქალაქის მოქალაქე ძლიერ ფსიქოლოგიურ დისკომფორტს განიცდის, როცა ვეღარ გრძნობს ტრადიციულ კავშირს ტრადიციული ქალაქური ყოფის რეალიებთან, როცა ამ კავშირს ამსხვრევს ურბანიზაციის შემოტევა.

ორი აზრი არ არსებობს. თუ ჩვენს დედაქალაქს თავისი სული ცხოვ-
ლად არ შევუნახეთ, მაშინ მაგიური სიტყვა—თბილისი, არც მეტი,
არც ნაკლები, უბრალოდ მისამართი იქნება და სხვა არაფერი.

გაინტერესებთ ვინაა თბილისელი?

დაუკვირდით: თუ თბილისის ხსენებაზე ჟრუანტელი გივლით, მაჯა
გინქარდებათ და გული საგულეში აღარ იცდის — თბილისელი ყო-
ფილხართ!

ქიცმაცურიც ვიცი, ქიციც,
სხვა საზომი მე არ ვიცი.
სხვა არა მწამს ფიცი-მტკიცი,
გვარზე უნდა ხტოდეს კვიცი!

საღმინი კაციაო — კაცზე რომ იტყვიან,
ველაფერი გითქვია — სათქმელი თქმულია..
კაცებს ანსხვავებენ: უქუდოს — ქუდიანს,
უტვინოს — ტვინიანს, უგულოს — გულიანს...
საღმითაც ვინც შეკრა ჯიში და ჯილაგი,
დიდთა და მცირეთგან აწყო აგურია,
სალამი დილიდან მეორე დილამდე!...
ქურუშია და არა ავეურია.

ზოგი, ახლომხედველი ვარო, უსაღმოდ გაივლიდა,
შორსმჭვრეტელი რომ არ იყო, ამას ჩვენც ვხვდებოდით.
კვალს ვერ დატოვებდა, სადაც ჩაივლიდა,
სატირალი იყო და სიცილით ვკვდებოდით.

...მრავალთაგან ჩვენს ქუჩაზე ერთმა კაცმა იცოდა გამოსვლა,
ღვთიურ ღიმილს ამზადებდა ას ფეხისნაბიჯში...
წასვლა—მზის ჩასვლა და მოსვლა — მზის ამოსვლა,
ვინც არ უნდა ყოფილიყო, რა ბიჭი, რა გიჟი...
ფაცა-ფუცით ვისწორებდით საკინძეს, ვსწორდებოდით, წეს-
რიგში მოგვყავდა თავი და ვდგებოდით,
როგორაც სმენაზე, ბიჭებო სწორება! და დიდ მასწავლებელს
პატივით ვხვდებოდით.
სალამი, თქვენდა, ბატონო ალექსანდრე... ფრანგიშვილის სა-
ლამს თუნდ ალამს ვადარებთ,
სალამს რა ფასი აქვს, გავიგეთ ჩვენ აღრე, და ეს თქვენ გვას-
წავლეთ, ჯერ კიდევ პატარებს.

იმ სალამს, იმ ღიმილს თქვენსავით ვატარებთ, ცივ ნიავეს
ცივ სიოს დღესაც არ ვაკარებთ, ვინახავთ ღიმილში, ცხოვ-
რების მარილში, დღე მზისა, ღამე კი მთოვარის არილში;
თავს ვუხრით თავებს და თავს არ ვაკანტურებთ, სალმით
ვცნობთ საცნობ და არსაცნობ კონტურებს.
სალამზე სალამით თავები დახარეთ — სალამი სალამიან ყვე-
ლა თავანკარებს!...

ეს თქვენგან ვისწავლეთ და ისიც, რომ არ არსებობს უფრო
თავმოჭრილი ადამიანი ვიდრე ყველასთან და ყველაფერზე
თავისქნევით თავმოჭრილი კაცია.

დიდმა ფსიქოლოგმა და კაცმან კეთილმან,
თვალბში ჩაგვხედეთ და დაინახეთ ფსკერი...
თქვენმა მაშინდელმა სალმის გაკვეთილმა,
ზარდა და გაზარდა ზრდილობა ვერის.

...ვივა, აკადემია, ვივა, პროფესორეს!
ვერა სხვა ედემია, ვერა სხვა სასწორია... წვრთნიდა ღმერ-
თის სწორებს.

ვერის ქუჩაბანდია აკადემოსის ჭალა,
და ნიკოლოზ ლანდია — ვერის დემოსის ძალა.
დადგა დიდი ქიმია, ჩადგა ატომბულებში,
ის კაცობის ქიმია ვერის მოლეკულებში...

ამ ბროლივით გამჭვირვალე, მაღალი შუბლისა და ზნეობის კა-
ცის — ნიკოლოზ ლანდიას ლანდი კიდევ დიდხანს ივლის ჩვენი სუ-
ლის ხეულებში, სიბრძნისა და სათნოების სიმბოლოდ.

რისი ქვეცნობიერება, სიზმრები და ჰალუცინაციები. ჩვენი სიუ-
რრეალიზმი ის იყო, რომ ერთი „სიუს“ დაძახებაზე მთელი თბილი-
სი მოვიხედავდა და გაგიცინებდა, მიუხედავად იმისა, ნაცნობი იყა-
ვი თუ უცნობი.

კაცი სალმით იწყებოდა.

აფსუს, მაშინდელი მაღამო — სალამო!
რა საქმე აკეთა სალამის ძალამო.

ღვთიური სალამი ღმერთების ხნისაა, ამიტომ ვამბობთ, რომ
საღამო ღვთისაა!

გაუფრთხილდით სალამს!

ყოველი კაცი თავის ეზოში თავისი სახლის ელჩია, ქუჩაში — ეზოსი, უბანში — ქუჩის, ქალაქში — უბნის, სხვა ქალაქში — თავისი ქალაქის, სხვა ქვეყანაში კი თავისი ქვეყნის — ხშირად გაგვიგონია ვერისუბნის ერთერთი მზეჭაბუკის... ამირაჯიბისაგან. ვინ დათვლის ვერისუბნის ამ ვიწრო პატარა ქუჩებით რამდენი დიდი კაცი გასულა დიდი ცხოვრების გზაზე, ვერის სახელი თავის სახელთან ერთად უზიღია ცხრა მთასა და ცხრა ბარს იქეთ და საკუთარ სახელთან ერთად უბანიც უსახელებია. მერე კი უფრო დიდი სახელით დაბრუნებულა და თავის უბანთან ერთად გაუყვია თავისი ავლა-დიდება და სახელი, თავისი ჭირი და ღვინო. ნუ გაგიკვირდებათ, ყოველ ვერელს ღრმა სიბერემდე რომ აკერია პირზე საოცნებო სახელი „გ ე რ ა“, ისე, როგორც ყოველ უბნელს თავისი უბნისა.

„ვერაში“ ვერელებისათვის ისეთი მაგიური ძალა დევს, ლამის მისტიკაში გადავარდეს, ოკულტიზმის რანგში აიყვანოს ეს სიტყვა და შესალოცად იხმაროს ვერელების ავი თვალისაგან დასაცავად (ისე, როგორც ერთ დროს, სურდოიანი და ყივანახველიანი თბილისელი ბავშვები დაყავდათ საკულტო ქვაზე დასვენებულ ხატთან, ხარუშხში, რომელიც სომხურად სულაც სურდოს ნიშნავს). გ ე კი არა, რომელ სიტყვაშიაც არ უნდა ჩამისაფრდეს და მომელანდოს „გ ე რ ა“, ელეთ-მელეთი მომდის, ამეკიდება, ამეკვიატება, ჩვილი ბავშვივით მეფერება, მეთამაშება და მათამაშებს. ხანდახან ეს თამაში ასეც გამოიყურება:

აგერ ვერა და ჩემი ვერანდა — ჩემი საცეცხლე წერტი,
ეს ვერნისაჟი ვინც აფერადა, კაცი იყო თუ ღმერთი?
ვინც ვერის ვერიზმს ეზიარა და მოგვცა ვერდიქტი ვერის,
ვერის ვერფიდან აფრით იარა, წერს ვერის საღვთო წერილს...
ამ ვერსიფიკაციის ახსნის ერთი ვერსია (სულ ვერშოკ-ვერშოკ
რომ მივუახლოვდეთ ვერას) მისი დაუფარავი საიდუმლოების
ვერტიკალშია.

დაუკვირდით!... ქრისტეს აქეთ 1986-ის საახალწლო ეპისტოლეში სრულიად საქართველოს კათალიკოს პატრიარქმა, უწმინდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ ბრძანა, რომ „ადამიანის სულიერი სამყარო იღებს ჯვრის სახეს, რაც გულისხმობს ჰორიზონტალური და ვერტიკალური აზროვნების უნარს. ჰორიზონტალური შერა მოიცავს ზრუნვას საკუთარ თავზე, ოჯახსა და ზოგადად მატერიალურზე... მაგრამ... მართო ეს არ არის საკმარისი... სულიერი სიციარიელის დასაძლევად აუცილებელია სწრაფვა ღვთისაკენ ანუ ვერტიკალური აზროვნება“. იდეალისტებს ეს ასე ესმით, მატერიალისტებს — ისე...

მართო პორიზონტალური აზროვნების კაცის პორიზონტი შეზღუდულია და ცხოვრებაში მიწაზე გაწოლილი ფორთხავს. ვერტიკალური აზროვნებისა კი გამართული დადის და თავი მაღლა უჭირავს, რადგან მისი პორიზონტი ზოგადკაცობრიული და სულიერია. ასე ესმით ვერელებსაც ეს პორიზონტალ-ვერტიკალები.

მეც ასე ვიცანი — ერთი ვერისანი, ერთი რწმენისანი, ერთი სისხლისა და ერთი კერისანი.

წაქცეული ხე აღვიღად იზომებაო. ღმერთმა ნუ ქნას ჩვენი ნატვრის ხის წაქცევა... თბილისელებისთვის თბილისი კილომეტრებითა და მეტრებით კი არა, ფეხით იზომება, რადგან აქ ყოველ ნაბიჯზე ისტორიაა.

— ავიღოთ, თუნდაც ისტორიკოს დიმიტრი ბაქრაძის პატარა ქუჩა, რომელიც სულ 250, ჰა-ჰა 300 ნაბიჯია. ნაბიჯ-ნაბიჯ გამიზომია,

— ფეხდაფეხ მომყვება არაგვისქუჩელ ინჟინერ-გეოლოგ გოგი ბიბილურის დადარაჯებული სიტყვა და ეტრათივით შლის ხსოვნის კარაბადინს, ძველები: ზაქარია ფალიაშვილი, კონსტანტინე მაყაშვილი, იოსებ ყიფშიძე, კირილე ზდანევიჩი, ვანო სარაჯიშვილი, ანა ჩიჯავაძე, არამ ხაჩატურიანი, ალექსი მაჭავარიანი, შოთა მანაგაძე, ილია ფერაძე, ილია ვეკუა, ივანე სიხარულიძე, ქსენია სიხარულიძე, შალვა გოზალიშვილი, ვარლამ შავდია, არჩილ კიკნაძე, ლევან მარუაშვილი, გიორგი აღმაია, ალექსი ჩოფიკაშვილი, ვასილ დოღენკო... ახლა ძველებიც და ახლებიც: მუხრან მაჭავარიანი, რეზო ლაბაძე, ოთარ ჯაფარიძე, თეიმურაზ (გული) მიქელაძე, შოთა მილორაფა, ფარნაოზ მენტეშაშვილი, კარლო ცომაია, ოთარ ჩიჯავაძე, რამოს ჩხეიძე... გავაგრძელო?...

— ღმერთმა გააგრძელოს!

— ვინ იყვნენ და რანი არიან?... ვინც არ იცის, ენციკლოპედიას პკითხოვს. ეს სახელები ერთ ციციქნა ქუჩას კი არა ერთ პატარა ქვეყანას ეუფა სახელად. თბილისში კი რამდენი ასეთი ქუჩა და მოხვეულ-მოხვეულია!

ვ ე რ ა ვინ, ვ ე რ ასდროს, ვ ე რ ა ს, ვ ე რ ა გობით

ვ ე რ ა ს დააკლებენ ვ ე რ ა ნებით,

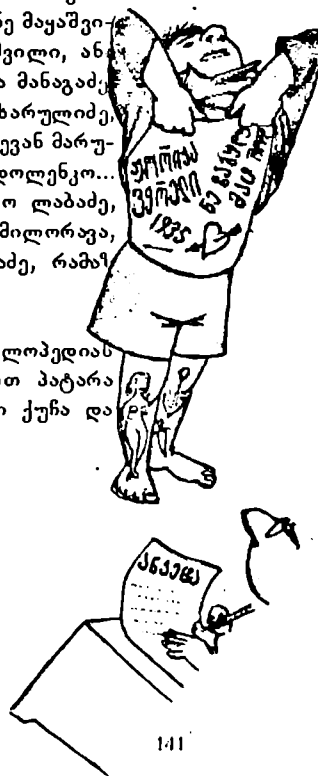
ვ ე რ ა სულდგმულობდა გულითა და გრძნობით,

ვ ე რ ა, უსსულგულოდ მენანები.

ისევ ძველებურად, ისევ შენებურად,

ზარღე ხასიათის კაცურ-კაცნი,

შენი საცრის ცრილი დედას პური ზილე,

გვცხრილე და გაგვცხრილე ვერის საცრით.
რომ ქატო ფქვილში არ აგვეერიოს,
რომ გულში ჟანგი არ გაგვეერიოს,
საქმეში ეშმა არ ჩაგვეერიოს,
ვერელობის გზა-კვალი არ აგვეერიოს,
ამინ!...

ისტორიის წლებ-წამების წუთ-ფანტელი მათოვს,
მარადიულ კითხვებსა ვსვამ: რისთვის. როგორ? რატომ?...

№ 19

ამბობენ, ღმერთი მექუდეაო — ზოგს ხდის ქუდს, ზოგს ახურავს!
კაცი ქუდით იცნობა — ერი ქუდზე კაცით...
და თუ მაცლით,
ახლა კიდევ ერთ ჭიქას ავწევ, პურს ჩავაწებ, სისხლით საწერს მოვი-
ხელკეთილებ, მადლს ვიზამ და გულის ნაღებს ქვაზე დავდებ...

ეგრადელ

ისაკა მექუდეს ქუდი მოვუხადოთ,
მთელ თბილისს დაახურა ქუდი!
არათბილისელს ქუდს არ უკერავდა,
ყავარზე გაღებული ჰქონდა კუდი.

ასეც ხომ ხდებოა, ვის რა უხდებოა, თავად ვერ ხელუბნო, და-
გენაცვლე. კაცს თუ ქუდი უნდა, ქუდსაც კაცი უნდა, ყველა
თავზე ქუდი კი ვერ გაძლებს!

შემეშვით, თავი ნუ მოგიკვდებათო — გაბაზრებულ-გაბეზრე-
ბული იყო სტუმრობით...

— თქვენ უფრო ყურებიანი მოგიხდებათო... ამბობდა ვითომ
ხუმრობით.

...„მონოპოლისტი“ იყო ისაკ მორდეხიჩი, ქუდის მონოპოლია
ეპყრა,
დედამიწის ზურგზე არ იყო ისეთი, როგორიც თბილისური
კეპკა!

სადაც წახვალ, იქაური ქუდი უნდა დაიხუროო — ძველთა-
გან ხმები ღადიოდა,

თბილისურ ნამუსის ქულს მოხდა არ უნდოდა, სუყველგან
გადიოდა.

არ არის ვიღაცის მონაწილე — მძიმეაო ქული მონაწილეს,
თბილისს ქული ახსოვს ათას სახის...

ფახი აღარ იყო ძველ ფაფახის.

ქულზე კაცი ღირდა, კაცზე ქული,
მის მზეს ვფიცავ, ვიცავ მონღოლებით,
დავდიოდით თავზე ბედის ბუდით —
კეპკა-ქულებ-აეროდრომებით.

ახლა...

ამ ქულებს ავისერი ჰაერში, ამ ქულზე-კაცების ლხინებით,
თუ ვინმემ მიშარა შაირში და მთხოვა საბუთი — ინებეთ!...

თეთრ რუსეთში, ყოფილ სანკტ-პეტერბურგში,

ახლა ლენინგრადში,

1945-ში,

ჩემი თვალთ ვავიკითხე ერთი განცხადება...

„ლენქალაქცნობის“ ეს ფარატირა ქაღალდი
უდრიდა ოცნების აცხადებას.

ვიღაც რუსი დედაბერი (ნევის პროსპექტზე)

თავშესაფარს სთავაზობდა ჩამოსულებს

არა ანტიკვარის გასაღებად,

არამედ...

ანტიკვარული ცოდნის წასაღებად წამოსულებს:

„ვიყვან ნახლებნიკს, ვაქირავებ ბინას სტუდენტებისათვის
(სიტყვა-სიტყვით მომყავს მისი ენით),

სულ სამი თუმანი საწოლ-კვებისათვის...

სასურველია თბილისელი“

პრასკოვია (გვარი აღარ მახსოვს)

ერთმა ღმერთმა იცის, ვინ ვის ელის, ვის რა მიზეზი აქვს
ნაღდი ლხენის,

ასე სიტყვა-სიტყვით, მის. ენით — „ს ა ს უ რ ვ ე ლ ი ა თ ბ ი -
ლ ი ს ე ლ ი“!

...გმადლობთ, დეიდა პრასკოვია დედობისთვის,

ამ ქულებს გაუფრთხილდეთ, ბიჭებო, ბედობისთვის,

ამ ქუდეbs ნამუსი შევუნახოთ, ბიჭებო,
 იმ სახელ-დიდებას ამ ქუდს ვანიჭებო!
 რის ზიზილ-პიპილი, მედალი და ჩინი, რის გალიბანდი და
 რის უჩინ-მაჩინი,
 აი, ჩვენებური ქუდის თვალისჩინი, აი, თბილისური მეტრი
 და არშინი.
 რომ ყველგან, ყოველთვის საჩინოდ აჩინო,
 არა საჩალიჩოდ... როგორც ჩინთა-ჩინი!...
 რომ მხრები კელავ ისევ ლაღად გაგეშალოთ,
 რომ ეს წარუშლელი არც თქვენ წაგეშალოთ,
 რომ ვინმემ და სადმე რამე არ გიშაროთ,
 არავის, არასდროს, არაფერი შეგეშალოთ...

იყო დრო, როცა თბილისში კაცი ქუდით იცნობოდა, ქუდი კაცით
 და ქუდზე კაცს რომ ემახდნენ, მთელი ქვეყანა ფეხზე დგებოდა!
 ნეტა იმ დროს!

ეს ქუდეbs მოდიდან არასოდეს გამოსულა,
 ეს ქუდეbs, თუ ვინმე თავიანი ჩამოსულა
 თბილისში, უცხოთაგან —
 ინდოეთს, ფრანგოეთს, მაშრიყს თუ მადრიბში,
 დაკარში, სენეგალში, მადრიდში, ბილბაოში,
 პარიზში, ლონდონში, სან-რემოში, სან-ლუიში...
 ეს ქუდეbs სუვენირებად წასულა კრუიზში.
 უვლია მსოფლიო, უღვრია ოფლიო,
 ფიც-ვერცხლით შეუკრავს მას ყოვლის-ყოვლიო,
 მთელ დუნიას მოფენილა, ფეხქვეშ არ გათელილა,
 არ გახუხუბულა და არ გაცვეთილა.

უფრო შორიდან შემოვხედოთ:

ქრისტეანეთა მამა ნეტარი ავგუსტინე გაზაფხულის ლიდური ღმერ-
 თის ატიხის ქურუმის სიტყვებს აღავლენდა იესო ნაზარეტელის მი-
 მართ: „ღმერთი ჩვენი ფრიგიულ ქუდს იხურავსო“.

ისაკაც ღმერთივით ქუდეbs კერავდა, ოღონდ კაცებისთვის და ისიც
 თბილისელეებისათვის.. ნუ გაგვირისხდება ფრიგია...

ისაკას ტრადიცია გრძელდება თბილისში —
 მის შეგირდ მიშასთან რიგია.

ერთმა — საქორწილო ქუდი შემიკერეო და შვიდი დაახვედრა — 1 შენ-
თვის, 6 ძეოებისათვისო. მიშას ქუდები მარჯანიშვილის თეატრში
კვაჭი კვაჭანტირაძესა და მის ამფსონებს ახურავთ თავზე და კიდე
იცით ვის.... არც მეტი, არც ნაკლები, საკაცობრიო კაცს, კაც-ფირ-
მას, თანამედროვეობის უდიდეს მოდელიორს თვით ი ვ ს ე ნ — ლ ო -
რ ა ნ ს, ვინც ქედს უხრის ისაკას სკოლას!

ერთიც!...

არც ისე ძველი ამბავია: ბატონ ს ო ლ უ ა გ ა ს,
ფერთ-ფერ-ხორცს — დიდ ესპანელ მხატვარ იგნასიოს ო-
პარიზში, გუდიაშვილის სალონში ლაღოს ფრესკასთან მიხდილი
ქუდი დარჩენია, მასპინძლის დაუხურავს.

საქმე გასჩენია... ლაღოს,

თავქუდმოგლეჯილი გაქცეულა, გზაში დასწევია (თუმც კაოგად
სცოდნია ამ კაცისა და ქუდის ფასი)... თბილისურ ქუდს ფასი უფრო
ასწევია,

ოოო, განცვიფრებულა ღმერთის ტოლა კაცი

და უთქვამს:

— გმადლობთ, მუსიე გუდიაშვილო. იარეთ თქვენი კაცობით, თქვენი
პატიოსნებითა და თქვენი ქუდით!

დიდება დიდოსტატ ბატონ სოლუაგას (ზღაპარს ჰგავს — ლხინი იქ,
ლხინი აქ). დარჩა თუ დატოვა, ღმერთმა იცის. მით იცნო ნახტომი
გვარზე კვიცის!

უფრო აქეთ, აგერ ახლა:

ბ ი ბ ი კ ი ნ გ ს (სუპერგიგანტს, თბილისი რომ „დახურა“ პოპ-მუ-
სიკით) თბილისური კეპ-ქუდი ახურავს.

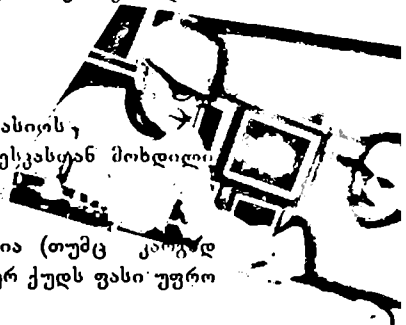
ვერას თავისი ბიბი კინგებიც ეყოფა მსახურად, ამ ქუდზე კაცების
დავადგამ სახურავს,

ხსოვნას არ გავყინავ გულის მაცივარზე

და აქვე ვახსენებ ბიბი ქარცივაძეს, გოგი ქარცივაძეს — ძმებს და
პროფესორებს,

სანამ მოვედები ვერის ღობე-ყორეს.

საცა წახვალ, იქაური ქუდი უნდა დაიხუროო — ამბობს ქართული
ანდაზა, მაგრამ საცა არ უნდა წავიდეს, მაინც ქართული ქუდი ახუ-
რავს და ქართული გულით დაიარება დედამიწის ზურგზე. ისაკას შე-
კერილი თბილისური ქუდები მოუხადეს საქართველოს, დამშვიდო-
ბებისას, ქართველმა ებრაელებმა და ისევ ისაკას თბილისური ქუ-
დები ახურავთ თავზე ისრაელში. „ი ს ა კ ა ს ი“, რომლის სახელს
ვერც წადმართი და ვერც უკუდმართი დრო ვერ ამოშლის თბილისის

სიიდან, რადგან წაღმაც და უკულმაც ერთნაირად იკითხება. დააკვირი-
დი, დაგენაცვლე!

მავან თავში რაც ჩადის, ყურებიდან გამოდის, მავანზე (ბალა-
ხივით) მარტო თმები ამოდის. თვალი თვალს რომ შორდება გული
სხვაფერდებაო, მაგრამ გული თუ გულობს, ყველგან აღელდებაო.
ქადა ორი ხელით და უხელოდაც იჭმება, ანდა განა საქადედ და
საჭმელად ირჯება ეს ქარაგმა—ნაკვესი ქარაგმული გაკვესით, კაცი
ყველგან იცნობა ნათესით და ნაკვნესით. საბაჟოში, არ ვიცი, რა
და როგორ გაიგეს, ჩვენმა ებრაელებმა ოქროს... გული წაიდეს —
მთელი მათი ქონება, მთელი ავლა-დიდება ახლა თელ-ავივიდან
გვიბრუნდება ხიდებად... ძირ-ძველ ძმობა-მოყვრობად, ამ დიდ-დედა-
შვილობად, კაპიკ-კაპიკ ნაგროვებ და დიდ ხელგაშლილობად.

ამას წინათ მწერალი გურამ ბათიაშვილი ესაუბრა ისრაელიდან
ჩამოსულ... (არ მინდა სტუმარი დავარქვა ჩვენებურ კაცს, მით უფრო,
რომ აქედან იქ წასულები თავს „ჩამოსულებს“ კი არა „ამოსულებს“
უწოდებენ) ისრაელის სოციალ-დემოკრატიული შრომის პარტიის
ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს წევრს, ქალაქ აშდოდის მერის
პირველ მოადგილეს ეფრაიმ გურს, გული გადაუშალა და ქართველმა
ებრაელმა ქართველების სახელით ქართველი ებრაელობა მოიკითხა.

მათ ამბავს კი თუ იკითხავთ, წაუკითხავს წაიკითხავთ, ქარ-
თველმა ებრაელობამ თან წაიღო ქართველობა... მათი სულის
ჯანმრთელობა — აქაც-იქაც ქართველობა, ჩვენი გენის მარა-
გია — საიგავო არაკია.

შვილი დედის მადლიერი — ჩვენი მიწის მადლი არი. დედის
ამავს ვერ გადიხდის შვილი, თუმცა ახლა მივხვდი, ვის მი-
რონად რა აჩნია — შვილი შვილსაც გააჩნია!

- 26 საუუნე ვცხოვრობდით ამ მიწაზე. ესაა ჩვენი დედამიწა.
სადაც არ უნდა ვიყოთ და როგორც არ უნდა ვიყოთ, დღესაც ამ მიწის
შვილებად ვთვლით თავს. გულზე დასაყრელი თითო მუჭა ქართული
მიწა ოქროსავით რომ გადაგვქონდა ქისით საზღვარზე, არნახულის
მნახველ საბაჟო მოხელეს თვალები შუბლზე აუვიდა და დეკლარა-
ციის ქაღალდით გათვორდა — ყველაფერი მინახავს, მაგრამ ასეთი
„კონტრაბანდა“ არაო... ტრადიციების შესანარჩუნებლად თავს
ვალდებულად ვთვლით არ მოვწყდეთ ქართულ ფესვს.

33767366 33767366

ვერჯიშვილი

ვერჯიშვილი

აი, ეს ფესვიც, ერთი ძველი თბილისური შტრიხით: მოცეკვავე
ომარ მხეიძის ქორწილის გადასახდელად ქართველმა, ებრაელმა
და სომეხმა კარის მეზობლებმა კედლები გაანგრეს და მერე ისევ
ამოაშენეს. არც დანგრევა უკითხავთ ვინმესთვის, არც აშენება. ააშე-
ნათ ღმერთმა!

იაინი და ლეხეში, ბასარი ტოვებთ თოხლეო,
ნაშა ქამა იეშობს ბაითში დამალეხეო —
ღმერთგამწყრაღმა ხელმწიფემ მანიფესტი გამოსცა,
წელიწადი შევწირე, კაპეიკი არ მამცა.

ახლა ისიც გაიხსენეთ, „სემ სოროკად“ ებრაელობამ რა ცეკვა იცის,
მკვდარს რომ გააცოცხლებს.

ასეა, დაგენაცვლე...

ასე იყოს! სულ გვემდერ-გვეცეკვებოდეს და სიმღერითა და ცე-
კვით ღვების წვერებზე მოგვეაროს პლანეტა. ადამიანი სამყაროს მე-
ფობაზე არ გაქაჩულიყოს და ბუნების შვილობას დაჯერებოდეს.

Тифлис обят молчанием.

В ущелье мгла и дым.

№20

Летают сны мучители

Над грешными людьми,

И ангелы хранители

Беседуют с детьми.

Михаил Лермонтов.

... ვიღაცა ბიჭი ოპერაში კარებიდან არ შეუშვებს და ფანჯრიდან
ძვრება, ანუ იპარება...

ყურადღება!

კარგად დააკვირდით ამ ბიჭს...

გაივლის დრო და იგი დაკაცდება და მას,
არა თუ მეოთხე ქანდრის ქონდრისკაცობა.

ამ ჰიმნთა სასახლის მეფობაც არ აცდება.

ამ ყმაწვილს ახლა, როგორც ხედავთ,
კარისკაცობაში დიდი გამავლობა არ აქვს...

ამ არწივს, მახლას, როგორც მხედარს,

არა ერისკაცობაში,

არამედ სცენის კაცობაში
 ჰქვია აბესალომი, მინდია, ბაში-აჩუკი —
 პეროიკული ქართული სულის აშუღთ-აშუღი...
 გერმანი, ღონ-ხოზე...
 ჰა, მიხვდი, ღროზე —
 ვოდემონი!...
 ნუთუ ვერც ახლა ვერ იცანი ეს დემონი?...
 ღონ... ღონ... ღონ... რეკავენ ქაშუეთის ზარები...
 მთელდება გულების ბზარები.
 სიყვარულის ძალხაზი — მაღხაზი,
 ღონ-კარლოსი, რადამესი, ჰერცოგი, კავარადოსი...
 იგი გახდება დიდი მუსიკოსი — საბჭოთა კავშირის სახალხო
 არტისტი (სულაც არ ვმარჩიელობ ფინჯან ყავაზე) და მას
 ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის
 თეატრში შესთავაზებენ გენერალური დირექტორის სავარ-
 ძელს...
 ამ ბიჭს ყმაწვილკაცობაში არასოდეს ღირსებია სკამი ოპერაში,
 როგორც მლოცველი, ფეხზე მდგარი ისმენდა ჰიმნებს.
 ასე და ამრიგად იგი გახდება გენერალური დირექტორი და
 როგორც ბავშვად — ბავშვობაში, კაცად კაცობაშიც დარჩება
 ბალღივით სწორი.
 მერე ის ჩამოივლის მისი და სხვისი ოცნების სასახლეს
 და იმ პატარა ფანჯრის სარკმელს, საიდანაც ოდესღაც ძვრე-
 ბოდა, ხელს არ ახლებს,
 დატოვებს ღიას,
 რამეთუ, სიჭაბუკეს პირველად ამ ვიწრო სარკმლიდან უმღერია,
 რამეთუ, ახლა ჩვენი მიდის — სხვისი მოდის, მისი ჯერია...
 იგი სიმღერით მოივლის რუმინეთს, ჩეხეთს, ბულგარეთს, სა-
 ბერძნეთს, ფრანგეთს, კანადას, არადა... მოგეხსენებათ, ყველა
 სიმღერით მლოცველის ვალაია, თავისი ფეხით მივიდეს იერუ-
 სალიმში — თავის მექაში და ილოცოს. მომღერლის მექაა —
 იტალია!
 და იგი, ვითარცა პილიგრიმი, უგრძიმოდ მივა, ღვთის დახა-
 ტული საღმრთო ტაძარში — ტარანტელების, ბარკაროლების,
 კაპრიჩოების, ბენიამინო ჯილისა და სხვა ჯილების გაგანია
 ხანძარში.

ყველა გზა რომში მიდისო... მით უფრო კაცის, რომელიც მღერის...

როგორც ქართველი მივა იტალიაში, როგორც ღვიძლი შვილი ერის და არ დაგვიწყებს მერე, როგორც ჩვენში იტყვიან, იტალიურს.

კარუზოს სამოთხეში მიიტანს ბელ-კანტოს, თბილიურ — ლირიულს,

კოლხურ ჰანგს, მთათა ჰიმნს — ბანგს ღვთიურს.

მუხებში გართული სხედასხვა ენაზე იმღერებს სიმღერებს სცენაზე, ქართულ-წარმართულის ანბანზე „ჯამბაზებს“ იმღერებს დიდ ჭირთა თმენაზე, გნებავთ იტალიურად... გნებავთ მეგრულად!

„ვლააფენქ თი დროს, მუჟანსით ვწუხანქ მა, ვართი სიტყვა, ვართი მოქმედება...

ჩქიმი მა ვამარჩილე...

იშენითი ვლააფენქ მა,

უკული მუ, ნუ თუ სი კოჩი რექ?

ვარი, მასხარა.

...სი გემინწყიი, სახე დილაფი,

ხალხი ფარას იგანს, ოკო ოძიცინუე,

თუ არლეკინი კოლომბინას იტაცენს,

იძიცი მასხარა, დო შხვათი გააძიცინე.

სი პრანჭვაში კვილუნქ ოშქურანჯი წვალებას,

დო პრანჭვაში კვილუნქ ოშქურანჯი წვალებას.

აჰ... იძიცი მასხარა, ოკოტახილი ყოროფაშე,

იძიცი მასხარა, დო შხვათი გააძიცინე.“

აბა, მუჭო! — რა გეჭირდა საბიჭ-ბუჭო!

მოკლედ და ბუნდოვნად, ჩვენ შორის დარჩეს რის თქმაც უნდოდა... და თუ იკითხავთ მის შემდგომ ამბავს, მის ავან-ჩავანს — ის ქანდარიდან აღგება და სცენაზე ჩავა, „პადიეზდიდან“ — დო-დიეზამდე სტეჟავს და ავა, „პადიეზდიდან“ დო-დიეზამდე, ანუ სახელიდან დიდებამდე, ანუ პატარობიდან დიდობამდე ილოცებენ ამ ანგელოზზე (ცოტა არ იყოს, შესუქებულზე და მუცლით დებულზე სოლ-სი-ბემოლზე), თბილისელები ხელში აიყვანენ,

ცაში აიყვანენ და ჩაო... ოლიმპოსაკენ!

ღმერთმა მშვიდობით გატაროს, ანჯაფარიძე, ზურაბ!

შენ ჩვენ ქულს იხურავ, ჩვენ შენ ქულს გვახურავ და სადაც მიდიხარ—ხურავ!

მერე ნაჯაფარიძე — ანჯაფარიძე, „სურამის ციხის“ ზურაბის ნატეხი და სეხნია, უბრუნდება სატახტო ქალაქს, სადაც სიკეთეს შეყვრია და ძუძუს ულოცავს მის ფუძესა და ალბგს: „შენ გიმღერი, ჩემო თბილის ქალაქო... სიყვარულზე როგორ გელაპარაკო“... მამა-პაპის წმინდა ძვალშესალაგო, მინდა ავხსნა შენი იგავ-არაკი.

არადა, როგორ გინდა ახსნა 1001 ღამის ზღაპარი-ქალაქი და რით გინდა გააკვიროვო თბილისი, რომელსაც რაც უნახავს, სხვა ვერ ნახავს. გინდ დაიჯერეთ, გინდ არა — ჩვენ რომ ამ ქვეყანაზე მოვდიოდით, დაახლოებით იმ დროს, უფრო ზუსტად კი 1926 წლის თებერვალში თბილისის ოპერის სცენაზე ფეხი შედგა კაცმა, რომელსაც კონსერვატორიის კარები ერთხელაც არ ჰქონდა შეღებული.

ვინ იყო ეს კაცი? რა უფლებით ავიდა სცენაზე?

ეს იყო ერთი ვერისუბნელი კაცი (მოსკოვის ქუჩაზე ცხოვრობდა), ერთ დროს საქართველოს მოწინავე სადროშოს — სომხეთ-საბარათიანოს სარდლების, სახლთუხუცესებისა და მდივანბეგების სახელოს მფლობელთა შთამომავალი, რუსეთის პირველი სახელმწიფო სათათბიროს დეპუტატი, სოციალისტ-ფედერალისტთა პარტიის ერთერთი ლიდერი, არსენ ჯორჯიაშვილის ვეჟილი, საქართველოს სსრ დამცველთა კოლეგიის წევრი, დიდი პოლიტიკური მოღვაწე და ოქრობირი იოსებ (ოსიკო) ბარათაშვილი, რომელიც ოქრო ყელის — იშვიათი ვოკალის გამო აიძულეს (თითქმის ყოველგვარი სპეციალური მომზადების გარეშე), წარმდგარიყო თბილისის საზოგადოების წინაშე სრულიად ახალ ამბლუაში — ოპერა „ჯამბაზებში“, კანიოს როლში.

ასეთი რამ, არ ვიცი, სხვაგან სად შეიძლება მოხდეს.

ეს იყო ტრიუმფი — სამახსოვრო ადრესით, საღაფებით მოოჭვილი ოქროსმონოგრამებიანი თარით (ბარათაშვილების საგვარეულო ინსტრუმენტით), „ორეანტში“ გამართული საბენეფისო ვახშმით — დალოცვილი თბილისის კიდევ ერთხელ დალოცვითა და ჭიქელი ქალაქის სიყვარულის თეთრ ეტლში შებმით, ყვავილების ზღვაში. რომ მიაპობდა ქუჩას ვერისუბნის ერთი ჩვეულებრივი სახლისაკენ და სახლში რომ მიჰყავდა ერთი ჩვეულებრივად არაჩვეულებრივი ვერელი კაცი.

„ჰეი, ვინ მოდის მანდ მომავლიდან?“ — კითხულობს „თბილისი“ და პასუხობს საქართველო:

პ ა ა ტ ა ბ უ რ ჭ უ ლ ა ძ ე!

ჩემი მეგობრის შვილი და ჩემი შვილების მეგობარი, რომლის დაბადებაც მახსოვს. და არა მარტო მე, იმ ბებიჩაქალსაც, ვისთვისაც საქართველოს მატების საქმე ყოველდღიური სამსახურია. მის ხელში ათასობით ბავშვს გაუვლია და ათასში ახსოვს, მოსვლისთანავე როგორ შეძრა მთელი ქვეყანა უჩვეულო ხმით.

მეორე შალიაპინი დაიბადაო, — უთქვიათ მაშინ, როცა ამ ბიჭს ჯერ საკუთარი სახელიც კი არა ჰქონდა. საქართველოში ყველაზე ნეტარი სახელი დაარქვეს — პაატა, ხოლო ბებიჩაქალის გულთმისნობა ზუსტად ოცდაათი წლის შემდეგ ახდა, როცა ინტერვიუერს — ინგლისურ გაზეთ „ტაიმისს“ რედაქტორს მსოფლიოს ახალი ვარსკვლავების დიდმა ნათლიამ და პლანეტის №1 ღირსეოვნმა პერბერტ ფონ კარაიანმა უთხრა: პაატა ბურჭულაძის სახით სამყაროს მეორე თედორე შალიაპინი მოვევლინაო!

პაატა ამღერებული საქართველოა.

ამ ასაკში ადამიანები ოლიმპზე არ დაიშვებიან, მაგრამ ოლიმპოს ღმერთებმა დაუშვეს ეს გამონაკლისი — მისი ხმა გაწვდა ღელამიწის მერიდიანებს:

მოსკოვი — ჩაიკოვსკის სახელობის კონკურსი. პირველი პრემია — ოქროს მედალი; ბუსეტო (ცერდის სამშობლო) — ვერდის კონკურსის ლაურეატის დაუნის გვირგვინი; ფილადელფია — ლუჩანო პავაროტის კონკურსი. პირველი პრემია; ფრანკფურტი — მარია კალასის კონკურსის პირველი ლაურეატი; მილანის სახელგანთქმულ ლა სკალაში სოლო კონცერტი. პავანო („მაკბეტში“), ფარაონი („აიდაში“), ზაქარია („ნაბუკოში“); სოლო კონცერტი ლონდონის სამეფო თეატრში; რამფისი ვერონაში (25000 — კაციან ღია ცის ქვეშა თეატრში), გოდუნოვი — საბერძნეთში და ათენის თეატრის საპატიო წევრად კურთხევა; მოცარტის რეჟივში პერბერტ ფონ კარაიანის ღირსეორობით; ორფეუსის ზეიმი — ვერდის რეჟივში ფილადელფიაში...

ვენაში „პაატა ბურჭულაძის მოყვარულთა კლუბი“ დაარსდა, თავისი დამფუძნებელი კრებით, ავსტრიის სახელმწიფო დეკლან ბეჭდითა და ყოველთვიური ჟურნალით, რასაც ყოველივეს ერთი მიზანი აქვს — იყოს ქართველი მზეჭაბუკის კოლექტიური მეგობარი და გულშემატკივარი.

და კიდევ ერთიც! ახლა მაღლაც ავიხედოთ. ყველაზე ნაღდ დამფასებელს და შემფასებელს — სიტყვა მივცეთ ბოლო ქანდარას! მილანში პაატას კბილა იტალიელმა ბიჭებმა თავის კერპს სა-

კუთარი ფაქსიმილებით აჭრელებული უიშვიათესი — „გალიორკის პრიზი“ გადასცეს და განცვიფრებულმა ღა სკალას გენერალურმა დირექტორმა ცეხარის მაცონისმა აღიარა, რომ ასეთი რამ ჯერ არ მომხდარა!

— Aut Caesar, aut nihil — ან ყველაფერი, ან არაფერი!

როცა ვერდის რეჟიუმში 110 კაციან გრანდიორექსტრთან და 450 კაციან კაპელასთან ერთად მსოფლიოს თანდასწრებით ისმენ ჩვენი პლანეტის ოთხ სოლო ვარსკვლავს: იტალიელ ლუჩანო პავაროტის, უნგრელ ილდიკო კომლაშსა, ამერიკელ სიუზან დანსსა და თბილისელ პაატა ბურჭულაძეს, ყველაზე დიდი მჭევრმეტყველებაა გაჩუმდე, რომ ღმერთებს ანგელოზები არ დაუფრთხო. აქ ლოცვაა საჭირო და მეც თქვენს გულში ვზივარ და ჩემს გულში ვილოცები: „ღედო ღეთისავ, მზეო მარიაჲ“...

პაატა ბურჭულაძის მიერ პაატა სააკაძის შეწვეტილი სიმღერის გაგრძელებას, გაუმარჯოს!

თუ ხარ მისანი — გამოიცანი, რისთვის ვცდილობ და რა მაქვს მიზანი,

თუ ხარ მენცარი, არ უმეცარი, ერთით გიცან და ერთით მიცანი:

თბილისი ჩვენი სიცოცხლეც არი, თბილისი ჩვენი მიზანიც არი,

სიკვდილ-სიცოცხლის დეფიზიც არი, დეფიზიც არი, კუბოს ფიცარიც...

...თბილისთან ერთად დასაფიცარი, თბილისელობით გიცან — მიცანი!...

№ 21

ვინ იცნობდით და ვინ არ იცნობდით,

ვინ იცოდით და ვინ არ იცოდით, რომ

იყო ასეთი კაცი!...

არა ოროსანი, არა სამოსანი, არცა ოთხოსანი, არც მთლად ხუთოსანი, სხვა ფრიადოსანი, სხვა მედალოსანი, ვერელი ხმოსანი, ვერის ქუდოსანი...

ოთარა მგელაძე!

ქუჩის სათავიდან მოპწყდარ მეწყერს ჰგავდა, ბოლომდე რომ მოვდედით ბიჭები,

მოჰქონდა ცა და მიწა, ქვა და ღორღი, მოვქონდით როგორაც ხვინჭკები.

მეწყერთან ერთად მოვარდნილ ოთარას, გაუმარჯოს, ნამდვილ გიყსა და გადარეულს — ქუჩის ყოჩს, ძმაკაცით, კაცობით, თბილისით, სიცოცხლის ეშხით მთლად არეულს.

არეულსა და პირველ „ამრევს“, მთვარეულსა და სულ საკვირველს,

პირველ ჩხუბისთავსა და პირველ გამშველებელს,

შრომაშიც, ხარჯვაშიც, ყველგან პირველს.

სანამ ოთარა მგელაძე დაბოგინობდა, ჩვენს ქუჩას პატრონი ჰყავდა,

სანამ ცუდი კაცის ჯავრს არ ამოიყრიდა, ჭკუაზე შეშლილსა ჰგავდა.

შემხვედრიც ის იყო და გამცილებელიც,

მტერს — მტრულად, მოყვარეს — მოყვრულად ხვდებოდა,

გუშინ ჩვენს ქუჩაზე კაცი მოუკლავთ...

ის რომ ყოფილიყო, ეს არ მოხდებოდა!

ბოროტების სადკენელად აირჩია მან პროფესიაც — კრიმინალისტიკა. ვის გახსოვთ 1959 წლის შემოდგომაზე დიდუბეში მტკვარზე მომხდარი ერთი საიდუმლოებით მოცული მკვლელობა, მთელი თბილისი რომ ააღაპარაკა. ეს საქმე გახსნა „დანაშაულის მუნჯი მოწმეების ალაპარაკების მავსტრომ“ — როგორც ოთარ მგელაძეს ეძახდნენ და როგორც მას მისი დიდი კოლეგები აღიარებდნენ. ცნობილმა საბჭოთა მეცნიერმა, პროფესორმა ა. ვინბერგმა კი ოთარ მგელაძის ერთ სამეცნიერო ნაშრომს „გადატრიალება“ უწოდა კრიმინალისტიკის ისტორიაში.

საქართველოს სსრ იუსტიციის სამინისტროს უფროსი კონსულტანტი ზაალ მესხენიშვილი (გაზეთი „თბილისის“, 1988 წ. 6.IV). „როდესაც ოთარ მგელაძეზე დაეპირე წერა, ჩეხოვის სიტყვები გამახსენდა: „ადამიანში ყველაფერი ლამაზი უნდა იყოს: სახეც და ტანსაცმელიც, სულიცა და აზრიც“. როგორ მიესადაგებოდა ეს სიტყვები მას“ და მიშა ქვლივიძიდან ნასესხები ლექსიც ოთარ მგელაძეზე მორგებული სათაურით —

„კაცი, რომელიც დააკლდა ყველას“...
უპირველესად მის ოჯახს, ვერას,
მის იუნონას — ძეგლთა სწორობას,
საფლავშიაც რომ უწევს ცოლობას.

...მგელაძე მგლობით არ მიხსენებია (ზოომორფიზმში არა-
ვინ ჩამომართვას), უბნის ქვითკირი გულდაგულ მიშენებია
(ალავერდი დღეის ვერამ გამომართვას). ამ ნერგებს, დედის
რძედ, მე ვერეს წყალს ვუსხამ და ვჭვრეტ სხვა რაკურსით.
რაც არ უნდა დაკრას დავიწყების სუსხმა — სეისმომედევია ვე-
რელთა ეს ნუსხა. მარტო ალგეთზე როდი იზრდებოდნენ ამ
მგელაძისთანა მგლის ლეკვები. მათ ღუმილშიც მესმის აწ
დადუმებული იმ სამრეკლოების ეს ზარის რეკვები. უბნის
ბატონ-პატრონები იყვნენ: ფოცხვერიები, ქორიძეები, ჯიქი-
ძეები, ვეფხვაძეები, ლომიძეები... მგელაძის ჯილაგის მელიე-
ბი და მელიავები, კრავივით უცოდველი თიკანაძეები; ჩვენი
საგურამო რჩეულიშვილები — რჩეულთა-რჩეულის რჩეული-
შვილები... წავიდნენ, დატოვეს სახე და სახელი, საშვილი-
შვილიშვილ — საშვილიშვილები!

... ვერის შეღამება და ვერის დიღები — მისი ახალუხის კი-
ლოებ-დიღები, ეს გულით-სულები, ეს სულით-გულები...
ვისი მჯობნის მჯობნი მე არ მეგულება!

ადრე ასეთ ბიჭებზე ლეგენდებს თხზავდნენ,
ჰკითხეთ, ბატონო, აგერ ჩვენს ანტიკურ მეზობელს.

ყალბ დიდებას ისინი კბილს არ უსინჯავდნენ, ბოროტებას
ვერა და ვერ დაუზავდნენ — საიგაგ-ნაგავოდ არ ექცნენ ეზოპეს.
თამაზ მელიავამ, მელიაზე მოგონილი ჭორები, მარტო მისი
გვარიითაც კი გვარიანად გააბითურა.

კაცი სიგრძე-სიგანით რომ არ იზომება,
მთელი სიგრძე-სიგანით დაამტკიცა ბუთურამ,
ცინცაძე ბუთურამ — პატარა კახმა და მისმა ძმებმა — „რიჟ-
თამაზებმა“

და კიდევ სხვებმა, ბიჭად-კაცებმა, რომლებმაც შეძლეს დე-
ვებთან შებმა —

დოდო აბაშიძემ!

თენგიზ კეკელიძემ!

და სხვათა!...

ვერიდან მოსული ვერაზე ვბრუნდები!
ესენი იყვნენ ჩვენი თაობის თავები,
ესენი იყვნენ უბნის პირველი ქულები,
„მამა აბრამის უცოდველი კრავები“.

და თუმცა ჩვენი ბიჭობის დრო წავიდა, მათ ახლაც შესწევთ ძალა, რომ დაიწყონ თავიდან. ახლაც ვერავე ვერ დაგვხედავს ზემოდან ცერად და ახლაც ჭკუას ეკითხება ამ ბიჭებს ვერა. ეს ბიჭები თავიანთ კანონს აწარმოებდნენ და სამართალს თავის გამომცხვარ პურს აჭმევდნენ.

თბილისლობის ასეთ ყაიდასაც თავისი ისტორია აქვს. თბილისის ისტორიაში სწერია, რომ ქალაქის ცხოვრებაში, მის მართვა-გამგეობაში, მის აჟან-ჩაჟანში თავისი სიტყვა ჰქონდათ ასეთ ქულებს და ძველის-ძველ თბილისს მათთვის სახელიც დაურქმევია — ქედხუდები! უხუცესები, თავკაცები, მამასახლისები, რომელთაც სამეფო ხელისუფლება კი არა თავად ქალაქი ირჩევდა. ესენი გახლდნენ „აღმორჩეულნი მოქალაქენი“.

სწორედ ასეთი იყო ეს ახალი ფირმა „ორი ბიჭი“. არ დავგიტოვეს გულში ხინჯი, სატეხი კიჭი; თუმც ბევრ კრეჭიას მოუკეტეს, შეუკრეს კრიჭა და დარჩნენ ასე ჩვენ უბანში ბიჭობის ნიჭად! არც ერთი იყო ლიკურგე და არც მეორე ზენონი, მაგრამ ორივე სტოიკოსი იყო და სტოიკურად აწარმოეს თავისი კანონი — ალალ-მართალი სისხლის სამართალი! იმასაც ამბობენ, ერთი რომელი თავზეხელაღებული ლუციუს ვერაციუსი (იქაური ვერელი, რაღა) თავშესაქცევად ყოველ გამველელ-გამომველელს ალიყურს აჭმევდა — ალევანდებდაო. იქვე მდგარა მისი მსახური — მონა და დაზარალებულებს ჯარიმას უხდიდა, თორმეტ უნციას. ეს რომ ჩვენს ვერაზე ყოფილიყო, კარგ დროსაც გაატარებდა და კარგ ხურდასაც მიიღებდა.

ჯერ არავის არ ახსოვს თ ე ნ გ ი ზ კ ე კ ე ლ ი ძ ი უსამართლოდ და უმისამართოდ მოქმეული ხელი. ეს არ მოხდა. ხოლო რამდენჯერაც მოიქნია, იმდენჯერ თქვენ მტერს მოხვდა. ატლანტის ტალანტით იტივრთა ტვირთი, მისი ბიჭური ბეჭებით ზიდა თბილისის ნამუსის თალი, ამიტომ დადის დღეს ასე მხრებგაშლილი და ლაღი, კეთილი და პატიოსანი... ლამის ერთადერთი ფრიადოსანი ჩვენი დროის „ქუჩის ბიჭებში“. წარჩინების დიპლომოსანი — სულით მგოსანი, დადის თბილისის ქუჩებში, ბაკხის ღონიერი ხელით წურავს ქართულ მტკვანს და ქართულ ქვევრში მასავით ღონიერ ქართულ ღვინოს ასხაობს. ამჯერად, როგორც „თბილღვინოს“ გენერალური დირექტორი.

და აი, მიდგა სიტყვა დო დო ზ ე ც!

საინტერესო ისტორია აქვს დოდოს გვარსაც და სახელსაც... ძველიც, ახალიც. ძველი თბილისის უძველეს დაეთარს შემოუნახავს პირველ თბილისელთა გვარები: ბაგრატიონები, ორბელიანები, ციციშვილები, ერისთავები, ბარათაშვილები, ჯავახიშვილები, ბებუთაშვილები, ბეგთაბეგიშვილები, ხიმშიაშვილები, სუმბათაშვილები, ფალავანდიშვილები, ხერხეულიძეები, მანაბლები, რჩეულიშვილები, შალიკაშვილები, ჩიქოვანები, გურამიშვილები... აბაშიძეები!... ეს გვარის, ახლა სახელის ისტორია: VII საუკუნეში, მტკვრის პირას, ერთ გამოქვაბულში ცხოვრობდა, თურმე, მეუღაბნოე — დავით გარეჯელის ღვთიკურთხელი მოწაფე და ამ უღაბნოს ერთი ღაფერის აღშშენებული წმინდა დოდო, რომლის სახელი საქართველოში დღესასწაულად იქცა და კალენდარში ქრისტიანულ-მართლმადიდებლური ეკლესიის ამალღების შემდგომ ოთხშაბათად შევიდა. იმასაც ამბობენ, ეს კაცსასწაული ძაღლის უბანში დიდ სასწაულებს ახდენდა — ერთი ხელის მოსმით ჭორფლს უქრობდო ბავშვებს სახიდან.

ჩვენი დროისა და ჩვენი უბნის დოდოს ჭორფლზე ხელი არ გაუსვრია, მაგრამ ბევრი მახინჯი კი „გაულამაზებია“. ასე, რომ ისტორიულმა წმინდა დოდომ ძაღლის უბნიდან ვერისუბანში გადმოინაცვლა და თბილისელი ბიჭების კერბად იქცა. მისი ნათქვამი, ნამოქმედარი, არა ანცობად — ბიჭობაშივე იქცა კაცობად და არ არსებობს საკაცეთში აქ ორი აზრი, ხოლო ქალთა აზრს ამ ეტრატის ბეჭედი აზის:

კორა წერეთელი. „დო დო აბაშიძე“. ხელოვნება, 1984 წ.

როცა ომის დროის ვარდისუბნელი ბიჭები წამოიჩინენ, უფროსების თვალდან გაქრნენ და სრული თავისუფლების ნექტარის გასასინჯად სემიონოვკის მთის ძირა დასახლებისაკენ გაიბარნენ. სწორედ აქ ეზიარნენ ისინი თავისებურ რაინდულ კოდექსს. აქ ირჩეოდა და ხშირად მკლავით იზომებოდა მათი ბიჭობა. უფროსებთან ამბის მიტანა და დასმენა გამოუსწორებელ დანაშაულად, ქალაჩუნობად ითვლებოდა და სასტიკი სასჯელით — ქუჩიდან მოკვეთით ისჯებოდა.

აქ ბურთი და მოედანი პატარების იყო... თუმცა, იყო კი? ბიჭუნებს სიცოცხლე გაუმწარა ერთმა უზურპატორმა, უკვე კარგად დავირებულმა, მათზე ბევრად უფროსმა, ახმახმა ტიპმა, ოთხუთხედი თავი რომ ედგა უშველებელ მხრებზე, ქუჩა-ქუჩა უაზროდ დაწანწალებდა და ვერაზე „ბადალას“ კლიჩით დაბაირამობდა. კაპიკ-კაპიკ ნაწებები ფულით ნაყიდ ბურთებს ბადალა კონფისკაციას უშვებოდა და კაი ბიჭი იყავი კრინტი დაგეძრა.

მოკლედ, ბადალას აქ ბადალი არა ჰყავდა და
კაცი არ იყო, არცა კაცსა არა ჰგავდა და,
რადგან იცოდა, ბუზს ვერავეინ ვერ აუფრენდა,
ბიჭებს ძაღლივით უღრენდა და ძაღლივით კბენდა.

ასე გაგრძელდა მანამ, სანამ ღოდოს 16 წელი შეუსრულდა. ეს დღეც
დადგა. კაცობაში ფეხშედგმა, მისი დაბადების დღე ღოდომ იმით
აღნიშნა, რომ ჩხუბში ბადალა გამოიწვია. მუშტის სამართლის ყვე-
ლა თბილისური წესის დაცვით მაგრა აზიარა და უბნის ყოჩების
სიიდან ერთხელ და სამუდამოდ ჩაშოწერა. ვერაზე ახალი ლიდერი
გაჩნდა!

გადიოდა დრო. მოდიოდა სახელი. სიკეთითა და ჯანდონით სავსე
ჭაბუკს ხელი ვაჟაცურად ჩამოართვეს ქალაქის დიდმა ბიჭებმა,
რომლებიც თბილისში ღონისა და სამართლიანობის კულტს ემსა-
ხურებოდნენ. განუზომელი იყო ავტორიტეტი 30-იანი ანუ ჩვენ რომ
ვიბადებოდით იმ წლების ისეთი ფალაგნებისა, როგორიც იყვნენ
არკადი აბაშმაძე, ჯიბო კაპანაძე, ვახტანგ ბარსეგაშვილი... ამ სამმა
წერტილმა გაიხსენოს დანარჩენი!

ისინი ფხიზლად აღევნებდნენ თვალს ძალაში შეშავალ ყმაწვილებს,
რომ ძლიერებს სუსტები არ დაეჩაგრათ, ქუჩის ჩხუბს ბოროტება არ
ჩაედინა, სამართალს პური ეჭამა და წყალიც დაეყოლებინა. თბილი-
სურ ქუჩას თავისი დაუწერელი, ენით აუწერელი კანონი ჰქონდა,
აქაურ ჩხუბშიც კი უფრო მეტი წესრიგი იყო, ვიდრე ჩხუბს მოეთხო-
ვება. აქაურ მუშტი-კრიკს არავითარი საერთო არ ჰქონდა ხულიგ-
ნობასთან.

ერთი დეტალი!

ჩვენი აღთქმული ქვეყნის — არკადიის, ტრიპოლისის ანუ თბილი-
სის არკად-თაღედის ერთი ატლანტის — საარაკო არკადი აბაშმაძის
დისწულების, დიდი დედის თეო აბაშმაძის ბოკერების ამბავი!

თამაზ ცინცაძე დედანთან სწორი, მისი გოლიათი ბიძის ზუსტი
ასლი იყო. საოცრად თბილი გული და მწარე ხელი ჰქონდა. იმ
რკინის კაცის ნატეხი გახლავთ „რიჟას“ უმცროსი ძმა ბუთურაც-
ძმათა ჩხუბი თბილისში ვის უნახავს, ერთი ისევ თბილისურ წეს-
რიგთან დაკავშირებული შემთხვევა რომ არა.

სატირზე ჩხუბი იყო — თამაზი ტოლთან სწორად იბრძოდა. უც-
ბათ, სად იყო-სად არა, ბუთურა გაჩნდა. ჯერ შუაში ჩადგა, პერე
ძმას წაიხოშველა და „რა შუაში“ აღმოჩნდა. სწორედ აქ შეწყდა სხვა-
თა და დაიწყო ძმათა ომი. ვის რა უფლება აქვს, ჩემი მოსაქენევი ხე-
ლი მოიქნიოს და ქალაქში თავი მომჭრასო — თამაზმა.

როლები შეიცვალა. ახლა ის მოჩხუბარი ჩადგა ძმათა — ქორთის —
თუ ძმა ხარ შერიგდით და შევრიგდეთო.

ასე იყო ეს.
ასე არის დღეს?
ერთი ნატვრის ხეც
პგავდა ნატვრის ტყეს!

ახლა ისევ დოღოს ამბავი!

დოდო აბაშიძე აღიარეს. და არა მარტო მისი ზებუნებრივი ღონის
გამო. ბუნებამ მასზე უხვად დაიბერტყა სიკეთის კალთა და უბოძა
ნიჭი არტისტისა, პაროდისტისა, იუმორისტის, მართალი კაცის,
მოსარწმუნისა და ქომაგისა. გაბედულად შეადგა ფეხი სცენაზე, თა-
მამად ავიდა ეკრანზე... ამ გზით გავიდა ის დიდ გზაზე და ამ გზით
მოიარა ცხრა მთა და ცხრა ბარი. 1951 წელს რუსთაველის თეატრ-
ში სანდრო ახმეტელის მიერ აღდგენილ შილერის „ჟანაღებში“
დოდო აბაშიძემ როლერის როლი და მისი დიდი მამის — ვანი-
კო აბაშიძის კოსტუმი მოირგო... მერე აბდუშაპილის, სოსანას,
ბდღვირას, ვამეხ ემხვარის, სეთურის, ციმბირელი პაპის... ვინ მო-
თვლის, რა დროისა და რა ჯურის გმირს აღარ ჩაუდგა სული. გახ-
სოვთ, ალბათ, დოდომ კინოფილმში „სინათლე ჩვენს ფანჯრებში“
მამაკაცის როლის საუკეთესოდ შესრულებისათვის საკავშირო ფეს-
ტივალის მთავარი პრიზი მოხსნა... ნამდვილი ვაჟკაცის როლი იყოს,
თორემ დოდოს მამაკაცის როლის შესრულება არ გაუჭირდება და
მით უფრო მისი თამაში.

... დიდი ბავშვი, ბრძენი და ეპიკურელი — უსაშველო ღონითა და
ჩვილი გულით, კეთილმოწყალები საწყლისა და უმოწყალო არშესაწყა-
ლის...

— მიყვარს, როცა ჩემი ხასიათის კაცებს ვანსახიერებ — იცის ხოლმე,
თქმა. მე კი, თუ მკითხავთ, ჩვენს ცხოვრებაში დოდოს როლი უფრო
მეტია, ვიდრე იმ როლის, რომელსაც ის ანსახიერებს.

გავიხსენებ ერთ ასეთ დეტალს, ვერელებს კარგად უნდა ახსოვდეთ:
როგორც კი კინოფილმ „თეთრი ქარავნის“ გადადება დამთავრდა,
დოდო აბაშიძე დაჯილდოებულ იქნა არა როგორც მსახიობი, არამედ
როგორც მოქალაქე, ერთობ პროზაული და მაინც პოეტური ჯილდო-
თი — მედლით „წყალწადებულის გადარჩენისათვის“ და გაზეთ „იზ-
ვესტიას“ სათაურით — „გენერალური რეპეტიცია“ დაიბეჭდა ინ-
ფორმაცია, რომელმაც მსოფლიოს ერთ მეექვსედს აუწყა, რომ მამის
წყალდიდობით გადარეულ მტკვარში... არა კინოვარსკვლავის დუბ-

ლიორი-კასკადიორი, არა კინოობიექტივის თვალის მოსატყუებლად, არამედ სრულიად რეალური როლისა და კაცური ვალის აღსასრულებლად — ვერის ხიდიდან გადაეშვა ვერის არწივი და მისთვის სრულიად ჩვეული საქმე ქმნა — ადამიანი გადაარჩინა!

— რამ გიბიძგათ, ამ გადარეულ მტკვარში გადახტომა, ეს ხომ სიკვდილის ტოლი იყო, — შეეკითხა რუსი კორესპონდენტი.

— სამაგიეროდ ფასი ჰქონდა სიცოცხლისაო — უპასუხა და ღიმილიც ზედ დააყოლა, — ეს არ დაწეროთ, თქვით, რომ ეს იყო გენერალური რეპეტიცია „ზღვის შვილების“ გადაღების წინ, სადაც კეთილი მეზღვაურის როლს მაკისრებენ... სცენარით ამ მეზღვაურმა ზღვაში კაცი უნდა იხსნას და ამაზე ნაღდი გენერალური რეპეტიცია რა უნდა იყოს.

ესაა დოდო, ყველამ ვიცანით,

ვიცით ის ჩვენთვის რა და ვინც არი,

ვერის მედროშეს

ვერის ალაში!

დოდოს სიცოცხლე!

დოდოს სალაში!

PS. ვერ დაეწია ლოცვა მის მზესა,

ღვებანაკლისი მისი მის ძესა!

მაინც რამდენი თვითნაბადი ჰერკულესები,

რით გავუმკლავდე ამ მხარ-მკლავებს მე, რა ლექსებით?

ყველა თავს ღებდა ყოჩობაზე, არა ოჩნებად...

და ვინც არ ღებდა, იმათ ვთვლიდით სწორედ ყოჩებად.

კოტე წულეისკირს იმსიგრძე ბეჭები ჰქონდა სამ თავს დაიდგამდა და ათი თავი უნდა ჰქონოდა კაცს, რაიმე უყადრისი ეკადრებინა არა მარტო მისთვის, მისი თანდასწრებით სხვისთვისაც.

რისი როკერ-ბრეიკიორ-მეტალისტ-კულტურისტ-ფუტურისტობა, განტელები და კუნთების ბერვა. რაც ჰქონდა ღმერთმა მისცა და კაცს მოახმარა. ჯარში რომ იყო, შუა აზიაში შეიარაღებული ძალების ჩემპიონატი ტარდებოდა ჭიდაობაში. აი, იქ ბაირამალიში კიდევ ერთხელ იბაირამა ვერის გენმა... „ჭიდაობას რა უნდაო“ — ძველი ქართული დოღ-სიმღერის ჟრუანტელით წაქეზებული, ყოველგვარი მწვრთნელისა და წვრთნის გარეშე გავიდა წრეში და წრიდან ჩემპიონი გამოვიდა.

„მარტო აღზრდა რას უშველის, თუ ბუნებამ არ უშველა“.

— საიდან ხარ?

3262200
3262200

37 հրկշի
37 հրկշի

— თბილისიდან.

— ვინ გაგზარდა. — ჰკითხეს

— ვერამ!

და იცოდეს ყველამ, ყველამ,

ბევრი შვილი ზარდა ვერამ.

ზოგმა თვითონ ჭედა ბედი —

ზოგი წერა ბედისწერამ...

თორემ გოგია ქარსელაძეს რა მოერეოდა სიკვდილის გარდა, რომელიც ფრონტზეც კი გაურბოდა ამ ცეცხლივით ბიჭს, თუმცა რამდენჯერ შეპყრია პირისპირ და თვალეში ჩაუხედავს. „სდოე ქარს მინდორშიო“ — ვერც ბრმა ტყვია დასწევია ქარში ქარსელაძეს, ყუმბარის ნამსხვრევებს კი, როგორც ატირებული დედამიწის ცისკენ შებრუნებულ წვიმას, სად შეაფარებდი თავს.

გენერალ გიორგი ყურაშვილის ქართულ დივიზიაში იბრძოდა. 12 ჭრილობა და ერთი იმდენი საბრძოლო ორდენ-მედალი ჩამოიტანა, თუმცა არ იყო ჩინ-მედიის მადეუარი კაცი. მისი ჭრილობა ბევრი მინახავს (როგორც იტყვიან სახეზე იყო), ორდენები კი სიკვდილის შემდეგ დაუთვალეთ.

მზევრავი ყოფილა. ერთხელ ერთ თანამებრძოლთან ერთად, ერთის მაგივრად ოთხი მოენე გაუკოჭია. ამხანაგს ეშმაკობა მოსვლია თავში. — მოდი, გოგილო, ორი ტყვე მივიყვანოთ და ხვალ რომ გაგვიშვებენ დაზვერვაზე, ეს ორი აგერ ბუნქებში გვეყოლება მოყუჩებულიო. — ვაი, შენს პატრონს, ამ ორმა რომ თქვას, ოთხი ვიყავითო, სად მიდიხარ მერე?... — დაოთხილი წაუყვანია ოთხივე.

...სამჯერ მოსულა ჯარისკაცული სამკუთხედი გელოვანის ქალთან, ცოცხალი ვარ, დედა, მეტი რა გინდაო და სამჯერ მოყოლია შავი ქაღალდიც — თქვენი შვილი გმირულად დაეცა სამშობლოს ღირსებისა და თავისუფლებისათვის ბრძოლაშიო. მაგრამ სამჯერვე დაუმარცხებია სიკვდილი, რომლის უეჭველობაში ეჭვი აღარავის ეპარებოდა გარდა თვითონ ამ ლენჩუმის თაბორიდან მოსული და თაბორის ციხე-სიმაგრესავით მაგარი, მაღალი კოშკივით მდგარი, თხემით ტერფამდე (რომელთა შორის მანძილი 2 მეტრი იყო) ლამაზი ბიჭისა, რომელსაც თბილისელი გოგოები გრეგორი პეკს ეძახდნენ. სწორედ მათი განებივრებული თვალების კარნახით იყო დრამატურგმა რეზო ებრაღიმეძემ ეკრანზე რომ შეიტყუა გოგი ქარსელაძე კინოფილმში „პოემა აფხაზ ჭაბუკზე“.

პირველი ბიჭი, პირველი ყამირელი, პირველი მასპინძელი და ბოლო სტუმარი; სხვისი ჭირის გამზიარებელი და ლხინის გამამ-

რავლებელი; მთასავით მაღალი და ბალახზე თავმდაბალი... ერთი უსამართლო ნაბიჯი არ გადაუდგამს წინ, უკან კი საერთოდ არ იცოდა დახვეა. ხომ გახსოვთ, ერთხელ ოფიცერთა სახლის საბილიარ-დოში, კრივში მძიმე წონოსანთა საქართველოს უცვლელი ჩემპიონი და კავშირის არაერთგზის ექსჩემპიონი, ენის შემოუბრუნებლობასა და თავის შეუჯალობაში ღრმად დარწმუნებული, ჩვენი ანდრო ნავასარდოვი (დედამიწის ერთ მეექვსედზე სპარინგ-პარტნიორად და მეტოქედ მხოლოდ ერთადერთი — კოროლიოვი რომ ჰყავდა) უდიერად მოექცა და ამან ისე მოუქცია ყბა, რომ იმას სააუადმყოფოდან შემოეთვალა 18000 მანეთი (მაშინდელი კურსით) გადამიხადოს ზარალის ასანახლაურებლად, თორემ...

— ზემელის დამწვარ აფთიაქში არ მიჩივლოსო — შეუთვლია გოგიას. თუ უნდა, როგორც მოვუქციე ღრანჭი ისე გავუსწორებო. მერე თბილისი ჩარეულა საქმეში. შეურიგებიათ. ერთი ჭიკით შეუსვამთ ორივეს სადღეგრძელო და მტრობა მშობად გადაუკეთებიათ.

...ფრონტზე მოხალისედ წასული, ერთი წლიდან ობოლი 20 წლის გოგი ქარსელაძე, 1945 წლის ივნისში დაბრუნდა.

და შეუდგა დიდი ცხოვრების გზას. მაგრამ აქ წარსული ისევ გადაედგო მომავალს და მოხდა ის, რაც იშვიათად ხდება ისეთ ცხოვრებაშიც კი, რომელშიც თითქმის ყველაფერი ხდება.

იშვიათი ბედი იშვიათ ადამიანთა ხედრია და იშვიათი სიტყვა ეკუთვნის. ერთ მშვენიერ დღეს (თუ ამასაც მშვენიერი ჰქვია) გოგი ქარსელაძემ („გამშველბელს მეტი მოხედს“ მისთვის ჩვეული დაუდევრობა-გაუფრთხილებლობით) კიდევ ერთი სიკვდილი გაათავა. არა შერიგების მანდილი, ორი ხმალივით ხელი შემართა ორ კაცს შუა და მათ შორის ჩადგა. აქედან ერთი მისი მოსისხლე მტერი აღმოჩნდა და ეს ცხელ გულზე მეორემ უთხრა.

უმაჟოდ გაზრდილ, მამის (ლაიფციგის სამხედრო აკადემიის კურსგავლილ პოლკოვნიკ ვლადიმერ ქარსელაძის) უნახავ ბიჭს თავგზა აბნევია, სახლში მოსულა დედასთან, ძუძუზე უბენია, საყვედური უთქვამს და სიმართლე უყითხია. — რაც შვილმა უნდა იცოდეს დედისაგან, შენ იცი, შვილო. იმას, კი, რაც მამაშენს არ დაუბარებია, მე ნუ მკითხავ. ქმრის უბედურებაც მეყოფა, შვილი არ გავაუბედურო. დრო იყო

უბედური და იმ დრომ სხვაც ბევრი გააუბედურაო — უთქვამს დედას.

ეს იყო და ეს.

იმ დღეს იმ ბიჭმა ის კაცი მამის საფლავს დააკლა მისივე ხანჯლით და თავისი ფეხით მივიდა იქ, საცა თავისი ნებით არ ცხადდებოდა.

ჩემი სახლიკაცისა არ იყოს: ცოტნეს ვაჟკაცობის გამგები ნოინის ვაჟკაცობაც გავიგოთ — მთელმა ლეჩხუმმა შეიცხადა ეს ამბავი და მამის მკვლელის მკვლელს მკვლელი არ დაარქვა. კანონიც კი, კანონიც კანონის ფარგლებში მამაშვილურად მოექცა და გოგი ქარსელაძე 28 წლისა დაბრუნდა ციმბირმოხდილი, სასჯელმოხდილი, ვალმოხდილი.

ვერაზე დასახლდა და ვერას თან ახლდა
ჭირშიაც, ლხინშიაც თავისი ავ-კარგით.
აქ მისი ოცნება ახდა და არც ახდა
და როგორც ვიპოვეთ — ისევე დავკარგეთ.

ტყუილად არ უსვრია 1923 წლის 9 მაისს თოფი პოლკოვნიკ ვლადიმერ ქარსელაძეს: ბიჭია, ბიჭიო... ცერად გაუხედავს ცისკენ და დაუყოლებია — ცუდ ვარსკვლავზე ჩანს დაბადებული, ღმერთო, უშველეო.

ვერ უშველა.

ო, როგორ ებრძოდა სიკვდილს და თან სად — ლოგინში, სადაც ვერც კი წარმოდგინა სიკვდილი. მისი ცხოვრების 56-ე მაისის ერთ ღამედ გათენებულ დღეს საკუთარ პანაშვიდს დაესწრო. არ ვაჭარბებ. გინახავთ ან გაგიგონიათ მსგავსი რამ?

შვილებს დაუძახა — წადით, ჩემს მეგობრებს დაუძახეთო, მერე თამარ ერისთავს და მილიცას გამოუარეთ, გიტარა არ დაგავიწყდეთ. უქეიფოდ ვარ, ქეიფი მინდაო.

იქეიფა, ილხინა, შენდობა ითხოვა და წავიდა.

ნეტავი შემოგახედათ ჩემი თვალებით გოგისთვის, უშიშ-უხორცო ყრმობისთვის, მითიურ „გოგ-მაგოგისთვის“, ზოგისთვის თავზარდამცემი, თავგადასმევდარი ზოგისთვის, ასე ხშირ-ხშირად „ზოგი“-ში ჩემი სახელიც ხომ ისმის. სადა ხარ, „ბიჭო, გოგია“, დაგეძებ მაღალურივით,

მწყურისხარ ოჯალეშივით, მოგვშვიდი თონის პურივით.
 შენი ჯიში და ჯილაგი კაცმა სად უნდა ეძიოს....
 სამ ბოკვერს შენსას — სამ-სამი სახარება შეეწიოს.
 თუ შენი გული ედგას და თუ შენი სული ებადოს,
 ეგ შენი დანაკლისი დღე ისევ შენ შვილებს ემატოს.
 თუ ახსოვთ ვისი გორისა, ვისი ღონისა არიან,
 გაგვიხარია, თუ არა... ღმერთო, დაგვწერე ჯვარი.

სტამბაში მინაწერი: მიწამდე თავს გიხრი, ჩემო გოგო! ლოცვა დაგიგვიანე. ჯერ ამ სტრიქონებს დღის სინათლე არ ენახათ, რომ ახალი უბედურება დაატყდა თავს ცოცხალ-მკედარ საქართველოს. უიღბლო ვარსკვლავზე დაბადებულხარ 9 მაისს. შენს შვილსაც შენი ბედი დაჰყოლია — 9 აპრილს დაიღუპა. მოკლეს და გია ქარსელაძის მკვლეელი ცოცხალია. მამის მკვლელს არ შეარჩინე შვილმა მამის სისხლი და შვილის მკვლელს მამა რას უხამდი: ო, როგორ გვაკლიხარ, ბიჭო, გოგია!

ქალაქის პირველი ყოჩიჩ ჩვენებური იყო,
 აზანზარებდა ქალაქს...
 მოდიოდნენ გოგია რებეცა, სვანეთისუბნელები,
 ძმურად უსინჯავდნენ ძალას.
 დაიდეთ გულზე ხელი და მითხარით —
 რომელი ჩემპიონი შეედრება.
 აიდეთ თავზე ხელი და არხარის
 გაიგეთ მთიდან ბარში ვედრება!
 თუ გინახავთ, სადმე სხვა ორი, რეზო ფაღავასთანა ჩხუბი
 რომ იცოდა.
 ჩემ მტერს, ჩემო ძმაო, მისი ტორი, მის ნაჟეჟს პატრონი ვერ
 ცნობდა.
 ფანჯრებიდან, ლოჟა-ლოჯიებიდან გადმოეფინებოდნენ,
 ქუჩაში მოძრაობა ჩერდებოდა,
 ვერელების მუშტი-კრივს, ალალ ჩხუბს
 რომელი ჩემპიონატი ედრებოდა.

ჰკითხეთ, ბატონო, ისტორიას,
 სხვა ყველა ტყუის, ის სწორია!

რ ე ტ რ ო

წარმართული ქართული ეპოსის გმირის ამირანის სისხლი და ხორცი ვართ, სულ ჩაგრულების ქომაგში, ჯაჭვის წყვეტასა და ჭაპან-წყვეტაში რომ არის ზღაპრული ბუმბერაზის ბერძენი პერაკლეს, ბეოტიელ ორიონსა და შუმერთა გილგამეშივით, ოღონდ არამცდაარამც ბებრიკების ხულიგანი მეფის, ბემურაზი ამიკოსივით, სულ მუშტს რომ იქნევდა ბარბაროსივით.

ვერას თავისი გულივერები ჰყავდა. ბიჭად-ბიჭები, საღები და სალამათები, ჩვენი ქალაქის, ჩვენი უბნის გოლიათები.

ღმერთო მიხსენი, გამახსენე მათი სახელი,

შენ მტერს და ჩემ მტერს, მოხვდა, ძმაო, იმათი ხელი.

აღრე თუ გვიან, მეტ-ნაკლებად, ყველა ვახსენოთ. ახლა კი ცოტა, ცოტა უფრო შორს გავიხედოთ.

ვის ახსოვს თბილისური ალალი მუშტი! ხრიდოლი — ცალი ხელით, სალდასტი — ქვითა და ხელით, გატეხილი თავი და მაინც მთელი გული. სიყვარულის ახსნა ჩხუბით, ძმობა, ღმერთი-რჯული!

ვანის ნაქალაქარის გათხრის ღროს, ჩვენი მამაპაპის სამვალეებსა და სარკოფაგებში ქართული კრივის ხელთათმანი უნახავთ.!

საიქიოში მაინც რაღა ჰქონდათ გასაყოფო — გაკვირვებით მნახელებს... ვფიცავ მათ საფლავს, ბოროტება არ ჩაუდენიათ გულზე სამუდამოდ დაკრეფილ ამ ხელებს.

აღდგომის სწორს, კვირაცხოვლობას სცოდნიათ ბიჭებს მელავში მოსინჯვა — ესეც შენი ზემოუბნელ — ქვემოუბნელების ალავერდი და მოსირჩვა.

მუხრანბატონის ფალავანი-ჭონი კვინიხა და გრიგოლ ორბელიანის ლოპიანა, ბებუთოვის თოქმაჩი გულზა, განჯელი ალია... მიდი ლოთიანად!...

ემტრია კუკიელი, ავლაბრელი ლოხოშა... ეყოჩა და ეხოშა...

ჭიანუა, კუნძუა და ოთხი კოლა: სირქია, წითელფუფაკა, ფარქასტუ და ღორ-კოლა...

ეს კოლა, ის კულა — გლდანელი და ნესტორ ესებუა, რუსეთის თორმეტგზის ჩემპიონი ივანე აბულაძე, ანუ ქიზიყელი კამბეჩუა... უხედნის მხედნელი, დაუმარცხებლის დამმარცხებელი, საიმედო და სანდო — კანდელაკი, მცხეთელი სანდრო...

დიდი და პატარა ვერელები — შაშო და გიორგი კახნიაშვილები — რა დედამ შობა რკინის ძმები — გულით ჩვილები, ან გაჩნდა მსგავსი რა საშოში, ჯანში, ბაია — ვერის სინდისი და ნამუსი ჯან-შიბაია!...

ყველა ბესთა ბესი — ვერის პერკულესი, რკინის მკვნეტელი და ფა-

ლაენების მხვეტილი კოსტა მაისურაძე — რისი მაისური და რისი ფიცარნავი, კარგი გამრტყმელი და კარგი ამხანაგი...

თბილისური ასპარეზის გალაენები — თბილისელი მოჭიდავე ფალაენები... წრეში ვიხმობ მეტივე დათა ხიზამბარელს, მედროვე ურეხას, უტებ მეტეხელ ნიკას, აწრდილებს ძველი თბილისის სარკისას — ავლაბრელ სარკისას, თოხანას — სულ აღწუზე რომ იღგა, გაუმარჯოთ, ჯერი მათზე მიდგა...

ვახსენებ თავისი დროის უპირველეს მოქალაქეთ, თავისი მისალაგებელ-მოსალაგებელი რომ მიაღაგ-მოალაგეს.

ახლაც ეძებს ვანი და მისი ძველი ნაქალაქარი,

დღეის ამქარი — მათი სული დღესაც აქ არი...

ასპარეზებად და არა სპირტ, სპორტდარბაზებად: ავლაბარი, სიონის ქუჩა, ძველი აბას-აბადისა და პურის მოედნები... ჰოი, შე ძველო, როგორ დნები ხელში და ქრები...

„იტალიის ბაღი“ (ტრამვაელების სახლთან), ელისაბედის ქუჩა (კლარა ცეტკინი), დიდუბე, გრიშუას ბაღი ანუ ჟანგბადის ბაღიშები, მინდერის ხალიჩები, ლურჯი ცის თაღი...

ნაძალადევი, ხუდადოვი, ფიქრის გორა, ვერის ძველი სასაფლაო — ახლა ბაღი, სახელობით კიროვისა, სპორტდარბაზი ღია ცის ქვეშ — მირონისა, აუდიტორია-ამფითეატრებად თვით მახათას მთა და მთაწმინდა...

ჰაი, დედასა, რა სახელები გაწვიმდა,

ძველი წავიდა, ახალი დაცვივდა,

ძველი მაინც არ გაცივდა...

„ავლაბარი — ტრაბახეცი, უმარხფეცი, დიფვერქსეცი,

ვერელეცი — ყოჩადეცი, ხარფუხეცი — მუშტიხფეცი“...

დმერთი, რჯული, ეს სიმღერაც მაშინდელია,

დმერთი, რჯული, ეს სიყრმე არც ისე ძველია.

კვიცი გვარზე ხტოდა, ისევ, ჰოდა,

ვერა ვერელებით ვერელობდა!

მუშტი მუშტობდა და სამართლობდა —

ქვეყნის საკამათოს კამათობდა!

არ იყო ეს ქუჩური ჩხუბი ასე ხელწამოსაკრავი (ხელს წამოკრავდი და კაი დროსაც გაატარებდი). ბევრი დასაჯეს... თვითონ განსაჯეთ: როცა 1851 წლის 2 თებერვალს სიონის ქუჩაზე ატეხილი აჯალმყალის გამო ხელმწიფემ საერთოდ აკრძალა მუშტი-კრივი, მეფის ნაცვალს მიხეილ ვორონცოვს სანკტ-პეტერბურგში თავად ჩერნიშე-

ვისთვის ბარათი უახლებია და უცდია აეხსნა მისი უბრწყინვალესობისათვის, თუ რა მნიშვნელობა, შნო და ეშხი აქონდა ყოველივე ამას ტფილისისათვის: „მუშტი-კრივის მთლიანად აკრძალვა... დააღონებს აქაურ მოსახლეობას, რომელზედაც შეილიდან შეილზე გადმოდიოდა ეს მათი საყვარელი გასართობი, ასე მჭიდრო კავშირში რომ არის ხალხის ხასიათთან, მათ გმირობასთან, რაც ესოდენ დამახასიათებელია ქართველთათვის და აქცევს მათ ბრძოლისუნარიანად თავისი საზღვრების დასაცავად“.

რას ერჩი, სცოდნია გრაფს თბილისური ხასიათი...

ახლა ისევ ვერას დაუბრუნდეთ, რომ ჩვენი სწორი მკლავ-სასწორი არ გამრუდდეს... არც დღეს, არც ხვალ!

ასე იყო ჩვენს დროსაც.

...აური-ზაური-თავური, არ გაჭაჭანება დანის და რევოლვერის, ლაწალუწი, სარმა, ზედ შუაკაური, აი, „ოლიმპიადა 40“ ჩვენი ვერის! გაცნობის ჩხუბი იყო, აბა, სხვა რა დავარქვა...

ეს სიტყვა არა მაქვს, ჯერ, პირმოსწორებულ-ენამოკოტრი-აღებული,

დამარცხებულს — დამარცხებული არ ერქვა, წაქცეულს — წაქცეული,

არც პატივყარილი და არც გატიალებული...

არც მეტი, არც ნაკლები, ეს იყო, ძმოსან,

ბრალიან-უბრალოდ — ქუჩის პირველობა,

გარტყმა და გამორტყმა, მრავალჭიდ-ძალოსანთ...

მერე კი კოცნა და სიკვდილამდე ძმობა.

პირველად — შე ე ჯ ი ბ რ ე ბ ა,

მერე კი — შე ე ჯ ი გ რ ე ბ ა

და წყენის ახლო არ გაკარება,

პირველად — გ ა ჯ ი ქ ე ბ ა,

მერე კი — გ ა ჭ ი ქ ე ბ ა,

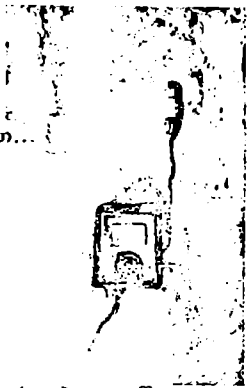
ბოდმისაგან დაცლა და გულზე არ წაკარება.

ფინალი ეს იყო — სადაც იწყებოდა, იქვე მთავრდებოდა შუ-რის თაკარება,

შავ სისხლის დაქცევის დღე იყო, სასწაული,

მტრისთვის — გაკედლება, ძმისთვის — გაკარება!

შეშინებულივით კედელს აკვროდა ქუჩის ერთადერთი ტელე-ფონ-ავტომატი და ამ ჭკუისკოლოფს ზედ ამოკაწვროდა ნე-

ტარხსენებული სახელები მათი. ახლაც კარგად მახსოვრდება
 ჟანგიან ფირფიტას ზედ რაც ეწერა და ზედ რაც ეწერათ:
 „ხანძრის შემთხვევაში დარეკეთ 01-ზე“...
 (გვერდზე კი ნაკაწრი ლურსმნულით და ცერად)
 „შუხურის შემთხვევაში დარეკეთ ჩემთან,
 ღმერთი არ გაგიწყრეთ, მაშ, მე აქ რაღა ვარ,
 არავინ მიქაროს, უნემოდ იჩხუბოს...
 თქვენი ზიარება, თქვენი ძმა — ფაღავა... 3-01-03“

...ასეთი იყო ეს ბიჭი-ლეგენდა, ჩვენი უბანი და ჩვენი ეზო,
 ბიჭი-ჩანჩქერი, ბიჭი-ველკანი, უმოწყალო და საწყალი რეზო.

დავხედოთ კალენდარს.

1941 წლის 22 ივნისია!

კვირაძალს, სვანეთის უბანში (გერმანელთა სასაფლაოს ცოტა ზე-
 ვით, სომხების სასაფლაოსთან) ჭიდაობა იყო დანიშნული, მაგრამ
 ამ დღეს გათენება არ ეწერა.

ეს დღე ისტორიისათვის აღმოჩნდა სხვა ნიშნული...

მსაჯ-მსაჯულად თბილისელებს არჩეული ჰყავდათ ოქროს ხელის
 ღურგალი და ცნობილი ფალავეანი შაშო ვერელი. 22 ივნისს კულას
 ნატეხს ვანო გლდანელსა და ერთ ანაგელ ფალავეანს უნდა ეჭიდა-
 ვათ.

მაგრამ ის დღე გათენდა შავად,

და ჭიდაობა გადაიდო 1418 დღით...

ეს 1418 დღე და 1418 ღამე კი დღე და ღამე ჭიდაობდა მთელი დედამი-
 წა, ცა და ხმელეთი, ელეთ-მელეთი, კაცი და ქალი, დიდი და პატა-
 რა, იყო მტრობა და არ იყო გატანა, იდგა ბნელეთი და ხარობდა სა-
 ტანა... სად ეს და სად ის ჭიდაობა. იქ მარტო კაცი კი არ ეჭიდავებო-
 და კაცს, კაცურად, თბილისურად, ანუ ნამუსიანად და პატიოსნად,
 არამედ დღე ებრძოდა — ღამეს, ცა — მიწას, მთა — მთას, ბარი — ბარს,
 ზღვა — ზღვას, ზესკენელი — ქვესკენელს და არავინ არ იყო ბარი —
 ბარს. იღუპებოდა ადამის მოდგმა...

22 ივნისს თბილისელი ფალავენი ძველი თბილისური გერმანული
 სასაფლაოდან პირდაპირ ახალ გერმანულ სასაკლაოზე წავიდნენ,
 რომ ლოთიანად ეჩხუბათ. დოღობას არტილერიის ბათქაბუთი შერე-
 ბოდა და ზურნობას ტყვიების ზუზუნის, ციდან გაიკრიფნენ ვარს-
 კვლავები, გაიპარა მზე ჩუმად, ატყდა ზარბაზნების ბუზუნის.

...ეს იყო მზის დაბნელება არა მარტო საქართველოში, არამედ სრუ-
 ლად — მთელს საუფლო და სამეუოში.

...მზეს გადაეჟარა ჩრდილების სვასტიკა, რა ღმერთი გაგვი-
წყრა — დაგვსაჯა სასტიკად.

წაგვართვა მამები, წაგვართვა ძმები და სასწოროზე გვეწონი-
და დეიდა თემიდა...

გვზომავდა სიგრძით, თუ გვზომავდა სიგანით, ან ომის სიმ-
წრით და ან შრომის გრიგალით,
ან თავში სიბრძნით და ან გულში ჯიგარით, გვხოტრავდა
ქოჩორს და გვეწოდა შიგანი...

არჩევდა კარგებს და არგებდა მაზარას, საომრად გვეძახდა
დიდსა თუ პატარას,
დიდმა თუ პატარამ ეს ტვირთი ატარა და დღემდე ის დარდი
ქარს ვერ გაატანა.

...ვსვამთ წამსვლელ-დამრჩენის,

ვინ მიდის?

ვინ ვრჩებით?...

საომრად წავიდნენ ვერელი ბიჭები.

რის ტროა, რა ტროა, იქ ჩხუბი იყო და...

სხვა დროა, სხვა დროა და სულ სხვას იტყოდა

თვით ვერგილიუსი... არ ჰგავდა შეიდანს,

ჩვენებურ ჩხუბსა და ვერულ ენეიდას.

ის, რაც იქ ხდებოდა — არ აიხსნებოდა,

კაცი კაცს ხდებოდა, სისხლი იღვრებოდა,

მიწა ცას წვდებოდა, ცა წელში ტყდებოდა,

ცეცხლში იწვებოდა და იფერფლებოდა.

სიცოცხლე კვდებოდა, სიკვდილი ძდებოდა,

ცრემლის ტბა ღვებოდა — წარღვნა იწყებოდა.

...იქნება არ ჰგავდა ენეის კართაგენს ჩვენი საკართანო და
ვერის კართა გენს, არ ჰყოფნის გენია, რომ იქცეს მითოსად.

ეს გენი ჩვენია, ხეს — ნატვრის, ხვითოსაც, ვერა რა ენატრა
უფრო სანატრელი. ოლოლო ჩვენა და... თმებზე მაკრატელი!
ხოტორა ბიჭები ვარსკვლავა ქუდებით, წვივებზე ჭინჭები,
ზურგებზე ფუთები, ცა რისხვით ზევიდან, ზღვა სისხლის — ყე-
ლაძე, რისი ენეიდა და რისი ელადა!

რას ერქვას — ას ერგას, თუ არ იმ სასწაულს? ვის ერგოს ას
ერგას — მითების საწყაო. წერენ და დაწერენ ეკოლოგის წესებ-
ზე, მითებად აღწერენ იმ ჩვენ „მხეც“ მწყემსებზე

ლეგენდებს...

ახალ დროს წარსული ენობა, შინაურ მღვდელსაც ხომ ჭირდება შენობა.

ერთხელ, რით შეისვა ეს შესანდობარი მოვეყვები, რას მოყვა ერთი მეგობარი:

ძველი ვერელია, მერე ვაკელია, ახლაც ვერელად ვთვლი (სოლოლაკელია).

„სამადლოს“ დირექტორს შოთა დანელიას ერთ დროს ერთი ღერი თეთრიც არ ერია, იყო „საქართველოს“ მსახურ-მეტროტელი, საქართველო იყო ჩხენთის ეს ოტელი. როცა თავს დარაჯობ, რად გინდა გუშაგი, გაზომეთ ამ მეტრით ვაჭრობის მუშაკი.

სხვა იმის ადგილზე მილიონერია, კაპიკი არა აქვს შოთა დანელიას. არც სრა და სასახლე, არც სხვა ფუფუნება — ოქროს ხასიათი და ოქროს ბუნება. ვერა და ვერა და ვერ სძლია ცდუნებამ, ამბობენ — კაცია და მისი გუნება. თავს თვლის საქართველოს გულდია მასპინძლად, ზოგჯერ ლხინიცა ჰგავს მარაბდა — ასპინძას. ღვინო ქვევრსაც ხეთქავს და კაცს კი აგიჟებს. მოვლა არ უნდოდა ამდენ გიჟ-ნაგიჟებს!

იმხანად რესტორან „საქართველოში“ ჩინეთიდან რეპატრირებულ ემიგრანტ ცნობილ ჯაზმენ გაბესკირიას დიქსილენდი უკრავდა...
«Когда зажгутся фонари»...

ღვინომორეული და ფეხარეული რაინდ-რინდები — ანუ მემთვრალენი მთვარეულივით დალასლასებდნენ მოქეიფეთა შორის, ხარკი მაქონდათ მემუსიკეებთან, ოფიციატებს ჯონჯოლთან ერთად სულის ულუფას — სიმღერასაც უკვეთავდნენ, გადაეცით მუსიკოსებს ესა და ეს ჰანგი გვაჩუქონო. ეს უკანასკნელნი კი იმათთვის, ვინც ასე ვთქვათ, ყურში არ იღებდა ლუკმას და სიმღერის ფასი იცოდა, სულის საგზაღს არ იშურებდნენ. თუმცა ერთიც არის, თუ კაცი მართო თვალში კი არა, გულშიც არ მოუვიდოდათ, არც მისი ფული უნდოდათ და არც მის ქეიფზე გაივლიდნენ.

სწორედ ასე მოხდა იმ საბედისწერო დღეს.

ინტურისტითა თუ შინტურისტით გაჭედილი დარბაზის კუთხეში ვიღაც ყარყუმმა, ბანჯგვლიანმა და კუნთებდაბერილმა მუტრუშმა, ტატუირებული ხელით, რომელზედაც ტუშით ეწერა — «ИНЖАЮ МУЗЫКУ», ღვინით სავსე კვარტი ყუმბარასავით მოიღერა და მისი ჩიქორთულის თარგმნით მუსიკოსებს იმ დროს გაერცელებული ერთი პოპულარული სიმღერის შესრულება უბრძანა:

— მე ვთქვი, „ქვიშნიოვი ბაღ“... და ბოთლი შხუილითა და წუწაობით დაბსრიალდა პაერში... ის ბოთლი პაერშივე დარჩა, პაერში დაიჭირა ერთმა ვერელმა ბიჭმა (რომლის სახელი არც მაშინ გვითქვია და არც ახლა ვამბობთ მიუხედავად ფაქტის ხანდასშულობისა) და დარბაზის ის კუთხე, საიდანაც ბოთლი წამოვიდა, თვალებით გახვრიტა. დარბაზი გაფითრდა და სული შეეკრა.

მეორე ბოთლიც... პაერშივე გატყდა. ზუსტად ნასროლმა ტყვიამ უმისამართოდ დაიწყო წივილი გაქვავებულ ხალხსა და მარმარილოს სკეტებს შორის.

სულ ერთი წამით გაქრა ღიმილი დარბაზში და მეორე სოლომ-გომორი დატრიალდა. სულ ერთ წამშივე ჩაქრა ეს ცეცხლი და ყველაფერი თავის ადგილზე დარჩა... იმ კუთხეში მიკუჭული სუფრის გარდა, რომელიც ხალხიან-მაგიდიანად ააორთქლეს და იქვე გაჩნდა მილიცია, რომელმაც მაშინვე იყნოსა და იგრძნო დაჭიმული დარბაზი.

— რა მოხდა, აქ? — ჰკითხეს მეტრდოტელს.

— არაფერი, ბატონო, ისეთი არაფერი, ხალხი ელოდება მუსიკას, ახლა ორკესტრი დაუკრავს „ალუბლის ბაღს“. გთხოვთ, მაესტრო!... და მუსიკის სამოთხემ ისევ დაუბრუნა სიცოცხლე შიშით გაყინულ რესტორანს.

— ჩემო ძმაო, მე რომ მკითხო, არიან ამ ქვეყანაზე ვიგინდარები, ბრმა ტყვია რომ დაეწოთ სადმე, ვერ იკითხავენ — საიდანო?... ვინ გვესროლა და რატომო?... ამ საღ-საღამათ ჯამაათში კი ბრმა ტყვიისათვის გასამეტებელი კაცი არ იყო და ვინც იყო, ის გვაში კიდევ გარიყა ამ ალალი ღვინის ტალღამ... ღირდა კი შფოთად? — იხსენებს შოთა, — ეს რომ მოხდა, ფრთხილად გავაპარე თვალი დარბაზისაკენ. ყველა სახეზე აღმოჩნდა, ან იდგა, ან იჯდა. წაქცეული არაფერი ჩანდა. მაღლობა ღმერთს, მგონი გადავჩიოთ...

უეცრად მილიციელებისა და ზამბარასავით დაჭიმული ვერელი ბიჭების გარემოცვაში ვიღაცა უცხოელი კაცის თვალებს წავაწყდი, ღინჯად მანიშნებდა, სუფრასთან მოდიო. მივედი.

— ერთი წუთით, გთხოვთ დაბრძანდეთ, სერ... — მითხრა რუსული ენის ბორძიკით ინგლისელმა ჯენტლმენმა და ჭიქა მომაწოდა, — გთხოვთ შესვათ, სიცოცხლის სადღეგრძელო.

დალახვროს ეშმაკმა, რა ფეხზე ავდექი ამ დღეს. ეს უცხოელიდა მაკლდა მეთქი, — გავიფიქრე ჩემთვის.

— სამსახურში არ ვსვამ, ბატონო.

— გთხოვთ, შესვათ, — დაჟინებით გამიმეორა, — ამაზე უკეთეს სამსახურს დღეს ვერც თქვენ თავს გაუწევთ და ვერც ამ ხალხს, — ორაზროვანი ღიმილით თქვა მან.

— ?!...

— მე, კინორეჟისორი გახლავართ. ნახევარი საუკუნეა ობიექტივის თვალით ვუყურებ სამყაროს, მაგრამ მსგავსი ბატალური სცენა ჯერ არ მინახავს... ჰოდა, გთხოვთ შესეათ ჩვენი გადარჩენისა და სიცოცხლის სადღეგრძელო... თქვენ აუცილებლად შესვამთ ამ სადღეგრძელოს, — თითქმის ჩურჩულით, მაგრამ საკმაოდ ჯიუტად მოთხრა უცხოელმა და სასმისი გაივსო, — როგორც კი დახედავთ ჭიქას, მაშინვე შესვამთ.

ძალაუნებურად გამეცქა თვალი ჭიქისაკენ და ელდა მეცა — გაბზარულ ბროლში შამპანურის ჭავლი ბურღივით ასდიოდა წელან გასროლილ ტყვიას, რომელიც ფსკერზე ედო.

— გაგიმარჯოთ თქვენ, სერ, გაგიმარჯოს ჩვენ, გაუმარჯოს სიცოცხლეს! — სულმოუთქმელად ვრკეე ეს მართლაც სამკვდრო-სასიცოცხლო სადღეგრძელო და პირველი წყენა თუ გაოცება იმ ტყვიასთან ერთად გადავუძახე გამშრალ ხახაში.

— ასე მტერი დაგვეცალოს, რომ სიკეთე მოგვეძალოს, მოყვარემაც დაგვაცალოს, ბოროტება გაგვეცალოს...

ტყვია რამ გადაგაყლაპინა მეთქი, — გაკვირვებით ვკითხე, თითქოს ამ საოცარ ამბავში სხვა არაფერი ყოფილიყოს გასაკვირველი.

— შენგან მიკვირსო, თითქოს იყოს უკანასკნელი ანდა პირველი, მსგავსი შემთხვევა, რისი მსგავსიც არ გაგეგონოს...

სხვა რა მელონა?...

ტყვიასთან ერთად გადავეყლაპე წყენაც, სიკვდილიც, ქელებ-აღაპიც.

— დაბადებულხარ ხელმეორედ სიმწრის ზღვა-ცეცხლში და გიჭამია უცხო კაცთან ტყვიის ფიც-ვერცხლი.

— რაც ვთქვი, ეს ისე, უარესიც გამიგონია,

იმ მხეცს, უთაოს, თურმე ათი თავი ჰქონია ...იმ ჩხუბისთავს.

ღონე ისაა, რაიცაა ჭკუის ძმობილი, რისკი ისაა, რაიცაა კეთილშობილი...

— შენ ტყვია გადაგიყლაპია და ძველ საბერძნეთში მუშტით ჩხუბში გამარჯვებულმა ერთმა კირენელმა, რომ არ ენახათ, გამარჯვებულს ყბა მიმტვრეული აქვსო, კბილები გადაყლაპა.

— რა ჰქვიოდა, მამაცხონებულს.

— მგონი, ევრიდამ...

— რისი კირენე, იქნებოდა, ალბათ ვერიდან.

ვერის ანტიკას ახლდა რაღაც ფანტასტიკური, ისეთს მოჰკრავდი თვალს, რომ არსად მოგვერა ყური.

ამბობენ, აქილევსს ცხრა მუხა დასტიროდაო. რა მოხდა, რეზო ფა-
ლავასთანა ბიჭებზე ერთმა მუხამ ცრემლი ატაროს — ყველამ თავისი
მკედარი იტიროს... ალალი იყოს შენი ლექსი ჩვენ პერკულესზე,
მისი სიცოცხლის ცხრა წყაროდან ხსოვნად ედინოს,
არადა...

სხვა რა აზრი აქვს შზის საგალობელ ჩვენს ალბორადას!... იგი წა-
ვა და სხვაი მოვა ამ საბადნაროს, რომ სიყვარულმა სიხარულის
ცრემლები ღვაროს, რომ ბოროტს სძლიოს და სიკეთის ნერგმა
იხაროს.

№ 23

ახლა კი ჩვენი მამა აბრამის ბატკანი
(ყოველგვარი ირონიის გარეშე)...თითო
ლომად ღირდა თითოეული მათგანი —
გ უ რ ა მ თ ი კ ა ნ ა ძ ე — ჩვენს თვალთა
არეში! იგი, როგორც ყველა მეოც-
ნეზე ბავშვი, მის ვარსკვლავს ეძებ-
და ცაში, მას თვალი ეჭირა მთე-
ბისკენ...დიდხანს უყურა და როცა
მთა არ მოვიდა მასთან, ადგა და,
ვითარცა მოპამედი, გურამი წავიდა
მთასთან.იგი იპყრობდა მწვერვალებს
და მერე ეცოდებოდა დაპყრობილი მწვერვალები —
დაბრწყინებული ბავშვებივით იდგნენ...
სულ აწუხებდა მათი ვალები.
სანამ „ბიწიერ“ საქმეს იზამდა

და უშგულს გულზე ის მიწიერ ფეხს დაადგამდა,
მთებს, მაღალ მთებს ფიფქივით სუფთას,
თოვლივით სპეტაკს, დრუბლების მუფთას,
უბიწობაში უღებდა სურათს.
მის ქალწულობას, მიუვალობას, უკარებლობას, ხელუხლებ-
ლობას, მიუწვდომლობას, ღვთიურ ხომლობას...
თვალებით სვამდა, თვალებით ჭამდა, თვალებით ზღავდა
და ინახავდა —
ძეგლ-სლაიდებად, ფოტომეგლებად იღებდა — დგამდა!

...მან არწივის თვალი შეაჩვია მთას.

კავკასიონზე იწყებდა ფრთების შლას მისი ოცნების ლურჯი ფრინველი...

მისი ფეხი მიწვდებოდა იქ, სადაც სხვების თვალი,

მან კლდეზე დატოვა კლდის ვეფხვის კვალი...

მის მუხლში იდგა მგლის მუხლი, რვალი,

მან მოიხადა მშობლისადმი შობილის ვალი.

ჰკითხეთ, საბჭოთა კავშირის სამგზის ჩემპიონს ჯოკია გუგაევს:

მე ასეთი ძლიერი მთასვლელი იშვიათად შემხვედრიაო...

მეტაფორობას გაუწევდა თიკანაძე თვით ნიამორ-გაეაზს.

მთების დაპყრობა მთა-ბიჭების წილ-ხვედრიაო!...

თუმცა რა ფასი აქვს, ვის ვაწონებთ თავს აწი, ანლა,

ცრუ მოწმეებად როდი დგანან ფასის მთა, ჯანლა,

ანლა პამირი — ანუ ყამირი,

და მთათა მწირი...

უკანასკნელი ფურცელი გურამ თიკანაძის კავკასიური დღიურიდან:

„...ნისლის მიუხედავად შხარას სამხრეთ-აღმოსავლეთ შვეულ კედელზე კონტრფორსით ემოძრაობთ. ამ დღეს 4700 მეტრზე შემოგვალამდა. გაგვადვილა დილის სიცივემ. გზა განვაგრძეთ. ცივი კლდეები შიშველ ხელებს არ იკარებდნენ. გალურჯებული თიხები პატარა ჭდეებს ებღაუჭებოდნენ და ასე ვინაცვლებდით ადგილს. ქარი ისევ ენერგიულად გვახვევს ღრუბლებს. მალე კლდეები დავტოვეთ და გავედით 70 გრადუსიანი დაქანების ყინულის ვიწრო ქედზე. ასეული საფეხურის გამოჭრამ შხარას აღმოსავლეთ წვერზე მოგვაქცია... ამ დროს ჩვენი ოთხეული „აერთებდა“ ევროპასა და აზიას: კონტინენტის თხელი საზღვარი ჩვენ ქარიშხალში გადავლახეთ“... მთაო, გადმიშვი, გადმიშვი... ამ ქარიშხალში გაიულვა და დარჩა დელვად გურამის სახე.

მითხარი, ვინ არის შენი მეგობარი და გეტყვი ვინა ხარო...

მისი მეგობრები იყვნენ: გურამ რჩეულიშვილი, ჯუმბერ მეძმარიაშვილი, სოზარ გუგაევა, გრიგოლ გულბანი, ლენტეხელი და თბილისელი ბავშვები — გია, ლია ... თეთნულდი და შხარა. მთებმა შეიყვარეს ეს ბიჭი და სახლში არ გაუშვეს. დაობლდა ბარი

და გაისმა თეთრი სიკვდილის საუფლოში სვანთა გლოვის
ზარი.

ეს დღე გურამმა იმ დღეს დაინახა, როცა გადაიღო სხვისი
სიკვდილის წუთი —

„მოწყვეტა აილამის ქედიდან“,

ლამის ფეხქვეშ მიწა გაუსკდა და უღო ხახა,
თითქოს გრძნობდა, უმტყუნებდა ბედი და...

ვინ დაიტირებს უკეთესად ვაჟკაცს, ვიდრე თვითონ ვაჟკაცი?...
მთასავით ბიჭი მთიდან, მხრით ჩამოასვენეს სვანებმა
ბარში საკაცით.

ბარიდან შეპბლავის მთას მურმან ლებანიძე,
რადგან სვანთა მხრებზე ახლა კუბო კი არა, ოქროს ქნარი-
ებანი წევს:

„გოი, რა უფერულია სიკვდილი ლოგინში!

ბექნუ ხერგიანს
და ბექნუს ლომებს,
გურამის ნეშტი
უპყრიათ ხელში,
ბექნუ ხერგიანს
და ბექნუს-ლომებს
მშრალი ბურთები
გასჩრიათ ყელში“.

...საუბედუროდ,
ის არ იყო არც პირველი და არც უკანასკნელი,
ცად მიმაგვალს გზად რომ შემოხვდა თეთრი ქვესკნელი.
მაგრამ მითი...
თუმც რის მითი,
აქ არ თავდება...
ვფიცავარ დედას და ვიყენებ ღმერთებს თავდებად.

არ შევარჩინეთ კავკასიონს ცხედარი მისი,
გავიდეთ მხარზე მზისადარი დღისით და მზისით,
და მივასვენეთ საბურთალოს სასაფლაოზე...
შემოგვეჩვია სიკვდილი და ეს არ მოოცებს,
მე სხვა მოოცებს, მეტსაც ვხედავ ზოგჯერ საოცრებს.

არსთა გამრიგე განარიგებს არსთ მისებრ როცა.
როცა ილბალი ჭედავს კაცს და არა პირუჟუ,
მე ის მარცხებს, ამ საოცრებს აღვავლენ ლოცვად.
... დაიქცა ცრემლი, ითქვა სიტყვა, ავუგეთ წესი,
თუმც მისის გულზე დასაყრელად არვინ დახრილ
ტრადიციაზე ვთქვით უარი და უარესი —
საფლავის გათხრამ მოგვიწია ბიჭებს ახლიდან.
რატომ?...

შვილის ცხედარი არ მიიღო მშობლიურ მიწამ,
თბილისის მიწამ გავვაოცა მისი ბიჭები,
და მესაფლავემ:

— ღმერთი, რჯული, ყველა წესს ვიცავ,
მაგრამ...

რა ვქნაო, ძმაო, განიერი აქესო ბეჭები...
ერთნი იტყვიან, რომ ასედაც ხდება ხანდახან,
თუმც იშვიათად... გასაკვირი არაფერია,
მე კი მითქვია, პირს შეკრავდა მიწა ჰა და ჰა,
და ამ საქმეში თვითონ ღმერთის ხელი ერია!
სამარის ფითრმა უქმურივით გადაკრა თბილისს,
დედაბერი კი ყიდდა სანთლებს კართან სიონის
და ღამნაშავე — ჭირისუფლად მშობელი—შვილის...
მთვარის კანდელით ხელში იღგა კავკასიონი!
მთებმა დაიდეს კიდევ ერთი ცოდვა ბარისა —
ჩვენი ბიჭების, ჩვენი სახლის, ჩვენი კარისა,
ჩვენი სიყრმის და სიჭაბუკის ნიაღვარისა,
ჩვენი ქუჩების, ვერისუბნის მზის და მთვარისა,
ჩვენი ჯიშისა, ჯილაგისა, ჩვენი გვარისა!...
სულ სიტკბო მოგცეთ და გაშოროთ ძირი მწარისა!...
არც აქ თავდება მითი, ძმებო, მითი გრძელდება —
ხელაღებულმა მთამ იკისრა ისევ ხელდება,
კაცური კაცი საცა ქრება, იქ არ ბნელდება,
სად უღამდებათ ასეთ კაცებს — იქ უთენდებათ!
გურამი ადგა საფლავიდან, წავიდა მთაში...
მეორედ მოსვლას ჰგავდა ეს დღე სოფელ ლატალში,
კავკასიონმა ნაპრალების შემოჰკრა ტაში,
შურთხმა ირათ შემოხაზა სამიწე ცაში...

ეს ეკლესია მაცხვარიშის იყოს თავდები,
 დიდო სიცოცხლე, იქ იწეები, საცა თავდები!...
 მემორიალებს მულახისას, ბეთქილს, შგარიდას,
 ჭაბუკის ჩრდილი აეტუსა უკან კარიდან...
 იქნებ არ გჯერათ სასწაული, ხალხნო, ერიპა,
 ჰკითხეთ სვან ბიჭებს, ჰკითხეთ უშგულს, ალპიურ რიპას —
 რაიცა ძეგლად მათ დაუდგეს ძმას და მეგობარს...
 ბორის კახიანს, მის ლომგულებს ესეც ეყოფათ
 სახელ-დიდებად, უკვდავებად, სულის საგზადად —
 გაბლიანების, ხერგიანების, გელოვანების, თიკანაძეების —
 ილიას, მიხეილის, მირზას, გურამის...
 სხვათა და სხვათა — მათა ვეფხეების — მათ ალალ ძმათა უკვ-
 დავებაში გადასაგზავნად!...

უნახავს ვინმეს ქალი ფლობდეს სავარძელს მახვშის...
 შეუვალა და უდრეკი კანონი მთაში.

არა სჭირდება ამას დიდი ფიცი და მტკიცე,
 რაიც დღეიდან ღმერთმაც იცის და კაცმაც იცის.
 ზღაპარია თუ ზღაპრულია ცხადზე-ცხადია,
 თიკანაძენი გურამის გზით მთაში ადიან,
 მთის ძმადნაფიცნი, ყმადნაფიცნი და ცხადლივ ეხედავთ,
 რომ შვილის ადგილს საკარცხულში იკავენს დედა...

დღეს 1981 წლის 12 სექტემბერია. ეს დღე გურამის დღეა —
 ბარში მისი გარდაცვალების და მთაში მისი მეორედ დაბადების დღე.
 ამიერიდან ამ დღეს სვანეთში გურამობა ჰქვია. მახვშის სავარძელში
 ჯდება გურამით უბედური და გურამით ბედნიერი დედა
 და შვილის ხატის წინ ლოცვას აღავლენს:

—მე მჯერა,
 ვიდრე იქნება ლატალი,
 ვიდრე იქნება სვანეთი,
 ვიდრე იქნება საქართველო,
 იქნება ჩემი გურამი!

ამ სტრიქონებსაც დღის სინათლე ჯერ არ ენახათ,
 რომ მთაში ახალი ტრაგედია დატრიალდა...
 ამ სტრიქონებს, თურმე უნდა გავესისხლეთ ხელახლა,
 ახლა მთაში მთის არწივი გატიალდა...

საავტომობილო კატასტროფის დროს ტრაგიკულად დაიღუპა თავად ბორის კახიანი — სიკეთით სავსე კაცური კაცი... სვანი ახალგაზრდობის თავკაცი, მშრომელთა დეპუტატების მესტიის რაისაბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე, რაიონის აგროსამრეწველო გაერთიანების თავმჯდომარე, 15 წლის ასაკში უკვე საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი სამთო-სათხილამურო სპორტში, ყოვლად კაი ყმა და საყოველთაოდ აღიარებულ კაი ყმათა პატრონი, არა დედით — ბედით ქმა, ადრე წასული ბიჭების ხსოვნის პანთეონის პირველი ჭირისუფალი და სულისჩამდგმელი... რომ წაიღო და აღარ დააბრუნა ენგურმა.

„როგორ არ გავიხსენო... ლეგენდად ქცეული ბორის კახიანი. რა გული და რა ძალა უნდა ჰქონოდა ამ ერთ კაცს, თავის დროზე ასე რომ დარაზმა მთელი სვანეთი შიშველი ხელებით, ცარიელი ჯიბით და დიდი გულით...“ („ლიტერატურული საქართველო“, 1988, 23. IX. ვაჟა გურგენიძე — „განსაცვიფრებლად არის მთავარი“)

„ვიზიარებთ რა ჩვენთვის საერთო ამ დიდ მწუხარებას, გთხოვთ, ჩემი უღრმესი სამძიმარი გადასცეთ ბორისის მშობლებს, მეუღლეს, ძმებს, ახლობლებს. რაც შეეხება მის ვაჟს, რომელიც ჯერ მხოლოდ ორიოდ წლისაა... მწაშს, რომ მისი სახით ჩვენს ქვეყანას ეზრდება მამის ღირსეული თვისებების ღირსეული მემკვიდრე. ე დ უ ა რ დ შ ე ვ ა რ დ ა ძ ე“ — მოვიდა სამძიმრის დეპეშა დედაქალაქიდან. პირველი გურამობიდან ზუსტად წლისთავზე გურამ თიკანაძის დედა ლატალში მეორედ ავიდა მეორე შვილის დასატირებლად.

გ უ რ ა მ თ ი კ ა ნ ა ძ ე და გ უ რ ა მ რ ჩ ე უ ლ ი შ ვ ი ლ ი, მთის ენაზე რომ ვთქვათ, ბეწვის ხიდის, ერთ ბაწარში ჩაბმული ანუ თოკის მეგობრები იყვნენ და ეს მოუთოკავი ბიჭები სიყვარულის, ბედისწერის ბეწვზე ეკიდნენ — ერთი მთამ ჩაყლაპა, მეორე — ზღვამ. შავ ზღვას ეს ცოდვაც ეყოფა შავად სახსენებლად.

სიცოცხლეშიც, აქაც — იქაც, ერთად იყვნენ და ერთად არიან გურამები: ერთხელ გურამ რჩეულიშვილს კლდეზე ლოდმა უმტყუნა და გურამ თიკანაძე იყვარა; ერთხელ ცივ-გომბორზე გოგო-ჭურებს ჯირითში ბატკანი მოუგო და დაკვლას გადაარჩინა; ერთხელ ალავერდობაზე გაღეშოდ თუშ-ლეკებს ცხენი მოსტაცა და მღევრებს გარიდებული იქ ავიდა, სადაც ბევრის ლოცვაც ვერ აღწევს — ალავერდის გუმბათზე. ღმერთო უშველეო — დაადევნეს თავად მღევრებმა თავსეხელადებულს და ღმერთმა შეაშველა ხელი; ერთხელ კალ-

მით ნახატი ქურთი გოგო მოიტაცა და ხატად აქცია; ერთხელ მუხ-
ლებამდე შევიდა გაზაფხულის გამოსათხოვარი წერილებით დახვ-
ეებული შემოდგომის ფერად ფოთლებში და „შრიალით გაიარა“;
ერთხელ ზემელზე ნუგზარ წერეთელს უთხრა — გაშიფრთხილდი, ბი-
ჭო, ხომ იცი მე დიდხანს ვერ ვიცოცხლებო; ერთხელ ვერის ხიდ-
თან მათხოვარს შარვლის ჯიბიანად აჩუქა რაც გააჩნდა; ერთხელ
სერიოზულად იხუმრა; „შეისყიდეთ ტელევიზორები, აქ შეიძლება
ნახოთ გურამ რჩეულიშვილი!... ეს ერთადერთი ადამიანია, რომელ-
ზეც ღირს, საერთოდ წერა და ლაპარაკი... მე მინდა წავიჭოროო
ჩემი ცხოვრების შესახებ...“

მე დავიბადე თქვენთან ერთად... ვიცვამ თქვენსავით „ბუტილკა“
შარვალს... არ ვატარებ ქუდს... დავდივარ უპალსტუხოდ, გადღილი
გულითა და მძიმე მაღალყელიანი ფეხსაცმელებით... ერთნაირად
მადგება ოპერაში და მთაში, კინოში და ჩხუბში... პირველი ჩემი
სიყვარული დაიწყო, როცა ვიყავი ხუთი წლის... მე ისევ დავრჩი
მუდმივი შეყვარებული... მე მიყვარდა ანა კარენინა...”

ერთხელ ნიაზი დინახა ქუჩაში, მიხედა, რომ ამ ბიჭის დაკარ-
გვა არ შეიძლებოდა და გადაარჩინა მოთხრობაში: „ნინიკო, ნატო,
— სული რომ შეუბერო, გადაუარდება“.

მან იცოდა, რომ ადამიანს ისე უნდა უბერო სული, არ გადავარდეს;
მან იცოდა, რომ „ვნების სიმძაფრე შენებაშია და არა აშენებულთ
ტკობაში“; მან იცოდა დიდი ცხოვრების დასაწყისში დასასრული რა
ახლო იყო. „მე ახლა ოცდახუთი წლისა ვარ“ — წერდა იგი. „ჯერ
ჩემი სიკვდილი შორს იყო, სიცოცხლე მინდოდა“. იგი სხვისი გუ-
ლის ფსკერზე კითხულობდა იღბალს და საკუთარს რით ვერ იცნობდა.
იგი გულთამხილავი იყო და ფინჯან ყავაზე როდი იმარჩიელა — „სი-
კვდილი მთებში“, „მუნჯი ახმედი...“, „ნელი ტანგო“, „კა და კო“...
სწყუროდა სიცოცხლე, ვერ ძლებოდა სიყვარულით, თვალი ეჭირა
საქართველოზე და მისი გულივით—თბილისურად ფეთქავდა: „ალა-
ვერდიდან გასცქეროდა კახეთის შავი კლიავისფრად დაყურსულ
ქედებს, კობტა გორიდან ბაკურიანს გადმოჰყურებდა; ცხრაწყაროს
უღელტეხილზე შხის ამოსვლას ხედებოდა; შატილის კლდოვან და
ალაგ-ალაგ სამართებელივით ალესილ ბილიკებზე უბელო ცხენს
მოაქროლებდა, უფლისციხისა თუ ხოვლეს მიდამოებს აკვირებო-
და, მყინვარწყვირიდან თუ შხელდიდან გადაშლიდა... სამყაროს შეკ-
ხაროდა, დაკით გარეჯის უდაბნოს შემოგარენსა თუ მუდანლოს
ცხელი შხით გახუნებულ კელებზე ნადირობდა, ცივ-გომბორზე ჩა-
მავალი შხის სვედიანი სილამაზით ტკებოდა“. აულაგებელი სუფ-

რასავით გაშლილი საქართველოს — ყვარლის, ახმეტის, გრემის, მუკუნის, თელიანის, ოჯალეშის, წინანდლის ფესვზე მსხმოიარობდა და ზიარების მტევნად იწურებოდა.

საქართველოში — ვეფხის და მოყმის საჭირისუფლოში, უცხოთა სანათესაოდ, ერთი საუცხოო ქრისტიანული ჩვევა გვაქვს — ნათელ-მირონობა, თბილისში კი სამშოდ და უცნობთა საცნობად სიცი-ლიც მუშაობს — ბიჭო, მე და შენ ნათესავეები ვართ, რადგან ჩემი ბებია და შენი ბებია, ორივე ბებიები არიანო. გურამ რჩეულიშვილს, ღვიძლი მამის — აკადემიკოს მიხეილ რჩეულიშვილის ჯიშიც რომ არა, ერთი ბებიაც ეყოფოდა ჯილაგად მთელი საქართველოს სა-ბებიეთთან და მათ მონაგართან სანათესაოდ — დიდი ივანეს და — საშა ჯავახიშვილი. ორი გურამის ჯიშ-ჯილაგი დღეს მათ ორ ქა-ლიშვილში ორ იად ხარობს.

გურამს სურდა ჩუმად ეხნა და ეთესა საქართველოსთვის; გუ-რამს სურდა სისხლით ეწერა მისი ახალი ისტორია და მისი დიდი წარსული აწყოდ ექცია — სამომავლოდ. ამიტომ ამზადებდა ლადო ქოქიაშვილს ალუდა ქეთელაურად, ამიტომ ეზზადებოდა პაატობის-თვის. არ დაცაღდა. ამიტომ მისმა მძაყაცებმა გურამ გვეეშიძემ, შოთა მირიანაშვილმა და მათმა ვაჟებმა მიხა-გიორგიმ ვერც ამ არ-გასამეტებელი ბიჭის სახელი გაიმეტეს, ვერც ხვესურეთის ერთი ულამაზესი მწვერვალი უსახელოდ და გურამის სახელით დგას ახლა იგი მთებში ამ მთა ბიჭის მოსაგონარად.

მას სულ ოთხი წელი ეყო დაოთხილი ეგლო დიდი ქართული მწერლობის ასპარეზზე, რომ „ფუჭად არ ჩაეარა ამ განწირულ სუ-ლისკვეთებას“ და დარჩენილიყო. ასე გაჩნდა ერთ ძველ თბილისურ სახლზე კიდევ ერთი მემორიალი და ლითონით ამოტიფრული სი-ტყეები: „ამ სახლში დაიბადა ცნობილი ქართველი მწერალი გუ-რამ მიხეილის ძე რჩეულიშვილი“.

ასე იქცა 26 წლის ბიჭი ხელთუქმნელ ძეგლად!

ნ უ გ ზ ა რ წ ე რ ე თ ე ლ ი: „მე ახლაც ოცდაექვსი წლისა ვარ“.

„ვაკის სასაფლაოზე, ერთი, სხვებისაგან მკვეთრად გამოჩეუ-ლი ქართული საფლავი გაჩნდა მომწვანო ფერის ქვის მონოლითით დაფარული, რომელზეც გურამის მეგობარმა მოქანდაკე გოგი ოჩია-ურმა გატკენებული ცხენი, მასზე ქაღალდის გრაგნილით ხელში მოხდენილად მჯდარი ჭაბუკი, მზე, მთვარე და უსასრულობის გზა გამოსახა“.

კაცის ყველაზე ცოცხალი საფლავი კაცთა გულია,
რა ჰქნან ამ ბიჭად-კაცებმა თუ კვლავ სიცოცხლე სწყურიათ.

იმედი საფლაგშიც ცოცხლობს — იმედი სულის პურია,
სანამ ჩვენ ვცოცხლობთ — ვაცოცხლებო, სანამდე გულობს
გულია.

გურამ რჩეულიშვილის ჩვენს გულში დასაპარხად კი ოთხ სტრიქონს
ეპიტაფიად წავაწერ გულის ფიცარს:

აქ მარხია თბილისელი ბიჭი 26 წლისა —

26 გაზაფხული და სამთარი თბილისისა.

ერთხმად ითქმის მხოლოდ მისთვის ჩვეული ხელგაშლილობა,
ღმერთმა გვარში მოაგვარა მისი რჩეულიშვილობა!

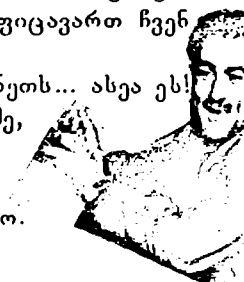
№ 24

საერთოდ თუ ეთქმის კაცს მზეთუნახავი (ამ სიტყვას ქალებ-
მა დაადეს ტაბუა), სხვაზე ვერ იტყოდი, და თუკი იტყოდი,
ის იყო ვერელი, ჩვენი მზეჭაბუხა. ბევრი იარა თუ ცოტა იარა,
გადაიარა ცხრა მთა. წისქვილი თავზე დაიტრიალა, ნახა
სიავე უამთა. მესთან რომ წავიდა საჩივლელად, მაშინ ბიჭი
იყო ღაბუა, მისი მზე იქეთობას ჩაესვენა და დარჩა „უმზეოდ“...
ჭაბუხა!

და როცა აღმოხდა დიდი მზე, სამზეო გამოამზეურა, რა მოხ-
და — გამოხდა მისი ზნე — ათუთაშხა — ამზეურა. ადგა და
აჩინა მის ხნულში — როგორ, რისთვის, რატომ, რათა. რომ
გადაერჩინა სხვის სულშიც კეთილი აბრაგი დათა. რა ფა-
თერაკებს არ აზიარა, ატარა ამ ქვეყნად მართლად, თავადაც
საკუთარ გმირივით იცხოვრა. უხედნი უღაყი მართა. მანდა-
ტურთუხუცესი და ეჯიბი, ეჯიბრა თვითონ თუთაშხიას, ჭაბუხა
ამირეჯიბი — მახვშებში პირველი მახვშია! ვფიცავართ ჩვენ
იმის მზეს — ასეა ეს!

პკითხეთ, ბატონო, ზარანდიას, სეგედის, ასინეთს... ასეა ეს!
რაჟას, მორდუხას, ყვავას... ა, დღე და ა, ღამე,
მერე არ დამბრალდეს მე!

...თავად დათა თუთაშხიაც ვარდისუბნელი იყო.
(ვინც შენი მტერია — ის ჩემი მტერია)

ამ ბიჭზე დღეს სულ სხვა სიმღერებს მღერიან,
დიდი თუ პატარა, ერიან—ბერიან,
მელვინეთუხუცეს ოთარის ჯერია,
გიორგი X-ს ვერაზე ელიან.

და. ეს მელვინეთუხუცესი“, მეფის აღნაგი ჭაბუკი, ვერისუბნელი „მოგვის“ — უკანასკნელი ქართველი მოპიკანის ბატონი კონსტანტინესა და ბრძენი და მით უბედური ხელმწიფის პირით თავის ერთგულ ყმას პიპა უშიშარაისძეს ჩვენი შამა-პაპის გენის აღსარებას აძლევს: „... მივდივარ ამ სოფლიდან, პიპა, უამბე ჩემი ნათხრობი, ვინც მომიკითხოს... ყველა ღირსება და ყველა ნაკლი ჩემი ხალხისა მიტარება... ოდითგანვე ასე მოგვდგამს ქართველებს: მუდამ ჩვენს სიმცირეს მივტიროდით, რადგან მტერი აურაცხელი გვეავდა მუდამ, მაგრამ დიდი კაცი თუ გამოგვერია, მას ისე დაეკორტნით, როგორც დაკოდილ ძერას ყვავები.“

გმირი სიკვდლისათვის როგორი გასამეტებელია... ან როგორი დასაჭერია სიკვდილი?...

რას იზამ, როცა გაუკეთებელიც გასაკეთებელია, როცა გასაცოცხლებელია გმირთ-გმირი.

მელვინეთუხუცესი — მარადი ჭაბუკი, ვით შვენის დევგმირთა ძუძუმტეს,

სახლდება მათ სულში —ზნე სრულში, ზეკაცთა როლისთვის სიცოცხლეს იმეტებს.

გარდაისახება სახებად და ხატად, რამეთუ წინაპრის ვალი აწევს — ნიკალად, გიორგიდ, თუთაშხია დათად...

ასე გაიჭრება ის ერთი იმ ათად და

კაცს — მეფედ, მეფეს — კაცად აქცევს.

№ 25

ვინც იცის ორჯერ ორი რამდენია, დიდი არაფერის ჩამდენია.
გინდა გაუძარჯოს, გინდა არა.

ვინც იცის ფილოსოფია, თეოსოფია, ასტრონომია, გრამატიკა,

გეომეტრია, ტრიგონომეტრია... ისიც ეცოდინება, რომ ეს არ
ნიშნავს, იგი მეტრია. გინდ გაუმარჯოს, გინდა არა.

მაშ, ვით ვარჩიოთ რა და რითა სჯობს.

ვინც ძმობა იცის და კაცობა, მას გაუმარჯოს! და კიდევ იმას,
ვისაც შეუძლია ავი კარგად აქციოს და შავი თეთრად!

არც ალ-კაპონე, არც ლაეი ლუჩიანო, არც მიშა კულტიაპი – მა-
ფიის მეფეები, ჯანდაბაძე გზა ჰქონიათ. მე მგონია, როგორც არ
უნდა გამრუდებოდა ჩვენში გზა კაცს (თუმცა ეველა თავისას აჭე-
ნებდა)

ჩვენს წრეში გარეწარი ვერ გაიჭაჭანებდა.

როგორც გინდა გაიგე, „კულმართიც წაღმართი იყო!

...ახლა მარტივით „მარტივი“ ანუ რთული პორტრეტის ხატ-
ვას ვიწყებ. მჭირდება შავ-თეთრი საღებავი!

ერთხელ მეც გაეუჩითავ „კარტსა“ და ნუ მიწყენს. ვნახოთ
რა ჩიტია, რა ფრთოსან—რა მღებავი.

თავს არ ვდებ, ღიდი ანგელოზები არცა ჩვენ ვიყავით, მაგრამ
პანოპტიკუმში თუ გნებავთ, ნაღდი ეგზემპლარი... უუუიშვია-
თესზე იშვიათი იგავი... საიგავ-არაკო პატრონ-ცოცხალ-მკე-
დარი. ის იყო, რაც იყო, „საშიში“ კაც იყო, ზოგთათვის სა-
ციხო, მან გვიყო, რაც გვიყო.

ჩამქრალი ალი და ჩამდგარი გრიგალი, ქართან ქარიშხა-
ლი—იყო და არ იყო...

არა, განტყეების ვაცი არასდროს ყოფილა, საკუთარიც ყოფ-
ნიდა სხვისი არ დაებრალებინათ. ის კარგ დედ-მამიდან
დედაშობილად შობილა,
სხვა ხიფათ-სიფათი არ აეფარებინათ...

უაღერსო ბავშვობა ჰქონდა.

...მას 37-ში მამა დაუჭირეს, აუტკივებელი თავი აუტკივეს;
57-ში სხვა ფიქრი გაუჩინეს — 20 წლის მოკლული გული
„მოურჩინეს“...

მანამ კი სანამ ამ დრომ და ხანამ — კეთილმა ბოროტს სძლია
ბოლო-ბოლო, მანამდე—მანამ, ხანამდე—ხანამ, უღვთოდ და-
ტოვა ღვთისანაბარა.

ხელი ჩაიქნიეს, ხელიდან გაუშვეს და რახან აუშვეს, იმანაც
აიშვა.

რაღაცა შეცდომა, ალბათ, ჩვენც დავუშვიტ... ავკაცის ცოც-
ხალ-მკვდარი არ გაიშვა.

...დაიწა ის ქუჩაში ცარიელ-ტარიელი, თუმც საავთანდილოდ
მონათლა ნათლიამ...

უსახლოდ, უკაროდ, უკაც-უპატრონოდ, თქვენ იცით ბიჭს-ბი-
ჭად, კაცს-კაცად არ თვლიან.

არა და რა მამა, არა და რა ბიძა,

ფრიდონ და მიხეილ ჯავახიშვილები!

დიდი მიხეილი!... ვფიცავარ საფიცარს,

ამ ძმებს კი შეეძლოთ ეზარდათ შვილები.

ერთ დედ-მამიშვილებს, ძმებს ჯავახიშვილებს, შვიდ ქალში —
მშვიდ ქალში ერთი ძე ებადათ.

ეს შვიდი ასული — შვიდი ფონს გასული,

ძე?...

არ ბრუნდებოდა ენა მის ქებადა.

ქაჯეთ-საქაჯეთის შავი რისხვა იყო, ერთ დროს რქებიანებს
„ჭედავდა“ ნალითა,

მერე ცხოვრებაში გზები რომ გაიყო, მან გამოგვაცილა საწ-
ყალი თვალითა.

თავიდან ყველაფერი კალმობანათი დაიწყო, იმისი საქმე კი
იმან გააძნელა,

ჩვენ დავამუხრუჭეთ (კიჭობანაზე გავჩერდით),

მან ფრთები გაშალა, ისევ გააგრძელა.

თანდათან შეტოპა, აზარტში შევიდა (შემსვლელი ბევრი მი-
ნახავს, გამომსვლელი ცოტა),

ხელი მოსდიოდა, ხელიდან მიდიოდა, ქარს გაჰქონდ-გამოჰ-
ქონდა, რაც ქარით ჰქონდა.

ქარი კი ქროდა და ქროდა და ქროდა,

დროც ქართან რბოდა და რბოდა და რბოდა...

მაშინ ვინ ფიქრობდა. რომ ფული ღირს დრო და,

რა ღირს და რამდენი, რა-როგორ, ჰოდა...

ქარის მოტანილი ისევ ქარს მიაქვს, ქუჩაში ცვდებოდა ეს
ქუჩის ბიჭი,

რის სახლი, რა კარი, წიგნი რას ჰქვია, რა ფუჭად ცდებო-
და ხალასი ნიჭი...

ვის არ აგიუებდა ეს ურჩი ბიჭი!

...ძველი ვერის სასაფლაოზე, რუსების ეკლესიასთან ყომარს აგორებდნენ ხოლმე, ყომარბაზები.

მამონი ანუ მაყუთი იყო მათი ერსადერთი ეკლესიასტე, სხვა ყველაფერი მატრებაზობა.

რა ჯურის, რა ჯამაათის, რა მარაქის ხალხი არ იყრიდა აქ თავს,

მოდოდნენ კამათლის ეფენდი პროფესორები —

მათ ხელში ჩაეარდნა — ჩემს მტერსა და ავს.

არიფს აცხრებოდნენ როგორაც ქორები.

მაშინ ცალკე მოყუჩებული რუსების თეარო ეკლესია,

თვალშეუდგამი იყო ზემელის ტაფობისთვის.

ერთ ტაფაში იწეებოდა აქ მთელი ერესია,

ცოდვა-მადლიც აქვე ტრიალებდა ჭაობში ჩაფლობისთვის.

იმ დროს, ფუნუკულორის პლატოზე საბაგირო გზა არ გადიოდა...

(ამ მასკარადის აღწერას რა ენა აუთავდეს)...

ახლა მსხვილ ბაგირზე უთოსავით ჰკიდია ვაგონი და ზემოდან მთელ ვერას აუთავებს.

შორიდან საცქერლად, გიყვარდეს, სეირი იყო,

ახლოს მისაკარებლად — გეარიანად საშიში,

თუმც მაშინ ხსენება, ხსენებაც არ იყო

ან მორფის, ან პლანის, ანაშა-ჰაშიშის.

მაგრამ აქ, მე, ზოგი ისეთი სცენა მახსოვს,

არ ჰგავდა არც შავი, არც თეთრი ძაფით ნაქსოვს.

არიოლ-რეშეას კი არ გეთამაშები —

კაცის ბედს წვეტიტავდნენ შავტუხა შაშები...

ბეწვის ხიდი იდო, ნადლი ამბავია,

თუმც ახლაც უკერავ-დაულამბავია.

ერთხელ... ერთმა, ვერაზე ვერელების გასაფცქენელად მოსულმა შულერმა

(მარჯვენა ხელი რომ ჰქონდა ხელთათმანში),

მარცხენით აგორა ზარი იმ სულელმა და

თხასავით გაიფცქენა ის ერთი იმ ათში.

მე ინვალიდი მეგონა, „პრაფესიანალი“ ყოფილა,

ბოლოს იკადრა და გაიძრო თათმანი.

სანამ დარჩებოდა მთლად დედაშობილა,
მარჯვენას შეკადრა მარცხენით ხათქანი.
მაშინ მოყისძინე ის მინიმონოლოგი,
რომლის მსგავსი არ დასიხმრებია თვითონ ლუკიანეს...

ტირადით მიმართავს ის თავის მარჯვენას
(დუ-შაშის მაგივრად დუ-იაქეს რომ უქიანებს).

— არ მუშაობ, ისვენებ, არ გცოვა, არ გცხელა,
გინახავ ახიზად, როგორაც შუშაში,
შენ საქმეს, ჯიგარო, აკეთებს მარცხენა,
მიდი, რა, გააგორე, ერთხელაც დუ-შაში!...
ბიჭ-ბუჭებს სიცილით კუჭი აეშალათ,
ყერელების გატყავების ვარიანტი ჩაიშალა.
ქალაქში აშბობდნენ, იქ ერთი ჰყავთო...

— ვინ იყო ის ერთი, ბიჭებო.

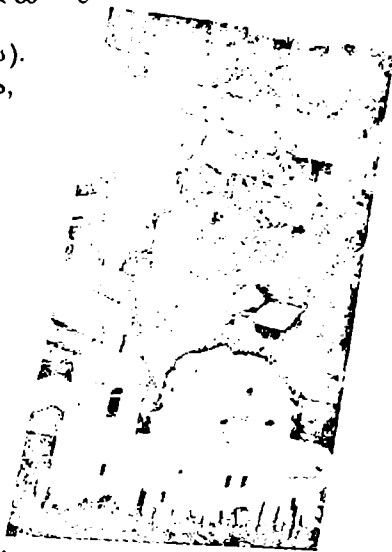
ა ვ თ ი!

...მოშეცით ისევე თეთრი საღებავი,
ის შავი თეთრად მაქვს გადასაღებავი.
სად არის ახლა ის ბიჭი და რასა იქმს.
ბოლომდე გავშიფრავ, ამოვხსნი იგრეკ-იქსს!

თვალს და ხელს შუა გაიზარდა ბიჭი პატარა,
დრო, ალესილი დანასავით ჯიბით ატარა,
მან ქუჩის მტვერში ლესა ტვინი და გააღმასდა,
ბევრი იარა, თუ ცოტა და ის სწორ გზას აცდა.
როს სიჭაბუკის გასაყარზე გზა იყოფოდა... კაცობისაკენ,
თვალი მოგვეკრა ეტლის კოფოდან,
მაშინდა მიხვდა, რომ გეკარგავდა და სწორედ მაშინ
ისროლა ბოლო „კამათელი“... და დაჯდა შაში!
მან მოგვცა ფორა, ეცა წიგნს და საქმეს ეწია,
წლისას—თვეში და თვისას—დღეში წამოეწია.
კიდევ კარგი, რომ ბედს და იღბალს სულზე მიუხსწრო,
ბევრს ეწია და დაეწია, ბევრსაც გაუხსწრო.

ჯერ ერთი:

მან ოქროს მედალზე დაამთავრა სკოლა
(ფრიადის გარდა არ იკადრა სხვა ნიშნის ყოლა).

მერე, მეორე:

სახელობითი სტიპენდიით წითელ დიპლომზე დაამთავრა მან
ინსტიტუტი

და ფუი, ეშმაკს, მოიცოდა სუყველა კუდი.

მერე დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია, მერე დაწერა სა-
დოქტორო, კაცად-კაცია.

გამოსადენი სისხლი ადრე გამოიდინა,

ბევრი იგიუა, ბოროტება არ ჩაიდინა.

უსწორ-მასწორშიც, შეძლებისებრ, ის იყო სწორი,

მაინც ახსოვდა, ვინ იყო და ან ვისი გორის.

თუ რამე შეეშალა... თავისდა კაეშანად :

თავსაც რომ მიუხვდა — ის თავსაც აეშალა —

თუ რამ შეეშალა, სულ პირწმინდად შალა...

და არ დაიტოვა ერთი კუდიც ვალად.

კარგად მეყოლეო — ჩამოართვა მან წარსულს ხელი... ისე

დაგემხოთ და დაგექცეთ მოშურნე მტერი...

და დაიცალა თასი ცერზე, სულ მიღად დახურა,

დაგეცალოთო მტერი, ასე — მოგვიჯახუნა.

ბიჭობა კაცობაში ვალად არ უნდა გადაგვეს, რომ მერე
კაცობაში ლაწირაკობას არ აყვე. ამყოლს უნდა აყვე, დამყოლს
უნდა დაყვე, ჩამყოლს უნდა ჩაყვე, მაგრამ სანამდე?

უკეთურ ჩათრევასო — ჩაყოლა სჯობია,

უკეთუ აქ თრევა სიღამჰლის ობია,

ვისაც გაუგრძელდა სიგიჟის პობია,

მერე ის კაცობას ძნელად შეწყობია.

ბოლო-ბოლო საკუთარ სიცოცხლეს აცდენ,

გთხოვთ, სწორად გამიგოთ ეს ფილოსოფია —

ბავშვობაში წაცდე და კაცობაში აცდე —

სიკეთე იმედით შემოგიღობია.

ჰოდა, საავთანდილოდ სულ სხვა მაქვს სათქმელი,

ის იწვის, როგორაც ხატის წინ სანთელი

დგას ძველი შრამით და დღეს შრომით ჯანმრთელი

და ადგას ძველ-ახალ შუქ-ჩრდილის ნათელი!...

ვადებ საქართველოს სსრ ზოვეტერინარული სამეცნიერო-კვლევითი
ინსტიტუტის პენიციისა და ფიზიოლოგიის განყოფილების გამ-

გის კარებს. წიგნების ხართულებში, დიდ მაგიდაზე დევს წიგნი
სათაურით: „ცხერის ზრდა-განვითარების მართვის ფიზიოლოგიური
საფუძვლები საქართველოს მომთაბარე პირობებში“...
მისი ავტორი... ღმერთო ჩემო, მას ერთ დროს ვერაზე შეგელს ეძახ-
დნენ, ღღეს კი იგი ცხვარს „მწყემსავს“.

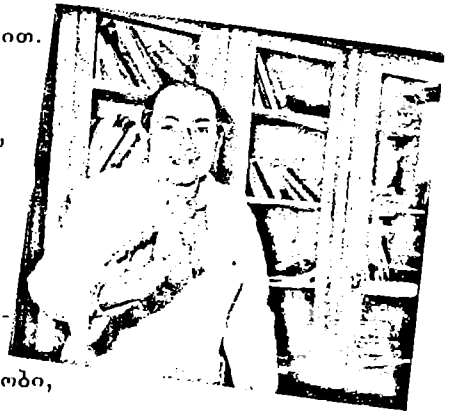
აი, როგორი მგლები დაძრწოდნენ ჩვენს უბანში!
აი, როგორი ლეკვები იზრდებოდნენ მის უბეში!
ვატყობ, ბიჭებო, ახლაც გიჭირთ ამ კაცის ცნობა,
გახსოვდეთ, ძმებო, ნაღდი ძმობა — ესაა ნდობა!
ჰოდა, უნდა მენდოთ — ამ წიგნის ავტორია ჩვენი ძველი ძმა
და პირის ზიარება
ავთანდილ ფრიდონის ძე ჯავახიშვილი!

...პანაიდის ქალო, დეიდა ალექსანდრა,
იძინეთ მშვიდად, თქვენს სახლში მშვიდობაა.
მე ვიცი, თქვენ დარდი წაიღეთ დიდი,
ძველს ახალს ვადრი — ღღეს სხვა მშვიდ — დიდობაა!
თქვენ კი, ვერელებო, აი, რას გეტყვით...
რკინისმტკვერელებო, არ გაღტობთ სეტყვით.
სეტყვით — მოგონების, არ გამოგონების...
ჩვენი ბიჭების და ჩვენი გოგონების.
რადგან მას სახელით ბევრი არც იცნობთ,
შენც, ჩემო მახარე, ვერ მიხვდით რახანა,
გინდათ დაიჯერეთ, გინდ არა,
იცნობდეთ,
ეს არის ვერელი—ჩვენი ჯაბახანა!

ძველ კუდეებს მიხსენებ, არ იშლი რახანო —
ვერის პაემანი, ე, უჯაბახანოდ?

მეც ვიყავ იმ ჯიგრის, შენს სიტყვას ვენდობი,
ღე იყოს იმ სიყრმის ცოდვების შენდობის.

— მე არც ჩემი წარსულისა მეშინია, არც აწმყოსი და არც
მომავლის,
თქვენი კვნესა მე — იმან იკითხოს, ვისაც არც ერთი აქვს,
არც მეორე და არც მესამე.
არ დაგავიწყდეს, როდისა და როგორ ვცხოვრობდით, —

ლობე — ვეორობდით, ტოლ — ვსწორობდით, ერსი — ვორობ-
დით,

გვართმევდნენ შამებს, დედებსა და ვრჩებოდით ობლად,
კიდევ კარგი, რომ არ წავედით ხელიდან ყოულად.

წერე სიშართლე, არ ვიშართლებ თავს, რაო, ვითომ?...

არც შენა ჰგავდი კრავს, არც აქვენ ხართ დიდ-დიდი ხვითო,
ჟველამ თავისი გაიხსენოს შავი და აყური.

ა მე და ა შენ, ა ჩემი და ა შენი ღმერთი.

ვინ მართალია, ვინ მტყუანი — ეშმაკმა იცის,

ვინ გავვიშართლა, ვინ გვიმტყუნა — ესეც და ისიც,

ვინ — სული ბაცნის, ვინ მიყიდა თავი სატანას,

ვინ იყო კაცი და იცოდა კაცის გატანა.

ვინ დადო თავი მისი გულით — სხვისი გულისთვის,

ვინ გაიყიდა თხასავითა გროში ფულისთვის,

ფუფუნებისთვის — დააკვირდი ვის რა უხდება?...

თვით ეს სიტყვაც კი, ხედავ, ორჯერ რომ იფურთხება!

ისევ სტამბაში შინაწერი: გაჭირვება მიჩვენე და გაქცევას გი-
ჩვენებო . დრო უამისოდაც გიჟივით გარბის — აფსუს, ვერც
ჩვენი ავთო მოესწრო ჩვენს ავთანდილობას და ამ სტრიქონე-
ბის დაბადებამდე დალია სული. ყველაზე დიდი სადღევრძე-
ლო კი ისაა, საკუთარი სულით რომ დაღვე.

ჩვენ ორმოციანი წლების თაობა ვართ. იმ წლების სიმკაცრეც
გვეყოფა და შეაცრად ნუ განგვსჯით. საქვეყნოდ ცნობილია კარი-
კატურისტმა, საქარსელოს სახალხო მხატვარმა გიგლა ფირცხა-
ლავამ, მილიონი ღმირით რომ მოიარა დაღვრემილი სახეები, მახ-
სოვს, ბავშვობაში, ერთი საშინელი სიხარული განიცადა: მტკვარ-
ზე ბანაობის შემდეგ, უფესხაცემლოდ შინდაბრუნებულს აშბავი და-
ხვეწრია — მამა დაიჭირესო და გახარებია — დასჯას გადავრჩიო.

მაშინ არ ვიცოდით, რომ შიშს უფრო დიდი თვალები ჰქონდა
და არ არსებობდა ობლობაზე უფრო დიდი სასჯელი. და როცა გა-
ვიგეთ, ახლა მივხვდით, რომ იქნებ სულაც იქიდან დაიწყო ის სა-
შინელი განაჩენი, რომელიც გიგლამ სწორედ მამის ასაკში მიუხა-
ჯა საკუთარ თავს და საკუთარი ხელითვე მოიყვანა იგი სისრულე-
ში — თავი ჩამოიხრჩო! სხვა რით ავხსნათ ეს უღმერთობა.

ოცდაჩვიდმეტმა წელმა სამართალში მისცა სამართალიც და უსამართლობაც. ახლა კი იგი თვითონ ზის საბრალდებო ხეაშზე. რომელი ერთი ჩამოვთვალოთ, ბოროტების სტატისტიკა კარგა ხანია გასცდა მხოლოდობით რიცხვს.

ჩვენი თაობის კაცს, პროფესორ ნოდარ ქუთათელაძეს მამა და უზვრიტეს — ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის სარდლის შოადგოლი, გამოჩენილი ქართველი მხედართმთავარი, გენერალ-პოლკოვნიკი გიორგი ნიკოლოზის ძე და 14 წლის ბიჭს დედაც გადაუსახლეს. ხალხურად მიუსაფრობისა და დიდი შიშინაობის დროში, ობლად დარჩენილი გენერლის ოჯახი, პირველი იმპერიალისტური ომიდან ფრონტელი ძმაცაცის ვლადიმერ სანებლიძის ოჯახში შეიფარა. მასი შეილები ჩვენი ძმაცაცები არიან — ქუჩუკი და ოთარი (ტორქსინა). კეთილი სიტყვა კეთილი საქმის დარაჯია. ალალი იყოს ალალი სიტყვა ალალ ხალხზე.

ბიჭი დატოვა დედამ და კაცი ჩავიდა დედასთან დოლინსკის პოლიტპატიმართა ბანაკში. ღვიძლმა დედამ ვერ იცნო ღვიძლი შეილი. მაგრამ როცა, სადღაც, მივარდნილ პირქუშ კლუბში ნოდარმა პიანინოს ახალა თავი და ყარაგანდის გაყინულ სტეპებში თბილისური მუსიკის სითბო მივიდა, სხვამ იცნო სხვისი შეილი და საკუთარივით შეივრდომა. ეს იყო იმ დროს სანთლით საძებარ კაცთა შორის ერთი კეთილი რუსი ჩეკისტი კაცი, პოლკოვნიკი მიხეილ მიხაილოვი... გასაკვირია და არცაა გასაკვირი. მე კი ის უფრო მაკვირვებს, თვითონ პიანინო როგორ მოხვდა გადასახლებაში?!

ნოდარ ქუთათელაძეს იქ, იმ გაყინულ დროსა და სიერცეში, ყველაზე დიდ საგზლად ქართული მუსიკა გამოადგა. ცხოვრების აუკარგისა ჯერ კიდევ ბევრი არაფერი გაეგებოდათ, მაგრამ როიალის კლავიშებზე თბილისელ ბიჭებზე უკეთ ვინ ერკვეოდა თეთრისა და შავის გარჩევაში. ნოდარ ქუთათელაძემ ბოროტების სამყაროში მთელი თბილისური მუსიკის სიკეთე გადმოლევარა. ასეთი შეილის გამზრდელი დედის ბოროტებაზე ეჭვს ვერ მიიტანდი და მიუხედავად ბოლო ზარამდე დარჩენილი თვეებისა, თბილისურმა სიმღერამ და შეილმა იხსნა დედა ტყვეობიდან.

თბილისელი თვითნასწავლი მემუსიკენი ნამღვილი ვირტუოზები იყვნენ. ჩვენც გვყავდა ჩვენი ცვასმანები: თენგიზ გოგოტიშვილი (ა/კ რკინიგზის საავადმყოფოს მთავარი ექიმი), პროფესორი ოთარ ყანჩაველი, ნოდარ უნაფქოშვილი, ირაკლი მეგრელაძე, ოთარ ნოზაძე, ლევან ცომაია. ჩვენი პაკო დე ლუსიები — გივი ზედგინიძე, სერგო ნაცვალაძე, ბიჭიკო დანელია...

განა დამეღია გასახსენებელი და სახსენებელი, მაგრამ ყველას აქ რა მოთვლის, ყველას რა ჩამოთვლის. ამ ზღაპრული ჯინის, ამ ზღაპრული ბოთლის — მარტო შხეფიც კმარა, რომ იდინოს ღვარად, ესეც ერთი ღმერთი — ხმალადა და ფარად. დრომ, დრომ არ გვადროვა — უცბათ დაგვათოვა. დრომ, დრომ არ გვაცალა და არ დაგვაცალა... სიყმაწვილე ჩვენი, ბავშვობა წაგვართვა, თავი ვერ გავართვით, თავი ვერ გავართვა.

ბავშვობაში იძულებით კაცები ვიყავით და კაცობაში სიყმაწვილ-ბით, ბავშვებად ვრჩებით!

№ 26

ო, წლებო, წლებო, მაწანწალებო, კეალ-ანწლებო, სიყმაწვილ-ჭინჭრებო...

გინდათ დაუდოთ წლებს სანაძლეო და ისევ ბიჭად ვიქცეთ, ბიჭებო!

აღე ჰოპ!... ასე, ხუჭე თვალები, კრიბე ძალები, გახსენ კარები... ასთვალა არგუსს და მაინც ართვალს — სიბერეს ჩუმად გავეპარები.

სეზამ გაიღე! ხარკი აიღე, თუნდაც დამადე ქვეყნის ვალები, ოღონდ წამიღე, ალლო ამიღე, წუთით გამიღე სიყრმის კარები. შე, გზა დამეხსნა ჩემს ბავშვობაში, ჯანდაბამდისაც რომ მქონდეს გზები,

ნუ მეძებთ და ნურც გულჩვილობაში ჩამითვლით — წაველ, არ დავბრუნდები.

გამოსაცნობი ნიშნები ჩემი: დაღლილი სახე, შუბლზე ღარები...

წყევლა-კრულვების ჩამოდგა გემი — მოაწყდა ლოცვის ნიაღვარებიც...

შეშინებული დიდი თვალები და დაკორძილი ჩვილი ხელები... ომგადახდილი და ნაწვალეები თაობა თბილი თბილისელების. პურის და ნავთის რიგში დავკარგეთ დაკაცებული ბავშვობა ჩვენი,

აქვე გავიგეთ ქვეყნის აკვარგი და ჭირმაც ჭირი მოგჭამათ ღებნით.

შინა თუ გარეთ თუმც იდგა ბნელი, საგულეს გვედგა გული ნათელი,

გულში იმედი, კარავი რწმენის — აი, მიზეზი დიდ ჭირთა
თმენის.

სადღაც აორთქლდა ქონება ჩემი — ღიმილი... მნახველს ვთხოვ
დამიბრუნოს,

ფიქრის ღრუბელი—ქონება ჩემი —

გვარზე კვიცს ვეძებ უხედნ-უბელოს.

სად გაქრა ძველი წლების ხუნდები—ბორკილი, ტკბილ-მწარ—
შავ-თეთრ რგოლების,

საიდან მოველ, იქეთ ვბრუნდები, ჩემს წარსულს მოველობე-
ყორები.

მოდო, სიყრმევ და წადი, სიბერევ—არჩევანი მე, არადანი შენ,
ბიჭო, რამდენი სული გიბერე და შენ სიბერეც კი არ მანიშნე.

ო, წლებო, წლებო, მაწანწალებო, გაუმადრებო და გასაძლებო,
ეკალ-ვარდებო, ეკალ-ბარდებო... ო, წლებო, წლებო, მაწან-
წალებო.

რად მიქნევთ მათრახს, რად მიჭერთ ლაგამს, რად მდებთ
ალიკაპს — პირის ასაკრავს —

რად აღარ მაძლევთ სულის გასაქანს, რად მომყიყინებს
ასაკ-ვასაკა...

რა უნდა მომცე რაც კი წაიღე და რაც წაშალე იმაზე კარგი,
რად დამამძიმე ან ამაძმაცე ამ სიბერეში ბავშვობის ბარგით.

გთხოვ დამიბრუნო ლურჯი სიზმრები, ვინ ვიყავი და საიდან
მოველ,

ჩუმი ოცნება, უნჯი მიზნები... და დაგიბრუნებ მას შემდეგს
ყოველს.

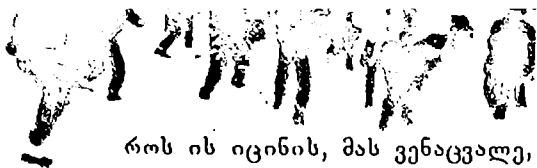
თუ შეილიშვილი, ჩემი ბადიში ეს არის ჩემი მეორედ მოსვლა,
მეორედ მოსვლის მე ამ ნადიმში იმას ვლოცავ და შენ დაფნით
გმოსავ.

მგონი მისმინე, რადგან მასმინე... ჩუ, საკუთარი ხმა შესმის
ჩვილის —

ჩემი ბავშვობა, ჩემს დაბადებას, მეორედ ხარობს, მეორედ
ტირის.

მხარზე შევისვამ ამ ჩემს ორეულს და თოხარიკით შორს
გავაჭენებ...

გემუდარები, ავს, ცოფმორეულს, რაც მე მაჩვენებ, მას ნუ აჩვენებ.
თუმც მოვიცალე და მოვიცვალე მე სახუმარო იმასთან კბილი,

როს ის იცინის, მას ვენაცვალე, მზე პირს იბანს და ყველა ტკივილი

თავქუდმოგლეჯით გარბის სახლიდან და აღარ ჰქვია უკვე ჭირი ჭირს —

მე კი სიცოცხლეს ვიწყებ ახლიდან, მისი ღიმილი ერთ სიცოცხლედ ღირს.

მიდის ბავშვობა, მოდის ბავშვობა, აქ სიბერესაც ედება ტაბუ, ეს ღმერთმა იცის, კაცი რას შერება, რამდენი ვიცით, მოცელქე ბაბუ

თავის ბიჭობას ვერ შელევია, შვილიშვილებში აგრძელებს სიყრმეს,

ბიჭად კაცების ვთქვათ ეს „ლევია“, რასაც ბუნებას სულგრძელად ითმენს.

გაბრიელ მარკესმა ჩვენსავით გაჭირვებულ, ჩვენ ტყუპისცალ მის სიჭაბუკეს „ოქროს სიღუბჭირე“ უწოდა. მე არ მინდა იგი დროს გავატანოო... მართლაც, როგორი გასამეტებელია!...

ეს სამოთხის ქუჩაბანდი—აივნებად, ხალიჩებად...

ძველ თბილისით მოვდივარ და ძველ თბილისზე თვალი მრჩება.

მქონია თუ არ მქონია—ქვეყნის ჭიპი აქ მგონია,

თბილისურად გულის ფეთქვას — უმდიდრესი კაცი ერქვა.

თუ წარსულის მხრებზე დგახარ, შენს მომავალს დაინახავ; თუ ცოდვები გამძიმებენ — ძველი ცოდვით შორს ვერ წახვალ; უგუშინდლოდ თავგასული დღესა და ხვალ ფონს ვერ გახვალ — კარგი ბიჭი თუ არ იყავ — კარგი კაცი საიდან ხარ?

შეისმინე ეს, თუ ძმა ხარ! კაცი ხარ თუ კაცსა ჰგავხარ?...

კარგად დაიმახსოვრე და კარგად გალუსახსოვრე შენს მომავალს: წარსული მომავლის საგზურია!

მე მაშინდელი ფიფქიკი კი მახსოვს...

თბილისური ზამთრის გაზაფხული—ზაფხული ზაფხულს გადაბმული... ერთი წამითოვა, წამობარდნა — ლოგინიდან გიყუბივით წამოვარდნა და გორებიდან გორაობა...

ფიგურული სრიალი კი არა — ხათქა-ხუთქი წარამარა, სად

გვექონდა საციგურაო მოედანი? ძველ „ბაშმაკებზე“ მათხოვრობა, ასე კარდაკარა, თხილამური? — ლანჩი და მისი ჯანი! მოლიპულ ბილიკზე კედლებს ვაწყდებოდით, რუსული ზამთრის ეშხით ვიწვებოდით. ციგა-ციგურების, ურგების მაგივრად, ჯანზე ვიყავით და ზურგებზე ვწვებოდით, საკუთარ „გეხე“-ზე — საკუთარ ფეხებზე, არაფერს არ ვამბობ იმ კისრის ტეხებზე. ზურგის ტვინს ვხმარობდით, ამასაც ვკმარობდით, თავი, ვით სქოლიო, გვეკიდა ფეხებზე... აი, მთელი ჩვენი სპორტული ინვენტარი. ბელისსკიდან ვეხედოდით როგორც ელვა-მეხი. მუხრუჭებად: ჩანთა, ფანქარი და კალმისტარი, საავარიოდ ცხვირპირი, თავი და ხელფეხი. ასეთი ავარია ნუ მკითხავ რავარია, ჩაღწილ კბილებს სხეუნიდან ნუ ელი, თავგს—კუდი ყავარზე, და კუდზე ყავარია, არც იგი არ იყო ისეთი სულელი, საღი კბილები, რომ მოტეხილში გაეცვალა... და მაინც არ ერქვა ჩვენს სიცილს უკბილო. ლოცვად ჩამითვალე, იმ ყოფას, გენაცვალე, მაშინდელ სიმწარით, რომ ღღეს რამე ეუფინო. სიბრძნის კბილებმა ხომ ჯვარს გვაცვეს, ნამღვრილად, გვიან ამოვიღნენ და აღრე წავიდნენ. ზოგს არც დატყობია — ვირი დარჩა ვირად, ზეზე ვერ ავაო და მაინც ავიდნენ. ტრამვაიდან, უსასყიდლოდ, ფიგურულ ხტომას ვსწავლობდით, ბილეთებიანებმა უბილეთოებს კურდღლები შეგვარქვეს. ქირას არ ვიხდიდით, ამითაც ვხარობდით, გოგოები გვიწყებოდნენ და ბიჭებმა შეგვაქეს. გულუბრყვილოდ ვაბრიყვებდით ერთმანეთს ბრიყვები. უკრეფში გვიყვარდა კრეფა სოკოების და წითელქუდები — ლამაზი ნიყვები, ჩვენი „ბარიშნები“, ჩვენი გოგოები, გვჭრიდნენ და გვეკრავდნენ თავთავის არშინით, გმირობა გვეგონა — გვითვლიდნენ ვირობად, ვრჩებოდით ბავშვობის სახსოვრით საშინლით (ვინ მოტეხილი ხელით, ვინ მოტეხილი ფეხით), პირობას ვთხოვდით და გვართმევდნენ პირობას: ისინი — სწავლაო, ჩვენ კიდე — გავლაო... ვერ ემღურებოდნენ ჩვენს — სიტყვა ძვირობას, ოო, გვემარჯვებოდა კაი ლაი-ლაი, ნათხოვარ ზრდილობას და ყირა-ყირობას, სეირიც არ აცდა — სულსწრაფობით კაცთა, ვის და სად რა წაცდა — უმწიფრობით „ლაწთა“... ვინ რა დავგიწუნა, თავი გააქნია, ხელი ჩააქნია, წყალი გადაწურა... ჩვენმა თაობამ კი მაინც გადაცურა, მშრალ-

ზე არ დარჩა და ყველა აიძულა იგი აღიაროს — ალალ გულ-
მართალი, დაე, სხვამ იაროს მსგავსი სამართალით!

... თუ მაინც და მაინც საშველი არ იყო, საქმე მიდგებოდა
ბოლოს გალახვაზეც... სად იყო, სად არა, ყოველთვის მზად
იყო რაიმილიციის უფროსი დავით თალაკვაძე.

ღვიძლ ძმასავით ედგა ჩვენს მამებს მხარში, სულ იმას მოვ-
ყავდით თარაზო-ლარში. ტკბილი კაცი იყო, მწარე ხელი ჰქონ-
და, მრუდეს ასწორებდა, იქვე, ცხელზე, ჰოდა...

ახლა ყოველ სილაქს ვუთვლი მას ლექციად, მისი სწავლის
ქირაც — ეს ჩემი ლექსია.

კ ა რ უ ს ე ლ ი

მე და ჯაბახანა მილიციაში მიგვაბრძანეს და... „ბაჟე მოი“ —
ერთი ქათმის საბაჟე კაკლის ამოლაგება გვიბრძანეს...

კოჭები დავყარეთ, ვუჩვენეთ „კიჭები“...

— კოჭებში გეტყობათ, ხართო რა ბიჭები.

ჯაბახანას, „სამ ზნაემ“, მრევლი ყველგან ახლდა,

ჩვენი ვერელები რუდიკა და ლოვა,

ლოვამ: ვა, ინჩ ხაბარ? — ახტა და დახტა... — ჯაბახანა
კარცერში?... როგორ, ეს ოვა.

უფროსო, თქვენ ამის ჰიოგრაფია რომ იცოდე, თქვენ რომ
ჩვენ, ეგრევე ხულიგანი გვიწოდე... ჩემმა მზემ, ეგ სიტყვები
უკან წაიღებდი, ეხლავე კამერის კარები გააღებდი.

— ბიოგრაფია, თორემ არ მყავს ნეკრასოვი...

— კანეშნა, ნი კრასივა... ნეკრასოვი?... ეს ოვა....

— ვინც უნდა იცოდე, ის არ იცი, შე მამაძაღლო,

ოვა, ოვა და მაგ ყბაში რომ მოვა!..

და იმისთანა ალიყური მიაართვა დათიკომ, კარებზე აწეებენ—
კედელზე შეჭედვით, მერე ეკითხებოდნენ:

— ლოვა, ეს ოვა.

— ფანარი?... თალაკვაძის მუშტი და ბეჭედი.

მოკლედ, სამივე შეგვეყარეს კამერაში. ლოვამ ისეთი ამბავი ატეხა,
აქ რა გვინდაო, რომ ვილაცამ ჯაბახანას უთხრა: გააჩერე, აიუ ძმა
ხარ, თორემ ყველას გაგვეყრიან გარეთ ამ ყინვაშიო.

ქვეყანა არ დაგვინგრევია და დასამალიც არაფერია, თალაკვაძე
იყო გუშინდელთა გუშავი.

ახლა ის ინსტიტუტის დირექტორის მოადგილეა, მე — იმ ინსტი-
ტუტის მეცნიერ-მუშაკი.

გუგულებივით ვუყურებთ ერთმანეთს თვალებში, სიცილს ვერ
ვიკავებთ ვერც მე და ვერც ისა,

რა აღარ ეკუთვნის ბავშვობის ვალებში, რამდენი ეშმაკის და მისი
კერძისა.

რამდენი სხვა რამე — რამდენი სკვარამი, რამდენი გვაშორა ჭირი
და ვარამი,

მისი გაკეთებული ბარე ბევრი მახსოვს, გაფუჭებული კი არა და
არავინ.

და იყოს არამი, და იყოს არამი,

ვინც არ დაუხსომოს ეს კუბოს კარამდე.

№ 27

... მოდით, შევიაროთ ბაზარში, იუზგარ. სკოლიამდე დრო
არის ჯერ კიდევ ბევრი... დახლებს დავუაროთ, ახლებს გავუ-
აროთ, უზღვავე მივუზღაოთ — გავლენით კვერი —

სულ ოქროს მარცვლებად... სიკეთემ იბარტყოს,
ნუ ჩავგვთვლით ბაცნებათ, დე, მაღლმა იმადლოს...

ნდობის და შენდობის, პური ჩვენ არსობის

და არა ნავსობის, და არა თარსობის,

არც მთლად ისე უქმად — პირველ მეკელის ლუქმად

ნავსის გასატეხად, ბაზრის ასატეხად,

მუშტრის მოსაზიდად, იშტის გასაზრდელად,

უკან არ საზიდად, ტალახის საზელად...

ხილი ვიხილოთ და კბილი გავუსინჯოთ

ნუგბარის გაიაფებამდე.

თუ სადმე გინახავს, სულ რომ სინჯად სინჯო,

ასე მუქთი-ოღლადა ჭამდე?...

სიფთაზე — ცის ფრთაზე ეკიდა სუფთა მზე.

და ზღაპრულ ხალიჩას ჰგავდა.

ბაზარმა იცოდა, იმ სამშო სუფრაზე,

რომ ბევრი სარჩენი ჰყავდა.

... ეე, რას იკრიჭებით, შევიდეთ, ბიჭებო, და დახლებს ჩავუყრათ თვალი. დე, მუქთმა ქლიაჲმა მოგკვეთოს კიჭები, თვალს დავაღვევინოთ წყალი. ზრდილობისათვის ვიკითხოთ ფასი და უფასოთ მივირთვათ ბალიც.

ჩვენ არ დაგვაძადლის ასიდან ასი და
დავიდოთ ეს ერთი ვალიც!

... დილის მზე რომ თბილისს მიესალმებოდა —
მუგუზალა მარწყვებს ცეცხლი ედებოდა.

კაი ნაცნობივით ყველას უცინოდა,

ყველას მისი წილი სითბო უწილადა.

მშიერ კაცის მადლით დახლი აზმორებდა,

ტიკჭორების ადლით მუცელს აზომებდა

ბაზარს... დილის მადლით ქროდა გრილი სიო,

კაცი აზროვნებდა სამადლ-სანისიოდ...

და დილის საარი მოღერწმისღერობდა.

მყიდველ-გამყიდველის იმ ჯარს რომ ლხენოდა

მუმტარს უმტარისა, აბა, რა უგავდა,

მყიდველს გამყიდველი

ერთ რ უ ლ ი,

ერთ გ უ ლ ი,

ერთ ს უ ლ ი,

ერთ ხ ო რ ც ი თუ ჰყავდა.

სოფელს ქალაქელი ძმასავით ელოდა,

მაშინ, როს მასავით არავის ცხელოდა,

მაშინ, როს კაცისგან — კაცს არა სწყენოდა

მოგქონდათ სოფელი, კაც-ხურჯინ-ცხენო. და

ქალაქი — დალაქი ჭირნახულს პარსავდა,

სოფელი — ალაგი არც ჭამდა, არც სვამდა

უმისოდ — უძმისოდ... იცოდა, რა დროა

და ისიც, ცალკერძი ჭამაშიც ცოდოა,

მით უფრო უჭმელი, უსმელი, უცმელი,

პირში გვალვიანი და ჭირში უთქმელი.

ცალკეტუნაობა მოღვმით არ მოგვდგამდა,

ჯამათს ელოდა ერთ ჯამით რომ დგამდა
 ლობიოს კაცი და ერთ გობში მეგობარს
 უყოფდა უყოფს და გაყოფით მეფობას.
 საყოფი რა ჰქონდა და მაინც გაჰქონდა
 და მაინც გაჰქონდა, რაც ჰქონდა-არ ჰქონდა,
 ყიდვა და გაყიდვა არ ერქვა ამ ბაზარს,
 გვარგო და ვარგოდა სანათლავ ემბაზად.
 კაციც სწორი იყო და სწორი სასწორიც,
 აწი ენდობოდი სიტყვითაც აწონილს,
 ხელითაც აწონილს, თვალითაც აწონილს,
 უწონლად აწონილს, ზედ გულით დაწონილს...
 და არა ქედხუდით — სხვა ქედით და ქუდით,
 მრუდეს ასწორებდა, აწონასწორებდა
 სინდისი, ნამუსი — სიწმინდით ჯამისა,
 სიზუსტით გრამისა იოტით, ლამისა,
 სინსილა არ იყო ხარბის და ხამისა,
 მოწმე ვარ ამისა, მოწმე ხარ ამისა.
 იმ აწონ-დაწონილს რა წონა აწონის,
 რა პირი იტყვის და რა პინა სასწორის,
 რა კილო სიტყვის და რა გრამი სისწორის...
 მაწორონი, მაწორონი... იალაღს ნაწოვი...
 პირ-რძეშეუშრობი ნაგრამი აწონის,
 ჩვენი ბადიში და ჩვენი მომავალი,
 წარსულთან ბოდიშით მომავალს მავალი,
 ჩემი მეითხველი და ჩემი განმკითხველი,
 მომთმენი, მომლხენი, დინჯი და ფიცხელი.
 (განკითხვის კითხვას, მე, ვისგანაც მოველი)...
 მომავლის ყანთარი, მომავლის ყაფანი, მომავლის სკრუპული...
 სხვა ზომა და წონა,
 რომელიც აწონის, რომელიც დაწონის და მადლს ამ სასწორის,
 ერთ ქილა მაწონად

არ გვიანგარიშებს, არც პენით, პიასტრით, არც ობოლ-ყუ-
 რუშით, კაპიკით, მანეთით, ლივრით და ლირებით, ლევით
 და რეალით... აწონის, დაწონის — სიგრძე-სიგანეთი.
 ...ეს ხონჩა და ფარჩა ნატურმორტად დარჩა,
 ახლა, ნაქულბაქარს, როგორც შენს პირს შაქარს,

ვერ უპოვნი სიტყბოს, ვერ უპოვნი სიტყვას,
 ერთი ტკბილი სიტყვა ძვირი ღირდეს, თითქოს.
 ნეტავ რამ გავერნა, ეს ჩვენი ტავერნა,
 პირუხვი, გულუხვი ძველი სამიკიტნო...
 ბევრი ჰყავდეს მჭამელად, ახლა, ერთის ნაცვლად
 ბატონობს, პატრონობს, ზოგჯერ, სამი კინტო.
 საცემი არიან ასეთი კაცები,
 მათთვის სულ დარია გატაც-დატაცებით,
 სიტყვა „შანსიანი“ ვინც მეტრად აქცია,
 იქნება ვერც მიხვდა, როგორ დაგვაქცია.
 ვაგინებ მათ მოდგმას, ვუთვლი ანათემას,
 ასე მიუდგომლად ვუდგები ამ თემას.
 გულზე ხელის ნაცვლად ფულზე ხელს იდებენ,
 სხვას არ თვლიან კაცად, ფეხზე იკიდებენ,
 ვერცხლის სიყვარულმა ფსკერზე ჩაძირა-რა,
 მამონამ ამონა ბევრი ნაძირალა...

„-ის დრო წავიდა, როცა იკითხავდი — რა მოგცე? — და გიპა-
 სუხებდნენ — რაც შენი ნება იყოს“-ო — გალაკტიონმა.

აფსუს!

ცეცხლო — სულის ქურის, სიტყვავ — გულისყურის,
 ლხინო — შოთი პურის, ჟინო — თონის სუნის,
 ღვინო — შროშის ჭურის,
 გრილო — თიხის სურის,
 არ დატოვებ სურვილს, მოკლავ ყველა წყურვილს...
 ჩინო — ბაზრის თვალის, სინო — მადლის ხვალის,
 ზვინო — სამშო გობის, ტკბილო — გობით ძმობის,
 ანუ მეგობრობის, არა მეგობრობის,
 არა სულბოლობის, ობლის კვერის ცხოობის.
 გასავალო გრძნობის, მოსავალო ღმობის,
 არა მუცლით ძღომის, კაცის კაცით ცნობის,
 აზრო სიცოცხლისა, საზრდოვ ერთი დღისა,
 ლუკმავ გასაყოფო, უემარ და საყოფო...
 ზღვაო წუთისოფლის, ტბაო სოფლის ოფლის,
 გზაო მიწის ხნისავ, ხვავო ნატერის ხისავ,
 შურთხო ტიუხისავ, რქაო სიუხვისავ,

ვედრი შეგეწიოთ ყადრი-მადლი ღვთისა...

...ურმის კონკილები, ქეშელი ტიკები, კიოფი — თეთრშუბლა და კავშა ცხენები, თავმოსართავებით, თრვანე თავეჭით და ერთ ტომარაში ნარევი ენები, ცხენების... და თვით ხეი-

ხვინით ხრამუნი,

ხრამიდან ხრამამდე — ხრამული, ხრამული

ვის ჰქონდა აზრად ეზარდა მაზანდა

აქ ომი მუცელთან უომრად დაზავდა.

...პატარა ლავაში — სოფლური თაფლაფში,

იმ თონე-ვულკანში, ამ თონე-ლავაში

რა დედას პურები, რა მისი წულები,

უძლები, ყურებით... გაძლები საფლავში...

ზედ თლაშო არაყი — დილის მაღლისათვის,

მთელი დღის მარაგი, მიდის მაღლისათვის,

უფრო სალოცავად — სიმწარის სიმწარეთ,

არა სალოთაოთ, ეწამეთ, იწამეთ...

ვის ჰქონდა აზრად ექცია ბაზრად,

რაც ჰქონდა ხაზად, არსობის აზრად.

ეს ხალხი, ეს ალხი, ეს თალხი აზამბარს

ერთი წრფე-წრფელისთვის თარაზოდ ხმარობდა,

დარშიაც, ავდარშიც, იალშიც, კილშიც —

„კაცი კაცითაო“ — და-ძმობით ხარობდა.

...ხარები კი იდგნენ კევიდეჭიები,

არა მცონარები — ღლეტიბეჭიები,

მოზერებს გასცქეროდნენ, სახატე კურატებს,

მსხვერპლად შესაწირებს, ხარივით გულადებს...

ცრემლი მოჟონავდა თვალზე ხარისთვალას,

კაცმა ხარის ცრემლი ველარ დაითვალა,

თავისიც ჰყოფნიდა, სისხლი და ოფლი და,

სხვა რა ჩარა ჰქონდა ამ წუთისოფლიდან.

...წაფი და წარაფი ელოდნენ ჭაშნაგირს,

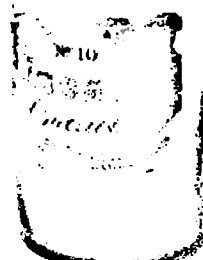
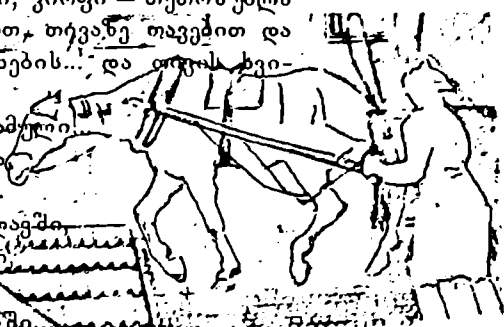
გასასინჯ ჭაშნიკს აქ სულ ჰქონდა ანშლაგი,

ღვინის ძირს გლეხკაცი თვლის ღვინის გინებად,

რკინის მკვნეტელსა და ღვეს შეერკინება.

იყო მეზვრის ქება, რქაწითელ-ზედაშეს:

— მოკითხვა მაძაშენს, სიცოცხლე ღელაშენს...

ამ წრუპვა-წრუპვაში ბევრიც მოიცელა,
 რამდენი ნისია, ლოთი, ღორმუცელა.
 — რით ვეღარ გაუგე გემო ამ ღვინოსა...
 შენა, ჭოვ, სულ მუქთა ჰყოფილხარ, შეილწოსა.
 იმერლის ხარჯულაც ასე გახარჯულა,
 კახურმა რაც აკლო, კუხურმა არჯულა...
 და იყო სიცილი ჰომერისნაირი,
 ტუში — ტაშ-ფანდური დოღ-გარმონ-დაირით,
 ღახლ-პაჭიჭ ქსოვა და ხარ-ჭედვა ყაირით —
 სიტყვით კენწლაობა, ფშაური შაირი :
 „სულ დაუსეტყვა, შეთესა, რაც რომ მომკა და შეთესა...
 — იმათი დედა ვატირე, ვინც ეგ ლექს შაგიკვეთესა“...
 იდგა ღვინობის თვე, ანუ ჭინკობის თვე,
 ანუ ღვინობისთვის, არა ჭინკობისთვის.
 ღმერთი არა სჯიდა და ცვიოდა ციდან
 შუა ცეცხლის მაღლი — სანთლით, სათლით, კარდლით...
 ალათასა — ბალათს, შუშა კიტრის კალათს,
 თუთა — ხართუთასა აწონიდი ცალათ,
 გვეპიტანავებოდა პიტნით ჭყინტი ყველით,
 ქორწილს გადიხდიდი ერთი ოყა-წველით.
 აქეთ ტყემალი და იქეთ ტყემლის ბუში,
 აქეთ—ზვინი ქინძის, კამის, ოხრახუშის,
 იქეთ—ალუჩები — საკოცნი ტუჩებით,
 აქეთ კუ — კაკლები, ქერქლევა ზუჩებით...
 ნივრის, პრასის წნილი, ჭარხლის თუ ღანძილის...
 კაციდან-კაცამდე საკოცნი მანძილი...
 აქეთ სიმინდის და იქეთ ფქვილი პურის,
 ხალხი მილეთის და მაინც ერთი რჯულის,
 მაინც ერთი ჯურის, მაინც ერთი ჭურის,
 ერთი ჯიშ-ჯილაგის, ერთი ჯიქან-ცურის,
 მტკვრის მღვრიე ლიმანის, თბილისურ ჯიგარის,
 ჭრელი ბოშასავით და არა ციგანი.
 თბილისურ მეტრით და არშინით მიმგვანი,
 სხვადასხვა და მაინც ერთ სიგრძე-სიგანის...
 ელეთი — მელეთი — კოდა და თელეთი,
 მთელი ეს ღუნია — მტკაველა ხმელეთი...

ჭოპორტის, დმანისის, წავეისის ლოდინში,
 წყალტუბო — ქუთაის — ზესტაფონ — ოდიში.
 ძმრის ნაყეა და შეხლა ერთ საძმო როდინში,
 აღსავლის — მაეცა, დასავლის — ბოდიში...
 მანგლისი, არც ისე შორს როგორც ინგლისი,
 განგალი — აგანგალ და დინგლი-დინგლისი,
 დანდური მჟავე და ჟანდური ძირტკბილი,
 სიცოცხლის სიცოცხლით დამფრთხალი სიკედელი.
 ...ისევე ქორჟა კიტრი, ისევე აღუბალი,
 ისევე ტარხუნა და ისევე ნიახური,
 ახლაც მრჩება მათზე სული, გული, თვალი,
 მიტომ ავახური, მიტომ გავახური...
 თვალთ ვჭამდით, ვხრავდით, აღუჩას და მარწყვსა,
 მერე ძლივს ვყლაპავდით მარწყვისხელა ნერწყვსა.
 — აიდე, შეილოო, აქ არ დამეხრჩოო...
 რაღას უდგეხარო, მანდ, შე, ყეყეჩოო...
 პანტასებრ გვესროდნენ, პანტასა და ტყემლებს,
 ახლაც კი ავყავარ ჟრუანტელის ცრემლებს.
 ბაზარმა გვიშვილა, ბაზარმა გვიშველა
 და ტიტველ-შიშველას ათბობდა ის ვერა.
 რით ავხსნა, ვით ავხსნა დღეის აღგორითმით
 ქვეყნის მარჩენალი ვერის ის ბაზარი,
 რა ზარი!... თბილის და თბილისს გასართომი
 ეს კოსმოგენური ბაზარი-კეზარი!
 თბილი, თბილი, თბილი
 ტკბილი, ტკბილი, ტკბილი — კაცთან-ხორაგთანად,
 ნისია — სხვისია... სხვისია... ვისია.
 წონიდნენ ბარაქიანად,
 ურიგ-რიგთანად... ასე ივსებოდა
 საერთო ყულაბა — ხონჩა,
 ეს იყო ამ ბაზრის აზრი, ვინც ხვდებოდა,
 იყო და არ იყო, მორჩა!
 ნისია გვიქნია, „სხვისი“ რას მიქვია
 როდესაც კაცობა იქვეა,
 როდესაც სიკეთე აღმა თესს, აღმა ხნავს,
 ბოროტი — თავდაღმა, პირქვეა...

აქ ყველაზე ძვირად თვით სიტყვა ფასობდა, სიტყვასაც წონილნენ მაშინ,
რაიმე უჯიშო, ბაზრული რომ გეთქვა, ველარ გაასწრებდი
კარში.

ასეთი იყო ეს აკადემ-ბაზარი, ვთქვათ ერთიც — ვხარობდით
ამით და რასაც იქ, ერთი, ის, „ვერა“ შერებოდა
ვერ შერებოდა უნივერ... ს ა მ ი!

(თუმცა ეს უნივერსამი ყველა უნივერსამთა შორის ყველაზე კარ-
გი უნივერსამია თუნდაც იმიტომ, რომ მისი დირექტორია ფრიდონ
გერსამია — ჩვენი თაობის კაცი, სიკეთითა და პატიოსნებით სავსე
ბიჭი, ჩვენი ძმა და პირისზიარება, რომელიც, რაც შეუძლია, გვე-
ფრიდონ-გვეაუთანდილება და არ ეცარიელ-ტარიელება ქალაქს).

...ერთ დილით, ბაზარში, ერთ ქორ-ვაჭრუკანას მარწყვის ფა-
სი რომ ვკითხე. არც კი განძრეულა, იდგა ის მუტრუკი, იდო,
როგორც კუნძი, ვით ხე... დიდხანს მაყურეუტა, ზედაც არ შემ-
ხელა... ბოლოს კი, არ გინდა ინავსო (ზოგისა სიტყვაც კი
ყინავსო) —

— წადიო, გაიარე, ამ მარწყვის მყიდველსა, ბიძაჯან, ჯერ
კიდევ ძინავსო.

რა უნდა ელაპარაკო ამ ვირს და ვირთაგანს, სხვის მო-
წეულზე რომ ვაჭრობს. მასთან გაბაზრებას, იმის ბროწეუ-
ლებს, სულაც რომ არ ჭამო, არ სჯობს?

თბილისის ბაზარი, ასეთი საზარი?.. დახლებს ეკიდება
ხანძარი.

ვინა ხარ, ძმა ხარ. თუ, სპარსი ან ხაზარი, ალალ ძმის
შიმშილით გამძღარი.

ეჰ, იყო, არ იყო, ეს არი, რაც არი (სიკეთეს გაჰქონდა ზანზარი),
ასეთი მოხვეჭა რა თავში ხლაც არი, ა, შენ და ა, შენი ბაზარი.

ვისაც გული თვისი დახშული აქვს სხვისთვის. ვინაც
ცხოვრობს ისე, არც კი იცის რისთვის. ვინაც არა, არ ცნობს
მუცლის გარდა ბატონს,
ვაი იმასა და ვაი იმის პატრონს.

...ალაგებულ სცენას ჰგავს ჩემი უბანი,
ახლა აქ სხვა სპექტაკლი გადის,
სხვა ალი-კვალი და სხვა კაბა-კუბანი...
აქ ჩემი ბავშვობა დადის...

№ 28

ნეტავ უკან ბრუნდებოდნენ წლები,
ნეტავ აღმა ბრუნდებოდნენ წლები,
რომ ბალთიდან დავუბრუნდეთ ალთას,
მიგვეძინოს ისევ დედის კალთას...

სწორედ ამიტომ არ ვიშურებ გულმოდგინებას და მივუყვები
ასე აღმა-აღმა დინებას. ვიკრებ ძაღლონეს, უკანასკნელს,
ვუსვამ ღონივრად, ზოგიერთ „ჭკვიანს“ მისი ჭკუით გიჟი
ვგონივარ. ვეხლები ტალღას, საპასუხო მეხლება ტალღა...
აღმა სიარულს ო, როგორი სცოდნია დაღლა. მძვრება ტყავი და
მეც სიმწარით ვძვრები ტყავიდან, მიმათრევს უკან და მე
ისევ ვიწყებ თავიდან.

რას იზამ, იქნებ მეც ოკნოსივით ჩალის ბაწარს ვწნავ, საიქიო-
დან ამოსასვლელად რომ გრიხავს ეს მითიური ბერიკაცი და ვირი
უჭამს (ეტეობა, მაშინაც გაჭირვება იყო კომბინირებულ საკვებზე).
თუმცა არც სააქაოა ჩალით დაფარული, მაგრამ სიზიფეს შრომი-
სათვის კაცი გიჟათ არავის მოუნათლავს, მით უფრო თუ ლექსად
აფრენს.

ლექსი ლამაზი ქალივითაა, რაც არ უნდა მიეძალო, არაფერი
გამოვა თუ თვითონ არ დაგიძახაო, — თქვა ერთხელ მამუიმ — ოთარ
მამფორიამ.

პოეტური ბადის გაშლას, ბაბაია, ცოდნა უნდა.

კალმახს, მაგალითად, ჩვეულებრივი სასროლი ბადით
ვერ დაიჭერ.

მონადირეებს ტყუილად კი არ უძახიან ტყუილების გუდას,
უბერავდნენ და გვბერავდნენ ტყუილებით ეზოს ბიჭებს.

ხან ისეთს იტყოდნენ — მტკვარი აღმა წავიდოდა,

მამაცხონებულებს, თითქოს ლომი კუდით დაეჭიროთ, უფრო დასაჯერებელია, რომ ვირი ხეზე ავიდოდა... ლექსის ბადის სროლისას, სული კბილით უნდა გეჭიროს. ასეა, რას იზამ... ე, სეზამ, მოწყალეება მოიდე და გაიდე!... მკლავს სურვილი და ამ წყურვილით ლექსს მივყვები და მომყევით!

...ახლა ქალაქში რომანას, საიათას, რეზო მანჯავიძის მოდაა. ჩვენი ბიჭობის დროს კი ვისაც „საშა პარტნოის“ კაბა ეცვა—ქალი იმას ერქვა... თუ ბაბკენას კოსტუმში იყავი ჩაზმანულ-გამოჯგიმული — კაცი შენ იყავი... რის ვრანგლერები და ლევი შტრაუსები (ჩვენმა თავის ხეთქვამ), ხშირად კვირაობით (სახლში ყირაობით) შინ ვიყავით გამოკეტილები და მოკეტილები, სანამ ახალ ფეხსაცმელს გვიყიდდნენ, ახალს ანუ ნახმარს, საბურთალოს „ტალკუჩაზე“... მაინც გამოწკებულ-გაკრიალებულები დავდიოდით დიდიან-პატარიანად ამ ქუჩაზე.

...შვილიშვილები უბებიებოდ და ბაბუებოდ არც ყოფილა და არც იქნება. ჩვენც გვყავდა საერთო ბებიებ-ბაბუები. არ მიჭირს ვერელი ბებუის მიგნება, არ ეცვათ ახლანდელივით „საბოები“...

ქართული ლეჩაქ-მანდილით თვალს და გულს ახარებდა ელისაბედ ჩერქეზიშვილის ქართული კაბის შრიალი, თეთრი იოსებ იმედაშვილის, თეთრ იმედად და სახარებად, გვყოფნიდა მის თეთრ წვერ-შავ ნაბდის ფრიალი.

დიდი მსახიობი, კოხტა ჩიხტი-კოპით, დიდი მოქართულე, ხმატკბილი ფანდურით... უმათობა ჭირდა, ერთი გავლა ღირდა და ემატებოდა სართულებს სართული...

როცა ქუჩაში სოლომონ ლორთქიფანიძე გაივლიდა — სოლომონ ბრძენი და თავად ლორდ კანცლერი...

ვაროვარდიშვილი,
ბაბო მჭედლიშვილი,
თამარ ყაზახაშვილი,
ეკატერინე ბურჯანაძე,
ვასო აბდუშელიშვილი,

დავით პარკაძე,
 პარმენ ქაჯაია!
 გთხოვთ ფეხზე აღგომით, ეს დედაკაცები, ეს მამაკაცები
 და ეს ღმერთკაცები ვახსენოთ პატივით,
 გაგვთაღეს სატივეთ,
 შეგვკრეს და გაგვჭედეს სალოცავ ხატივით,
 დედობა გვიწიეს, მამობა გვიწიეს,
 ეშმაკებს უფროთხოვნენ ბიწიერ მიწიერთ.

გვასწავლეს ანბანი, გაყოფა-გამრავლება, მიმატება-გამოკლება და ქველმოქმედება. იმათი ჯეჯილი დაპურდა ღღეს ყანად, მათია ღღეს ჩემი ეს შემოქმედებაც...

ასეთი სულები არ უნდა დაიხოცოს — დაილოცოს, იქ ნათელი დაადგესა,

აქაც სულ გულები უნთეს კოცონს, ჩვენთვის ასწორებდნენ ღღე-ღამესა.

სხვისი სიხარულით სიხარული, სხვისი ნეტარებით ნეტარება,

ასეთ სიხარულს და ნეტარებას, სხვა რა ნეტარება ედარება!

№ 29

იმ წვერებიან კაცს გაუმარჯოს, ბიჭებო, ბარბაცით რომ ამოდრიოდა „გემოდან“.

რუსთველის ძეგლის ადგილზე ის იდგა მაშინ და ღიმილით დაგვცქეროდა ზემოდან.

კაი ძმაკაცებივით შემოვებხეოდით და სულაც არაფერი ვითმამაც,

კაი ძმაკაცივით გაგვერეოდა, რადგან ბავშვი იყო თვითონაც. ერთხელ, შორიდან ზარის ხმა შემოგვესმა. გვითხრა:

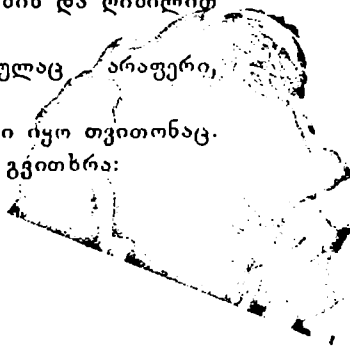
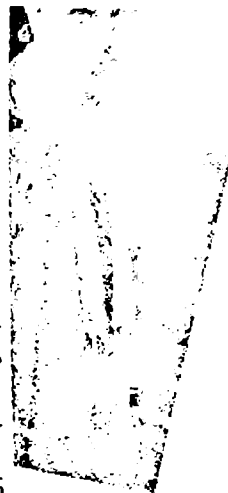
— ეს არისო, სიონი!..

მერე ვილაცამ თქვა: იცით, ვინ არისო.

— ვინ?

— გალაკტიონი!

გავვიამხანაგდა — გავვიამხანაგეთ,

— როგორა სწავლობთო. — გვკითხა.

სად იყო, სად არა, სოროდან გამოძვრა ერთი ჩვენკლასელი ვართხა...

— ისეო, რაო, — დაიწყო უიცია, — ოღონდ, ლექსებში გვიწერენო ორებს.

„ხუთიანს“ ლოყაზე ხედავო, ბიძია... ვერ ვუძლებო მამების ტორებს. ცოტა იოლი ლექსები წერეო, — ჩააწყო გალასთან საქმე,

— კაიო, ძამიკო, — მოჭუტა თვალები, — აბა, რისთვის ვარო, აქ მე?

...ისე, კაცმა რომ თქვას, რომელი ჯობია,

მერე რომ შარში არ ჩავევარდეთო,

ჩემი გაბავშვება თუ თქვენი დაკაცება — ჯობია, თქვენ გაიზარდეთო!

...ჩვენი ქუჩის შვილი იყო გიორგი ქუჩიშვილიც, ლექსებით დაგვააწირიალებდა ოლიმპზე.

ერთი შზე თავზე დაგვჩახჩახებდა,

ქუჩიდან შემოგვციცინებდა ორი შზე.

ღმერთმანი, არ ვაჭარბებ... მიწიერ ღმერთებს არა აქვთ შენდობა, კაცი მიწაზე ღმერთს არ ენდობა, თორემ... ახლა ხშირად ბჭობენ — გალაკტიონი მეტია, მისი „ნიკორწმინდა“ თუ თვითონ ძეგლი, ნიკორწმინდა...

ნათელ-მირონმა კი აკვანშივე იცნო სულიწმინდა და დაარქვა გალაკტიონი — ანუ გალაქტიკა!...

შზე, ვარსკვლავები, პლანეტები, რიგორისტიკა,

ცოტა მისტიკა — ხორცით აქა და სულით იქა,

არა მიწაში — მარად ცაში, ფრთების გაშლაში,

ვარსკვლავთა ხომლში, სხვა სიდიდის და სიკაშკაშის.

„ავად ვიყავი, წუხელ ვკვდებოდი, ახლა მიგონებს, ალბათ, ზოზია,

გალაკტიონში არის ღემონი და ჩემში უფრო ანგელოზია“-ო, — დელფოს სამისნოში, პარნასზე წარსადგენად წერდა პოეტურ რეკომენდაციას ტერენტი გრანელი სიკვდილის აკანკალებული ხელით.

მე კი მგონია...

გალაკტიონი თუ დემონია,
დამეთანხმება ალბათ ზოზია,
მაშინ... დემონიც ანგელოზია,
ან ანგელოზშიც არის დემონის!

ან რა ჰქონდათ გასაყოფი ამ პენატებს. ერთი კერის, ერთი ჭერის ყრმებსა და ყმებს, მიწიერ და ციურ ძმებს, რა... ჩვენი საყვავილე და სალექსე მიწისა და ცის გარდა.

მე უფრო მჯერა გალაკტიონი — ანტი-ანთოსი...
თუმც მიწიერი — არ ბიწიერი, ყოველდღიური — მაინც
ღვთიური.

ზევსის ძე, მუზათ წინამძღვარი თვითონ ჰერაკლეს იმას
მიწიერ სისუსტეში ვერ დაიჭერდა.

გალაკტიონი, როგორც ატლანტი, ცის თაღს ცალი ხელით
იჭერდა...

რადაც სისუსტეს მაინც იჩენდა...

მთელ გალაქტიკას ზიდავდა გალა, მარა...

საკუთარ თავის ზიდვისათვის

არ ეყო ძალა!

არ ეყო, არა... აი, რა შზარავს.

ამ ნაპრაღს — ბზარად, თვით თვლიდა არად...

სამარის კარად, მეორედ მოსვლის, დიდების კარავს, რაიც
მან დადგა

მაინც მზე აღგა, მზე იყო რადგან, თვით, სხივოსანი...

აქ ქარი ჩადგა — აღგა მგოსანი, იქ სად წაიქცა... მერე რა იქცა
ქარად, გაიქცა თავის ტყავიდან და ქრის თავიდან, აფრქვევს
ლავიდან

დაუნის ნაფლეთებს. ისე წავიდა — მოსვლით გვაფეთებს.

ასე გავიდა ის თამაშიდან...

ვინ და რას ხედავს დღეს ამაში და...

ჩვენგან წავიდა, მზესთან ავიდა, სხვა ფონს გავიდა და ქრის
თავიდან.

ხან ქარაშოტად, ხან კი ძალუმად, ხან სამუმად, ხან სიოდ
იცანი,

ხან დაუბერავს ის ხარაჩოდან, ხან ბედის წიგნს შლის მგო-
სან-მისანი...

მას აქვს მიზანი და სამიზნე — სამად-სამი ზნე:

ძმობა, ერთობა, სათნოება — წმინდა სამება:

ზნეკუთილობა, ზნეძალდობა... ზნედაცემისთვის კი ერთადერთი ზესასჯელი — ზნითვე წამება!..

რალაცა კიდევ (გულზე ხელს ვიდებ) ჯერ აუხსნელი, ფიქრი — მესია, ფიქრი-მიქრის, ქრის ქარი მხსნელი, ფიქრი არ ღიქნის, ფიქრი მწველი, ცეცხლის მკიდები, ფიქრი ვით ცელი — ავისმცელი — მძეკელი ღიდების...

ეს რომ ასეა, ერთმა ღმერთმა და იმან იცის: ჩვენ კი არ ვიცით (ისევ გულზე დავიდოთ ხელი).

ის კი ქრის და ქრის, მისი წვერის გვიგზავნის ქარებს, ხან ეხეთქება ჩვენს ფანჯრებს: და ხან გვინგრევს კარებს...

თეთრ პერგამენტებს ანგელოზნი გვიფენენ კვალად,

ვინცობა ვიცნოთ გალა ღმერთად ან ღმერთი გალად!

ვით აპალონი — მუზის ღუზა გალაკტიონი,

თბილისი მისი ტაძარი და გალაკსიონი...

ამას წინათ ერთმა ვერელმა კაცმა, ედიშერ გიორგაძემ გვიამბო გალაკტიონის ლექსის „სილაჟვარდე, ახუ ვარდი სილაში“ შექმნის ისტორია.

ვერის უბნის ერთი ქუჩის კუთხეში გუმბათიანი სახლი მდგარა. აქ ძველად ეკლესია ყოფილა, მონაზონთა სენაკებით, სადაც თურმე უმეტესად მეძავეები მოდიოდნენ ცოდვების მოსანანიებლად. ერთ-ხელ, ღილაადრიან გალაკტიონი ეკლესიაში შესულა და მოწმე გამხდარა იმისა, თუ როგორ იღვრებოდა ცრემლად ღვთისმშობლის ხატის წინ დამხობილი ღამაზი ქალი. ღმერთს განდობილი პოეტი ერთხელ კიდევ დაუფიქრებია ამა ქვეყნის ამაოებას და კაცთა გაუტანლობას. იმ ქალის ტვირთით დამძიმებული წამოსულა სახლში და მაშინვე კალამისთვის მოუკიდია ხელი: „ღედაო ღვთისავ, მზეო მარიამ, როგორც ნაწვიმარ სილაში ვარდი, ჩემი ცხოვრების გზა სიზმარია და შორეული ცის სილაჟვარდე. შემოიღამებს მთის ნაპრალები და თუ ოდესმე ისევ გათენდა, დამენათევი და ნამთვრალევი დაღლილ ქალივით მივალ ხატებთან...“.

გალაკტიონისათვის არ არსებობდა სხვისი ჭირი. სხვისი და მისი ერთი იყო. იგი ცაში ცხოვრობდა და მიწაზე დადიოდა. იგი ზიარებასავით სვამდა ღვინოს და შებარბაცებულ ქვეყანას იმაგრებდა: „მთებო, ღრუბლებო, რა მოგივიდათ, ღვინოს მე ვსვამ და თქვენ თვრებით.“...

გახსოვთ.... ომის შემდეგ ძველი ფილარმონიის ბაღში, ეგრეთწოდებულ „გოფილექტში“, „მარტოობის ორდენის კავალერს“ გალაკტიონ ტაბიძეს ლიტერატურული სადამო მოუწყეს.

თუმცა, კაცმა რომ თქვას, არც დილას ჰგავდა, არც საღამოს, რაღაც უდროობის დროს გვაუწყეს.

ახლა პოეზიის მეფეს — გალაკტიონს ბევრი იგონებს, მე მას ვერ ვკადრებ მოგონილ და შეთხზულ სტრიქონებს. გალაკტიონი იყო საშინლად... ფხიზელი და ბავშვივით სუფთა, მასაც მიაგეს პატივი და მით უფრო წუხდა, პრესიდიუმში თავის ადგილს ვერ პოულობდა, ლექსს ვერ ამბობდა, თუმცა მისი ღუმელიც ქუხდა.

ამ ზარ-ზეიმში სულ დაყრუვდნენ მისი პწკარები, ამ სხვის ქეიფში აღარ რეკდნენ მისი ზარები, ქარბორიაში ქროდნენ სულ სხვა შიშის ქარები, მიწა გასკდა და ცა სკდებოდა ელვის ბზარებით. „სილაში ვარდის სილაჟვარდემ“ დაკარგა ფერი, იდგა ვით ლირი და ლარები ჯვარს სწერდნენ მერის...

ღურჯა ცხენები დადგნენ, ლაგამს დაუწყეს ღეჭვა, ვიღაცამ რაღაც „უეჭველი“ იეჭვა ეჭვად:

მთვრალი ხომ არ არისო გალაკტიონი?..

ეს იყო წუთი არა რინდთა სხვა გარინდების, იდგა წყვდიადი სხვა რიდის და სხვა გარიდების, უჟამო ჟამი სცილებისა და ქარიბდების...

ადგა ღიალი მზე დიდების და განდიდების, მზე გაღმერთების კაცურ კაცთა და დაკნინების კნინკაცების — კაცუნ-კაცთა — ერთი ციდების, ერთობ მცირე ტვირთის შიიდების...

იყო მსხვრევა ბეწვის ხიდების, მტვრევა თითების, აწურვა მხრების,

გაოცება, თვალთაცეცება, როს კაცი არაკაცთა თვალში უცბად ეცემა.

...ძალიან მძიმე, უხერხული სიწუმე იდგა, სადამომ შავად გააზმორა, ჩაშლაზე მიდგა...

იდგა დამფრთხალი ანგელოზი მოსული ციდან,

როგორც სალოსი, ბუმბერაზი სულ ერთი ციდა.
არ ეკადრებოდა ასეთი რამ მეფე — გალაკტიონს,
არ ეკადრებოდა ასეთი რამ მის მრეველ-მაყრიონს.
მაინც რა იყო ეს, გალაკტიონის ამბიონი თუ გალაკტიონის
გილიოტინა...

ეს ვიცი დღეს, აღსავლის კართან... მზე შინ — მაშინ ვინ
იცნო, ვინა.

მაშინ იმ არშინს, მეტრს ვერ ცნობდა ახლო მხედველი,
მაშინდელ ვალში ღმერთი — სიტყვის ოქრომჭედელი,
დღეს გავაღმერთეთ, ვინც, უღმერთოთ, კაცად ვიწამეთ
და თავს რომელსაც ვარიდებდით, ეუხრით მიწამდე.

თვალეები ყველას აქვს და ყველა მაინც ვერ ხედავს...

ყურები ყველას აქვს და ყველას მაინც არ ესმის...

მაგრამ თუ თვალი თვალხილულს იქით თვალთვალსაც
ბედავს —

„ანგელოზს დაინახავს მოდარაჯე კაცის თვალიო“ — ცხადლივ
ჩაგვესმის.

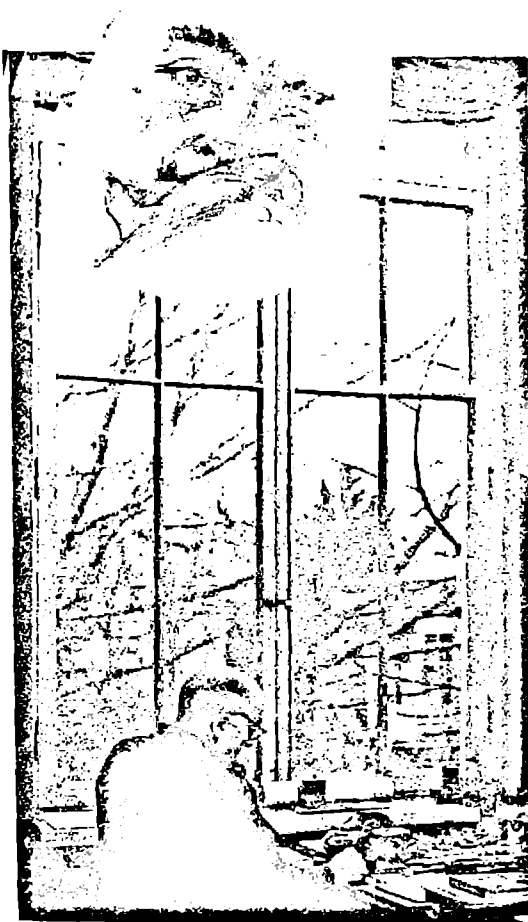
ჰოდა, სწორედ მაშინ მოხდა¹ ის სასწაული, რაც არ მომხდა-
რა — ლექსს პირი გაუღია, ჯებირი გადმოუხეთქავს და ნიაგა-
რასავეთ გადმომხდარა.

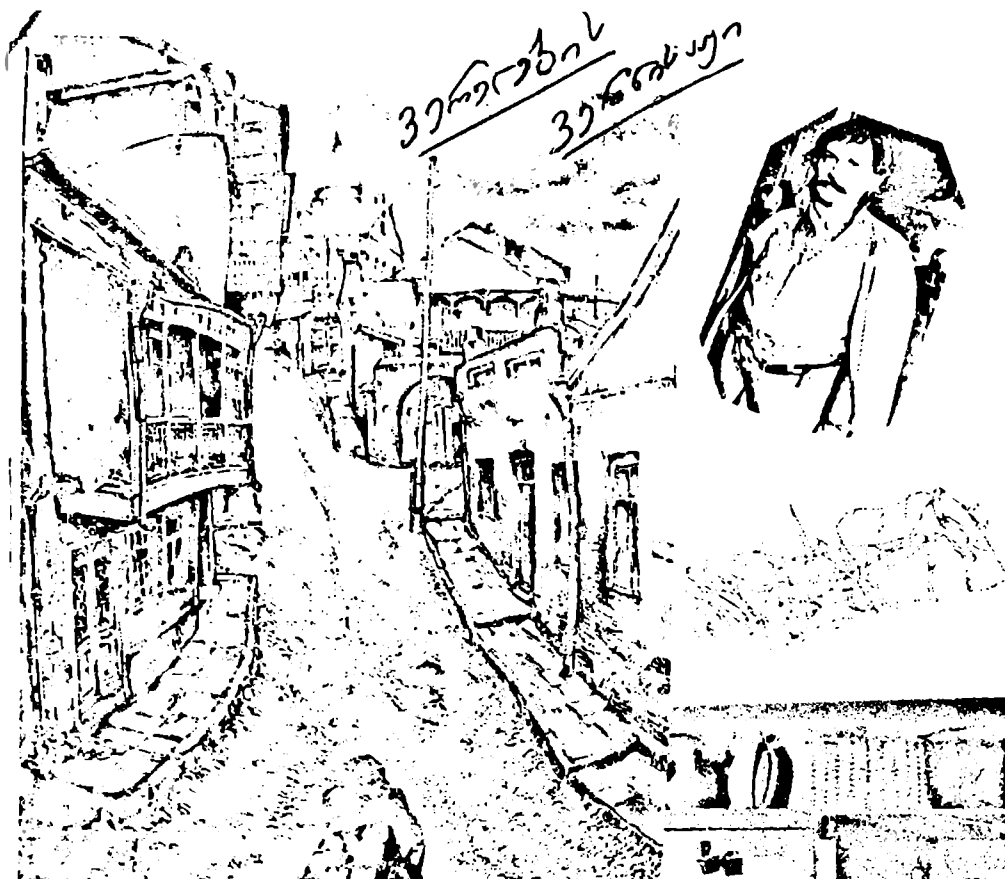
როლები შეიცვალა — დარბაზმა წაუკითხა პოეტს მისი ლექ-
სები და არა პოეტმა — დარბაზს და ტანში ხავსად გააჟრჟო-
ლა ანჩისხატს, არმაზს, თმოგვს და კალას, ნარიყალას, ცი-
ხის ქონგურებს — თვით ქალბატონმა მუხამ ახლო ხელი
ჩონგურებს...

რატომღაც გალაკტიონის მეისტორიენი თვლიან, რომ „სა-
დამო ჩაიშალა“, მაგრამ მე ვარ მოწმე, ჩემი თვალით ვნახე —
ხალხი არ აიშალა, წამოდგა ფეხზე და ლექსმა ფრთა გაი-
შალა.

გაცურდა ცაში ცეცხლის რაში, ლურჯა ცხენები,
ლექსის თავსხმაში ვგრიანებდით ჭენებ-ჭენებით.
და იდგა გალა ბედნიერი და დაბნეული,
როგორც ჩუქურთმა მის სისხლ-ხორცში მიმობნეული.

...ამ ბნელი ღამით, ვიღაც დადის საქართველოში, ვახ-

სენოთ იგი სადღეგრძელოშიო, ილოცებოდა იმ ღამეს გალაკ-
ტიონი.

ასე დადიოდა,

გადად-გადმოდიოდა

სადღეგრძელოდან-სადღეგრძელოში მისი სტრიქონი.

და ატარებდა კაცურ კაცებს ამ ქვეყანაზე, გზას უნათებდა,
ჭკვიანთან, ხელთან, ახალთან, ძველთან, ყველა მლოცველთან,
ღამის მეხრესთან, ღამის მტეხელთან ღამეს ათევდა.

...მე ვიცი, მაშინ, ვისი სადღეგრძელოც დაიწურა ცერზე გალაკ.
მათი სახელი, ხსოვნის მელნის ტბიდან ამოეცრემლება კალამს.
მოარული ძეგლის — გალაკტიონისათვის არ იყო სხვა სა-
სინჯი ქვა,

სხვა სახელი, სხვა რამ დიდება...

მან არ იცოდა ჩინ-მენდლებზე გამოკიდება.

იმ შუა ღამეს მან ეს სიტყვა დაადევნა, უბრალოდ კაცებს...
არა კაცუნებს, არა სულნამცეცებს, არა ვიგინდარებს, არა
ვილაცებს...

არამედ იმათ, ვის ეხურა სახურავი, ჭერი სხვა ისლით,
გამორჩეული ბრძანდებოდა სიდარბაისლით.

ნეტავ, შეილებაო, თქვენც გაჩვენათ მსგავსი კაცები,
მანამდე სანამ თვით კაცებად შეირაცხებით.

ახლაც აჩნია ქუჩას მათი ნატერფალები,

მე ახლაც იმათ ალი-კვალზე მრჩება თვალები.

სხვაც შემხვედრია ცხოვრებაში... ეს სხვა სამია:

ტ უ პ ი ა ი ა შ ვ ი ლ ი,

კ ო წ ი ა ლ ო რ თ ქ ი ფ ა ნ ი ძ ე,

ჭ ი ჭ ი კ ო გ ე რ ს ა მ ი ა!...

იცოდნენ წუთისოფლის ყადრი, მისი ანიც იცოდნენ და ბანიც:

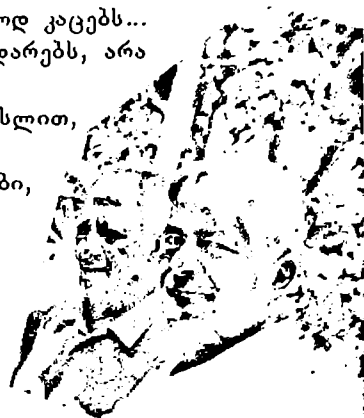
კოწიას პირველი, ჭიჭიკოს მეორე, დიდი ტუპიას ბანი!

ჯერ ცოტა შეგვწყრენ, მერე მოგვეფერნენ, სულაც არ დაგვი-
შალეს ანცობა...

ჯერ ზრდილობა გვასწავლეს, მერე სიმღერა, მერე...

გადმოგვილოცეს კაცობა!

რამე რომ იყოს და თუ საქმე საქმეზე მიდგა...
ო, მე მაშინდელ ჩრდილებსაც კი შევინახავდი და შენ ნა-
ხავდი იმ ჩრდილშიც რა ნათელი იდგა!

„დრო, დრო აღნიშნე!“ სიტყვის კაცო — ბრძანა გალაკტიონმა.

აი, სანიშნე, რა განაერცო, — ამ ლამპიონმა,
ბნელში — ნათელმა, კაცმა — ლექსმა, ლექსმა — სანთელმა —
ჯანის ტეხით, ღამის ტეხით, თავის ტეხით, გულის ტეხით —
სულით ჯანმრთელმა.

...სხვისი დარდი ვის გულთან არ მიაქვს,
აღრე — გვიან, ემსგავსება იაქს,
მაშინ არც სხვას ეხატები გულზე,
ემპაიკიით მარტო ზიხარ ჭურზე.

დღევანდელ ლეონიძის ქუჩაზე,
მაშინდელ მოსკოვის აღმართზე ფეხაკრეფით დავედიოდა,
20 ნომერში სანთელი ცისკრის პირველი ვარსკვლავის ანთე-
ბისას ქრებოდა... აქ სული ებრძოდა ხორცს, ისე, როგორც
ოლით,

და ყოფნა-არყოფნის საკითხი წყდებოდა.
და, შენს პირს შაქარი (შექსპირიც აქ არი),
აქ იფერფლებოდა უკვდავი მოკვდავთ შორის,
ურიელ აკოსტას, ჰამლეტის ამქარი...
გულს კლავდა დაკარგვა ერთ კაცში ამ ორის.
და სანამ ეს გული შენახვას შეიძლებს,
სიკვდილი ვერ მოკლავს უ შ ა ნ გ ი ჩ ხ ე ი ძ ე ს!

ახლა კი, მოდით, რუსთაველზე გავეუტიოთ, ბიჭებო, გავერიოთ ხა-
ლხში, თვალს წყალი დავალევინოთ, სალამი სალამში გავცვალოთ,
სიტყვას მარილი მოვაყაროთ და გულს ვარდი მოვაფინოთ...

— ყველაზე ლამაზი ქალის სახელს ვერ გათქმევინებ
არც ისე ძნელი რებუსია.

სათვალთვალო და თვითონ თვალავაძე...

— შავი ბრილიანტი, ბუბუსია!

— ყოჩაღ, შენ, გეკუთვნის გამოცანა.

— შენცა თქვი რა, რთული ამოცანა...

რამდენი დაიწვა და დაიდაბა ამ თვალეშში, სიყვარულის ბრწყინვალეში...

ზარის დამრეკველი. ბოლო-ბოლო ამ თვალთა მაგნიტურ არეში
მოექცა თვით ღ ა თ კ ა გ ა მ რ ე კ ე ლ ი!

მზე და მთვარე გინახავთ ცის თაღზე ერთდროულად?... ეს მნა-
თი მნათობნი ვიდოდნენ.

სიხარულს აფრქვედნენ ყველასა და ყოვლად...

ბავშვობდნენ და ღიღთან ღიღობდნენ.

ჩემმა მზემ!...

ვინაც ბავშვობის ეს წლები ვერაზე დაამღერა, ვერ დაივიწყოს
ვერა — ვერა, ვერა და ვერა!

სიჭაბუკე სიბერის ღიღი თეთრი ლექსია, ჩვენი ყრმობის
ლუზა — ვერის ლუზა...

ჩვენი ბავშვობა ახლა თქვენი ბავშვობის „ზექსზეა“, ვერაზე
დგას ისევ მუზა,

ჩვენს ნავსაყუდელთან, ფილარმონიასთან,
ზემელზე, უდელთან, ვარდთან და იასთან...

ცვითეთ ეს ქუჩები, შეგარგოთ ღმერთმა,

ეს არის ბავშვობის შიფრი და კოდი,

მიღის ეს ცხოვრება, წავიდა ჯერ თმა,

„ატანდა“, ბიჭებო, სიბერე მოდის!...

ჯანსულის არ იყოს, ჯანსუდ ჩარკვიანის,

ამ სიტყვა-ფხიანის, ენა ბაღნიანის... წინ წყაროიანის, უკანაც

წყლიანის,

ძველი „ვერა რეჩის“ შხეფ-წინწყლებიანის!

ჩვენი ქუჩის რძლებს ვასახელებ, უბნის ულამაზეს ქალთა,
ნატერის თვალთ-სხივოსანთ, თვალთა-პატიოსანთ... ვლოცავ მათ
გზასა და კვალსა...

იუნონა კუკულაძეს, ვერის პერას — უბნის პირველ რძალს — ამორ-
ძალს, ჩვენი ცოდვით სავსე — ნელი დოლიძეს — მეორე რძალსა და
პირველ ქალს...

ერთმა თბილისელმა ბიჭმა მითხრა, გახსოვს, მელიქ აზარიანის
სახლს ცეცხლი რომ გაუჩნდა, მე მაშინ მნჯოიანის ფოტო-ვიტრინი-
დან ნელი დოლიძისა და იუნონა კუკულაძის სურათები გადავარ-
ჩინეო.

ღმერთმანი, კოლორიტის მეფეს, ვერონეზეს, წარმოდგენა რომ ჰქო-
ნოდა ვერელებზე... ვერელი ყოფილიყო და არა ვერონელი — მდონე-
ბად ეხატა ჩვენი გოგონები.

„იონონა ასანუქერებს ვენეციას“, „კუჩინას ოჯახის მადონა“, „სან ჯორჯო მაჯორეს ტაძარი“... ვერაზე ენთო ეს ხანძარი. და რადგან პაოლო არ გვყავდა აქ, თვითონ ბუნება ხატავდა. ვინ აღარ დაიწვა ცეცხლის ალზე, ვინ არ შეიშალა ქართველ ქალზე?..

„ვის არ სმენია ქართველ ქალთა სილამაზის ქება. უკვე დიდი ხანია მათ ანიჭებენ უპირატესობას მთელი აზიის ქალების წინაშე“, — დაუწერია ნადირ-შაჰის ფრანგ მეისტორიეს და ისტორიისათვის შემოუნახავს — ქართველ ქალზე უკეთესს თვალი რას ნახავს!

„სიმართლე რომ ითქვას, ქართველი ქალები მართლაც მშვენიერები არიან მთელს აზიაში“, — უთქვია იტალიელ პიეტრო დელა კალეს... გემოვნება ჰქონია, ვენაცვალე!

იმასაც კი ამბობენ, სეფიანთა ხელმწიფეს მრისხანე შაჰ-აბასს ერთხელ გაუღო სიყვარულმა გული, თეიმურაზ პირველის მზეთუნახავ ცოლს ხორეშანს დაადგა თვალი, ერანში „ფერიას“ რომ ეძახდნენ და გაწილებული სიყვარულით გაბოროტებულმა კახეთი მოაოხრაო. ასე გადაუხდია იმ ერთი სიყვარულის ოხერა ჯალათს რომ აღმოხდაო. მშვენიერი ქართველი დედოფლის ამ უბედურ ბედში, თამაზ ნატროშვილი მშვენიერი ელენეს პარალელს ხედავს, რისთვისაც ტროას ათწლიანი ომი ატეხილა. ვინ იცის, სიყვარულს რამდენი სიძულვილი მოჰყოლია და რამდენი ბედიღბალი გატეხილა.

ვის აღარ უთქვამს და ვის აღარ უმღერია ქართველი ქალის სილამაზზე!

თუ შატობრიანს, ფრანსუა რენეს, ესმოდა ქართველ ქალის ქალობა,

მე რაღა ღმერთი უნდა გამიწერეს, რომ ვერ გავიგო ეს ღვთის წყალობა.

ზაფხულობით თბილისი უდაბნოს ჰგავდა, როცა ლამაზმანები გაიკრიფებოდნენ. აქ, ჩვენ მათ მაგივრად სულ სხვა მზე გვწვავდა, იქ, ზღვაზე, ნიშნები მზეს ეხუტებოდნენ... აქ, ერთი ლამაზი გოგოს დანაკლისი, ის ერთი დაკლებაც ისე აგვიკლებდა, გვახსოვდა ნაგაზის ნაკებნად ძაღლისად... თვალები ეძებდა, გზას ველარ იგნებდა. თბილისი, როგორღაც, იავარ იყო — უიავარდოდ და მარტო ვით კიკო... თითქოს, ჯალალედინის ქალაქი აუკლია — ქალი წაუგვრია. ქმარი წაუკლია...

ლაფსუსი თუ არა, აფსუსი კი არი, დარჩეს ვით იარა ეს იალკიალი... რა უცბად ღამდება, რა ნელა თენდება, ბავშვობა თავდება და ვალად გვედება... ორი ოკეანის საიდუმლოება... ორ თვალში — ორ

ტბაში ცურავენ გელები, ჩვენი ხათუნების ტკბილი მოგონება.
მაშინ გოგონების – ახლა დიდუდეების.
აი, ამ თასიდან, ერთი მაგალითი – იმ სხვა ათასიდან – ერთი მარ-
გალიტი!

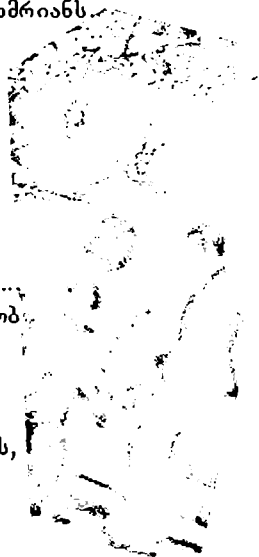
კ ა რ უ ს ე ლ ი

ჩვენი გურამ თიკანაძის პატარა დაიკო, რუსიკო (თითქოს ნათლი-
ას, სახელს რომ ანათლავდა, გული უგრძნობდა) დიდ რუსეთში წაი-
ყვანეს, ჩრდილოეთის პატარძალი გახდა, ცნობილმა კინორეჟისორ-
მა ბოგინმა მოგვტაცა. ერთხელ, მოსკოვში შევხვდი, ვეღარ მოვით-
მინე და ვუთხარი: შე კაი ქალო, როდემდე უნდა იბოგინო აქ-მეთქი.

ლამაზი ქალი ქალაქის მოარული ჩუქურთმაა და მის თვალში
კლებას ყველაზე ადრე ვინ შენიშნავდა, თუ არა ისევ ქალაქის პირ-
ველი თვალი და პირველი მხატვარი დედაქალაქისა—ნაღდი თბი-
ლისელი ოთარ ლითანიშვილი. მან აღადგინა ქალაქის ზღაპრული
სახე და ეს ჩუქურთმაც თავის ადგილზე დასვა.

ახლა არკვია ეს ამბავი რადა-„რიზმია“?

ან ვინ გაარკვევს ამ ცხოვრების ცხადს და სიზმრიანს.
ერთი შეხედვით — ეს, ცხოვრების დრამატიზმია,
ორი შეხედვით — ლირიზმია, რომანტიზმია!

× სხვისი გაზაფხული

ზამთარს აუკრავს თოვლის თეთრი გუდა-ნაბადი,
სკდება აპრილი თეთრ კვირტებში შემოღერილი,
გაგვეჩითება მოჩითული ჩითის კაბით და
დგას გაზაფხული, როგორც ზამთრის ღია წერილი!...
...საიდან ვიცნობ, ღმერთო, ამ ქალს, საიდან ვიცნობ
საიდან მახსოვს ეს ფერია, გული რას მიგრძნობს?
ეს სახე ვიცი, თუმც მე იგი არ მინახია,
ეს ის ქალია, ჰგავს ძალიან, ეს ის სახეა.
ო, ღმერთო ჩემო, ნუთუ მისთვის დრო აღარ იძვრის,
დარჩა თხუთმეტის, არც ცის არის და არცა მიწის,
დგას ჩანთით ხელში, რა უკლია ძეგლად აგებას?...

დგას ნათლის სვეტი და თვითონ ჰგავს ის ქანდაკებას!
 ათასი თვალი შესციცინებს ამ ნატერის თვალსა,
 ათასი კვალი დატრიალებს პატარა ქალსა...
 მთელი დღის ტვირთით გათანგულსა ვერ გამოგია,
 ეს ვერნისაჟი, თუ უბრალოდ, ტაქსის რიგია...
 საიდან ვიცნობ ამ გოგონას, საიდან ვიცნობ?
 ასე როგორ ჰგავს, თუ სხვა არის — ჩემთვის ვგულთმისნობ...
 ღმერთო, ნუ შემშლი, ეს, ის არისჩნაღდად ის არის,
 ახლაც ატყვია გულის ფიცარს მისი ისარი.
 მას შემდეგ დიდი დრო გავიდა, დრომ მიინც შეძლო,
 სულ გადალექა სიყმაწვილე ცხოვრების ტალღამ,
 ამ პატარა ქალს, ჩემს ოჯახში, ღვთით, უნდა ერძლო...
 მე — დამათოვა უკვე თმაში, ის — დარჩა ბაღლად.
 თითქოს ბორბლებში თვით ბავშვობა შემომივარდა,
 იქვე გავშეშდი... ცხოვრება კი რა თვალთმაქცია —
 გათელილ ბაღში ვარდი აღარ შემომივარდა
 და ციცქნა გოგომ ყველას თვალწინ ზურგი მაქცია.
 ამტვერდა ქუჩა... ჟრუანტელმა გადაჭრა ქუჩა...
 (ბებერი კაცი აეტუზა სხვების გაზაფხულს),
 შეინძრა ხალხი უსიამოდ, ის — იდგა ურჩად
 და მეც ვიდექი — შიგ თვალეებში ვუცქერდი წარსულს...
 რამ დამავიწყა, რომ ბავშვობა სადღაც შორს დარჩა,
 გადიგრიალეს წლებმა უკვე გრიალ-გრიალით,
 ეს კი სულ სხვაა — სხვა ატლასი, დიბა და ფარჩა
 და განსხვავდება მისგან, თუნდაც, კაბის შრიალით.
 მივხვდი შეცდომას, ოღონდ მივხვდი მას ერთობ გვიან
 (ასლი დედანთან სწორი იყო, ვით ტყუპისცალი)
 — გოგონა, მითხარ, შენს დედიკოს თენა ჰქვია?
 — დიახ, ბატონო, — აუუარდა სახეზე ალი...
 იქვე, საჯაროდ მოვეფერე ბავშვობას ჩემსას,
 ვით მამა შვილსა ვეამბორე, ხალხის ალყაში
 და დაცხრა ქუჩა, სადღაც მოწყდა ფოთოლი ხესა...
 მანქანა ცივად გასრიალდა მღვრიე ტალღაში.
 მივხვდი, დედის წილ გამაყოლა თვალი გოგონამ
 მისი ბედის წილ — დედის წილი კაცი ემონა...
 ეს მოწყალება, რომელიც მან მაშინ გაიღო,

მიხვდა რა იყო, ეს შეცდომა ბავშვმაც გაიგო.

...ყველა დაწყნარდა, ყველა დაცხრა, ყველა, ჩემს გარდა, მე კი ეს წუთი, მე ეს წუთი მეყოფა დარდად.

ბიბლიურ დავითს ყველაზე უფრო წამლად ლამაზი ახალგაზრდა ქალის სუნთქვა მიაჩნდა.

ჩვენ ჩვენი გაზაფხული გექონდა. სხვის გაზაფხულთან რა ხელი გვაქვს. ღმერთმა ყველას თავისი მოახმაროს.

თბილისელმა გოგონებმა რომ ცეცხლი დაანთეს, იმ ცეცხლს დღეს რა წყალი გააქრობს... ან იმ ტკბილ სიზმრებს, დღეს

რა ღამე გაათევს, რა ქარი, გრიგალი ჩააქრობს?..

არ იყვნენ ეს უმოწყალოები, დღეს ლიფტში გაცნობილებივით მწყალობლები, თუმცადა, სხვა წყალობით აგვავსეს, სამოთხის ჩიტუნები, მოღუდუნე მგალობლები... გაბნეულ მძივებივით აგვასხეს.

ცეცხლი არ ჩაგვიქრეს, თვალი არ დაგვიფსეს, ვერა, ვერ გაგვწირეს,

თუმცა, გაგვიბედეს...

ჯერ, მოზარდში წამოგვეყვინ,

მერე — კინოში,

მერე — სახლში...

ცოლობა ვთხოვეთ და ქმრებად გაგვიმეტეს!

ჩვენი თაობის ერთმა გაუთხოვარმა ლამაზმა ქალმა მითხრა: ეს საქმეა? არათბილისელს არ გავეყვი ცოლად და თბილისში ქმარი ვერ ვიშოვე, ყველა ჩემი ძმაცაიო...

მჯერა, რომ სხვა წყალი არ დალია — ხუმრობით ნათქვამი მართალია!

...თბილისელი გოგო რომ თბილისში გაივლიდა, კაი ბიჭი იყავი და რამე გაგებოდა... თვალთ ვაცილებდით ჩვენ-ჩვენ აივნიდან. წინასწარ ვწყემსავდით, ვინც ვის დაგვებოდა.

ეს აღი ახლაც სულ სხვა ძალით ბრიალებს,

ეს თვალი ახლაც სულ შიგ სულში ტრიალებს,

მათი ნახვის ნატვრა ახლაც ბანცალია, ქუჩაში...

არ მოიხრა, საქმე გაქვს, არ გცალია,
ან დაბერებულხარ, ავად ხარ ან ძალიან,
ცვიოთ ეს ქუჩები, მოგვწყინდა წანწალია...
რა დროს სიბერეა, ვერაზე ხანძარია,
გამოდით ვერაზე, ნამდვილი ხანძარია!

№ 30

როცა ქვემეხები გრიალებენ — სდუმანო მუხები!
როცა 01-ზე რეკავენ — განგაშს გვაუწყებენ ზარები!..
როცა ადამიანები ზრიალებენ, ირევინ, როგორც ბუხები
და სახლს ცეცხლი უკიდია — უნდა შევანგრიოთ კარები!..
ვიღაც ჩვენი ცოდვით საესეს აფეთქებია „პრიმუსი“,
ძალდი პატრონს ვერ ცნობს და შეშინებული მთვარეს უყეფს,
ვიღაცა თხოულობს შევლას და ვიღაცა გარბის პლინთუსზე...
ვიღაცა სახანძრო მანქანას ალაყაფის კარებს უღებს...
ვიღაცა თხოულობს შევლას და კივილით ცაა შეძვრაზე,
ლაოკოონივით, კაბინიდან გადმოდის შლანგებიანი ზანგი,
სულ ცოტა შვიდი ფუტი სიმაღლის მეხანძრე...
ზედ გამოჭრილია მისთვის ეს დარგი.
ჯერ ცეცხლში არ შესულა და უკვე გაშოსული გეგონება — ისე
აქვს ლეგა სახე შერუჯული,
ოთხი შვილის დედა გამოსტაცა შეღონებას,
ვინ არის. რა ჯიშია. რა რჯული?
ეს არც პირველი იყო და არც უკანასკნელი ვინც ამ ბუმბე-
რაზეა ცეცხლიდან დაიხსნა... რამდენმა ზესკნელმა და რამ-
დენმა ქვესკნელმა კეთილ ზანგს პირი უღო და მის თვალწინ
გაიხსნა.

კიდევ ვერ მოიგონეთ, ბიჭებო, ეს გოლიათი?... რა ენა
მოყვება მის საგმირო ამბებს...

ეს იყო არაბი — სხვა „მანიაკ — შარიათი“ — ჩვენი თბი-
ლისელი მეხანძრე ბაშირ შამბე!

„ბიძია თომას ქოხით“ ვიყავით გაზრდილები. უფრო კე-
თილი კაცი არ გვგულებოდა, ქალბატონ ბიჩერ სტოუს ვენ-
დობოდით, გაცილებით, თბილისში ბაშირა რომ არ გვგუ-
ლებოდა.

...1874 წლის 11 ოქტომბერს გრიგოლ ორბელიანი წერდა: „დაიწვა თამაშშვეის ქარვასლა და მასთან ჩვენი თეატრი... მხოლოდ იმ დამეს შევიტყვეთ, რომ თბილისში არ ყოფილა პაჭარნი კამანდა.“

საკვირველია, მაგრამ არ მიკვირს, საოცარია, მაგრამ არც ისე მათემატიკური გაგონადეს... რომ კაცმა კაცისათვის თავი გაიმეტოს და ცეცხლში ჩაუარდეს.

მე ის უფრო მაკვირებდა და მოცებდა მაშინ და მოცებს დღესაც, რომ ამ თეთრ, ქათქათა თბილისში ვიღაცა სხვა რჯულისა და ჯილაგის ნახშირით შავი კაცი დადიოდა და შავ დღეში ჩაუარდნილ თბილისს და თბილისელებს თავდაუზოგავად შეელოდა. ვინ იყო, საიდან მოვიდა ეს ღვთისწიერი, „პირშავი“ და გულნათელი, გულადი და გულითადი კაცი, რომელიც ბავშობის სიზმარივით ამყვა, გამოიყვა და აგერ დღემდე მომყვა!

კ ა რ უ ს ე ლ ი

ერთმა ჩვენ უბნელმა ბიჭმა — ამჟამად მილიციის გენერალმა, იმჟამად კი ქუთაისის მილიციის უფროსად განწესებულმა ბესო ბალაქაძემ ანეკდოტური შემთხვევა მიაგმო. ამ საუარდ-სამაისო ქალაქში რომ დამნიშნეს, იმავე დღეს ქალაქში სადღაც ცეცხლი გაჩნდა და მეც მაშინვე იქ გაუჩნდი სახანძრო რაზმთან ერთად. აგვისტოს ხვატში ვიღაცის ფიცრულ ოდა-სახლს სულ ტყაცატკუცი გაუდიოდა, თურმე. იქვე ლუდის კიოსკი მდგარა. ერთი მეხანძრე შევარდება ცეცხლში, გამოვარდება, დაღვეს ლუდს... ისევ შევარდება, გამოვარდება, ისევ დაღვეს, შევარდება...

ვეღარ მოუთმენია სამოქალაქო ტანსაცმელში გამოწყობილ ქუთაისის მილიციის ახალ უფროსს და უთქვამს: შენ, კაცო, ჭკუაზე თუ ხარო...

ის კაცი ჯერ კიდევ არ იცნობდა ახალდანიშნულ უფროსს.

...ჭკუა რომ მქონდეს, ბატონო... აღამიანს საკუთარი სახლი რომ ეწვის, გარეთ გამორბის და სხვას ეძახის მიშველეთო, მე: კი, აგერ, სხვის ცეცხლში ვიხრუკებო. მოურიდებლად უთქვამს და ზედაც ერთი კათხა ლუდი დაუყოლებია.

ბარემ ერთი თბილისური ხუმრობაც გავიხსენოთ!

არის ერთი სქელტანიანი წიგნი, ხაღაც ამ ქალაქური ღოკუმენტური პოემის გმირები მარტო სახელებით, გვარებითა და მისამართებითაა მოხსენიებული — ტელეფონების წიგნი!

ამის თაობაზე თბილისში ერთი ძველი ხუმრობა არსებობს. თბი-

ლისურ მისწრებულ თუ მოსწრებულ სიტყვას კი სიძველით ვერ და-
მიწუნებ, ჩვენებული ღვინოსავითაა, რაც დრო გადის, სიმაგრე კმა-
ტება.

კამოს ქუჩაზე მდგარი სააუადმოფოს პალატაში ერთ ჭკუაზე
მწერალ ავადმოფოს საიდანღაც ტელეფონის წიგნი მოუტანია და
მეორე შავადმოფოსათვის წასაკითხად უთხოვებია, შემდეგ კი უკით-
ხავს — როგორ მოგეწონათ.

— კარგი პიესაა, ოლონდ შიგ ბევრი მომქმედი პირებიაო. — გენია-
ლური პასუხი გაუცია თითქმის გასაწერად გამზადებულ კლიენტს,
რომელიც ამის შემდეგ ისევ უკან შეუბრუნებიათ...

თქვენ იცინით და რა იცით, იქნებ ის კაცი, სწორედ ის კაცია,
ვისთვისაც თბილისელის მარტო სახელიც და გვარიც მთელ პოემად
ღირს. სწორედ ამ ღირსებით მიჭირავს ახლა მე ხელში თბილისის
ტელეფონების წიგნი და არც მთლად იმედით, არც მთლად უიმედოდ
ვფურცლავ. ვინ იცის, იქნებ დღესაცაა აბო თბილელის არაბი ნა-
შეირი თბილისში?... რა იცი, იქნებ, თვითონაც ცოცხალია... მას
შემდეგ ბევრმა წყალმა და მეწყერმა ჩაიარა, მაგრამ ასე იოლად ამ
კაცს დრო ვერ მოეროდა — მინდა მიეუძღვნა ამ ჩვენ მშაკაცს ეს
მცირე ოდა.

...შალუტაშვილი ...შიუკაშვილი... და აგერ შამბეც!... ჩვენი ბა-
შირა!.. ჩვენი ბიძია თომა!... სამტრედიის ქუჩა, მე-2 კორპუსი, VI სა-
დარბაზო. ტელეფონი 34—36—75.

თუმცა ძველი ნაცნობი ვარ, მაინც ძნელი საცნობი ვარ,
ეჰ, რამდენი დრო გავიდა, რა აღადგენს ძველს თავიდან,
მაგრამ მაინც თამამად ვკრებ ნომერს და შინაურივით ვკითხულობ:
— შამბეც ბინაა... თხოვეთ ბაშირ შამბეც!
— ვის უნდა ვთხოვო, მე თვითონ ვარ ბაშირ შამბე, რით შემიძლია
გემსახურო.

— ასსალამუ ყალაჩქუმ, ბაშირ შამბე. მაღლობთ, ძია ბაშირ, შენ
უკვე რითაც შეგეძლო გემსახურე, ახლა ჩვენი ჯერია.

— იცოცხლე, რომელი ხარ?..

— შენთვის სულ ერთი არ არის, რომელი ვარ. მე ერთი თბილისე-
ლი ვარ და ყველა თბილისელის სახელით გელაპარაკები შენცა და
ჩვენს შემდეგ მოსულ თბილისელებსაც!...

რ ე ტ რ ო

...11 წლისა დაობლებულა არაბი ბიჭი. ეჰ, საღაურსა სად წაიყვანს ბედი... თეირანში თავად ხიმშიაშვილს უყიდა მონათა ბაზარზე და თბილისში წამოუყვანია ხელზე მოსამსახურედ, მაგრამ მერე არც ხელისას უხდიდა, არც ფეხისას სხვის სამსახურს მიჩვეული მხარტეძოზე წამოწოლილი თავადი, ვისთვისაც ეს სოფელი იყო ლაღად ნავარდი, რადგან სხვა დრო იყო მაშინ, ხმარობდნენ სხვა არშინს. ძლიერთა ამა ქვეყნისათა ეს ქვეყანა სათლელი ღუმა ეგონათ და ითლიდნენ და ითლიდნენ ეჩოსავით...

1922 წლიდან არაბი ბაშირ შამბე, არა მაზდეანობამ და ცეცხლ-თაყვანისმცემლობამ ჩააყენა ცეცხლის სამსახურში, არამედ თბილისის ეშხმა და სიყვარულმა. იგი რიგითი მეხანძრე გახდა. „ცეცხლს შენობით ელაპარაკებოდა“ და 27 წელიწადი იცავდა თბილისს ცეცხლისაგან. მერე კი თავისი ოქროსფრად ბრჭყვიალა ბრანდსპო-იტები, ზუჩიანი ჩაფხუტი და სიყვარულით სავსე ბაჯაღლო გული მეშვეიდრეობით გადასცა მის შვილს — საქართველოს კულტურის სამინისტროს სახანძრო სამსახურის ინსპექტორს ნიკოლოზ ბაშირის ძე შამბეს და ჟანდერძა, რომ თვალისჩინივით გაუფრთხილდეს მის მშობელ ქალაქს, რომელმაც ბაშირა და მისი შვილი იძმო, იშვილა და იშვილიშვილა. თბილისში ბაშირ შამბე ერთადერთი კაცია, რომელსაც მამის სახელი არა აქვს, რადგან არც მამა ახსოვს, არც მამის სახელი. თბილისია ბაშირას დედაცა და მამაც და ამიტომ შეარქვეს მას ბაშირ ტფილისოვიჩი!

ესეც ერთი შტრიხია ამ თბილისურ ქსოვილში.

თბილისელი არაბის, ჩვენი ბაშირას უშველებელ მეერდს ამ-შვენებს „შრომის დამკერელის“ სამკერდე ნიშანი, შრომის წითე-

ლი დროშის ორდენი № 13; საპატიო მეხანძრის ნიშანი № 17, სხვა რაღა მეტი?...

მინდა გავავლო ისტორიული პარალელი, ავად ვახსენო უხსენებელი არაბი მკვლელი!

ბაშირას სისხლიანმა წინაპარმა, ბუდა თურქმა 853 წელს ცეცხლ-მტყორცნი შეხსატეხები დაატეხა თბილისს, დედაბუდიანად გადაბუგა და 50 ათასი კაცის ჟერფლი ქარს გაატანა. იყო სატანა... განა კაცი ყველა კაცია. ბრალი იმას, ვინც უბრალო მართალს ვერ წვდება — „ვინც ისტორიას ტყვიას ესვრის — ტყვიითვე კვდება!“... ჩვენი ქალაქი არც კარგს, არც ავს არ დაგიკარგავს, იცის ავ-კარგი და შავს და თეთრს შავ-თეთრით ქარგავს.

ერთი მგლისაკენ, ერთი კი...

თუმცა ამ მღვდლით კაცთან ცხვარი რა სახსენებელია. თბილისი ამაჟობს ბაშირ შამბეთი, ბაშირ შამბე კი თავისი თბილისით და თბილისლობით. ისე, როგორც იოანე საბანისძის გმირი, ნერსე ქართლის ერისმთავრის ბაღდადელი მსახური, ქრისტეს რჯული-სათვის წამებული და ქართული ეკლესიის მიერ წმინდანად შერაცხული, თბილელად მონათლული აბო, რომლის ნიშა, აგერ აქამდე ამშვენებდა მეტეხთან მდგარი მაჰმადიანური ტაძრის — შაჰ ის-მაილის დროინდელ მეჩეთსა და მიდამოებს მინარეთისას...

ვინ რას გაიგებს წუთისოფლის მდინარეთისას.

მაინც, ნეტავ რომელ ჭკვიანს მოუვიდა თავში ამ წმინდა ადგილისათვის ხელის ხლება.... ალბათ იმ კაცს ხელი ება, თავი არ ება.

დღეს ბაშირ შამბე ისტორიის ძველ სატიკივარს მკურნალობს, საქართველოს ძველ ჭრილობებს ედება მაღამოდ და ცეცხლის ენაზე წერს ჩვენი ცეცხლოვანი დროის უკვდავ ლეგენდას — აამებს წყლულებს, ამთულებს გულელებს, არჯულებს რჯულებს, გვადებდნენ...

ჰოი, თბილისო, შენ შეგიძლია, ასეთი შეილები გაზრდა, თორემ ვის მოუვიდოდა აზრად, რომ, შეილი შეილია და შენთვის სიტყვა „სხვისი შეილები“ არ არსებობს — ეს არის შენი ქვა და კირი, ლიბო და წებო!

...რაც არაბებმა 400 წლის ბატონობისას თბილისს ზიანი მიაყენეს, ამას სიტყვა კი არაბული ციფრიც ვერ იტყვის...

„ვინ იცის მტკვარო რას ბუტბუტებ, ვისთვის რას იტყვი!“! ბუდას სისხლ-ხორცი დღეს თბილისმა შეისისხლხორცა — ბოროტსა სძლია კეთილმან და სიკეთით ხოცა. თუმცა აზრებსაც ეკიდება თურმე ობია... არ დაიჯერო — მტრობას მაინც ძმობა ჯობია!

პაი, დედასა, ალბათ, სულ ოთურმას გადადის საფლავში და ბეზიამისის მუთაქებს ქექავს ბაღდადის ხალიფა მუთავაქილი, მურვან ყრუ, საპაკ — ისმაილი, ბულა თურქი, თემურ ლენგი, ჯალალედინი, ჯეჰან შაჰი, უზუნ ჰასანი, იაყუბ ყაენი და ვინ მოთვლის კიდევ რამდენი მათი ძმა და აღამის მოდგმის მოსისხლე კაენი.

გაიგოს ყველა ბულამ და ყველა ყრუმ, რომ ჩვენი ბუდეები — ბაშირები სულ სხვა ხალხია, მათ ჩამოგლიჯეს ისტორიას შავი თალხია.

უფრო მეტს გეტყვით, მაქვს ურიცხვი სხვა მაგალითიც, არა ობოლი, არა შავი თვალმარგალიტი!

ყური დამიგდე, აზრზე მოდი და ხილზე გადი,
თუ მსგავს სამართალს პურს შეაჭმევს მოლა და ყადი...

ბოროტ საჭურისს, ხუსეინის ძეს, მაჰმად ყაჯარს —
აღა-მაჰმად-ხანს არ ჭირდება დიდი გაცნობა.

ამ ანტიქრისტეს, ყიზილბაშს და შარა გზის ყაჩაღს
უღმერთობისთვის:

მ ე ტ ე ხ ი,

თ ა ბ ო რ ი,

ნ ა რ ი ყ ა ლ ა,

ხ ო შ ა ყ ა ლ ა,

შ ა ვ ნ ა ბ ა დ ა და კ რ წ ა ნ ი ს ი ც ე ყ ო ს საცნობად!

შვიდი დღე დარჩა ქალაქ თბილისს შვიდგზის წყეული,

განჯის ხანითა — მისი სისხლით, მისი სხეულით,

იად — ოღლითურთ, სახლიკაცით, მოდგმით ყაჯარით,

სისხლით გააძღო უმაძღარმა ბასრი ხანჯალი.

არ ჩაუგია მას მახვილი ქალთან და ყრმასთან,

ვერარა მტერი ბოროტებით ვერ მივა მასთან.

იყო აფთარი, ქაფათარი, შავი კანჯარი,

გამოუყვანა წირვა თბილისს და დღე არჯალი,

მაგრამ თბილისი მაინც ცოცხლობს,

ქრის სულ სხვა ქარი, დუღს სხვა მაჭარი, ჯვრობს სხვა ჯვარი —

სისხლით ნაჯვარი... თბილისქალაქმა არ ჩაექტა სამოთხის

კარი —

თბილისში ცხოვრობს ქალბატონი იზეტ ყაჯარი!...

სისხლის გადასხმის ინსტიტუტის ექიმი გახლავთ,

აღას სისხლ-ბორცი სისხლს პატრონობს ის ჩვენსას ახ- 229

ლაღა (?!)...

ულამაზესი ქალბატონი შამსის ასული,
მის წინ კედს იხრის
ისტორიის არსულ — წარსული.
პარადოქსია... არ მაშინებს ეს პარალელი,
უთქმელობაა, მე თუ მკითხავთ, ნათელში ბნელი.

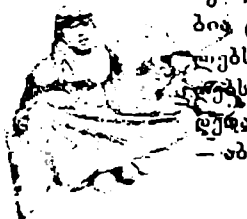
პოი, თბილისო, რა ღონე გაქვს, რა ძალა, რიდი,
ყველა ბოროტი მეხთატეხის ხარ მეხამრიდი,
უპირველესი პირველობა შენა გაქვს რითი?
ძმობით! ესაა, ჩემო კარგო, ის კოლორიტი,
რითაც ამაყობ, ამაყობდი და იამაყებ,
რაითაც აპყრი, ყველა მომხდურს შენ იარაღებს!
რაითაც უღებ კარს სხვასა და სხვის კარებს აღებ,
რითაც სხვა სხივი ასხივებდა შენს იალაღებს,
რითაც ასხია ასე უხეად შენს ედემ-ბაღებს,
რითაცა ლაღობ, ლაღობდი და უფრო ილაღებ.

მაშინ ვის მოუვიდოდა აზრად, რომ საქართველოს დედაქალაქის ეს მრავალრჯულოვან — მრავალენოვან — მრავალეროვან — მრავალშვილიანობა „ხალხთა მეგობრობის“ ლოზუნგით მოენათლათ და ამას ინტერნაციონალიზმის დროშა დაჭირვებოდა. ძმობა თბილისის თანდაყოლილი სარწმუნოებაა!

...სინკა-ლილა, სინკა-ლილა, სინკა-ლილა!...
ასე იწყებოდა თბილისში ლურჯთვალეზა ღილა...

ერთხელ, ზანდუკიდან მურაბა ავწაპნე და მერე დავაბრალე ბოშებს, ერთ ქეციან მარჩილად რომ მარჩიელობდნენ, ციგნებად რომ გვთვლიდნენ ბავშვებს. დღემდე ვერ მომინელე-ბიბ ცოდვა გაუშველი და დღემდე ეს მე ბრალს მდებს, თვალებს ვერ ვუსწორებ, როგორც კვაზიმოდო, იმ ტურფა ესმერალდებს. ახლაც დამდევეს ქუჩაში მაშინდელი ბოშა ქალის სიმღერა:

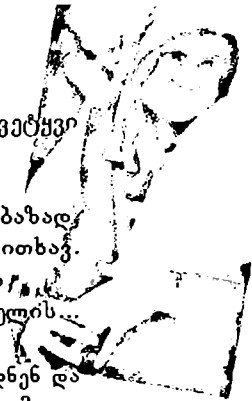
— აბა, აქეთ, აქეთ, აქეთ... ვის რა ვუთხრა, მოდიო, ნახეთ...

კარტს გავშლი და გავშლი ენას, სულ „ტოჩი-ტოჩ“ ვებჩვი ყველას,

რა ბედი აქვს, რა იღბალი, „გადაი“ ვარ ბოშა ქალი.

მართალი ვთქვა, „თუ გამაზავ“ შენს მომავალს, სამ აბაზად რასაც მეტყვი, რასაც მკითხავ, ხელის გულზე წავიკითხავ. ჰა, რა უნდა... მოდი ჩქარა, ჩორნი ბიჭო, ლამაზთვალა, ვუთხრა დარდი შენი გულის, ერთი გოგოს სიყვარულის...

ყვავის ტუხეზივით მოედებოდნენ თბილისს, აგეტუხეიოდნენ და ბანქოს გაგინითავენ მათი ბედივით ჭრელსა და ცარიელი იმედებით საესეს — დაგადგებოდნენ თავზე და არ მოგეშვებოდნენ, თუმცა იმასაც კი ვერ ხვდებოდნენ — ამ გულჭრელი ჩიტუნების ჟღერტული უფრო მოგეწონდა თუ ჭიპამდე გახსნილი მათი ბრინჯაოს მკერდების გულახდილობა... სად იყო ზრდილობა. ყურებით კი არა, თვალებით ვუსმენდით — წითლად ღაღანებდა სირმა და ბუზმენტი, თავთის პერანგისა, მოსირმულ კაბისა... ვძვრებოდით ლამისა, ვნაბავდით თვალებსა, ვაბამდით?...—პირიქით, ისინი გვაბამდნენ... ეეჰ, ვინ მიგვიშვებდა იმ ასკეც კაბამდე.

...მამა უცხოვდათ, დიდი ოკულტისტები და თეოსოფები არ იყვნენ, თუმცა იცოდნენ თვალებში ყურება. კაპიკად მილიონის რჩევას იძლეოდნენ — და ვინ გაუძლებდა ბედ-იღბლის ცდუნებას?... რამდენი კაცია — იმდენი გუნება, ძვრებოდნენ სულში და ცნობდნენ მათ ბუნებას, გადააჭრელდნენ ქუჩებს ავგურებად და დაჟღერტულებდნენ ხალხს მაღალურებად. ეს „პიკის ქალები“... (გავხსნათ აქ ბრჭყალები), კარტს შლიდნენ ვნებიანს, იმედის კარავით. მათთვის, ეჰ, რამდენჯერ უწყენინებიათ — მათ არ დარჩენიათ ნაწყენი არავინ.

ომის დროს ხომ მათ მოსმენას არაფერი სჯოლდა — ერთადერთი ნუგეში იყო. მერცხლებზე ადრე მოქონდათ ამბავი ომში წასული მამის, ძმის, ქმრისა და თანაც მხოლოდ კარგი ამბავი, ზოგჯერ დაუჯერებელიც, მაგრამ გვინდოდა დაჯერება და ვიჯერებდით.

აი, ერთი შტრიხი რუდოლფის მთაზე და მერე ოკუპირებული სეესტოპოლის ჯურღმულში ნაწამები სამხედრო კორესპონდენტის ალექსანდრე ხამადანის გაუშიფრავი უბის წიგნაკიდან, სადაც ყოველ სტრიქონს, რომ დაცლოდა, დიდი სიცოცხლე ეწერა ავტორთან ერთად დაღუპულ წიგნებში: „თამარ დედოფლის კედელი“. „წითელი კავკასიონი“... „ბიჭუნა: არ მესროლო, ძია!“... „ზარბაზნების სტოკატი“... ჩანახატი: „მარჩიელი ბოშა ქალი უზარმაზარი საყურეებით, ყელსაბამ — მანიაკ-ფურდულებით. ახალგაზრდა, გამომწვე-

ვი, თავბელური მზერით. კაღნიერი და ამაყი. პატარა ხელით უჭირავს მეზღვაურის უშველებელი ტორი და ეშმაკურად უცინის.

— შენ, ჩემო ძმაო, 35 წლისა ხარ. დიდი გემით გიცურავია. ორდენიც გაქვს სიმაშაცისთვის. ერთსაც ელოდები. ცოტა ხნის წინ ცოლის წერილი მიიღე. გულით ტიროდი, თვალები მშრალი გქონდა. გვეონა დაგექცა ოჯახი და წერილმა სიხარული მოგიტანა, წელში გაიმართე კაცი...

ბოშა ქალი უკვე სხვას მარჩიელობდა, როცა გიგანტი მეზღვაური დაბრუნდა და ბიჭებში მოსესხებული ფული გაუწოდა. იმან კი მისი ხელი იქეთ გასწია და უთხრა: „დაჭრილებიდან ფულს არ ვიღებ, თამბაქო თუ გაქვს მომწევენ“.

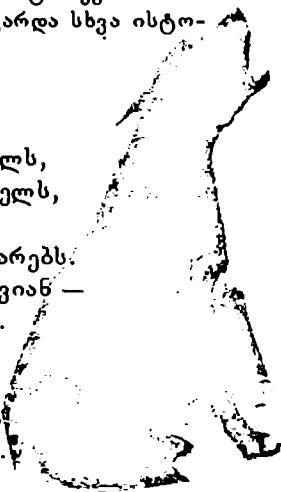
...რამდენი კაცი ვიცო, თავის გულისტკივილს მარტო ექიმს რომ უმხელს, ასეთ კაცებს ავადმყოფობის ისტორიის გარდა სხვა ისტორია არცა აქვთ, თუმცა...

ვფიქრობდი წუხელ...

არის რაღაცა, რასაც კაცი თავსაც ვერ უმხელს,
არის რაღაცა, რასაც კაცი თვალსაც ვერ უხელს,
არის რაღაცა, რაიც კაცსა მიაქვს სამარეს,
მიაქვს თავისთვის, თავთან ერთად მიწას აბარებს.
მიწა გვაჭმევს და მიწა შეგვჭამს აღრე თუ გვიან —
ასეთ პურ-მარილს პურისჭამა თუკილა ჰქვია.
ყოველ სულიერს და ხორციელს მიწა ერევა,
არის რაღაცა, რასაც მიწაც ვერ მოერევა —
ხსოვნა გულისა! — ჭეშმარიტი სიყვარულისა!
ვინ აგულისა, ვინ შეშალა ჭუჭყმა ფულისა...
ოცნება, ფიქრი, საიდუმლო ჩემი და შენი! —
აი, საზღვარი, აი, ზღვარი წამსვლელ-დამრჩენის.
მეხსიერებას რაც შერჩება — იმ ქართა ქაოსს,
ის გადარჩება, ის დარჩება ამ სააქაოს —
შენთვის და ჩემთვის!..

ვაი ჩემ ტვინს... მე ზოგიერთი,

ძალღიც კი მახსოვს მაშინდელი, კაცი კი არა... გულმა პერანგში თვით არჩია შავი და თეთრი — სულმაც გულს ჰკითხა, თავისა არ გაიზიარა. მე ძაღლის ყეფა მირჩენია კაცის გინებას. ამიტომ ვინც გულისადმი გულმოდგინებას. გულს ვეკითხები და რადგანაც გულმა ინება — გულით მივევები, რაც მომეცება, იმის ღინებას!...

კული ზოგიერთ ძაღლსაც არ უხდება!

ჩვენი ქუჩის მაწანწალა ძაღლებსაც, გაუმარჯოს... უჯიშოების ხროვას, სკოლაში რომ მიმაცილებდნენ. ბოლო ზარს ელოდნენ, „შატალოზე“ შეძახდნენ, სხვა ძაღლებს მაცნობდნენ და ხალხს აცინებდნენ.

იმათი შიშით და იმათი ხათრითა, უბანში ყერაყის ბუქსს ყერ ამიჯრენდა, იმათი შიშით და იმათი ხათრითა, მეზობელ უბანში ძაღლი გერ მიღრენდა.

კბილებს მიკრიჭავდნენ, საუზმეს მიჭამდნენ და ყვეფით იკლებდნენ სკოლას... მეტს რაღას მიზამდნენ... იმათი ხათრითა გადავრჩი „ორუბის“ ყოლას.

პატმასწავლებლები ვაით და ვიშითა, მათრევენ დედიან-მამიან... წლის ბოლოს კი მაინც, ძაღლების შიშითა, წერდნენ გაძაღლებულ სამიანს.

ძაღლი რომ ადამიანის მეგობარია, ეს ძაღლმაც იცის და მამაძაღლმაც. ცალმხრივი მეგობრობა კი, რავარია?... კაცის გაძაღლებამ გამაძაღლა!

...დახრიგინობდა ქუჩა-ქუჩა ძველი ფურგონი...

უნომრო ძაღლებს ქუჩა-ქუჩა დასდევდა ბადით,

მეეტლე მეფისტოფელივით იღრიჭებოდა,

და შოლტს უქნევდა პატარა ბიჭებს“.

ბევრჯერ მოგვხვედრია ეს შოლტები მეც და შოთა ნიშნიანიძესაც — ჩემს სახლიკაცს — ბევრჯერ დაჩენია ჩემგან სისხლის კოლტები ბევრ ძაღლმჭერ ძაღლიკაცსაც. სადღაც ყური მოგყარი: კაცის სატკივარს ძაღლებზე ცდიანო... ცდა ბედის მონახვერეაო, აგეიხსნეს გვიანო.

მაშინ კი... „მაშინ პატარა ვიყავი და ძლიერ მიყვირდა: იმდენ უნომრო ქუჩის ძაღლებში, ნომრიანიც რატომ ერია“.

რატომ?... ერთ ბავშვურ პასუხს ახლავე გაგცემ, ჩემო შოთა...

ჩვენ ბავშვურ ნომრებს, რომ დაგვეხსნა ისინი ტომრებს,

რომ ბედის მენახვერის ბედით არც ჩვენ გვეშფოთა,

ჩვენი ხელით ვაბნევდით, ყელზე, ჩვენი ეზოს ძაღლებს იმ თაღლით ნომრებს.

ბევრჯერ გაგვევლია ეს ნომრები და ბევრჯერ არა,

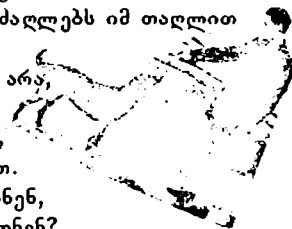
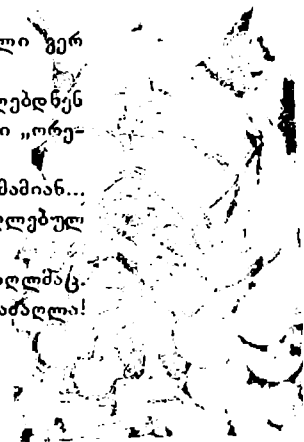
დახრიგინობდა შავი ეტლი, წარა და მარა,

„შეტაჩკე“ — ჭინკას ჭინკებივით დავეხვეოდით,

ვუყუფოდით, ტანზე ვახვედით და თან ვეხუდით.

მაშინ, ბარეოს გვხვდებოდა და გვასილაქებდნენ,

თანაც, მიყვირდა, ძაღლის ბედსა რატომ აქებდნენ?...

ამბობდნენ: ძაღლებისაგან საპონს აშხადებენო.

ძაღლს კბენა კაცმა ასწავლა —

ამიტომ იკბინებიან და იმიტომ ყეფენო...

უბნის ძაღლების ბაღის ბედი ჩვენც გაუყავით,

საერთოდ, ძნელად მოსათოკი ბიჭნი ვიყავით...

კლასის დამრიგებელი დარიგებით როგორ არ გვარიგებდა,

სიბრძნეს თავის რიგზე როგორ არ არიგებდა,

გამგები გასაგებს როგორ არ გაიგებდა,

ეგებ არგასაგებსაც ზოგჯერ რა იგებდა...

სიყმაწვილის მწერებს ვაფრენდით წვეილ-წვეილად,

ქაღალდის ჩიტებს ვუგზავნიდით გოგოებს,

ხსოვნის ყუთი ვერ დაიტევს სკოლის ამბებს წერილ-წერილად,

უკრეფშიც რომ ეკრეფდით აკრძალულ სოკოებს.

ახლა გამახსენდა, ერთხელ ჩვენმა „ფიფომ“ — აწკი პროფესორმა ფიფია ვახტანგმა, კალოში ისროლა ჭერში ქუდის ნაცვლად და ჩვენი „პატმასწი“ დატოვა სახტადა...

ამ დედობილ-მამობილების იმ ძველი ტანჯვებიდან, კინაღამ რომ გადაცვივდნენ სკოლის ფანჯრებიდან, რამდენი, რამდენი ბოდიში გვაქვს მოსახდელი რამდენი, რამდენი ოცნება გვაქვს ასახდენი. ...კლასში შემოვიდა ბატონი პარმენი. ღიმილს არიგებდა ვითარცა ბარმენი: ასე არა სჯობსო, შევლესეთ კედლები... თქვენ კი, აქ ღობე-ყორეს რომ ედებით... დუხი არ ვნახიო, მე, თქვენი მტრედების, უკან დაგრჩებათო ეს სკოლა-ედემი. რემონტი გვიქნია, ხელით ნუ ეხებით... შერე თვალი ჰკიდა და ჭერზე შეხებით... პირკატა ეცა და იტყა მეხვიით, კითხვის ნიშნად იქცა, დაგვადგა კეხივით:

— თქვენა ხართ ყოველგვარ ბუნტის ამტეხები, რაა ეს? ვინ იარა ჭერზე ფეხებით?...

ჭერზე სიარულისა რა მოგახსენოთ და ისე კი ვლენწავდით სიგიჟის კალოს,

ემშაკმა დალახეროს, როგორღაც შეენოდა

ბავშვობას... გადაყვა ბევრი იმ „კალოშს“.

მთლად ხელიდანწასულები რომ არ გევონოთ, აქ ერთ ამბავსაც გავიხსენებ-მარტო მე კი არა, როგორ „გადაარჩინა“ მთელი სასწავლებელი მოსკოვიდან ჩამოსულ რევიზიას სკოლის დარაჯმა, რუბრიკით „სწავლა სიბერემდეო“.

სიტყვას გადავცემ ძველ ვერელს, ცნობილ მიმომხილველსა და ამბის საკუთარი თვალთ შილველ კოტე მახარაძეს:

სკოლაში უეცრად მოსულ რევიზიას კარებთან დარაჯი დახვედრია წიგნით ხელში. დაინტერესებულან, რას კითხულობთ?... „ოდი-სეას“ — წენარად უბასუხნია დარაჯს. კომისიის წევრებს ჩუმად გადაუხედავთ ერთმანეთისათვის, ჩუმადვე წასულან და უთქვამთ — არ ღირს იმ სკოლის შეპოწმება, სადაც დარაჯიც კი პომეროსს კითხულობსო.

ასე იყო ეს.

მერე?... რა მერე?

თვით ვერ გავიგეთ რა მოხდა, ისეთი საქმე გამოხტა... ხომ გითხარით, ომი დაიწყო! ომების ისტორიაში 14 500-დან ყველაზე საშინელი ომი, რომელმაც 50 000 000 (აქედან 300 ათასი ჩვენი სისხლის და ხორცის) სიცოცხლე, ათასობით ქალაქი, სოფელი და 4 ტრილიონი დოლარი შეიწირა.

და „ღამეები გარბოდნენ, როგორც ნაბდით დაჭედილი ბედაურები“. კავკასიონმა — მთათა მთამ და ხევისბერმა კავკასიონმა წარბი შეიკრა!

...კავკასიონი! ცისა და მიწის საზღვრის ზოლი — მუქ-ლურჯი გამა, ჩვენი მიწა-წყლის, საქართველოს კარდიოგრამა.

ვით კუზიანი კოზაკები-მთანი მაღალნი,

ღმერთთან საჩივრად წასულ მიწის აყალ-მაყალი...

დიდი ფიცის დღე გაიმართა თბილისში 1942 წლის იმ ცხელ აგვისტოში, იმიერ-ამიერ საკავკასიოში — ამ სისხლით, მზით ძმების დიდ სათვისტომოში...

დიდი თავკაცები და ერის კაცები, აღსდგნენ — ხმა ერისა — ხმა ღეთისა!...

— ჯიშნი და ჯილაგნი, სისხლი და ხორცები, პრომეთე-ამირანის ნაკეთისა.

ამიერკავკასიის ხალხთა თბილისის ანტიფაშისტურ მიტინგზე, ყოვლიდან ქუდზე კაცი მოვიდა. კავკასიონიც ესწრებოდა ამ თავყრილობას — თვალთ ხედავდა მთაკაცების ერისშვილობას.

— საზარელი და სამარცხვინო ამბები ხდება იმანუელ კანტის ქვეყანაში. ნაპოლეონსაც სურდა შეექმნა უნიფიცირებული იმპერია ვეროპის კონტინენტზე, მაგრამ კორსიკელმა ტირანმა ვერ შეძლო ეს — ასევე იქნება დღეს. ხალხზე ხელი ვინც ასწია — მოუსვლელ-

ში გასწია. ხალხის ნებამ დაამხო პაბსბურგების, ჰოპენცოლერნების, რომანოვების დინასტია.

ფრთხილად, ხელი დამუხტულ იონს! ასეთივე ბედი ელის ტიროლელ შპიონს, — ბრძანა ბატონმა კონსტანტინე გამსახურდიამ. ასეთი სიტყვაც ხმალზე უფრო ჭრის და ესეც ჯარისკაცული სამსახურია. ფაშისტებს ელაპარაკე ცეცხლის ენაზე, ტყუილსაყვით სიტყვითა და ხიშტის სიმახვილითო, — დაგვიბარა მაიაკოვსკიმ — კანიბალები ჯვარზე ვაცვით ამ სიტყვა-ფრთხილთ.

სვასტიკის სისასტიკით კავკასიონთან მოიზღაზნა შავი ურჩხული და დიდმა მთებმა იწყეს დრეკა... ყველა სალოცავმა, ყველა ხატმა, ყველა ზარმა, ყველამ ერთად ატეხეს რეკა;

— მე მოვეწოდებ ოქსფორდელ ჩარლზ სკოტ შერინგტონს, ლონდონელ არჩიბალდ გილსს, კემბრიჯელ ედრიანს, სიდნეელ იკლსს. ამერიკელ გასერს, კენონს, ფულტონს, ლაშლის, ყველა ჩემ კოლეგას, იბრძოლონ როგორც ჯარისკაცებმა. მსოფლიო ცივილიზაცია საფრთხეშია! — თქვა დიდმა ივანე ბერიტაშვილმა და შეისმინა ეს მსოფლიომ ნერვებაშლილმა, ჭკვაზე შეშლილმა, სასოწმშლილმა.

„...აქ დღემდე სისხლი არა სდიოდა, ახლა, პირველად, აქაც ომია... ლალი ირემი კავკასიონთან, ჯიხვის ბილიკზე ნაღმს წაწყდომია“... „ძ ლ ე ვ ი ს ქ ე დ ს“ მზის პიმნი უმღერა გრიგოლ აბაშიძემ, შეუვალობისთვის „ლი ი ლ ე ო მ“ მწვერვალები ასწია; ირაკლი აბაშიძის ლექსმა „ჰაპიტანმა ბუხაიძემ“ გმირის სიცოცხლე გააგრძელა, გმირის მაგიურობა გასწია. ორთავიან თეთრ გიგანტს — იალბუზს მტერმა ბინძური ფეხი დააბიჯა... ნაძრახ სიცოცხლეს სიკვდილი გვიჯობს!

კავკასიონმა მრისხანედ შეკრა შუბლი და მუშტი... და იყო კუმტი ავბედობით, მტრის თავხედობით.

— კავკასიელებმა ძმათ შეფიცვა ვიცით სისხლის შეერთებით.

ომმა, ერთად დაღვრილი ჩვენი წმინდა სისხლით კიდევ უფრო განამტკიცა ეს ტრადიცია, — ფიცის ნიშნად შემართა ხელი აკადემიკოსმა ორბელმა და კავკასიის მთაგრებილებს, მის ხევ-ხუვებს მიაწყდ-მოაწყდა კავკასიელთა ფიცის ხმა: „მშობლიურო ჩემო მიწავ, შენ საჯარელ სახელს ვუფიცავ... რომ დაგიცავ!“

ქალაქის ხმა მიწვდა ხმალ-აწვდილ სოფელს — ჭირსა თუ ლხინში ქალაქთან მეოფელს... ჩამოჴდა ნამეხარი მუხის ჯირკვზე ერთი შირაქელი მწვემსი, ჩამოჴრა ფანდურს და დაამღერა:

„შირაქში ერთმა მეცხვარემ, სიზმარი ნახა ზიანი“...

მოყოლაც ედღარ მოასწრო, დღე დაგვიბნელდა მზიანი...

ახლა სიზმარი ცხადადა, ცხადი ჭარბობდა სიზმარსა, მიწა ავარდა ცადა და ვინ შეიღს ტიროდა, გენ ქმარსა.

ქვემეხების გრიალი უკვე ყურს სწვდებოდა, შირაქში დაეცა პირ-
ველი ბომბები. თბილისის ცისკარზე ვარსკვლავი ქრებოდა და ბავ-
შეებს წაგვართევს ის კატაკომბები, ის სარდაფები და ის თავშე-
საფრები, სადაც ერთმანეთს საპოვნელად ვემალებოდით, ვთამაშობ-
დით და თავს ქულებში ვგრძნობდით, უჩინ-მაჩინები ეშმაკებს ვხედე-
ბოდით... ახლა კუეუმლობანას თამაშის დრო არ არისო, დიდიან-
პატარიანა იქ ვიკარგებოდით, მიწა გვისკდებოდა, ცა და მიწას შუა,
თვალსა და ხელს შუა ქვესკნელში ვძვრებოდით. ანუ თავშესაფრებ-
ში თავის შესაფარად, ანუ სარდაფებში სიცოცხლის საპარად.

...დაბომბვის შედეგად საქართველოში ოცამდე კაცი დაიღუპა!

მეორე მსოფლიო ომის სტატისტიკაზე ეს ციფრი დიდ შთაბეჭდი-
ლებას ვერ მოახდენს, მაგრამ ჩქარა ეს ოცი კაცი ოც მილიონად იქცევა
და აქედან სამასი ათასზე მეტი მარტო საქართველოს ღვიძლი შვი-
ლი იქნება, დღესაც რომ გვიჭირს მათი მიგნება. არ დარჩება საქარ-
თელოში არც ერთი ოჯახი, რომელსაც შავი მერცხალი შავ ამბავს
არ მოუტანს ან ძმაზე, ან შვილზე, ან მამაზე, ახლობელზე და მე-
გობარზე, სისხლზე და ხორცზე...

თბილისის ფანჯრებში სინათლე ჩაქრა, ზომაზე მოგვიჭრეს პუ-
რი...

ბავშვობა თვალსა და ხელს შუა გაქრა, ტყვიებში წიოდა ყური.
და ქულებს კაცებს რომ უხმობდა ქვეყანა, ჩვენ ქულებს ვისროდით ცაში,
დაპურდა ჯეჯილი და გახდა რა ყანა, დაკაცდა ზენასა და მკაში...
თოფებთან სათოფეზე ბავშვებს ვინ მიუშვებს და თოფიანი კაცებით
გაივსო ქუჩა,

ცალი თვალის მოხუჭვით სროლას გვასწავლიდნენ, ორივე თვალი
რომ არ მოგვეხუჭა.

გაგანია ომში ომობანას ვთამაშობდით, თუ ამასაც თამაში ჰქვია.
მიმატებასთან ერთად გამოკლებასაც ვსწავლობდით — სად როგორ
გვესროლა ტყვია.

ჩვენი ომობანა ძველ ყვენობას ბაძავდა (დიდმარხვის ორშაბათს
რომ იმართებოდა), ისწავლ-ნარიყალელების ძველი უბნების ჩხუბს
ჰგავდა — ძმაკაცურს, თუმც ბევრიც „ინათლებოდა“...

სპარინგპარტნიორებად მე-18 და მე-15 სკოლები დაგვაჯახეს. არადა
რა გექონდა გასაყოფი?... წითლებად, თეთრებად, ვერა და ვერ დაგე-
ყვეს, თუმცა ამ მძურ ომშიაც კი მოგვხვდა საყოფი.

მე-18 სკოლა ვაკის სანახებში გამაგრდა (სადაც დღეს უცნობი

ჯარისკაცი განისვენებს). ქვემოდან დაიძრა მეთხუთმეტელების არ-
მაღა — ასე დაერია ჩვენი — ჩვენებს.

ჩხუბი უჩნუბრად ვის გაუგონია, ხის თოფებს გაუდიოდა კაკანი...
უზმოდან საუზმის დარიგებამდე გაგრძელდა ეს ძმური დაკა-დაკანი.
ზღვის ღონიდან ოტმეტრიანმა „პუჭურა“ გრიგორაშვილმა — მომ-
ყვეითო! — მოსულმა ჯანზე. ვისი გორისა და დიდი გორის შეიღმა,
ხის თოფი ისროლა განზე.

შამქორი, ბასიანი მე არ მინახავს და დღეს რა მოგახსენოთ მათზე,
ცარიელ ხელებით, ასე გახელებით — ერთი მიდიოდა ასზე.

ფიცხელ ომში, მოხტა კოხტა ბელადივით — ტანკი შემოაგელვა დი-
რექტორმა. მიგვრეკა-მოგვრეკა კერატივით და დაგვაწიოკა, როგორც
ქორმა. პელსაბჭო პირდაპირ ტანკთან ჩაატარა („ოსოვიაქიმს“ უთხო-
ვებია ტანკი). „გაგრიცხავთ სუყველასო“ — სიტყვა ქარს გაატანა,

რას გვემართლებოდა ანკი?... პარლამენტიორის შერიგების თეთრი
ბაირადივით ჩესუნის თეთრი კიტელით გაიელვა, ვახტანგ გორ-
გასალივით შემართა ხელი და მაინც ვერ დააცხრო ჩვენი ღელვა.

ვეელა რომ გავერიცხეთ, ვისი ღირექტორი იქნებოდა... მაშინვე
მიუხეზდით ტყუილს. რა გვექნა, მოწინააღმდეგემ არ მიიღო ზავი,
ჰოდა, უმატა ქვის შურდულის შხუილს. მოვიდა სეტყვა და დაუხვდა
ქვაო, ქვის სროლაში არ გვეავდა ბადალი, მაგრამ თვით ღირექტორმა
რაც რომ იქა ქნაო (სარდალმა ამ აჯაფსანდალის) თუ გინდა მართალი,
ისტორიას არ ახსოვს მსგავსი რამ არც ერთ სხვა ომში, მეთვრამე-
ტელებმა მეთხუთმეტელებს კუდით ქვა ვასროლინეთ, ცხვირი ვაკე-
რევინეთ ღომში. მოგიკვდეთ პარმენაო, — უღვაშებში ჩაიცინა, —
ჩვენო, ბატონოო, ასე ვიცით...

(მიმიქარავს გუღერიანი, გალდერი, პაულიუსი, მანშტეინი, ბრაუ-
ხინი, კლაუზევიცი).

კორსიკელი ტირანივით ჭოგრიტით გასცქეროდა აზიმუტ 15-ის სერს,
თანაც წამდაწუმ წამშუმს დასცქეროდა — ყოფას ვუტირებთო
მტერს... აჰა, თქვენ, ხაში და ზედაც ლავაშიო (თურმე აზხადებდა
კაი სეირს), ისეთი ტაქტიკა მოსვლია თავში, რომ არ მოუვიდოდა
კაიზერს. სიცლით ვკვდებოდით ჩვენცა და ისინიც, ყრიდნენ ხის
თოფებს და მაუხერს. მაწონი მაგენსო! — ბრძანა მან სძცილით,
ნაჟევს თვით მეჟეაჟი დაუზელს!...

მტყუანის... — იშოდანც... ვინც არა. — ქინცარა,

ვერევე მოვხიკეთ ქულები,
ომში ხერხია, მთავარი, ბაბაია
და არა მარტო მუსკულები.

ჩვენი კომანდარმი სხვა ნიშანს ელოდა, სტრატეგი ყოფილა ნამდვილი. ვილაცას შეკვრია, კლიჩიოთა „მგელო“ და გრიფით — „სოესკერტნო“ ამ დილით.

ეს ბიჭი უბრალო წყნეთელი ბიჭი იყო და ჩვენთან სწავლობდა სკოლაში, ბარე ხუთი წელი მჯდარა მეხუთეში, მეხუთეკურსელის ულვაშით. კვირ-კვირაობით მაწონი დაჰქონდა ქალაქში, მთა-მთა ეშვებოდა დაბლა... ისეთი იშვილი ჰქონია მარაგში, „მტერს“ არ აცდებოდა დამბლა.

ამ საცალფეხოზე იმ სკოლის ფორტიფიკაცია, „მტრის“ შტაბის კარავი იდგა. და როცა ტაუელმა ჯემალა ფაღავამ (ჯოხის ცხენს კი არა) ნამდვილ ცხენს ჯოხი მოუქნია, დეზი ჰერა და საქმე საქმეზე მიდგა... იმ წყნეთელ ფილუმ თვედორე ბერობა, მაია წყნეთელობა გვიყო, არხეინად ჩამოაკუნტრუშა სახედარი ხურჯინით... პა-პა-პა, რა სერიო იყო... აიღო და იმ დალოცვილმა, ის მაწვნის ქილები ყუმბარებივით ისროლა. ბანაკი დაეცა (ეშმაკი რა ეცა) შეწყდა ბრძოლა და ქვის სროლა.

ასე ავიღეთ მაშინ „რაიხსტაგი“, ამ სიხარულს რა აწონის. ასე დამთავრდა ეს, დღემდე უცნობი ოპერაცია — „მაწონი“!

მეორე დღეს, ეზოებში, ზავის ნიშნად, ჩვენ საცვლებს აუენდნენ მეზობლები. ანდა გასაყოფი გექონდა ვის რა — ვრჩებოდით ძმები და მეგობრები. ამბობენ პერანგსაც კი ამხანაგი ჰყავს, პოდა, იმ პერანგსა და ამხანაგებს, წეწვა-გლეჯვის კვალი თუ გამოჰყვა — ბევრი არც კი ჰგავდა ახალ ნაკერს. ისედაც გვარიანად შელანძღული იყო, „საიუბილეო“ ასაკს მიღწეული — ჯან-ტიკო-ტიკო-ტიკო-ტიკო... ვერც თვითონ ვერ მაღავდა ის წვეული.

მამა, ის, წამდვილ ომთან მიახლოებული ომობანა, ჩვენთან ერ-
თოდ იმ ერთმა წყნეთელმა ჩოჩორმაც ითამაშა, მაგრამ ცოტა ხანში
ისიც ჭრიჭიკის ნამდვილ ჯარში. ამიერკავკასიის ფრონტის სამხედრო
საბჭოს ბრძანებით 46-ე არმიისათვის, კავკასიის მთებში გამოსაყე-
ნებლად, მარტო აღმოსავლეთ საქართველოში 4 000 სახედარი შეარ-
ჩიეს. ხსოვნაში ხელუხლებლადაა გაყინული ასეთი უცნაური სუ-
რათი — ცოტა სასაცილო და უფრო სევდიანი... არადა მართლა ცირ-
კი იყო: — თბილისის ცირკის „აკროპოლისთან“ — ახლანდელ გმირ-
თა მოედანზე, ათასობით სახედარი იდგა თავჩაქინდრული და კავ-
კასიის მთებში ომის მძიმე ტვირთის აკიდების წინ ჩუმად ეოზოვე-
ბოდა თბილისს. ვინ იცის, რამდენი რძე და მაწონი ჩამოუტანია
ამ კეთილშობილ პირუტყვს მთიდან ბარში ჩვენთვის. ახლა კი ბა-
რიდან მთაში ცეცხლი და თაკარა (მათ შორის, თბილისის არყის
ქარხანაში „გამოხდილი“ აალეზადსითხიანი, მტრისთვის ჩასაცეც-
ხლებელი ყუმბარა-ბოთლები) მიჰქონდა.

ეჰ,
რაც გინახავს, ვეღარ ნახავ... ნურც ენახოს ეს ჩვენს ნაგრამს,
როცა კაცი კაცის სისხლს სვამს, არაკაცი კაცს რომ ჩაგრავს...
ჯანდაბა და ჭირი ქვესკნელს, ახლა ისევ პირი ჩვენსკენ —
გაცნობთ ვერელ ამორძალებს, ვერელ ბიჭებს — გამოცანებს!

„თეთრი დღე, შავი დღე, რა ბიჭი ხარ, შავიტყე“,
მიცანი და გიცანი — კუბომღე საფიცარი.
„თეთრი დღე, შავი დღე“ — შენ თავს რა დამავიწყებს,
ვინც არი და რაც არი — კაცს ნაკაიკაცარი... საფლავშიაც მი-
ყვება.

№ 31

ნ ი ა ზ ა ს, გაუმარჯოს, ბიჭებო, დიასამიძეს
და იმის ხარივით ბულდოგს.

ყველა სახლს და ქუჩას, ყველა მერცხლის ბუდე — ბედის
ბუდეს,
სადაც ჩვენი ბუდა ბუდობს.
ჩიტივით ჭამდა და ჩიტივით სვამდა,

მგონი ჩიტი იყო თვითონაც...
 ფიროსმანის იყო ჯიშის და ჯილაგის,
 ეს, კაცმაც იცოდა, ხვითომაც.
 იზამდა — მსგავსს სხვა ვერ იზამდა;
 იცვამდა — სხვის წესს არ იცავდა;
 ღალევედა — ზეცას ახედავდა;
 იტყოდა — ქვასაც გახეთქავდა...
 ვერავინ იტყოდა ნიაზზე უკეთესად, ვერავინ დაუკრავდა როი-
 ალზე,
 ვერავინ ფიქრსაც ვერ გაბედავდა უფრო მოხდენილსა და
 შნოიანზე.

თბილისში ვან კლიბერნის კონცერტზე ნიაზა სცენაზე შეეგდეთ
 და მან ისე დაუკრა „პადმასკოვნიე ვეჩერა“, რომ გენიალურმა ამე-
 რიკელმა პიანისტმა ხელზე დაუპირა კოცნა.

ამბობენ, პადესს ასთავიანი ძაღლი — კერბერი დარაჯობს და სუ-
 ლებს საიქიოდან სააქაოში არ უშვებსო. მხოლოდ ორფეოსს მიუ-
 ძინებია ჯადოსნური მუსიკით ეს ძაღლი-მამაძაღლი და გააბრუნა.
 მაშ, ნიაზი და მისი ქიმერა რაღას უზამდნენ! ალბათ იმიტომაც
 40 ქრისტიანული დღე კი არა, 40 კალენდარული წელია მისი სული
 გვსურს და მისი სულიც სულ აქ ტრიალებს და გვატიალებს, ხან
 სად ბრიალებს, ხან სად იალებს...

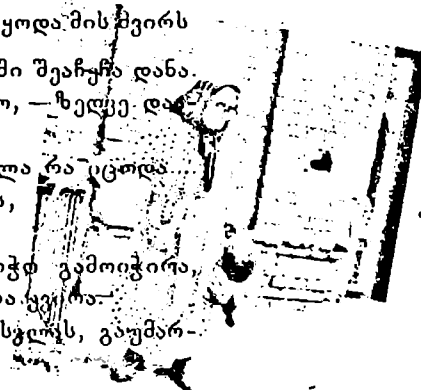

„სკაპენის ოინები“ ნიაზას ოინებთან სახსენებლადაც კი არ
 ღირს,

რას არ იტყოდა, რას არ იგონებდა, კაცი არ იტყოდა მის მკერდს
 კარის მეზობელმა: ქათამი დამიკალიო... ხელში შეაჩუჩა დანა.
 — ყვავიო, სამას წელს ცოცხლობსო, თურმეო, — ზელე და
 ყოლა თანაც.

რის ხახამი იყო, კაი ხამი იყო, ქათმის დაკვლა რა უცხოა...
 — იქნება, ქათამიც ცოცხლობსო მაგდენ ხანს,
 ვაცალოთ, ნუ დაველავეთო, ბიცოლა...

ერთხელ, ამხანაგი რომ ველარ იშოვა... ხოჭო გამოიჭირა,
 გამოაბა ფეხზე კოჭა-ძაფი და მასთან გაატარა...
 სუფრა გაუშალა, მოქაჩა თავისკენ, შენს მოსვლას, გაუმარ-
 ჯოსო,

მერე გაუშვა და კვლავ ღვინით დალოცა: შენი წასვლის იყოსო.
ამან კი გაუშვა, მაგრამ ის ხოჭო წავიდა, რო,
იღგა და ულვაშებს აცმაცუნებდა,
თან ხელებს იფშვნეტდა — ვინ არისო, ჭო,
დოსტია, ღუსტია, თუ კაცი-ცდუნება?

„რაი კარგა დაუხვდება ნათლიდელა ნათლიასა,
სანიაზო საჭმელს აჭმევს, ნიორწყალსა ანტრიასა“-ო.

ნათელი დაადგეს ნიაზას ნათლიას, მისანი ყოფილა, ნაღდად.
„ნიაზი“ სახელად „სანატრელს“ პრკმევია,
არც ახლა და კიდეც ახლა!..

კ ა რ უ ს ე ლ ი

ჩვენმა ქიმიის მასწავლებელმა, ქალბატონმა „წიწაკამ“ ნიაზს
ჯანმრთელობის ცნობა უჩვენა: შენი გაძლება ფიზიკურად აღარ
შემიძლია, დამაწყდა სიმპათიკური ნერვები, შედი ჩემს მდგომარეო-
ბაში და წადი სხვა სკოლაშიო. ნიაზიც შევიდა მის მდგომარეობაში,
მაგრამ აღარ გამოსულა: ამ ნიშნებით სკოლაში კი არა კიროვის ბაღში
არ შემიშვებნო.

— ნიშნები ჩემზე იყოს — შეპირდა დამრიგებელი.

— მაშინ ჩემი თავი თქვენი ფეშქაში იყოსო, — ნიაზმა.

იმ დროში, ქიმიის მასწავლებელი და საერთოდ, სხვა მასწავლებ-
ლებიც არ იყვნენ შემჩნეული ე.წ. „მეფეშქაშეობაში“ და „წიწაკამ“
ალაღლად უთხრა: შენი თავი შენ მოგახმაროს ღმერთმა, მე თავი და-
მანებე. შენ, ხო იცი, ქრთამს არ ვიღებ, მით უმეტეს მასეთს. ოღონდ
წადი და სულ ხუთიანებით გაგიცხებ დღიურსო...

ვინც არა — ქინცარა, დაკა ხელიო — იმან. „წიწაკა“ გაწიწაბდა.
ბოლოსდაბოლოს, როგორ მიხვდავ მასეთ ლაპარაკს, ჯერ ხომ ისევ
შენი დამრიგებელი ვარო და ხელზე ხელის დაკვრის მაგივრად,
ლოყაში სტიკიცა ფაფუკი ხელი. ნიაზას არ სტკენია და არც სწყენია.
მოეხვია და მაგრად აკოცა ჩვენს სათაფვანებელ დეიდა კატოს.

და რადგან ნიაზი ვერც როიას იტანდა აშლილს და ვერც ადამიანის
ნერვებს, ადგა, აკადემიური მოსწრების ფურცელი აკადემიური სი-
დინჯით ჩაიდო ჯიბეში, ძმაკაცურად დაუქნია ხელი სკოლას და,
ბევრი იარა თუ ცოტა იარა (ყოველ შემთხვევაში, ცხრა მთა არ

გადაუღლია), იქვე ჩვენს უბანში იყო მეორე სკოლა და იმას მიაღ-
გა. იმ სკოლის დირექტორი გახლდათ... ღმერთო, გამახსენე, თუშცა
მისი ნამდვილი სახელი არც მაშინ ვიცოდი, ზედმეტსახელად კი
ყველა „დობრი მიშკას“ ეძახდა.

ასე და ამრიგად, ძველი სკოლის დირექტორმა ამოისუნთქა, ახა-
ლი სკოლის დირექტორს კი სუნთქვა შეეკრა, როცა ნიაზა ჭოკი-
ვით დაადგა თავზე. დირექტორი მიხედვრილი კაცი იყო და მაშინ-
ვე მიხვდა, რომ ბატონი პარმენი არც იმის ჩიტი იყო, ფრიადოსანს
ასე იოლად შელეოდა. ესეც არ იყოს, ნიაზას, როგორმე, სხვა სკო-
ლებშიაც კარგად იცნობდნენ. „დობრი მიშკა“ ამ საეჭვო ფრიადებს
ვერ უსწორებდა თვალს, სულ ეს ფრიადები უტრიალებდა თავშიც,
ენაზეც, ფრიად დაიბნა და ფრიად აეკვიატა ეს სიტყვა.

— ფრიადოსნის მიღება, ფრიად სასიამოვნო ამბავია, თქვენ ნუ მო-
მიკედებით, მაგრამ, ფრიად ეწუხვარ, რომ მაინც ვერ მიგიღებთ,
რადგან არც ერთი ადგილი არ მაქვს სკოლაში. თუ არ გჯერათ, სა-
დაც გინდათ იქ იჩივლეთ.

მე და ჩივილიო. — ნიაზმა, — სად ვიჩივლო?

დირექტორმა როგორც იყო მოახერხა გაღიშება და იმ დროს გავრცე-
ლებული ერთი ფრთიანი ფრაზით შესაბამისი ინსტანცია მიუთითა:
„ზემელის“ დამწვარ აუთიაქში გვიჩივლეო. რა გაეწყობაო, — უთხრა
ნიაზმა და მართლაც, ან სხვაგან სად უნდა წასულიყო — საჩივლე-
ლად თუ საღადაოდ „ზემელზე“ ჩამოვიდა. აქ, კი როგორც ყოველ-
თვის, ჩვენი უბნის „უხუცესთა საბჭოს კოლეგიის მსაჯულები“ —
ძველი თუ ახალი მეკურტნე ქურთები ადგილზე იყვნენ, ახლაც რა-
დაც საშინაო საქმეს საგარეოდ არჩევდნენ და საკმაოდ ხმამაღლა-
დაც.

— ჯიგრებო, თავისუფლები ხართ. — მძიმე ტვირთიანივით შეეკითხა
ნიაზი.

— ჰო, ნიაზჯან, თავისუფლები ვართ, რა იყო, რა...

— გაუძარჯოს თავისუფლებას!.. ნიაზამ ადო გაიხმო განზე, თავისი
გაჭირვება მოუყვა, განზრახვა გაანდო და თავისი დარდი ტვირთია-
ნად აკიდა. ადომ იმდენი იცინა, იმდენი იცინა, სიცილით უღვა-
შები დაუგრძელდა. მაშინვე ადგა, წაყვა სკოლაში, მისი მერხი
დაითრია და ზურგზე მოკიდებული მეორე სკოლაში მიიტანა. დამე-
თანხმებით, ცოტა უჩვეულო სურათი გახლდათ, რომლის დანახვაზე
მეორე სკოლას ელეთ-მელეთი მოუვიდა და დირექტორის კაბინე-
ტის ფანჯრიდან კინაღამ მთელი პელსაბჭო გადმოცვივდა.

— რა არის ეს... — იკითხა „დობრი მიშკამ“.

— თქვენ ხომ თქვით, ადგილი არა მაქვსო, ჰოდა, ჩემი ადგილი მოვიტანე, — უთხრა ნიაზამ.

რა ექნა „დობრი მიშკასაც“ და თავი დააქიცინა. ნიაზას ხელწერა ვიცანით და მთელმა თბილისმა იცინა.

...მას თავის სიმდიდრე ფეხებზე ეკიდა, მიტომ გაიხარჯა ჰაიპარად. ჯიბეებამოტრიალებული წავიდა ქვეყნიდან, ჩვენი გახარებით გაიხარა. ჩვენ კი...

ეშმაკმა იცის, რა ჭირი გვეცა და ვითომ, რაც შეგვეძლო, ვეცადეთ... რა აზრი ჰქონდა, რომ დაეცადა — მის თბილისს მისთვის აღარ ეცადა.

ამ ბიჭს ყველა უყვარდა და ერთი განსაკუთრებით... იმ გოგოს სიყვარულზე, საერთოდ, არ არსებობდა კერძო რამ საკუთრება. როცა ის გოგო სახლებს ჩაუვლიდა, ქუჩებს ჟრუანტელი დაუვლიდა... ამ გოგოს გულნარა ერქვა. იყო კეთილი და „გულქვა“!

„შენ არზრუმის ყვავილი ხარ, გულნარა“ და დარჩები ასე გაუხუნარად, ვარდი — ეკლად, სულწასულთა გულ-ნარად, დაქალობის, ძმაცაცობის უნარად...

...სიყვარულს მალეა უნდაო, მაგრამ ყველა სიყვარულს ვერ დამალავ. ამ სიყვარულს ახლდა არა მხოლოდობითი, არამედ მრავალობითი რიცხვის ამაღლა. მადლობა ღმერთს, აქ დასამალიც არაფერია — ლამის მთელ მტკვარ გაღმა-გამოღმა თბილისს უყვარდა ეს ფერია. გამონაკლისი არავინ მახსოვს ამ სიყვარულში რომ გაეხაროს... აგი მოსწონდა კალინინის, ორჯონიკიძის რაიონსა და მთელ პლეხანოვს.

ერთხელ ნიაზი (რაც არ ჰქონდა, რას ამოიღებდა ჯიბიდან), ამ გოგონა დაბადების დღეზე ხელცარიელი, მაგრამ მაინც ყველაზე უფრო სხედიამშვენიერი მივიდა — თბილისში მოსული პირველი თოვლის ფიფქი მიიტანა, რომელიც ზედ შეყვარებულის კართან გადმოუგდო ცამ — ასე დაბარებულვით რამ გადმოაგდო, რამ?... მეორედ... რა ექნა, როგორ ექნა, რა ემოქმედა, როგორ ეჩინა თავი ალაღ, გაბი მოყმედა...

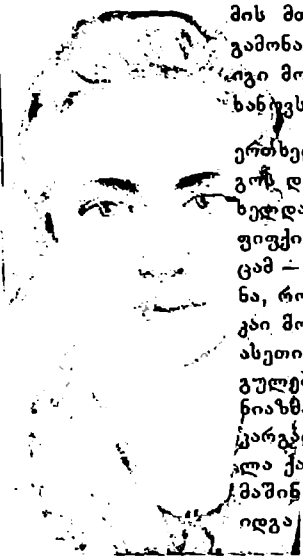
ასეთი გოგოსათვის სიყვარულის ახსნა რავარია.

გულების შეჯახებაა ცხოვრებაში მთავარი ავარია!

ნიაზმა მაშინ არ იცოდა, რომ ლექსის წერა იცოდა, მაგრამ ის კი კარგად მოეხსენებოდა, რომ: „ყველა ქართველი პოეტია, ხოლო ყველა ქართველი პოეტი — ორჯერ პოეტი“...

მაშინ რაღა იქნებოდა გალაკტიონი?..

იღმა ჩვენი სიყმაწვილის ინდიქტიონი!.. ანუ, ქრისტიანული წელი

თხუთმეტი, როცა სიყვარულის პირველი ზარები რეკენ, როცა 'აბ-რიალებული თვალები აწრიალებულ გულებს ჩხრეკენ.

ნიაზმა იცოდა, რომ მისი ძმაცაც — მეფე-პოეტის სწორი, გა-ლაქტიონის ტოლი არ იყო პოეტი ორი... ჰოდა, იმ გოგოს ყველაზე დიდი ავგაროზი აჩუქა (ამბობენ, კბილი არ გაესინჯებო ნაჩუქარს). ადგა და საქმე მოაგვარა იმგვარად, მისი გულის სწორს, დაბადე-ბის დღეზე თვითონ გალაქტიონი მიჰგვარა! ჭაბუკის გულისთქმას ის აპყვანაზღად — (ნიაზას ნიაზი, მით უფრო განაზღადა)... მიწიერ ღმერთის — სიყვარულის მან ცა აღწერა — ღეთისშობლის ხატზე ღეთიურ ხელით ლექსი წარწერა.

ასე მხოლოდ მას — გალაქტიონს შეეძლო ექნა. მისმა კალამმა ერ-თის მოსმით უქმნელი შექმნა. ის ხატზე ლოცვად აღავლენდა დიდს და პატარას, დიდმა-პატარამ თაყვანი სცა, გულით ატარა... ამ ძმო-ბას, ღღესაც, სხვა სახელი ვერა ვუპოვე, იხილეთ „გალა“ და იპოვით მასთან უპოვნელს.

ასე უანგარო, ურანგო და უასაკო მეგობრობა იცოდნენ თბილისში და შემოდგომა ხატზე დაფიქციო, რომ:

თბილისში რიყის ქვაც ჩვენი ბეჭდის არის,
თბილისში ჭადრებიც ჩვენი ბედის არის,
ყველა აკაცია — ჩვენი ძმაცაცია,
ვინ და რა კაცია, ერთი დედის არის!...

რაც შეეხება... დავუბრუნდეთ ისევ ნიაზას,
ვით მეხერხება, კვლავ გავუფენ ლექსის ფიანდაზს...

კაცთან კი არა, ხესთან ნახავდა ნიაზა საერთო ენას,
აუ რამე დააკლო, თავისთავს დააკლო... ისე კი, მოგეცათ-
ლხენა...

წლისთავზე, ერთმა ხისტვინამ ბრძანა: ნიაზმა, შეაწუხაო ქა-
ლაქი...

ქაჯმა ქაჯური იცის შესანდობარიც, სახეში გვესროლა ტა-
ლახი.

ავდექი, მის სიტყვას — სიტყვა შევაგებე,

წასულზე არ ითქმის ძვირი

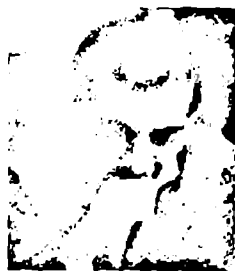
(ვირისგან წიხლი არ უნდა გეწყინოთ, ბიჭებო,

არც როცა ყროყინებს ვირი)...

ნიაზი თბილისის ისე უხდებოდა, როგორაც ნიაფი დილის —
— მე დავავიწყდები,

შენ დაავიწყდები,
ის არ ავიწყდება თბილისს!...

ჩვენს ბიჭობაში,
უკრაინის მადლიანი მიწიდან თბილისის ყადრიან მიწაზე გადმორ-
გული იასამანივით გოგო გალინა ნესტერენკო იგონებს: ერთხელ
ვერაზე ნიაზი შემომეფუტა, თვალბში ჩამხედა და ფული მთხოვა.
რა კარგი გოგო ხარ, პირველად გხედავ, საიდანო... ცოტა ხანს აქ
მომიცადეო, მითხრა, შავ დოგს შემატოვა, ამ ძაღლთან ვერც ერთი
მამაძაღლი ხმას ვერ გაგცემსო, ბაზარში შევიდა და ჩემი ფულით
ყვავილები მიყიდა. რა ექნა, ფული არ მაქვსო. მივდიოდი თაიგუ-
ლით ხელში და ჩემზე ბედნიერი გოგო მთელ ქალაქში არ მეგულებო-
ბოდა.

თბილისს ვერაფრით ვერ გააკვირვებ. ასე მოქცევა კი შეეძლო
მხოლოდ მას, ნიაზს — არა სულძაღლიანს, სულნაღლიანს, შუქ-
შუბლიანს... სხვა ძარღვიანს, თან ღრუბლიანს და თან მზიანს.
ძნელია თბილისში პირველობა, მჯობნის მჯობნს თბილისში რა
ღალღეს... ბედის არც მენახევრე ეს მცდელობა — უნახავს რა ნა-
ხავს — გადარევეს.

ნიაზას კი ჰქონდა ეს უფლება, რადგან სხვა უფლება არ ჰქონდა,
ბიჭები დასდევდნენ ჯგუფებად — საპირველბიჭოდაც ვარგოდა...
ასეთი ბედი რა ბედია — ეს იყო მისი ტრაგედია.

პირველი იერიისა და პირველი ფერის მიმცემს, პირველობისა-
თვის ტვინი ეღრმო,

პირველობისათვის — ვერ გაეძლო, მეორეობა — არ შეეძლო!

ბევრია, კაცები ტყავში რომ ეტევა, ბევრი არცა აქვთ დასატევი.
იმათი გაცნობა, იმათი კაცობა არაა დიდი თავსამტკრევი.
ცოტაა, ბიჭები ტყავში ვერ ეტევა, რადგანაც სიცოცხლით
არიან სავსე,

როცა მათ ვიხსენებ და ღვინოს მისხამენ,

მე, ჭიქას, ბოლომდე, ბოლმითაც ვავსებ.

ისინი უბრალო ბიჭები არ იყვნენ,

გამოირჩეოდნენ, ტოლებში, სწორებში,

რა ვუყოთ მწვერვალზე თუკი ვერ ავიდნენ,

ფონი ვერ მოძებნეს ცხოვრების მორევში.

ამოსვლისთანავე მათი შუე ჩავიდა,

ამიტომ აღგნენ და... ადრე წავიდნენ...

იქნება ვიჩქარეთ ხელების დაბანა, იქნებ არ მივეცით
გზა-შარა.

ისინი გაცვითა, გარიყა თბილისმა, შალა და მაინც ვერ წა-
შალა.

„მე თბილისის მოტრფიალევარ, იმის ქუჩებს გულში ჩავიკრავ,
თბილისის თბილ მიწას ვენაცვალე, უბერებელ მტკვარს გაე-
ცქერი კვლავ.“

სულ არ მინდა ცხოვრების გზა ნაქარგი, ფიროსმანის შე-
სანდობარს ესვამ,

ცოდვა თუ მაქვს ჩადენილი რამე, მომიტევოს ჩემმა თბილისმა“.

...ნიაზმა იმღერა ეს გედის სიმღერა,
ეს ბედის სიმღერა, დედისთვის იმღერა,
იმხელა ბოდიში იხადა, იმხელა,
რამხელაც თბილისთან შეეძლო გამხელა...

დედა-კალერიას და უფრო დიდ დედას — თბილისს პატიება
თხოვა,

თუმცაღა არ ჰქონდა სული წაწყმედილი, არც დიდი ცოდვე-
ბის გროვა...

შენ, დედაქალაქო, დედაო თბილისო, იმ ბიჭს ხომ შენ ასვი
აიაზმა....

ცოდვა თუ მიგიძღვის რაიმე ნიაზთან... პირიქით შეგინდოს
ნიაზმა!

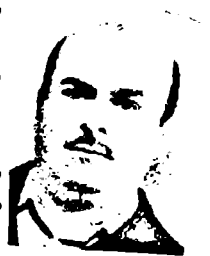
სულხანის ბაღში ბედურა ტირის. გალობს თუ კვნესის
ერთმა ღმერთმა იცის... ამ ჩიტსა-ჩიორას სიმღერა-ტირილი
ასწავლა, ვინც იცოდა ქიცმაცურიცა და ქიციც.

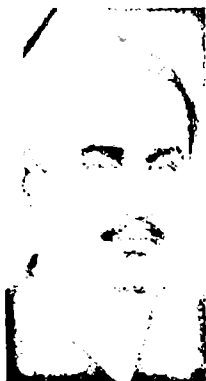
ეს ხმა—პირველი და ეს ხმა—მეორე — ბოცო და ბადრი
პატარაია...

პირველი სიმღერის ეს პირველ-მეორე, ახლა კი საფლავის
ეს ორი ქვაია. ჩვენი ბადრი და ბოცო ჟორჟოლაძე, ჟრჟოლევით
არ ვახსენო, კაცი არ ვიქნები. და მინდა, მკითხველო, მიხვდე
და გაიგო ამ ადრე წასული ბიჭების ფიქრები.

მოურჩენელი ეს ორი ჭრილობა — ბოცო და ბადრი, ბადრი და
ბოცო...

და გაუხარელი დედების კალთები, მინდა, მათ მაგივრად
შვილივით ვკოცნო.

ო, რა სახელები, რის არ მნახევლები. რა ოქრო გულები, რა ოქრო ყელები. რა ოქროპირები, რა თბილი ხელები. რა პირ-ნათელები, რა თბილისელები!

ოთარ მაშფორია: „შეარხია ქარის ლოცვამ სასაფლაოს ბნელი კარი, ბოცომ ბადრი გადაკოცნა, სიჭაბუკის მეგობარი, იქ მივიდა ოთარიკოც, ჰკითხა რად ხართ უგუნებოდ, ჩემი გულიც თქვენთან იყოს საქართველოს ბუღბუღებო! ვთქვათ სიმღერა ტკბილზე ტკბილი და გავუყვეთ წმინდა გზაზე, ხმა შევაწყოთ ბრმა სიკვდილის აუწყობელ გიტარაზე“.

თქვეს და გაუყვნენ უკანმოუსვლელ გზას, რომელმაც მიინც ვერ გადაკარგა ეს სიცოცხლით გაუმძღარი ბიჭები.

ვარინკა და თამარ წერეთლების ნამღერ-ნატირალ-ნაგი-ტარალის სულის საცხონებლად...

ინოლას ლანდი დადის ჩვენს ქუჩაზე, ინოლა გურ-გულთა...

თუ გინდათ იმისი ჩურჩული გაიგოთ, უსმინეთ ფოთლების შრიალს.

თუ გინდათ იმისი ლანდი რომ დაღანდოთ — შეხედეთ სან-თლების ბრიალს,

ჩაწყვეტილ გულებს და დაწყვეტილ გიტარებს, სულების რია-რიას.

ინოლას — სასწაულს, აკვანში თავის თავს თვითონ რომ უმღე-რა ნანა,

სიმღერით მოვიდა, სიმღერით წავიდა, სიმღერა წაიღო თანა... ბევრიც მოგვაბარა, მღერით დაგვიბარა: „პირველად იყოო სიმღერა“ —

სიმღერით მოვიდა, სიმღერით წავიდა, წასვლის წინაც კი იმღერა:

„მაღალო ცაო, მზეო, მიწაო... მაღლობელი ვარ.

ყველა ზაფხულის და გაზაფხულის, ნაზი ბგერების და სიმღერების,

მაღლობელი ვარ.

აღტაცებისთვის, გატაცებისთვის, ლექსად ფრენისთვის, აღ-მაფრენისთვის...

მადლობელი ვარ.

ყველაფრისათვის, რაც მეავს და მიყვარს,
ვინცა მწადია და მბადია,
მეგობრისათვის, ნათელ დღისათვის...

მადლობელი ვარ..."

დღეს მის სიმღერებს ჩვენა ვმღერივართ...
მადლობელი ვართ.

ინოლას სახელი, რომელსაც დღესაც ასოების სასოებით
წარმოვთქვამთ, წადმაც იკითხება და უკუდმაც, მარჯვნიდან
მარცხნივაც და მარცხნიდან მარჯვნივაც. ეს სახელი თვითონ
მღერის და ვერცერთ ბერას გულგრილად ვერ ჩაუვლის ვერა,
ჩვენი სამოთხის მისამართი (რასაც დღეს ვამხელ), თვითონ
ინოლას სახელშივე იხილე, ნახე — ეს მეუფება გიტარისა,
კითარ — ქნარისა, ეს წვეულება სიჭაბუკის ოქროს ხანისა...

ვფიქრობ, არაა ეს შემთხვევა, სულაც, იქნება, აქ რაც
ემთხვევა შინაგანი რაღაც კანონით,
წადმა-უკუდმა ეს სახელი რომ იკითხება, როგორც პალინ-
დრომი — **ი ნ () ლ ა ს ს ა ლ () ნ ი !**

ო, ეს სალონი — ეტალონი მშვენიერების — სხვა იშხნელების,
სხვა ფერების, ზღვა სიმღერების... ნავსაყუდელი სიყმაწვი-
ლის ამ სიზმარ-ცხადის — ეს უნაპირო სანაპირო ღვინის
და დარდის.

დრო გადის, გადის, მზე ამოდის და ვისთვის ჩადის,
ჯვარი აქა და არა „ჯვარცმა“ ლუკას კრანახის,
ჩემთვის თბილისში ზოგი მკედარიც ცოცხალი დადის,
რადგან ვწერ სისხლით, არა თვალის... გულის კარნახით.

...და როცა სიმწრის ოფლი დაღამბავს შუბლის ღარებს,
ის ერთი ვერელიც გაადებს გულის კარებს,
მზესავით მოაბნევს ღიმილს არე-მარეს
და ბოლოს შემოჰკრავს მისი მწუხრის ზარებს.

რაც სხვამ ვერ გარეკა, ამან სულ წაღეკა — იყო და არა იყო
გო რ გ ა ძ ე ა ლ ე კ ა — ყოვლად უცნაური, ყოვლად უზღაუ-
რი, ყოვლის საზღაო და სულ აურ-ზაური; სხვისთვის უცნაუ-
რი — ჩვენთვის საცნაური, ვისთვის „უთაური“ — ჩვენთვის მე-

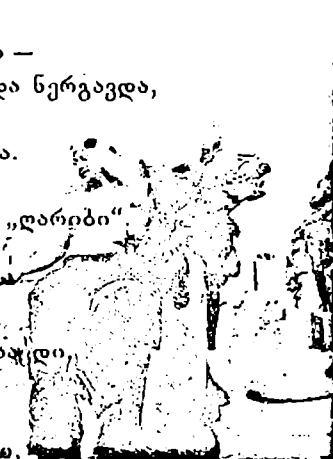
თაური, არა არქაული — რაღაც მაგიური, ყველგან იქაური, მაინც აქაური...

ყველგან ყველასი და მაინც ამ ვერისა, ამტანი ახლის და გამტანი ძველისა, შმაგი და, შავი და... არ იყო მაგიდა, საღაც ის არ იყო ფავორთა ფავორი.

სხვა საუკუნიდან მოსულ ელჩსა ჰგავდა —
სხვას სთესდა, სხვას ხნავდა, რგავდა და ნერგავდა,
რაკი ბელსებულებს ველარ დაუწავდა,
რაც ვერ გადათეთრდა — იგი გადაშავდა.
მაქვს ამის ალიბი, ის იყო ყალიბი —
ლარიბთან — მდიდარი, „მდიდართან“ — „ლარიბი“
ერთ ყოფათ ეყოფა მას ქვათა ღაღადი,
ქვაში მოიხადა უხადი სახადი
და დარჩა სახელი, ლოდებად ნახადი,
იქიდან — აქამდე... მის მსგავსს ვერ ნახადი,
იგი სამოთხეში გულმშვიდად შევა,
მან თავის ხელებით მოზილა ევა —
უხორცო ოცნების ხორცშესხმა პირველად,
მასთან შეხორცების პირველი მხილველი
თვით იყო... მით იყო ახალიც და ძველიც,
ჩვენთვის გასაგები, სხვისთვის საკვირველი:
ხელთათვის ხელი და, ბნელთათვის ბნელი და,
ჭრელთათვის ჭრელი და, ქველთათვის ქველი და...
კაცთათვის — კაცური, არა ერზაცული,
არარა ბაცნური, ნაღდად გაჟკაცური.

ის თავსაც არ ჰკითხავს გულისთვის საკითხავს,
თავზე ხელს აიდებს და გულს მიაკითხავს...
და გულის კარნახით, ის იზამს არნახულს
(თუმცაღა, დანახვა ჭირდება დანახულს).
გეტყვით ქარაგმულად — ის, რომ ძეგლს აიგებს
ჯერ არ აგებულა... გაძგები გაიგებს!

აღეკა გორგამემ სამხატვრო აკადემიის „ნატურშიცა“ ითხოვა ცოლად?!

...ჭრელი ამბავია და „ჭრელ მოთხრობებში“,
 სულის ძერით გვაუწყებს ჭრელი ელიანი,
 ათენელ ჭაბუკს რომ ძეგლი შეუყვარდა,
 ყელამდე რომ მოსწვდა ტრფობის ლელიანი.
 ხუთასთა საბჭოში წარბები შეიკრეს,
 პრიტანებს შეექმნათ ცილობა,
 სიშმაგე, წესით და ადათით შეიპყრეს,
 ჩვეულის საბუთის სიღინჯით შეიკლეს:
 ვინ თქვაო ქვა და ქვის ცოლობა!...
 მსგავსი „უმსგავსობა“ კი ხდება...
 ზოგი თავზე ხელს აიღებს,
 ზოგი სიცოცხლეშიც კვდება,
 აქ რა აქვს — იქ რას წაიღებს!...
 ზოგი კი ისე ქრება, მისმა თავისმა ხლებამ,
 კვდება და არ თავდება, საფლავიდანაც დგება,
 საიქ-აქაოს წვდება — მკვდარიც ცოცხლებში რჩება,
 ვისთვის-რა არ და ვისთვის — მოუხდენელიც ხდება.

...მას ჰქონდა თავისი „მე“ და, უხილავ ხილვებით ბნელა,
 მან გაუბეღავი ბედა და სხვა ჭდის ჭედური ჭედა.
 რჩეულთა რჩეულმა ბიჭმა, ჭორი აქცია მძორად,
 ეშმაკისაგან იჯმნა, მრუდი ასწორა სწორად.
 ეკლის გვირგვინი, ერთ ქალს, დაფნის გვირგვინად უწნა,
 მის სიყვარულის მექას — თვის სიყვარული უძღვნა.
 ეყო ხმა — ეყო ხმოსანს, ეყო ფრთა — ეყო ფრთოსანს,
 შარავანდელით ჰმოსა და შეჰქმნა ანგელოზად...
 ვის შეუძლია, ანკი — სხვას არ უხადოს ხარკი,
 თავს აუტეხოს ჯანყი, მოხსნას ასეთი ბანკი!
 და შეიცხადოს ყველამ, ენა ჩაიგდოს ენამ,
 ვერრამ ამოხსნას ვერა, და ფეხზე დადგეს ვერა!

...დიახ, ის ანაკრეონტი იყო,
 დიახ, ის არ ჰგავდა სხვას,
 ვფიცავარ, კაცი არ ვიყო —
 გამჩენმა მსგავსი რამ შვას:
 მან შეჰქმნა მარმარილოს ოცნება,
 მერე ვერ გაეყო ორად,

გამოძერწა ლამაზი ქანდაკება
და მერე შეირთო ცოლად!..
იგი სამოთხეში გულმშვიდად შევა,
მან თავის ხელებით მოზილა ევა.

ღიახ, ის პიგმალიონი იყო, ბევრი ჟათერაჲი გვიყო, არაფრად
ჩააგდო ანათემა — შექმნა თავისი გალათეა და მასზე ჯვარი დაიწერა.
ამიტომ სწერია ჩვენს გულებში ბევრი უნახავის მნახველი მისი
სახელი. თეთრით შავზე სწერია და არა შავით თეთრზე. ლეგენ-
დები უნდა ვრცელდებოდეს და არა ავი ენები ასეთ ბიჭ-ღმერთზე.
მას შეეძლო თეთრი პერანგით შესულიყო წუმპეში და თეთრი პე-
რანგითვე ამოსულიყო — რადგანაც გულით იყო სუფთა და სულით
სრულ იყო;

მას შეეძლო ათას არაკაცში მღვარეყო და ათასერთი მაინც არ
იყო. მასთან ღვომა ათას საეჭვო ყოფაქცევის ქალს, გნებავთ, ქუჩის
ქალს, იმ ათას ეჭვს გაუფანტავდა და იმ წუთში ანგელოზად აქ-
ცვდა — რადგან სულს გაიხდიდა პერანგით და სხეას აცმევდა.
იყო უშიში, ვით უხორცო, მისი სახელი — განა ყველა თვალს უფ-
ლება აქვს თვალის ახელის.

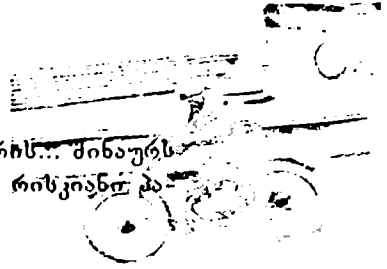
მტკერში ნალესი, უმტკერო და უმტერო გახლდათ — თვითონ
სატანაც დარჩებოდა გორგაძით სახტად.

ბევრი ზოილის, ბოროტების ოხტში მოსულა... მგონი ეშმაკიც
სიკეთიხგან დააორსულა... ბევრჯერ დაუფრთხო ანგელოზი
ჩვენს საფრთხობელებს, როცა წყვილ-წყვილად აფრენდა და
გვიფრენდა მწყერებს.

ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, ბევრ სათუოში გამოიარა,
ბევრი სათუო ჰქმნა მან უთუოდ, ის ვადიარეთ-რაც აღიარა.
მან აწარმოვა მისი კანონი და მისებურად ლეწა კალონი
და დარჩნენ ასე უავთვალონი — ვერის ვერნისაჲ, აღეკ დე-
ლონი...

ჩვენი ალეკა, ერისკაცობაში ანთიმოზი, სხვა პატიოსანი
თვალი — ანთიმოზ ივერიელი და ანთიმოზ ვერელი! ის — გან-
მანათლებელი, ეს — გამანათებელი; ისიც მხატვარი და ესეც
მხატვარი... შედარება მოიკოჭლებსო, მაგრამ განა მარტო
სეხნიობითაა მონაგონი?... ისიც — ესეც დიდი ორატორი; ისიც
ქანდაქარი — ესეც ჯადოქარი, ისიც ხუროთმოძღვარი და ესეც
ხუროთმოძღვარი; ის-ღლახეთის მიტროპოლიტი, ეს-სიკეთით

შემილილია — საკურთხი და ეკედერია ჩვენი ვერხს... შინაურს
შენდობა არა აქვსო, სულ არ მეშინია ასეთი რისკიანე და
რაღელის!

სიშრპრიზი რპპრიზით, რაჟრპინი გაჟრპინით!

აღეკა გორგაძეს ვინც იცნობდა, მარტო მის ხსენებაზეც იცინოდა.
გაუგონარს გაიგონებდი იმისაგან, თავს ვერ შეაფარებდი წვიმისაგან.
ვიყავით სიცილის თავსხმაში, იყო კასკადების ასხმაში.

აღეკამ მისი ჭკუის კაცს, მის ძმაცაცს, ცნობილ ავტომძღოლს
ანუ ავტომძღოლს—ავტო გუნიას (ავტოპორტრეტის შტრიხი: ავტო
გუნიას იყო სახელის დარქმევიდანვე სახელგანთქმული ავტო-მოტო-
ველო-სამოკატკო მძღოლი და მრბოლი) მანქანა თხოვა. მათხოვე,
ქალაქში ვიგრივებო. უფიქრია, თან ვიბაირამებ, თანაც ხალტურა-
ზე ერთი-ორ კაპიკსაც ვიშოვნო (სალამოს პაემანი ჰქონია ერთ
ლამაზ თბილისელ გოგოსთან). მაგრამ, „რაც არ ექნას მამაშენსა,
ნურც შენ დახვე მარმამშესაო“ — ხალტურაზე სიარულსა და ტაქ-
საობასაც ცოდნა უნდა. მთელი ქალაქი შემოუვლია და ვახტანგ
გორგასალიც კი ვერ უნახავს ხელაწეული, რადგან მაშინ ქალაქში
ეს ძეგლი ჯერ კიდევ არ იდგა და დიდი ხელოვანის, მაშინ ჩვენი
უბნელისა და ძმაცაცის ელგუჯა ამამუკელის მადლიან ხელს ელო-
დებოდა.

საოცარია... თბილისის სულ სადღაც ეჩქარება და გარბის. მანქანის
მწვანე თვალი აქ ნატერის თვალია, დიდი ხანია ავტომობილი ფუ-
ფუნება აღარაა და დიდ გასაუფალშია, მაგრამ მაშინ, ზღუკას მუშ-
ტარი ევრა და ვერ უშვია, თითქოს ყველამ პირი შეკრაო. არადა,
ერთი შორიდან რომ შემოეხედა საკუთარი თავისა და მანქანისთვის,
არც თვითონ გარისკავდა შიგ ჩაჯდომას — მანქანაც და შოფერიც
გიჟსა ჰგავდნენ. ავტომობილი სპორტული გახლდათ, ავტორალის-
თვის — სპორტული რბოლისთვის გათვალისწინებული და მგონი კა-
რები სულაც არ ჰქონდა. სამაგიეროდ მასა და მის პატრონს, უფრო
სწორად, ამ უპატრონოს (ახლა რომ დოდის ცხენივით დააჭენებდა
იქით-აქეთ), ერთი სული ჰქონდათ მუშტარი ეშვინათ. ბოლოს ორი-
ვე ერთდროულად გაპოვიდნენ ნამუსიდან და მოთმინებიდან — აღე-
კა მანქანიანად ჩადგა ტაქსის რიგში, თან თვალი თვალში გაუყარა,
გრძელი რიგის ბოლოში დაყუდებულ სურსათ-სანოვაგით წელში

გაშწყლარ შუა ხნის კაცს, რომელმაც მის დაჟინებულ ცქერას ვერ გაუძლო და პკითხა:

— რა გნებავთ, ყმაწვილო.

— ბოღიში, ბატონო, „სიუ“ ხომ არ დაგიძახიათ?..

ის კაცი კალათიანად დაბნეულა. ვინ ოხერი ხარ, რას გადამეკიდე, აზრადაც არ მომსვლიაო.

სწორედ ასე უთქვამს იმ კაცს და რიგიც მიუტოვებია.

მართლაც ძალია ხომ არ იყო. ესეც შელევია ამ უცხვირპირო მუშტარს და კუდამომუებული გამობრუნებულა უკან. ერთხანს კიდევ უხეტილია კუჩებში, არაფერი რომ არ გამოოსვლია, არ უთქვამს, მაგრამ ნაღდად უფიქრია — „არა შეჯდა მწყერი ხესაო“ და, ის-ის იყო შინ მშვიდობით უნდა დაბრუნებულიყო, რომ ზემელზე ერთ მუქთ, ყვავი-ჩხიკვის მამიდის ნაცნობს გაუჩერებია და უკითხავს: „შემთხვევით ჩოხატაურისკენ ხომ არ მიდიხარო... ალექსა გაგიყვებულა, დამთხვევა მინახავს, მაგრამ ასეთი დამთხვევა და ასეთი დამთხვეული არაო. საიდან მიხვდი, ბიძიაო, სიცხილით უკითხავს და „ნაგლო-ბის“ ჩემპიონი სოფელში წაუყვანია, რის საბუთად, მესამე დღეს გადარეული მანქანის ჭკუიდან შეშლილი პატრონისათვის ხარკად ნახევარი ლიტრი ბუჩხის არაყი და ორი მუჭა თხილი ჩამოუტანია. ავთო გუნიას უთქვამს, ბოჭო, თუ ამის მეტი არაფერი გქონდა, დაგეძახა ქვემოდან, ჭიქებს ჩამოვიტანდი და აქვე დაგველია შენი მშვიდობით დაბრუნებისაო.

— ანთიმოზი რომ ვერ მოიფიქრებდა, ისეთი რამ არ არსებობს, — მითხრა აგერ, ახლა, ოცდაათი წლის შემდეგ, ჩვენი თაობის ულამაზესმა გოგომ, რომელთან ერთად რუსთაველის პროსპექტზე გავლა ერთ დროს ერთობ სარისკო საქმე გახლდათ, ალექსა კი თავისუფლად დანაჯარობდა. მართალი გითხრათ ეს მაშინ ჩვენთვის ამოუხსნელი საიდუმლო იყო და აგერ ახლა აეხადა ფარდა.

— იცით, — მითხრა იმ ლამაზმანმა, — მოგეხსენებათ ალექსა დიდი მოჩხუბარი არ იყო, მაგრამ, თუ გახსოვთ, ჩხუბს მაინც ვერავინ უბედავდა იმიტომ, რომ ხელში სულ ქვა ეჭირა.

— ქვა, საიდან?...

— თურმე წინასწარ პქონდა გადამალული რუსთაველის პროსპექტზე სადარბაზოებში...

მჯერა, მისგან ყველაფერი მჯერა, თუმცა მისი ეს „საჯილდაო ქვები“ ატყეკების მაგიურ ფორმულიანი ქვები არ იყო და არც არასოდეს უხმარია, მაგრამ, არც საქმე მისულა აქამდე, თორემ კოპალას შთამომავალი არც ჩვერ ათთავიან ბაყბაყდეებს დააყრიდა

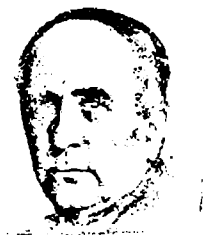
კარგ დღეს, რაც მათაც კარგად იცოდნენ და ამ უნიჭიერეს ნაცარ-
ქექიასთან მძური ზავი ჰქონდათ. აი, თურმე რაში ყოფილა საქმე,
ამიტომ დადიოდა ასე გამართული იმ საშარო გოგოსთან, ჩვენ კი
გვიკვირდა... ათი თავი ნამდვილად არ ჰქონდა, ერთი ჰქონდა, მაგრამ
მისი ერთი თავი სხვის ათს უდრიდა... მოკლედ, დიდი უცნაური,
უნიკალური ტიპი იყო და გაზვიადებულად რომ არ მოგეჩვენოთ ეს
სიტყვა, ავდგები ახლა, ჩავდგები თბილისელებში, ჩამოვადგებ ლა-
პარაკს ალექს გორგაძეს და ნახეთ, რა ელდა ეცეს ვერისუბანს.
პირველი სიტყვა თბილისის პირველ საპატიო მოქალაქეს, ღმერ-
თებთან შეამხანაგებულ ღმერთკაცს.

ლ ა დ ლ გ უ დ ი ა შ ე ი ლ ს: ანთიმოზ გორგაძე ფრიად ნიჭიერი
მოქანდაკე და ქართული ჭედური ხელოვნების სულისჩამდგმელი
იყო.

ნ ო დ ა რ დ უ მ ბ ა ძ ე: ალექსა გორგაძეს მთელი თბილისი იცნობ-
და... ამისთანა ადამიანებზე არ ამბობენ კარგად ვიცნობდიო — ეს
შეუძლებელია... ალექსა გორგაძისნაირ კაცზე მხოლოდ ასე შეიძლე-
ბა ითქვას: ალექსასთან კარგად ვიყავი, ალიკას მოვუსმინე, ალექსა
რომ მოვიდა მეც იქ ვიყავი... ხოლო ალექსა რომ სადმე მოვიდოდა,
იმ წუთიდან იქ, მხოლოდ ალექსა იყო და სხვა არავინ... და არავინ არ
იცოდა, რას იტყოდა ალექსა, რას მოიმოქმედებდა. იდგა კაცი — თა-
ვიდან ფეხებამდე შიშველი ნიჭი — გონებაშეხილობის, ენაწულია-
ნობის, პლასტიურობის, არტისტიზმის, მომხიბვლელობის, სათნოე-
ბის, სილამაზის, მაღალი ზნეობისა და სრულყოფილი კაცობის
ფიერვერკი. კაცი-გამოცანა, კაცი-მოულოდნელობა, კაცი-სანახაობა!

ე ლ გ უ ჯ ა ა მ ა შ უ კ ე ლ ი: ბუნება, ზოგჯერ „დასჯის“ ხოლმე
ადამიანს ნიჭის სიუხვით. ერთს მისცემს იმდენს რაც შესაძლებელია
ოცისათვის ბევრი იყოს... ის მოწოდებით არ ყოფილა მხოლოდ
მოქანდაკე. უფრო მეტიც, მას საერთოდ არ ჰქონია ერთი პროფესია...
ეს იყო უნიჭიერესი კაცი, რომლის ბუნება თანაბარი ძალით ვლინ-
დებოდა ადამიანის შემოქმედების ყველა სფეროში, იქნებოდა ეს ქან-
დაკება, ფერწერა, ჭედურობა, მუსიკა, ცეკვა, იმპროვიზაცია, თეატ-
რალური იმიტაცია, დეკლამაცია, თუ სხვა...

მ ე რ ა ბ ბ ე რ ძ ე ნ ი შ ე ი ლ ი: დიახ, იგი ყველაფერში თავისებუ-
რი და განსაკუთრებული იყო.

— არ არის დღე, რომ მისი ლაღი და კეთილშობილური ხასიათის
ნებისმიერი გამოვლენის გახსენებამ ჩვენი ყოფა არ გაანათოს, —
ბრძანებს ჩვენი უბნის მოურავი რ ე ზ ი თ ა რ ხ ა ნ მ ო უ რ ა ვ ი.

— ახლაც კი, როდესაც ალექსს ვახსენებთ, ცრემლსა და სევდას ბოლოს მაინც სიცილი ერევა... გახსოვს... და იწყება გაუთავებელი მოგონებები, — აბოებს და მაინც სიცილთან ერთად ცრემლიც ერევა გ ი ა ბ ა დ რ ი ძ ე ს.

— რადგან სიტყვები არ მყოფნის, ამერიკელ ინდიელთა პატარა ტომის — ნაუახთა სარიტუალო ცერემონიალით, ლოცვით დავამთავრებთ ალექსს პორტრეტს, — ფუნჯის მაგივრად სიტყვით ხატავს მხატვარი ე ა ნ ი მ ე ძ მ ა რ ი ა შ ე ი ლ ი :

მოვდივარ და წინ მიდგას სილამაზე,
მოვდივარ და თავს მადგას სილამაზე,
მოვდივარ და გარს მაკრავს სილამაზე,
მოვდივარ და კვლავ მელის სილამაზე!..

ალბათ მხოლოდ ასე ითქმის ჩვენს ალექსზე, ჩვენს ანთიმოზ გორგაძეზე. ესეც მე ვარ?... რა ვთქვი ახლა მე ამათხე მეტი იმ მირონის ამ მირონივით ბიჭზე — რა თქვას კაცმა უფრო მეტი ერთი კაცის ათას ნიჭზე? კაცნი დავიმოწმე, რომ თქვენ არ იფიქროთ — ლამაზ სიტყვათათვის ვიხარჯები...

იმ უცნაურ ბიჭზე, იმ ჩვენ ანთიმოზზე, ალექსზე, სიტყვას ვებაზრები, ვეჭაჯები.

ის იყო ვერის ერთი არქექტიპთაგანი — ბეშვობა გამოყოლილი, დიდი დიდთაგანი. ყველაფერზე ჰქონდა თვისი აზრი, თვისი ტიპიკონი... ასეთ ბიჭებს, ასეთ ნიჭებს სიკვდილი.

არ ეხებათ, მგონი...

მეორე სიცოცხლეს ცხელი ტყვია არ ეკარება — არც მიწა ჭამს, არც ჟანგი და რეკავს ხსოვნის ზარებად!

პოი, რა მერცხლები გაფრინდნენ, როგორ უხდებოდნენ თბილისს, პოი, რამდენი თასი გვისვამს სიმწარისა და ტკბილის...

ჩვენთვის მათი ხსოვნის დღე წელიწადში არა ერთი — 365 დღეა, ხილვებისა კი — 365 ღამე თავის სიზმარ-ცხადით.

...მოვიდნენ, ნახეს, „დაგლიჯეს“ ქალაქი. ქუჩებ-უბნებად,

დმერთო, მიეცი ამ ბიჭებს მეორედ მოსვლის უფლება!

თორემ დაკარგა თბილისმა თავისი შნო და იერი,

ლაგამმა ლამის ალაგმა, რითაც ვიყავით ძლიერი.

შექუჩებული ქუჩები, შეუბრებელი უბნები

და წუთისოფლის სტუმრები, ამ წუთისოფლის ურჩები,

გათითოკაცებულან და ცალობით ისე ცილობენ...
 ცალ-ცალკე დაცემულან და ადგომას არცა ცდილობენ.
 სიიდან ვშლი ფარისევლებს, მრუდი გზითა და კვალითო,
 იმ წასულ ბიჭებს ვიხსენებ, დარჩენილთ სამაგალითოდ.
 გიუს ვგავარ, დარდი მაგიჟებს, ცა იქუფრება ღრუბლებად,
 ღმერთო მიეცი ამ ბიჭებს მეორედ მოსვლის უფლება!
 ღრო მიდის, გვითვლის ნაბიჯებს და უკან აღარ ბრუნდება —
 ღმერთო მიეცი ამ ბიჭებს მეორედ მოსვლის უფლება!

ჩვენი ხნის იყო ჯვარს აცვეს და ქრისტე აღსდგა მკვდრებით,
 ჩვენ მოვალთ შვილთაშვილებში, მოწყალე არის ღმერთი.
 ვერაზე ჩვენი თავშეყრის ადგილი არის ერთი —
 აბა, საბაზე საბაოთს ვის ეპყრა სიბრძნის კვერთხი!..

სულხანის ბაღი — ბავშვობის დაღი, ანცი და ლაღი, ქორფა
 და საღი,
 სულმნათი საბა — არსობის ჭაღი, ბაღით-ბაღამდე ქვათა
 ღაღაღი!
 აქ იდგა ძეგლი ორბელიანის, ის გვადგა თავზე წიგნით და
 სანთლით,
 „ორის“ კი არა ბევრ ბელიანის — სამწყსოში ვერელ ბიჭებს
 თუ ჩავგვთვლით.
 მას საქართველოს სევდა ემოსა გულის პერანგად, თალხ
 ქათიბ-კაბად...
 სიხარულიძე ტიტემ ხეოპსად, სალ კლდეთა კვეთა ქვის
 სულხან საბა:
 კაცი მეცნიერი, ზეციერი, ლინგვისტი, ლექსიკოლოგ-ფსი-
 ქოლოგ-მორალისტი,
 კაცი ბოლომდე აუხსნელი ბილინგვა, ბგერის ხმოვანი და ქო-
 რალისტი...
 მშხერალი, მწერალი და ფილოსოფოსი, მოსული უდაბნო გა-
 რეჯით,
 ბაღნარად დამღნარი საავადმყოფოსი¹ და ქვეყნის კარისკაც-
 დარაჯი.

1. ამ ბაღში იყო სასწრაფო დახმარების საავადმყოფო. ჯვარი გვერდია, უმისოდაც კარგად გვაშოფოს.

წუთისოფლის სტუმარი — სათქმელით მდუმარი, ამხსნელი „სიბრძნე-სიცრუისა“, იგავ-უებარი, არაკ-მოუბარი, საზომი კაი და ვაიყმისა.

ჩვენ მაშინ რა ვიცოდით, რომ ეს გაქვავებული კაცი ჩვენი ყველაზე დიდი კლასგარეშე დამრიგებელი იყო, რომ ცხოვრების წისკვილის ქვასაც უტრიალია მის თავზე და გულ-აღერლილს სულ წმინდად ჩამოუფქვავს სიკეთის მარცვალი. სიბრძნის შუაცეცხლზე ახლაცა დულს მისი ღერღილი.

მშობლიური მიწა-წყლის ელჩიც ყოფილა და საკუთარი სახლიდან გაძევებულიც — ბევრჯერ ჩასულა და ამოსულა აღ-ზევებულ-ამზევებულიც. სულით გასრულებულა, ვსესვიატს-კოეში აღსრულებულა და დღემდე არ დასრულებულა მისი სიტყვის კონა და სიბრძნის სალარო... არა, რო!.. ის იყო ჩვენი „პ ა ნ ჩ ა ტ ა ნ ტ რ ა ც“, „ა ნ ვ ა რ ი ს ო ჰ ა ი ლ ი ც“, „თ უ თ ი -ნ ა მ ე ც“ და „ა თ ა ს ე რ თ ღ ა მ ი ა ნ ი ც“ — იმან აგვისხნა მილიონუცნობიანი განტოლება — ადამიანი!

ეს ძეგლი არ იყო უბრალო ქვა, ქვასაც გახეთქავდა, რაც ამ ქვამ თქვა. თვალს არ გვაშორებდა და თვალის ჩინებად ის „Homo-homi- ni“-ს....

არა პლაგატისებრ, არა მგლობად და მტრობად... სხვად ჩაგვ-ჩიჩინებდა:

„კარგი ამხანაგი აღვიღად არ იშოვების, იაფად ვერაუგინ იყიდის, გზაზე ცუდად არ იშოვების.

ამხანაგი ციხეწყლიანია, ზღუდემალაია, სიმაგრე დაურღვეველია. ამხანაგი ღვინო ფრიალია, სიხარულთა გამამდიდრებელია, სუფრათა შემამკობელია. ამხანაგი გულთა ნათელია, თვალთა ჩინია, მკლავთა ძალია და ზურგთა მომბმელია.

ამხანაგი მტერთათვის მაზიანებელია, მოყვართათვის საიმედოვნია, უცხოთაზე გამოსაჩენია და მეცნიერსა თანა მოსამსახურეა.

ამხანაგი მარტოსათვის ხმის გამცემია, ჯართათვის მარგებელია და ცოტა კაცთა შემაქცეველია. ამხანაგის უკეთესსა შენ რას იშოვი“... „ანუ საყვარელნო, ზვაობა ოდესცა მოგიხდეს, მიირბინე საფლავად და შთაიხედ სამარხთა მკვდართასა, სადა არიან ერთბაშად ძვალ-ნი, შიშველნი ზეჟთა და მდაბალთანი, მეფეთა და გლახაკთანი,

აზნაურთა და მონათანი, მშვენიერთა და უშვერთანი, მწყაზართა და გონჯთანი, და მაშინ განქარდეს ზვაობა შენი“ — გვმოდგრავედა ასე ღმერთების ენით.

სულხან-საბამ, მისი წელთაღრიცხვიდან საქართველოში ყველა დროის. ყველა დაწყებითი — დამთავრებითი, საშუალო—უშუალო, უმაღლესი თუ უმდაბლესი, ტექნიკური და ეთნიკური, ჰუმანიტარული თუ ხუმარიტარული (ანუ კალმასობის) სასწავლებლების აღსაზრდელებს — უსწავლს, ნასწავლს, მასწავლებელს, მოსწავლეს, დიდ-თა და მცირეთა, ნორჩთა თუ ყოჩთა... ანუ ყველას, ყველას, ყველას. ცხოვრებისეული სკოლის სასწავლო ნაწილის გამგემ (საზოგადოებრივ საწყისებზე) ჩვენი წილი საუკუნის საზამთრ-საგაზაფხულ-საზაფხულ-საშემოდგომო გამოცდა გამოგვაყოლა (საზეპიროდ). იკითხავეთ რაში? უტყუარ სიბრძნე-სიცრუისაში... არა პირმოთნეობასა და ცრუ კეთილდღეობაში, არამედ ავ-კარგიანობაში, კაცთმცოდნეობასა და ადამიანობაში.

დღეს ამ მეტრის ხვედრით ვზომავ კაცებს. ვინ ვით ჩააბარა ეს გამოცდა. ვცრით ამ ხედვით, ბედის ვიქნევთ საცერს, საცალ-უცალ-ფეხოს ვინ გამოცდა, ვის რა შეეშალა, რა წამოცდა....

ასე მივადწიეთ ჩვენ სამოცს და

ახლა ამითა ვცნობთ რანი ვართ — ანი ვართ, ჰაე თუ ბანი ვართ; ვინა ვართ, ვინა ხართ, რანი ხართ.... ვით გავყოთ, სად გავდოთ ხარიხა.

...დიახ, სანამ გავუფცქენილთ გემოს ოდისეებსა და ილიადებს, ვისმენდით დიდი საბას ქვათა ღაღადს და ამ ქვის დუმილის სილიადეს. მერე გამოვდიოდით სასწრაფო დახმარების ბაღიდან, როგორც ღია ცისქვეშა ეკლესიიდან, ეაკვირდებოდით ჩვენს საკუთარსა და სხვის საქციელს და ნაბიჭვრებსა და არაკაცებს ვშლიდით სიიდან (ეს უკვე ბიჭობაში.)

და თუმც, ჯერ, ბაიბურში არ ვიყავით, ანუ, ჯერ კარგად არ გვესმოდა დიდი მეიგავის ეს სილოგიზმები, მოვდიოდით სახლში ქუჩაში ამოგანგლულები, მაგრამ განწმენდილ-განსაბეტაკებულები, ტკბილად ვიძინებდით და გვესიზმებოდა ტკბილი სიზმრები...

ჩვენი ხის ხმაღ-ხანჯალი გვეწვინა გვერდით. ჩვენზე ამბობდნენ — როცა სძინავთ — არიანო კარგი ბიჭები. უნდა გავამეღავნო საიღუმლო ერთი

ზოგჯერ, თურმე ძილში... თევზებსაც ვიჭერდით!

ნოსტე ტე ოსუმ — იცან თავი შენი!

საში-ბაქო ღლაპებს ვის რა შეგვეშალა...

რა დასაშაღია და ვის არ მოსვლია... არც ედარდობთ ძალიან ბავშვურ ქიშს ორსვლიანს. იცინებენ, იცინებენ და დაისვენებენ, სატი-რალია კაცობაში რომ ჩაისვლებენ.

ვინ როგორ აითვისა საბას ეს საგანი?.. ერთს ვიტყვი, გავზომოთ ამ სიგრძე-სიგანით — ძმობით, მეგობრობით და საამხანაგოდ (ხუმრობის გარეშე მოგიტხოვრობთ განაგონს). თვალთ არ მინახავს, ყურით არ მსმენია, მაგრამ, ძმაცაცის თვალყურით ჩემია. მის ნანახს მეორედ ნახვა არ სჭირდება, ესაა ძმის სჯული და სამო სჯულდება — არა ღვიძლი ძმობით და სისხლით შენდობით — ძმაცაცს ხომ საკუთარ თავით ენდობი!

ჰოდა, აი, რა მიამბო ერთმა ჩემმა ძმაცაცმა:

ბოდბელ მოგვთან, ჩვენს ესკულაპ-ასკლეპიოსთან — ანუ დიდ ქართულ ფსიქიატრ ბატონ ავლიბი ზურაბაშვილთან ბებიას შვილი-შვილი მიუყვანია.

ისეთი ბიჭი, თურმე, ავ თვალს რომ არ დაენახებოდა.

— რა გაწუხებთ, ქალბატონო. — უკითხია ბატონ ავლიბს.

— მე, რა მაწუხებს, და აი, ეს დევივით ბიჭი ობლობაში გავზარდე, ეს კი ამხანაგებზეა გადაყოლილი, უკანასკნელი ლუჟმა რომ ჰქონდეს, იმასაც ამხანაგს მისცემს.

ბატონ ავლიბს თავი გადაუქნევია, — რას ამბობთ, რას ამბობთ, სხვაო.

— სხვა რაღა გითხრათ, ისე ჯანმრთელია.

— შენა, ბიჭო, შენ რაღა გაწუხებს. — ახლა შვილიშვილს მობრუნებია.

— მე მარტო ის მაწუხებს, რომ ბებიაჩემი წუხსო.

ბატონი ავლიბი ამდგარა, მამა-შვილურად გადაუკოცნია „პაციენტი“ და უთქვამს: შენ გაიხარე, შვილო, კაცი შენა ყოფილხარ, კარგი ბიჭი ხარ ბებიაშენი რომ მომიყვანე სამკურნალოდო.

ჩვენ დროს ასეთი დაუწერელი კანონი იყო: მე შენთვის — შენ ჩემთვის: მერე შეიცვალა — შენ შენთვის — მე ჩემთვისო. ახლა უარესიცაა — შენც ჩემთვის და მეც ჩემთვისო... როგორ გინდა შენთვისო.

რამ არია ჭირია თუ ლხინია, რა ეშმაკმა აგვირია ენა, ერთ ენაზე ვლაპარაკობთ, მგონია, ერთმანეთის აღარ გვესმის ჩვენა.

შენ არასდროს არ მეძახდი „ამხანაგს“, როცა მართლა

ამხანაგი იყავი. შენ, მე, ახლა „ამხანაგოს“ მეძახი და ამ ხანად ჩვენ ორად გავიყავით.

არც კი ვიცი, ახლა შენ რა დაგარქვა: ამხანაგი, ნაცნობი, თუ უცნობი?

როცა გხედავ (მაინც მიჭირს დაკარგვა), სევდა მიპყრობს რაღაც გამოუცნობი.

აღრე, გვიან დაბლა-დაბლა ჩამოხვალ და ცხოვრების კიბეს რომ დაუყვები,

ბოდიში და, შენს შვილიშვილს, შენს ბაღის, რას ეტყვი და რას როგორ მოუყვები?..

ნუთუ მასაც აღარ ეტყვი სიმართლეს, კაცი იყავ და იქეცი კაცუნად,

რომ გაცვალე სიბნელეში სინათლე და იცხოვრე კაცმა არა-კაცურად.

კაცის შვილი სატანამ რომ გიშვილა, ერთი ღუკმაც არ დატოვე შიმშილად,

ერთი ყლუპიც არ დატოვე წყურვილად, ერთი ჭირიც არ დატოვე ურვილად.

შვილიშვილი... (მისთვის შენ ხარ „მკითხავი“), რაც არ უნდა დაუშალო ანცობა,

მაინც გკითხავს: ბაბუ, ბაბუ, მითხარი — რა არისო, რა არისო კაცობა.

ყველა სურვილს შეუსრულებ ხალისით. არ დატოვებ ფულ-ნაკლულს და დასეტყვილს.

კაცობა კი რაა, შენ ეს არ იცი, ჰოდა, აბა, რაც არ იცი, რას ეტყვი?...

თუ გინდა კარგი მეგობრები გყავდეს, შენ თვითონ უნდა იყო კარგი მეგობარიო, — ბრძენ კაცს უთქვამს. მეგობარი თვალისჩინია და თვალის ჩინივით უნდა გაუფრთხილდე. მეგობარი ძნელი საშოვნელია და აღვილი დასაკარგავი. მეგობრისა მხოლოდ ის უნდა შეგ-შურდეს, რომ სიყვარულში გაჯობოს. მეგობარს ღვინო უნდა დაუთმო და ჭირი არა — მეგობრობა ერთია — ჭირიან-ღვინიანა.

ამიტომ, ზოგიერთი გადამტყერებული მეგობრისა და დამეგობრებუ-

ლი მტრის. ანუ ვისაც თბილისური მეგობრობა სხვანაირად ესმის მათ გასაგონად მითქვამს:

თუ სხვა აზრისა ხარ, ოი, როგორ ცდები,
ტყუილად გამსარჯე და ტყუილად გაისარჯე —
შენი გამარჯვებით — მე არ დავმარცხდები,
ჩემი დამარცხებით — შენ ვერ გაიმარჯვებ!
ისე მხედები — ვხედები — ორ ბითს შუა ცვდები,
ჩემი ჭირი ღობის ჩხირად გაიხარჯე:
შენი გამარჯვებით — მე არ დავმარცხდები,
ჩემი დამარცხებით — შენ ვერ გაიმარჯვებ!
შენ ამას ვერ ხვდები და იმ სკამზე ჯდები,
რომელსაც ვერ წვდები... ალავერდი ქაჯებს!
შენი გამარჯვებით — მე არ დავმარცხდები,
ჩემი დამარცხებით — შენ ვერ გაიმარჯვებ!
ნუთუ კერა ხვდები, ოი, როგორ ცდები —
მამის საფლავს ხნავ და გულზე დააღაჯებ:
შენი გამარჯვებით — მე არ დავმარცხდები,
ჩემი დამარცხებით — შენ ვერ გაიმარჯვებ!
ღმერთმა გაგიმარჯოს, თუ ეყოფა კლებით,
შენი გამარჯვება საქართველოს ხარჯებს:
შენი გამარჯვებით — მე არ დავმარცხდები,
ჩემი დამარცხებით — შენ ვერ გაიმარჯვებ!

მახლას...

ჩემი არშინით გავზომე ცხოვრების ჭრელი ფართალი,
თუმცა...

რათ მინდა იგი სიმართლე, მარტო მე ვიყო მართალი.

ან ის ტყუილი რად გინდა, საკუთარ თავს რომ იტყუებ,
ზრდილობისათვის თავს მიქნევ და ჯოჯოხეთში მიტყუებ...
იქამც იყოს!

ახლა კი ისევ ვარდის წყალს გამოვივლებ პირში, სიკეთეს თვალს
გავუსწორებ და ჩვენს ჯილა ბიჭებს, ჩვენს მოარულ ძეგლებს და-
ვუდგამ ძეგლს. ჩვენმა თაობამ ბიჭობაც კაცობაში გაატარა. საღ იყო
ბავშვობის დრო. და საერთოდ, ქვიოდა კი დრო 37—38, 41—45 წლებს.
იდგა ბნელი შინ თუ გარეთ. და მზე შინა და მზე გარეთა სულში
იმედად ბუუტავდა. იქნებ სულაც მაშინ გაჩნდა თბილისში გამოთ-

ქმა — „ჩემმა შვიმ“, რომელიც სულ პირზე გვეყვება და ვინც გადარჩა, იქნებ სწორედ მისმა შვიმ გადარჩინა.

ამ შვის გზით ვიარეთ, რა არ გავიარეთ, რას არ გავუძეერეთ, რას არ გავუძელით! ვარჩიეთ ავ-კარგი, სახე არ დაგვარგეთ, თამაშ-საც ვუკელით და ამაშუკელით — ელგუჯას მსგავსებით, „გავედით დამკაში“: და მთელი არსებით, შიშსა თუ კანკალში, ეთქვით ჩვენი სათქმელი, ავანთეთ სანთელი... ჩემმა შვიმ, ჩვენი შვის ღვას ღღესაც ნათელი. და ყველა ქართველი, მთელი საქართველო, რითაც ქართველობდა, ღღესაც მით ქართველობს!

უძეგლო ქალაქში ცოცხლები ძეგლობდნენ. ცოცხალი ძეგლები ძეგლობას ელოდნენ.

და დიდოსტატების მარჯვენის ლოდინში — იყო ეს წყლის ნაყვად ერთ სამშო როდინში.

თუ „ქართველის დედა“ შექმნა საქართველო, და თუ „გორგასალ-მა“ ალაგო თბილისი,

თქვენც კაცი კაცობით იცანით, მართვენო, დედ-მამა — შემქმნელი — შექმნილით შვილისა!

შემქმნელმან შემოქმედს დაუდგა ძეგლები — ღვას „ქართველის დედა“ და „ვახტანგ გორგასალი“,

უუბრევლესი ქართული ძეგლები, ქართული ფარ-ხმალით, ფიალით, ფასადით — „კოლხეთის დედით“ და ჩვენი „დედაენით“, ანუ „ცოდნის ზარით“ — სანთელით და კვართ. „ვეფხით და მოყვით“, გორის „მზეჭაბუკით“, „ფიროსმანაშვილით“ გადაგვსახა ჯვარი. მათით გვიდგას სული, ჩვენით უდგათ სული, მათი ჯიშისა ვართ, ჯილაგის და რჯულის.

ღმერთივით ბიჭები დადიოდნენ ჩვენს უბანში, ლალი და მხარ-გაშლილი — ღმერთმა სიუხვის კალთა სწორედ აქ გადიხადა.

თვით იესო ქრისტე ლაღო გუღიაშვილმა ერთი ბიჭისაგან გა-დიხატა.

მამაზეციერის გამოქანდაკებული სხვას აქანდაკებს და ტოვებს სააქაოს,

მონუმენტი არის თვითონ დიდებული — ვაჟა აკაჟა და ქვაში გააქვავა. ქვაში გადარჩინა გალაკტიონიც, ხატა ამ ხატების პანთეონი, გუნდრუკი უკმა ამ სულებს — ძეგლთა სამშვიდობოს გასულებს. მათი გახარებით გაიხარა. ეჰ, თავში რამდენი ქვა იხალა. ყველა ლოდის წინ დაიხარა,

გულში ტყვიასავით დაიხალა... შეიკლა ხელში და შეაკვდა, საფლავის ქვად ვერ გაიმეტა. აქცია რამდენ ძეგლად, რამდენ აკვნად — რა სულად, რა ხორცად, რა იმედად...

— ეს ვიღა არისო. — შეკითხება.

— ავალიშვილია-თქო, ბძინა...

გენახათ რა დღე დამათენა, რა მლანძღა, რა მთათხა, რა იცინა. შინაურს არა აქვს შენდობა, ისე კი იცნობდნენ ჭილოფშიც...

ვენდობი — ენდობა ჩვენ ძმობას, ჩემ სიტყვას გაპოვლილს ჭიროფულში...

ალალ სიტყვას და არა ლიტონს, რომლის ფასი შაურია და ისიც ყალბი,

გახერეტილი შაური. ასეთს, ავალიშვილი არც ქებას შეგარჩენს და არც გინებას.

რას ერჩოდი იმ კაცს, ტრიბუნიდან ცაში რომ აგიყვანა და მიწაზე დასმისთანავე ეცი-მეთქი, ვკითხე. მაგის ქება გინებაზე უარესიაო—მითხრა,

ლაყაფი იცის დინჯი, ცდილობს აგიდოს სინჯი,

ლეონარდო და ვინჩის არ იცის ინჩი-ბინჩი,

არცა მიქელანჯელოს, მაგრამ ის მაინც მსჯელობს...

ვერ ვიტან ასეთ კაცს, დაეტიოს მის ტყავში!

დაუკვირდით ამ სიტყვას. ასეთი მკაცრი სასჯელი (გინდ დაიჯერეთ, გინდა არა, გინდა სისხლის სამართალი დაარქვით, გინდა სიცილის სამართალი, გინდა მუშტისა), ასეთი მკაცრი სასჯელი ვისაც ჰქონდა თბილისის მიერ მისჯილი, უნდოდა — არ უნდოდა, საკუთარ კუტუსკაში, საკუთარ ტყავში იყო გამოკეტილი. გარეთ ცხვირს ვერ გამოყოფდა, ხალხში ენას ვერ ამოიღებდა, რომ ფრეთ-წოდებული, საზოგადოებრივი კლიმატი არ მოეწამლა. ჩვენი ბიჭობის დროს ქუჩაში გავლა დიდი უფლება იყო და კიდევ უფრო დიდი მოვალეობა. მე მჯერა რომ ამან შეინახა დღემდე ჩვენი დედაქალაქი. მახსოვს, უსასამართლოდ, მაგრამ სრულიად სამართლიანად გასამართლებული ერთი ხეპრე ბიჭი ქალის შეურაცყოფისათვის ხუთი წელი იჯდა სახლში და ხუთი წლისთაზე ქალაქში რომ გამოჩნდა, ჩვენი უბნის ბიჭებმა თქვეს:

— გაუშვით, იაროს, მაგან უკვე თავისი „სროკი“ მოიხადაო.

აქვეერთ მხიარულ ხიდს გავდებ და მერე ისევ ჩვენი გზით ვიაროთ. ზემელზე ნიაზას ტაქსი გაუჩერებია.

— საით. — ჰკითხა შოფერმა

— ვა, ახლა ამას აბარე ანგარიში, — გაბრაზებულია ნიაზა.

...არ არსებობს, ქართული სისხლი გედგას ძარღვებში და არ შე-ბარბაცდე, როცა ალგეთზე — საქართველოს სამხრეთ ჭიშკართან,

სისხლიანი ცის ფონზე ელდასავით შემოგეფეთება მითოსით გაუ-
კუდმართებული კოლხი მედეას შავი ბედისწერის მსხვერპლი ორი
პონტოელი ბიჭის ორი ალგეთელი ძმა, ორი მათი სიგრძე ხმალი
რომ უჭირავთ ხელში და ისევ საქართველოს უდგანან დარაჯად.

კიდევაც დაიხრდებიანო ალგეთს ლეკვები მგლისანი,
თუმც რისი მგლისი, ბოკვერნი ვეფხისა და მოყმისანი,
ბარტყები არწივისანი, უფრრრ... ანგელოზნი ღვთისანი,
ბოლნისის გზაზე შემომხედნენ, ნატეხნი უტეხ კლდისანი.
მარნეულს გადმადლობნენ, ხმლით, ყრმანი თლილნი ქვისანი...
ამ მგლის ლეკვებში, მე... მ ე რ ა ბ ბ ე რ ძ ე ნ ი შ ვ ი ლ ი
ვიცანი!

„ისწავლა სწავლის მძებნელმან, მიჰყვა დავითის მცნებასა,
ჯერ მწარე ჭამა, კვლავ ტკბილი“, მოჰყვა დავითის ქებასა,
„თითზე ვართ ჩამოსათვლელნი, დასაკარგავი სად არი?“
შვილი მიჰგვარა დედასა, არ გაუცივა ღადარი...

ღვას ახლა გურამიშვილი და ჩვენს ჭირ-ვარამს არჩევსა,
მკედარიც ცოცხლებში სწერია, მაღლი ღმერთს, მაღლი გამ-
ჩენსა!..

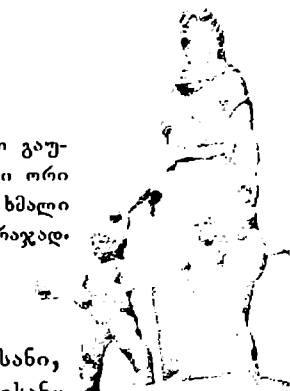
როს სააკაძის ფარ-ხმალი ღდესაც სამშობლოს მწედ არი,
როცა ჭიხვინებს ულაყი, მისი პატრონის მხედარი,
როცა ნოსტეში ლაგამს გლეჯს მისი ბრინჯაოს მხედარი,
გმირი, თუნდ ქვაში ცოცხლობდეს,
სოფელი — მაინც მხნედ არი!

ვიმეორებ!

შვილი, რომელიც მამის საფლავს არ უვლის, მისგან მსხვერპლ-
შეწირვას ღმერთები არ მიიღებენ; შვილი, რომელსაც მამა ძეგლად
არ უვის — მასზე ღმერთები, მოწყალებას არ მოიღებენ...
ასე უბრძანებიათ არა ჭია-ღუებს, არა რეტროგრადებს, არა პლუ-
ტოკრატებს, არამედ კაცად-ხატებს, ანუ, ბატონ პლატონს, თავად
არისტოტელეს, თვითონ სოკრატეს!

მ ე რ ა ბ ბ ე რ ძ ე ნ ი შ ვ ი ლ ი, „ზარი“:

„...როცა კასპში ჩამოიტანეს ბრინჯაოში ჩამოსხმული ძეგლი (გიორ-
გი სააკაძე — გ.ნ.) ვთხოვე, დარაჯად კასპელი კაცი დაეუწნებინათ.
მოხუცი ქალი დააყენეს... (თურმე ცივ სიოს არ აკარებდა ცივ
ქვას — გ.ნ.), გიორგი კვარცხლბეკზე შედგა და დარაჯიც მოიხსნა.

მე, ღიმილით მივუახლოვდი, ღიმი მადლობა გადავუხადე და ჯი-
ბისაკენ ხელი წავიდე, თქვენს შეილიშვილს. რამე უყიდეთ-მეთქი.
მინდოდა პატივი მეცა, მაგრამ თვალეში ცეცხლი შევნიშნე და
ჯიბიდან ხელი ამოვიღე. რითი გადავიხადოთ პატივისცემა, არ ვი-
ცი-თქო. რითი და, შეილო, აი, იმ შენ ამხანაგს რო აპარატი
ჰკიდა... ერთი გიორგის გვერდით გადამიღოს. ჩემმა შეილიშვი-
ლებმაც იცოდნენ, რომ სულ გიორგი იყო ჩვენი დარაჯი და ერთხელ
მეც გამითენებია მისთვის ღამეო. რას იტყვი, ერთიც მართალი
იყო და მეორეც. მერაბ ბერძენიშვილს, მას შემდეგ, რაც გმირის
ქვაში შესაღვიძებლად ხელოვანის ხელი აღმართა, ერისათვის ღამე-
ნატეხი და ბევრისაგან გულგატეხილი ღომაკაცის ეალში თეთრად
ნათენები ღამეები არ დაუთვლია და არც ვალში დარჩენილა.

თვინიერ ჯიშისა და თვინიერ ჯილაგისა ემონა პაპის-პაპას, ცხენი
უტაატა. მკვდრეთით აღადგინა ღიმი მოურავი — ეყმო, ეშვილა და
უპაატა.

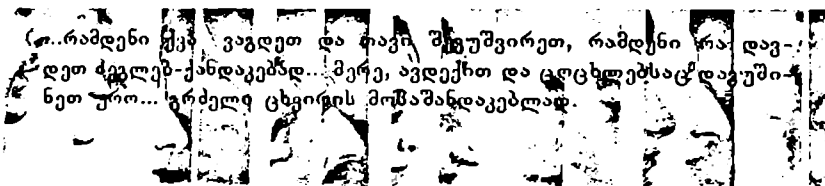
ასე ძეგლწერით დაიწერა პორტრეტი მისი — საწერ-კალამად — საჭ-
რეთელი, ქალღიმი — ქვისი:

„ღვით აღმაშენებელი“ და „ღვით გურამიშვილი“ (თბილისი), „რუს-
თაველი“ (მოსკოვი), „კოლხი მედეა“ (ბიჭვინთა — მითოსთან შებმა
იტვირთა), „იკლევაც დაიზრდებიან ალგეთს ლეკვები მგლისანი“
(ბოლნისი — სამიზნედ ღირდა მიზანი)... ქვაში გამოსტაცა სიკვდილს
თბილისელი ბიჭი ღადო ქოქიაშვილი, რომ ასეთების ქოქი არ
გაწყდეს, გადარჩეს და დარჩეს.

მის ხასიათშია და მას ახასიათებს: ქანდაკებაში — პლასტიკა, ღი-
ნამიზში და ღრამატიზში; ცხოვრებაში — ალაღმართლობა, შემარ-
თება და არტისტიზმი,

პოდა, კეისარს კეისრისა მიეზღო მისთვის —

ალაღი იყოს ვერელების ალაღი მმისთვის — საბჭოთა კავშირის
სახელმწიფო და რუსთაველის პრემიები... ღიღხანს გვიცოცხლოს
ვერის უბნის ეს პრემიერი. იმის სახელს კი ამ ძეგლების ჟამი
ღღერაქელი — დამილოცნია ქვათა ენით (როგორც შევძელი). ამ
ქვების ხნისა მოყრილიყვეს ჯილაგი მისი... ელის ღიღგორი, ღიღოს-
ტატის მარჯვენის ღირსი!

ყუთა მენაძე

დალოლოებულნი სულ დავაბრჯიდეთ და „ვახტანგოვნებით“ აივ-სო ქალაქი...

თუ სადმე სახეზე ნაკლი გაგიჩითეს — ხუციძე წაგათლით, როგორაც სალახი.

...ცხვირჩამოშვებულ კაცს ვერ ვიტანდით უბანში, ვერცა ქალს. არც ცხვირაწეულებს ეწყალობდით, მაინცადამაინც, ზრდილობაზე მწყურაღს.

ბავშვობიდან გეასწავლიდნენ — სხვის საქმეში ცხვირს ნუ ჩაყოფო და აგერ, სად გაუონა...

თბილისში ჩამოდიან, ახლა, ერთ კაი ვერელთან, კაი ცხვირის საშოვნად.

ისე დაგიმშვენოთ ტუჩ-ნიკაპი, ცხვირი, ფეხიცი, რო...

ვერც პატრონმა გიცნოთ, თქვენი თავი თვითონ ვერ იცნოთ!

„ანტიკურ თარგზე ვჭრი და გვერავ ტუჩს, ცხვირს და კოპებს,

ვტეხავ და ვასწორებ, მე, უსწორ-მასწორებს... ფირმა „წოპე“.

ამიტომ ცხვირების ოპერაციას ჩვენში ახლა უწოდებენ „წოპე რ ა ც ი ა ს“!

ამბავმა ამბავი მოიტანა, ახალმა ძველი იახლა და ბარემ აქვე გეტყვი. ძველები ყვებიან: თურმე ჩერქეზოვზე ერთი დალაქი ყოფილა (ასეთები უფრო ფიქრობენ თავზე და თადარიგსაც დროზე იჭერენ მოკვდავთა უკვდავსაყოფად, ფიროსმანს თავისი სურათი დაახატვინა. ბოლოს კი, სულ რომ დაედო მახანდა (ისედაც ლამის მუქთად — ერთ ლიტრა ღვინის ფასად გაწეული შრომისათვის), საწყალ ნიკალას აუხირდა, ეს კაცი მე არა მგავსო. ფიროსმანს ერთი სირაჯი გამოქომაგებია. იმ პირისფარეშისათვის ისეთი სილა გაუწნავს, ღრანჭი მოუქცევია — ახლა რაღას იტყვი, ხომ გგავსო.

იმის მარჯვენას ეენაცვალე, ვინც საწყალ ნიკალას მეორედ არ გაასვრევინა ხელი ამ მახინჯი სიფათის შესაღამაზებლად.

ეჰ, რას იზამ, ასეთია ცხოვრება — ცალი თვალი იცინის — ცალი ტირის. და თუ გინდათ ცოტა ხნით მაინც ორივემ იცინოს, ყველას ძველ „ზ ე მ ე ლ ზ ე“ გეპატიჟებით, მაშინ ახალი — ახლა ძველი, მაგრამ მაინც გაუხუნარი სიცილით გასაძღომად. აქ ისეთს მოკრავთ ყურს, რასაც სხვაგან ვერსად გაიგონებთ, რადგან სხვაგან არსად არ არიან და არც შეიძლება იყვნენ სხვა ნიაზები, მალხაზები, ვახტანგები, კუკურები, ოთარები, ვალოდიები, ლორთქიები, კინაღამ კალაში საკუთარ სახელისაკენაც გამექცა (მეც მათი ნატეხი ვარ). სულგრძელ პატიებას ვითხოვ საკუთარ და სხვის სახელთანაც, თავისი ზედმეტი სახელებით. სხვაგან სად არიან სხვა ჭურტუები,

ბაჭყალები, ქართლოსები, კვაჭიჭოები — უთქმელის მთქმელები და უქმნელის მქმნელები — ქუჩის პრემიერები, სიცლით პირგახეული თბილისის გზებითა და გზაჯვარედინებით! ცაში ერთი მზეა, მიწაზე მეორე. სიცილი მიწიერი მზეა, რომელიც ღრუბელს არ იკარებს და ავდარს ღარად აქცევს. ამიტომაა მას ამდენი სხივი რომ ახლავს. სიცილი სარკეა, რომელშიც დიდი მზე აირეკლება თავისი შუქ-ჩრდილებით და მას სარკის პატარა ნატეხებით ეუგზავნილით, ეუჭყით-ნებლით ერთმანეთს თვალებში, ფანჯრებში, რომ მზისთვის თვალის გასწორება გვესწავლა. ვერისუბანში გაგონილი ხუმრობა, რა სინათლეს ახლდა, იმ სინათლის სისწრაფით ვრცელდებოდა ქალაქში და საღამომდე მთელმა თბილისმა იცოდა. ამიტომ ვიზიარებ იმ ჩაუწერელი, ზეპირი ხუმრობების, იმ უდროოდ დაკარგული სიცილის მწუხარებას, რაც მარტო ხსოვნაში გადარჩა და თქვენც სიამოვნებით გიზიარებთ.

მზეს მოგიტეხავ სარკის ნატეხით და ფანჯარაში გესვრი სხივს — ჭიტა!

ჩვენი ბავშვობით ჩვენ ვერ გავეძებით და სიბერესაც ამ თვალთ ეჭვრიტავთ...

რადგან ეს არის სიამის ღვრიტა (არა სიამის ტყუპისცალობა), ერთად — სიმწარეც სიამეს გვევრიდა, თავანკარობის ეს ღვთისწყალობა.

ადე, თენდება მეორედ მოსვლა, თუ გაუსწორებ ამ მზეს თვალს თვალში,

თუ ამ სიყრმის მზის ნათელი გამოსავს, არ დარჩენიხარ ბიჭობას ვალში.

რადას უწევხარ, რადას უდგევხარ, ადექი, ბიჭო, გამოდი კარში, ჩამოიბერტყე წლები უტეხად, ამოგვიდექი ვერელებს მხარში.

ზემელი.

დაბარებულივით მიდიან ვერელი, მთაწმინდელი, სოლოლაკელი ბიჭები. ნელნელა იყრიან თავს და იწყება სპექტაკლი, რომელიც არასდროს არ მეორდება და სხვაგან ვერსად ვერ ნახავთ.

— პალტო არა მაქვს, კაცო, რა გაძლებს ამ ზამთარში? — ამბობს ერთი, რომელსაც ქუჩა მარტო სასადილოდან სახლში მისვლისათვის ჭირდება.

— გაურინდი თბილ ქვეცნებში, — ურჩევს ვახტანგ ჭყოიძე და ზედ აყოლებს, — მაინც რამ გაგიცვითა, ბიჭო, პალტო, შენ სულ რესტორანში ზიხარ, მწვანილივით ხარ გამოდებული ყველა სუფრაზე და მაგი სულ გარდერობში კიდა.

ერთი ჩამოსული კაცი დგას ზემელზე და თვალში ნაცარს გვაყრის: აქ, ამდენი ფული დავხარჯე — იქ, იმდენი... ამ ლამაზმა ქალებმა ხომ გამაყავესო. არადა, იმ კაცს, თბილისის იმეპინდელი კლიმატური პირობებისა (ზამთრის პირია) და ასეთი წრეგადასული ტრაპაზისათვის სრულიად შეუფერებელი უცხოირპირო ფეხსაცმელი, ვერეთწოდებული „ბასანოჟები“ აცვია, თან წინდებიც საკმაოდ შელანძლული აქვს. ჭყოიძემ მთელი იმერული ზრდილობა გაიხარჯა, დიდი წინდახედულობა გამოიჩინა და სანამდეც შეეძლო ითმინა, იმ იმედით რომ ალბათ, აქაც გვიჩვენებს თავის მარიფათსო, მაგრამ, როცა იმან წასვლა დააპირა, სტაცა ხელი, ცერად გადმოხედა ზემოდან და ბოხი ხმით ჰკითხა:

— ბოდიში, ბატონო, თქვენ ფეხზე ოფლი ხომ არ იცით....

— რავა.

— რავა და მაცივარში ნადები სასისკივით რომ მოკუნტულხარ აქ, დამზავსებისხარ გლუჟოხის შპრიცს და შნიცელივით გადევს თავზე მაგ ქუდი, თუ მართლა ასეთი პურ-მარილიანი კაცი ხარ, აგერ შენ და აგერ ჩვენ. სიმართლეს, ბიძია, თუ პურს არ აჭმევ, წყალი მაინც უნდა დააღვინო.

— ფული არ გამომეყვა სახლიდან.

— გამოგვევა, რა, ძაღლი კი არაა, შე, კაცო, უნდა წამოგეღო...

ძვირად დაუჯდა ტრაპაზი პურძვირ კაცს, კუდამოძუებული გაიპარა თვალსა და ხელს შუა.

— ან ეს ამხელა ბაკენბარდები რად უნდოდა იმ ოჯახქორს ამ ზღარბოვით თავზე. აუგდო „ტოპკა“ ვილაცამ გამწარებულ ჭყოიძეს.

— რატომ, ბიჭო, გაუკეთებს „შნუროკს“ და მშვენიერი ყურებიანი ქუდი გამოუვა.

— ვახტანგ, ბატონო, აგერ ნოტარიუსი რომაა, ლადო, ათი ქალიშვილის მამა, ერთი გოგო გაუთხოვებია და ხომ არ მიგველოცა...

— კიდეც კარგი, მაგას სიძე მაინც. რომ შეხვდა კაცი.. შეეშვი კაცო, — სერიოზულად ამბობს ვახტანგი — თავის გაჭირება ეყოფა... კუკური სადაა.

— კუკური, მგონი, გაგრაში წასულა დასასვენებლად.

— დასასვენებლად?... რომ ჩამოვა კითხე ერთი, თუ კაცი ხარ, სად დაიღალა....

ხუხა, ხუხა სადაა.

— სავადმოყოფოში დაუწვევნიათ, შაქარი აღმოაჩნდა.

— იმდენი იმახა „სიმწარე გვაშოროს, სიტკბო მოგვეცესო“, აბა, რა მოუვიდოდა.

ამ „ჯოჯოხეთს“ რამდენიმე მუგუსალი აკლდა და აგერ თვით კუკური ჟღენტი, ჭიკო ფინხაძე და სულიკო ყურაშვილიც გამოიჩინენ. მათ დაბარებულივით მოყვა კაკი ჭავჭავანიძე. მათი შეხვედრა ჩვეულებრივად რომ არ დაიწყებოდა და დამთავრდებოდა, ეს ჩვენც ვიცით და აწი თქვენც გაიგებთ.

— „საფარლის საფლავს ვეძებდი“ და ...აგერ არაა სულიკო! — დიღინით აავლო რეპლიკა კაკიმ და აზიური პომპესურობით მიესალმა ჯაბათს.

— სრულიად საქართველოს შარაფისტა უგვირგვინო მეფეს, კუკური ჟღენტს გაუძარ...

— ჯოს! — იგრიალა „დარბაზმა“.

— გაგიმარჯოს, მეოსანო. — ცინიკურად უპასუხა კუკურიმ.

— მეოსანი კი არა, დრამატურგია! — შეახსენეს მეფეს.

— მაგას არა აქვს მნიშვნელობა სოფლის მეურნეობისათვის, მწერალი ხომ არის. ჩვენ კაკის რაღა უკლია აკაკიმდე.

— კუკური ვალერიანოვიჩი, გაჟეჟილს გატეხილი სჯობს, რაღაცაზე ხარ ნაწყენი, — უთხრა კაკიმ.

— ნაწყენი თუა, ცივი... ღვინო დალიოს, — ველარ შეკადრეს წყალი ბატონ კუკურის.

— შენ, ჩემო ძმო, ჩემზე ზურგს უკან რომ დადაობ და რაღაც სპექტაკლებს დგამ, თუ რამე გაქვს სათქმელი, აგერ პირში მითხარი.

— მაგაზე გაწყენინებ! — უპასუხა ჭავჭავანიძემ. არც აცვია, არც აცხელა და პირში მოახსენა, ასე ვთქვათ, თბილისური „სინკრეტიზმის“ წიაღში შობილი ზეპირი ქუჩური დამწერლობის (მის მიერ შეთხზული) ორი ნიმუში.

ეს ამბავი, რომელსაც ახლა გიყვებით, გაეხსენე გოგი გელოვანისა და გივი ნიჟარაძის სასკლეროზთაშორისო მეხსიერებით. ისეთი, ასე ვთქვათ მაგნიტოფირის კი არაა, მაგნიტოტვინის მეშვეობით.

ძველი სატიოს საცურაო აუზიდან „ვატერპოლოს“ რეპორტაჟის ასოციაციით კაკი ჭავჭავანიძემ წარმოგვიდგინა თბილისელი ღვინოზავრების ფანტასტიკური შერკინების რეპორტაჟი და მას იმშთ ნორმებისათვის დღემდე უცნობი სახელი დ ვ ი მ პ ო ლ ო უწოდა. რეპორტაჟი, დაახლოებით ასე გამოიყურებოდა:

...ერთმანეთს ხედებიან მტკვრის მარცხენა და მარჯვენა სანაპიროს შარაფისტა ნაკრები გუნდები. მარჯვენა სანაპირო: კუკური ჟღენტი (კაპიტანი), გივი კანდელაკი, კაკი ჭავჭავანიძე, ვახტანგ ჭყონიძე, გოგი გელოვანი, მალხაზ ერისთავი, მარცხენა სანაპირო: ტუხა კერესელიძე (კაპიტანი), რეზო ლალიძე, კოწო ამაშუგელი, ლევან

და კუკური ჭუბაბრიები, გივი ლაბაძე... საუკუნის მატჩი შედგა რესტორან „გემოში“.

თამაში დაიწყო ყოველგვარი დასვერვის გარეშე, რადგან ორივე მხარე კარგად იცნობდა ერთმანეთს და იცოდა ვინ რამდენ ლიტრია-ნი იყო. მარცხენა სანაპიროს გუნდის თავდამსხმელი რეზო ლალიძე პირდაპირ შეტევაზე გადავიდა და მოწინააღმდეგეს შესთავაზა დიდი ყანწები, რასაც მეტოქეთა გუნდის კაპიტანმა კუკური ჟღენტმა დაუპირისპირა ათასჯერ ნაცადი ტაქტიკური ხერხი — წვრილ-წვრილი (ქუთათურად რომ ვთქვათ პეტეტრევანი) წელში გამოყვანილი ჭიქე-ბი. სადღეგრძელოები იყო მოკლე და ბუნდოვანი. ძირითადი დრო დაიხარჯა სმასზე და არა ჭამასზე. ვახტანგ ჭყონიძე (ამ შემთხვევაში იგულისხმება არა მარტო ვახტანგ ჭყონიძე) შეისვა დედამამიშვილე-ბისა და ყვავი-ჩხიკვის-მამიდის სადღეგრძელო. მოწინააღმდეგეებს არ გამოჩენიათ ლეინის სმის არც ერთი ფანდი და ხრიკი (ამ სიტყვის პირდაპირი და გადატანითი მნიშვნელობით). დაუღვევლი არ დარჩენილა არანაირი სასმისი (ლამფის შუშის ჩათვლით). ლეინ-პოლოს ეს დაუნდობელი ორთაბრძოლა მიმდინარეობდა უადრესად კორექტულ ვითარებაში, თუმცა ადგილი ჰქონდა ასეთ ინცინდენტ-საც. სუფრაზე შემოაქეთ გოჭის თავი — გააქეთ ერისთავი (იგულისხმება კავალერისტი მალხაზ ერისთავი). თამაში დამთავრდა ფრედ 1500 : 0 მებუფეტე სურენას სასარგებლოდ, რომელმაც თამაშის მსვლელობის დროს არაერთხელ უჩვენა მოწინააღმდეგეებს ყვითელი, წითელი თუ მწვანე ბარათები, ანუ გირაოში დატოვებული პასპორტები და პირადობის მოწმობები. მეორე მატჩი უნდა გამართულიყო „გოფილექტი“¹, მაგრამ იგი არ შედგა მარჯვენა ნაპირელთა კაპიტნის კუკური ჟღენტის უდროო... ავადმყოფობის გამო.

— ბარემ ნეკროლოგიც დაგეწერა, — სიცილით კინაღამ მართლა მოკვდა კუკური.

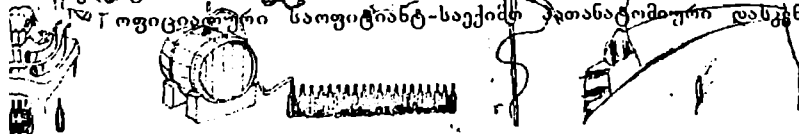
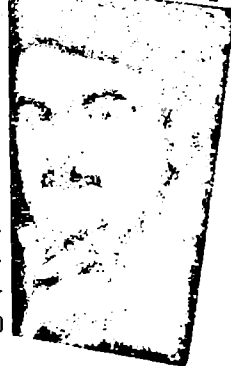
— ნეკროლოგიც დაწერილი მაქვს, — უპასუხა კაკიმ.

— ცარიელი ჭკუა ხარ. ჯობია კაცმა მის სიცოცხლეში წაიკითხოს ნეკროლოგი, თორემ მერე ათას რამეს მოუგონებენ.

— ჰოდა, თუ ჯობია, სიცოცხლეშივე შეგითანხმებთ, დიდო მეფეო. აბა, გთხოვთ სამარისებურ სიჩუმეს. ვკითხულობ ნეკროლოგს:

გარდაიცვალა საქართველოს სახალხო მსმელი, ქართველ შარაფისტობარესადმცირელოთ-შფოთ თაობათა ამაღლად აღმსრდელი და მწველელი, საუროლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, სპირიტუალისტურადი მოღვაწე კუკური (კონსტანტინე) ჭალერიაშვილი ქ. ჟღენტის.

1. ოფიციალური საოფიცინტ-საექიმო ავთანტიკური დასკვნა,

რომელიც შეადგინა ოთარ ტრუპაიძე: მოუნელგელი მწვადის ნარჩენები კუჭში და ტვისში ტვისის გაჟონვა. უღმობელმა სიკვდილმა ღოთთა და დაძვრებ შარაფისტთა ძვირფას ბელადს სამსახურებრივი მოვალეობის აღსრულების დროს მოუსწრო. იგი დავცა ყანწით ხელში. შექმნილია კუკურის გარდაცვალების ამკრძალავი კომისია, რომელმაც დაადგინა: კ.ვ. ჯღენტის ნეშტი დასვენებულ და გამოსვენებულ იქნას რესტორან „თბილისის“ სვეტებიანი დარბაზიდან, საიდანაც იგი არაერთხელ გამოუსვენებიათ მის სიცოცხლეში.

სასულე და სიმფონიური ორკესტრების დირიჟორებად დანიშნულები არიან სახელგანთქმული კომპოზიტორები (ყოველგვარი ხუმრობის გარეშე) ტუხა კერესელიძე და რეზო ლალიძე; მოქიფე მეაღობელთა ლობტარად — გოგი გელოვანი. წამყვანი სოლისტები: თამარია ერისთავი, ბადრი პატარაია, ბოცო ჟორჟოლაძე. ჭირისუფლებად მოწვეულ იქნენ საუკეთესო თვისებებით სახელგანთქმული ღვინოები, კონიაკები და არანაკლებ ორჯერ ნახადი არვის ბოთლები შავი ეტიკეტებით. სამგლოვიარო პროცესიას ხელმძღვანელობს სვეტებიანი დარბაზის დიასახლისი — მეტრდოტელი ქალბატონი თამარა ნესტოროვნა. გამოსვენების დროს, ოფიციატების მიერ, „სალფეტებსა“ და ბალაშევზე გამოტანილ ანუ ერთხელ და სამუდამოდ გამოსხნილ იქნას უფულობის გამო დაგირავებული ნივთები, საბუთები, პასპორტი, ტვის მეგობრისა და წყალწაღებულთა მამუელი საზოგადოების დამადასტურებელი მოწმობები.

პროცესიას გაუძღვება ცხენოსანი მალხაზ ერისთავი, ფეხოსნებს — აპოლონ მონიავა (აპოლონ ლენგი).

განსვენებულის უკვდავყოფის მიზნით კომისიამ დაადგინა კუკურის ნეშტი ჩატანებულ იქნას უდელი (ღვინის №1 ქარხანა) აღმოსავლეთ კედელში. სრულიად საქართველოს შარაფისტთა შვის ჩასვენების დროს (კუკურის სამსმელო რეკორდის, ანუ მისი ჭამასმითი წარმადობის ძიხედვით) მიცემულ იქნას 12 შამპანურის ზალპი. ღვინის აღმართს ეწოდოს კუკურის დაღმართი, ხოლო ღვინო №8-ს კუკურისეული.

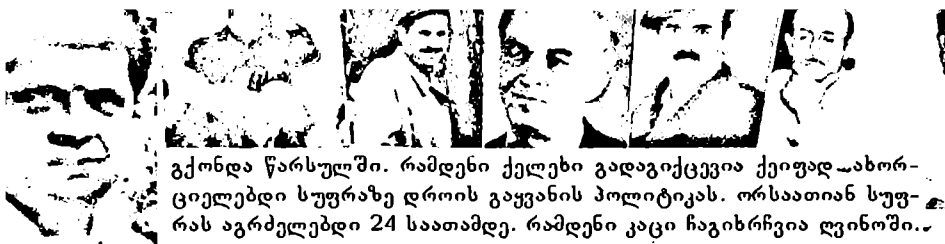
ა, ბატონო, ესეც შენი ნეკროლოგი, აწი შენ რა მოგკლავს, რავარია. — იკითხა კაკიმ.

კუკური ჩვენზე მეტს იცინის.

— არადა, — განაგრძობს კაკი, — ცაცმა რომ თქვას, რაც შენ ცოდვები გაქვს ჩადენილი, დადგება დრო და იმასაც გაგაიხსენებენ და ვიმიცის, იქნებ ამ ნეკროლოგმაც ვედარ გიშეელოს.

— ვითომ რატომ? — კითხულობს ბატონი კუკური.

— ჩამოვთვალო.... ჯერ ერთი იმიტომ რომ, უამრავი შეცდომები

გქონდა წარსულში. რამდენი ქელეხი გადაგიქცევია ქეიფად ახორციელებდი სუფრაზე დროის გაყვანის პოლიტიკას. ორსაათიან სუფრას აგარძელებდი 24 საათამდე. რამდენი კაცი ჩაგიხრჩვია ღვინოში... ვინ შეგარჩენს ამდენ მასობრივ რეპრესიას...

ვიცინით, ვიცინით, ვიცინით და ცარიელ კუჭზეც ვძლებით სიცილით.

არადა, სადილობის დროა.

— რომ ვიცოდე სახლში რა მაქვს, წაგიყვანდით, — წამოცდა ერთს.

— რომ არ ვიცოდე, რაც გექნება, წამოგყვებოდი, — უპასუხა ჭკოიძემ, — თქვენს ოჯახში, ბიჭო, სადილს აღარ დავეძებ, უთო თუ ცხელდება....

ამასწინათ სახანძრო მანქანამ იკივლა ამათ ქუჩაზე და შეიცხადა, ჩვენთან ზომ არაა ცეცხლიო. დაეამშვიდე: შენ სახლში სადილი არ კეთდება და ცეცხლს რა გააჩენს-თქვა... სად მიგაქ ე ფული, გუშინ არ აიღე ჯამაგირი?..

— ვალი მქონდა ბევრი, უშვილობის დამიკავეს, კიდევ...

— ჭკუა აქვს ახლა ამის ბუღალტერს, უშვილობისას უქვითავს და უჭკუობისას, არა... რა ქენი, მართლა, ვერ გაათხოვე შენი კაროვნა მეზობელი, საახალწლო კამფეტით რომაა ათასი კაცის ხელში გამოვლილი. დიდი კაცთმოყვარე ქალი ჩანს. იმის ქორწილი მაინც არ გამომაპარო...

— ჩემ ბედს ველოდებიო...

— გაღაეცი ჩემგან, ვეტერანები ურიგოდაა-თქვა... მაინც რამდენი წლის იქნება....

— ასე, 51—55—60 —ის...

— ბოშო, მე ტელეფონის ნომერს კი არ გეკითხები... გამიგე, მყავს ერთი შენი მეზობელივით მოძულებული ჩემი მეზობელი და შევამდე... ისე ისიც, კაცთანად თუ ითხოვს იმ ქალს თორემ თვითონ არაფრის თავი არა აქვს... ჰო, რა იყო, არ დამიწყო, ახლა, სასიძოვბის არჩევა.

— ტყუილად იწუხებ თავს, ჩემო ვახტანგ, ჰყავს ვიღაცა და დადის იმასთან „სვიდანიახე“.

— რაღა დროს მაგისი „სვიდანიია“, ბოშო, მაგან „სვიდანიახე“ კი არა, „დასვიდანიახე“ უნდა იაროს.

— ვეველამ თავის მეზობელს მოუაროს. რაც შენს იმ მეზობელს წვევლა აქვს, რაც მაგან მთელი ქალაქი აიკლო ანონიმეებით... არ უწია წვევლამ?...

— ვერაა კარგად, მარჯვენა მხარე წართმეული აქვს.

— რათ უნდა მარჯვენა, მარცხენით წერს... ექიმები რას ამბობენ?

— რაც უნდათ ის თქვან... ხუთშაბათს ვასაფლავებთ.

— მეზობელი და თან ექიმიც ასეთი უნდა...

— არა, ბიჭო, გადაყუებო თან... უბედური ჰყავს მის გამჩენს...

ამას წინათ, შუალამეს წამომაგლო ლოგინიდან — შარდი შემოკავდაო. რამდენი წლის ხარ თქვა, ვკითხე. ასისო, აბა, შარდი გაგთავებია-თქვა

— დავუსვი დიაგნოზი.

დაიჯინა, თუ ჩემი ბიძია ხარ, ოცი წლის წინ რომ გამსინჯა, ის ექიმი მომიყვანეო... ჭიყო ჭყონია იყო იქ, პროფესორი რომაა ახლა. იმან შემაშველა სიტყვა, იმ ექიმს, ბატონო სილოვან, თქვენ უკვე დიდი ხნის მკვდარი გონიხართო.

ამ სიცილ-სიცილში, ერთი ჩვენებური სომეხი ბიჭიც გამოჩნდა სიტუაციისათვის სრულიად შეუფერებელი დანჯღრეული სიფათით და მაშინვე გამოუჩნდნენ ჭირისუფალ-ამფსონები.

— რა მოგივიდა, სეროე...

— ვილაც ახვარმა, პიენოში ბუტერბროტი მომპარა.

— ინტერესით.

— არა, ტო, კალბასით...

— რა გინდოდა ბარში, წადი რა სახლში, ცოლი არა გყავს თუ შეილი... სირანა სად არი?

— სირანა.... სად არი და აი, აქ — ყელზე დანასავით გამოისევა ხელი. მერე ვილაცამ გადაამლაშა ხუმრობაში და ძლივს გამოვგლიჯეთ ხელიდან, — ჩვენი ძმა, ერთი მაგის სახელი უთხარი, რა გვარია.... ისე იკითხა ვიცოდი, რომ ამ კითხვას კარგი პასუხი არ მოყვებოდა და იქვე შევარკეთ.

სად იყო, სად არა, თავითფეხამდე ინტელიგენტი კაცი — შემდგომ-ში ცნობილი კინოდრამატურგი რეზო ებრალიძეც გამოჩნდა. ვახშობ-ბამდე უსადილოდ დარჩენილ ბიჭებს, ცოტა იმედი მოგვეცა — ამას თუ რაზე უჭყავის, ჩანგალი არ დაჭირდებაო.

— ვახლავართ ჩვენ ძმას და პირის ზიარებას, — შეაგება ნიჩაბივით ხელი ჭყობიძემ, — რა ექნათ ახლა, არ დავიძრათ, ბოშო.

— მოგიკვდეთ ჩემი თავი, ბიჭებო, მაგრამ მამაჩემმა ხელთათმანე-ბის ფული გამომატანა და რა ნამუსით დავხარჯო.

ძალიან შეწუხდა ბატონი ვახტანგი, მაგრამ მის მღვთმარეობაში შესვლას, მაინც „გემოში“ ჩასვლა არჩია.

— მამაშენი, შე კაცო, რომელი ევგენი ონგენი მყავს, მეიცდის ცოტას... და კიდევ მოუწევდა მოცდა, რომ იღბალზე რეზო ლაღიძე არ გამოჩენილიყო, პირზე კოცნით სალაში არ ჩამოერიგებინა და ეთქვა:

— აუჰ, რა „სასტავია“!

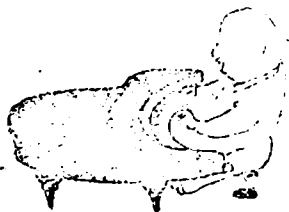

— „სასტავი“, მოგეცა ლხენა, მარა „პარავოზი“. გვაკლია; — მიაგება ჭყოიძემ.

— ჩემი თავი თქვენი ფეშქაში იყოს, — გვაჩუბა რეზო ლალიძემ თავი, ჩაგვიბა ვაგონებივით და საგრიალოდ წაგვაგრიალა.

№ 32

შეწუხებული კაცი ვნახე ამ დილით გზაზე.
ვკითხე: ძმობილო, დაღვრემილხარ აგრერიგ რაზე?
მითხრა: სიკეთე, გავიარე ქვაზე დავედვი —
გამოვიარე და აგერ დევს ისევ იმ ქვაზე?!..
ნუთუ არავის აღარ უნდა ეს ღმერთგამწყვრალი,
ნუთუ თვით მზესაც — სიკეთესაც შეუდგა წყალი?
ღმერთმა დაგვიფაროს!

ყველაზე დიდი სიკეთე კი სიყვარულია. თუნდაც უზომო, უსაზღვრო და წრეგადასული...

ამბობენ ცნობსო ღონე — ღონეს და გულს — გულია, ჰოდა, იცანით კაცი იგი ზნეთბილისური.

კაცი ალალი, მართალი და კაცი ზნესრული,
თბილისს მოსული — თბილისიდან არსად წასული, რადგან
ეს სული ვერა ძლებდა თბილისის გარდა, ერთხელ წავიდა
და წაიღო თბილისი დარდად.

ჩვენს უფროს მეგობარსა და ახალგაზრდობის ოფიციალურ თავ-
კაცს, გახეთ „ახალგაზრდა კომუნისტის“ რედაქტორს, ცნობილ სპორ-
ტსმენს, ყოფილ თბილისელ მეკარეს გელაშვილს (ერისკაცობაში გი-
ორგისა და ქალაქელ ბიჭობაში „მასკოს“) შეეძლო გულზე ხელი
დაედო და ეთქვა, რომ არასდროს, არსად თბილისიდან ფეხი არ
გაუდგამს: აქაური სიცხე მირჩევნია სხვაქაურ სიგრილესო.

აფსუს, რა შვილი და რა კაცი დაისაკლისა, დედაქალაქმა... არც
ის იყო გამონაკლისი... ახლა ორიოდ თბილი სიტყვა საჩვენ-საჩინო,
სხვა ხატისკაცი რომ ხსოვნაში გადავარჩინო. გადავაცალო დავი-
წყებინ ჟანგი და მტვერი, ვახსენო ხსენი... გაბაანთ-ხევის, ვარა-
ზისხევის, ვერისხევის, ჩვენი უზნის კიდევ ერთი ხევისბერის — ქაის-
ხეველი შოთა დედაბრიშვილი! თბილისზე შეშლილი იყო
ხალხოსანი შიო არაგვისპირელის შვილი — შოთა დედაბრიშვილი —
ქუჩის მგოსანი, გიჟივით მართალი და მართალივით გიჟი, კოშკი-

ვით მაღალი და ბალახზე თავმდაბალი ვერისუბნელი კაცი — მარჯანიშვილის თეატრის მხატვარ-დოქტორი (მისი მსგავსი არ იყო ორი); უცოლო, უშვილო, უძირო, კენტი — „ობლების პრეზიდენტი“ (ასე ეძახდნენ ზემელზე მდგარ „კოქტეილბარს“ უპატრონოთა პატრონობისა და სამადლო ლუქმისათვის). პო, კიდევ რას ვეძახდით — პრინცს!... თუმცა ზამთრის პალტო თეატრის გარდერობიდან ჰქონდა ნათხოვარი — ყველა მათხოვარი ჩასაფრებული ჰყავდა... მათ თვალში მილიონერს ჰგავდა. უკანასკნელ გროშებს უტოვებდა, უბნის ბიჭებს თავსაც უტოლებდა, მხარსაც უსწორებდა, არ აქორებდა, არ აღორებდა. თუმცა მასზე ადრე, მაგრამ მისთვის და მისთანებისათვის გაჩნდა ალბათ ამ ქვეყანაზე ფიგურალური თქმა — ეპითეტი — მისი პორტრეტი: „მღვდელს ჭილობშიც იცნობენ“, თუკი გრძნობენო — ფალას-ფულასი რომ არ ნიშნავს თვალის სინათლეს... ვინც არ იწუნებს სიშიშვლითა შიშველ სიმართლეს.

ერთხელ, ამ წერას ატანილ, ტვინით გატენილ უცნაურ კაცს შემოვლია — ქალაქის ავტობუსის მაგივრად საქალაქთაშორისო მარშრუტში ჩამჯდარა, ჩასძინებია და ვერის მაგივრად ბორჩალოში ამოუყვია თავი. წარმომიდგენია, რა მოუვიდოდა როცა გამოფხიზლდებოდა! მანქანიდან არც გადმოსულა, იმავე ავტობუსით მოუტანია სული უკან და დედაქალაქისათვის ღიდი ხნის მონატრებულივით ღეჭსად მოუხდია ბოდიში:

«Здравствуйте мои тбилисские тротуары,
Пишите свои тротуарные мемуары...

არადა, მართლა რამდენი რამ აქვთ სათქმელი და დასაწერი თბილისის ქუჩებს, რამდენი ტროტუარია — იმდენი მეშუარი — ყველას თავისი ვიიონი და რენუარი!.. თბილისელი უნდა იყო, რომ ასეთი წერა-კითხვა იცოდე — ასეთ ან-ბანს — არა ასომთფრულს, არა ნუსხურს, არა მხედრულს — ქვათა ღაღადს ვუწოდებ.

— პირველი ტროტუარები გოლოვინის პროსპექტზე 1858 წელს გაჩენილა. მას შემდეგ თბილისისათვის თბილისელის მიერ გადადგმული ყოველი ნაბიჯი გასაზომია და გულში ამოსატყეფრი... ჰოდა, გაშიფრეთ თბილისელის ეს კოდი-შიფრი, — გვმოდღვრავდა უბნის ბიჭებს უბნის მოძღვარი. პურით მშიერი — სულით მაძლარი, კაცი — აზარტი, კაცი — მაზალო! სადაც შოთა დედაბრიშვილი დაღვებოდა, იქ, ღია ცის ქვეშ წარმოუდგენელი წარმოდგენები იმართებოდა. უფრო ხშირად ეს „მისტერიები“, თავისი „ბიბლიური“

სიუჟეტებით, უმეტესად, ვერაზე თეთრი მტრედივით გადმოშდგარ
მიქელ ტ ვ ე რ ე ლ ი ს ეკლესიის ეზოში იმართებოდა.

შიოს ძეს ვერაზე ერთი პატარა კარავი ედგა. ამ ოთხ კედელს ვერე-
ლი ბიჭები ჩვენი უბნის მეუღაბნოის სასახლეს ეძახდნენ და საშო-
ბაო ნაძვის ხესავით უტრიალებდნენ, რადგან აქ სხვა „ფოჩიანი
კამუეტები“ — ჭკუის საკითხავი გულიანი კაცი ეგულეობდათ მისი
საოცარი „ლექსპრომტებით“, ძღომაზე სიცილით და უარაფროდ ბედ-
ნიერების გაკვეთილებით. თავის გულისტკივილს კი პრინცი ბოლომ-
დე ექიმსაც არ ეუბნებოდა:

უთავმოყვარო არა ვარ, არც თავი მომაქვს ნარცისათ,
რაცა მაქვს ის არ მაწუხებს და რაც არა მაქვს, არც ისა...

იტყოდა ხოლმე არქონების თავისუფლების სიამაყით, ჩვენი უასა-
კოდ მშაკაცი, ვერის უბნის ბიჭების რწმენის რწმუნებული, უელასო
დამრიგებელი და არიგებდა რაც გააჩნდა — სიბრძნეს, სიყვარულს..
თანაც არა მოპირკეთებული ლუქს-ლექსებით, არამედ, კედლებზე,
ტროტუარებზე, გულზე ამოსაკაწრი სტრიქონებით, რასაც თვითონ
ხან „ს ი ბ რ ძ ე - ს ი ც ი ლ ი ს ა ს“, ხან კი უფრო აგდებულად თავის
„იგავ-ნაგავებს“ უწოდებდა. აი, ეს კალეიდოსკოპიც — ნაწვეტები
„ობლების პრეზიდენტის“ „მანუსკრიპტებიდან“, ეგრეთ წოდებული
ვ ე რ ი ზ მ ე ბ ი, ანუ ზოგიერთი დარიგება — გარიგება, არიგება-ჩა-
რიგება, შეგონება — მოგონება, დამოძღვრება — სხვა მოძღვრება, მო-
ნოლოგი — დიალოგი, ანეკდოტი, ზღვაში წვეთი, იოტი, რაც ითქვა,
რაც დაიწერა, რაც არ თქმულა და მიაწერეს... რა დარჩა? — რაც
ხსოვნაში გადარჩა!

— ვისაც „ვერარეჩის“ წყალი გადასხმია, უნდა იცოდეს! — ქადა-
გებდა ის, — ვერე დიდგორის მთიდან მოდის და მტკვარს, შუა თბი-
ლისში, აბრეშუმის კომბინატთან უერთდება. თბილისისათვის კი
რაა დიდგორი, თუ ეს არ იცი, არ გცოდნია ვისი გორისა ხარ,
თბილისელიც არ ყოფილხარ. ჩვენი პატარა ვერე ვერელებით
თავმდაბალი ვინმეა, მაგრამ თუ გაგიჟდა და აღიღდა, ღვარცოფი
მაშინ ნახე. მტკვართან მისი შეერთების, ეგრეთ წოდებული მტკვარ-
ვერეს კოქტეილის ადგილას კ ა კ უ ლ ა ს ბალი მდგარა. ცუდი კა-
ცის სახელს ბაღს არ დაარქმევდნენ, შეიწყალოს!

ხან პრინცის „პრინციპალობას“ სახელმწიფო გამოცდების სახე
ჰქონდა:

— ვერეს რამდენი შენაკადი ვიცით....

— კესეთისწყალი, ლასტიციხის ხევი, ჯოხანხევი, ცხენიჭამიახევი, წმინდანისწყალი...

— ჩაგეთვალა... ჩვენ ყველა ამ ემბაზში მოვინათლეთ. ეს არის ჩვენი ნაკურთხი წყალი, სანთელი, ჯვარი, სამოთხის კარი...

თუ ბნელი არა ხარ — ხარ ჩვენუბნელი, შენი უბნის რიყის ქვასაც უნდა იცნობდე. თუ გული გახლავს, რახან უბნელობ, შენი უბნისთვის უნდა იწვოდე... ცხრაბიჭიანთ უბანი, გაგიგონიათ. ახლანდელი კობის ქუჩაა. ისინიც ვერელები ყოფილან. ოდესღაც, ვიღაც ცხრა ბიჭმა, ისეთი ცხრაბიჭობა ქნა, მათი სახელი უბნის ტოპონიმად იქცა, ცხრავეს ერთად ახსენებენ და ჩვენც ცხრავე ერთად ვახსენოთ... კალოუბნისა რა იცით.... გრაფ ვორონცოვის, ახლა კი ჩვენი ქალაქის ახალი ბატონ-პატრონის, ჩვენი ბავშვების, პიონერთა სასახლის ნასახლარზე ყოფილა. რატომ პქვია კალოუბანი? აქ კოჭლ თემურს თბილისელი ბიჭების ცოცხალი კალო გაუღეწია. დღეს მათი კბილა ბიჭები თქვენა ხართ, მათი დანაქლისი დღეც თქვენია, მათი ხსოვნაც. და მათი სახელებიც თქვენი სატარებელი.

...ცხრათვალა შუე... ცხრა ძმა, ცხრა ბიჭი, ცხრა ისარი, 9 მარტი, 9 აპრილი... ცხრა მთას იქეთ, ცხრა მთას იქეთ!...

მაინც რა მარცხიანი აღმოჩნდა ეს „ცხრიანი“. 1989-საც ხომ თემურ ლენგს ვერ დავაბრალებთ — ამ წელს საქართველოში გაზაფხული მოკლეს! (სტამბაში მინაწერი)

დაიხსოვეთ, თბილისლობა დიდი ტვირთია და ქართველობა კიდევ უფრო მეტი, რამეთუ საქართველოში მხარეთმოზე წამოსაწოლი ადგილი არ არის.

მოლით, ახლა ფიქრისგორის ფიქრებსაც მიეწვდეთ: ფიქრისგორა ბევლად საჭიდაო ადგილი იყო. ყველას გაუმარჯოს, აქ გამარჯვებულსაც და დამარცხებულსაც, ერთნიც და მეორენიც ჩვენი ხელიდან შენდობას ელიან... ჰო, ასეა, ჩემო კარგო — ვინაც თბილისს რამე არგო, რომ არ დაიკარგოს უღვთოდ, ყველას სანთლები დაუენთოთ.

შესანდობარი ყარაჩოღელს მოუგონია,
ყარაჩოღელის შესანდობარს, იტყვი, მგონია,
ეჰ, გავიხსენოთ კაცი იგი მართალი ყოვლად,
ნეკროლოგს არ გვთხოვს, თუმც ხსოვნასაც სჭირდება მოვლა.

უბნის წარსულს უკან უნდა მოუხედო, აწმყოს თვალეში შეხედო, მომავალს გახედო, ყველაფერს ახედ-დახედო, რომ სანთელ-საკმეველს გზა არ დაეხნას. თუ თბილისლობა გინდა, თბილისის ავან-ჩა-ვანიც უნდა იცოდეს, ვთქვათ, რატომ იქცა ბეთლემი — ფეთხაინად, ციხის მოედანი — თათრის მოედნად, ვერის ვარდის უბანი — სემიონოვკად, აელაბრისა — ძაღლის უბნად.

ნუ იბრაახუნებ გულზე ხელებს ზეპირ-ზერელე,
რის ვერელი ხარ, თუ არ იცნობ პირველ ვერელებს...

პირველი ვერელები, არც მეტი არც ნაკლები, დიმიტრი თავდადებულის შვილები იყვნენ. ჯერ ის გაზომეთ, რა ზედწოდებებით შეამკეს ქართველებმა თავისი თავკაცები: აღმაშენებელი, ბრწყინვალე, თავდადებული....

ჩემი არ გჯერათ, წიგნი წაიკითხეთ — თვითონ ერწმუნეთ და თავად განიკითხეთ!

თამარ მეფის შვილიშვილს, დიმიტრი თავდადებულს, ტრაპიზონის მეფის კომნენოსის ასულთან ოთხი ვაჟი ჰყავდა და ერთი ასული — მძიმე იყო მათი წარსული. იმ შავბნელ დროში, შავ ურდოში, დიმიტრი მეფეს ყაენმა თავი წარკვეთა. საცა მეფეს თავი ემეტება — ქვეყანა რჩება თავმოჭრელი... სასოწარკვეთილი, თავმოკვეთილი, მაგრამ თავმოჭრელი მეფისწულები ღაშა და მანოველი დედოფალმა ისევ საქართველოს დაუბრუნა და საქართველომ მათ უბოძა სარჩოდ „ს კ ო რ ე თ ი ს ხ ე ე ი“ (ანუ ვ ე რ ა). ასე აიდგეს ფეხი ვერამ და ვერელებმა — ძველთაძველებმა. თავდადებულის შვილებიც თავდადებულები იზრდებოდნენ და თავდადებულსვე ზრდიდნენ...

ჩემი თვალთ მატებს წაკითხული: ერეკლე მეორე (ერთი საბუთით) მოლაშქრეთა აღმწერ მოხელეს — ლაშქარნივისს რომ უწოდებდნენ, უბრძანებს: „ვერის ხევის ყარაულს ღ ე თ ი ს ი ა შ ვ ი ლ ს ქ ა ლ ა ქ ი ს პ ი რ ი ს მ ო რ ი გ ი ღ ა მ ს ა მ ი მ ო რ ი გ ე მ ი ე ც ი თ, ე რ თ თ ვ ე ს ი ყ ა რ ა უ ლ ო ნ“... მე არ ვიცი, რამდენი უზალთუნი დაუჯდა ეს ხაზინას, მაგრამ იმ კაცს, იმ ვიდაც ღვთისნიერ ღვთისიაშვილს, სამ კაცთან ერთად ერთ თვეს უყარაულია ვერის უბნისათვის და ავი თვალი-საგან დაუცავს. ერთი სადღეგრძელო მათზეც ალაღია.

არც ერთ ვერელს ჭკუაში არ მოუვა, რომ თბილისი მარტო ვერაა, მარტო ჩვენ ვართ და ჩვენი ნაბადი. მოდიო, ცოტა იქითაც გავიხედოთ. ვინ მეტყვის, რას ნიშნავს ხარუხი?...

— ხარუფები, სომხურად სურდოს ნიშნავს. თაბორის მთის ძირას, საკულტო ქვა იდო, ზედ ხატი ესვენა. რამდენი თბილისელი ბავშვი დააცხიკვებდა იქ მთარბენინებდნენ...

— რამდენჯერაც ცხვირი დაგაცემინოთ — იმდენი სიცოცხლე მითქვამს, თქვენზე ალაღია,

ვახტანგ გორგასალის დედასა და დას, თაბორზე, იერუსალიმში წმინდა ადგილების მოსალოცად წასვლის წინ, მათი შეწირულებით, ქალთა მონასტერი აუგიათ. ისინი საქართველოს შესავედრებლად ერთი დღის სალოცავად არ მისულან ანტიოქიაში... მოდიოთ, დავილოცოთ, რომ იმ ლოცვამ დღესაც გაჭრას.

ამპლიტუდა თუ არის „ამპლისუდაც“ იქნებაო, — ჩაუკალამბურება და ისტორიის გაკვეთილებს პრინცი და ას თვალ და ას ყურგამოსხმულ მარგალიტის მაძიებლებში მარგალიტივით აბნევედა სიბრძნეს მისი დაუშრეტელი ჭკუის საღაროდან, კვესავდა და აკვესებდა ნაკვესებს, თვითონ იყო ამ სიბრძნის დედანიც და მამანიც!

— იცით, რატომ ვჭამთ ერთმანეთს, რატომ არ იციან საქართველოში უკან დახევა...

— იმიტომ, რომ საქართველოში უკან დასახვევი გზა არ არის!

— მოსწრებული თუ არა — სულზე მისწრებული პასუხია, მაგრამ ეს ცხოვრება მარტო მოსწრება-გასწრება არ არის. თუ მეორე არა გყავს, პირველი ვერ იქნები... ეი, თქვენ, მანდ... მე თქვენსკენ, თქვენ... რას წრიალებთ მაგ ტახტზე?

— შიოვეჩი, თქვენს ტახტზე აუარებელი ბაღლინჯოვებია, რატომ არ ჰკლავთ.

— ხელი არ ახლოთ. მაგათ ჩემი სისხლი აქვთ ნაწოვი და უკვე სისხლით ძმები ვართ.

ამ უცნაურ კაცს მართლა ჰყავდა ერთი ტარაკანა, რომელსაც ტიგრანას ეძახდა და როგორც ნიაზა, კაი ძმაკაცივით ემუსაიფებოდა ხოლმე. — ჩემი ტახტი სჯობია მეფის ტახტს. აქ შეიძლება წამოწვე და არახეინად იძინო — იქ, არა!... საერთოდ კი საქართველოში არც უკან დასახვევი გზა არის, არც წამოსაწოლი ადგილი და არც წამოწოლის დრო...

— შიოვეჩი, ერთმა ჩვენი კბილა ბიჭმა პოემა დაწერა „რწყილ-ტილიანი“, — ისევ შემოაბრუნებდა სიცოცხლსაკენ ვიღაცა: რა ცუდია რწყილი, შეგაწუხებს კაცს, სულ სხვა არის ტილი, დაიჭერ და... ტკაც!

— ჩაეთვალოს!

როცა ხელისგულზე გატარებენ, წინ იყურე — თითებს შორის უფს-
კრულია. როცა სამართალი პურს ვერ ჭამს, ამას რა პქევია... იურის...
პროტექცია!... ყველაფერს თავისი სახელი უნდა დაეარქვას.

ერთხელ შიოვეჩის უთხრეს: ერთი თბილი სიტყვა გვითხარი, შე,
კაი კაცო.

ორს გეტყვი, შენც აიღე და ტაფაზე გააცხელეო. ავი სიტყვის მე
არა მაქვს რიდი. ძაღლი ჰყეფს და ქარავეანი მიდის.

— 1846 წლის პირველი იანვრიდან, არსენალზე, ყოველ დღე, შუა-
ღლის ჟამს ზარბაზნის ისროდნენ. იმ საათ-ზარბაზნით გასროლილ
თბილისის დროს, გაუმარჯოს!..

1847 წელს პასკევიჩ-ერევანსკის მოედანზე არქიტექტორ ჯოვანი
სკუდიერი პროექტით თბილისში ზღაპრული თეატრი აშენდა. რა
მზეთუნახავი უნდა ყოფილიყო, რომ პარიზელ ალექსანდრე დიუმას
ეთქვა: „ჩემს ცხოვრებაში თითქმის ყველა თეატრი მინახავს, მაგრამ
ვერც ერთი ვერ შეედრება სილამაზით თბილისისასო“. 1874 წლის
11 ოქტომბერს თეატრში ოპერა „ნ ო რ მ ა“ გადიოდა, როცა შენობას
უცბათ ცეცხლი გაუჩნდა და შერუტლად იქცა. იქნებ სულაც მაშინ გაჩ-
ნდა ერთი თბილისური ფრთიანი სიტყვა — დაიწვას შენი დამწველიო.

დმერთებმა პრომეთე იმიტომ დასაჯეს, რომ აღამიანებს ცეცხლი
მისცა, ფეშქაში იყოს, დაანთეთ და გათბითო.

აღამიანებმა კი ლამის მთელი დედამიწა გადაბუგონ.

— რას იზამ, შიოვეჩი, დედამიწა კი მაინც ბრუნავს!..

— ვა, ჯორდანო ბრუნო!.. ბრუნავს... გააჩერეთ, ჩაუღივარ... შე,
კაი კაცო, ცეცხლი ყველაზე დიდი სიკეთეა და სიკეთეში უნდა მო-
ვიხმაროთ. ხომ გაგიგონიათ, როცა სახლში ბუხარი ანთია მარტო
არა ხარო...

ომის დროს ნახევარმა თბილისმა პაპიროსიდან პაპიროსზე ცეცხლის
მოკიდებით გაიცნო ერთმანეთი, ერთი ღერი ასანთი ათ კაცს ცეცხლით
აძმაკაცებდა.

...ერთ უკარება, ხელდაუკარებელ გოგოზე ერთხელ ერთმა ბიჭმა
წაიტრაბახა: ის გოგო დიდი ხანია ჩემი ნაშააო. ამან არც აცივია,
არც აცხელა და სახეში გააწნა სილასავით სიტყვა: შენ თვითონ
ვისი ნაშა ხარო?... მერე იკითხა: სად აპირებს ეს რევენი სწავლასო.
კონსერვატორიაშიო. ხმა აქვსო? ხმა არა, ხოში აქვსო. პროტექტორი
ეყოლებათო. პროტექტორი რაში ჭირდება მაგას რეკომენდაცია ხელზე
აქვს ტუშით დაწერილი — „ობოჟაიუ მუზიკუ“-ო.

— „ობოჟაიუ“ თუ „ობიჟაიუ“? — კვლავ თავისებურად ჩაასწორა „კო-
რექტურა“ და ისევ ქადაგად დაეცა.

...ლეკიანობის დროს, იქ, სადაც ახლა თბილისის „დინამოს“ სტადიონია, ციხე-სიმაგრე მდგარა: ახლა აქ სათამაშო, მაშინ კი სათარეშო მოედანი იყო. ეს თბილისის „იბერიასაც“ უნდა ახსოვდეს და მის გულშემატკივრებსაც. დღეს ეს ბურთი და მოედანი თქვენია და კვლავ ციხე-სიმაგრეთ უნდა იდგეთ, ბიჭებო.

ვახუშტი ბატონიშვილი წერს, რომ „ვერასა ზედა არს ხიდი დიდი ქვითკირისა“, რომელიც XVII საუკუნეში როსტომ მეფის ზარაფთუხუცეს ბეჰბუდას აუშენებია. მასვე აუშენებია ბაღი გარეთაველაბარში; მასვე აუშენებია საგოდებელი ეკლესიითურთ, ახლა ხოჯევანქად წოდებული და სხვაც ბევრი... ვინც გინდა იყოს, ვისაც თბილისში ერთი აგური დაუღვია, ყველას გაუმარჯოს. რაც თბილისში აღიღებულმა მტკვარმა ხიდები, ბორნები და არწყალწასადები კაწაილო, მათი შესანდობარი იყოს.

ისევ და ისევ პრინცის სენტენციები და გაფრენილი ფრთიანი ფრაზები! ქორს ჰკითხეს: რა გქვიაო და უპასუხა — მე რა ვიცი, ყველა ჰაუ, ჰაუს მეძახისო... გამოდის მთავარი ის კი არ არის რა გქვია — ხალხი რას გეძახის! გოგებაშვილს გაგებაშვილი უნდა.

გინდა გითხრათ, როგორ უნდა ისწავლოთ მოთმინება?.. ვაშლის ხე დარგე, იქვე დაღექი და დამწიფებას დაელოდე!

ხე რომ ხეა — ჯიშში ნერგში უკვე დევს;
ტყე რომ ტყეა — ისიც არჩევს უკეთესს;
რძე რომ რძეა — ისიც ნაღებს იკეთებს;
სიკეთეა — თუ რამ ბაღებს სიკეთეს!

ასი წლის ღვინოს, ერთი წლის ბავშვის ჭკუა აქვს.
ესე იგი, ჭკუა ღვინოში კი არა, ხანში კი არა თავშიაო. ჰოდა, მოდიო, სახლში შემოსაშვებ და ცოცხლად გასაშვებ კაცს, გაუმარჯოს! რა ცოტაა და რა ბევრი!

...ძველი რიყე დუღელების ადგილი ყოფილა. ტყვია ყველაზე ზუსტი მისამართია. მოდი, კარგ კაცს აცდენილ ტყვიას, გაუმარჯოს.

ჰკითხეს: კაცი ჯალათად იბადება თუ მერე ხდებაო?
— ჩაქუნსაც ბევრი მოხვდა, სანამ ჩაქუნად იქცეოდა. ახლა სამაგიეროს უხდის ყველას, ვინაც ადრე თავში უჩაჩქუნა.

ჩვენს წინაპრებს მტყუნ-მართლის გარჩევის ათასი წესი ჰქონიათ. ერთი: კაცს მღუღარიდან შიშველი ხელით უნდა ამოეღო ჯვარი და იმ ჯვარზე დაეფიცა...

— მურდალია...

— მურდალი კი არა, ამას ორდალია ერქვა. სიმართლისათვის დამდურულ კაცს, გაუმარჯოს!

არ მიეყვარს, როცა ადამიანები სიმართლის რაიონში ტყუიან. ნახევარ მართალს, მთელი ტყუილი მირჩვენია.

— კაცი თავს რომ იფხანს და ეცინება, რაშია საქმე?

იქნებ თავში ფეხი აქვს და ელუტუნება... ან ცოტაა ისეთი კაცი ცოლზე უფრო ღიბხანს საზამთროს რომ არჩევს.

სიგიუესაც ჰყავს თავისი ღმერთი — ოისტეროსი, ჩვენებურად შტეროსი... თავხედობის ღმერთს კი თურმე მოთონი ჰქვია. თავხედობის ფორმულა?..

— მიდი შვიდი!

— როგორ უნდა აკეთოს კაცმა საქმე?

... არაქალაქელი იტყვის — რქებით უნდა მიაწეო... ვისაც რქები არა აქვს?...

ერთმა თბილისის სადღეგრძელო ასე დალია: ჩვენს თავშესაფარს, გაუმარჯოსო. გააჩერა: თბილისის სადღეგრძელოს სვამ თუ ქოლგისასო?...

— ფიქრიანი კაცის სიტყვებია, დაიმახსოვრეთ: „ფილოსოფია — ბაღია, ლოღია — ღობე, ეთიკა — ნაყოფი“. შედი ბაღში, ჩრდილი იჩრდილე, ხილი იხილე, ლოღია კი დაბალი ღობე არ გეგონოს და არ გადააბიჯო.

მე, ფიქრის კაცი მხიარული არსად მინახავს, სიცილი ფანტავს სადარდელს და ფიქრი — ინახავს. ღმერთმა არ მომცა, რაც არ მომცა — სიბერის ნიჭი და დავრჩი ასე, უბერებლად, ბებერი ბიჭი.

...„გუშუში“, „ცუშუში“ და საზოგადოების თავშეყრის სხვა ადგილებში (სასაფლაოს გარდა) ადამიანებს ტექნიკა ეხმარებათ ახლობლების პოვნაში. ადგილობრივი რადიოკვანძით ეძებენ ერთმანეთს. კარებთან დამელოდეო. კარგია, ცხოვრებაშიც ეგრე იყოს. ცხოვრებაში ძნელად იპოვნი — ადვილად დაკარგავ, გაუფრთხილდი!

ერთი შუშერული მითი კაცთა მოდგმის ნაკლს იმითა ხსნის, რომ ღმერთებმა ადამიანები პახმელიაზე გააკეთესო. კონგოლებს კი, თურმე სწამდათ, რომ ღმერთს გული აერია, ასაქმებინა და სამყაროც ასე შეიქმნაო. მე არა მჯერა. რამ აურია გული ღმერთს, თუ ჯერ გულის ასარევი არაფერი იყო.

...ერთი რიგითი გაკვეთილის დამთავრების შემდეგ ეზოში რომ გამოვეფინეთ, ვიღაც ავეყა ქალმა უთხრა: ბატონო შოთა, რაღა დროს თქვენი თითის სიგრძე ბიჭებსში სიარულია, მოისვენეთ და მოგვასვენეთო. ლექსად შეუბრუნა სიტყვა:

— ქალბატონო იმანო...

არის მარადიული მისამართები ჩემს სიაში... შეგობრობა არასოდეს არ გადის პენსიაშიო, — მერე ჩვენ მოგვიბრუნდა და გვითხრა, — აი, ასეთებს რომ დავინახავ, მაშინ კი მჯერა, იქნებ, მართლაც პახმელიაზე ვართ გაკეთებულო.

ახლა აი, ასე სიტყვა-სიტყვით ვაგროვებთ ამ კაცს. ასე ინახება თბილისში ერთი მიკრო უბნიდან გაბნეული და ქალაქში ყურმოკრული მთელი მისი ჭრელი და მჭრელი სიტყვა-სიტყვის სერპანტინები — პასუხი, მიხვრა და მოხვრა, სიცოცხლე — ოხრათ, შიგ და შიგ ოხვრა და მაინც, მაინც, თითის არ მოხრა... ეს სულ სხვა სკოლა და ელემია — ეს იყო ქუჩის აკადემია, რომელსაც ჭეშმარიტად სწორ-უპოვარი პრეზიდენტი ჰყავდა.

ერთხელ ვუთხარი: შიოვენი, ღმერთივით ლექსებს წერ და რატომ არ აქვეყნებო. ღმერთივით ლექსებს ღმერთი წერს, მაგრამ იმასაც იმდენი კაცობა ჰყოფნის, რედაქციებში არ არბენინოსო. საქართველოში ყველა ეჭვმიტანილია ლექსის წერაში.

— მაშ, შენ ამბობ, რომ ღმერთიც წერს ლექსებს და არ აქვეყნებსო. აბა, რასა იქმს, რას უშვრება.

— წერს და ხვეს... მერე თეთრ პეპლებად ყრის მიწაზე. მინდვრებში რომ თეთრი პეპლები დაფარფატებენ, მისი ლექსების ნაკუწებია.

ახირებული კაცი იყო. ზურგსუკან სათქმელს პირში ეუბნებო და კაცს და მაინც კაცი ნაწევი არ დარჩენია.

რ ე ვ ა ზ ი ნ ა ნ ი შ ვ ი ლ ი (გ ა ზ. „ლიტერატურული საქართველო“ 11.VII. 1989წ). გურამ რჩეულიშვილს შევხვდი წიგნის პალატის ვესტიბულში. „მასთან იყო სარკასტული, ინტილიგენტის გარეგნობის თითქმის შუა ხნის კაცი. გამაცნო, — ბატონი შოთა დედაბრიშვილი, შიო არაგვისპირელის ვაჟიო! დედაბრიშვილმა ხელი

ჩამომართვა, გადაატრიალ-გადმოატრიალა ჩემი ხელი და თქვა, — ნამდვილი გლეხური წითელი ხელია, ლექსებზე არ გაისარჯოთ, არაფერი გამოგივთ. — პროზა. პროზა შეიძლება, მოგონებები სოფლის ცხოვრებიდანო.

მოვიდა ერლომ ახვლედიანიც. გურამმა ხელაწევით თქვა: — მივდივართ ჩაის დასალევად ორთაჭალაში, ჭრელ აბანოსთან... ყმაწვილური ხალისით მოგვევებოდა ბატონი შოთაც. მან ერთხელაც გაამახვილა ყურადღება ჩემს გარეგნობაზე, — ტუჩებიც არა გაქვთ მწერლისა... ნიკაპიცო“...

უცნაურად საცნაური კაცი იყო!

...მძიმე ავადმყოფობის გადატანის შემდეგ, ამ ქვეყანაზე მეორედ მოსულს, ბიჭებმა პკითხეს: მაესტრო, სიკვდილის არ გეშინიაო.. ამის პასუხი ელიანის „ჭრელ მოთხრობებში“ ამა და ამ გვერდზე წაიკითხეთო. წავედით, მოვძებნეთ, წავიკითხეთ და მისი პასუხიც მივიღეთ: „სიამოვნებით წავალ იმ ქვეყანაში, სადაც იმედი მაქვს, ვიხილო ფილოსოფოსებიდან პითაგორა, პოეტებიდან ჰომეროსი“... და ასე შემდეგო, ზოგიც ჩვენი ჩამოთვალა. მიწისქვეშა საქართველოს გაუმარჯოსო, — გადმოვიდა „მამფის“ (ოთარ მამფორიას) ალავერდო, — იქ რა, — ცოტაა სანახაო, რაღა აქედან ვუთვალო შენდობაო და წავიდა. წავიდა და, ვინ იცის, ახლა რას გრიალებს იმ დიდ სულეთში. წავიდა და დატოვა გულის ნაფლეთები, ლექსის ფიანდაზები, სატროტუარე მემუარები:

ისიც არ მქონდა, რაიც მეებადა, დღეს ის „სიმამღრეც“ მემშვიერება,
ცივად მცხელოდა... ღირს კი ქებადა — ჩემი მშიშარა ბედნიერება.

После волнении, утех и дел (и разве это мой удел?)
Стоит и ждет накинув шаль...

Моя уютная печаль.

შოთა დედაბრიშვილის დიდ წინაპარს — პოლონეთის (გასული საუკუნის 90-იანი წლების) ქართველ სტუდენტთა „საქართველოს განთავისუფლების ლიგის“ წევრს, სამშობლოს ხსენისათვის ვარშავის

ციხეში გამოკეტილსა და „მოჯაჭვული ამირანისა“ თუ „ცხოვრების სიმწერის“ მწერალ შიო არაგვისპირელს აკაკი წერეთელი ქართულ მწერლობაში „ახალი სკოლის მეთაურს“ უწოდებს. მის შთამომავალს — შიოს ძესაც პქონდა ვერაზე თავისი „სკოლა“, ცხოვრების გაკვეთილებითა და ნამდვილი სიმწიფის ატესტატით, მაგრამ მას ოფიციალური ენაზე ვერც სამწერლოს, ვერც ზოგად-საგანმანათლებლოს ვერ დავარქმევთ და ვერც თბილისის სასწავლებელთა ოფიციალურ ნუსხაში ენახავთ. იყო ერთი ჭკუის მასწავლებელი და ათასი ჭკუის მოსწავლე. არც ათონის ივერთა მონასტერში, არც სინას მთაზე, აგერ ვერაზე მიბჯენილი მთაწმინდის ძირას, წმინდა მიქელ ტვერელი ს კელესიის ახლოს იდგა კარავი სიბრძნისა, სიწმინდისა, სინათლისა, სათნოებისა, სადაც პატარა ბიჭები ცხოვრების ან-ბანსა და იწი-ბინის სწავლობდნენ. და თუ მაინც რაიმე საბუთს მოგვთხოვთ, და თუ გააჩნია ამ სკოლას რაიმე საბუთი, ეს საბუთი მისი ნამოწაფრებია, გუშინდელი ვერელი ბიჭები. რომელი ერთი? ერთ ფრესკის კვეთით, აღვადგენ მკვდრეთით, შემოვკრავ ზარად... ავთანდილ ვარაზს!

...ავთო ვარაზის „ატესტატი“ ეპიგრაფიკის უიშვიათესი ძეგლია. იგი ვერელი მეუღაბნოის — შიოვეჩიის ხელით მის მსმენელთა გულზეა ამოკაწრული და მხოლოდ მათ ხსოვნაში თუ გადარჩა. მასწავლებელს — სიტყვის დიდოსტატსა და ფუნჯის ოსტატს კალმის ერთი მოსმით დაუხატავს მოსწავლე — ფუნჯის დიდოსტატი და სიტყვის ოსტატი:

Утесом лоб... каскад морщин

И пара детских глаз...

თქვენ ეს ნიშნები, ალბათ, გენიშნათ — ავთანდილ ვარაზს ჰგავს!

თუმც, რაც დრო გადის უფრო ვცვივდებით
და განვლილ გზებთან ტყდება ხიდეები, —
ვერა, ვერასგზით, ვერასდიდებით,
ვერაზე ვარაზს ვერ ავცილდებით!...

და წარმოგვიდგება ის, მისი ლანდოვით ფერმკრთალი. საკუთარი ჩრდილის ორეული. ბავშვივით მორცხვი, კაცივით დადლილი, კალმით ნახატი, დახვეწილი. უფსკერო თვალებითა და სვედიანი ღიმილით, რომლის სიცილად გადაკეთება ერთხელაც ვერ მოასწრო ცხოვ-

3762222222
3762222222

რებაში.

არქიტექტორი, ფერმწერი, გრაფიკოსი, კინოს მხატვარი, უნიკალური ნიკალას ასლი, კინო...

აქ პუნქტუაციასაც ვარდევ, სამ წერტილს ორი წერტილი ვარჩიე, რომ სიტყვამ არ გამისწროს — ის არასოდეს არ ყოფილა კინომსახიობი, მიუხედავად იმისა, რომ ეკრანზე ფიროსმანად მოვიდა. ამას წინათ მისი ულლის მტერთველ ქალბატონ მანანას ვკითხე: მაინც რამ აიძულა ეს ისედაც საოცრად მორცხვი კაცი! პირად როლსაც კი მორცხვად რომ ასრულებდა, მაგრამ ვერ თამაშობდა, საკუთარ თავსაც კი რომ დაეძებდა ხალხში! კინომსახიობობა ეკისრა.

— მისივე სიტყვებით გეტყვით. მან ამის პასუხი დატოვა: მსახიობი ფიროსმანს ითამაშებს, მე კი მინდა ნიკალა გავაცოცხლო. და მართლაც, ეს იყო ნიკალას მეორედ მოსვლა. ფიროსმანი მეორედ მოვიდა, ოღონდ მეორედ მას უკვე ვარაზი ერქვა. განსხვავება აქ დროში იყო. მოდით და მართლაც ნუ გაოცდებით — ღვიძლი მამა და შვილი არ ჰგევანან ხოლმე ასე ერთმანეთს — ფერით, იერით, სახით, ტანით, სიგრძით, სიგანით, ფიქრით, ოცნებით... ისიც ამ ქალაქში დადიოდა — ესეც; ისიც სვედიანი იყო — ესეც, ისიც ხატავდა (და მერე როგორ!) და ესეც (და მერე როგორ!); მასაც ვიდაც შედუქნემ კვარტი ღვინის ფასად დასტყუა განძი და მერე ეს გენიალური ქმნილებები 150 თურქულ ლირად გაჰყიდა. ოქროს ტომარა დასჭირდა მათ გამოსყიდვას...

ამის ტილოებიც ამერიკაშია, საფრანგეთშია, ბერძენი კოსტაიკისა, და გლეზერის კოლექციებში, ნიუ-იორკის „მოლერნ არტის“ თანამედროვე ხელოვნებისა და გუგენჰაიმის აღმოსავლურ მუზეუმებში. სულ ახლახანს კი გაიყიდა ერთი შედევი, რომლის ფასად მილიონი თქვეს.

რა გამოლევს ან რა ჩამოთვლის ამ არაპოლარულ პარალელებს. განსხვავება დეტალებშია, უფრო დროშია. ვარაზს ვერაზე და თბილისის ოთხივე კუთხით ჯვარი ეწერა, მისი იყო დედაქალაქი. ფიროსმანისთვის ის გამოდგა დედინაცვალი. მაინც ბოლომდე გაიხარჯა და ანაცვალა რაც გააჩნდა — მთელი სიცოცხლე. ვერის ხიდსაც კი ფიროსმანი შორით უვლიდა, რადგანაც მაშინ მასზე გავლა ღირდა გროშები. და ირხეოდნენ ძველ თაბორზე ძველი დროშები... სულ სხვა დრო იყო... მერე კი, მერე ის დროც მოვიდა — დიდმა პიკასომ სიკვდილამდე სამი თვით ადრე ანდერძივით დატოვა მისი ტფილისელი ამქრის ხატი — დახატა უნიკალური ნიკალას უკვდავი სახე. ეს ისე!..

ფიროსმანთან ავთო ვარაზის სისხლით-ხორცობა შემთხვევითი რომ არ ყოფილა ეს იქიდანაც ჩანს, რომ მან ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტის ასპირანტურაში სადისერტაციო თემად სწორედ ფიროსმანი აირჩია, თუმცა, ჩქარა თეორიაზე ხელი აიღო, მხატვრობას მიჰყო ხელი და ერთ მის თანამედროვე ხელოვნებამცოდნეზე, უფრო სწორად ხელოვნებამცოდნეულზე (ავთოს ცნობილი „თევზის ჩონჩხი“ რომ გააპრიტიკა — ამ გაძვალტყავებული თევზის მაგივრად სჯობდა თარით დაგეხატაო) უკვდავი კალამბური დატოვა: ეს კაცი ისკუსტოვედი კი არა, ის კუსტვობრედ ი-ის კუსტვობრედ ი და ის კუსტვობრედ იაო.

მან საოცარი საგანი შექმნა — უსულო საგნებს სულს უდგამდა თავის პოპარტით. ჯადოქრის ხელში ძველი შარვალი ხარისთავად გარდაისახა და ხელოვნების შედეგად იქცა — ფალას-ფულასებს, ძონძი-მონძებს, შუშის ნამსხვრევებს... სულ ახალი და მეორე სიცოცხლე მისცა.

აქ, ფანტაზია, აწვევტილი, დაგრილებდა როგორც ულაგმო, უბელო რაში — ციდან მიწაზე — მიწიდან ცაში... და არავის მოსვლია თავში, რომ გაიტაცებს კლაკერთა ტაში და გაფუჭდება ქებით ეს ბავშვი... თუმცა ვერც ავეია კრიტიკანებს, ზოილებსა და ზაკეის ღმერთის — მიმოსის ჯიშს იტანდა (თვით ოლიმპოს მბრძანებლის ზევსის მიერ შექმნილი ხარი რომ დაიწუნეს, რატომ რქებზე არა აქვს თვალედი, რომ გაარჩიოს ვის ურქინოსო).

ვარაზის ნატურმორტები მასავით მოწყენილები არიან, მისი პორტრეტები მასავით ჩაფიქრებულნი... არასოდეს უძებნია. ვინ დაეხატა. ხატავდა მათ ვინც უყვარდა — მეგობრებს, ახლობლებს, ძმაცაცებს.

სწორედ ის იყო ერთი მათგანი, მრავალთაგანი, ერთი ათგანი, რჩეულთა შორის ურჩეულესი, გრძნეულთა შორის უგრძნეულესი. მწუხარე სახის, ფერის რაინდი — ვერის ტალახის, ვერის ყაიდის.

სურათების გალერეაში მის ძეგლად დგას საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის არქეოლოგიური და ფოლკლორული ხანის უნიკალური ექსპოზიცია, რუსთაველისადმი მიძღვნილი გამოფენა — ფერების ენა. ვერის დედაბრძოლისეული „აკადემიის“ აღზრდილმა განაცვიფრა საბჭოთა კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის მაშინდელი პრეზიდენტი მსტისლავ კელდიში: წარმოადგინეთ ეს ახალგაზრდა სახელმწიფო პრემიაზეო. და მაშინვე გაჩნდნენ კრახანები: სვამსო... ჭამსო, არ უთქვამთ. მე მშვიდობის მაძიებელი ვარ და არა დიდებისაო, — სევდიანად გაიღიმა, არც ამხტარა, არც დამხტარა,

დარჩა ისეთი, როგორიც იყო. კვიცი გვარზე ხტოდა, რაც მამა, ის შვილი! ახლა, მამაშის რა უქნია, ისიც იკითხეთ! გაგონილს ნანახი სჯობსო, გირჩევთ, საკუთარი თვალთი იხილოთ 1970 წლის 13 სექტემბრის გაზეთი „კომუნისტი“ და წაიკითხოთ წერილი სათაურით „ქართული მეცნიერი ნობელის პრემიის ლაურეატობის კანდიდატი“. აი, რა სწერია იქ შავით თეთრზე:

„1938 წელს საინტერესო წერილი მოუვიდა შვეციიდან გამოჩენილ ქართულ მეცნიერს, თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო ინსტიტუტის ბიოქიმიის კათედრის გამგეს, მეცნიერების დამსახურებულ მოღვაწეს, მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორს პროფესორ ვასილ ვარაზს.

დიდად პატივმემულო, ბატონო ვ. ვარაზიშვილო! — ასე იწყებოდა გერმანულად და შვედურად დაწერილი ბარათი, რომელსაც ხელს აწერდა შვეციის კაროლინის სამეფო ინსტიტუტის ნობელის პრემიის კომიტეტი გუნარ ხოლმგრენის თავმჯდომარეობით, — ჩვენ ქაროლინის სამეფო ინსტიტუტის დავალებით გვაქვს პატივი მიგიწვიოთ ნობელის პრემიის მოსაპოვებლად შიზიოლოგიისა და მედიცინის დარგში 1939 წელს“...

ოცდაათ წელიწადზე მეტი ხნის განმავლობაში არავინ არაფერი იცოდა ამ წერილის არსებობის შესახებ. იგი შემთხვევით აღმოჩნდა ვასილ ვარაზის არქივში მისი გარდაცვალების შემდეგ. რატომღაც პროფესორმა არავის გაუზიარა მისი შინაარსი და უპასუხოდ დატოვა ნობელის პრემიის კომიტეტის თხოვნა საატესტაციო საბუთების გადაგზავნაზე. წერილის შინაარსიდან ირკვევა, რომ ქართული მეცნიერი მიუჩნევიათ ნობელის პრემიის ღირსეულ კანდიდატად. ეს არც არის შემთხვევითი, რადგან 30-იან წლებში საზღვარგარეთ დიდი ყურადღება მიიქცია ვარაზის შრომებმა. გერმანულ ჟურნალებში („ტროპიკული ქვეყნების ჰიგიენა“, „საერთო ექსპერიმენტული მედიცინა“ და სხვ). სისტემატურად იბეჭდებოდა მისი ბრწყინვალე გამოკვლევები ტროპიკული მაღარიისა და აზიური ქოლერის შესახებ. ვ. ვარაზმა მნიშვნელოვნად გააშუქა ტროპიკული მედიცინის დარგში მრავალი საკვამო საკითხი, გაბედული მეცნიერული აზროვნებით ახსნა სხვადასხვა ავადმყოფობის დამახასიათებელი ბუნება და გამოიკვლია ნახშირწყლების და აზოტური ცვლის ბიოქიმიის ძირითადი საკითხები, მეტაბოლიტების როლი ნივთიერებათა ცვლაში, მიკროელემენტების მნიშვნელობა ფარისებრი ჯირკვლის პათოლოგიაში და სხვ...

პროფესორი ვარაზი იყო მეტად ორიგინალური იდეების და საინტერესო მეცნიერული ნაშრომების ავტორი, — იგონებს მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი, თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო ინსტიტუტის ბიოქიმიის კათედრის გამგე, პროფესორი ლეილა ქუთათელაძე, რომელიც 38 წელი მუშაობდა ვ. ვარაზთან. — მას უყვარდა საკითხების თავისებური გაგება, რაც სხვებს ზოგჯერ პარადოქსულად ეჩვენებოდა, მაგრამ ორი-სამი წლის შემდეგ მისი შეხედულებანი პრაქტიკულად მართლდებოდა. მეცნიერმა თავისი მოღვაწეობის პირველ ხანებშივე მიიპყრო საზღვარგარეთის მეცნიერთა ყურადღება. ამავ დროს იგი ძალიან გულისხმიერი და საყვარელი ადამიანი იყო. მე მინდა მხოლოდ და მხოლოდ მისი ხასიათის არაჩვეულებრივობას და ბუნებრივ თავმდაბლობას მივაწერო ის ამბავი, რომ მან პასუხი არ გასცა ნობელის პრემიის კომიტეტის მიერ გამოგზავნილ წერილს და სათანადო ატესტაცია არ გაუგზავნა მათ...

ყოველი წლის 10 დეკემბერს, სწორედ აღფრედ ნობელის გარდაცვალების დღეს იკრიბება ნობელის პრემიის კომიტეტი და საზეიმო ვითარებაში აცხადებს ნობელის პრემიის ლაურეატებს ფიზიკის, ქიმიის და ხელოვნების დარგში, აგრეთვე მშვიდობის დაცვის საქმეში და ფიზიოლოგია-მედიცინაში. ექვსი თვის შემდეგ ღირსეულ ადამიანს გადაგზავნება დიპლომი, ოქროს მედალი და კუთვნილი პრემია, რომელიც ზოგჯერ 50 000 დოლარს აღწევს.

1937 წლამდე ფიზიოლოგიის დარგში მხოლოდ ორი პრემია გაცა. ერთი მათგანი დაიმსახურა ი. პავლოვმა (1904 წ.), ხოლო მეორე პრემია თანაბრად გაინაწილეს ი. მეჩნიკოვმა და პ. ერლიხმა (1908 წ.) ვინ იცის, იქნებ მეოთხე ლაურეატი ფიზიოლოგიის დარგში ვასილ ვარაზი ყოფილიყო, მაგრამ თუნდაც ის ფაქტი, რომ ქართველი მეცნიერი მიწვეულ იქნა ნობელის პრემიის მოსაპოვებლად კონკურსში მონაწილეობისათვის, მიუთითებს მის დიდ დამსახურებაზე მეცნიერების წინაშე“. აი, ეს წერილიც (ყოველგვარი ლირიკის გარეშე).

ამბობენ, კაცი თუ გინდა იცნო — ღედა ნახე, მამა ნახეო. კარგი შვილი მშობლის ძეგლია!.. რაც შეეხება „თავმდაბლობას“, ერთის თავმდაბლობა მეორეს არ უნდა ამშვენებდესო. ნეტარ არიან მორწმუნენი და არა მალემრწმენნი! შივიხელ-მოვიხედოთ, ძმებო, გაგარჩიოთ მტერი და მოყვარე, დროზე ვიცნოთ კაცობა და მისი საქმეც. იქნებ, თანამედროვეზე უკეთ, საშიათასი წლის წინათ გამოიცნო ეს სატყუარი სოლომონ ბრძენმა, როცა ბრძანა, რომ „ცოდნათა განმრავლებითა განმრავლებიან საწუხარნიცა“. იქნებ სასოლომონო სიბრძნეს ვერ ვწვდებით, მაგრამ ის რაღა ძნელი მისახედრია, რომ მიბარებულს მგელიც ინახავს. ჰოდა, თუ ძნელი მისახედრი არ იყო, როგორ მოხდა, რომ აგერ ახლა, ავთო ვარაზი საფლავში მეორედ მოგვიკლეს და მერე ვინ, ვიღაც ვერელმა, რომლის არც სახელი ვიცით, არც გვარი და არც გვსურს ვიცოდეთ, რადგან სახსენებლადაც არ ღირს. მამის კვალზე წასულ მის ასულს, მომავალ მხატვარს ლიანა ვარაზს ვიღაცა ბიჭმა თვალის ჩინი დაუზიანა...

არ გაგონილა ჩვენს ახლო-მახლო — ბიჭმა რომ გოგოს, ქალს ხელი ახლოს, ასეთი ხელი უნდა შეახმეს, არ ჭაჭანებდეს ჩვენს შორიახლოს... არც დაუწერელ, არც დაწერილ ჩვენს კანონებში არა სწერია, მშვიდად იტანდეს ხსოვნის სიკვდილს ერი-ბერია. ასე არ იყო და თუ იქნა, შენი მტერია — გაგვიცივდება სახლი, ოჯახი, კარი, კერია, ჩამოგვექცევა ბროლ-ჭადებით სავსე ჭერია. ავის მთესველი კაცი მხოლოდ ავის მშეკელია. ვერ მოიხვენებს, კაცის მკვლელი თავის მკვლელია. ერთი მითხარი — სხვისი ჭირით ვის ულხენია... დაიმახსოვრე: შენი მტერი — ჩემი მტერია, ჩემი მტერი — შენი მტერია!

ყველას ახსოვს ვერაზე ვარაზი (ჯერ ნახე სახელითაც როგორ ერითმებიან და უბლებიან ერთმანეთს) და არავის ახსოვს მისაგან წყენა, არც დიდსა, არც პატარას. დიდთან დიდი იყო და პატარასთან პატარა. ჰოდა, ამიტომ ეს სახელი ყველამ ატარა და ატარებს თბილისთან ერთად, რადგან თბილისის ხასიათი ვარაზმაც კეთა.

მთელი ჩემი ცხოვრება, ახლა შევიტყვე: ზამთრის ერთი გრძელი ღამე, ერთი გრძელი დღე... სააქაო საიქიოს გამოცდაა, ძამია — ეს სოფელი წუთია და ეს სიცოცხლე წამია.

გული ხელით მიჭირავს და სული კბილით მიჭირავს — აზრი ველარ გამომამკეს მოთმინების ნიჭიდან.

...ვერისუბნის სიზმრებში კი დადის წელში მოხრილი, მოთენთილი და სევდიანი ლამაზი ბიჭი. რა სიტყვა, რა პასუხი, რა ნაბიჯი, რა ზრდილობა — ძნელია ვარაზისთანა ავთანდილობა.

შენს ქუჩაზე გადაიღო წვიმაჲ. დაშრა ცრემლი, მერე ქარიც ჩადგა. ამოვიდა, გაიცინა მზემ და შენს სახლის წინ შენს მაგივრად დადგა. შენი ჩრდილი ამ ქუჩაზე ივლის, შენ, ისე აკლიხარ თვალში ყველას, შენ ისე აკლიხარ, ბიჭო, თბილისს, შენ ისე აკლიხარ, ბიჭო, ვერას.

უშენობას დილის ცვარიც ტირის... უვარაზოდ კარი ვერ ჩაერაზე, ვთქვი და მაინც ვერ ვუთხარი თბილისს...

„სად არის სხვაგან ახალი ვარაზი, სად არის ახალი მთაწმინდა?“

ვერა, ვერასგზით, ვერასდიდებით, ვერაზე ვარაზს ვერ ავცილდებით...

სულის მრანდავი რაინდი — რინდი, სულ სხვა რიდის და სულ სხვა ყაიდის...

თვით მოარული პალიტრა — ფრესკა, ფრესკის ღიმლით — ვალად და სესხად,

გულით გულუხვი და სიტყვაძუნწი-ლუწისთვის კენტი, კენტისთვის ლუწი,

მარტოობაშიც მთელი ქალაქი, სხვის ობლობაში მისი ბარაქით.

წელში მოხრილი თავის სიმძიმით, ვით მარგალიტი, ობოლი მძივი,

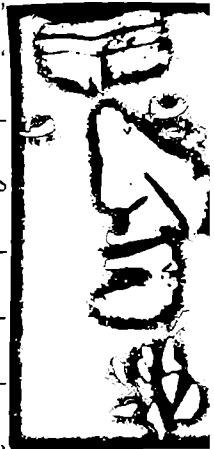
თვით მარგალიტის მაძიებელი—ნათლის მღებელი, ნათლის-მცემელი,

თბილისურ მასტის, თბილისურ კასტის, მუშტარი შუშტრის, სეგას და რასტის,

ჭირის ზიარი, პირის ზიარი, ზარის ზიარი, ერთი იარა...

თბილისში რამდენი ფანჯარაა — იმდენი პეიზაჟი, რამდენი სუფრა იმდენი ნატურმორტი, რამდენი გოგო — იმდენი მადონა. რა საღებავი, რა ტილო, რა ფუნჯი, რა მხატვარი აუვა ამას.

ვერა პატარა მონმარტრით იყო. ყოველ ქუჩას, კუთხე-კუნჭულს თავის მეხოტბე და მხატვარი ჰყავდა. სიღარიბით სიმდიდრის, ხელმოკლეობით ხელგაშლილობისა და სიღიწროვის ფუფუნების, სიამტკბილობის კლასიკურ განათლებას იძლეოდა მღეთისქუჩელ შოთა

დედაბრიშვილისა და სხვა ჭკუის საკითხავ კაცთა ჭკუის სასწავ-
ლებლები. სიეიწროვის სამოთხე იყო, მა რა იყო, რომ, ვთქვათ,
ერთ მოლბერტზე, ერთ ტილოზე, ორი. ფუნჯით, ვერელობის სის-
ხლით ძმები, არა მარტო ფიცის სისხლით — მხატვრის ზეთითაც
გაეფიცნენ ძმად ერთმანეთს, ერთ ტილოზე ავთო ვარაზმა ვერელი
ვახტანგ რურუა დახატა, ვახტანგ რურუამ კი — ავთო ვარაზი და ასე
წააწერეს — ვ ა ხ ტ ა ნ გ რ უ რ უ ა ს „ავთო ვარაზი“ და ავ-
თო ვარაზის „ვახტანგ რურუა“!..

ვერის ამავე სკოლაში მიიღეს უკლასო კლასიკური განათლება
სამმა ძმამ — სამმა მუშეკეტერმა — გ ი ო რ გ ი, ა რ ჩ ი ლ, კ ო ნ ს -
ტ ა ნ ტ ი ნ ე გ ო გ ე ლ ი ე ბ მ ა — საქართველოს ახალმა წმინდა გი-
ორგებმა, დავით და კონსტანტინეებმა, არჩილებმა, რომელთაც, პირ-
ველობისათვის, საკავშირო თუ საერთაშორისო ასპარეზზე მოუ-
წიათ მრავალ მოცილეთა მოგერიება. მათ სახელი გაუთქვეს ჩვენს
დედაქალაქს და მის ჩინ-მედლებს საბჭოთა კავშირის ჩემპიონა-
ტებისა და სპარტაკიადების (ძმების ქონება რამ გაყო და მეც ერთად
ვასახელებ ამ ნადავლს) სამგზის ჩემპიონის, ვერცხლისა თუ ბრინ-
ჯაოს მედლები. აწვიმეს ხმლით, დაშნით, რაპირით ბრძოლებში...
ჰოდა, რა პირით არ ვასხენო ეს სამი ძმა და მათი ვერელი ძმები:
ი უ რ ი ო ს ი პ ო ვ ი (საბჭოთა კავშირის არაერთგზის ჩემპიონი
რაპირით ბრძოლაში, მეღბურნის ოლიმპიადის გმირი, 16 წლამდე
კინოში საღამოს სეანსზე რომ არ უშვებდნენ და 17 წლისა ჩვენი
ქვეყნის ნაერებში შეიყვანეს), ზურაბ ცქიტიშვილი (საკავშირო ვერ-
ცხლის პრიზიორი), გ ი ვ ი მ ე ტ რ ე ვ ე ლ ი (სპორტის ოსტატი)...
და უბრალოდ ჩემპიონი ბიჭი — ყოველგვარი რაპირის, ხმლის, ბე-
ბუთის, სპიცის, ქვის, აგურისა და ჯოხის გარეშე... უმუშეკეტო
მუშეკეტეიანი ნიკო აფხაზი — განიერი მხრებით, ვეებერთელა ხელე-
ბითა და დიდი გულით. ძველი ვერის ნარჩენი, აბრეშუმით ბიჭი,
ამ ხნის კაცი ბავშვითი რომ დადის ვერაზე.

როცა ნიკო აფხაზი ქუჩაში ღვას — ქუჩა კარგად არი.

ესენი ვერისუბნის მარტო ერთი ეზოდან — ჯავახიშვილის 27-დან.
ამ პატარა ეზოდან და საკუთარი ხელით გათლილი ხის ფარ-ხმალით
დაიწყო დიდი სპორტული გზა, რაც ოქროს, ვერცხლისა და ბრინ-
ჯაოს მწვერვალებით დაგვირგვინდა. მედალს ორი მხარე აქვს და
მეორე მხრიდანაც შევხედოთ: იური ოსიპოვი თბილისის ალალ პურს
აჭმევს... თუმცა არა პურითა ერთითაო; გიორგი გოგელია თბილისის
ანკარა წყალს ასმევს; ზურაბ ცქიტიშვილი — რძეს, თენგიზ კეკე-
ლიძე — ღვინოს... გივი მეტრეველი „თბილქალაქპროექტის“ აქტი-
ტექტურულ სტუდიას განაგებს და ქვას ქვაზე ალაგებს; კონსტან-

ტინე გოგელია საქართველოს ზღვის ნაპირის დაცვის სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანების საკონსტრუქტორო ბიუროს უფროსია და შავი ზღვის რვაბალიან ტალღას ებრძვის (ბეტონის პირქუშ ტეტრაპოდებს დაბალ ღობესავით რომ აბიჯებს და ქართულ მიწას იტაცებს). ნებაზე მიშვებულმა უხედნმა სტიქიამ — შავმა ზღვამ ბევრი სხვა შავი საქმეც გვიყო: ფოთში, ქაფიანი ლურჯა ცხენები ზედ იპოდრომზე შემოაგელვა და ცხენიან-მიწიანად წაიღო; ხელვაჩაურში სოფელ ადლიას, ადლით, მტკაველით საზომი და მამასისხლის ფასი მიწა წარსტაცა; ოჩამჩირესა და გაგრის ოქროს სანაპიროს დიდი ნაწილიც ესევე შეიტყაპუნა. ახლა, წყლისაგან ყოველი მტკაველი ჩვენი მიწის დასაცავად კლდესავით დგანან ჩვენი ბიჭები და ჭკუაზე მოჰყავთ ძველი პონტოს ევქსინოსი... და ბოლოს, მათი ღვიძლი ძმა, ჩვენი ძმა, სიტყვისა და პირის ზიარება — ა რ ჩ ი ლ გ ო გ ე ლ ი ა — გაზეთ „თბილისის“ მთავარი რედაქტორი — თბილისის დროის და-რაჯი, თბილისის ისტორიის ახალი კარის კარისკაცი.

ერთ დროს საქართველოს ხმლით, დაშნითა და რაპირით მებრძოლთა ნაკრების, არც მეტი არც ნაკლები, ოთხმოცი — ოთხმოცდაათი პროცენტი ვერელები იყვნენ!.. ისიც სიამაყით სათქმელია, რომ ახლა ვერელების ხელშია „თბილპური“, „თბილწყალი“, „თბილდვინო“, „თბილრძე“, „თბილსიტყვა“!..

არის სხვა კითხვა?... რაც უკვე ითქვა, წყალი არ გასდის... ვერა კვლავ გაზრდის მსგავს ბიჭებს ხვალაც...

წარსულისაგან დაიდებს ვალად და მიანიჭებს ნიჭს თავის ცნობას — ალაღკაცობას და თბილისლობას.

გადის ხანი. დრო იცვლება. ფული იცვლება. ხალხი იცვლება. ფულივით იცვლებიან ადამიანები და მათი კურსიც ფულივით ეცემა.

№ 33

„ვერე“ საგაბაშვილო მამული ყოფილა — გავსინჯე ვერისუბნის კატალოგი. ახლაც გვყავს ვ ო ვ ა გ ა ბ ა შ ვ ი ლ ი შემწედ და პმობილად — საქვეყნოდ ცნობილი ნევროპათოლოგი. ნერვები კი, ჩემო ძმაო, გიტარა არ არის, სხვის ნებაზე აიშალო და შენს ნებაზე ააწყო. იგი კი ყველგან და ყოველთვის მზად არის, შეუძლებელი შეძლოს და

გაუწყობელი გააწყოს. თეთრ ხალათს ვინც ჩაიცვამს, ყველა სუფთა როდია, ახლა ძღვნად აღარ ჰყოფნით წითელი მიხაკი... ავადმყოფ-თან წამლის ფულის დატოვება სცოდნიათ ი ვ ა ნ ე გ ო მ ა რ თ ე ლ-ს ა ლ ა მ გ ე ლ ა ძ ე მ ი ხ ა კ ო ს...

ყველას რა ჩამოთვლის — მოციქულთ სამოთხის, საკუთარს რომ სწი-რავდნენ სიცოცხლეს მოყვასთა. პასუხი — კაცობის კაცობით გამოც-დის, ამხილე სამხილად, იხილე — მშობასთან.

ამას წინათ (იქნებ ჭორიც კია, მაგრამ ჭორსაც არა ჰგავს) ჯანმრ-თელობის მინისტრი მისულა ჩუმაღ ერთ-ერთ საავადმყოფოში (ეგ-რეთწოდებულ, ნეგატიურ მოვლენებთან საბრძოლველად). ნაოპერა-ციკ ავადმყოფებში გარეულა და ერთისთვის უკითხავს:

— ოპერაცია გაგიკეთეს?

— კი, ბატონო,

— კმაყოფილი ხართ?

— კი, ბატონო.

— ექიმს ფული მიეცით?

— მიეცემ, ბატონო, არ ვარ მე გამქცევი, — ექიმის მოგზავნილი ჰგო-ნებია.

არა, ჰიპოკრატეს ფიცის ერთგულნი ცოტანი როდი გვყავს, კაცს რომ გულის გასინჯვამდე გულისჯიბეს არ უსინჯავს. არ ვარქმევ ამ კაცებს არც შავ და არც თეთრ ყვავს — წასულს აბრუნებენ და გვერიან გულისჯავრს.

გ ა ბ ა შ ე ი ლ მ ა ი ცის ასავალ-დასავალი, ჩვენი — რა გვაქვს, რა გვექნება სავალი. მან და ვერელმა ც ო ტ ნ ე ჩ ხ ი კ ე შ ე ი ლ-მ ა... ნუ „გეცოტნავენბათ“, ვართ ცოტნე მრავალი!

თვალებში გვიყურებენ, თვალებში შევყურებთ, სიკვდილიც მო-იცდის იმათი შემყურე.

თუ გვსურს დედამიწის ბურთს დიდხანს ვუაროთ — ჩვენ ერთი მეორეს უნდა მოვუაროთ! უნდა მოვუაროთ მთელ ამ წუთისოფელს, თუნდაც ჭკვაზე მწერალს და თუნდაც ჭკუაზემყოფელს. რომ არავის, არასდროს, არაფრისა გამო, არ შეეშალოს და რამე არ ჭამოს. არ დარჩეს აშარი — ასეთ გზას გზაშარა, ასეთ ჯანს — ჯანი და ასეთ განს — განი და ასეთი ჯან-განი — ვით ერთი ჯაგანი, ქართული მტევ-ნისა, ვწუროთ სადღვრძელოდ. ვწუროთ ვით გული და ვაპუროთ სულითა, რჩევა არ გავუშვათ მეორე ყურიდან.

ეს არაა რაიმე ტესტი-პოროსკოპი, იტალიური, ჩინური რაციონი.

ეს არის ჩვენებული ღიება — ქრისტეს რჯული და პიეტა, უფრო მეტი, ვიდრე მაწონი, ან ხაჭო, ან კიდევ ესვეითარნი, ან ფული, ან კიდევ ფულის ქვითარნი... გნებავთ, შემსალაროს წიგნაკი და მსგავსი იქსი და იგრეკი.

ეს არის მორალური კოდექსი, სულის რეცეპტია სრული, სჯობს რომ აგიჯანყდეს ხორცი, ვიდრე აგიჯანყდეს სული.

კუჭის ტრაქტს, როგორმე, მოეველება — კაცურ ტაქტს არ შემოეველება, მუცლისას მოგვკითხავს სოფელი — უფლისას განგვკითხავს უფალი! სული ხორცს როცა ტყვედ ბარდება — ტყუილზე მაჯა გვიჩქარდება, სულ ბოლოს წესრიგი მყარდება — ყველა მის ღუზაში ვარდება. თუ ხმელი ხმელადვე იქნება, ნელლიც ნელლად შეიქმნება, აე-კარგში კაცი გაერკვევა, კარგს — კარგი, ცუდს — ცუდი ერქმევა. წარმატალს, თუნდ ქვეწარმავალი ერქვას, თუნდ ზეწარმავალი, იცანი კუდით და ყავარით — ქვენა და ზენა ჯავარით.

მაშინ... მე თქმა მინდა აი, რისა: კეისარი მიიღებს კეისრისას, მოისარი მიიღებსა მოისრისას... ავის ნასახიც კი მოისრისა!..

სული იბატონებს მმორზედა, გონი იბატონებს ქონზედა.

გული იბატონებს ფულზედა, კაცი იბატონებს ქორზედა.

და როცა საგულეს გვიგულებს — ეს გულიც ჩადგება საგულეს!..

ვიწამოთ ეს ნება ამიერით, ვაწამოთ ცდუნება წამიერი, ვადილოთ ეს მიწა ხნიერი, ვასწოროთ იმიერ-ამიერი, გვექნება ჯანმრთელი იერი, გვეთქმება მრავალჯამიერი!

ღმერთი ცდის, ღმერთი სჯის კაცს ცოდვებისათვის. ვინც მრუდედ იარა, მათზე ახი არის. არა უღმერთოთა — სახსნელთა ხსნისათვის, ღამეებს ათენებს ზ ა ზ ა კ ა ხ ი ა ნ ი. პროფესორი და მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე; სახელმწიფო ლაურეატი და კათედრის გამგე; დამსახურებული კაცი და დამსახურებული თამადა — ძმობის შემრგები და ძმობისთვის შემრგე; დასტაქარი, ქანდაქარი, მხატვარი, ფერმწერი — სხვა დასტის, სხვა მასტის და სულ სხვა ხელწერის. ჩვენი ესკულაპნი და ასკლეპიოსნი — ვერის გენისა და ჩვენი გენიოსნი... უხედნი ცხენივით გამექცა აქ სიტყვა, აღვირი ვერ მოვდე იმასაც რაც ითქვა. ქამანდით ვერ ვთოკე, ეს, არცთუ ქარაგმა — ქალაქმა დამსაჯოს, განმსაჯოს. ქალაქმა.

ამბობენ ზევსმა მეხით განგმირა ასკლეპიოსი (რა მაგის პასუხია და მავანნი მასაც კოლხად თელიდნენ), რომ ადამიანებს სიკვდილისათვის არ შეებრუნებინათ ხელი, წამალი არ ესწავლათ და ღმერთზე უარი არ ეთქვათ... მაგრამ თბილისის ნამდვილად ჰყავს

პიპოკრატეს ფიცის ერთგული ღმერთივით კაცები და თავის რიგზე ცრის მათი საცერი. ჩვენც ამ საცრით ვართ გაცრილები — ავი თვალისგან აცრილები.

...რამდენი სიკვდილი სიცოცხლედ უკერია, ზემელელ დასტაქარს ჩვენს გიგო ბოკერიას. რამდენს გაუთენა ადრიდან სხვა დარი — საგულედ იგულეთ ყიფშიძე ნოდარი — დიდი მამის შვილი და დიდი მეცნიერი, ვინც შეგვინარჩუნა ფერ-ხორცი, იერი. მისი ხსენებაც კი გადაგყარის გულისჯავრს — ვერელი დღეს ვერას კვლავ მაჯას უსინჯავს.

ვახტანგ ჭყოიძეს ჰკითხეს: რით შეიძლება აიხსნას, რომ ქალე-ბის სიცოცხლის ხანგრძლივობა უფრო დიდია, ვიდრე კაცებისაო?

ჭყოიძემ სულ უბრალოდ გადაწყვიტა ეს საკითხი და მეცნიერებას ამ პიპოტეზის უეჭველად დასადასტურებლად ახალი თავსატეხი გაუჩინა:

— მაგას რა დიდი ახსნა უნდა, ბოშო, ქალები იმიტომ ცოცხლობენ კაცებზე დიღხანს, რომ ცოლები არ ჰყავთ.

საქართველოს სახალხო მხატვარმა რობერტ სტურუამ (მამამ) ერთხელ, ყოველ შემთხვევისათვის, როგორც ექიმს, ვახტანგ ჭყოიძეს, ასეთი ლაპარაკი გამოუწყო.

ერთ ჩვენს ამხანაგს გული სტკივა და რაიმე რადიკალურ საშუალებას ხომ ვერ გვირჩევ, ბატონო ვახტანგ.

— ღვინის სმას უნდა შეეშვას.

— შეეშვა.

— ქალებში სიარულს უნდა დაანებოს თავი.

— დანებებული აქვს.

— პაპიროსი გადააგდოს.

— გადააგდო.

— აბა, მოკვდება... კაცს როცა გული ატკივდება, რაღაცას უნდა დაანებოს თავი. მაგას ყველაფრისთვის დანებებული ჰქონია თავი და ან რა გადაარჩენს — ან რაღად უნდა ცხოვრება.

მე-18 სკოლის ეზოში ორი ძმა ცხოვრობდა. სკოლაში დაგვიანებისათვის მიზეზი არ ჰქონდათ, მაგრამ თავისი მათ მაინც გაპქონდათ — ქუჩები მიჰქონდათ — ქუჩები მოჰქონდათ... მათმა ბრძენმა ნათლიამ (აღბათ გვარმა დააფრთხო), იმ ორ ძმა ნადარაიას ღედის ნუგეშად და იმედად, თურმე აბრეშუმით სახელები შეურჩია, არც მეთი, არც ნაგლები — ნუგეშა და იმედა!

ნუგეში და იმედი ნუ მოგვიშალოს (ნეტარ არიან მორწმუნენი), მაგრამ სანუგეშოსა და საიმედოს არ პგავდნენ... ყოველ შემთხვევაში ბავშვობაში, მერწმუნენით — რამდენი ქვაც ეგდო, იმდენს ფეხს წაჰკრავდნენ. მაგრამ შებრკოლების ლოდი მაინც გადააგორეს — სი-ზიფესავით ცდნენ როდი — მთაზე ააგორეს!... ვისაც თვალი უჭრის და ყნოსვა უგეშავს, კოჭებში იცნობდა — იმედო—ნუგეშას. შენ ნუ მომიკვდები, კარგია ფრიადოსნობა. მე ნუ მოგიკვდები, „ვერ ლავეს“ კუდოსნობა, მაგრამ, ა, ბატონო, უტყუარი ცნობა — სხვაა ცუდოსნობა — სხვაა ქუდოსნობა. ნუგეშა, პროფესორი, მთავარი ეპიდემიოლოგი, გახლდათ, რესპუბლიკის, მისი მზე ვლოცეთ, იმედაც ვახსენოთ იმ გლოვის გროვით — სიმწარე გვაშოროს და სიტკბო მოგვცეს. სიყრმიდან ებრძოდნენ შენია-ჩემიას, პუტკუნა ვაჟკაცებს, ჩვენს ხიპებს — ღიპებს, ბაცილა-ბიცოლებს, სხვა ეპიდემიას, ვერაზე ვირუსულ გრიპებს და ტიპებს.

სიყრმიდან რა მოყვა, ეგრევე გამოყვა, მიკრობებს კი ეთქმით ძვირი — ამიერ-იმიერ, მტკვარ გაღმა-გამოღმა, ბევრ ჭირმა მოგვჭამა ჭირი. თუმცადა აგვაკრა, ჩვენ, პირზე პირბადე, ბევრს სენს მოუკუპრა პირი... ნუგეშას იმედზე ვიყავით თბილისში და ამას მთელი ხმით ვყვირი.

ეჰ, მოდით, ბიჭებო, ახლა იმ კაცს გაუმარჯოს, რომელიც თვითონ წაიქცა, რომ მოყვასი ფეხზე დაეყენებინა.

რა გული გამიძლებს, აქვე არ გახსენო, ჩემო უფროსო ძმავ, ოთარ!

შენ, ახლა საუკუნო ძილით განისვენებ, ისევ ჩვენზე ფიქრით შფოთავ.

ამბობენ, სიკვდილსაც კარგები უყვარსო, მას რაღა სიკვდილი არჩევინებს,

ერთი კი ნაღდია, ადრე წასულები, რაღაცით ჯობიან დარჩენილებს.

ოთარ ნიშნიანიძე, მითხარი, თუ კაცი ხარ, როგორ მოასწარი ამდენი?

რამდენი სიცოცხლე დატოვე ამ ქვეყნად, გადადე სიკვდილი რამდენი.

ერთი ნაწყენი კაცი მაინც ზიდე. შალე, რაც სიკეთე გვიყავი.

ვისი ცოდვაც შენ აიკიდე,

ვინც შენ ფეხებზე დაიკიდე...

ის ერთი თვითონ შენ იყავი.

ყველას მოუარე და ყველას უწამლე.
სულ დარდი დაგვდედა ამალით.
თავს გიხრით საფლავის მიწამდე
და გარკვეით შენ კაცი — წამალი.

გახსენება პატივს მიაგებს არა მარტო მას, ვისაც იხსენებენ,
არამედ მათაც, ვინც იხსენებს. რადგან ხსოვნის დამტოვე-
ბელიცა და შემნახველიც ორივე ღმერთს უყვარს.

ჩვენთა თვალთა საწიერში, ჩვენთა თვალთა არეში,
ბევრი ცოცხლობს, განისვენებს ვინაც ცივ სამარეში.
ცოცხალ-მკვდრებში გვიწერია, სხვათა ქვეყნად თარეში,
ვისაც უნდა ბატონობა პატრონობის გარეშე.

№ 34

უცნაურია ეს ქვეყანა.

ჩვეულებრივი ამბავი (არაჩვეულებრივ ვითარებაში) არაჩვეულებ-
რივი გეჩვენება ჩვეულებრივობით. ყველას თავის დროის უღლის
ტარებაში, კაცი შეაფასებს კაცს კაცობრივობით.

აი, დროშა —

არა აშორდია —

ამ დროშიც, იმ დროშიც, იმ დროშიც.

სახელი გროშებით ნაშოვნია,

იქვე იყიდება იმ გროშით...

იმ დროის სიწმინდის საბუთად ოქროს საბუთი მაქვს
უტყუარი...

ოქროს კი ვინ იგდებს აბუჩად, ბაჯადლოდ სიწმინდე თუ არი.

რ ე ტ რ ი

მიყვარს ძველისძველი წერილების ქექვა.

ამას წინათ, ჩემი მეგობრის უფროსი დის ქალბატონი თ ა მ ა რ
ა ლ ე ქ ს ი ძ ი ს ოჯახში თითქმის ორმოცი წლის წინათ დაწერილ
წერილს წავაწყდი... დრო ყველა დახურულ წერილს ხსნის და ღია
წერილად აქცევს. ძალიან ძველი წერილების კითხვა, ძალიან დიდ

თავხედობად არ უნდა ჩათვალოს კაცს... დღეის თვალთ წაკითხულ-
მა გუშინდელმა ერთმა წერილმა... დამარეტიანა. თავს ნებას მივცემ
და ჯერ აღრესატიისა და მერე ავტორის ნებართვით ამ პირად ბა-
რათს „საპარადოდ“ თქვენს თვალწინ გავხსნი. ახლა რაში ყოფილა
საქმე: რაღაც სიკეთისათვის წერილის აღრესატს წერილის ავტო-
რისათვის გვარიანი საჩუქარი მიუღრთმეფია — უშველებელი მოოქრო-
ვილი ანტიკვარული ვაზა თუ ამფორა. მაშინ ასეთ ნობათს ძღვენს
ეძახდნენ, ქრთამს როგორ იკადრებდნენ ან როგორ აკადრებდნენ
პირსა და პიროვნებას. პოდა, ამ ამფორას ახლა ვიღებ ხელში, რო-
გორც ჩვენი თაობის ფორას!.. წერილმანობაში ნუ ჩამოგვართმევთ
და ის ვაზა ხელოვნების ნამდვილი ნიმუში გახლდათ, ორიგინალი,
მაშინდელ ფულზე სულ ცოტა ათიათას მანეთად ღირებული (სინ-
დისიც ფულის კურსივითაა, რაც უფრო ეცემა, მით უფრო ძვირ-
დება! — გ.ნ.)

აი, ყველაფერი ის, რაც არ ეწერა იმ წერილში და რატომაც მოგახ-
სენეთ, ხოლო, რაც იქ ეწერა, იმას გადაწერის მეტი არაფერი სჭირ-
დება და სიტყვა-სიტყვით მომყავს ყოველგვარი შელამაზება-გაპრან-
ჭვის გარეშე:

„ქალბატონო თამარ! სახლში თქვენი ძვირფასი საჩუქარი — დი-
დებული ვაზა დამხვდა, რამაც ძალიან გამახარა. სხვა თუ არაფერი,
ვატყობ კარგი წარმოდგენისა ყოფილხართ ჩემს გემოვნებაზე. ნამ-
დვილი ბაროკოა, მე-18 საუკუნის იშვიათი კმნილება; მაგრამ, ნუ
მიწვევთ, მე თქვენგან მეტს მოველოდი. არ იფიქროთ რომ ამით
ამოხვედით ჩემი ვალიდან. და თუ მთლად არ გაგისწორებიათ ჩემ-
თან ანგარიში, ერთი სათხოვარიც მაქვს, ერთი პატივი კიდევ უნდა
დამდოთ და მერე კვლავ მიგულოთ თქვენს სამსახურში — გთხოვთ
როგორც მოიტანეთ ეს ვაზა ისე წაიღეთ უკან!

ჩემო თამარ, შენი საჩუქარი ძალიან ძვირფასია, მაგრამ ის, რაც
მე შენ და შენს ოჯახს გავუკეთე გაცილებით მეტი ღირს და მოდი
ფასს ნუ დავადებთ. უმორჩილესად გთხოვ, ვალი იმით გამისტუმრო,
რომ ეს საქციელი უსაქციელობაში არ ჩამომართვა, ღმერთი არ გა-
გიწყრეს და არ გეწყინოს.

ჰო, მართლა, კიდევ ერთი სათხოვარიც მაქვს და ამჯერად უკა-
ნასკნელი: ძალიან გთხოვ, ეს ვაზა არ გაყიდო. ასეთ ნივთს იშვია-
თად გადააწყდები კაცი. დადგი შენს სახლში, მოვალ და ვნახავ
ხოლმე.

ოთარ ეგაძე

არ ვიცი, ვინ რას იტყვის და მით უფრო ვინ რას გაიფიქრებს, მაგრამ ეს, ერთ კაცს კი არა მთელ საკაცეთს ეყოფა სარეკომენდაციო წერილად.

თხემით ტერფამდე ინტელიგენტი კაცი, ჟურნალისტი, მეცნიერი, მწერალი... გამომცემლობა „ხელოვნების“ ღირეპეტორის სავარძელში „შუშანიკის წამების“ გამოცემისათვის იმდენი ეწამა, რამდენიც შუშანიკის შვილთაშვილს ეკუთვნოდა. ალაღად იწამა და უნდა ვიწამოთ, თბილისელად გაზარდა თბილისურმა მიწამა.

თბილისობის პირველ დღესასწაულზე, როგორც შვილი დედას, უკანასკნელი მოპიკანივით ჩოხა-ახალუხით ეახლა დედაქალაქს — მიუხედა ძველს და მოუხდა ახალს, როს აყვა — გაყვა, ვით მაყარი, მასთან წილნაყარს — თბილისის აღალს.

ვინც სიახლეში სიძველეს ბედავს, ვინაც წარსულშიც სიკეთეს ხედავს, ვინც ძველს არ ამსხვრევს და ახალს ჭედავს, მათ სადღეგრძელოს გთავაზობ, დედავ — თბილისო, იცან და სცან, თბილისო, თბილისის მიწავ და ცავ ლხინისო, ალაღი იყოს გარჯა შვილისო და შენზე უკეთ კაცსა ვინ იცნობს!

თუმცა ცოტა კი... ცოტა კი არა, გვარიანად აირია მონასტერი.

იყო დრო, როს, რასაც თესდი — მკიდი,
იყიდები, როს თვისტომი გყიდის,
ავი სიტყვის ვით არ გექნეს რიდი —
ძალღი ჰყეფს და კაცი... სხვა გზით მიდის.

...ახლა მოგონილი კი არა, საკუთარი ყურით გაგონილი. ძველისა და ახლის შესადარებლად.

— მე, ხომ იცით, ქრთამს არ ვიღებ. მაგრამ თუ მაინცაღამინც, გამიგე ერთი, თუ კაცი ხარ, რა ღირს ბაზარში ათი კილო ჭყინტი ჯველი, გოჭი, ინდაური და ასე 2-3 კილო ნიგოზი (?!).

ეს, ტექნიკური შეწერის მაგალითი — გულგრილობის მარგალიტი: ხალხით გაჭედილი ავტობუსი ვერის დადმართზე დაგორდა უმძლოლოდ! ვიდაც ღვთისნიერი კაცი მისდევს — გააჩერეთ, გააჩერეთო! ფანჯრებიდან გულგრილად უყურებენ „სხვის“ სეირს და ის კი არ იცინა, რა სერიი ელით.

ანდა ასეთი ცოდვის კითხვა!
ღმერთო, რა შეგცოდე ასეთი?..

ამას წინათ მარჯანიშვილელი ელენე საყვარელიძე შემხვდა ქუჩაში და არ მომესალმა. გავაჩერე და ვკითხე მიზეზი.

— ყველაფერს ვიფიქრებდი, ბატონო გიზო, მაგრამ იმას, რაც ჩემი თვალით ვნახე, თქვენგან არ მოველოდი.

— ?!

პირველად სწორედ ამ კითხვის ნიშანს დავემსგავსე, მერე კი ამ ძახილის ნიშანივით გავსწორდი!

— რაშია საქმე?

და მან პირში მითხრა ის, რაც ზურგსუანაც რომ თქვას ადამიანმა, საკუთარი თვალები ჭირდება მოწმედ.

— გუშინ ადიგენის რაიონში ვიყავით ზარზმის მონასტრის სენახა-ვად... — დაიწყო მან და მეც მასთან ერთად დავიწყე ტყემაღზე აძვრომა.

— და იცით რა საშინელება ვნახე? — ერთერთი უძველესი სამლოცველოს შესასვლელის თაღზე, სადაც ამოტვიფრულია X საუკუნის ტექსტი — ბარდა სკლიაროსზე დავით კურაპალატის გალამჟვების ამბავი... თქვენი სახელი და გვარია მიწერილი.

ენა ჩამივარდა. მიწა გამისკდა და ცამ ჩამელაპა... გონს რომ მოვედი ისევ მისი გაბზარული ხმა შემომესმა.

— პირდაპირ, თვალებს არ დავუჯერე.

— დიახ, ჩემო ლენა, ეს სწორედ ის შემთხვევაა, როცა საკუთარ თვალებსაც არ უნდა დაუჯერო. შემიძლია სწორედ ზარზმის ხატებზე დავიფიცო, რომ, სამწუხაროდ, ჯერ იქ ფეხიც არ დამიდგამს...

— აბა, როგორ?

— შენ ეგა თქვი, და!.. აბა, როგორ, ვინ? რისთვის? რატომ?.. რა ცოდვა მიმიძღვის ასეთი ამ ცოდვილ მიწაზე, რას ვუშავებ ან ღმერთს, ან კაცს, ასე გამიმეტოს, გამლანძლოს, დამდოს გზა-შარაზე და ათრიოს ჩემი სახელი.

ესეც შენი „ზარზმის ზმანება!“

თუმცა რაღა უნდა გაგიკვირდეს იმის შემდეგ, როცა ზოოპარკის ვოლიერში, დღე-დღეზე შვლის ნუკრის მოპოლოდინე ხალებიანი ფურიერები დაკლეს და ბარკალი მოატრეს სამწვადედ.

სად ხართ ზარზმის ზარებო, რად არ იღებთ ხმას,

შეძარით ქვეყანა.

ღმერთო გვიშველე!

ახლა ისევ ბოროტების ახალი ტექნიკა (ანონსი).

კაცს მანქანა მოპარეს სახლის კართან. მეორე დღეს ის მანქანა ისევ იმ კარებთან დაახვედრეს და ზედ წერილი მოაყოლეს: „უკაც-რავად ვართ, სულგრძელად გთხოვთ გაგვიგოთ — მანქანა ძალიან დაგვჭირდა ერთი სასწრაფო საქმისათვის და სხვა გზა არ გვექონდა. გიბრუნებთ მას ბოდიშით. ამასთან ერთად; პატივისცემის ნიშნად გთხოვთ თქვენს ოჯახს მიიღოს ჩვენგან ძღვნად თეატრის ბილეთები ახალ პრემიერაზე“.

დამეთანხმებით, არც ისე ჩვეულებრივი ამბავია. ამაზე შორს ქურდული „კეთილშობილება“ მართლაც ვერ წავა. ჟარგონის ენაზე რომ ვთქვათ, ყოველივე ეს მართლაც „რამკაში“ ჩასასმელი ნიმუშია... პრემიერა კი დამთავრდა იმით, რომ შინ დაბრუნებულ ოჯახს მთელი სახლი პირწმინდად გასუფთავებული დახვდა... თვით სატანაც დარჩება სახტად, ბოროტებას ცინიზმი ახლდა, მოხსნა რეკორდი, თუმცა რა იცო მსგავს „მეგობრის“ — ანუ მეგობრის... იქნებ ხეალ და ზეგ გველოდება მეტი „სიცილი“ — ეშმაკმა იცის, რა იშკილს გვწევს გველის წიწილი... პირი ქვისკენ მიქნია, იმ ქვისაკენ, რომელიც გვინდა-არ გვინდა უნდა ავაგდოთ და თავი შევუშვიროთ, რადგან გულის, სახლისა და სახელის გატეხას, რასაკვირველია, თავის გატეხა სჯობია — სახელი კაცის ღობეა, ციხე-სიმაგრე, სიგრძე-სიმაღლე!

ახლა უკვე ერთი ჩვენი ძველი ოინი, რომელსაც ბოროტებას ვერ დაარქმევ.

მუშტაიდის ბაღთან ვდგევართ. დეზერტირის ბაზარში ნაბაზრალი თათრები გვეკითხებიან: მალჩიკ, მალჩიკ, გდე ვაგზალ?

ჩვენი ვაგზალი აგერაა — მუშტაიდის საბავშვო რკინიგზა. ვუღებთ ბილეთს, ვაჯენთ „კუკუშკა“ მატარებელში და უზომოდ მაღლიერ სტუმრებს (მეორე ჩამოსვლაზე ბროწეულებს რომ შეგვიპირდნენ), ცხვირსახოცების ქნევით ვისტუმრებთ... მარნეულში?!

აღბათ სადღურ „მზიურში“ თუ არა, „პიონერულში“ მაინც მიხვდებიან ჩვენს ოინბაზობას, მაგრამ ერთი ბეწო იუმორის გრძნობა თუ აქვთ, ისინიც ჩვენსავით იცინებენ ამ უბოროტო ხუმრობაზე.

ახლა სული მოვიბრუნოთ და იმ უსულგულობიდან ისევ ძველ ვერას დაუბრუნდეთ, რომ გამოჩნდეს სწორი და მრუდე!

ამას გამოცანა-შარადით დაეიწყებ — თქვენ ხუთი თითით იცნობთ ამ ბიჭს... ქვე რაჭველს, ისედაც ქვე რა დაგავიწყებთ, გზა შარა — ფართო გზა ოფლსა და ნიჭს.

ამოცანა გვეკითხება: ვინ არის ის კაცი, რომელიც ისე დასვირნობს თბილისში, ისე გადის მტკვრის მარჯვენა ნაპირიდან მარცხენაზე, რომ ერთხელაც არ დაუსველებია მტკვარში ფეხი, თუმცა არც ბორნით გადაუცურია და ერთხელაც არ გადასულა დიდუბის, ვერის, მეტეხის, ორთაჭალის, ჩელუსკინელების, მარქსისა და სხვა დიდსა თუ პატარა ხიდზე?

ამ კაცზე იტყვიან — რაც მიწის ზევითაა, ერთი იმდენიო მიწის ქვევითაა. ეს სხვა საზომია — კაცური ჭრითაა... ეს სიგრძე-სიგანე რა ხარისხითაა.

პასუხი:

თბილისიც, დღეს, აბა, რითა და ვითაა... ლხინისთვის, დღეს, როგორც დღითა და მშითაა, ზესართულითაა — ქვესართულითაა, რაც ზესკნელითაა — ის ქვესკნელითაა.

ეკლარის ქვისა და სალიეთის მარმარილოს სრა-სასახლეები ქვემოთ თბილისში, მეფურად მასპინძლობს, მადლობს და მარილობს, ცხრა მთას იქეთ გზას კი არ უჩანს ფინიში.

ამ ზღაპრულ სამყაროს „მეტროთი“ გაზომავე... ზე და ქვე თბილისის ვლოცავ მე გამჩენებს. ისინი თვით იქცნენ კაცობის საზომად — ორსართულიანმა ბიჭებმა აშენეს... ერთი მათგანია ჩვენი ქვის ნატეხი, არა სათბურის, ან ვიღაც ბობოლა ძე. წყნარი ბატკანია, სატეხში უტეხი, ქვე მისი ჭირიმე — გ რ უ ზ ო ბ ო ლ ა ძ ე!

ღმერთმა გული მისცა და ფული არ მისცა, დიდი მადლობელია და მილიონად უღირს. ღმერთმა დამიფაროსო, გამისკდესო მიწა, თუ გაუვცვალოო მილიონში უღირსს. როს ფეთქავს ქვას ხეთქავს, ბადალი არა ჰყავს, თბილისის ქვეშ როცა ქვეთბილისს აშენებს, ცნობილი მნგრეველია და მნგრეველსაც არა ჰგავს. დასანგრევს ანგრევს და აშენებს საშენებს.

საუღლე ხარს თურმე, კოჭებში შეეტყობა. სუსტების მოსაჩრლე, მაგრობდა მაგრებთან. ვაგლახად კაცი მის აუგს ვერ იტყოდა, თავური იცოდა... კლდესაც გაანგრევდა.

ბეტონივითაა ჩასხმულ-ჩაკუნთული, ქვა-ლორღს ანსხვავებდა, ცხოვრების ხრემიდან, მუდამ გამართული, მუდამ შემართული, ერთხელ გამოვიდა ის მხოლოდ „ქვეშიდან“ და ისიც...

1965 წლის 31 დეკემბერს, ახალწლის ღამეს, როდესაც თბილისის მეტროპოლიტენის პირველი რიგის მშენებლობა დაამთავრა, სანგრევში ჩაქუჩი მიაყუდა, ალალი ოფლი ჩააწურა მიწაში გამოვონილ

მტკვარს და მეორედ მოსვლასავით, მოჩვენებასავით ამოვიდა მშობ-
ლიური მიწიდან — როგორც დედაქალაქის — ჩვენი დედამიწის ტა-
ლახში მოხელილი შვილი დვიძლი დედის ლაიწიდან... გამოვიდა
ყველაზე ფეხსუფთა მეკვლე რუსთაველის ახალი მეტროდან ვერაზე
და თბილისის მეორე — მიწისქვეშა თბილისის დაბადება ახარა — ქვე-
სკნელმაკ კი თითო მოხარა.

იგი, როგორც ყველა მეოცნებე ბავშვი, ბავშვობიდანვე ოცნე-
ბობდა თავის ბედის ვარსკვლავზე — თუმც არ უძებნია ცაზე... იგი
ნამდვილი გმირი იყო და ამის დასტურად მის მეკრძე გაიბადრა
სოციალისტური შრომის გმირის ოქროს ვარსკვლავი და დაუმშვენა
ვაჟეაც მხარ-მკლავი. მარტო თბილისის ცაზე როდი ბრწყინავენ
ვარსკვლავები?... თბილისის მიწის წიადშიც ციმციმებს ხუთი გმირის
ოქროს ვარსკვლავი — ბარაქა დევ-გმირთ ნაღვეგმირალს, გვირაბ-
თა ხეავი!

მოეუსმინოთ თვითონ გრუზო ობოლადქს: ამბობენ ალპინიზმი არა
მარტო ფიზიკური, არამედ სულიერი ძალებისა და მეგობრობის,
უბრალოდ კაცობის გამოცდააო. მჯერა და არავითარ შურს არ ვგრ-
ძნობ, რადგან მიმანია, არანაკლები გამოცდაა მიწისქვეშა კლდეებ-
სა თუ გეიზერებთან ბრძოლა... კაცს, რომელიც მეოთხე ათეული
წელიწადია მიწის ქვეშ მუშაობს, მარტო ამ მიწისქვეშა ასაკის,
წიაღისეული სტაჟის გამოც დაეჯერება.

ხანდახან, მარტო რომ დავრჩები საკუთარ თავთან, რაღაც სევდა
შემომაწვება ხოლმე იმის გამო, კლდეებთან ჭიდილის ცეცხლი რომ
გამინელდა. იქ, მიწის ქვეშ, ჩემს გამურულ ბიჭებთან მიუკიბავ-მოუ-
კიბავი ურთიერთობა, ნაღდი მეგობრობა, უთქმელი მხარში დგო-
მის სილამაზე დამრჩა. იმდენი მეც ვიცოცხლო და შენც, რამდენი
სიზმარშიც ვხედავდე გვირახს, აქა-იქ მბჟუტავი ნათურებით და მეს-
მის მოკლე-მოკლე განკარგულებები... კიდევ კარგი, სულ არ ვუღა-
ლატე ჩემს წარსულს, ისევ ქვეთბილისის მშენებლებს ვუზრდი ცვლას.
დღევანდელ ახალგაზრდებს ბევრად მეტი შესაძლებლობები აქვთ
ნიჭის გამოსაჩენად. აი, თუნდაც ერთი მაგალითი! სულმანათმა შო-
თამ ჯერ კიდევ მე-12 საუკუნეში მისცა ქართველ ქალს რეკომენ-
დაცია — ლეკვი ღომისა სწორიაო. გაიცანით ჩვენი ნესტანი ტულუში.
ჩემს ბრიგადაში მუშაობდა. ქალისთვის თითქოს შეუფერებელი პრო-
ფესია იარჩია. დღეს 39-ე შახტის უფროსია და მისი ამხანაგი კა-
ცები ხშირად წაიხუმრებენ ხოლმე ამ თემაზე: ჩვენ ჩვენი ნესტანი
დავიხსენით ქაჯეთის ციხიდანო. ისიც ხომ გახსოვთ, როგორ მი-
გვასწავლა გზა რუსთაველმა იმ აუღებელ ციხე-სიმაგრისაკენ: „გზა
გვირახითა შემოვია“...

საერთოდ, ყველაზე მეტს ისინი წუწუნებენ ხოლმე, ვისაც იმაზე მეტი მიუღია საზოგადოებისაგან, ვიდრე თავად გაუცია.

ჰოდა, მინდა ვასწავლო ჩემს აღსაზრდელებს, რომლებიც ხვალ გვირახში ჩავლენ და თბილისის ქვეშ მეორე თბილისს ააშენებენ, ელემენტარული ქალაქური ჭეშმარიტება — ძმობა, გატანა, ჭირისა და ღვინის თანაზიარობა. დაღვინებული ბავშვობიდან არ მოვსულვარ. ცხოვრებისაც ბევრი არაფერი გამეგებოდა. გვირახამეცხანის ძნელ საქმეს და ადამიანობას ერთად ვსწავლობდი. ხან მიჭირდა, ხან მიღვინდა, მაგრამ დღეს ისეთი დროა, კაცისა და საქმის ერთგულება შეუმჩნეველი არ დარჩება, არ დაიმალება, ისე როგორც შუბი ხალთაში. ათმაგად გადაგიხდის ავსაც და კარგსაც კოლექტივი, საზოგადოება, ქალაქი, ამის მაგალითი თვითონ მე ვარ, უბრალო მუშა კაცი, არც წოდება-ცენზებით გამორჩეული, არც დიდი გვარიშვილობით. შრომამ დამაყენა ფეხზე. მეერ ჩემი ბიჭი მოვიდა „გვირახმუნში“, ჩემთან ერთად მუშაობდა. ხვალ მათი შვილები და შვილთაშვილები მოვლენ... ღმერთმა არ გამოუღიოს ჩვენს ქვეყანას ერთგული შვილი და დედ-მამის კეთილად მასხენებელი... ამინ! მაგრამ ასეც ხდება და, სამწუხაროდ, არც თუ ისე იშვიათად:

ადრე თუ გვიან, ადრე თუ გვიან, ძველებს ახალი ცოცხები ჰგვიან...

ადრე თუ გვიან, ადრე თუ გვიან, ზურგის ქარები აღარა ჰქრიან...

ადრე თუ გვიან, ადრე თუ გვიან, ძველებს სანაგვე ყუთებში ჰყრიან...

ის არ იცინა, როს ძველებს სჯიან, ახლები თავის სამარეს თხრიან...

ეს საერთო სენია. თბილისს კი, თაობათა ცვლაშიც თავის ხელწერა აქვს. თბილისური მამა-შვილობა უფროს-უმცროსობის კლასიკური ნიმუში იყო... წარსულში გარბის დრო თავის მადლით და საძებნელი გვიხდება სანთლით.

მამისთვის ბიჭის დაბადება უხარებათ. გახარება და ყრმისათვის ლოყაზე ხელი შემოუკრავს. ბავშვს არ უტირია. ასე გრძელდებოდა 25 წლამდე, ყოველ დაბადების დღეს. 25 წლის კაცს კი, როდესაც კვლავ უწევნია მამის სილა, ცრემლი წასკდომია და უთქვამს: მკლავში ძალა დაგკლებია, მამაჩემო, დამბერებიახარ და ის მატირებსო... კეთილ სულებს სული ვუბერო!

ეს მხოლოდ რექვიემი როდია სულეებისათვის... ორდანზე, ორ განზე ერთ აკორდს კიდეზე, თუ მისაღები ხარ ჩვენი ბუნებისათვის — მობრძანდი, ბატონო, გულისკარს გიღებ!

მე, შავ კლავიშებზე შავ ფიქრებს მივწვდები, თეთრების მაყორით მკედარსაც გავაცოცხლებ. ვითარცა ღღუ-ღაღუ, შავ-თეთრი ნისლე-ბით — ერთია, ერთი და მეც ერთად ვაცოცხლებ.

სიტყვაა მწყემსი და ამ სამწყესოს მწყემსადა, თქვენ, ეს „პასტორალი“ მიიღეთ მესადა. სიტყვაა ის კვესი, ბელზე რომ კვესავს და სიტყვაა თვით ღმერთი... საღ ის და მე სადა...

ღვთაებრივ სიშმაგის ღვთიური ნიშანი — მოაწყდეს ლექსი და წალეკოს ქვიშანი. დატოვოს, რაც კპოვოს მან ლექსის ღირსადა — რატომ და, რისთვის და, როგორ და, ვინ-სადა?... მოვიდა ეს დროც და დაგვიღდა ეს წუთიც, არ გახსნა პანდორას — სიავის ის ყუთი... გახსენი ეგ გული, ეგ ოქროს ყულაბა — ახსენი ავ-კარგი, შენ თბილისურადა... გახსენ და იხსენი დავიწყებისაგან, რაც კი დაგვრჩენია კარგი წლებისაგან. ჩხრიკე და ეძიე ეს თვალ-მარგალიტი, მიეცი, შენს შვილებს, შენი მაგალითი, რომ ღირდეს სათქმელად და ძეგლის სადგმელად — სახატედ, ხატად და ხატის წინ სანთელად.

...რამდენიც გენებოთ, გასახსენებელი, ბაჯაღლო ოქრონი, თავის წონა-ზომის, მტრობის მნგრეველი და ძმობის მშენებელი, ერი, ბერი, ყველა, მაგრამ, რა ვქნა, ზოგის... სახელი მახსოვს და სახე აღარ მახსოვს, ზოგი კი პირიქით — სახით, სხვა არაფრით, ზოგი ხსოვნის ნიშნით აბლაბუდას აქსოვს — ან სიტყვით, ან საქმით, ან წარაუ-შარაფით...

აი, თუნდაც ერთი სულ მარტივი შტრიხი (მე საჯაროდ ვიტყვი ამას მთელი რიხით). თვალებს დაეხუჭავ და იმ ბნელში ვაცეცებ, რომ არ დაიკარგოს სიკეთის ნამცეცები!

ომის დროს, გინდ შიშველ ვენერა მილოსელთან გაგეარა და გინდა თეთრი პურის ბუხანკით გაგეველო ქუჩაში. ბრილიანტს დამალავ მუჭაში, მაგრამ ღუემას ვერა. ეს ახსოვს ვერას. მარტო ვერას?.. მთელ თბილისს, ყველას.

არ იყვნენ ქალაქელები, ბუნებით ბრაზიანები, მაგრამ თვალებით შეგჭამდა და შეგხრავდა ხალხი. წინ — პირდაღებული ადამიანები, უკან — უკუღმართი ცხოვრების ჩარხი... ეს გამწარებული ხალხი, მშვიერი ბაღლების ტალღა, შავი მოთმინების თალხი და მაინც... იმედის აღლო!

ახლა ამბავი: ოთარ გოგიბერიძემ („ოსობტორგში“ შემუშაბდა) ერთი დიდი ბელტივით თეთრი პური მანუქა და თუმცა იტყვიან — თეთ-

რია — შავია, კბილი არ გავსინჯება ნაბობქარ-ნაჩუქარს... სულ ტყუილი ყოფილა ეს წილაღობილა, ოდესღაც შობილა, სიბრძნედაც ხმობილა, მაგრამ... მსგავსი პური, არ გამოცხობილა.

...კბილიც გავუსინჯე, პირიც გამისინჯა, ტყავი გავაძვრე და გემო გავუფცქვენი, რომ არ დარქმეოდა ლუკმას ერთი ინჯრაც, ავიღე და მარტო კანი შემოვუფცქვენი. სახლში რომ მივედი, ეზო ფეხზე დადგა, დედამ იკივლა და ცხადად შეიცხადა: საიდან, როგორო, შუა კარებში ჩადგა, ღამის მილიციას თვითონ განუცხადა. ახლა შეადარეთ; ზოგმა ლაწირაკმა, საკუთარ ეზოს რომ ტანკი მიაყენოს, არავენ იკითხავს — საიდან, როგორო, არავენ არ უჭერს ქამარს და საყელოს.

...ამკითხეს-დამკითხეს, მიმკითხეს-მომკითხეს — ღმერთი ააშენებს მკითხველს და გამკითხველს...

თვალეებში შეგვხედო — შევხედე, დედა დაიფიცო — დავიფიცე. ვის გავსო ასეთი თავხედი... ავხტ-დავხტი და გაეფიცე. არც ვჭაპე, არც ვსვი და სულ დავმუნჯდი, შანტაჟი მომიწყეს სამურაბით. სულმა წამძლია და ქე გავფუჭდი — საღ იყო კანონი — პაპურაპის!..

და ბოლოს, ირწმუნეს, როგორც იქნა, კაცების სიაში მეც ვწერივარ, რომ არ გადაეყრივარ ვიღაც ციგანს, დღეს ამ საკაცეთის მეც წვერი ვარ... მეცა მყავს ტოლი და მეგობარი, ამ გობში მეცა მაქვს ხელი და თუ ვპოვე ეს პური — „ქობალი“, არ ნიშნავს წავედი ხელიდან... ეს პური, პური არსობისა, არ მომიპარავს და მიპოვია, არ იყო მიზეზი თარსობისა — ლუკმის ძმურად ყოფით მიშოვნია.

მერე შეიცხადეს, ვით გავბედე ქუჩაში ამ პურით სიარული?.. თუმცა კი შევატყვე ჩვენს დედებს, შვილის დაკაცებით სიხარული. სიხარულიც და რაღაც გამოუცნობი სევდაც.

ერთხელ, თურმე, ომის დროს, უსინათლო თბილისში, გზაზე ერთი ქალი მიდიოდა. ვიდაცეებმა გააჩერეს და პალტოს გახდა დაუპირეს.

— არა გრცხვენიათ, ბიჭებო, თქვენხელა შვილი მყავსო, — უთქვია ქალს და პალტო გაუხდია.

— როგორ არა გგრცხვენიაო, — გადაუხედავთ ერთმანეთისათვის და ქალისათვის უკითხავთ, — თქვენს შვილს რა პქვიაო?

უპასუხნია.

ბიჭებს პალტო დაუბრუნებიათ და წასულან.

ქალი სახტად დარჩენილა — პალტოს წართმევაზე უფრო მისი დაბრუნება სწყენია — ჩემს შვილს ესენი საიდან იცნობენ, რა საქმე აქვთ და ხათრი რატომ დასდესო.

და შენც მკითხველო, ჩენი დედებივით საგონებელში რომ არ ჩაეარდე და არავის არაფერი შეეშალოს, მოგახსენებ. იმ დროს უბანში ყველა-ყველას იცნობდა და ყველამ-ყველას ფასი იცოდა. ის ბიჭი კი, ვისზეც აქ კონკრეტულადაა ლაპარაკი, ვილაცას „ქუჩის ბიჭებში“ რომ არ აერიოს, გეტყვით — პროფესორი დევი ჩხიძე — თხემით ტერფამდე ინტელიგენტი, ბროლივით გამჭვირვალე კაცი — საქართველოს პოლიტექნიკური უნივერსიტეტის პრორექტორი!

ჩვენმა ბიჭობამ ათას ჭირსა და ლხინში გამოიარა, ათას ჩიხში, ათას მიხვეულ-მოხვეულში, მაგრამ ჩიხში არ მოქცეულა და გზა არ გამორუდებია, ერთი, ჩენი ქუჩის კანონად ქცეული, ყველა მოქალაქის პირზე გამოკერებული სიტყვით — წინ იყურე და შენი გზა ნახეო!

ზოგი შვილს გოჭივით ზრდის და მერე უკვირს, ღორი რატომ გამოვიდაო. მარტო ჭამა-სმით რომ კაცი იზრდებოდეს, მაშინ ალბათ ჩენი ნასახიც არ იქნებოდა. სად იყო იმდენი სასმელ-საჭმელი ახლა რომაა, მაგრამ ვინ იტყვის, რომ ახლა უფრო იოლია კაცის გაზრდა, თუმცა შვილებს სიქაჩლემდე ვუსვამთ თაფზე ხელს, ზედმეტი სულის ბერვით საპნის ბუშტებივით ვბერავთ და მათთან ერთად გვისკდება გულები. ერთ კაეკასიელ კაცს უთქვამს: ვაი იმ სუფრას, სადაც პურ-მარილი ყელამდეა, მაგრამ სული მაინც მშვიერი რჩებაო. აღამიანის გაზრდას სულ სხვა სულის ბერვა უნდა. ვიეთნი ტყავიდან ძვრებიან, რომ სამარადისო სასუფეველი დაუმეკიდრონ ამ ქვეყნად ყველაფრით მაძღარ, მაგრამ სულით მშვიერ თავიანთ ნაშვირთ, იმდენი დაუტოვონ, რომ მისი შვილიშვილიშვილიშვილსაც ეყოს და სათადარიგოდ ერთის ნაცვლად ორგულებად ზრდიან: ორ-პირ ქარს არიდებენ და კაცს არა. სათბურში და სასუქით გაზრდილი მწვანილი არ ვარგა და კაცი ივარგებს!

სახლია პირველი სასამართლო, დედაა პირველი მსაჯული, მამაა პირველი მოსამართლე, პირველნი, ვინც რჯულზე გვარჯულებს.

აქ ეშმა ვერ გაიჭაჭანებს — ვერ გაატიანებს ქაჯანებს, დედების წყევლაც კი ლოცვაა, მამების სილაც კი კოცნაა. დაილოცოს და დაიკოცნოს.

...აი, ახლაც, მე, ამ ლოცვასავით წყევლის თავსხმაში ვარ და ვილუმუები... კიბეზე ჩავრბივარ, სკოლაში გავრბივარ, მიმაქვს ქუჩა და ვილუმუები.

...კუთხეში პატარა გოგონა ატუზულა...

— პრივეტ! — ეუბნები, ხელს ეუღებ კარტუზულად (თურმე მეღა ვაკლდი, ვაწყდები სხვა სურათს), — რად ტირი გოგონი? — ვკითხულობ კაცურად. ცრემლებით ევსება ჩამქრალი უბეები, მის ცრემლებს წააგავს წვიმის გუბეები.

— რა იყო, დაიყო, ვინ რა გაწყენინა?.. (თურმე, დღეს უღუკმაპუროდ დარჩენილა... ბიჭს წაურთმევია ტალონის პურიო, ჭია ახარა და დაწყვიტა გულიო).

— უთხარი დედაშენს.

— არა მყავსო, ძამაო...

— უთხარი მამაშენს.

— სადა მყავსო მამაო...

— და-ძმა გეყოლება, ძმობილი, დობილი.

— არა მყავს არც და-ძმა, მარტო ვარ, ობოლი..

ვინ იყო ის უპატრონო ლუკმა რომ წაართვა?... ნუთუ ისე შშიერი იყო, ის ცოდვის შვილი, სხვის შიმშილს და ცოდვას თავი ვერ გაართვა, გადაეცა მუცელს და მოგჭამა ჭირი.

— ვინ იყო ოხერი, ვისი ნაშიერი?.. ეერასდროს გაძლება სიმაძღრით შშიერი. ყველას ყველას, ყველას, თავს ვერ გაეცევი. საცა გაიქცევი — იქვე წაიქცევი. ასე უაქცევით, ასე თავშეცევით, როგორც მომექცევი, ისე მოგექცევი.

ასეთი ცოდვიანის ცხოვრება, არცა ჩირად არ ღირს, — ვთქვი ჩემთვის და ლუკმა გამეჩხირა. ავიღე, მოვუტეხე პური და წავედი... მას შემდეგ ბიჭებო, ბევრი დრო გავიდა. წყალმა ჩაიარა, ბევრი ფონს გავიდა. ცხოვრება კიბეაო—ამბობდნენ თავიდან, ერთი რომ ავიდა, მეორე ჩავიდა. ალლაჰმა უწყის, ვინ გადარჩა ნავიდან. რაც მოვა — არ მოვა — სულ შენი თავითა — თეთრი თეთრითა და შავი კი შავითა. ცხოვრობს ის, ვინც ცხოვრობს ძმობით და ზავითა... ჭრე-ლია ქვეყანა ცხოვრებასავითა.

მთებმა გულის ჯავრი — ნისლი აიყარა. წყალში ჩასაყრელი — წყალში ჩაიყარა. გზები ბავშვობაში უცბად გაიყარა და როგორც გაიყარა — ისე შეიყარა...

აბა, მაშინ რას ვიფიქრებდი, რომ მე ამ პატარა გოგოსთან შეხვედრა თურმე კიდევ მომიწევდა — როგორც ჟურნალისტსა და ერთ დროს გაზეთ „ახალგაზრდა კომუნისტის“ ჩიტკორესპონდენტს. ვის მოუვიდოდა თავში აზრად, რომ მე მივიდოდი თბილისის აბრეშუმის ფაბრიკაში, როგორც „ახკომის“ საკკორი და ვიკითხავდი ჩემი ერთერთი პირველი კორესპონდენტის გმირს, შრომის გმირსა და პირველ მშრომელს.

და ღმერთო, ჩემო... შემოიყვანდნენ ჩემ კბილა ამ ტანმორჩილ ქალს და ჩვენ უსიტყვოდ გავიხსენებდით, ძველი ვერიხ ვალს... ოღნავ გავილიმბდით, მაგრამ, გულით რომ გვდომოდა, გულით მაინც ვერ გავიცინებდით, რადგან ახლაც კი ძველ ტკივილებს ვერ ვიცინებდით. და, მე, დავწერდი ნარკვევს, სათაურით — „ცნობ-
დეთ მა გ და ბ უ რ ჯ ა ნ ა ძ ე ს:“ — მრავალდაზგოსან მქსოველსა და ცნობილ ნოვატორს!.. არც ისე მსუბუქი მრეწველობის სამი-
ნისტროს სისტემაში წარჩინებულ ქალს, მუშათა კლასის დიდი ოჯახის ბურჯსა და სინდისს...

მუშის ხელებზე მუშის ბედი არ იკითხება. ღვრილოვანი ხაზები გადაშლილია და ჩვენი ცნობილი ბაკქანდები-ქირომანტები, ფან-ტასტიკური ფანტაზიის ბოშა ქალებიც კი ვერ ბედავენ ამ ხელების ხელში აღებას, ვერ კითხულობენ, სიტყვა არ ყოფნით მათი ბედის გამოსაცნობად, რადგან ეს ბედი იწერება არა იღბალით — სისხლით და ოფლით. მე კი ვიცოდი, რომ მოვა ჩვენი დის — მოვა მაგდას დრო და მოვიდა კიდევ — პატარა ქალი აირჩიეს ქვეყნის პარლამენტში და იგი გახდა საბჭოთა კავშირის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი. მე, ვერელი კაცი სხვა ვერისუბნელებთან ერთად მივედი საარჩევნო უბანში და ხმა მივეცი მაგდანა ბურჯანაძეს, რათა მიეღო მას, მან-დატი ჩვენი რწმუნებისა, სხვა დიდებას მასთან რას ვაქნევ — რომ აკეთოს სახალხო საქმე. მჯერა, მაგდანამ იცის ავის, კარგის გარ-ჩევა. ის ჩვენი ჭირის, ჩვენი ღვინის მოზიარეა. ამიტომ მასზე ჩვენ ვაჩერებთ ქვეყნის არჩევანს...

...ქართული აბრეშუმში, როგორც ცნობილია, ცნობილია ოღითგანვე. ტრანსკონტინენტალური გზა ფაზისზე გადიოდა. იგი იწყებოდა სი-ანში, მერე კი, როგორც წესი, ყველა გზა რომში მიდისო და რო-მამდეც ჩადიოდა. ახლა უფრო შორსაც მიდის ქართული აბრეშუ-მი. დასვებიდან მოღელღავს ფარჩის ოკიანე. მაგდანას ლურჯებით, წითლებით, ყვითლებით, მთელი დედამიწა, პლანეტა მოვიარეთ. ოც მილიონამდე მეტრი ძვირფასი ქსოვილი მარტო ამ მაღლიან ხელი-დან გავიდა: კრეპდეშინი, კრეპჟორჟეტი, თავთა და დარაია... დიდე-ბის შვერვალზე ის თვითონ ავიდა... და არა არიადნეს ძაფით, სი-კეთისაკენ სწრაფვით გაიკვლია გზა. ობლის კვერი გვიან, მაგრამ კარგად გამოცხვა. ყველას თავისი გოლგოთა და ოლიმპი ელის, მე მოგახსენეთ ბედი ერთი ოლიმპიელის. თუმცა ღმერთები ქალს ოლიმპზე უშვებენ არც კი... ასეთ დღიაცებს მითომ ვარქვით ჩვენ დე-დაკაცნი. ახლაც მოღელღავს აბრეშუმის ეს დარაია, მისი მწვერვა-ლი სახელია — სხვაი რაია...

...მარტო ჩიყნა წლების მითოსით ვერ გავალთ, ვალად გვდევს ჩვენც შევქმნათ ტრადიციები. თუ ძველს არ შევმატეთ, ისე შორს ვერ წავალთ — ვეძიოთ და ეპოვოთ კვლევით და ძიებით. პოდა, ეძიებენ და პპოუებენ — ჩვენს ქართულ აბრეშუმს, ახლა სახელებიც ამკობენ ქართული. აბრეშუმივით უწყინარ, ციცქნა ქალს, აგრე ჩუმს, მიაგეს პატივი, არა წარმართული, დღეის შესაფერი. კოლექტივს აგრე სურს, დღეს მისი სახელი — ეს მრავლის მნახველი, ერქვას... და დაარქვებს თბილისურ აბრეშუმს, ქსოვილის შემქმნელი ჯადოქრის სახელი. ასე და ამრიგად, ამიერიდანა თბილისურ ერთ ქსოვილს ერქმევა „მ ა გ დ ა ნ ა“! ასე გაწედა ობოლი ქალის მერდინი დედამიწის თვალ-უწვდენ მერიდიანებს.

მიტომფახსენებ მორიდებით მე რიდინებს.

რა მაგის პასუხია და ახლა ერთსაც გეტყვით, როგორ სურს შეცვალოს ზოგ-ზოგს სიტყვა-სიტყვით!..

მოვიყვან ანდაზას, ახლა სიტყვა-სიტყვით, მერე სხვა ვარიანტს, აბა, თქვენ რას იტყვით...

ეშმაკსაც არ ძინავს და ფრთხილად იყავით. რა გვაქვს გასაყოფი რა ვერ გავიყავით... კაცმა ანდაზასაც უკვანტა ანაზღად, ხალხური სიბრძნეც კი მათ პირში გაბაზრდა.

ქართული ხალხური სიბრძნე ამბობს: „საქმემან შენმან გამოგაჩინოს შენ“ ჩართული მასხრული სიტყვა ლაყბობს: „საქმენი შენი გამოაჩინე შენ“. რასაცა გასცემ შენია, რასაცა არა, ხო შენია და შენიო... რა ექნათ. ვიციან თუ ვიტიროთ... ეს კორექტორული შეცდომა არ არის და ვერც აქამენიდთა და წინა თაობების ძველ ცოდვებს ვერ მოვაწერთ. ეს არის, ვერც ვხვდებით ისეთი ზარალი — ასეთი „წანდილით“ საწადელს ვერ მივაღწევთ. რა მოხდა, იტყვიან, ვიდაცამ იხუმრა: თუ ფული გაქვს, სიმართლე არ დაგეკარგებაო. ჩოჩორმაკი კი იცის, რა არის ეს ხურმა — ბუმერანგია და თავის აგდებაო. ენა უძელაო და ჩასძახებ — ამოგძახებს, ვის რაში სჭირდება საძრახი ჭარტალი?.. ზურგსუკან ქირქილს სჯობს, თუ პირში აჯახებ, მაშინ ხარ მართალი, თუ გინდა მართალი. ხალხური სიბრძნე, ეს კანონთა კანონია. ხალხია ბატონი და ხალხია პატრონი. მისი განაწილი, მე, ბოლო მგონია, უაპელაციო რამ, ჩემო ბატონო.

ერთი ჩამოსული კაცის საყვედურიც გამახსენდა და ნიმუშად მოვიტან.

— კიდევ იტყვიან, ქალაქელები კულტურული ხალხიაო. ტრამვაიში ჩემს ცოლს ადგილი არ დაუთმეს.

— მერე, რა ჰქენი?

— რა უნდა მექნა, ავდექი სკამიდან და დაეჯინე.

მიზანი ერთია — ყველამ უნდა ეცადოს იცხოვროს უსაყვედუროდ.

— ადე, ბიჭო, გაკეთდა ქვეყანა, რამდენი ხანია მაშალმა იყივლა.

— მაშლის ყივილზე რომ კაცი ივლის, იმ კაცის ჭკუაზე ვერ ვივლი მე. ასეთი, უკაცრავად პასუხია პასუხიც გამიგონია.

ნიაზას ერთი „ძალად მაცხოვრე“ ყმაწვილი აეკვიატა: ქალაქში ბიჭებს სახელიც აქვს და ზედმეტი სახელიც, მე რაღა დავაშავეო. შენზე ერთი სახელიც ზედმეტიაო, — უპასუხა.

სასამართლოში გაყრის საქმე ირჩეოდა. მოსამართლემ კიდევ ერთ-ხელ შეაგდო ნამუსზე კაცი.

— არ გრცხვენია, ამხანაგო, ოთხ შვილს დედას უტოვებ?

— გიორგი სააკაძემ შაჰ-აბასს დაუტოვა შვილი და რა მოხდა, ბატონო, მე რომ დედამისს დაუტოვო.

ერთ დროს დედის გინება საქართველოში უბედური შემთხვევა იყო და კიდევ უფრო უბედური შემთხვევით მთავრდებოდა, რადგან იგი ზნეობრივად (ოფიციალური კოდექსებისაგან განსხვავებით) სასჯელის უმაღლეს ზომასაც კი იმსახურებდა. მორალის თემას, ქალაქი, მარტო სასამართლოს ან დეთის ანაბარა არ ტოვებდა.

ჭყოიძემ სახლიდან გაქცეულ ერთ კაცს რესტორანში შენიშვნა მისცა, როცა იმან ოფიციალურ ნახევარი პორცია ხარჩო შეუკვეთა. ლუკმის ასე კურკაწონიობითა და მოზომიერ სასტიკად შეურაცხყოფილმა ბატონმა ვახტანგმა თანამეგობრებს უთხრა:

— მომჭერი თავი და ესაა, რაა ნახევარი პორცია, შე, კაცო, ბოლოს და ბოლოს, თუ ვერ მოერევი, მიიტოვებ და ის იქნება.

— არ მიყვარს მიტოვება.

— ბოშო, ოთხი წყება ცოლ-შვილი გყავს მიტოვებული და ნახევარი პორცია ხარჩოს მიტოვება გაგიჭირდება?...

მოკლედ, თბილისურ ავ-კარგს თავისი ავ-კარგიანი სიტყვა ჰყავდა ჩასაფრებული ყველგან და მის გემოზე ჭრიდა და კერავდა. სიტყვის ოსტატები და დიდოსტატები კი გიყვარდეს!

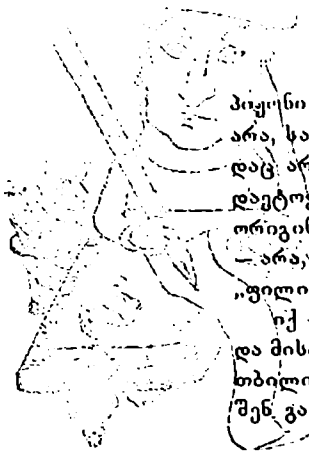
ჩვენს ნატუჭში ერთი ლებანიც ძევს, ჩვენი უბნის ძეთა ტყუ-
პისცალი,
სულ სხვა მურმანი და ლებანიძე — ჩვენი სულის, ხორცის
ანათალი.

„გახსოვს, მთვარე და ვერისუბანი...
და შოთას ძეგლი — ჩვენი უფალი...
შენ გჯერა ჩემი ჭაბუკ კაცობის,
მოკვდები ცხრაჯერ, ცხრაჯერ ავდგები.
ვარ კამათელი მთიდან ნასროლი,
და უსიკვდილოდ შაშუე დაეჯდები“...
მე მჯერა შენი კაცურკაცობის, ცხრაჯერ მოკვდი და ცხრაჯერ
აღექი,
სისხლის წვიმებში, სისხლის ღვარცოფში, შენ ცოტნესავით
ძელზე გაჯექი.
ბევრი იარე თუ ცოტა იარე, ბევრჯერ სიკვდილსაც დაუძმა-
კაცდი,
შენი იარით სხევების იარებს შეეზიარე... ხმალში დაკაცდი.
შენა ხარ ტყვია მტრისთვის ნასროლი და ათიანი — ერთი
გასროლით!

„დილის ბინდში ვერის ხიდზე მოგხვდით...
თოვდა, თოვდა... რა კარგია თოვა...
გაღამიდგა და ბოდის მოხდით,
გამაჩერა, სიგარეტი მთხოვა...“
ამ სტოპ-კადრში თბილისია მთელი,
ამ ერთ შტრიხსაც ვერ ჩაუვული ჩუმად,
ვერელები კვლავ ვერაზე გელით,
შენი ცეცხლი, მოგვიკიდე, მურმან!..

ამ ამბავს მარტო ერთი სიგარეტის ფერფლით ნუ აწონით. მეორე
სიგარეტის ამბავსაც მოგიყვებით და თვითონ მიხვდებით, რა ფასი
აქვს იმას, რაც ტრადიციად იქცევა და რასაც თბილისური ზნე
ჰქვია. ის, შედარებით ძველი ამბავია, ეს, შედარებით, ახალი:
ვერაზე კრიტიკოს ფ ი ლ ი პ ე ბ ე რ ი ძ ე ს და პოეტ მ ო რ ი ს ფ ო ც -
ხ ი შ ვ ი ლ ს, პაპიროსის ფული რომ არ ედოთ ჯიბეში, ვილაცა

პიუნი გადაყრიათ გსახე, ბიჭებისთვის სანატრელ „პრიმას“ კი არა, საბატონო „ფილიპ-მორისს“ რომ აფუილებდა ქუჩაში და აზრადაც არ მოსდიოდა სხვისთვისაც მოეწვევინებინა ან „სოროკი“ მაინც დაეტოვებინა. ფილიპეს ველარ მოუთმენია, უღეწია ყბაში და ერთობ ორიგინალურადაც გაუმართლებია თავი:

— არა, ბიჭო! აბა რა მექნა?.. ფილიპე მე ვარ, მორისი შენ და „ფილიპ-მორისს“ კი ეს დეგენერატი აბოლებსო.

იქ — ლექსი, აქ — სილა!... ასე რომ ყველაფერს თავის „ოგსილა“ და მისამართი ჰქონდა. ვახსენე და ბარემ აქვე ორიოდ თბილ სიტყვას თბილისში სიმღერებად მოდებულ მორის ფოცხიშვილსაც ვეტყვი: შენ გაგიმარჯოს, მორისო, კაცო საერთაშორისო!...

კარგი ლექსი არ ამოვა ცუდი კაცის პირიდან,
შენი ლექსი მალამოა — მოდის ძირის ძირიდან.

გულთან მიგაქვს მისატანი — გულით მოგაქვს სათქმელი,
შიში ნუ გაქვს იმ სატანის — ვერ ჩაგიქროს სანთელი,
გღუნეს, მაინც ვერ მოგღუნეს, ვერცხლზე გაცვლილ კოცნებით,
მეგულები და მიგულე შენზე ერთი მლოცველი.
გაგიმარჯოს!

ჩვენი ფანტაზია ახლა ფანტეაზეა,
სიყრმით მოგატარე მთელი ევრაზია.
თუ არც ჭურში ზიხარ და არც პანტაზეა,
მთელი ევრაზია, აგერ ევრაზეა...

და არა მარტო კუნძულ კვიპროსზე, სადაც გეოგრაფიული ატლასის მიხედვით ევროპა და აზია ხვდებიან ერთმანეთს. ჩემი თუ არ გჯერათ, ჰკითხეთ აგერ, სიყვარულის ქალღმერთ ქალბატონ აფროდიტას, რომელიც სწორედ იქ ამოვიდა ქაფიდან, რადგან მაშინ თბილისის ზღვის ჭაჭანება არ იყო, თუმცა მის აღგილზე კუკიისა და აელაბრის ტბები ტორტმანებდნენ, ევრაზეც სიყვარულის ნიაღვარი იდგა და შიგ ჩვენი წინაპარი ლიფსიტები ოქროს თევზებად ჭყუმპალაობდნენ. იქ, იმას ჰელესპონტი ჰქვიადა, აქ, ამას ვერეს „პონტს“ ვეძახდით.

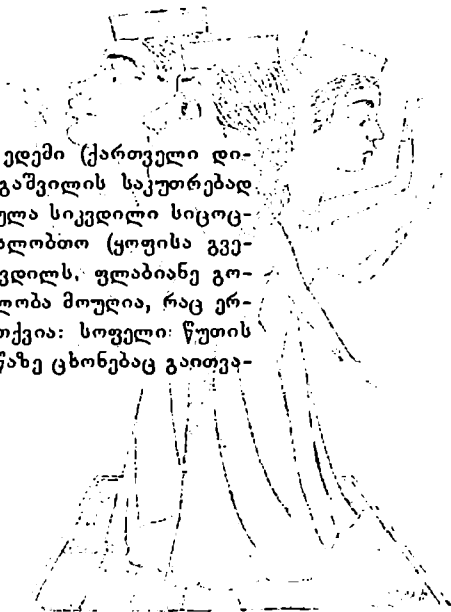
თუ ის მითია, ეს რითია მითზე ნაკლები?... მეთანხმებიან, ვგრძნობ, ვერელი ამხანაგები.

„...თბილისი ორსახოვანი იანუსია, რომელიც ერთი სახით აზიისაკენ არის მიმართული, მეორეთი — ევროპისაკენ“ (გაზ. „ზაკავ-კახსკი ვესტნიკი“, 1847 წ.)

მენჩიკი ვერელი არ იყო, მაგრამ სახელად იმასაც ვერა ერქვა. დღეს, დედოფლის ტახტზე, ვხედავთ მის ნაგრამს, მსოფლიო კი დღესაც ვერ გაერკვა — რა ხდება, როგორ ხდება, რომ ქალთა საჭადრაკო გვირგვინი, ვერიდან ვერა და ფეხს ვერ იცვლის?... მოდი და გაარკვეო ზოგიერთი პინგვინი, რაც ყველამ იცის და მან არ იცის. ვერის სამჭედლოა ჭადრაკის სასახლე, ნონებს და მაიებს რა დალევს? კვლავაც გამოჭედავს ჩემპიონებს ახლებს, ვინც ვერეს ცხრაწეროს წყალს დალევს. მსოფლიო გრიალით, ამ წრიალ-რიალით... მეტოქეს არ შველის შიში... ვერელი გოგლი ძის დგას მემორიალი... პატარა დედოფლის... ქიში! არ ვიცი, რომლისთვის, ერთ-ერთ დედოფლისთვის, ვიდაცას დაუსვამს კითხვა: ქართველმა ქალებმა დაიპყრეს მსოფლიო, ჭადრაკში, რაც ბევრჯერ ითქვა. რა ღმერთი უწყრებათ თქვენს კაცებს ჭადრაკში, რად აქვთ ჭანდრაკულად საქმე? პასუხი: (ანკი სხვამ, ვინ თქვას უკეთესად, თავი ვინ მოაბას სათქმელს?). დედოფალს-დედოფლის უთქვამსო არაკი — თუ ვინმემ იკითხოს სადმე... უთხარი, როგორც ჩანს, არ არის ჭადრაკი, მთლად მამაკაცური საქმე... რას იტყვი, საკადრისი „ნაზუქია“ — ჩემპიონური პასუხია!.. მსოფლიო კვლავ იწვევს, კვლავ იწვნივს ამ ძალებს, შავი ზღვისპირეთის ჩვენს ნორჩ ამორძალებს, ჭადრაკის დედოფლებს, ჩვენთვის კი მეფეებს, კაცების მაგიერად ვინც იხდის ჩვენს ვალებს.

რ ე ტ რ ო

კიროვის ბაღის ენდემი, ვერისუბნის ეს ედემი (ქართველი დიპლომატისა და დიდებაჭრის რაფიელ დანიბეგაშვილის საკუთრებად ხმობილი) სასაფლაოდ ქცეულა და გადაქცეულა სიკვდილი სიცოცხლით აქ უარყოფილი. პოპლა, ჩვენ ცოცხლობთო (ყოფისა გვემართოს)... და ისევ სიცოცხლემ აჯობა სიკვდილს. ფლაბიანე გოროდეცკის — საქართველოს ეგზარხოზს, წყალობა მოუღია, რაც ერთობ მიკვირს: საიქი-აქაოდ გაუმეტებია, უთქვია: სოფელი: წუთის ედემია. გაისეირნონო დიდი ძილის წინა (მიწაზე ცხოვრებაც გაითვალისწინა)...

მეორედ მოვიდა ეს მიწა, ბებერი. ამოაყვავილა სულები ჯეჯილად. ბაღნარად აქცია აქ საგოდებელი, სად სული სიცოცხლეს კბილებით ეჭირა.

ხუროთმოძღვარ ნელი ციციშვილის მადლიანმა ხელმა ამ სასაფლაოზე წაღკოტი აკეთა — პირველად აღმართეს ალპიური კლუბი, ჯომოლუნგმას პერობა დაიწყო აქედან..

ლადო მესხიშვილის ჭადრაკის სასახლე, ვერაზე სამეფო დედოფლებს ასახლებს. ვერავენ აიღო ეს ციხე-სიმაგრე, ვერავენ მიაგნო მის ოქროს გასაღებს. თვალს და გულს ახარებს სასახლის ეარაყი, ამ საჭადრაკეთის ეს იგავ-არაკი. ასეთ სასახლეში ქალი თუ ივარგებს, კაციც ეუღლება ამ ციხე-სიმაგრეს. და საქმე, რაშია — ამ ნატერის თვალშია, სიკეთის რგვაშია, სიკეთის მკაშია — ქალები ჩვენ გვერთან კაცების ხვაშიადს, ჩვენი დედოფლები ახლაც ძალაშია და ამის დასტური მსოფლიო ტაშია.

მესხ-მესხიშვილებმა აკეთეს სიკეთე, და სულ საარაკო და სულ იგავური, მათი ნახელავი ახლაც გულს გვიკეთებს, რაც ქმარიკაული, ის ცოლიკაური...

„უჟუნა წვიმა მოვიდა, დიდი მინდორი დანამა, ვინც ჩვენზე ცუდი რამე თქვას“, გული გაუშოს ლ ა ნ ა მ ა - ლ ო ლ ო ბ ე რ ი ძ ე ლ ა ნ ა - მ ა — ამ კაცისტვინა ქალამა, დიდი სინემა უპერია, ხატად, სანთლად და ალამად.

...რამდენიმე ინტერვიუ პირად საკითხებზე“ — რთული პასუხები ურთულეს კითხვებზე... გფარავდეს გელათი, იყალთო, გრემია. ალავერდს გადმოვალ უმაღლეს პრემიას!

მისტერ ბაკურიანი და მისის ვერა... ლადო ალექსი-მესხიშვილი — შენი მფობარი და ქმარი, თბილისის კონტურის, ძველ-ახალ მოდურის, ავტორი... უდროოდ ჩააგო ხმალი, მაგრამ... ვერაზია აგერ ვერაზეა და მისი სულიც აქ ტრიალებს, ხსოვნა-რჩენაზეა, სული — ლხენაზეა და დანატოვარით გრიალებს.

კინო-ფილმ „გიორგი სააკაძეს“ თბილისში რომ იღებდნენ, ჩვენუნელი გაიოზ შარაშიძე აარჩიეს პაატას როლისათვის. ჭკუით და სილამაზით ათასში გაარჩიეს, ბევრი არც უძებნიათ, არ უთქვამთ ორისათვის... მერე ჩვენი პაატას თავი მოჭრილი რომ ვნახეთ, ერთბაშად ჟერი-ჟური წაგვივიდა... კინოს შემდეგ ქუჩაში დავლანდეთ მისი სახე, გაგვეხარდა, თმები ყალვზე აგვივიდა. პაატობაც მიეუღოცეთ და „ბეწვზე გადარჩენაც“.. (თუმც ზოგჯერ სჯობია, პაატა იყო და მკვდარი იყო)... ასე, თვალ-ხელს შუა მსახიობის გაჩენა, ცის გახსნა — სამოთხის საოცნებო კარი იყო.

აგერ, დღემდე, ჩირგვში იჯდა, თემიკო ჩირგაძეც, რუბრიკით — „თბილისი არ ეძებს ტალანტებს“. „ცისფერ მთებს“, ტიანშანს, ამ ბიჭზე, ჯიგარზე, ის ოქროს წვიმები უთხოვარ ვალად დევს.

...განა ყველა შარაში ძევს — გ ა ი ო ზ შ ა რ ა შ ი ძ ე (ოჯახი უმახინჯოდ ვერ გაატანს)... ახლა ეუბრუნდები ისევ ჩემს სეხნიას, ისევ ჩვენს გაიოზს, ჩვენს პაატას.

იმ პატარაობაშივე კურთხევა მუზებიდან და თავის დაღწევა ამ ღონღუზებიდან — ღვთის პირიდან გაეარდნილ ეშმაკის ნატეხებიდან — ბიჭებიდან, ცხოვრების სხვა თავსატეხებიდან... არც ისე იოლია, კაცს რომ ერეწება, ჩემი ხნის კაცს, ალბათ, კი დაეჯერება. რის შიზოფრენია, რა შიზოფრენია, როცა „უშიზოდაც“ ბევრი გვიფრენია... ამდენ გიჟს ექიმი ხომ დასჭირდებაო და გულში ჰქონია სხვა შეჭიდებაო. აგრე შეუცვლია ბედი სხვა თეატრით — გამხდარა მთავარი, დიდი ფსიქიატრი, ქალაქის მთავარი ფსიქიატრიულის. რას ვერჩით, მიზანი ჰქონია ღვთიური — ადგეს და აქციოს ის საავადმყოფო... იმ საავადმყოფოდან ამ საკარგადმყოფოდ. უშველოს კაცს თუკი რამე საშველია, სხვა კლასის ბიჭია — ჩვენი კლასელია.

ეპ, ვინ და რა მოთვლის ჩვენს თავგადასავლებს, ასავალ-დასავლებს, მოსავალ-გასავლებს. ვინ რა გზას დაადგა, ვინ რა გზა ირჩია — ვის ნათლად რა ადგას, ვინ რა ხის გირჩია?... რით ავლო კვალი და მიაღმა ნაპირებს, დაგვწერა ჯვარი და ვინ-რითი გვაკვირებს.

„მთვარე ამოსვლას რომ დააპირებს, მაშინ გავიგებთ, ვინ რას აპირებს“...

№ 36

თვითონ მოტრიალდა აქეთკენ ქალამი —

მოზარდის ადმინისტრატორ რობერტას, სალამი!

(ჩვენი ახეული ყურების კოლექციონერს, მეორე ღორეან გრეის...)

ეს უბერებელი, მარადი ჭაბუკი აკეთებს უკანსვლის რეისს... მსოფლიოს იმ შვიდისაოცრების შემდეგ, ჰო, მერვედ ვიწამე, მე, ის!

რობერტა ტურაბოვს, სალამი-ქალამი, საოცრებაა დღეის. სცენაზე რობინ ჰუდს სხვები თამაშობდნენ, კარებში ის იყო ჰუდი,

ბილეთს არ ვიღებდით, თავზე ხელს ვიღებდით, ათასი ტყუი-
ლის გუდით...

ყელეებს ვილადრავდით, შეშვებას ვითხოვდით, გარეთ კი
დაძრწოდა ქარი,

იქ სითბო გველოდა, ბავშვობა გველოდა, თეატრი და მისი
ქნარი...

გულივით ძგერდა და ყურში ზრიალებდა, გვიხმობდა მესამე
ზარი,

მერე კი „გვეტავდით“ და იკეტებოდა ჩვენს ცხვირწინ სა-
მოთხის კარი.

ბავშვებო!.. გა-ჩუმ-დით... ნუ სჭამთ მხესუჭერიტას.

რომელია მანდა, სკამს რომ ლურსმით ხვრიტამს?..

ჩააქვე ეხლავე პაპიროსი, თორემ არ გაგივა ჩემთან კროსი.

განა არ გიცნობ, აფთიაქთან არა ცხოვრობ?..

მერე დაიწყებ, ერთხელაც მაპატიეო, სულ მათხოვრობ.

ხომ არა გგონია ზემელის იმ დამწვარ აფთიაქში გიჩივლო?..

ხომ იცი, ჩემთან არ გაგივა, იწილო-ბიწილო.

ჩემო გვრიტებო, არა სჯობია, დავსხდეთ გუგულებივით და

დავუკრათ ტაში?.. ან იქნებ, ზოგ-ზოგებს მოენატრათ სილაქი

ყბაში, ჰა?.. აბა, გოგონებო, დაუკარით ერთსულოვანი ტაში!..

აბა, ბიჭუნებო, დასცხეთ ორსულოვანი ტაში... კარგია, ძალა

ერთობაშია, მაგრამ დაიცათ, იქ, აი, იქ, მეორე სართულზე

საქმე რაშია?..

აბა, ადგეს და თქვას, ვინ ესროლა რომეოს დედას დასაჯდომ

ადგილში რაგატკა?.. ახი არ არის, ახლა ამოვიდეთ მანდ და

ის რაგატკა თავში ჩაგარტყა... მე შენი ხაზვის მასწავლებელი

როლი ვარ — არ გაინძრე ადგილიდანა, ემ საათში მოვდივარ!..

ჩვენმა თაობამ, ნატახტრის წყალმა და მოზარდ მაყურებელთა
თეატრმა თბილისში თითქმის ერთად ავიდგით ფეხი. 1928 წლის 11
ნოემბერს ოპერის თეატრში ნათხოვარ სცენაზე ფარდა აეხადა პირ-
ველ სასიხე სპექტაკლს „ფრიდ ბაუერს“, რაც თვით მოზარდ მაყურე-
ბელთა ახალი თეატრის პირველი პრემიერა იყო. მას შემდეგ თბილი-
სელი ბავშვების საკუთარ თეატრში საკუთარ სცენაზე ავიდნენ და
სამარადისოდ დარჩნენ: „რობინ ჰუდი“, „გიქორი“, „არსე-
ნა მარაბდელი“, „პავკა კორჩაგინი“, „რომეო და ჯუ-
ლიეტა“, „ბაშიაჩუკი“, „ნაცარქექი“, „კომბლე“,

„იკვიძე“, „სკაპენი“... იმათაც ჩვენს მოზარდ მაყურებელთა ზღაპრულ თეატრში აიდგეს ფეხი და მერე ჩვენში გადმოსახლდნენ, ახლა ჩვენში ცხოვრობენ, ჩვენი ცხოვრობენ და ჩვენ გვაცხოვრებენ თავისი ცხოვრებით — ჩვენში მარაბდებლობენ, ნაცარქექიობენ, სკაპენობენ — სიკვდილამდე ჩვენთან ერთად ყოფნას აპირებენ სიყრმით ჩვენთან შეზრდილი გმირები — ღონიერები, გონიერები, კეთილები, რომელთაც ასახიერებდნენ ჩვენი პირველი უსაყვარლესი მსახიობები: გოგუცა კუპრაშვილი, თამარ თვალაშვილი, ვახტანგ არეშიძე, გიორგი დარისპანაშვილი... და სხვანი და სხვანი, ისინი, ვინც იცოდა, რომ ბავშვებისათვის უნდა ითამაშო ისე, როგორც დიდებისათვის, მხოლოდ გაცილებით უკეთესად (სტანისლავსკი)-და თამაშობდნენ და ამ თამაშ-თამაშით დიდ საქმეს აკეთებდნენ. ნეტა იმ დროს, როცა ჩვენ მოზარდში ისე დაედოლიდით, როგორც საკუთარ სახლში, რომელიც საკუთარი ოჯახივით ენდობოდა თეატრს.

ამას წინათ ერთ ძმაკაცს ვუთხარი: რა მოხდება, წავიდეთ მოზარდში და გავიხსენოთ ბავშვობა ჩვენი. ხომ არ გაჟრიალებს, ბიჭო, ტანში, წავიდაო ბავშვობის დღენი. გიჟები ვეგონებით, ჩვენი ბები-გოგონებით, გაგვყიდის წლები და ჭაღარა, რადგან აქ „ბავშვები“ 16 წლის ზევით არ დაიშვებიან, აღარა. აქ, ახლა, კარებში დგას წუთი-კონტროლი, ყიყინებს — ყაყანებს ვასაკა. კარებს არ გვაკარებს, სპერის „ხოტორით“, დარაჯად დგას თვითონ ასაკი!

მოზარდებიდან მოზრდილებში რომ გადავედით, ერთხელ, ერთ ოჯახში წვეულებაზე, ერთი დანუტული ბუშტივით მოჭმულნი მოხუცი გამაცნეს, — არ გახსოვს, — ეს ჩვენი მოზარდ მაყურებელთა თეატრის ძველი მსახიობიაო. შევწუხდი, ვერაფრით ვერ გავიხსენე. საიდან გემახსოვრებით, ბიძია, სულ კურდღლებს ვთამაშობდი და სულ ჩირგვში ვიჯექიო.

მე მათ ყველას გმირებად ვთვლი და მოდი, უხმაუროდ ჩადენილ გმირობას, გაუმარჯოს!

მჯობნს რა დაღვესო, სწორედ აქ ვსვამ მჯობნის-მჯობნისას... ყველას თავისი აქვს საზომი წუთისოფლისა.

დამეთანხმებით, სხვა გემო აქვს ასეთ სიკეთეს, არა არს ზემო, მთავარია, ვინ რას გვიკეთებს.

ო, სიყრმევ ჩემო, გადუხდელი ქვეყნის ვალებო,

დღევანდელ დღეშო რაიცა ჰქმნას — თქვასო ხვალემო!

...სამძინადად მომწყოვრდა... გეპატიუებით ლაღიძის წყლებში — ჩე-
ნი იმ „ოქროს სიღუჭიკის“ უტკბილეს წლებში, იმ ნეტარ დღეში,
სიყმაწვილის რომ ახლდა ეშხი.

— რას დალევე, პიტნას?

— მე, პიტნა არ მეპიტნავენბა...

ახლა, გაცინოთ, ლაღიძესთან როგორ გავევით!

აქ, მახლობელი ერთი სახლიდან ბევრი ჟანჯარა და სიმღერა გა-
მოდიოდა...

მშიერ კუჭზე ვინ იმღერებდა?..

დადმართზე ორი დოყლო ბიჭი ჩამოდიოდა და სქელ ლოყებზე გამ-
ძლარ ღიმილს ძლივს იფერებდა.

ერთმა თქვა: — მე, დღეს, „ჟ ა“ ავიდეო, მეორემ თქვა: ავიდეო „ს ო-
ლ ი“... მე მათი ჩიქორთული გავიგე. „ჟ ა“ — „ს ო ლ ი“, რაა?..
„ჟ ა ს ო ლ ი“! იმდენი „პარუსკული“ კი ვიცოდი, „ჟასოლი“ რას
ნიშნავდა გამეგო, თანაც ლობიოზე ვგიჟდებოდი... გადავწევიტე,
სახლისთვის ამელო. კონსერვატორიას გასტრონომივით მივაკითხე:
დო-რე-მი-ჟა-სოლო,—ყვიროდნენ... სადაა „ჟასოლი“—თქო რომ ვი-
კითხე, მხრებს იჩეჩავდნენ და კვირობდნენ. ესო, ნოტებიანო, შე,
სულელო, — დამიწეეს ნოტებზე ლაპარაკი, — ეს გამა-რამააო, სასიმ-
ღერო... ჭკვაზე ხომ არ ხარო ჰაკარაკად?.. რა მექნა, კუდამოძუ-
ებული გამოვბრუნდი, გაჟასონებულებს კუდით ქვა ვასროლინე..
რა ვლანძღე, რას ვგავდი, ვინ იცის, „ჟა-სოლზე“ ახლაც კი. ას-
ლოკინებო.

რას იცინით, მთლად ტყემაღზეც არ ვიყავით, პირველდაწყე-
ბითს მუსიკალურ განათლებას ქუჩაში შევეყარეთ და გავეყავით
(კლასიკურს ვინც გაგვყარა — ანათებმა!). ომი იყო, ვის ეცალა ჩარი-
რამისათვის, სიმღერას ვეზიარე სოფელშიო. მერე და ვინ დაგვზრა-
ხავს ამისათვის — ესეც ჩვენი ჟ ა-ს ო ლ-ს ო ლ ჟ ე ჯ ი ო...

დაიჯერებო, გოგი ცაბაძეს — ვერაზე „ვერისუბნის მელოდიებით“
მოსულ ცალფეხა კაცს, 300 არაგველივით რომ დატოვა 300 სიმღერა
თბილისზე, 14 წლამდე როიალი თვალთ არ ენახა და პიანინოზე
თითი არ ჰქონდა დაკარებული. ვინ მიგვასუნიებდა ახლოს. არადა,
რა იქნებოდა თბილისი ამ სიმღერების გარეშე!

ვიცი, რომ ხელოვნება მსხვერპლს მოითხოვს, მაგრამ ასეთს?
იცით გოგი ცაბაძის კომპოზიტორობა რით დაიწყო?.. 14 წლის
ბიჭს „ეიროჩნზე“ ტრამვიმ ფეხი გადაჭრა. ქალაქის ტრანსპორტის
მესვეურებმა საავადმყოფოში მოინახულეს და ჰკითხეს, რით აგინაზ-
ღაუროთ ზარალიო — მან გაუბედავად თქვა: თუ შეიძლება, პიანინო

მიყიდეთო. მერე ადგა და ქალაქისაგან მიყენებული სიმწარე სიტყ-
ბოდ დაუბრუნა ქალაქს.

ასე დაიწყო გოგი ცაბაძის სამოთხე და ასე დამთავრდა: 1986
წლის 30 ნოემბერს კომპოზიტორ გიორგი ცაბაძეს შემოქმედებითი
საღამო ჰქონდა გორში. თურმე ამ საღამოს გათენება აღარ ეწერა.
ჯარისკაცებიც იშვიათად კვდებიან ასე. მან მოიხალა თავისი ვალი,
დატოვა რაც ებადა, მდაბლად დაუკრა თავი ხალხს და სოფოკლე-
სავით ტაშის გრიალში, ფარდასთან ერთად დაეშვა სცენაზე. დაეცა
ქართლის გულს, ქართულ მიწას, რომ თავისი სიკვდილითაც შენიე-
თებოდა მას და დაემშვენებინა იგი.

— ქულები მოიხადეთ, ბატონებო, უკანასკნელი ყარაჩოღელი ემ-
შვიდობება თბილისს, — თქვა მის უკვდავ თბილისურ პანგებთან
შესიტყვებულმა თბილისივით დაობლებულმა მორის ფოცხიშვილმა.

...ჩვენი ოპერა და კონსერვატორია თბილისის ქუჩები იყო — სა-
დაც გვემღერებოდა, იქ ვმღეროდით.

ჰოდა, გაუმარჯოს!..

ჩვენს ოპერასა და კონსერვატორიას — დიდება თბილისურ ეზო-
ებს, სადარბაზოებს. აბა, რეზონანსი მათ ჰქონიათ, იმ ძველ სახლებ-
სა და ჩიხ-ეზოებს. ყუყუნა წვიმების შრიალში, ჩვენ ჩვენ საბუღა-
რებს ვეძებდით და იმ სიმღერების გრიალში, მკვდრებსაც კი შე-
ვადვილებდით.

ზურაბ რცხილაძემ გამახსენა: ერთმა დედაბერმა როგორ გააფრინა...
თურმე არც აცივა, არც აცხელა, ბიჭები სადარბაზოდან დაიფრინა.
ყურები ნუ წაიდეთ, ბავშვებო, მოუსვით აქედან შაშვებო... ყუ-
რების წაღება რასაც ჰქვია, გაიგებს — ბუდე ხომ სხვაც აქვია. სადარ-
ბაზოების მეტი რა იყო, ახლა სხვა კარები გაიღო, იყო სიმღერა და
ზმა იყო, ახლა სხვა ყურები წაიღო. ყველა ჩვენი და და ძმა იყო,
ხარობდნენ, ნაწევი არავინ... სული ფიანდაზად გაიბო და გვედგა
ზედ გულზე კარავი.

ახლა იმ დედაბერს რა მოუვიდა?... მიხვდა, რომ კარგად არ გამოუ-
ვიდა, ჩვენს დანახვაზე ცრემლები წამოუვიდა... ძველი საყვალუ-
რი შემოატრიალა და ახალი გვითხრა: სადა ხარო, ბიჭებო, თქვენი
სიმღერა მომენტარაო (ასეთი სიმღერა და ასეთი მსმენელია ჩემი
ნატერაო).

რა სილადება, სიმართლეა და სინათლეა... ესეც თბილისის სიმაღ-
ლე და ხასიათია. გინახავთ სიმღერიო და ცეკვით შეწუხებული
ქალაქი?..

ჩვენ ყველას ჩვენი მუსიკის მასწავლებელი გვყავდა და თანაც ისეთი
ლხენით, სიმღერებით რომ შეგვიქცეოდა, კალამბურებად გაგვაბნე-

და, სიცილით გაგვხეტქავდა და „ასკოლკებად“ მოგვაბნევდა... ვერც კი მიხედობოდი, როდის რას სწავლობდი. მაგალითად, ვალოდია მეზურიშვილმა ასეთი გამოცდა მოგვიწყო — ერთი მოსმენით ვინ რამდენ მელოდიას გამოიტანდა მუსიკალური ფილმიდან. კაი სანაძლეოც დაიდო. ერთხელ კი გვკითხა: აბა, ვინ დამისახელებს ყველაზე მუსიკალურ გვარსო. გამოვიცანით და დავასახელეთ, თუ გინდათ თქვენც გეტყვით: ს ი-ღ ო-რ ე ნ-კ ო!..

...ერთი ასეთიც (სხვა კასეტის), რვაღზე მაგარი — უმაგალითოს, მე მოვიყვან ასეთ მაგალითს. ნათქვამი მახსოვს (სამწუხაროდ არ მახსოვს მთქმელი), სხვა ძაფით ნაქსოვს, სიდიდედ ვივლი, თუნდ 0 მთელი, იყოს იგი, არც მეთადი — იქნებ გსმენიათ... არ მსმენია, სხვა, მე ასეთი...

ძველი მუხრანის ხიდის ქვეშ, ახლა ახალგაზრდული კლუბი „ამირანი“ რომა მიჯაჭვული, ერთ მშვენიერ დღეს, მამების ბიჭობის მოსაგონებლად ჩვენმა შვილებმა - ბიჭებმა მიმიპატიჟეს, ჩემი წლები თავისაში გაურიეს, რაღაც საშუალო ასაკი გამოიყვანეს და გაჭაღრავებული კაცი განმაჭაღრავეს. ააშენოთ ღმერთმა, მათ ბევრი არაფერი მომატებიათ, მე კი, ბევრი დამაკლეს, გამიტოლეს, გამიტოლდნენ და ამ სიამოვნებას კინაღამ წამაკლეს — კითხვებით, კითხვებით, კითხვებით... რომლებიც პასუხებს მოითხოვდნენ. არადა, კითხვები... ნუ იკითხავთ და პასუხებს, მით უმეტეს. ერთობ ძნელი იყო ახალგაზრდულ კითხვებზე ბებრული პასუხის გაცემა. ისე, კარგად მახსოვს, ჩვენი ბიჭობის დროს ვინმე მენტორსა და დილექტანტს მისთვის სრულიად შეუფერებელი კითხვითაც რომ ჭრიდნენ თავს, მაგალითად, ერთხელ „ცოდნის“ ლექტორს ჰკითხეს: გთხოვთ, ინებოთ და არ გეითხრათ უარიო, გვიპასუხოთ, ომი იქნება თუ არაო?.. ალაღად გვიპასუხა — არ ვიციო. ახალგაზრდულ კლუბში მთლად ასე არ გავუმეტებიათ, ასე არ დავუფიქრებიათ, მაგრამ თვით განსაჯეთ, ბევრი არაფერი დამკლებია... ეს კითხვები, რა, ნაკლებია?..

— სად არიანო ჰომეროსები, შექსპირები, რუსთაველები?.. რად არ არიან და ახლებსაც რატომ არ შობენ?.. ეპიკურ მუზას რატომ ფლობენ მარტო ძველები?.. რა ვაწყენინეთ ბატონ პლატონს, ან კალიოპეს?.. ერთი იკითხავს — პასუხს ვერ სცემს, ზოგჯერ, ათასი. მაგრამ

ათასი თუ კითხულობს, რა ჰქნას იმ ერთმა?... აქ, ტვინი უნდა, ბაბაია, დანტეს, შოთასი... იციან მხოლოდ მათ და იცის ეს ერთმა ღმერთმა.

ერთიც კი არის, გარდავიდნენ კრილოვის დრონი. იგავებს ახლა, ზოგნი წერენ იგავ-ნაგავად-და თუმც, ახალი, ძველ ცხოვრებას ბევრად სჯობს, მგონი, დღეს სინამდვილემ ფიქრს გაუსწრო, სიტყვა აღგავა... უკაცრავად ვარ, მე, ქალბატონ დეზდემონასთან, ნუ გამიწყრება, მე, ბატონი ოტელო-მავრი. ახლა, მაშინდელ ცხვირსახოცზე წანატორავთან, სიცილით კვდება დღევანდელი დრაკონ-კენტავრი.

დღეს სხვა დრო არის და რო არის, ეს არის ფაქტი. დღეს სხვა მზე არის, სხვა ზნე არის, ზომა და ტაქტი. და იზომება ეს დრო არა ძველი საზომით — ერთხელ გაჭრით და ასჯერ ასის ასჯერ გაზომვით. და თუ გავზომავთ ამ საზომით ჩვენს წონა-ზომას, ყოველი წუთი წუთისოფლის უდრის ერთ რომანს!.. ყველა შეცდომის შვილები ვართ, იქნება ვცდები. დასაბუთებას შენც ეცადე, მეც შევეცდები.

...და იქ მოვეყვები მოსაყოლი ესე ამბავი — ჩვეულებრივი, უჩვეულოდ დაულამბავი... ასეთი რაღაც არ წააგავს თუმცა ანტიკურს, ამ უბრალო ფაქტს მე ვუწოდებ აქ, ფანტასტიკურს!

...ვიღაც ხანშიშესულ ქალს, ვიღაც ხანშიშესულელი ბიჭები ტელეფონით ურევდნენ... წლების განმავლობაში, დღე და ღამე.

ჩვეულებრივზე ჩვეულებრივი ამბავია, რომელიც სამწუხაროდ ხდებოდა და ხდება ხოლმე. ბევრი თქმულა და ბევრიც დაწერილა მსგავს უმსგავსობაზე, მაგრამ ეს თემა, ეს, ასე ვთქვათ „ტრაგედია უგმიროდ“, ეს უდრამო დრამა საგაზეთო ფელეტონის დონეზე მაღლა არასოდეს არ ასულა. ამისათვისაც კი ისე დაჩიავდა, მელნის ღირებულებაც დაკარგა და ახლაც არაფერს ვიტყვოდი, რომ ამ ჩვეულებრივ პროლოგს არაჩვეულებრივი ეპილოგი არ ჰქონდეს (არ ვიცი, საიდან მახსოვს ეს ამბავი. ხსოვნით კი მახსოვს და არც არასოდეს დამავიწყდება).

მოკლედ, ჯვარს აცევეს და აწამეს საწყალი ქალი, არც თხოვნამ გაჭრა, არც მუქარამ, არცა მუდარამ. ისევ და ისევ აქ ჯიუტად რეკავდა ზარი...

ეს დედაბერი აირჩიეს „ნავსაყუდარად“.

და მაინც, მაიც, ნუ ვინჩარებთ, ვიყოთ სულგრძელნი, სიტყვას ნუ ვაქნევთ, ნუ დავარქმევთ მას ბოროტებას. ადამიანი მანამ გქვია, სანამ გაძელი — ეშმა შეგინდეს, თუნდაც კუდით რომ გამოგებას. ამ უცნობ ბიჭებს არც ესმოდათ რას აკეთებდნენ, ქარს დაყვებოდნენ და საკბილოს რასმე ეძებდნენ.

და აი, ერთ დღეს, ტელეფონის შემზარი ზარი უეცრად შეწყდა. ეს დღე კი იყო 1941-ის 22 ივნისი!

ასე გაგრძელდა ზუსტად 1418 დღეს.

მოხუცი ქალი მაშინვე მიხვდა და თქვენც, ცხადია, მიხვდით რაც მოხდა. მაგრამ იმის მიხედვრა კი, რაც მერე უნდა მომხდარიყო, არც მას შეეძლო და არც სხვას — ის მარტოხელა მოხუცი ქალი, ფრონტზე წასული იმ ბიჭების ჭირისუფლად, ღვიძლ დედად იქცა. იმ ბიჭებისა, რომელთაც ადრე ხატს გადასცემდა, დღეს კი, იმავე ხატს ავედრებდა „ინეკიზიტორებს“. მათ ლოდინში დაიღია თითქმის სიცოცხლე. მათი დარდით საბოლოოდ მოტყუდა მოხუცი. სიკვდილის პირას მოუსწრო მას გამარჯვების დღემ, 1945-ის იმ 9 მაისმა. ტელეფონი კი დუმდა და დუმდა.

და აი, ერთ დღეს, ერთ მშვენიერ დღეს (სწორედ ასეთზე იტყვი მშვენიერს) ისევ გაისმა ზარის ხმა და ნაცნობი ხმები, ოღონდაც ბზარით, კაცური ბანით... ამბობებული, დაბობებული:

— როგორ გიკითხოთ, ქალბატონო?... — ქალს ელდა ეცა.

— მადლობთ, შვილებო, ცოცხლები ხართ? ...თქვენი ვარ მეცა.

როგორ გელოდით, მადლობა ღმერთს, მესმის თქვენი ხმა...

ღვთის გულისათვის, ხომ დამთავრდა ეს შუქშენილბვა.

რას მემალებით, ღმერთო ჩემო, რას ინილბებით,

მოდით და მნახეთ, თქვენ—შვილი, მე — დედა ვიქნები!

...ასე დამთავრდა ეს ამბავი, უფრო დაიწყო...

კარგი გახსოვდეს, ავი უნდა გადავიწყო, რომ თავი-ბოლო — კაცმა კაცი კაცობით იცნოს, ვინაშე არ შეცდეს და შეცდომით ეშმა არ იმბოს.

განა არა ღირს ერთ რომანად ეს ერთი ფაქტი, სხვა დრამად, რამად, ტრაგედიად, ანტიკურ აქტად?..

მწერალი უნდა ამას ამავე ფაქტით ნაღდი, დღევანდელობას ჩვენსას წერდეს ანტიკურადა.

ერგასი წელი — ასის შუა გამირბენია
 და არცა ძველი, არც ახალი არა მსმენია
 მსგავსი ამბავი, ულამბავი... ახლაც წკრიალებს
 ის ტელეფონი. აზრიალებთ სიონის ზარებს.
 ეს, აგერ როდის — ჩვენი დროის სამრეკლო არი,
 დღეს სხვაა ჩვენი დეკა, ჩვენი არსობის პური,
 კვლავ ყურში რეკავს და სულს ლეკავს ახლაც ის ზარი,
 ყური დაუგდეთ ან მიუგდეთ მას გულისყურით.

თუნდ „დედამიწა გადაეფაროს“, რომ ავს სიავე არ შევარჩინოთ,
 ადამიანში ადამიანი, რომ ვაჩინოთ და გადავარჩინოთ!
 და გთხოვთ, შევიღებო, დაიმახსოვროთ ერთი უბრალო ეს გაკ-
 ვეთილი,
 მერე თქვენს შვილებს გადუსახსოვროთ, რომ ბოროტებას
 სძლევედეს კეთილი.
 ამბის სიდიდეს, ეპიურობას, მის მასშტაბსა და ლექსის რა-
 დიუსს,
 საზღვარს. განსაზღვრავს პირის პირობა — სიტყვას აგლეჯდე
 ეპიკარდიუმს —
 გულის პერანგს და ტვინის ნაოჭებს, ცეცხლი გეკიდოს სულის
 სპირალზე,
 რადგან ჩვენი დრო უფრო მაოცებს, ძახილის ნიშანს ვსვამ
 მე ყირაზენი

№ 37

მე, აქ ოფიცოზო ხალხს არ ვასახელებ, მათზე უჩემოდაც ითქვა.
 ისე კი, ვინა თქვა ამ ქუჩის სივიწროვე, ან მისი სიმცირე
 ვინ თქვა?

„ამ ვიწრო ქუჩაზე, ვერ შემოეტევ კომუნიზმიო“, — მ უ ხ-
 რ ა ნ მ ა!...

მაგრამ ის კი არ თქვა, ეს რა ქუჩააო... ენაშემ და სიტყვა-
 უდრანმა.

ვისაც გულით უნდა, დამხედეს ამ ვიწროში, მე იმას ვუჩვენებ
 სეირს —

წავიყვან ძველ სახლთან, ვუჩვენებ ძველ კარებს,
 სულაც რომ არა ჰგავს დღეისს.
 ამ ვიწრო ქუჩიდან გავიდნენ შარაზე, მსოფლიოს შემყრელი
 ძეგბი —
 ბატონი რ ე ვ ა ზ ი! ბატონი თ ა მ ა ზ ი! — ძმები გ ა მ ყ რ ე-
 ლ ი ძ ე ე ბ ი!

რ ე ზ ო გ ა მ ყ რ ე ლ ი ძ ე: ლენინური და რაზმადის სახელობის პრე-
 მიების ლაურეატი; თბილისის უნივერსიტეტის მართვის თეორიის
 კათედრის ხელმძღვანელი; მოსკოვის სტეკლოვის სახელობის მათე-
 მათიკის ინსტიტუტის წამყვანი მეცნიერი; მთავარი რედაქტორი პე-
 რიოდული გამოცემებისა: „მათემატიკის თანამედროვე პრობლემები“,
 ამერიკულ-ინგლისური სერიალისა „თანამედროვე საბჭოთა მათე-
 მათიკა“ (გამომცემლობა „პლენუმპრესი“); გერმანული სერიალისა
 „საბჭოთა მათემატიკოსები“ (შპრინგერის გამომცემლობა); ჟურნა-
 ლისა „მათემატიკის რუსი კლასიკოსები“ (ამერიკული გამომცემლობა
 „გორდონ ბრიჯი“), საკავშირო ჟურნალ „მათემატიკისა“... მრავალ-
 ტომიანი „თანამედროვე მათემატიკის ენციკლოპედიის“ შემდგენე-
 ლი და მთავარი რედაქტორი... საბჭოთა — ამერიკელი — ფრანგი
 სტუდენტების თითქმის თანატოლი და მათი ლექტორი... საერთა-
 შორისო (დარჩეს ჩვენს შორისო) სიტყვა აღარ მყოფნის, მე ამ საო-
 რისოდ, ამ ორის სწორისად და მათ გასაზომად — ისინი თვით იქცნენ
 მეტრად და საზომად.

თ ა მ ა ზ გ ა მ ყ რ ე ლ ი ძ ე!..

უფროს-უმცროსობა ჩვენში წესი არის-უმცროს არ აკლია, თუმცა-
 ლა ხმა. ერთი ჭერისა და ერთი სახლი-კარის, იცნობდეთ, მეორეს —
 მის უმცროს მძას. ბრძენთა-ბრძენ ჭაბუკს და აღმოსავლეთმცოდნეს
 (თუმცაღა გაცნობა რად უნდა მას), თაობის თავსა და ერთი ათად ცოტ-
 ნეს — კაი მეცნიერსა და კაი ყმას... ლენინური პრემიის ლაურეატს,
 სსრ კავშირის აკადემიის აკადემიკოსს, აღმოსავლეთმცოდნეობის ინ-
 სტიტუტის დირექტორს; ევროპის ლინგვისტური ასოციაციის ვიცე-
 პრეზიდენტს; ამერიკის ლინგვისტური საზოგადოებისა და ევროპის
 ინდოგერმანული ასოციაციის საპატიო წევრს; რამდენიმე საერთაშო-
 რისო ჟურნალისა და პერიოდული გამოცემის. სარედაქციო კო-
 ლეგიის წევრს; ამერიკის შეერთებული შტატების ხელოვნების მეც-
 ნიერებათა აკადემიის საპატიო წევრს... დიდი ბრიტანეთის აკადე-
 მიის საპატიო წევრს, საქსონიის (გდრ), ავსტრიის მეცნიერებათა
 აკადემიის საპატიო წევრს...

ახლაც არ გვაპატიებ, მკითხველო, თუ რამე დაგვიშავებია ბავ-
შეობაში! ხომ ხედავთ, რამდენი „საპატიო“ მიზეზი გვაქვს...

ასეთი შვილების გაზრდა არაა იოლი საქმე და ასეთი შვილების
გამზრდელ კაცს კი უნდა კითხოს კაცმა ჭკუა. და ეკითხებიან კიდეც.
ამას წინათ გაზეთ „კომუნისტში“ დაიბეჭდა დიალოგი ამ ფირმა
„ორი ბიჭის“ მამასთან — საუნივერსიტეტო წიგნის გამოცემის უცვ-
ლელ თავკაცთან ბ-ნ ვ ა ლ ე რ ი ა ნ გ ა მ ყ რ ე ლ ი ძ ე ს თ ა ნ. და
მან თქვა: შვილების აღზრდაში მზა რეცეპტი არ არსებობს... თუმცა
მე და ჩემმა მეუღლემ პრინციპად გავიხადეთ გ ა ი ო ზ რ ე ქ ტ ო -
რ ი ს ღ ა რ ი გ ე ბ ა: „განამდიდრე შვილნი მეცნიერებითაო“!...

საუბედუროდ თუ ბუნებამაც არ უშველა, მარტო აღზრდა არ
შველის... საბედნიეროდ ამ ბიჭებს არც ეს ნიჭი დააკლო გამჩენმა.
მახსოვს, უფროსი ვაჟის მასწავლებელმა მითხრა: თქვენს შვილს
ცხენის მესხიერება აქვსო... არც უმცროსი გაუფუჭებია ბევრ ქებას.
მათ მაგივრად მე ვწითლდებოდი, რის გამოც ერთი ცნობილი ანდა-
ხა ასე გადავაკეთე: ის ურჩევნია მამასა — როცა შვილები სჯობს
მასა!

ცნობილი საბჭოთა მათემატიკოსის რეზო გამყრელიძის ლექციებს
ისმენენ ნიუ-იორკის, ვაშინგტონის, ლოს-ანჯელესის, პრინსტონის,
მიჩიგანის, მინესოტისა და სხვა სათაო უნივერსიტეტებში.

...ამერიკიდან პარიზში ჩასულმა რეზომ, რომელიც სორობონის უნი-
ვერსიტეტში იყო მიწვეული ლექციების წასაკითხად, ინგლისურად
მომზადებული ციკლი ორ დღეში ფრანგულად წაიკითხა და რა
შეედრება იმ სიამაყეს, რასაც ჩვენი თაობა განიცდის (რაც არა-
მარტო ერთ, არამედ ყველა ქართულ ოჯახს ეუოფა საჟურნალტელოდ),
როცა საუკუნის ტოლი — ქართველოლოგიის პატრიარქი ა კ ა კ ი შ ა -
ნ ი ძ ე ი ტ ყ ვ ის — ბარაქალა, ბიჭო, რ ე ზ ო გ ა მ ყ რ ე ლ ი ძ ე ნ ი კ ო
მ ა რ ი ს შემდეგ მეორე ქართველია, რომელიც ს ო რ ბ ო ნ ა შ ი
ლექციებს კითხულობსო.

ვერისუბნის სიხარულს საზღვარი არა აქვს. ეს ჩვენი უბნის სიმ-
დიდრეა და ალალი იყოს მასზე. ყველას კარგად უნდა ახსოვდეს,
რომ ურთულეს ინტეგრალებამდე არსებობს ელემენტარული მიმა-
ტების, გამოკლების, გამრავლებისა და ძმურად გაყოფის ტაბულა;
ადმოსავლეთ—დასავლეთ—ჩრდილოეთ — სამხრეთმცოდნეობამდე,
ადამიანი (ბავშვობაში) ადამიანთმცოდნეობის ანბანს — ეზოს, ქუჩის,
უბნის, ქალაქის — მთელი ქვეყნისა და მარაქის, ცხოვრების ყოველ

კუთხე-კუნჭულმცოდნეობას უნდა ეზიაროს, რომ კაცობაში ღმერთ-კაცობით გვეთანაზიაროს და ცაში აგვიყვანოს.

კ ა რ უ ს ე ლ ი

ახლა, იქ, ეზოსთან, ჩვენს ბატონ რეზოსთან, ჩემს ერთ „მათემატიკურ დიალოგზე“ მოგახსენებთ... ლამის გავთანაბრდი მაკაკებ-რეზოსთან, როს გავმამუნდი, ავეყვი რა ენებს.

კი, 2x2 რომ 4-ია, მეც ვიცი. „ოთხით“ შორს ვერ წახვალ მათემატიკაში... ჩემთვის — რა ალგებრა და რა ჯიუ-ჯიცუ... ჰო, მოვიკოჭლებდი ამ თემატიკაში.

რომელი ლაპლასი ვიყავი, რა მრჯიდა. ვინ მეკითხებოდა, რა მეკითხებოდა?... კიდევ რომ მცოდნოდა, ეშმაკი დამსჯიდა — ენის გაჩერება არ შეხერხებოდა.

...ასეა, ჩემო ძმაო, მოთმინებითა შენითაო — ტყუილად კი არ არის ნათქვამი. წადი, ტოლი ნახე და იმას ერიტმავე, ერთხელ შინ ვბრუნდებოდი ნასვამი... ეს, სალენინურპრემიო და სალაურეატო ბიჭი ისე ჩაფიქრებული იყო. აქ, რაღაცა, ვერაა მთლად კარგად საქმე. მეთქი, — მოგუხიზლდი, გულმა რეჩხი მიყო.

— ხომ მშვიდობაა, რეზო, ბატონო?..

— მადლობთო... — მივიკითხ-მოვიკითხეთ.

რა ჯანდაბა წამეკიდა, აღარ მოვეშვი და ისევ შევებრუნე კითხვა:

— მათემატიკაში ვერ დაგეხმარები, ისე კი ჩემ თავს განაცვალებ... ვერ იყო გუნებაზე, ღამე ნატეხ-გატეხილს ჰგავდა — ფორმულების გოლგოთაზე განაწვავლებს.

— რა გითხრა, როგორ გითხრა, პირდაპირ არ ვიცხო... მინუსი დავკარგეო, სხვაგვარად არ მეთქმის...

რა მექნა, შეეცხადე:

— ღმერთო, მომკალი, სად ვეძიოთ...

მაინც, ვისზე გაქვთ ეჭვი-მეთქი?...

დანა პირს არ უხსნიდა და უცბათ გადაიქცა, სიცილით ჩამაკვდა კაცი ხელში...

ო, ის დღე დაიქცა, არ იცი რაიცა, ნურც ცხვირს ჰყოფ შე, კაცო, სხვის საქმეში.

ფილობიბლონებს, ალბათ, პარადოქსად მოეჩვენებათ, მაგრამ მიუხედავად ყოვლისა მე მაინც ვიტყვი, რომ რაც მსოფლიოში დღეს წიგნია დაგროვილი, ცივილიზაციისათვის ის ჯერ კიდევ მხოლოდ დაწყებითი განათლებაა.

ყველაზე დიდი წიგნი თვით ცხოვრებაა და მასთან ზიარება — ცხოვნება!

ვდგავარ, ახლა, გაბაშვილის ქუჩის ყელში, ვიწრო კართან...
აქ ჩვენი ბავშვობა დაგვიკაცდა.

დავალ ახლა მხარგაშლილი და ვუგზავნი ზურგის ქართა,
ვინც სახელით ამ სახლსა და ამ კარს გაცდა!

...ამ ვიწრო კარიდან გაიხსნა ჩვენი ცა, გავედით ცხოვრების გზაზე,
სადაც სხვამ თავისი — იქა თქვას ჩვენიცა,
სწორება, ბიჭებო, ხაზზე!..

ორი ჭაბუკი აკადემიკოსი ერთ ციციქნა სახლიდან, აპა!..

ეს ორი — სხვაც სწორი, ვინ მოთვლის სუყველას,
სხვაც კარგად ეწევა ჭაპანს...

იქნება არ ჰყოფნის „ცარცის წრე“ ამ უბანს, სახელად ღიღება ორის —
ღეგების — ს ტ უ რ უ ე ბ ი ს დინასტიაცა ვთქვათ: ბ ო რ ი ს ი ს, კ ო -
ლ ი ა ს, რ ო ბ ი კ ა ს², ღ ე ე ი ს, მ ე ლ ო რ ი ს!

პროფესორი ნ ი კ ო ლ ო ზ ს ტ უ რ უ ა: პარტიის თბილისის საქა-
ლაქო კომიტეტის პირველი მდივანი (ცნობილი საზოგადო მოღვაწე),
შემდგომში საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ივანე ჯა-
ვახიშვილის სახელობის ისტორიის, არქეოლოგიისა და ეთნოგრა-
ფიის ინსტიტუტის დირექტორის მოადგილე გახლდათ. პირში ვინ
გაუბედავდა ქებას და ზურგსუკან სათქმელს კი ასე ვამბობდით და
ვამბობთ: ჩვენი კოლია სტურუა — ცხოვრების გრდემლზე უროა. ჭე-
დავს და ჭედავს სიკეთეს, მისთვის არაფერს იკეთებს... სხვისთვის
თესავს და სხვისთვის ხნავს და სხვისთვის იმკის რასაც თესს. კაცი
არის და ღმერთსა ჰგავს, რას ნახავ მასზე უკეთესს.

ერთხელ თურმე სახლში დილაუთენია დაადგა თავზე უცნობი კაცი
და ბატონი ნიკოლოზი იკითხა.

— თქვენ იცნობთ კოლია სტურუას. — ჰკითხა, თურმე კოლია სტუ-
რუამ.

— აპა, არა!..

— მობრძანდით, ბატონო, დაბრძანდით, ახლავე გეახლებათ კოლია
სტურუაო, — უთხრა კოლია სტურუამ, მერე ოთახში გავიდა, თავისი
უმცროსი ძმა რობერტი გააღვიძა და თავის სიცოცხლეში პირველად,
გადაწყვიტა, სიცრუეზე სიცრუითვე ეპასუხა, — ადექი რ ო ბ ე რ ტ...
შენ მაინც სულ იმას მიჩინებ, კაცმა რაც არ უნდა გთხოვოს, ყვე-
ლაფერი უნდა შეუსრულოო და აგერ შენ, აგერ ის კაცი და აგერ ჩე-

მი თანამდებობა...მიიღე, ესაუბრე და გადაწყვიტე როგორც კოლია სტურუამ. მე ხომ იცი, დღეს ბიუროს ვატარებ და გავრბივარ...

საღამოს, ბატონო კოლია, როგორც ყოველთვის შინ გვიან დაბრუნდა, დაღლილი და ფიქრიანი, მაგრამ ის „უცნობი ნაცნობი“ კაცი, ამ დილით დეპეშასავით რომ დაადგათ თავზე, მაშინვე გაახსენდა. რობერტი კი, რატომღაც ხმას არ იღებდა და აშკარად არიდებდა თავს იმ კაცის ხსენებას, თუმცა, სრულიად ლოგიკური იყო, გაეცნო პირველი მიღების შედეგები მისი პირდაპირი ადრესატისათვის, ვისი როლის შესრულებაც, პირველად და უკანასკნელად მოუწია ცხოვრებაში და აღარც არასოდეს უნატრია.

— რა ჰქენი, გაუკეთე იმ კაცს, რაც გთხოვა? — ჰკითხა კოლიამ.

— უარი ვსტიციე.

— არ გრცხვენია, ბიჭო, ერთხელ იყავი პარტიის თბილისის საქალაქო კომიტეტის პირველი მდივანი და ისიც ვერ გამოიყენე?.. — თავი დამანებე, თუ ძმა ხარ. ჩემ სიცოცხლეში პირველად ვუთხარი კაცს უარი. მაინც რამდენი თავხედია ამ ქვეყანაზე, ისეთ სკამს თხოულობს, რომელზეც დაჯდომის კი არაა, ჩამოჯდომის უფლებაც არა აქვს.

კოლიას გაეცინა და ერთი ამბავიც გაიხსენა: ასეთივე ახირებული კაცი, ავტორტრანსპორტის მინისტრ თეიმურაზ დავითაშვილთან მისულა და წუწუნი დაუწყო, მძიმე სამუშაო მაქვს და რამე უკეთესი თანამდებობა მომეციო. ბატონ თეიმურაზს უთქვამს: ჩემი ადგილი ხომ არ მოგწონს, იოლი არ გეგონოს 33 წელიწადი მინისტრის სავარძელში ჯდომამო. იმას უპასუხნია: დამაჯინეთ, ბატონო; და არც მე ჩამოვეარდები მაგ სკამიდანო.

ყველას გულს ვერ მოიგებ, ჩემო რობერტ, და იქნებ არც ღირს ყველას გულის მოგება... უთქვამს ნიკოლოზ სტურუას.

თავში ბაჯაღლო მზე ედგა, მკერდში ბაჯაღლო გულია, რაიცა გასცა — მისია, „რაც არა დაკარგულია“.

გული, რომელიც სხვისთვის ძგერს, ჩვენს ისტორიას დარაჯობს, გული, რომელიც ქართველ ერს ეგულება და ფარაჯობს, ფარ-მუზარადობს, ეხმლება და სულიწმინდად აკვნდება, მტერს რომ პირველი ეხლება — შეიკლავს ან შეაკვდება. და შეაკვდა კიდეც...

მისი თანდასწრებით მის სამარესთანაც ვერ გავბედე ამ ორიოდ თბილი სიტყვის თქმა, მაგრამ არც ამ სიტყვების უკან წაღება შე-

მიძლია და ამიტომ მის საფლავთან სათქმელს საფლავში ჩაეძახებ: ბატონო კოლია, მიწას, რომელსაც ახლა გულზე გაყრით, შეალიეთ მთელი თქვენი ცხოვრება. სამარის რეგლამენტი უმძიმესი და უმკაცრესია, რადგან აქ ამქვეყნიური ურთიერთობის წუთები დათვლილია და იქნებ ეს სამარისებური სიჩუმე უფრო მეტსაც ამბობს, ვიდრე ჩურჩულით სათქმელი ყოველი სიტყვა. რამხელა ფუფუნება გექონდა თქვენთან მეგობრობისა და როგორ დაგკარგეთ ასე თვალსა და ხელს შუა. თქვენ, თხემით ტერფამდე, სულით ხორცამდე ლამაზი კაცი ბრძანდებით. არასდროს არ შეგშინებიათ ადამიანებთან სიახლოვისა, როგორც ხდება ხოლმე, როცა სათოფეზე არ გიშვებენ, რომ თავიანთ სიმარტოვეში თავიანთი სიმარტოვე დამალონ. კოლია სტურუას ბედნიერება; სხვისი უბედურების მსახური იყო; მისი განცხრომა — სხვის ბედნიერებაზე ფიქრში გატეხილი ღამე; მისი დასვენება — შრომა!

ღმერთი არ გწამდათ, მაგრამ, მე მეჯერა, რომ მას სწამდით თქვენ, რადგან ასე მხოლოდ ანგელოზები კვდებიან — სამუშაო მაგიდასთან... როგორ დაგაცადათ განგებამ სამუშაო დღის დამთავრება და ახალ ნაშრომზე წერტილის დასმა.

არ არსებობს დაუმსახურებელ ქებაზე უფრო დიდი გინება, რომელსაც ზოგჯერ შემხვედრი მანქანის ტალახივით ვასხამთ ერთმანეთს და სიყალბის ლაფში ვსვრით. თქვენი შესაფერისი სიტყვის პოვნა მე ვერ შევძელი

მე, თქვენისთანა კაცი, იშვიათად შემხვედრია, თუმცა, მაქვს პატივი ბევრს ვიცნობდე.

ცოტა ხნის წინ, ჩვენი ერთი განმარტოების დროს ოთარ მამფორიას „ოთხი კაცი“ წაგიკითხეთ — კუბოში სათქმელი ლექსი: ქვეყნიდან არავის და არაფრის ვალი არ მიმეყება, იმ ოთხი კაცის გარდა, რომლებსაც ახლა ჩემი ცხედარი მხრებზე უსვენიათ და უკანასკნელ გზაზე მიმაცილებენო. ლექსის წერა რომ ვიცოდე, ეს ჩემი დაწერილი იქნებოდაო, — თქვით.

დიდი ვალი გქონიათ, ბატონო კოლია, რადგან დღეს ეს ოთხი კაცი მთელი საქართველოა, იქნებ მეტიც და თქვენი სახელი დღესაც გულისფიცარზე აწერია ყველას. თქვენს სიკვდილს სიკვდილი არ ჰქვია, თქვენ დაიღალეთ. ახლა კი ისვენებთ და თქვენი საფლავითაც ამშვენებთ ქართულ მიწას.

პროფესორი დ ე ვ ი ს ტ უ რ უ ა:

აქ,

აწონ-დაწონა

უნდა ყოველ სიტყვას და სიტყვაც არ მყოფნის მისი აწონისთვის. სათქმელი სიტყვამ თქვას, თუ სიტყვა საქმემ ქმნას — მაღლობთ, ბიჭობისთვის, მაღლობთ, კაცობისთვის!..

ვერის კაცობისთვის, ერისკაცობისთვის, სხვისთვის უცნობი და ჩვენთვის ნაცნობისთვის... ჩუმაღ ნაკეთები ბევრი სიკეთისთვის, ზრდილთა — ზრდილობისთვის, დარბაისლობისთვის...

არის ბრძენკაცი და კაცი უბოროტო —

მტერი ვუმარგლოთ და ყანა ვუმოროდოთ!...

რო ბ ე რ ტ ს ტ უ რ უ ა² (დიდი და პატარა),

აქ დიდს და პატარას გაარჩევ ძნელად: სახალხო მხატვარი — მამა, სახალხო არტისტი — შვილი... რატომ ვერ გაარჩევ, მიხედვები ხელად — არც მამაზე გვეთქმის, არც შვილზე ძვირი. ორივე სახელმწიფო პრემიის ლაურეატია და ტოლს არ უდებენ ერთმანეთს არაფერში, ფერი-ფერს, ორივე გულზე გვახატია, ორივე მხატვარი: ის — სხვა, ეს — სხვა ფერში.

იულიუს კეისარმა რუბიკონი გადალახა და მიეცითო კეისარს კეისარისა...

რამდენი „სტიქისის წყალი“, რამდენი გვადალახარა... რამდენი ავი თვალი გაისრისა!..

უთოფოდ გადალაბა ცხრა მთა და ცხრა წყარო, მსოფლიოს ანახა ღმერთების საწყაო... მუხლამდე მოგვწვდება ყველა რუბიკონი, ყელამდე რომ გვაგვდეს მსგავსი რობიკონი.

მ ე ლ ო რ ს ტ უ რ უ ა — გაზეთ „იზვესტიის“ კორესპონდენტი — კაცი თხემით ტერფამდე ინტელიგენტი, ნათლისმღებელი და ნათლის სვეტი. საერთაშორისო მიმოხილველი — იმის შესიტყვე — რაის მხილველი. მის სახელ-დიდებას ღმერთმა არ გაგვყაროს, მისი მერიდიანები კვეთავენ სამყაროს, რომ ამ პლანეტაზე, არც ისე ნეტარზე, სიკეთო აკეთოს, მშვიდობა ამყაროს. მან რუსთაველის კვალი მოძებნა ოქსფორდში, იერუსალიმის მანუსკრიპტების საიდუმლოს ეზიარა და როკფელერების, ხანტების „ექსპორტი“ გაშიგნა — გაშიფრა თავის გეზიანად. ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, ათი გზა ჰქონდა, მაინც აქვეა. მისმა თბილისმა ის აღიარა და საპატიო მოქალაქეა!

კ ა პ ი ტ ა ნ ი ბ ო რ ი ს ს ტ უ რ უ ა — დიდი სამამულო ომის ჯარისკაცი, ტანკისტი.

1941 წელი, 9 აგვისტო, წერილი მამას (საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარე გიორგი სტურუას): „დღემდე შენ, ჩემს გამო, სირცხვილი არ გიჭამია, მომავალშიც ასე იქნება... დამეხმარე, რომ ფრონტზე მოვხვდე. ჩემი წარსული შენ იცოი“.

1943 წელი, 1 ოქტომბერი, გაზეთი „კომუნისტი“, ჯარისკაც ვ. ჭიბოშვილის ლექსი სოფელ ნატალინოსთან ბრძოლის ველზე დაცემულ კაპიტან ბორის სტურუას: „ვინაც მებრძოლის ღიღებას ემყნო, ემშობლიუროს დუღუნი მტკვრისა!“

უუკვდავესი მზე საამქვეყნო, ვორონეჟის მცველ თბილისელ გმირსა“. ვორონეჟელი არ იყო, არც ჰგავდა, ვერაზე გავლილი გახლდათ. რუსეთის ტრამალებზე ის თბილისის იცავდა, აქ, მისი ოცნება ახდა! ამხანაგო კაპიტანო, თქვენ ერთი სიცოცხლე უკვდავებაზე გაცვალეთ, ჩვენც ერთი სიცოცხლე ვათავეთ ამ დღიდან, სიკვდილი მაინც არ გაცვალეთ.

უფლება არა გაქვს, ამხანაგო ბორის, თავი რომ მკვდრებში ჩათვალო. შენ უნდა დარჩე ისევ ჩვენს შორის, საბრძოლო მწუბრში რომ გაგთვალოთ. შენი ტანკის ღულა გაცივდა, სადა ხარ. შენ ისე აკლიხარ თბილისს... რამდენად აკლიხარ — იმდენად ნაღდი ხარ, ვინ მოგცა უფლება ძილის. ვიეთნი ამბობენ, თბილისი შორიდან გადამტანიაო ჭირის... შენ იცი, შვილოსა, რა უღირს ჩვენს დედას (სამასი ათას დედას) ერთი გაღიმება შეილის.

და ვეველა „ხარისხის ნიშნიანი“ — ძე, მათ შორის-შოთა ნიშნიანიძე, „ვეფხისტა და მოყმის“ ამ ახალ ბალადას აიტანს მთაში და ჩაიტანს ბარადა: „და თუმცა ცხოვრება უჩინრად გავიდა, შენსავეთ დავეცე, მზადა ვარ, კაპიტან!“

აქვე, ვერაზე ვახსენებ კაცებს, რომელთა ვალი მთელ თბილისს აწევს, მთელს რესპუბლიკას, თუმცა საქართველოს ვალიდან კაცი თავს არცროს აღწევს.

ჩვენი ჭერის, ჩვენი ცის ბჯენი და კონსოლი — ის, ჩვენს სიამაყეს, უსაზღვროს რაც იწვევს, სან-ფრანცისკოს ყოფილი გენერალური კონსული — ფაიზადი თბილისელი — ს ა შ ა ჩ ი კ ვ ა ი ძ ე!

აპა, ასპარეზი და აპა, მოედანი. აპა, შენ ბურთი და აპა, შენ ჩოგანი. მიდი, გადალაზე მტკვარი, მერე დონი, ტაშით დაანგრე, ინგლის-უიმბლდონი!.. მიდი, რა ბიჭი ხარ, გახდი ჩემპიონი, მოხიკე მედლები, ზუსტად შენი წონის. ადექი დაიპყარ ეს მთა და ეს ველი — აპა, შენ ყოფილხარ ა ლ ი კ მ ე ტ რ ე ე ლ ი! — დედაბუდიანად ეს ვერისხვეელი... თვალს უკრავს ვერა და თავს უკრავს ზემელი...

და ვ ი თ I და და ვ ი თ II ყ ი ფ ი ა ნ ე ბ ს (მამასა და შვილს) — №5 და №10 ფეხბურთელებს! ვერისუბნისა და მსოფლიო ვარსკვლავებს...მამას — თბილისის ჩემპიონის — სამედიცინო ინსტიტუტის ფეხბურთელთა გუნდის კაპიტანსა და შვილს — თბილისის „დინამო“-ს თავს (1981 წლის 5 მარტის დღიურიდან).

წუხელ სიზმარი არ უნახავთ საქართველოში, რადგანაც წუხელ არ ეძინა მთელ საქართველოს, სულ 90 წუთში, რაღაც სულ მოკლე დროში, ჩამოუქროლა ისტორიამ „ვესტ-ჰემის“ მდელოს... კრწანისის ელდა შემოიჭრა შამქორის მინდორს, რუხის დრუბელმა გააფრჟოლა ელვად ბასიანს, თითქოს ასპარეზს ახლა თითონ კოლხეთი იდო და არგონავტთა ოქროს ვერძი ოქროს თასია. თერთმეტი ცოტნე ტრიალებდა დიდგორის ველზე, თერთმეტი დემეტრე თავდადებულს გაჰქონდა ლელო, თერთმეტი თედორეს მობურთაღნი „აკრავდნენ ძელზე“, და ბრიტანეთის ლომი სვამდა მათ სადღეგრძელოს. ტემზის ნაპირებს შეეხეთქა მტკვრის მეცხრე ტალღა, აუტერ-რინგი დაემსგავსა რინგის ფიცარნაგს, ჩარ-ინგ-კროს-როდზე, პიკადილზე ყინული გალღვა, ჩვენი ბიჭების მზის და მიწის დასაფიცარად. წმინდა ბართლომეს კათედრალზე ლურჯი მონასტრის,

ადის სილურჯე და დღეს იმას გამოჰყავს წირვა,
სიტხე და სტრიტზე, ვესტ მინსტერზე დღეს სხვა ქარი ქრის
და ქარიშხალიც ვერ მოთოკავს ამ თავგანწირვას.

ძია სემს, ცერად, ასპარეზზე უჭირავს თვალი,
ბივერბრუკების ლონდონ-„სტარი“ თბილისის ინიშნავს,
ინგლისის ბანკებს ვესტ-ჰემისთვის დაედოთ ვალი,
სკოტლანდ იარდის ხელჯოხები — ძახილის ნიშნად!

დიუნინგ-სტარზე პრემიერი უყურებს ტელეს,
წარბი შეუკრავთ ლორდ-მინისტრებს უაიტ-ჰოლზე,
ტომ სოიერის ძმაცაცები, რებეკა ტეჩერს,
ბავშვობის ეშხით მიუძღვნიან გოლებზე გოლებს.

და ბაბილონის გოდლის ენით, 44-ჯერ,
გვიჩვენებს ღოჯებს, იუწყება, დამით ბი-ბი-სი,
როგორ შელენა ალბიონი „დინამომ“ ოთხჯერ...

ქართულ სოფელშიც ხმას დაარხევს ჩვენი ყვი-ბი-სი...
ჩვენი მანგლისი... და ინგლისი დარჩება სახტად —
ეს რა თამაშა გაუმართეს ჩვენმა ბიჭებმა,

ბრიტთა სატახტო, ევროპაში, დაგვრჩება ტახტად,
თბილისისათვის სხვა გვირგვინის მისანიჭებლად.

...„ერთ მშვენიერ დღეს“ — უწოდებენ ჩვენში მშვენიერს,
„მშვენიერ დამეს“ ჯერ არ თქმულა, ალბათ, იმისთვის,
სიტყვა სათავით უნდა მოსკდეს... აწ და ამიერ (1981 წლის
5 მარტიდან)

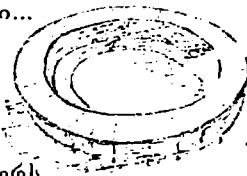
არის საბაბი ამ იშვიათ „ტოპონიმისთვის“.

თუმც სიზმარს ჰგავდა, ეს სიზმარი არ იყო მაინც,
ცხადი სულს ძრავდა, გლოცავთ თუნდაც ერთი რამისთვის,
რომ დაგვასწარიტ ჩვენი სისხლის მძიმე ორ ტაიმს —
მადლობთ, ბიჭებო, იმ ზღაპრული თეთრი დამისთვის.

...მერე 13 მაისი და ის „კარლ-ცაისი“,
საკუთარ თვალებს და სათვალეს აღარ უჯერებს.

ელბის ნაპირზე ერკინება აისს — დაისი
და ლურჯით თეთრზე ხელს მოაწერს სიგელ-გუჯარებს.

და მოთმინების ის ფიალა (გავტეხეთ თარსი)
სტოვებს ევროპას სხვა თასებთან შესადნობარად,
დათო მეორე, ალავერდი, შევავსოთ თასი,
დავით პირველის — სულიწმინდის შესადნობარად.

ქაქ

1981 წლის 25 მაისს, საკავშირო ცისფერ ეკრანზე ევროპის ქვეყნების თასების მფლობელთა თასის მფლობელ დავით ყიფიანს ინტერვიუერმა პკითხა: გსურთ თუ არა თქვენმა შვილებმაც ითამაშონ ფეხბურთი?

— სამწუხაროდ, ეს მშობლებზე არ არის დამოკიდებული. მამები კი ზოგჯერ უკეთესად თამაშობენ ფეხბურთის, ვიდრე შვილები...

იქნება ბევრი ვერც კი მიხვდა, შვილებს რად აღრი მამებს...ვერამ კი იცის ე მაგ პასუხის ყადრი.
დღეგრძელობა და მზეგრძელობა, ყოჩაღ, შენ, დათო!
კაცს თავმდაბლობა განადიდებს ერთი ათადო.
მამის სახელი თან დაყვება საკუთარ სახელს,
შვილების სახე, მყის ეცნობა მშობლების მნახველს,
მამა, ვიხილეთ, ახლა დედაც ვახსენოთ, ვნახოთ,
მერე კი შვილი, შვილთა შვილიც, იქ გამოვნახოთ!..
ვერისუბნელი გახლავთ დედაც, ჩვენი ციალა —
თავით ფეხამდე, სულით,
ხორციით, დედის რძიანად,
თვალის ექიმმა გაუსწორა ცხოვრებას თვალი,
ქართულის დედობით გაგვისწორა ქართველებს ვალი.
აბა, სხვა ჩვენი რაღა ვარგა? ... ხორცი თუ ძვალი —
გმირის გამზრდელიც გმირი არის, მით უფრო ქალი,
თან მარტო ქალი, ტვირთით მძიმე და ცალუდელა,
როცა ერთს, ორის მაგიერად გული უღელავს.
დედაც ის იყო, უმამობა არ აგრძნობინა,
პატარა დათოს დიდი დათო განაგრძობინა.
დელფოსს სწერია: კაცო, იცან შენი თავიო,
აჰა, სამყარო, ჰა, ბურთი და მოედანო.
ის, ასპარეზზე რაკი ერთხელ გაღმა გავიდა,
ჩვენი ფეხბურთის საქმეც მაშინ წაღმა წავიდა
და თვით ანდაზა ფიანდაზად ეგო დავითსა,
რაც მოუვიდა მისი ფეხით, მისი თავითა.
და ასე იქცა ერთის შვილი, შვილად ერისა,
კაცი თვით ჭედავს ბედს, თუმც მჯერა ბედისწერისაც.
რამდენი სისხლი ჩააქციო, ოფლი დაღვარო,

მთელს ჩვენს პლანეტას, მთელ დუნიას რომ შეაყვარო
თავი და ისე გამოხვიდე დიდ თამაშიდან,
რომ არ დაკარგო კაცობა და ჭკუა ტაშიდან.
და იაქეზე არ გაგორდე ორი შაშიდან,
არ წაფორხილდე — ჩამოვარდე შენი რაშიდან...
სახელი შენი სახელობდეს, გვასახელებდეს,
კვლავ გამარჯვებას გვაწყურებდეს და გვახელებდეს.
კვლავაც მსოფლიო ასპარეზის დარჩე რაინდად...
აღიარება: — ზიარება, მეტი რა გინდათ!...

1982 წელს, ესპანეთში მსოფლიო ჩემპიონატის დაწყებამდე, და-
თოს დედა ქალბატონი ციალა შურღია ავიაკომპანია „იბერიამ“
სტუმრად ჩაიყვანა ჩვენს უძველესძველეს ნათესავეებში — პირინეის
ბასკებთან...

არ გვინდა მაღალფარდოვანი ფრაზები,
არც რუქას არაკი, ამ ფაქტს შელამაზება არ სჭირდება, თუმცა ეს
იყო ერთი ჩვეულებრივი ტურისტული მოგზაურობა, მაგრამ... არა-
ჩვეულებრივი ფინალით! მაღაგაში კოლხმა ქალმა ინება იმ ასპა-
რეზის ნახვა, სადაც მის შვილს ხვალ-ზეგ უნდა ეასპარეზა. სტადიო-
ნი მსოფლიო ჩემპიონატისათვის ემზადებოდა. ახლა აქ არავისთვის
ეცალათ და ტურისტებს, მიუხედავად მასპინძლების ესპანურ-კა-
ტალონურ-იბერულ-ბასკური ზრდილობისა, კატეგორიული უარი მო-
ახსენეს. და აი, მაშინ, ერთხელ კიდევ გამოჩნდა ვერელი ბიჭე-
ბის ვერელობა და მათ სიტყვა „ვერა“ უარყოფიდან თანხმობის ნიშ-
ნად აქციეს. ბიჭებმა ოლიმპიური სიმშვიდით მოისმინეს ესპანელე-
ბის შვიდ ბეჭედდასმული უარი და მაღაგის სტადიონის ყრუდ გა-
მოკეტილ ალაყაფის კარებს ოლიმპიური გასაღები მოარგეს!

შვიდი! თუ არა, გახსოვთ, ესვა ბეჭედი ექვსი
ოლიმპიადას — სამბრძანებლოს მბრძანებელ ზევსის.
ქალის დასწრებას ასპარეზზე კრძალავდა წესი,
მაგრამ ვის ახსოვს, ვით დაირღვა იქ წესი ესე?..
— როს ათენელებს კარს მიაღვა მანდილოსანი —
მადლით მოსილი შვილის დედა — მით სხივოსანი...
განა ზღაპარი, არც ქატო აქ, არც ფქვილი იქა,
ღმერთო მიშველე, რა ჰქვიოდა?.. ჰო, ფერენიკა!
— ოლიმპიელებს ქალებისთვის არა გვაქვს საშვი!

— როგორ, უდედოდ ვინ გაზარდა, მითხარით, ბავშვი?... ოლიმპიელის მე, ვარ დედა, და ვარ სამი ძმის... ოლიმპიელის შვილი ვარ და მაღლი მიმიძღვის!...

თქვა ფერენიკამ და გავარდა ეს, როგორც მეხი, ჰოდა, იმ დღიდან ქალმაც შედგა ოლიმპზე ფეხი.

პირველი ქალი იყო იგი, იქ, ელიდაში, მეორე ქალი ქართველია ამ ელიტაში, ვის წინაშეა მალაგაში განიხვნა კარი, ოლიმპიელთა მარაქაში სხვა დედაც არი...

მატალორები ვალში იყვნენ დათოს დედასთან, იმ ტკივილისთვის, მსოფლიო რომ თვალთ ხედავდა, რადგან ფეხბურთში თუ ხიბლი და სინატიფა, მაშინ ვალში ვართ პატივს ვცემდეთ დავით ყიფიანს, იმ სიკეთისთვის, მათ მინდორზე რაც მან დათესა, ესპანელები აღმერთებენ დღემდე დათოსა.

და რომ გაიგეს, ყიფიანის დედა არისო, მაშინ გენახათ თქვენ გაღება ორივე კარისო, ცისფერ მიხაკებს გზად უბნევდნენ და ქედს იხრიდნენ, დედის წინაშე დედაშვილურ დიდ ხარკს იხდიდნენ. დედა კი იღბა მისი შვილის ასპარეზის წინ, იღბა და ჩუმად ლოცულობდა

დედასთან შვილის გადახდილი ვალთ ახალ ვალში ჩავარდნილი დედების შესადეებლად და ბაზალეთის ტბის ძირას ახალი ოქროს აკვნების დასარწყვად.

ვინ იცის, იქნებ ამ ლოცვამაც გაჭრა, რომ 1988 წელს 274 მილიონ კაცში ვერისუბანი, მსოფლიოს ერთ მეექვსედზე, საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი გახდა უბნების საფეხბურთო ჩემპიონატში!

დრო, მარტო, თბილისის დროით არ იზომება, არის ვარსკვლავმიერი ეფემერული დრო.

დრო, ზონა-ზომებად, არეულ ზოდებად — მშვიდობა-ომებად, სიცილ და გოდებად, თეთრ და შავ ლოდებად, მიდებად-მოდებად... იყო-ვა ყოფად და სხვა საწუთროდ — ანუ დღე-ღამედ და სიკეთე-სიბრძნედ, ქალბატონ მთვარით და ბატონი მზით... ეს დრო და ეს

ხანი, სულ თესე, სულ ხანი, გეცვითოს მზითა და გველოს მზის გზით. და სხვა გზით კი არა, ამ მზის გზით იარა შენმა წინაპარმა და მამა-მზემ. ის სულის ხვიარა დატოვა ზიარად მისმა მზემ ჩვენი მზის შუბისტარზე!

„კაცი-კაციტაო, ღობე-სარიტაო“ — შესახსენებელი არის სარიოშაო, არა მოგვერდითა და არა სარმითო, ამითო, ჩვენ ჩვენი ლევენდა სამითო გვჩენოდეს, გვშვენოდეს, ვინ იზამს ჩვენოდენს, დღესა და ღამესა ვასწორებთ ჩვენ ოდეს,

გახსოვდეს, რაფსოდეს, არც ოდეს, დრო-ხანი. გაღირსებს... თუ მამის საფლავი მოხანი.

ჩვენი გაზაფხულის ახარე იაო, ხსონას არ შეეხოს საფლავის ტიაო, წარსულსაც მოხედე, დღესაც რაია,

წასულა კოლხეთი, წასულა აია...

არკვიე კვალი და ნაკვალი იმ გზისი,

იწაშე ამ ცისა, იწაშე იმ ცისი. გესმოდეს ამ მთისა, გესმოდეს იმ მთისი, გჯეროდეს ამ ძმისა, გჯეროდეს იმ ძმისი...

აი, უმთავრესი თქმაი მსურს მე რისი — შენი მოსაძებნი არს ოქროს საწმისი. შენი დასარწვეი არს ოქროს აკვანი (ბაზალეთს ტბის ძირას ქარი რომ არწევდა), შენი დასაძლვეი არს ყველა ზაკვანი, რასაც წინაპარიც შენი ვერ აღწევდა... ვინ აღარ აღსდგა და ვინ აღარ აღზევდა — ზოგი ჩაესვენა და ზოგი ამზევდა, ვინ აღარ გვძარცვა და გაგვძარცვა ვინ აღარ?.. აჩვენე, აჩვენე, აჩვენე ვინა ხარ!.. რომ ყველას მის-მისი არგო და ნავტიკად აქციო „არგოც“ და ის „არგო-ნავტიკაც“!... გახსოვდეს, სისხლი ხარ ბრძენი აიეტის. ახსენი მი-თებმა რატომ გაიმეტეს!..

ვიეთნის სიგრძე და ვიეთნის სიგანე, წამის და საათის ისრებსა ჰგვანან... ეს სიგრძე-სიგანე სხვაფრივ ვაშიგანე, რადგან დრო-სიგრცეში სხვა მხრივა ჩანან. წამის — მაღალია, საათის — მდაბალი, წამისა გარბის და საათის ტაატებს. ეს სიგრძე-სიგანე გავზომო აბა, რით? ის წამებს უჩვენებს, ეს — კიდევ საათებს!

...დროსა და სიგრცეში ვარ თავისუფალი, იმ კოლხი მედეას ვარ ჭირისუფალი და ახლა იმ გენის საძვალე ამ ქვევრებს ჩავძახი: იაზონს ვადევნებ მადევრებს!..

და რაიც ღვიძლმა ძმამ — აფსირტემ ვერა ჰქმნა, რახან ზეციერმა აფსილად ჩვენა გვქმნა — თალად და კამარად სასახლ-ეკლესიის, ჩვენ ჩვენი ვიტვირთოთ ტვირთი იმ მესიის!.. მაშ, სხვამ ვინ დაიხსნას ქაჯთაგან ნესტანი და უხესთაესი ოცნება ზესთანი უნდა აღასრულოს!...

ვერობიდე. „მ ე დ ე ა“. II სტასიმი. კორალი: „...დევ, ნურასოდეს ნუ მოვწყდებით სამშობლოს“.

ახალი აღთქუმაი: „4. რაითა იყოს ქველის საქმე შენი ფარულად, და მამაი შენი, რომელი პხედავს დაფარულთა, მოგაგოს შენ ცხადად.

მათე 5.6“

ქველმოქმედება ჩვენს მოქმედებას როდის და რატომ ჰქვია?... ზოგიერთების შემოქმედებას ვცნობთ ჩვენ ადრე თუ გვიან. ნათელ კაცს კვალიც ნათელი რჩება, უხმოდ უკეთებს ღადარს... საღ ნაპერწყალი — იქ ალიც ჩნდება, ფარულს მიევაოთ ცხადად.

ნუ იტყვი: ბალი ათი შაური, ვინ გკითხავს ქვეყნის ამბავს?... ვინ გარდანქეშნობს აურ-ზაურით, ვინ თეთრით შავზე ლაშავს; ვინა ხარობს და ვინა კი ხარობს: მეცა ვხნავდიო, ყვირის; „ვინა მღვდელსა და ვინ მღვდლის ცოლს ჰყვარობს“ — ბღღვირად გვადინა ბღღვირი... ვინა კი — ნაკი წელიწადივით თვეს ემატება დღითა, დამეს ასწორებს სიზმარ-ცხადივით ალალი ოფლის ღვრითა.

და ვერის კარი როგორ მოვკეტო, ვით არ ვახსენო რეზო... თ ა ბ უ კ ა - შ ე ი ლ ი, ჩვენი მოკეთე, კაცი კეთილი ეგზომ.

იგი დიდხანს ეძებდა საკუთარ თავს და ბოლოს იპოვნა. იყო ნაღდი, არის ნაღდი, ყველგან ინაღდა, არსად იბონა. მას არ უძებნია დიდი ჩინ-მღვდლები და ეპოლეტები, ჯერ კიდევ ბავშვმა თარგმნა სონეტები, შექსპირის და სიბრძნეს მან ალღო აუღო... მერე კი ადგა, სცენები დადგა და ერის სატიკივარს გული გაუღო.

სამშობლოსათვის თითქმის არაფერი გაგიკეთებია თუ ყველაფერი არ გიკეთებიაო, — უთქვია რობესპიერს. ასე სწამს ეს ჭეშმარიტ ქართველს, ნებისმიერს. რეზო კი ჭეშმარიტი ქართველია, რადგან უჭირისუფლა საქართველოს ისტორიას და კერძოდ მის ჭირისუფალს — მიხეილ თამარაშვილს. მან ლხინის იერი მისცა ჭირის სუფრას — გვიან გაშლილს, სასოწაშლილს, გრძნობააშლილს — ჩამოასვენა და მშობლიურ მიწას მიაბარა სამშობლოდან შორს გადახვეწილი შვილი, მკვდარს მოურჩინა ცოცხლის ტკივილი... ეს დღე ჰგავდა მეორედ მოსვლის დღეს, როცა კი არ ჩაესვენა — ამოვსვენა მზე!

1911 წლის 2 ენკენისთვის სანტა-მარინელაში მიქელ თამარაშვილმა საკუთარი სიცოცხლის ფასად სხვისი სიცოცხლე გადაარჩინა — ზღვას მისცა თავი და უშველა კაცს, რომელიც შეეღას ითხოვდა... ჰოდა, ის დროც სხვას რას იტყოდა!.. საქართველომ

მაშინვე სცადა დატირება ღირსეულ შვილის — ჩამოსვენება და გულში ჩაკრა.

მაგრამ იმედი იმედად დარჩა და ისიც ჩაქრა.

„ჩვენი ეროვნული თავმოყვარეობა არ მოისვენებს ვიდრე სამშობლო მიწა არ ჩაიკრავს გულში თავისი საუკეთესო შვილის გააციბულ გვამს“ — მიმართავდა ქართველ საზოგადოებრიობას კომიტეტი, რომელიც სპეციალურად ამ მიზნით შეიქმნა...

მხოლოდ 67 წლის შემდეგ ეს წრე შეიკრა — რაც მამამ ვერ ჰქმნა, შვილმა შექმნა და აღასრულა — უზენაესი ეს ბრძანება და საღვთო ბულა!

მან უპატრონა ჩვენი საუნჯის პატრონს — საქართველოს მეჭურჭლეთუხუცეს ექვთიმე თაყაიშვილს (გეტყვი შენ, რა კაი შვილს), რომელმაც დაფლეთილი სულის ანძით ნოეს კიდობანივით მსოფლიო წარდენას გადაარჩინა ქართული განძი და რამდენ ავთვალს ააცილა... ვაგლახ, მისი ცხედარი უკანასკნელ გზაზე მხოლოდ 48 კაცმა გააცილა... არა არაჲ, აჲ კაცზე, კაცებზეა აქ ლაპარაკი... „ნათელში იყავ საქართველოს მეჭურჭლეთუხუცესო!“

მისმა „არგონავტებმა“, თვალმა პატიოსანმა ანუ კინოობიექტორმა ბიჭებმა ხმელთაშუა ზღვაში, იტალიის ნაპირებთან ჩაუშვეს ღუზა. რა ქარმა მოიყვანათ აქ, რა იალქანმა? — აქეთ უხმობდათ მუზა!

იქ ეზიარნენ და გვაზიარეს მშობლიურ საწყისს — იქ მიაკვლიეს ფოლიანტებს, ჩვენს ოქროს საწმისს.

მერე რეზო თაბუკაშვილი ჩავიდა ტექსელზე — ჯვარცმულ კუნძულზე და ძეგლი დაუდგა ჯვარცმულ ძმებს. ის, როგორც შვილი, ეამბორა დედის სპეტაკ თმებს — ტექსელელი ქართველების პოლანდიელი დედის კორნელია ბოონის ჭაღარას. მან ქალაქ პაავაში მუხლი მოიყარა დიდი დედის წინაშე და ყველა დროის თბილისის საპატიო მოქალაქის დიპლომი გადასცა... რომელი ერთი! ის ბოროტებას უდგას კრიჭაში — ფუტკარივით მიაქვს თაფლი ქართულ ფიჭაში.

უნდა ვარჩიოთ მტერ-მოყვარე და ვიცოდეთ, ვისი რა გემართებს, ვის ეუნთებთ სანთელს?

რეზოა ღვიძლი ცეცხლოვანი ჩვენი ერისა, ჩვენი კერიის, ჩვენი კერის, ვერის ზიარი... თბილისის მუშა, ვინც აშუშა ბევრი იარა — ცოტა კი არა, ცხრა მთას იქეთ გადაიარა. თვით ეზიარა უკვდავებას, ჩვენც გვაზიარა... ეს ვაღიაროთ, წინ ვიყუროთ და წინ ვიაროთ. რომ ისტორია არა მელნით — სისხლითა ვწეროთ, რა — რის ტოლია? — მოკვდი, მტერო, იხარე, ჭერო!

თაბუკაშვილის ფენომენი ამოხსნას ელის, თავის რადიუს — შიფრი — კოდით, გრძელდით — განედით... გაშიფრულია, თარგმნილია მისივე ხელით, შექსპირის ნომერ 30, ერთი სონეტით:

„...და მეც ნაღველი გარდასული ისევ მანაღვლებს,
ძველი დარღებით დაკოდელი რამ დამამშვიდოს?
სულის ჭრილობებს, მოშუშებულს, ისევ ვანახლებ,
საფლავს წასულნი კვლავ გამიხდნენ საპანაშვიდო“.

ასეთი კაცის სახელს კაცი ქარს არ გაატანს, მამათა პატრონს, ახლა შეიღმა მას უპაატა, ამოხსნა მისი საიდუმლო და მთელი ჯიგრიტ, ჩვენმა პაატა ნაცვლიშვილმა დაწერა წიგნი — როგორ მოძებნა თაბუკაშვილმა „ქართველები იტალიაში“, „...პოლანდიაში“; როგორ აალაპარაკა „მთაწი მადალნი“ და აღმოაბრწყინა „ალპიური ვარსკვლავი“; როგორ გაიყო „ორავულის ბედი“; როგორ ცოტნესავით გაჯდა ძელზე ჯვარცმულ ძმებთან ერთად „ჯვარცმულ კუნძულზე“; როგორ შემოჰკრა „დენბურგის ზარებს“; როგორ მოიხარა ქედი ტიციან ტაბიძისა და გალაკტიონის მუზის — საუკუნის ქალბატონების მელიტა ჩოლოყაშვილისა და მერი შერვაშიძის წინაშე; როგორ მივიდა „ნიდერლანდებიდან“ — „ფრანგულ დღიურებამდე“ და ახლაც როგორ მიდის უყამო ჟამით გაძარცვული საქართველოს „ნაძარცვის კვალდაკვალ“ სინას მთაზე, ესპანეთსა, ფრანგეთსა თუ ამერიკაში — ჩვენი ეკლესია-მონასტრებიდან მტრისა თუ „მოყვრის“ ხელით გატანილი ტიხრული მინანქრის, სიონის საკურთხეველის გადასაფარებლის, ოქრო-ვერცხლისა და ხელნაწერი საუნჯის საპატრონოდ; როგორ მიაცილებს წმინდანებს „წმინდა გზით მთაწმინდისაკენ“; დაბოლოს, როგორ სიყვარულით უძგერს გული სანთელივით მოციმციმე არითმიით, მაგრამ რა მშვიდად გრძნობს თავს მის მკერდზე შოთა რუსთაველის პრემიის ლაურეატის ოქროს მედალი.

„— ბატონო რეზო, თუ შეიძლება, აქეთ მზეში დადექით!“ — სთხოვა ფოტორეპორტიორმა რეზო თაბუკაშვილს...

— დგომა მუდამ ჩრდილში ჯობია...

ამის მიუხედავად რეზო თაბუკაშვილი ჩვენ მაინც მზეში დავაყენეთ“. მაგრამ რამდენ ხანს იდგა ჩრდილში!

თუმცა ასეთი კაცს მზეც ვერ ჭრის თვალს და ასეთი ჩრდილიც შესანახია...

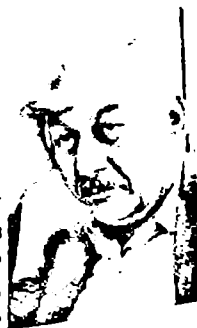
ყველა ქართველის ის იხდის ვალს და გასაღებრთები ეს ის სახეა, ვისაც ნათელი აღგას თავისი, ვინაც გმირია ჩვენი დროისა, ვისაც ყველანი თვალში ჩაისვამს და ხელს არავინ არ ამოისვამს.

არც აქ თავდება შუეჭაბუკის ეს ოდისეა. მას მხარში უდგას ჯაფარიძის ქალი მედეა! კვიცი გვარზე ხტის ვერისუბნის უბელო რაშად — კოკას ისა სდის, რაც შიგა ღვას — რეზოს ძე ლაშა!

ასე ავკინძე ესე მითი ვერის მითებთან... დიდი ბოდში სოფოკლე და ევრიპიდესთან, თუ რამე ისე ვერ ვთქვი, ისე ვერ გამოვხატე — ყველას თავისი აქვს სანთელი, ხატი სახატე.

№ 38

სხვათა რეგალიებს მე აქ არ ჩამოვთვლი, სანთლად ვქნი ფრესკებთან ყველას!.. ყველას იქ დავანთებ, ყველას იქ ჩამოვთვლი, სადაც შეილხ სჭირდება შეველა. ეს არის, მზესავით გულის ნამსხვრევები და ვერის მოზაიკა — ხსოვნის პირამიდის უძირო ხვევები, ქატო — აქ, ფქვილი — იქა! ესაა, დღესაა გუშინდლის ზღაპარი, წლებმა როგორ გაირბინეს?! გვარზე მტკომ ულაყებს აშლიათ ჭაფარი თუ ჩვენი ოქროყანა ბიბინებს!..

მ უ ხ რ ა ნ ი: „...არ იოცნებო, არა მგონია, მტკვარზე... ვერაზე და რუსთაველზე... ახლა თბილისში გამარონია და მერე მომკლა აღარ დაეძებ“.

რუსთაველზე გავლა, მართლაც, ერთ სიცოცხლედ ღირდა. დღესთან ღამის განშორება, მახლას, მართლაც ჭირდა.

მოვდიოდით სიმღერებით და მოგვქონდა ქუჩა —

ასე ლურჯად ღამდებოდა, თენდებოდა ლურჯად.

დღეს რა, ვითომ უკეთესი რამე პირი უჩანს?

და სიმუნჯის ეს „საუნჯე“ ჩაეთვალოს უნჯად?..

ერთი გავლა და გამოვლა მთელი დღის ტვირთს ხსნიდა —

გზა გვიფრთხობდა ეშმაკებს და მზე გვლოცავდა ციდან,

მთვარე სახლში გვაცილებდა, ზურგის ქარი ქროდა

და სიკეთე ყოველ ქვაზე — „შებრკოლების“ ლოდად;

წვიმა სირბილს გვასწავლიდა სველი შოლტი-სახრით,

მიგერეკავდა შინისაკენ...

ვის ახსოვდა სახლი,
 როცა გარეთ თოვდა, ყრიდა და ბარდნიდა თეთრად —
 ჩვენ თბილისთან რა გაგვეყრიდა — ღღე და ღამე ერთად!
 ის პროსპექტი ახლაც არის, თქვენ სადა ხართ, ხალხნო —
 მოხუცო და ახალგაზრდავ, მოზარდო და ბაღლო?..
 ოთახებში შეიკეტეთ, გარეთ დაძრწის ქარი,
 თბილისელმა ნუთუ თბილისს მოუხურე კარი?
 გასაღების ჭუჭრუტანა სათვალთვალო პუნქტად...
 ჩვენს თვალსა და ჩვენ ხელს შუა იკარგება მუქთად —
 ჩვენი მოდგმის ოქრო ხანა, ოქროყანა ჭკნება,
 შეეყარა მრავალ სნებას, რაც მივეუშვით ნებას.
 ყოვლის ნება — ფუფუნება — სხვისი ცქერით ძღომა —
 ნება-ნება, ვნება-ვნება, ზეზეულად კვდომა...
 უხსენებლის ხსენება და უნახავის ნახვა —
 უნახავმა რა ნახა და გლახა დარჩა გლახად.
 რა წამალი არ იხმარა გასართობად ხორცის —
 დასათრობად არ იკმარა ანაშა და მორფიც...
 და ჭინჭებში გადაცვალა სული — ეშმაკს მისცა,
 დედინაცვალს ანაცვალა ეს მიწა და ის ცა.
 მაღლობა ღმერთს, რომ ეს სიტყვა ბევრზე ჯერ არ ითქმის,
 მაგრამ ისიც უნდა ითქვას, არც ცოტაზე, თითქმის.
 თბილისს მსგავსი ჯერ არ ახსოვს, ნურც ენახოს მსგავსი —
 წყალწაღებულს ნუ მომასწროს, ვერ იჭერდეს ხავსი.

საქართველოს დედაქალაქში 40 ენაზე ლაპარაკობენ, მაგრამ მა-
 ინც ერთი პირი აქვთ... ყოველ შემთხვევაში, ჰქონდათ. სწორედ ამ
 ერთმა პირმა და მილიონმა ხელმა უნდა უპატრონოს ამ მზეთუნახავს.

არაფერი დარდი აღარ მაწუხებს,
 დავეხსენი ამ ცხოვრების მარწუხებს.
 „უდარდელის“ მარიფათი გაჩვენე —
 რისთვის დავრჩი? — ისევ დარდი მაჩერებს.
 უდარდელი დარდიმანდიც მინახავს —
 დროს ფლანგავს და ფულს მიწაში ინახავს,
 ვისი შუბლის ძარღვიც გაწყვეტილია —
 ასეთ კაცებს სიცოცხლეში ტირიან... და არც მე დავეძებ.

აქ მკვდარ-ცოცხლებზე კი არაა ლაპარაკი, ლაპარაკია ცოცხალ-
მკვდრებზე, რომელთა სახელები კუბოს ფიცარზე კი არა, გულის
ფიცარზე გვაწერია და ვერც ცოცხალსა და ვერც მკვდარს ვერ შე-
ველევით.

...მამის ლანდს დაეძებდა დანიის პრინცი,

ჩვენც გვყავს საძებარი ლანდები:

ს ი მ ო ნ ჯ ა ნ ა შ ი ა, ი ა კ ო ბ ნ ი კ ო ლ ა ძ ე, დ ა ვ ი თ კ ა -
კ ა ბ ა ძ ე, შ ა ლ ვ ა ნ უ ც უ ბ ი ძ ე, მ ო ს ე გ ო გ ი ბ ე რ ი -
ძ ე, ე გ ნ ა ტ ე ფ ი ფ ი ა...

თბილისის ნამდვილი გრანდები!

ჩვენი ფილოსოფოსი და კაცი-მალაძო, ჩვენი არეოპაგელი და
ჩვენი დასტაქარი... რამდენი ეფორი და რამდენი მამაშე,
რამდენი ღმერთ-კაცი და რამდენი ჯადოქარი:

ეგნატე ფიფია — ერის სიმწიფეა, დავით კაკაბაძე — შერის
ხელმწიფეა, იტყვის ისტორია — ახალი სოკრატე, ახალი პლა-
ტონი და დიდი პიფია. რამდენი სიცოცხლე გადარჩა ამ ხე-
ლებით, როგორი იცოდნენ სიცოცხლე გახელებით. რამდენის,
რამდენის, წავიდნენ მნახველები, ქუჩებს დაუტოვეს თავისი
სახელები...

მთელი ამ სტროფების დისტროფია,

ჭრილობისა არის, დღესაც ღია,

სიტყვა ვერ მოვთოკე გასაზომად,

კაცნი თავად იქცნენ კაც-საზომად და ძნელია მათი ზომის
სტრიქონის მოჭრა,

აწონილი სიტყვით მათი დაწონა.

ძველი თბილისივით ძველი ბენავე ბ ე ჩ ა რ ა „ლექსის ამოდების
დროს მარცვლებს კრიალოსანზე ითვლიდა“, მე კი სიკეთის მარცვ-
ლებს ვეძებ და სიტყვაც ნებაზე მყავს მიშვებული — ხან პროზად,
ხან პოეზიად. ხან მომყვება, ხან მიეყვები, ისე, როგორც ერთხელ
ს ი მ ო ნ ჩ ი კ ო ვ ა ნ ს უ თ ქ ვ ა მ ს: „მე სულ სხვა რამე მინდოდა მეთქვა,
მაგრამ სხვას ამბობს წყეული რითმა“.

სულგრძელად განმიკითხე, მკითხველო!

ახლა სულს მოვითქვამ, მედიუმივით კიდეც ერთ სულს გამოვიწვევ
სულეთიდან და ასოების სასოებით გამოვკვეთავ სახეს, რომელიც
მიწის შესაჭმელად არ მემეტება (აკი არც მიიღო მიწამ და კიდეც ერ-
თი ცოდვა აკიდა ოკეანეს).

არის გაგება, როცა ქება მკრეხელობაა. აქ უნდა ადგე და უბრალოდ მუხლი იყარო. პოდა, მეც ასე მოვიქცევი, მოვიყრი მუხლსა, რომ თავდადების თავდებობით სულმა იხაროს!

როგორც მამადავითი უბნევია სამკერდე ნიშანივით გულზე მთაწმინდას, მთაწმინდა-თბილისს, ისე დავაბნევე ვერის უბანს ამ კაცეტალონს, ბიბლიური იოსების თბილელ სეხნიას, ვერაზე მდგარი ქალის ფიზიოლოგიისა და პათოლოგიის ინსტიტუტის ყოფილი დირექტორის, დიდი მეცნიერისა და ნაღდი თბილისელის ბატონ იოსებ უორდანიას სახე-ეშპლემას, რადგან მან მოგვცა მაგალითი უკვდავებისა და ქართველ კაცსა ღმერთის ტოლი ლოცვა არგუნა.

ეს მოხდა 1962 წლის 20 აგვისტოს. ქართველი მეცნიერი რიო-დე-ჟანეიროდან გინეკოლოგ-ონკოლოგთა მე-8 საერთაშორისო ფორუმში მონაწილეობის მისაღებად გაფრინდა. ატლანტიკის ოკეანის თავზე ლაინერმა კატასტროფა განიცადა. თვითმფრინავში ერთი პატარა უბილეთო გოგონა იჯდა, რომელსაც მაშველი რგოლი არ ერგებოდა. პროფესორმა უყოყმანოდ დათმო სიცოცხლე, რომელიც, როგორც მეცნიერმაც, დედათა და ბავშვთა სიცოცხლეს უძღვნა. ამ ამბავმა მთელი დედამიწა მოიარა. პლანეტა დედამიწამ თბილისელი კაცის ცხედრის წინაშე თავი დახარა. იგი უცხოეთიდან უუანგავი ლითონის ჭურჭლით ჩამოასვენეს და თბილისმა ღირსეულად დაიტირა თავისი შვილი. და დარჩა ამ კაცისგან სახელი, რომელსაც ახლა ვერაზე მდგარი ინსტიტუტი ატარებს, „თბილისის კი ის მაშველი რგოლი დღესაც შარავანდედად ადგას“.

ასე რომ...

პლატოზე ვართ, მთაწმინდაზე, ოქროყანის მთებში ვართ, უზენაეს ინსტანციის — ღმერთის მისაღებში ვართ.

რადგან ღმერთებთან ვსაუბრობთ ჩვენ და ჩვენი ღმერთები, მოკვდავები უკვდავებას ასე შევუერთდებით...

ვახსენოთ ღმერთი და ჩვენი ღმერთკაცები!..

ჩვენი ისტორიის პატრიარქი — ი ვ ა ნ ე ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი ს ჯავარი,

ბრძენი ჩ ა ხ რ უ ხ ა ძ ი ს გამომჩარხი — ეს არქი და მხატვართმთავარი;

სრულიად საქართველოს უკვდავება, ქართული ფუძე-ბაღალავარი, ერის უმარხი და ნამარხი, მისი ჭერი და ყავარი...

კაცს რომ დაეძებდა ის მამაცხონებული,
ის ურწმუნო თომა, დიოგენი...

ნუთუ იმის დროსაც შუქშენილბეა იყო,
აგერ, უფარანოდ მივაგენი...

დიდი ფილოსოფოსი მოსე გოგობერიძე — ღვიძლი მამა ჩვენი უღის. „მოსეს კანონები“ ვერის ამ შვერილზე — ოქროს გასაღები გულის.

ეგ კი არა, კაცო, ჩვენში, ყოველ მხარეს, ვილა აღარ მღერის ქართველიო — აქეთ, მოგვანათეთ სანთელიო, ქალი მოგვყავს ნათელთ ნათელიო...

ნათელი დაადგეს ქალ-მოქალაქესა — ქალბატონ ელენეს ოაზის-სალონს, ახვლედიანურად მოხატულ თბილისს და ყველას, ვინც მასავით ლეგენდა ქალობს.

შალვა ნუცუბიძეს და მსგავსს, ნუთუ ბიძებს, გადაივიწყებენ ქუჩები?..

ნუთუ ფიქრის გორას არ შეინახავენ ჯაფარიძის თანაუჩები?..

შეინახავენ, როგორ ვერ შეინახავენ... ჯაფარიძის თანაუჩებსაც და უჩასთანა ჯაფარიძეებსაც შეინახავენ ფიქრის გორა და ჩვენი ვერა, მოგეცათ ღებენა, თბილისის სჯერა... ჩააქროს მზე რამ?

უნა ჯაფარიძემ თავისი სახლ-კარი და მთელი ავლა-დიდება, რაც ფიქრის გორაზე დგას, დედაქალაქს უანდერძა ასეთია თბილისური ხელგაშლილობა, ასეთია თბილისური დედა-შვილობა!..

იგი ჩვენი ღვიძლი მიწა-წყლის ღვიძლი შვილია და ციდან, ზღვიდან, მთიდან, ტყიდან, ტბიდან, წყლიდან, მიწიდან აიკრეფს ფერებს... მერე კი აბრუნებს ვალს, კალმით მოხატავს ამ კალმით მოხატულ სერებს.

რაც ჯაფარიძემ ვერ... ამ ანჯაფარიძემ, მოგვაგო პატივი დიდი, აქ, ფიქრის გორაზე ბრწყინავს ცისარტყელა, ოქროსი, ასე, ფერშვიდი.... აქ, ძველი თბილისის ბოჰემაც აქ დუღდა... კინო-ზღაპარია ძველი, კაცო-განთიადი, დიადი, კაც-ფიცი — მიხეილ ჭიაურელი. ერთი კაცო გონით, გენით ასე ახოვანი, ამდენსახოვანი, ამდენხედოვანი: სცენი-

სა და ეკრანის მსახიობი, თეატრისა და კინოს რეჟისორი, მომღერალი, მოცეკვავე, მხატვარი, მოქანდაკე, დიდი ხელოვანი... ნუთუ უკვე აბარგდა მისი „უკანასკნელი მასკარადი“, „ხაბარდა“... ნუთუ ყველაფერი წარსულს ჩაბარდა. არა... მარტო გიორგი სააკაძე რად ღირს, რა დრო მოერევა ღიდ მოურავს!..

რა ნათელიც დატოვა — ის ნათელი დაადგეს, მაღლი ძველსა და მაღლი ახალს. დრო მიდის, რაღაცას ჩმახავს — „რაც გინახავს ევლარ ნახავ!“...

ვერის სამამულო რქაც აქ იყო და ვერის ადგილის დედასაც „ვერა“ ჰქვია... თუ „ვერა“ ვერ იყო მშეთამშე ვერიკო, მას დედა ვერ ვარქვია!..

დებდემონა, ოფელია, კლეოპატრა, მარია სტიუარტი, მედეა, რუსუდანი, ოთარაანთ ქერივი —

ბაჯაღლო ოქრო და შავი ბრილიანტი — ერთი მარგალიტის მძივი. თეთრი ივდითი და შავი ზეინაბი, დედა პაატასი — ჩვენი დედაც არი. გზა!.. გმირი ამოდის ვერაზე მზეკაბით, ვერა — ვერიკო ანჯაფარიძის ქალი!

ქალის სახელს ვერ გათქმევინებ?..

— ვერა.

— ხომა გათქმევინე, ნუთუ არც ახლა გჯერა...

— გჯერა...

ასე ვიცოდით ძველად, მოვიგონებდით ხელად, დავაჭენებდით მერანს და ყველას, ყველას, ყველას ვათქმევინებდით — „ვერას“.

... შვილების პაემანსაც დაესწრო ვერიკო ვერაზე და წავიდა. მისი სახელი კი ცას გამოეყრა და მანამ იცოცხლებს, სანამ საქართველოს ცაზე ვარსკვლავებს ციმციმი უწერიათ.

ვერიკოს დაკრძალვისას ჩვენმა მოძმე სომეხმა ჭირისუფალმა, საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტმა სოს სარქისიანმა თქვა: დღეს მთაწმინდის პანთეონი გამდიდრდა და მარჯანიშვილის თეატრი გაღარიბდაო. ერთი დღის გასაგონად არ იყო ეს ნათქვამი.

მშობელი ხომ შვილისათვის სახელია, დიდება.

ცუდი თავის სახელითაც ტვირთად აგვიდება. ზოგი მამა ვერც კი ბედავს, შვილს სახელი აჩუქოს, რადგან კბილი ესინჯება სწორედ ასეთ ნაჩუქარს. დედა ნახე, მამა ნახე, გადახედე სანახებს, ასე იცნობ შვილის სახეს, წინაპართა ვარაყებს. მარტო ჭია (არა ღუა) — ოთარ ჭიაურელი დამაზი — რა ლამაზი... გადუბრუნდათ ურემი.

მამის კვალზე გაიარეს, თავის კვალი დატოვეს, სოფიკო ხსნის ამ იარებს, ჰყოფნის ამ სიმარტოვეს.

ახლა სხვებისაც ვთქვათ!

...რამდენი სიტყვამტრელი და ხმალიანი, მამულიშვილი და პატარა კახის ძე...თავის უბრალოებით ბრალიანი, ვთქვათ ჩვენი ვ ა ნ ი კ ა კ ა ხ ი ძ ე!.. თეთრი მიტკალივით კაცი — შავ ფეხსაცმელებში და შავ ქუდში. ჰოდა, არ იკითხაუთ აწი, რა თავში მოუვიდა, რა კუდში?... — რაა, ეს შავები, თავი-ბოლო, თუ ხარ ტკუაზე ყოფნის თავდებო!... — ხომ უნდა იცოდეთ, ბოლო-ბოლო, სად ვიწყები — სად ვთავდებო!.. კახიძეების სახლიდან სიმღერა გამოდის, გააღეთ ფანჯრები, მეზობ-ლებო. რა მოგდით, ქუჩებო, სახლებო, რა მოგდით... რა მოგდით, ქალაქებო, სოფლებო... ამ მაგთა პანგებმა გაჟონა სულში და „შვიდ-კაცამ“ იელვა შვიდფურად. მოძებნა გული და მოზიდა სულ შიდა სიმები, ძარღვები — სიმღერად!... თ ე ნ გ ი ზ ა—ჩვენი სისხლი, ჩვენი ხორცი, ოქრო გული, ბანი გოდრით, პირისზიარება — პირზე კოცნით, დღესაც იარება, ჩვენზე ლოცვით... ღირიჟორის პულტთან დგას ჯ ა ნ ს უ დ კ ა ხ ი ძ ე, მუსიკით ავყავართ ცაში, სიმღერით გვაძი-ნებს, სიმღერით გვაღვიძებს, მთლად გაგვიბატონდა სახლში.

როცა ის მუსიკის თავსხმაში, ღრუბელივითაა გავესებული, ზღაპ-რული მძივების ასხმაში დაჭიმულ სიმს დამსგავსებული, კამერტო-ნივით დგას ვერაზე, ზეციურ სიმჩატიტ დამძიმებული, ბიჭები (მუ-ზების ენაზე), სანოტო ნიშნებივით გამწკრივებულან. ასეთი მუზი-სას სხვა ვერ იბრძნის — ესაა მუსიკა ვერის სიბრძნის, იმ ძველ საძვალეთა იეროგლიფი, ჩვენთვის გასაგები (ვერის გრიფით). წა-კითხვა მითხარი და წამკითხველი, მკითხველი მითხარი და განმ-კითხველი, თორემ ხომ ამოხსნა სულის როკვა — ქვაბთა პიშნი, პავ-ლე ინგოროყვამ — ამ ჩვენი წინაპრის გენთა გენმა, ვერის უხუცესმა, ბრძენთა-ბრძენმა!.. და მეც, დღეს ვერელთა ჩვენი კოდით, ასე გა-მიშიფრავს ეს აკორდი: დ ო (დ ო დ ო), რ ე (რ ე მ ი), მ ი (მ ი შ ა), ჟ ა (ჟ ა ს ო), ს ო ლ (ს ო ლ ო მ ო ნ ი), ლ ი ა (ლ ი ა ლ ი ა), ს ი (ს ი კ ო) და სხვანი და სხვანი — აბაშიძეები, სიკინჭილაშვილები, დიდებული-ძეები, ჯიქიები, ვეფხვაძეები, დოლიძეები და ასე შემდეგ... და ასეთ შედეგს, ამ ნოტებს, ნოტებად გავუგზავნი ყველა დიპკორაუსს, რათა გადასცენ თავიანთ მთავრობებს, რომ მშვიდობისათვის, თბილელი ბიჭები ომთან ომს სიმღერითაც სწავლობენ, რომ ვერასოდეს გააწყვე-ტინონ ზარბაზნებმა ადამიანებს სიმღერა... ვისაც ამ შ ი კ ო შ ე ნ-გ ე ლ ი ა ს, ზ ა უ რ მ ო ლ ქ ვ ა ძ ი ს, მ ე რ ა ბ გ ა მ ყ რ ე ლ ი ძ ი ს, გ უ რ ა მ თ ა მ ა ზ ა შ ე ი ლ ი ს, ნ ი კ ო ჯ ა დ უ გ ი შ ე ი ლ ი ს,

დათო ბერძენიშვილის. ჯანსუღ კახიძისეული
ცელური მრავალჟამიერი მოუსმენია ის იმასაც დაიჯერებს, რომ
„სმენად მხეცნიც მოვიდიან“ და არც ადამიანი იქცევა მხეცად.

„მიზეზს ვეძებ, ვერ გავიგე, ნეტავ რა იყო....
როგორ მოხდა, ჩვენი გზები, როგორ გაიყო...
სხვა რა დამრჩა სევდის გარდა, რაც მიყვარდა, ვინც კი მწამდა,
წარსულმა ყველა წაიღო“...

№ 39

სანთელი ბნელეთს ქრისტეს ცრემლად ეღვენებოდა,
ლამესთან თეთრად ათენებდა და იწვებოდა,
ლამესთან ერთად ილეოდა, ერთად დნებოდა,
მზის ამოსვლისა ეშინოდა, რადგან ქრებოდა.
მან ჩემ სტრიქონშიც ვერ მოასწრო გარდაცვალება.
მისი წვალება არ ირწმუნეს ჩემმა თვალებმა,
მოვიდა წუხელ, სიზმარ-ცხადში იღიმებოდა
და ეშინოდა გათენების, რადგან კვდებოდა...
ჩვენ უკვე ვიცით მისი მოსვლის დრო და საათი,
შუალამის ჟამი დაჰკრავს, როცა ზანტი ტაატიო,
გაგვიცხადდება, როს შევცურავთ წყვდიადში ღამით
და გულის ძილში გაიღვებებს სულ ერთი წამით...
სულ ერთი წამით, ჩუმი ჩქამით, ძილში ღვიძილით,
მწარე სიამით, ჩამი-ჩუმით და მკედრის სიცილით...
თვალდახუჭული თვალს არიდებს თვალებს ახელილს,
თვალახელილიც არ მინახავს სიზმრის მნახველი,
რადგან ასეთი კანონი აქვთ, თურმე, შთენილებს —
თვალდახუჭულნი არ ხვდებიან თვალახელილებს!...
რახან არ ხდება სასწაული, რახან არ ხდება,
ამიერიდან ის სიზმრებში გადასახლდება...
ჰოდა, დაღამდი, ჰო, დაღამდი და ჩადი, მზეო,
რომ მათი სული ლურჯ სიზმრებში ამოამზეო.

არავინ და არაფერი დავიწყებული არ არის,
ვისიც და რისიც ვალში ვართ სისხლით.
სახელი, დიდება მათ აწ და მარადის!...
ვინ და რა აწონის ამ ვალებს მისხლით.

პირველი დაჭრილი თბილისში რომ ჩამოვიდა,
მთელი თბილისი ქუჩაში გამოვიდა.
ძღვენივით მოჰქონდა, ნახევრად მოჭრილი მარჯვენა, თა-
ბაშირში

და მონა-მორჩილი დედა-სამშობლოსი,
ასე ვალმოხდილი, ასე თვალმოთხრილი, თუმც...
წელში არ მოხრილი... ისე მსუბუქად და ლაღად ვიდოდა,
თეთრი შურით შეგვეშურდა ჯარისკაცის ტკივილის,
დაჭრილის ადგილზე ყოფნაც კი გვინდოდა.

ჩვენ კი არა, თვით ღმერთსაც — შივასაც შეშურდებოდა ამ
დასახიჩრებული ბიჭის,

იმ მოჭრილ ხელში ას ხელს შეეწეოდა

ქვეყნისთვის თავგანწირვის ნიჭით.

მერე მომრავლდნენ უხელოები, უფეხოები,

უთვალოები, ხინჯიანები, თავგაგლქეილები —

უნაკლოები, უხინჯოები, უზადოები, უსათნოები,

გულიანები, ჯიგრიანები, ჯილები!..

ამ კაცნაფლეთებმა, ამ კაცნარჩენებმა მთელი საკაცეთი

დაამშვენეს,

ჰოსპიტლებისკენ დაჭრილები მოჰქონდათ საკაცეთი...

ამ ბიჭებმა ნგრევით ააშენეს...

ნოეს კილობანი!

და გადაარჩინეს კაცთ მოდგმა მეორე წარღვნას.

მათ მიწას თავისი კვალი დააჩინეს,

ასე ააცილეს წარყვნას.

ლევიტანს ვუსმენდით სულგანაბულები, განკითხვის რეკავდა
ზარი...

სკდებოდა ყურები, სკდებოდა გულები, ცა, მიწა, ხე, მთა და
ბარი...

ძმა ძმისათვისო და შავი ღლისათვისო — შავი ღლე დაუდგა
ძმობას —

შავი ღლის გამოც და შავი ღლით გამოცდა — ფიც-ვერცხლი და ჭირში ცნობა.

ომის მღერიე ტალღამ წალეკა მთელი ჩვენი ქვეყნის დასავლეთ საზღვრები და თბილისში გამორეკა ათასობით ლტოლვილი. ევაკუაციამ საქართველოს დედაქალაქი მეორე დედად აქცია ცოდვილი დედაშიწის ისეთი ღირსეული შვილებისათვის, რომელთა სახელებს ისტორია დღესაც დიდი მოკრძალებით ახსენებს: სსრ კავშირის სახალხო არტისტები ვ. ნ ე მ ი რ ო ვ ი ჩ - დ ა ნ ჩ ე ნ კ ო , კ ა ჩ ა ლ ო - ვ ი , კ ნ ი პ ე რ - ჩ ე ხ ო ვ ა , თ ა რ ხ ა ნ ო ვ ი , კ ლ ი მ ო ვ ი , რ ი ჟ ო ვ ა ; კომპოზიტორი პ რ ო კ ო ჟ ი ე ვ ი , ცნობილი პიანისტი გ უ მ ა ნ ო ვ ი ; საბჭოთა კავშირის არქიტექტურის აკადემიის პირველი პრეზიდენტი ვ ე ს ნ ი ნ ო ; გამოჩენილი მწერალი ვ ე რ ე ს ა ე ვ ი ; დიდოსტატი ჟერმწერი აკადემიკოსი გ რ ა ბ ა რ ი და სხვანი და სხვანი, რომელნიც სასტუმრო „თბილისმა“ და სტუმართმოყვარე თბილისელებმა — ი ა შ ვ ი ლ ე ბ მ ა , კ ი კ ე ი ძ ე ბ მ ა და სხვათა და სხვათა შეიკედლეს, ოჯახური სითბო და ალალი ლუკმა გაუყვეს. ვერესაევმა თბილისში გაასრულა „ილიადასა“ და „ოდისეას“ თარგმანი; პროკოფიევმა პირველად თბილისში შეასრულა სიმფონიური სუიტა „1941 წელი“... „მე ძალიან მინდა მთელი ცოდნა და გამოცდილება გადავცე ჩემი ბავშვობისა და ყრმობის ქალაქს — თბილისის თეატრებს, რათა, ოდნავ მაინც მოეხადო ვალი მის წინაშე“, — განაცხადა ერთერთ საგაზეთო ინტერვიუში მეცხრე ათეულ წელში გადამდგარმა დიდმა ხელოვანმა ნემიროვიჩ-დანჩენკომ.

თბილისელი კაცი უკანასკნელ პერანგს გაიხდის და სტუმარს გაჭირვებას არ აგრძნობინებს. სწორედ ამ საღეგენდოდ ქცეუდმა ჩვენმა სტუმართ-მასპინძლობამ აქმნევინა და ათქმევინა ჩვენი დედაქალაქის ნაშვილებ შვილებს ეს დიდი საქმნელი და სათქმელი. მარტო ქალაქი რას გახდებოდა, რომ ქართული სოფელი არა!.

სოფელს ლუკმას ვთხოვდით და ლუკმას გვიყოფდა,
მაშალიც ყიოდა ჩუმაღ,
ქოხსაც არ ჰყოფნიდა, ხბოსაც არ ჰყოფნიდა,
ჯიქნიდან რძეს ვწოვდით უმაღ...

რა მოხდა მერე! შენ თავში სინათლე თქვი და გულში სიმართლე, თორემ ნებისმიერ გაჭირვებას აიტანს კაცი. ჩვენ კი არა, ამბობენ ზევსიც თხის რძითაა გაზრდილიო!..

ბუხართან ბეზია თბილ წინდებს ქსოვდა,
 ბაბუა იძრობდა ზურგიდან ნაბადს,
 გარეთ კი ღმუოდა ქარი და ქროდა
 და წვივსახვევებად კერავდა კაბას...
 ანუ „პარტიანკად“, ჭრილობის სახვევად,
 რამდენი მანდილი შევლებეთ სისხლში.
 რა არ გავიმეტეთ იქ გადასახვევად —
 სიკვდილის პროსპექტზე, სიცოცხლის ჩიხში.
 ხსოვნის აბლაბუდის პატარა კუნჭულში
 ერთ სურათს თვალს ველარ ვაცილებ
 და ჩვენი ბავშვობის მთელ უჭულ-ბუჭულში
 აქ ვხედავ რაღაცა საშინელს.
 ყანაში ბიჭები ცელს ხილვად ვიქნევდით,
 მთაში ზარბაზნაი მიჰქონდა ორ ხარს...
 მე თვითონ მინახავს, შენც მოწმე იქნები...
 უღელში შებმული...
 გუთანში შებმული...
 მეწველი ძროხა!

ეს არც გერიონის ზღაპრული ხარები იყო, არც მითიური აპისი და
 არც ინდურ ავესტას გათების ოთხფეხი, არსთა გამრიგესთან კაცს
 რომ უჩივლა, სახრეს მიქნევს და ცუდად მეპყრობაო. ეს იყო ჩვენებუ-
 რი საწყალი პირუტყვი, მარჩენალი ძროხა, გადაჩეხილი ღვინიას
 ჯიში და ჯილაგი... პირუტყვი, მისი უტყვი პატრონივით უდრტეინ-
 ველად რომ იტანდა აუტანელს. „ვინც კვირა-უქმით შეგაბას — ხე-
 ლი შეახმეს მკლავზედაო“... ასე უთქვამს ქართველ კაცს, რაიც შერე
 ხალხურ სიბრძნედ ხმობილა. ომის დროს კი სად იყო კვირა და
 უქმე? მაშინ რა ვიცოდი, ახლა კი ჩემი თვალთ მაქვს წაყითხული,
 რომ საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიურომ
 რაიკომებსა და რაილმასკომებს, ტრაქტორების ნაკლებობის შე-
 სავსებად, უბრძანა ხენა-თესვისათვის გამოეყენებინათ ფურ-კამჩე-
 ბი და სამწლიანი მოზერებიც. ასევე უღელში ნაადრევად შებმულ
 ბორილებს ჰგავდნენ უწვერულვაშო ჩვენი ბიჭები, რომელთაც ომმა
 თავისი ცივი ხელი ქოროზე გადაუსვა და აცალა წვევამდელ ასა-
 კამდე გაზრდა, თუმცა შრომის ფრონტზე ვადამდე გაიწვია და სის-
 ხლამდე ჯერ ოფლი აღინა. უცნაური სანახავე იყვნენ ეს ბიჭუნები

მუშაობის დროს, — იგონებს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მაშინდელი პირველი მდივანი კ ა ნ დ ი ლ ნ ე ს-ტ ო რ ი ს ძ ე ჩ ა რ კ ვ ი ა ნ ი: „ბევრ მათგანს ჯერ კიდევ ბავშვური გარეგნობა ჰქონდა. ზოგი იმდენად ტანმორჩილი იყო, რომ ჩარხს ვერ წედებოდა, ასეთებისათვის... ხის სპეციალური დასადგომები გაეკეთებინათ“.

ღიახ, ომის დროს ჩვენი ბიჭებიც იმ სამწლიანი მოზერებივით ვიყავით უღელში შებმული. სოფელში არდადეგებზე ჩასულ მეექვსე კლასელებსაც კი შრომადღებების სავალდებულო მინიმუმის გამო-მუშავება გვეკლებოდა და სწორედ აქ მოხდა ის, რაზედაც არასოდეს არაფერი მითქვამს შენთვის, მკითხველო, ახლა კი მინდა მოგიითხრო, რადგან კაცს თუ სურს სხვასთან სწორი იყოს, საკუთარი თავით უნდა დაიწყოს—პირველ რიგში საკუთარ თავთან უნდა იყოს მართალი. ამიტომ გთხოვთ ნება მომცეთ, ყური მათხოვოთ და სულგრძელად გამიგოთ, რათა არავინ იფიქროს, რომ ჩვენ თაობას ომი აცდა. მართო ის რად ღირს — საბჭოთა კავშირის გმირებში იმდროინდელი ჩემი ასაკის (ანუ უასაკო) ხუთი არასრულწლოვანი ვარსკვლავით ბიჭის მკერდზე გმირის ხუთი ვარსკვლავი რომ ბრწყინავს! ვის მოუბრუნდება ენა თქვას, რომ ჩვენ ომმა გვერდი აგვიარა. ღიახ, მისი ბრწყინვალეობა—ჩვენი ბავშვობა მეორე მსოფლიო ომის უმუალო მონაწილეა!

ახლა ის ამბავიც!..

მრავალტანჯულ ქართულ მიწაზე ბევრჯერ მოსულა ომი, მაგრამ ეს, რაღაც, მეხის დაცემას ჰგავდა. მზე დაბნეულა, დედებს რძე გაუშრათ, ლუკმა ყელში გაიჩხირა, ფანჯრებში სინათლე ჩაქრა. ქუჩა გაიყინა. ზორცკომბინატის ტერიტორიაზე ბომბი ჩამოაგდეს. შირაქის ველზეც დითესა სიკვდილის თესლი... თბილისის თავზე გამოჩნდნენ სვასტიკიანი თვითმფრინავები. ამ დღეს არა თავისი სიკვდილით 8 კაცი მოკვდა. ვიშეორებ: მეორე მსოფლიო ომის სტატისტიკაზე ეს ციფრი დიდ შთაბეჭდილებას ვერ მოახდენს, მაგრამ ჩვენ ჩვენი დაგვემართა და უანასკნელ სისხლის წვეთამდე გადვიხადეთ რაც გვემართა ჩვენი სისხლხორცის — 300 000 კაცის სიცოცხლით! მტერმა ფეხი დაადგა ქართულ მიწაზე. ამის გაფიქრება ახლაც მზარავს. როგორც გენერალი ივანე ბაბალაშვილი წერს, „ეს მოხდა 1942 წლის 1 სექტემბერს გალის რაიონში... მერე სოფელ ცხუნკურში, ვაჭევში, აკურაში, ჯვარში... ჩემი სოფელი?... სადაა?, რად არაა აქ ნახსენები?..“

იმ ომში, აბა, რას შეეძლო გაეკვირვებინა ადამიანი, მაგრამ მაშინაც ხდებოდა თურმე ისეთი რამ, რაზედაც კაცი სიცოცხლს ვერ

შეიკავებდი. კანდიდ ჩარკვიანი წიგნში „განცდილი და ნაზრევი“ ასეთ ფაქტს იხსენებს: გერმანელებს საქართველოში ორი სომეხი ემიგრანტი გადმოუსხიათ. ერთი, თურმე, უშველებელი ტანის იყო და სპეციალური პარაშუტი შეუკერეს, მაგრამ გადმოხტომის დროს დივერსანტებს პარაშუტები არევიათ და ეს დევივით კაცი კვახივით გამსკდარა მიწაზე, ჩია ტანის მეორე ჯაშუში კი მისი ვეებერთელა პარაშუტით ქარს წაუღია და დიდხანს დაასეირნებდა აღმა-დაღმა, სანამ „ნარნარად“ დაუშვებდა მიწაზე, სადაც მოუთმენლად ელოდნენ დაუპატიჟებელ სტუმრებს.

არც ამ წიგნშია ნახსენები ჩემი სოფელი. არადა, როგორც ირკვევა, პირველად სწორედ ჩემს სოფელში გადმოსხეს გერმანელებმა დესანტი. ისტორიას როგორ შევუბრუნებდი სიტყვას, რომ მე თვითონ არ ვიყო ამის მოწმე და ცოტა მეტიც.

ჩვენი გვარი ოკრიბიდანაა, იმერეთის ერთი ულამაზესი ისტორიული კუთხიდან. გელათი, კურსები, ორპირი, ხრესილი, ციხეა-ბოთი და ბოლოს ნაძვა — ნიშნიანიძეებისა და უგრეხელიძეების სოფელი!

აქ ერთ ჩემს ფსევდონიმს გავხსნი და ავხსნი კიდევ — „გ ე ლ ა თ ე ლ ი ა“. სწორედ მეორე ათინად წოდებულმა გელათმა მიკარნახა ეს ფსევდონიმი, გადამსახა პირჯვარი და მატეირთინა — გელათელობა... მანვე ასწავლა ჩემს მოღვაწეს მტრისა და მოყვრის გარჩევა.

ამ ქვეყანაზე რამდენი კაცია—იმდენი ბილიკი. ჩვენს სოფელშიც ნაკვალევით ვცნობთ ერთმანეთს...

რა მაგის პასუხია და თუ ტრასოლოგიური ექსპერტიზის საკითხებით გატაცებაში არ ჩამომართმევთ, აქვე ერთ სასაცილო ამბავსაც გეტყვით. ამ თემაზე ომის დროს ასეთი სევდიანი ხუმრობაც კი დაიბადა: გერმანელებს კავკასიონის მიუვალ მწვერვალებზე სატვირთო ავტომანქანის კვალი აღმოუჩენიათ და მესამე რეიხის სტრატეგები საგონებელში ჩაეარდნილან — რა ტექნიკა აქვთ ამისთანა, იქ დადიან, სადაც ეშმაკიც ვერ გაივლისო... ჩვენში კი ეს არავისთვის არ იყო სამხედრო საიდუმლოება—იმერელი გლეხები წუღების საძირედ ძველ საბურავებს ხმარობდნენ და ასე სტოვებდნენ კლდეებსა და ღრეებში სამტონიანი მანქანის კვალს.

ახლა კი ისევ ჩვენს ნაფხუურებს მივხედოთ...

დავიმახსოვროთ ეს დღე — 1942 წლის 28 აგვისტო!

მოგახსენეთ, ჩვენს სოფელში ერთმანეთს ნაფხუურებითაც ვცნობთ-მეთქი. აი, ეს კვალი, მაგალითად, ჩვენი ბრიგადირის, მექი ნიშნიანიძისაა, მეორე პლატონ ნიშნიანიძის... მოღრეცილი და უზარმა-

ზარი... ეს, იაგორა უგრეხელიძის ნატერფალია, შიშველ ფეხს მიწას რომ არ აკარებს და ისე დადის, გეგონებათ, დაფრინავსო... მაგრამ, დაიცათ... ეს ვიღასია?... ახალ ნაწიმარზე აშკარად ისახება უცხო კვალი — ჯარისკაცის მძიმე ხაშლის ძირის ანაბეჭდი.

წუხელ სოფლის თავზე მტრის სამხედრო თვითმფრინავებმა გა-დაიფრინეს (ჩვენ მათ უკვე ღმუილზეც ვცნობთ), დილით კი დაირ-ხა ხმა, რომ გერმანელებმა დესანტი გადმოსხეს. სოფელს რას გა-მოაპარებ, ვიღაცას შავ ცაზე თეთრი ლაქაც კი შეუმჩნევია, როგორ ეშვებოდა სადღაც იქეთ, წყალწითელას ხვეისაკენ.

იქნებ ეს კვალი სულაც იმისია... ვზივარ ბაბუაჩემის — ისიღორე ნიშნიანობის ხნის ბებერი მუხის ძირას, გადაღმა წყაროსთან, პეშეით ესვამ ყინულოვით ცივ წყალს და უცბათ ზურგს უკან ვგრძნობ ვი-ღაცის სუნთქვას... გამაცვივა... მხარზე მძიმე ხელი შემეხო და უფრო გამოვცოცხლდი — ჩემს წინ ვეებერთელა ზურგჩანთამოკიდებული გა-დამოთელი იდგა და მიდიმოდა. მან ალბათ, ჩათვალა, რომ მნახა ერ-თი გაუთლელი მიაშიტი სოფელი ბიჭი, რომელსაც წვრილ-წვრი-ლად დააფეკვეინებდა ყველაფერს. მამა უცხონდა, ვითომ კინოში მაინც არ მენახა „შპიონი“.

ცაგერის გზა მკითხა... ჯარისკაცები თუ არიან სოფელშიო (ვითომ თავის ნაწილს ეძებდა).

ცოტა რომ მოვიტყვი სული და მდგომარეობა ვიყნოსე, თავში ფიქრების კორიანტელი დამიტრიალდა — როგორ მოვიტყე?...

ვის არ უოცნებია გმირობაზე, მით უფრო ბავშვობაში?... მე კი აი, აგერ, ვიდექი ახლა და დამტერეულად მერუსულებოდა კაცი, რო-მელიც ბაიბურშიც კი არ იყო, რომ ჩემი სახით დაუძინებელ მტერ-თან პქონდი საქმე... ნამდვილი შპიონი, კინოში ნანახი და წიგნში წაკითხული კი არა, ნაღდი...

მე მას ისე ავურიე გზა და კვალი, ცაგერის მაგივრად, სოფლის ცენტრის — ფრიალოულასაკენ გაუფყენე გზას, თვითონ კი სხვა გზით მოეუარე და ჩავასწარი. სოფსაბჭოში, ილბალზე, ახალჩამოყალი-ბებული სახალხო ბატალიონის შეკრება იყო და სწორედ წუხანდელი დესანტის დაჭერის ოპერატიულ გეგმას ადგენდნენ.

— ფაშისტი მოდის, ფაშისტი... — შევძარი ქვეყანა. ძლივს მომასუ-ლიერეს. მთელი სოფელი ფეხზე დადგა. მოკლედ, რა ბევრი გა-ვაგრძელო და კოლმეურნეობის თავმჯდომარემ ბენია ხუციბერიძემ თავისი ბერდანეკებით, ცენტრალეკებით, ნაჯახებით და სარებით შეია-რადებული ბიტებით იაგორა უგრეხელიძის გორასთან ააწვეინა ხე-ლები ჯაშუშს და აჰყარა იარაღი... მაშინვე გაუძვერ-გამოძვერი

ხალხში და იმ კაცის ცხვირწინ აღმოეჩნდი. მიხვდა ყველაფერს და თვალები ორღულიანი თოფივით ისე მომიშვირა, იქვე დამძარხა.

ბენია ხუციბერიძეს — წითელი ღროშის ორდენი, გიზო ნიშნია-ნიძეს — პრემია — 30 შრომადღით დაჯილდოება, თავზე ხელის გადასმა და საბჭოს ცნობა: აი, ისიც, ყოველგვარი შელამაზების გარეშე: „1942 წლის აგვისტოს თვეში ტყიბულის რაიონის ციხეა-ბო-ბოთის სას. საბჭოში შემავალ სოფ. ნაძვაში საზაფხულო არდადეგებზე ჩამოსული იყო მოწინავე პიონერი გიზო ღომენტის ძე ნიშნია-ნიძე. იმ დროს, როდესაც ის მიდიოდა სახლისაკენ სოფლის მადახიდან, გზაზე შეხვდა უცნობი საექვო პიროვნება, რომელიც მან გადმოსხმულ დესანტად იცნო და ამის შესახებ დროზე მისცა ცნობა სას. საბჭოს. გ. ნიშნიანის მიითითების საფუძველზე ც/ბო-ბოთის გამა-ნადგურებელმა ბატალიონმა შეიპყრო უცნობი, რომელიც აღმოჩნდა გერმანელების დესანტი. ამ ბავშვის უშუალო დახმარებით ც/ბო-ბოთის სასოფლო საბჭოს მიეცა საშუალება დროზე შეეპყრო ჯა-შუში და დროზე წარედგინა სათანადო ორგანოებში. ამ ნორჩი საბჭოთა პიონერის პატრიოტულმა გრძნობამ დიდი როლი ითამაშა დესანტის დაკავებაში.

მშრომელთა დეპუტატების ც/ბო-ბოთის
სას. საბჭოს თავმჯდომარე ბ. ხ. უ ც ი ბ ე რ ი ძ ე
მღივანი: მ. ნ. ი შ ნ ი ა ნ ი ძ ე
1942 წლის 30.VIII.“

ახლა არ იკითხავთ, რაში დამჭირდა ეს ცნობა? კომკავშირში მიღების დროს რაიკომში ვიღაცამ თავი ვერ შეიკავა და თავი შეიკავა — მაგან ჯერ თავის ყოფაქცევას მიხედოსო. მაშინ, მართალი გაითხრათ, არ ვიცოდი ყოფაქცევაში „კარგი“ რატომ ითვლებო-და „ცუდად“ და საერთოდ, რას მიწუნებდნენ. ახლა კი ისიც გავი-გე, რომ ადამიანის ავ-კარგში მთლად კარგად ვერც მაშინდელი კომკავშირელები ერკვეოდნენ. ჰოდა, არც ვაციე, არც ვაცხელე და ეს ცნობა შუბლზე ავაკარი იმათ, ვინც ადამიანებს მხოლოდ ცნობებით ცნობენ... ჩვენი სკოლის კომკავშირის კომიტეტის ჩემსავით გაწ-ბილებულმა მღივანმა, ლამის ოლეკ კოშველის გმირობის ტონში წაიკითხა ეს ქაღალდი და უნდა გენახათ, რა ტაშის გრიალში მიმი-ღეს. 46 წლის შემდეგ, რესპუბლიკის სამხედრო კომისარმა გენე-რალმა ლევან შარაშენიძემ, 60 წლის ასაკში საზეიმოდ გადმოცა მედალი „კავკასიის დაცვისათვის“, რომელიც 14 წლის გიზო ნიშ-ნიანისძემ დაიმსახურა. ამის შემდეგ სოფელმა კოლმეურნეობის სა-პატიო წევრად ამირჩია და კვლავ მშობლიური მიწის სიყვარულის უდელში შემაბა.

მაშინ კი!..

კავკასიონის სამხრეთ-დასავლეთ კალთებზე ძახილის ნიშნებივით იდგნენ სვანური კოშკები და სამკვდრო-სასიცოცხლო ომში გვე-ძახდნენ ღიღსა და პატარას.

...რამდენი ქვემეხი ვაქციეთ მეხად, იწვოდა მიწაც და ცაიცა, რა სისხლის წვიმები მოვიდა ფეხად, რამდენი კერია დაიქცა, რამდენი ღვინია გადაიჩეხა, რამდენი ქოჩორა, რამდენი ბოჩოლა, რამდენი ძროხა-ხარი წაიქცა... ლოცვაც ვერ აუდიოდა ამდენ სალოცავს, ასეთ წკვარამში მზეც ვერ გრძელობს... ხატებს ავედრებენ, ერთი ჭიქით სვამდნენ სამასი არა-გველის სადღეგრძელოს...

ბოროტის ხელში კი მილიონიც კაპიკია, თვით მზესაც ხარკს ხდიდა მტერი. ომიანობისას ასეთიც გამიგია: თავზე რომ დაემხო ჭერი, ფაშისტებს ჯოჯოხეთური ტაქტიკა უხმარიათ, თვალის მოსაჭრელად, ავები — შეესვასტიკიანი „ფოკე-ვულფ“ — „მესერშიტები“ — მზის მხრიდან გვიტვედნენ სვავები. ასეთი „იშკილი“ ჩვენთან არ გადიო-და, მათი მზე ამ მზესთან ერთად ჩადიოდა. მზეც არ ჭრის თვალს კაცი-კაცთან თუ სწორია — უნდა გავუსწოროთ თვალი ისტორიას.

მთელი სამამულო ომის ბატალიებს აქ არ მოვეყვები. ვიცით, რით დაიწყო და რით დამთავრდა. ეს იყო დასაბამიდან დედამიწაზე გა-ჩაღებული 14 500 ომიდან ყველაზე მრისხანე და საშინელი ომი. ამჯერად ვიტყვი მხოლოდ იმას, რომ კავკასიის არწივები, გერმა-ნელ სვავებს თბილისში გამოშვებულ და საქართველოს სატახტო ქალაქიდან აფრენილი გამანადგურებლებით ანადგურებდნენ. პირ-ველი თბილისური „ლაგო“ 1941 წლის დეკემბერშივე აფრინა და პირველი საჰაერო ბრძოლა მიიღო. და კიდევ ერთიც... სტალინგრადის ფრონტის საჰაერო ძალების სარდლის მოადგილის, ჯერ კიდევ თეთრფინელებთან ომში საბჭოთა კავშირის გმირად კურთხეული თბილისელი გენერლის ვლადიმერ ნანეიშვილის შეგარ-დნებმა ცათა შინა გამართულ სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში მრავალთა შორის ჩამოაგდეს გერმანიის რკინის კანცლერ ოტო ედუარდ ლეოპოლდ ფონ ბიშმარკის შვილიშვილი — შენ პაუზენი — ადექი, ახლა, ყველა ჩვენს მტერს შენ აუხსენი და შე-ახსენე, რომ „ვინც ჩვენზე მახვილს აღმართავს, მახვილითვე განი-გმირება“.

უცნაური დრო იყო, უნახავს ნახავდი და გაუგონარს გაიგონებ-დი. ამ ტირილ-ტირილში სიცილ-სიცილიც ისმოდა. ისიც იარაღი იყო. მტერს სპობდა, მოყვარეს ძმობდა, გმირს ცნობდა — ლაჩარს გმობდა.

ერთი ლიხსიკეთ ყურმოკრული:

— პეტუშა, არ მოდიხარ, ბიჭო, ფრონტზე?

— რა მინდა ფრონტზე?..

— კოწია, შენ?..

— არც მე ვარ დაპატიჟებული.

— აჰა, კაცო, ჰიტლერმა მარტო მე გამომიცხადა ომი?!

ერთ „მოხალისედ“ წასულს, პირველ დღეს რომ დაუნახავს, თვით-მფრინავები ყუმბარებს ყრიან და იწვის იქაურობა, აუხედია ცაში და ყვირილი დაუწყია: რას შობით, კაცო, სად ისვრით ამ ბომბებს... აქ ხალხია, ბატონო, აქ შეიძლება კაციც მოკვდესო... ბევრს ნუ ლაპარაკობ, შენც ისროლეო, — უთხრეს. — მე მოხალისე ვარ, მინდა ვისვრი, მინდა არაო, — უუკადრისებია ბრძანება და უკან დაუპირებია ხოხვით წასვლა. — სად მიდიხარ? — უკითხავთ.

დედამიწა მრგვალია, „კრუგს“ დავარტყამ და ზურგიდან მოვუვლი მტერსო.

არ გასვლია ეშმაკობა. ახლა ერთი ღრმა ორმო ამოურჩევია და იქიდან ყვირის: — სანიტარ, სანიტარ...

— რა მოგივიდა, კაცო, დაჭრილი ხარ? — მოვარდა მედმმა.

— დაჭრილი არ ვარ, გენაცვალე, მაგრამ, რომ დავიჭრა, მერე სად გაქებო შენ, დაჯექი აგერ, თუ კაცი ხარ.

ეს ყველაფერი ცხადია, ხუმრობაა და ისიც თავის საქმეს აკეთებდა. მართალი თუ გინდათ, მართალი ის არის, რომ ტანკისტ პირ-ტახის გერმანელებმა, სხვა რომ ვერაფერი ვერ მოუხერხეს, რადიოთი მოლაპარაკება გაუმართეს, რამდენიმე ათასი მარკა შეაძლიეს, დაგვენებდო.

მე თქვენთან სავაჭროდ კი არა, საომრად ვარ აქ მოსულიო, უპასუხა თურმე და ტანკით გადაუარა იმათ, ვინც სამშობლოში ფული შეაძლიეს.

...მშიშარას მოყვარესაც არ ინდობდა სიცილი და მტერს რაღას უზამდა. აი, ერთი-ორი ანტიფაშისტური ანეკდოტიც:

ფრიცი კივის — საბჭოთა მეავტომატე დავიჭირეო.

— რაღას უცდი, მოიყვანე, — უძახის ბუნქებიდან ოფიცერი.

— არ მიშვებს, ბატონო ობერლეიტენანტო.

ერთ მოხუც კავკასიელს გერმანელი სამთო ეკერების პოლკოვნიკი ეკითხება:

— ამ გზას საით მოყვავართ?

- საიქიოში.
- ბებერო ძაღლო, მიპასუხე, თქვენ სოფელში ბევრი გერმანელია?..
- მთელი სასაფლაო.

ტყვედ ჩაბარების მცდელობისათვის საველე სასამართლოს მიერ გასამართლებულ და სიკვდილმისჯილ კურტს ფელდფეხელი ეკითხება:

- სიკვდილის წინ რას ინატრებ?..
- გთხოვთ, ჩემს საყვარელ ფიურერთან ერთად დამმარხოთ.
- ყვეუჩო, ის ზომ ცოცხალია?
- არა უშავს, მე მოვიცდი.

ასე, რომ არც სიცილი აყრიდა მტერს კარგ დღეს.

№ 40

სახლებო, გამოდით, გამოდით ქუჩაში... აღსრულდა ოცნება, ოცნება ახლა.

ახლა... ამბავი მაქვს მე თქვენთვის, მუჭაში,

კაცებიც, სახლებიც დარჩებით სახტად!

ორმოცდაორში — გაგანია ომში, იმ სისხლის წვიმების იმ შავბნელ დროში, ჩვენი წინაპარი ადგა საფლავიდან, მეორედ მოვიდა და აღარ წავიდა — ერის სათვალთვალოდ კვარცხლბეკზე ავიდა, ხალხის სამსახური დაიწყო თავიდან.

შოთა რუსთაველი მოვიდა ვერაზე!

ვერც ეტლმა, ვერც კონკამ ვერ ზიდა (ზემელზე პატარა ორთქლმავალით მოიტანეს).

ის გამოგვეცხადა ციდან,

XII საუკუნის წყრთიდან...

მან გულზე დაიდო ხელი,

გაშალა ეტრავი ძველი,

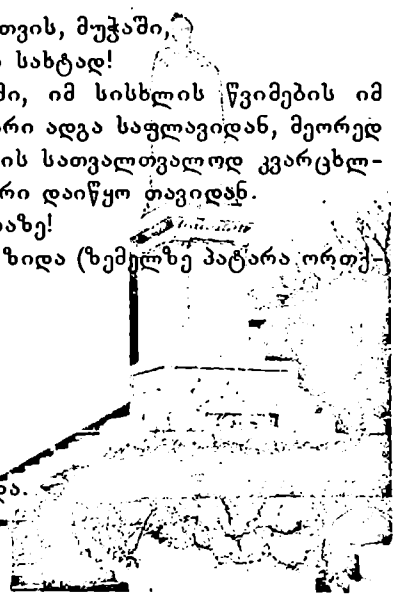
დინჯად გადმოვიდა ქვიდან

და თბილისს მზის მზერა ჰკიდა.

წარსულს ამოაწო კალამი,

გადმოგვცა თამარის სალამი,

სხივებით გახედა ქუჩას და —

მზეთაშუე გვირგვინად უჩანდა.

ქვის ლომებს სხვა დარი დაუდგათ,

ხახაში პირწყალი ჩაუდგათ,

მერე შადრევნებად დაიქცნენ

და ქაჯნი ქაჯეთში გაიქცნენ...

არული კუდიანებსა, ყველა ჭინკასა და ბელზებელს,

სიკეთემ ენა ალესა და ტანში გასცრა ჩვენს „ზ ე მ ე ლ ს“...

...ვერისუბანში მატარებლით რუსთაველის მობრძანებას,

პოეზიის მეფის, მეფედ-მეფის კვარცხლბეკზე აბრძანებას,

ჩვენს გამოგებებას — ქუჩაში გაბრძანებას

და რაღაცნაირად ცოტათი დაბრძენებას!..

დრო, დრო აღვნიშნოთ!

ეს მოხდა 1942 წელს, გაგანია ომის დროს, სათნოების სახლ-ში, კაცთმოყვარეობის ქუჩაზე — ანუ თბილისში, რუსთაველის გამზირზე — ერის-ბერის, ახალის-ძველის, მთისა და ველის სამზერზე.

გამიხსენ გული, მომაპყარ ყური!..

სხეული სადგომია — სული კი მდგმური!

თბილისლობა საპასპორტო რეჟიმით როდი წყდება. თბილისლობა მარტო თბილისში ჩაწერას როდი ნიშნავს — თბილისელად კაცი იქ იბადება, სინდის და ნამუსად სად უდგას მის ჭიშკარს.

მის წარსულს, აწმყოს და მომავალს დარაჯობს, სადაც არ უნდა იყოს და როგორც არ უნდა იყოს. ვისაც სწამს, რომ ნამ-რახ სიცოცხლეს წასვლა სჯობს, ვის ძალუმს, რომ მისი სვე-ბედი გაიყოს.

ნაღდი თბილისელი, თუნდაც ცხრა მთას იქეთ, მისმა სიყვარულმა აიღოს — წაიღოს, მოდგეს სამოთხის კარს, თქვას — „სეზამ, გაიღე!“ და დედა-თბილისის კარები გაიღოს.

უთბილისო თბილისელი უფრო თბილისელია — შვილი მონატრული დედის... ის მიდის იქ, სადაც თბილისელს ელიან და მისი სახელით შედის

ყველგან და ყოველთვის... მის კეთილ კვალზედა ახარებს ვარდსა და იას, რისთვისაც მოელის ყველგან და ყოველი გულის ცხრაკლიტული ღია.

დედის სახელით დადის პლანეტაზე, თბილისურ ნამუხის ქუდით. ის ყველგან არ შვეა, მან იცის გარჩევა ქვეყნად: კარგისა და ცუდის, სწორისა და მრუდის, თავისა და კუდის. ვინც უფრო მეტს აძლევს თბილისს, ვიდრე იღებს, ვინც თბილისს სიზმრებშიც ხედავს, ვინც ხარკად სულსა და გულსაც კი გაიღებს, ვინც თბილისელობას ბედავს...

რ ე ვ ა ზ ჯ ა ჟ ა რ ი ძ ე (გაზეთი „თბილისი“ 1986 წ. 10.VI:

„ამ ოცდახუთი თუ ცოტა მეტი წლის წინათ საქართველოს მწერალთა კავშირში ერთი მეტად საინტერესო შეხვედრის მოწმე და მონაწილე შევიქენი... იმ დღეს მწერალთა კავშირში სხვადასხვა თაობის ქართველი სპეციალისტები გვესტუმრნენ, რომლებიც მიზეზთა და მიზეზთა გამო მრავალი წლის განმავლობაში საქართველოს ფარგლებს გარეთ მუშაობდნენ, მაგრამ კავშირ-ურთიერთობას არ წვევებდნენ სამშობლოსთან, თავიანთი პირადი ადამიანური თვისებებით, ცოდნით, გამოცდილებით და შესაშური კეთილსინდისიერებით მოყვარულთა და მადლიერთა რიცხვს უმრავლებდნენ მშობელ ხალხს და საქართველოს...

პირველად მაშინ შევიტყვე, რომ ციმბირისა და შორეული აღმოსავლეთის ოქროს საბადოებში, იქ სხვადასხვა დროს, სხვადასხვა ისტორიულ ვითარებაში მოხვედრილი ქართველი მემკლაროელები და ინჟინერ-ტექნიკოსებიც მუშაობდნენ. ცნობილია, რომ ოქროს მადნეულის მოპოვებასა და ჩაბარებაზე მკაცრი სახელმწიფოებრივი კონტროლია დაწესებული. გარდა იმისა, რომ ბვერი საბადოს და მადნის გამამდიდრებელი ფაბრიკის სათავეში საქმის უბადლო ოსტატი ქართველი სპეციალისტები იდგნენ, მადნის მოპოვება-ჩაბარების სათანადო კონტროლსაც ჩვენი ერის წარგზავნილები ახორციელებდნენ.

რა იყო ამის მიზეზი? თურმე ის, რომ ოქროს საბადოებში მომუშავე ქართველებმა, ყველამ უკლებლივ, მამრალი წინაპრებისაგან ნაანდერძევი უზადო პატიოსნება გამოამჟღავნეს და ადმინისტრაციის სრული და უყოყმანო ნდობა მოიპოვეს. სიტყვა „ქართველი“ პატიოსნების, დაკისრებული საქმისადმი შეგნებული ერთგულების და გულმართლობის სინონიმად გადაიქცა, რაც იქ, მაცდუნებელ ოქროს საბადოებში, აგრერიგად საჭირო და ერთობ ძნელად მოსაპოვებელი განძია.

ჩვენდა სასიხარულოდ, საპატიო სტუმართა შორის ოქროს საბადოებში მომუშავე ქართველებიც აღმოჩნდნენ, სხვადასხვა რანგისა, და ჩვენ, ქართველმა მწერლებმა ისინი, სხვებთან ერთად, გუ-

ლიდან ამომავალი გამამხნეველი შეძახილებით და მქუხარე ტა-
შით დავაჯილდოვეთ.

მახსოვს, ბატონმა კონსტანტინე გამსახურდიამ მი-
სასალმებელ სიტყვაში ტრიბუნაზე თქვა:

— საქართველოს სახელი მანამ არ მოიშლება, სანამ ერს თქვენებრ
სინდისიერი, ადამიანური ღირსებებით მოსილი, საქმის ღრმა მცოდ-
ნე და თანამოაზრეთა გონიერულად გაძლოლის უნარით დაჯილდოე-
ბული შეილება ეყოლება. სამგზის მეტად გავიხარებდი მე, ბერიკაცი,
შინ, საქართველოში რომ მეგულებოდეთ, მაგრამ, რადგან თქვენი
ბედი აგრე წარიმართა, იცხოვრეთ და იღვაწეთ იქ, სადაც ხართ,
ოღონდ თქვენი კაიკაცობით აღიდეთ თქვენი სამშობლოს, საქართვე-
ლოს შეურცხვენელი სახელი. განა ურიგო მამულიშვილი იყო მი-
ხეილ თამარაშვილი, სიცოცხლის დღენი უცხოეთში რომ გაატარა
და ობოლი ძვლებიც იქვე ჩაყარა, ან ნიკო მარი, ან ჩუბინაშვილი,
პეტრე ხარისჭარაშვილი, ცოლ-ქმარი სალიები და ბევრი სხვა, ვის
სახელსაც აქ არ დავასახელებ?

...რა ხდება ნეტავ ციმბირისა და შორეული აღმოსავლეთის ოქ-
როს საბადოებში? ისევ პატიოსნების სინონიმად ჟღერს იქ ნაცნო-
ბი სიტყვა „ქართველი“?..“

დიახ, იყო დრო, როცა ქართველის სახელი ოქროზე ძვირად
ფასობდა. უფრო სწორად ჯერ არ ყოფილა სხვა დრო.

№ 41

და ის, ვინც მის წარსულს ხედავს,
და ის, ვინც მომავალს ჭედავს,
დედამ შვილს მზეობა უყოს,
მეობა, შვილმა დღეს დედას...
თბილისის გულისთქმა ვინც გაიგონა,

ვისაც რა შეეძლო, ის იღონა,
ვინაც იყო, ღარჩა მისი მონა,
იგი ოქრო არის მისი წონა...
ყველას გაუმარჯოს!

„სიონში შევალ“... მღერის ცინუკი,
 „სანთელს დაუანთებ“ და მისი შუკი
 შემოპანათებს ფრესკის ღიმილით,
 ცოტა სიამით, მეტი ტკივილით.
 ...გინახავთ სადმე მკვდარს არ ტიროდნენ,
 ცრემლებსა ღერიდნენ და იცინოდნენ?..
 ასეთი ცრემლი სხვა არ მინახავს —
 როცა სიცილში ტირილს ინახავ.
 მან თქვა: იცინეთ და მოასწარით,
 ტირილს ცხოვრება თვითონ გასწავლით,
 გამიღეთ მხარზე, ვიყოთ ბარი — ბარს,
 მე თქვენი თრევის თავი არა მაქვს.

ყველაზე ცოდო ბოლო კაცია,
 უამხანაგოდ კაცი არც კია,
 ყველაზე კარგი ქვეყნად რაც კია —
 კაცს ძმაკაცობის მადლი აცხია!
 ვტოვებ სიმღერებს — მთელ ჩემს ქონებას,
 აქედან იქეთ ველი ცხონებას,
 იმ ბოლო სუფრის ეშხისა ვძღვები,
 ვწუხვარ, ჩემს ქელებს ვერ დავესწრები. — თქვა, დაიძინა და
 აღარ გაიღვიძა. ჩვენც ავიღეთ და, გული რომ არ დაწყვეტოდა
 მაესტროს, ქელები კი არა, ლხინი გადავუხადეთ, ქეიფი გავ-
 მართეთ — მკვდარი გავართეთ, ისე, როგორც ეს ძველი თბი-
 ლისელი საზანდარის
 — ჰაზირას ზიარმა ბიჭებმა ჰქმნეს.
 ჭიქა დავუდგით, მივუჭახუნეთ, ჭერი ავხადეთ, ჭირი დავ-
 ხურეთ!

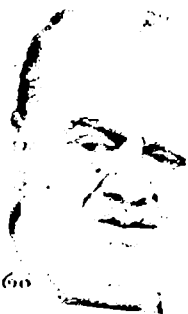
ასეთი კაცის სიკვდილიც კი ზეიმიია!

ცისფერ ტრიომდე (ნემსის ყუნწში რომ ძვრება), რამდენმა ტრიომ,
 კვარტ-კვინტ-სექსტ-ოქტეტ-ოქტეტმა და თბილისურმა ოჯახმა იმ-
 ღერა თბილისელი ტრუბადურის ვალოდია მეზურიშვილის სიმღე-
 რები, რომელთა ეპიდეშია დღესაც მძვინვარებს საქართველოში.

...„ვარდების კოშკი აგიგე, ვარდის სურნელი გაჰყურე,

მთვარე დაირად მოგართვი და მზე დაგვიდე საყურედ.
გამომეღვიპა შენს ჩრდილში და სინანულთ ავივსე,
ამდენი რამე მოგართვი, ღიმილიც კი არ მაღირსე“.

„...ღუმილია, თუ სიმღერა მოვიდა... შენზე ცუდი არაფერი
მეთქვას, მე...
ჩვენ ზეცაში გადვიხადოთ ქორწილი, სადაც წმინდა ვარსკვლა-
ვები ფეთქავენ“...

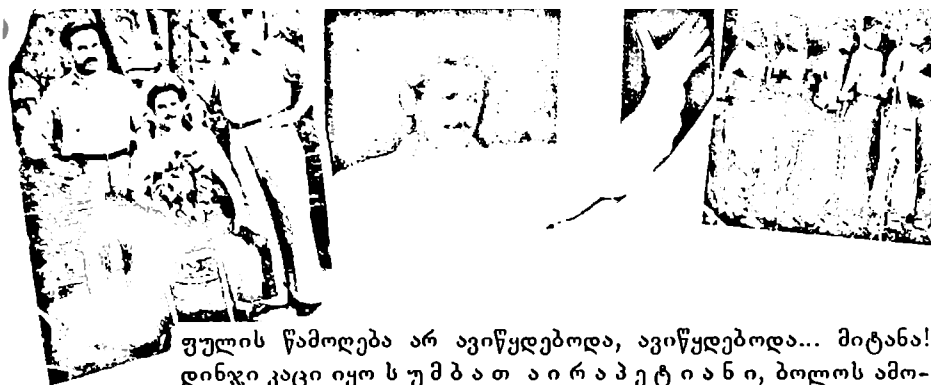
„რა ვქნა, ცაში თვალეები თუ მრჩება ქვემოთ, შავთვალეზავ,
სული რისთვის ამირიე,
ალავერდში ყანწით მოველ დღეობაზე, ალავერდი შენთანა
ვარ, დამილიე“.

ამ სიმღერებს ვინ არ მღერის, ავტორი კი ვის ახსოვს?...
სიცოცხლეში ხსოვნას ელის, სხვას არაფერს არა გვთხოვს.
...ამ მუქთა კომპოზიტორმა

სულ მუქთად დაგვიდგა ცისკრის ეს მთიები,
არ იქნებოდა ვერისუბნის მელოდიები,
არ ყოფილიყვნენ ვერისუბნის ვალოდიები!
ჰოდა, ვ ა ლ ო დ ი ა მ ე ბ უ რ ი შ ვ ი ლ ს ა ც, გაუმარჯოს,
ნამეტან დაგვიანებულ აზნაურსაც,
გახვრეტილი შაური რომ დებოდა გახვრეტილ ჯიბეში,
არ დაიტოვებდა იმ შაურსაც.
პირველ ჭირისუფალსა და პირველ ღვინისუფალს,
არსად არ ვვარგოდით უიმისოდ,
ან თბილისი რაა, ჩემთვის, უმებურიშვილოდ, ან მებურიშვი-
ლი — უთბილისოდ?..

სულ ვალებში იყო ჩვენი ვალოდია, სიმღერით ისტუმრებ-
და ვალებს,
სიმღერაში იღებდა, სიმღერაში ხარჯავდა — ველარ აუდიოდა
ღალებს...
მაშინდელი მევახშეც სულ სხვა კაცი იყო და სულაც არ ჰგავდა
გობსეკს, თორემ...

ამისთანა მევახშმეს და მედღე-მეხვალის,
ვინ ჭკვიანი მიუშვებდა გობზე?..
ხან პატიოსან სიტყვას უტოვებდა კონსტანტინოვიჩი.
ხან გირაოდ მიჰქონდა გიტარა,

ფულის წამოღება არ ავიწყდებოდა, ავიწყდებოდა... მიტანა! დინჯი კაცი იყო ს უ მ ბ ა თ ა ი რ ა პ ე ტ ი ა ნ ი, ბოლოს ამო-
უვიდა ყელში...

ბევრი ვუარე იმის სახლს შორიდან... ერთხელაც ჩამიგდო
ხელში.

— ეგ შენი ძმაკაცი სად დამეკარგაო, მიწამ ჩაყლაპაო თუ ცამო?.

— კვდება-თქო, — ვუთხარი, საღ-სალამათ კაცზე მე, დაბნეუ-
ლობის გამო.

— აბა, აბა, ეგეთები არ იყოს, იცოდეთ, რა დროის სიკვდილიაო,
ვალი გაისტუმროს, მერე კი, ჯანდაბას, თავში ქვა უხლიაო.
მაგრამ აშუბურდა: ეგ შენი ძმაკაცი ხელიდან წასულა სულო,
კაკ ვი ნე სტიდნაო, ჩალადოი მალავეკო, მერზავეც ი სიკინ
სუნო!...

— კაკ ეტა ტაკ-მეთქი, კაცი კვდება — მეთქი, კაცი ვარ მეც ნი
ტაკ-ლი?

— კაკ-ლი, ნი ტაკ-ლიო, ტაკ-ლი, მა კაკ-ლიო... ახლაც სადღაც
სომსო ბაკლით.

მაგას რა მოკლავსო, რა ჭირი ეცაო, — წვრილად გამომკითხა
ბოლოს, — დაი, ბოგ, იცოცხლოს, ოღონდაც ეგ ფული, სადაც
უნდა იქ შონოს!

— გლანდები ამოჭრეს, სახლში წვეს, ჩემმა შვემ, — ვუთხარი,
მოვეულბე გული.

— შენმა შვემ, ჩემმა შვემ?.. ვა, აფსუს, რა ბიჭი... ე, როგორ
უნდოდა შული?!

— რის „შული“, რა „შული“?.. აქ ძია სუმბათამ გლანდებში
რადაცა-აურია...

მთავარი ის იყო, კაცი გაახსენდა და გადაავიწყდა შაურია!
ამბობენ: კაცია და მისი გუნება —

ამიტომ ვუბერავ სულს მოსაბრუნებლად,

ამიტომ ვუკერავ სიკეთის მანტიებს.

368 სუმბათ სუმბათის ძეს — თბილისელ რანტიეს.

კარუსელი

ომის დროს ვლადიმერ კონსტანტინოვიჩს, რამდენიც კი ჭიქა გარახუნდებოდა, სულ ერთ ოჯახში დაეყავდით. ენა უნდა მომტყდეს, რომ რაიმე ცუდი წამომცდეს, ნამდვილად პურ-მარილიანი ხალხი იყო, მაგრამ ამდენი აულაგებელი სუფრა და ამდენი ჩვენი სტუმრობა ამოუვიდათ ყელში. საგრძნობლად შეთხელდა პურ-მარილი და აძმარდა ღვინო. კონსტანტინოვიჩსაც ავესო მოთმინების ფიალა და ერთხელ მთელი ბაღდადური ზრდილობით იკითხა:

— მაინძელო, ეს რა ღვინოა?

— მანავის მწვანე, შენ ნუ მომიკვდები, — გაწირა სტუმარი ბატონმა შალვამ.

— ამას მანავის მწვანე კი არა მანავის ძმარე უნდა ერქვას, — მოყვრულად უძრახა პირში მოყვარეს.

— როგორ გეკადრება, ნატურალური ღვინოა...

— ნატურალური თუ ნაწურალური?

გავიდა დრო და ესეც სანატრელი შეიქნა, რადგან ჩვენც აღარ დაგვადგა საშველი. ამ ოჯახში ქვასანაყიც არ დაგვიტოვებია დასველებისა და მილოცვის-უ.წ. „მადარიჩის“ გარეშე. არადა... სი ვარადა ვარადა... ვალოდიას გაუგია, რომ ბატონ შალვას საყიდელი ჰქონდა წიგნების კარადა. იმის ყიდვა და ჩვენი მისვლა ერთი იყო. მივადექით, მივულოცეთ, კაი ფილოზოფიებივით ვურჩევდით, სად რომელი ტომი დაედო თაროზე, ოღონდ ჟიულ ვერნის საკითხში ვერ შევთანხმდით. მასპინძელი მას რატომღაც ბოლო თაროსთვის იმეტებდა, ჩვენი თანამეინახე (ერთი წიგნზე არც ისე დაფეთებული ყმაწვილი ანუ „თხა და გიგო“) კი თავს იკლავდა, ჟიულ ვერნს პირველი თარო ეკუთვნის, ის ყველაზე „ვერნიაო“, მაგი მე მკითხეთო... და ჰკითხეს კიდევ:

— შენ თუ იცი, ბიძია, ვინაა ჟიულ ვერნი?... „80000 პილ(ი)მეტრი ფყალქვეშ“ თუ წაგიკითხავს?

— 40000-ამდე აქვს წაკითხული, — სანახევროდაც იცრუა მისი ამჟსონის გამოჭერით შეურაცხყოფილმა ვალოდიამ და მასპინძელს (პროფესიით ექიმს) მისი ბროშურა — „გრიპი(თუ ტიფი) და მასთან ბრძოლის საკითხები წიგნად მიართვა.

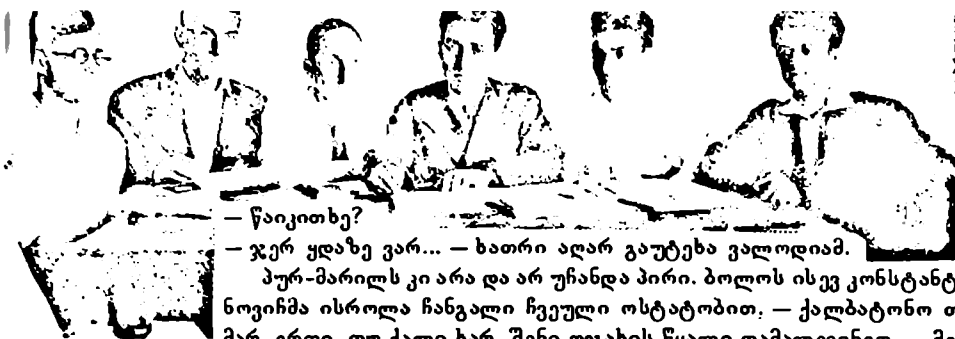
— სად იშოვნე?... — კაი ღეფიცტივით, შეფერებულად იკითხა ავტორმა.

— ხურდაში მომცეს, აგერ, ბაზარში.

— ვაი, შენს პატრონს... რამდენი ეძებს, მაგრამ არსად არაა ქალაქში, — არ გაიტეხა იხტიბარი მასპინძელმა.

— ჰო, აბა, გრიპივითაა მოდებული.

— წაიკითხე?

— ჯერ უდაზე ვარ... — ხათრი აღარ გაუტეხა ვალოდიამ.

პურ-მარილს კი არა და არ უჩანდა პირი. ბოლოს ისევ კონსტანტინოვიჩმა ისროლა ჩანგალი ჩვეული ოსტატობით. — ქალბატონო თამარ, ერთი, თუ ქალი ხარ, შენი ოჯახის წყალი დამალვენიეო, — მერე კი იმდენად ხმამაღლა ჩაილაპარაკა, რომ კარის თუ არა, მოყურადებული ყურის მეზობელი მაინც გაიგონებდა, — გადამრევს ეს ხალხი, რა ოჯახია თუ იცი! წყალს. თხოვ — ღვინო მოაქვთ, ამ ოჯახში ჯერ სტუმარს წყალი არ დაუღვია.

ბატონმა შალვამ ჩაიციინა-თქო, ვერ ვიტყვი, უფრო სწორად, ღრანჭი მოექცა და ცალუხად ჩაილაპარაკა:

— ქალო, ხომ ხედავ, არაა საშველი, გამეიტანე ის ღვინო...

— ასე არ სჯობს, — მოიფშენიტა ხელები კონსტანტინოვიჩმა, შაშვივით მოიღერა ყელი და ფუსო კაკაბაძესთან ერთად ავანსად შემოსძახა: „შაშვმა აჯობა კაკაბსსაო“... მაგრამ შაშვების სიხარული ნაადრევად გამოდგა და ჩქარა ისინიც ყვაეების გუნებაზე დადგნენ. პურ-მარილი, მართლა მარტო ხმელა პურსა და მარილს ხომ არ პქვია — სუფრა ერთობ ღარიბულად გამოიყურებოდა. გენიალურმა იმპროვიზატორმა მასპინძლის გულუხვობის მატერიალური სტიმულირებისათვის, უფრო კი საპროფოკაციოდ, კიდევ ერთი ხერხი იხმარა, ადგა და რუბრიკით — „საინტერესო ამბების სამყაროში“ (ჩვენში ღარჩეს ტონში) ჩურჩულით მოყვა ქალაქში იმ დროს გავრცელებული ერთი ჭორი: ციდან მეტეორი ჩამოვარდნილა, სამშაბათს თუ პარასკევს დაგვეცემა და მოგჭამა ჭირი... ვის ეუნახავთ და რას ეუნახავთ... რაც გვაქვს, ვჭამოთ და ვსვათო.

— პარასკევია დღესაო... — შეახსენა მასპინძელმა...

მოკლედ, არც მეტეორმა გაჭრა. ერთი-ორჯერ გაიჭრიალა ჩვენი მასპინძლის მარცხს ანუ იზოლირებული სამზარეულოს კარმა და უცხად მიიხურა, მაგრამ ვალოდიას ვინ რას გამოაპარებს? მაშინვე მოჰკრა თვალი კედელზე ჩამოკიდებულ ქარვასავით შაშხს და კაი მეძებარივით აუღო გეში.

— შალვა ბატონო, ნადირობა თუ გიყვართ?... ამას წინათ, კაცო, ბავშვებმა კურდღელი მოინატრეს. გამოვართვი მეზობელს თოფი, შევიარე ბაზარში, დევიაბასე კურდღელი, ჩამევიკიდე ქამარზე და ჩემი ნანადირევინად გვედი ტყეში.

— მერე?... — უხალისოდ პკითხა შალვამ და ინტერესის, ჟანგბადისა თუ ელემენტარული ზრდილობის უპარისობის გამო იმხელაზე დაამთქნარა, კინაღამ თავის პურმარილიანად გადაგვეყლაბა.

— რა მერე... გავედი ტყეში და აგერ, ამ სიშორეზე ა, — თქვა ვა-

ლოდია და სამზარეულოსაკენ გაიშვირა ხელი, — აგერ, მე და ის ვიჩინა რომ ვართ...

ყოჩაღ, ეალოდია! — ვიყვირეთ ჩვენ გულში. თუმცა ჯერ კონსტანტინოვის „ჩახმახზე“ ხელი არ ჰქონდა გამოკრული, მაგრამ მისი ხელიდან ის „კურდღელი“ უკვე მკვდარი იყო და ვატყობდით, არც ამ ვიჩინას დაადგებოდა კაი ღლე.

„ესროლა ბერმა პაპამა“ — წამოიწყო ომანამ.

მასპინძელი მიხვდა ქარაგმას... იმან კი არა, ეს ამბავი მეორე ღლეს გაიგო მთელმა ქალაქმაც. ბატონმა შალვამ ქალბატონ თამარს ისევ გადაულაპარაკა:

— გამეიტანე, ქალო, ის ვიჩინა, ხომ იცი, არ მოუსვენებს მაგი მაგას... ქალბატონმა თამარმა ცივად გამოასვენა ღორის ბარკალი და თხლად დაუწყო ჭრა.

— ღმერთო კი მომკალი, თქვენ როგორ შეგაწუხებთ მაგაზე! — ეცა ეალოდია ხელში, 200-200 გრამიანი ნაჭრები გაუშვა და თან ერთი პირში იტაკა.

— აუჰ, უჰ, უჰ... შენ აგაშენა ღმერთმა, დიდებული რაღაცაა, — რას ემღუროდით, კაცო, რატომ არ გამოგქონდათ აქამდე?...

ჩვენც ბევრი ვიცინეთ და ჩვენმა მაინძელმაც. აბა, უსიცილოდ რა მოინელებდა იმხელა ბარკალს. ჰოდა, ასე სიცილ-სიცილში გარბოდა ღრო, მისდევდა წუთი და იდგა ეს ოხერი წუთისოფელი.

№ 42

და ის, ვინც ცხოვრებას შნო-ლაზათს აძლევდა,

და ის, ვინც აკენაში არწივად გვარწევდა,

ვინც მიწას მოგწვევებდა და ცაში აგწევდა,

ნუთუ ერთხელ მაინც აღარ გაგახსენდა?..

ნუთუ ერთხელ მაინც ვეღარც კი ახსენ და

ვერ იხსენ ეს ხსოვნა, გული ვერ გახსენ და...

ვაი, თუ გაწყალდა ღედის რძე, გახსენდა —

ხომ ხდება ასედაც, ხომ ხდება ასედაც...

ახლაც ყურში წივის იმათი ფალცეტი.

და კრინი ტრიალებს როგორაც ლანცეტი,

სამოთხის ქნარები — გიტარის ლარები...

დაწვეტაზე იყვნენ ვით კაპილარები.

სულში ხვატი იდგა — სულს ისე ხვეტავდნენ, როგორც მტვერს აცლიან ძვირფასი საგნიდან, ყურშიც ხვატი იდგა — უხილავს ხედავდნენ დიასახლისები ქართული სახლისა.

„და ის ვინც გიყვარდა, და ის ვინც გალხენდა, ნუთუ ერთხელ მაინც აღარ გაგახსენდა?“...

ნაღდი ჯადოქრები! სულო, რატომ ქრები?

ჯერ ქუთათურები, მერე ვერელები.

რის ცეკელინები და რის ბიტლსები — მოწყალების დები — დ ე ბ ი ი შ ხ ნ ე ლ ე ბ ი!..

ძმები თ ე მ უ რ ე ბ ი, სხვა თემურ ლენგები, უბნის მპყრობელები — უბნის ღვიძლი ყრმები. არა მეფის ნაცვლის — მათ ნაცვლის შვილები, კარგ მამის შვილები —

გრძნობით შეშლილები — ნ ა ც ვ ა ლ ა ძ ე ე ბ ი და ნ ა ც ვ - ლ ი შ ვ ი ლ ე ბ ი, ბ უ ა ჩ ი ძ ე ე ბ ი და ჟ ი ვ ი ძ ე ე ბ ი... „ყის-მათიანები“ — ა ს ა თ ი ა ნ ე ბ ი, არა ორას ოცი — ასსანთლი-ანები. სუფთა, კრიალები, სავსე ფიალები, სულში ტრიალებენ, სულში გრიალებენ... ჩვენი გ უ რ ა მ ე ბ ი — ლ ე ვ ა ნ ი ს ძ ე ე ბ ი, ძველი ვერისუბნის მზე და მთვარეები,

ბრძენის სიმდაბლითა — ძმისთვის, კლდე-ღრეები—მტრის-თვის (სიმაგრითა), ეს ნატვრის ხეები... ასე რამ დაგფლი-თათ, რა ქარებს შეეებით? ო, გაუფერულდა უთქვენოთ დღეები.

გაზეთი „თბილისი“, 1988 წლის 12 აგვისტო. ვ ა ნ უ შ შ ე რ - მ ა ზ ი ა ნ ი. „მხოლოდ ერთი სიტყვა (მოთხრობა, რომელიც უნდა დაეწერა ჩემს კოლეგას)“. ფილიპინების დედაქალაქ მანილაში საბჭოთა მწერლების ჯგუფს უ ი ლ ი ა მ ს ა რ ო ი ა ნ მ ა ჰკითხა — თქვენს შორის სომხები ან ქართველები ხომ არ არიანო. დელეგაციის წევრებმა გურამ ასათიანს შეხედეს. „იცით სომხური?“ — შე-წუხებულმა თავი გავიქნიე. „იქნებ ერთი სიტყვა მაინც იცოდეთ?“... გულნატკენი გავიდა, საცაა თვალს მიეფარებოდა, რომ ამ დროს რაღაც ძალამ წამომადგო! და სოლოლაკური ჟარგონით მივიძახე: „ურეს გნუმ, ტო!“ არ მახსოვს როგორ გაჩნდა ჩემთან... უკვე თენ-დებოდა. ჩვენ კი მერამდენედ ვეხვეოდით ერთმანეთს, მერამდენედ ემღეროდით „ჩემო პატარა გოგონას“.

იგი თხემით ტერფამდე თბილისელი ღენდი იყო, ვერის თვალის-
ჩინი, მოარული საქართველო.

სიკვდილამდე ცოტა აღრე, გ უ რ ა მ ა ს ა თ ი ა ნ მ ა გ უ რ ა მ
ხ ა რ ა ი ძ ე ს თ ა ნ ერთად, დილის... 4 საათზე შემოშიარა.

იცო, რატომ მოვედი ასე აღრეო?... მომენატრეო.

მე ვუთხარი: ეს-ესაა, სიზმარში გნახე-მეთქი. კოშმარული
სიზმარი გქონიაო, — მიპასუხა. სიზმარში რად გინდივარ. აგერ
ცხადში მომისწარიო. ერთი ლავაში მოიტანა — მადლი ჰქე-
ნო, პური ჩენი—მარილი შენო. ასე გაეშაღეთ თათარიახ-
ნად ჩვენ პურ-მარილი, სისხამ დილით კი შემოგვესწრო მზე —
მზის არილით. თავზე დაგვადგა როგორც კლასის დამრიგებე-
ლი, ვით ღემიურგი, ცოდვა-მადლის გამრიგებელი.

და მან შესვა შემოსწრებულის სადღეგრძელო. მითხრა, შე
ძველო, აი, ხომ ხედავ, ვინ გაწვიეო... თვით ბატონი მზე,
ძმურად, ფარდა გადაწიეო...

გახედე მნათობს, როგორ გვათოვს, როგორ ხვდებაო.

დილას, თუმც იცის, ამ საღამოს რომ მოკვდებაო.

მზეს გაუმარჯოს, ჩვენს საერთო ოქრო-ბაჯაღლოს!

დაგვეწვას, დაგვედაგოს, ოღონდ ბნელმა არ გაგვაძაღლოს.

ეშმაკმა რომ არ გვდაღოს დალით გლაზა აჯილდის — ფუი,

ეშმაკსა, საჩინ-მაჩინ-უჩინმაჩინის,

სულში რომ ძვრება და კაცს აქცევს სულძაღლიანად, სიცი-
ლით კვდება

და გვაოხრებს ცოცხალმკვდრიანად.

ოღონდაც დავრჩეთ სიყრმის მზისებრ მარად ცინცხალი,

უკან მეწყერი არ დაგვრჩეს და არცა წინ წვალი...

საკუთარ ღღემდე გვაცალოს და ნუ ჩაგვისვენებს

სიყრმის მზეს... ცოდვებს იმ სიყრმისას თუ გაგვისხენებს,

ასპირი ტყავი რომ გაგვაძრო, გვაკმაროს ისიც,

ზოგი ჩვენიც თქვას, რას ვაშაებთ, ზოგიც თქვას სხვისიც.

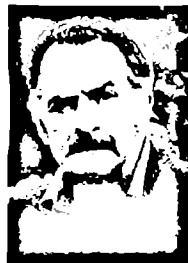
...იჯდა ფერმკრთალი და მართალი მისი ფერივით,

როს ალიონი თავს დაგვადგა ხვალი მგელივით.

გახედა ცერად, ცას, თვალეები დაუბრიალა

და დაამსხვრია სიკვდილის შიშს თავზე ფიალა.

ის ალავერდი შენთან ვარო, შესცინა მზეს და,

როგორც ტოლი-ტოლს, ამოუდგა ზენაარ-ზესთას, რადგან სიკეთე ჰქონდა ბევრი ქვაზე დებული, პირზე ნათელი ადგა მისი შხის, დიდებული. მან გაიტანა მისი კვალი, არ დარჩა ვალი, ახლა თავს ადგა საკუთარი ბედი მტარვალი. ამ სიფთა დილით მის ჭიქაში ღვივოდა ლალი და ანკარა სულს სვამდა იგი სიფხიზლით მთვრალი... საკუთარ სულს!

საკუთარი სულით დაღეული სადღეგრძელო კი უკვდავია. „ჩვენ იმ ხალხთა რიგს ვეკუთვნით, რომლებიც ძნელად ვგუებთან სიკვდილს“.

— სიცოცხლე არ მეყო... და კაცი არ ვიყო, თუ სხვა სანატრელი მქონდეს...

ბატონი მიქელი, მიქელ-გაბრიელი თუ მაცლის წუთისოფლის ორ დღეს და მკითხავს:

— ხომ არაფერი გაქვსო სათხოვარი... ვეტყვი: ვინაა-თქო შენი მათხოვარი? არც კი მინატრია და თუ მინატრია მე, ბედნიერება სრული...

მეორედ მოვიდე, მეორედ მიყვარდეთ, მეორედ დავლიო სული.

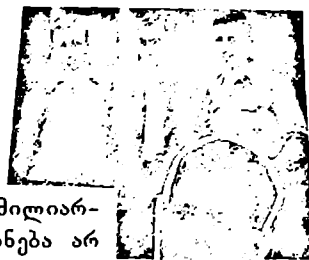
ეჰ... რას მოეწწრო და რა მოასწრო, რა დატოვა და რა წაიღო... დაგვლოცა და წავიდა, რომ მოვიდეს თავიდან, აზრი გამოიტანოს თეთრიდან და შავიდან...

ტიხარი?... ათასი თბილი სიტყვა და არა ათასი ცივი ქვა!..

რამდენი ასული, რამდენი ძეები... მწვერვალზე ასული აღექსი ძეები, მერაბ და თამაზი — ვით ციხე არმაზი, ერთ სახლში ძმა ორი — ორივე პროფესორი... და სამი ლორთქია — გიგა და გურამი... ამ „გოგ-მამა გოგები“ გასწორებ-ვზურავდით: ერთი — რეჟისორი, ერთი — მსახიობი... ჯერ ერთი, ეს ორი და იყო მათ შორის — ერთი მშენებელი, მშენებელი, დამამშვენებელი, სართულმშენებელი — ჩიკლიკა — აჩიკო, თქვენ იცით, რაც იყო, მე ვიცი, რაც არის, ის თქვენი ძმაც არის, ყოველი მათგანი, ერთი ათ კაც არის... ვით არ გავიხსენო-ვახსენო, სხვაც არი... რამდენი სხვები — ძმაები, დაები, და არა სვაგები, და არა ყვავები, და არა შავები, და არა ავები, კაცნი მგლის მუხლითა, გულითა — კრავები... გულელები, გულელები, გულად საგულელები... თავები, თავე-

ბი, მათ მძივში გავები, ბაღჩა-ბრილიანტის, ჩემი მილიარ-
დის, ჩვენი ოდისეას — ჩვენი ილიადის. ასეთი ქონება არ
აიწონება, ის რაც გაგონდება ის არ გაბონდება!... და კიდევ
სხვაია, რა ვარდი, რა ია — ნოღარ ცომაია, პუსკა
და მაია. ის ღვიძლი ძმაია, ეს ღვიძლი დაია... მარტო სა-
ხელების ხსენებაც კაია. კავკასის ძეები — კავკასიძეე-
ბი, ვარდისუბნელები — გუჯა და ამიგო! სიკეთის ხელე-
ბი — მარტო სახელები... თქვენ, იცით რას ნიშნავს „ამიგო“?
ძამიკოს!.. ის სიტყვის კაცი და ეს — კაცი აქიმი. ა, ბიჭი, ა,
კაცი — კაცობის, ა ქიმი! ძმებო, სამშო ლუკმა ყველას გაუყა-
ვით! — ა, გუჯას. გუჯარი, ამიგოს რაყამი...

ჭაჭიაშვილები — ის ორი ლევანი — ამ „ერთი
ვაზისა ეს ორი მტევანი“, ჯუნაჩხიკვიშვილი, მალ-
ხაზერი ისთავი — ჭირის თავმომბმელნი — ჩვენი ღბი-
ნისთავნი:

„ჰოი, ვერ გიცანი, რაღაცას შეიძენ“... როგორ ვერ გიცანი
ბიჭიკო ჩხეიძე?! მისი დამიწებით, სინდისთან დუელით,
მისი დავიწყებით სიკეთეს ნუ ელით. კაცი საკაცეთის მეტრი
და საზომი (ერთხელ გაჭრა უნდა ათასჯერ გაზომილს). აი,
მისი ჩინი, წოდება, ხარისხი — კაცი — ზეზეულად გამხმარი
ნატვრის ხე... კაცი საშობაოდ ნახმარი ნაძვის ხე — ღმერთო
რად აღმერთე, ან რატომ შერისხე!

ეს მარადიული ბიჭი და ბიჭიკო, კაცობის ჭაშნიკად ეჭინ-
ჭილ-ეჭიქოს, რომ ყველა მოწვევის სულის ამ ზეიშზე უწვევად
გეწვევოდეს... მერიქიფეობდეს ბიჭიკო ჩხეიძე, რომე-
ლიც ანონიმურად უგზავნიდა მოსკოვს სასწავლებლად წა-
სულ ნოღარ ნაკაშიძეს. ორიოდ გროშს, რომ ვალში
არ ჩაეგდო. ალბათ ასეთ ფულს უნდა ერქვას ტალანტი!

...აფსუს, რომ სიბერე კუდით ქვას მასროლინებს და „ემ-
მაკ-ემმაკიც“ ველარ მაპოვინინებს ვისაცა დავეძებ, თუმც ტყავს
მაძრობინებს და ყველას სახელი ერთად მასლოკინებს...

დოქკაშოთაძე და ბუბაქანთარია თვალს ვერ
მოგტაცე და ისევ აქ არიან. და თუმცა წავიდა ბიძინა
ფერაძე — პატ. მასწ. — ის ნათელი დგას ისევ ვერაზე (მარტო
მისი ინგლისურის სახელმძღვანელოები და „ყვავილების ქვე-

ყანა“ რად ღირს, ჩოქვით რომ შემოვიარეთ!)... გ უ გ უ ლ ი
თ ო რ ა ძ ე ი მ დედოფ ლ ი ა ნ ა, სხვა ფიქრის გორაზე, თავისი
ზღვიანად; ი რ ა კ ო ბ ა ხ ი ძ ე ნაწნავით—საბელით—მაღალი
ძაბვის იმ გვარლივით კაბელით; თავად ერითმება ხ უ ბ ა-
შ ვ ი ლ ხ უ ბ ა ს ა — სხვაფრად ვერც ითქმება, ვთქვით — გე-
რის უბანსა, მი შ ი კ ო ს სახელი... რა ცრემლი გვადინა, და
ა ვ თ ა ნ დ ი ლ ი ს ა — რა გვიავეთანდილა!

გ ო გ ი გ ე ლ ო ვ ა ნ ი — ოქროსგულოვანი, და შ ა ხ-თ ა მ ა-
ზ ე ბ ი — სხვა შახლამაზები. სიკეთის მთესველი — სიკეთის
მმკელი ძე... და გამირთა-გამირები ვერის ამ შვერილზე: თ ე ნ-
გ ი ზ ა კ ო პ ა ძ ე, თ ე ნ გ ი ზ კ ე კ ე ლ ი ძ ე, კ ა ლ ა ნ დ ა-
რ ი შ ვ ი ლ ი — ა ლ ა მ დ ა რ ი შ ვ ი ლ ი... შედანის ძეები —
ძმა ჭ ი ლ ა ძ ე ე ბ ი: თ ა მ ა ზ და ო თ ა რ ი — ეშხად და შნოდ
არი... კალმის ოსტატები და დიდოსტატები, გულზე სახატე-
ბი — ეს სამძო ხატები, ამ ჩვენი სადროშოს დიდი მედროშენი,
ერის ფარხმალი და ვერის კარიბჭენი.

Евгений Евтушенко:

Я тоскую по Тбилиси, по домам, чей срок на слом, по
лихому остроумью — ну хотя-бы за столом, по О т а р у,
по Т а м а з у...

წმინდა გიორგისაც ჰყავს შთამომავალი — ვერაზე, სიკე-
თით ამ ქვეყნად მავალი, გ ი ო რ გ ი ც ი ც ი შ ვ ი ლ ს — მწერ-
ლების მედროშეს უმრავლეს მრევლი და ჟამიერმრავალი. რამ-
დენი სხვა შეილი: ც ი ც ქ ა ც ი ც ი შ ვ ი ლ ი, ბეჭდის თვალში
გვიძევს დ ო ლ ო ა ბ ა შ ი ძ ე, და თ ო ლ ე შ ქ ა შ ე ლ ი —
უკეთესს რას ელი, უკეთესს რას ნახავ, თუ არ შეინახავ...
უბნის თავკაცები — ეს ბიჭად-კაცები, ეს თვალწარმტაცები —
ნაღდი ვაჟკაცები, კაცს ცნობდნენ ზნეობით, გრძნობდნენ ზნე-
დაცემით, არა დატაცებით — უფრო გატაცებით. და არა მოხ-
ვეჭით—უფროვე გაცემით... მათ უკეთ იცოდნენ სამძოც და
საცემიც...

...შევავსოთ ჭიქები — ვახსენოთ ჯიქები,
ვხსნი შამპანიურებს, როგორც ჰაუბიცებს...
ალავერდს ვერელი, ვერასთან ვიქნები
და ამ ბათქა-ბუთქით
გ ა უ, გ ა უ, ბიჭებს!

ბავშვობიდან ცხოვრებაში არ შეიძლება ადამიანი გავიდეს დადებითისა და მშვენიერის ჩანასახის გარეშე. დადებითისა და მშვენიერის ჩანასახის გარეშე არ შეიძლება თაობა დაადგესო გზას — თ ე დ ო რ ე დ ო ს ტ ო ე ვ ს კ ი მ.

პარუსელი

გაჭირვებასთან ერთად ჩვენს ბავშვობას შესაშური და მტრის გულზე გასახეთქი ბევრი ჰქონდა, მაგრამ ყველაზე დიდ მტერ-მოყვრებს — ჩვენ შეილებს რომ მამებისა არ შეშურდეთ და თავისი და-აფასონ, ამიტომ ბიჭობისდროინდელ პარადოქსსაც გავიხსენებ — ხანდაზმულობით უკვე არა სასამართლოქვემდებარე ერთ „საქმეს“ გავხსნი და მაშინდელ ჩვენ ყოფასაც ამით ავხსნი.

ომმა ათასი სახათაბალო საქმე გაგვიჩინა. გაჭირვება გვიჩვენა და გაქცევა ვუჩვენეთ. რასაც ახლა მოგახსენებთ, ეს განსასჯელი უფროა, ვიდრე დასასჯელი, რადგან არაშრომით შემოსავალს ვერ დავარქმევთ. პოლა, ასე განსაჯეთ, ზოგიერთმა აწ უადრესად პატივცემულმა, ხოლო მაშინ ჩვეულებრივმა ვერელმა ბიჭმა ლუკმა პურის საშოვნელად კუსტარულ შინამრეწველობასაც კი მიჰყო ხელი. ასე გაჩნდა თბილისში ფირმები: ზურაბ ლეჟავა, გოგი გელოვანი და კომპანია — ოქროს დეზებიანი მამალი“, „ჭაბუა ამირეჯიბი, დოდო აბაშიძე, ამხანაგობა „ოქროს ქოშები“ და ასე შემდეგ. არ იკითხავთ შედეგს... ამ უსაპნობის დროს, თაიროვის, ალიხანოვის, ტოლეს სააქციო საზოგადოების საპნის სახარში ქარხნის ძველი რიხით თბილისში გაჩნდა „უმაღლესი ხარისხის“ საპონი „ოქროს დეზებიანი მამლის“ იარღლით, მაგრამ კაციშვილმა და მათ შორის თვით მისმა მომჩირთიფირთებელმა ბიჭებმაც კარგად არ იცოდნენ ამ კუსტარული ნაწარმის შემადგენლობა. რისი ეთერ-ზეთები, რისი ეთილის სპირტი (სად იყო ამისთვის გასაფუჭებელი სპირტი), რისი ლაქტონები, ალდეიდები და ექსტრაქტი?... მაგრამ ხომ ფაქტია ის ფაქტი, რომ საპონი საპნობდა, ქაფდებოდა, არ ჰგავდა მთლად სინდის-ნამუსიდან გარეცხილს და ირეცხებოდა სარეცხი... ირეცხებოდა მანამ, სანამ ეს „საქმე“ ერთი უბედური, თუმცა, რა იცი, იქნებ, ბედნიერი შემთხვევის გამო რომ არ გამსკლარიყო.

ფირმას (იღბალი არ უნდა) კერისუბანში ერთადერთი მექრთამე მილიციელი იყო და სწორედ ის დაეცა. რა ვქნა ახლა მე, დავუსტვინო, შეგეყაროთ ქვეყანა თუ გავჩუმდეთ... გაჩუმება არჩია. კონფის-

კაცია უყო მთელ ამ შინამრეწველურ საპონს და იმავე დღეს ცოლ-შვილი ვერის აბანოში გააქანა. სწორედ აქ დატრიალდა ცოდვა-მადლი. საუბედუროდ, „ოქროს მამალი“ სარეცხის საპონი იყო და არა ტანის დასაბანი... თანაც ამ უკანასკნელ პარტიაში ბიჭებს ქლორი მეტი მოსვლოდათ და მექრთამე მილიციელი, თავის ოჯახიანად, დანაშაულზე წასწრებულობით ადგილზე დაიწვა ანუ დაიფუჟა, რა.

...თბილისელი ბიჭები გენიალური გამოგონებლები არიან. ოღონდ მიუშვი საემზე და კვიდან წეწს ადენენ — დოდო აბაშიძე იქნევდა ნაჯახს სქელტარიანს, ჭაბუა ამირეჯიბი ქოშებს უთლიდა თბილისელ მადონებს.

მოკლედ, ადელხანოვის ფეხსაცმელების ფაბრიკა მიმიქარავს, აქ ისეთი ხის ქოშები ითლებოდა. თუმცა ვერის პერკულესი ვერ ხმარობდა დანას, რადგან უშნოდ ჩორკნიდა და არც კი წითლდებოდა. კინაღამ გაკოტრდა ასე მთელი ფირმა. აფსუს, არ აღბეჭდა დუბლი კინოფირმა. რა ეღირებოდა დღეს ის ერთი კადრი?... როდემდე ეთმინა და ჭაბუამ ერთხელ ჰკადრა: სულ გაგვანკროტდებით, დოდო, ხომ აზრზე ხარ?... ეს ოჩოყუხები ლამაზმანთა ფეხებს სულ დააკოტლებს და, ძმაო, თუ ჯანზე ხარ, დღეიდან შენ მარტო შეშა და-მიჩეხე!..

ხელი-ხელ! აგოგმანებდნენ ხელი-ხელ საგოგმანებელთ, დააპაკუნებდნენ ქუჩებში, რა ჭირად... მიყვებ-მოყვებოდნენ გოგონებსამწყალობელთ... ყოველ შემთხვევისთვის ხელმკლავით ეჭირათ... რომ ქოშებიდან არ გადმოვარდნილიყვნენ...

...აგერ, კიდევ ერთი „რედი“ გვხვებოდა, ვის ხსოვნასაც ვერა, ვერ წაიდებს მტკვარი!... ვერელ „გიჟ კარალევა მარგოსავით“ მართალი და სიყვარულით შეშლილი ერ მოკრატთა ლაკვამე — გვიდელბერგის უნივერსიტეტის კურსდამთავრებული და საქვეყნოდ გაუხმაურებული პოემის „კვერნისტყაოსნის“ ავტორი — რას იტყვი, ბატონო, რა სიტყვით აწონი!.. ან ის კაცი დღესაც რომ დაკაფანდარობს თბილისის ქუჩებში (სიტყვას პლივსდა ცრის გაცრეცილ ტუჩებში), ცოდნის ხაზით რომ უბერავს... მა ის ამ ქვეყნად რაღაზეა! წიგნის მოარული მალაზია — აღამირხოვი რუბენა.

ან ჩვენი აპოლონ ბელვედერელი ანუ აპოლონ ვერელი — კინოდრამატურგი, თავის თავის ურგი... თავი ვინც ანიავა — აპოლონ მონიავა, გადარჩეს სიავეს, არ დარჩეს იავარ...

ცი ალ ა, ცი ალ ა — ეს სავსე ფიალა, გვეყოფა გრიალად... რა ალით იალა. რა თვალით, რით არა — იაშუღ-ითარა, იბულბულ — კითარა, იჭიკჭიკ-გიტარა, იმ-ამავ შუკელმა, იმ ამამ შუკელმა

მოიღო წყალობა — გვასწავლა გალობა, ვლოცავ მის კვალობას, ამ ფერისცვალებას, გიტარის ღვარობას და მის დაქალობას.

...და კიდევ სხვაები, არ განასხვავები, რა მე და რა შვილი — რეზო იაშვილი, თენგიზ სამსონაძე, გურამ სამსონაძე, ბიჭიკო ქორქია, დათო მოლაშვილი. ოტო პაჭკორია არ დადის ორია, არც ორი ჭყონია — ჭიყო და ჭოლია, ის — პროფესორია, ეს — ღირეპტორია, თუმცა არა „ზამია“, მერე რა, ძამია... მთავარი კაცია და არა სკამია... ვერის პანთონის ჭირი და ლხინები, მუზაგეტ — აპოლონ ზევსის ძის შვილები — ბენგიზ და ედიშერ მაღალაშვილები — ცალ ფრთა მოტეხილი — ცალ ფრთაგაშლილები; რეზო — ხუტა — კოტე წულეისკირები — ძახილის ნიშნები, ეს ძმები — ყირები. პურითა უხვი და სიტყვითა ძვირები — კაცთა ასაწონი გულუბი — გირები; ჩხირო — ჩანკაიშა და კალაძე გულდა, სახსენებელ სახელს გახსენება უნდა, მხოლოდ გულდენებს და არა წერილმან ხურდას — დიდი ცურვის გემთა მცირე ნახსაყუდარს.

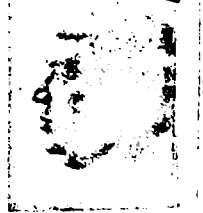
ჩვენი ჯოხ-ცხენები, ბავშვობის აჩუა (კაცს სიბერემდე წვავს საბავშვო ბაღთა მზე) — სულ სამაგალითო ზურიკო ჩაჩუა და უმაგალითო პროფ. ცაცო ბახტაძე!.. ვიფუღე ერთგულად ვისაცო ვახტაზე, ყველას შემოვიჯენ სიყრმის მზის მერანზე. გორგასლის შვილებმა ვილოცეთ ვახტანგზე, ვილოცეთ თბილისზე, ვილოცეთ ევრაზე...

ვიცი, შვილს — ციცციშვილს, ირაკლის თუ ანდობს კაცი მის მთელ უძრავ და მოძრავ ქონებას. პატრონი მოუკვდა ყველა სიაბანდებს... ენდობა უტყუარ მის გულს და გონებას. კაცს თეთრხალათიანს, ყადრიანს, ხათრიანს, ღლეხა და ღამეს რომ ასწორებს — გვისწორებს. ასეთებს (მაღლია) ადრიან ღვთისსწორებს — გვიმრავლებს ლხინსა და საშაროს გვაშორებს...

ნიკ. ყიასაშვილი — დიდი ფილოლოგი და შექსპიროლოგი, ქმარი ჩვენი მერიის — ჩვენი უბნის თვალის, ძველი ძმობის ვალის, მაღლზე ვაყრი მარილს, შნოდ და ეშხად ვერის.

კიკნაძე ლელო და ირ. (ტანგო) ფაილო...ძე — ხორცი და სულის ზიარი ბიჭები, ჭურტი და მაღალ — და-ძმანო ალალო... ეჭ, რამდენს ვერ ვწვდები, რამდენთან ვიჭრები.

ანზორ სალუქვაძე, ანზორ-აოლია, პა, ვერის რუქაზე მერნების დოღია. რამდენი მოგხიეთ, რამდენმა მოგვხია, ვისაც შეეშალა — არ აცდა ჯოხია... კასრაძე ქართლოსი — უსასამართლოთი, სიცილის სამართლით მსაჯული... მტანჯველი რეგვენთა

და უსამართლოთა — ვაი ჭკუისაგან ტანჯული. ქართლოსა კასრა-
ძე — ვით ტყვია მასრაზე და მუდამ ჩახმახზე შემდგარი, უშიში ვითარ-
ცა უბორცო, უძვალო, უფულო კაცივით მელდარი... ხიდან ვინც ჩა-
მოვა, ყველა კაცი არის? კაცი არ გამოვა მაიმუნის გვარი. გაშიმუ-
ნება ზოგჯერ მაღლი არის, ხეზე აბრუნება ყველა გარეწარის. პოლა,
რაც რომ იმან გაამაიმუნა, ვინაც კაცობაშიც ღარჩა მაიმუნად, მარტო
ის ეყოფა ქვეყნის სამსახურად, სიცილ-ხარხარსაცა ვუთვლი ნამსა-
ხურად. სიცილით ტანჯავდა სატანჯავ-საცინარს და ცხარე ცრემ-
ლებით გვატირა — გვაცინა. დღესაც თავის „როტი“ კვლავ დაძრწის
ქუჩაში, დღესაც ანეკდოტი მზადა აქვს მუჭაში... ქართული წიგნის
თაროზე კი შემოდო ისტორიული რომანი „ფარნავაზი“ და გაუყენა
კასრამიანთ საწიგნეთის ქარავანს.

ამ ჭერის ნაჭერი — ხორცზე ვერ ავჭერი კაცს დასაკერებელი „ნა-
ჭერა“... რამდენის, რამდენის — ამდენის ჩამდენის მიჭირს მე უკ-
რეფში დაჭერა. ამ ქარში-ამქარში ვეძებთ ჩვენი სახელებს, რომ ერთად
აეასხათ მივიად, ო, უიმათობა გვაშინებს, გვახელებს, გულს გვიკ-
ლავს და სულში გვცეცხვს... ა, ჩვენი მართეენიც — მომდევნო ქარ-
თველნიც, ფეხდაფეხ რომ მოგვეყენენ კვალში. გულში ჩაისვამდი,
თითს არ მოისვამდი, თუნდაც ჩაგვარდნოდნენ თვალში. ის კოკა
მე უჯიო — კერპი და უჯირი, თვალით რომ კვესავდა ალსა. ის
კოკა, წყაროზე რომ გატყდა თუჯივით და ველარ მოიტანს წყალსა.

ტოგრიკა — ჩიჩიკა — ასტამურა აჩბა — ოქროდ და ღი-
მილად, საამურად აჩნდა თბილისს ეს ღილის ცვარ-მარგალიტის
აცმა — რომელი, რომელი დაივიწყოს კაცმა!

...ჩვენი ტროლეები — თოთიბაძეები, ჩვენი პექტორები — თქვე-
ნი რექტორები, ჩვენი ოდისეა — ილიადელები, საერთო ქონებით მი-
ლიარდერები... და ჭკუასელები, და ჭკუასქელები, ჩვენი პე-
ლეები, სხვა ფეხბურთელები, სართავი ხრალი და შემკრავი ქერე-
ლი — ყველა ჩვენუნელი, სუყველა ვერელი... ასე თეთრით შავზე,
მე მითქვამს ხაზგასმით — ეს იყო თემური, თემურის სხვა რაზმი.
ფიქრობდა ავ-კარგზე, როს ცლიდა მის სასმისს, მიჰქროდა წარ-
სულზე, ახსოვდა ხვარაზმიც... ტირილით კი არა, სიმღერით იარა,
თუმც გამოიარა იმდენი იარა. სადღაც პურის რიგში მოჰარეს ბავ-
შვობა, დაკარგა სიყრმე და კაცობა კი არა.

ნაკალანდა ძარი ადიდა ტაძარი, ქარი რომ უმღერდა ნანა-
სა. „სხვა საქართველოო, სად არი,“ სად არი? კითხვა შეუბრუნა
ანასა. ნაკალანდაძარი, ასე ნახანძრალი, ეწამა, იწამა ტაძარი... მე-

ეტლევ, მობრუნდი, ეპ, იყოს, რაც არი... შეეტლევ, ცხენები დაპარი!

...საჯაროდ გეტყვი! ყველას სათავისოდ დაგკანკალებენ, ყველა სათავისოს გეტხოვს. საყვარელს უნდა შენი მკლავები, საკაბე უნდა ცოლს... „საცაა წავა ახალგაზრდობა, წავა და კარებს გაიჯახუნებს.“ იღვრება ფანჯრებიდან ასე ქუჩა-ქუჩა გაბნეული თ ე მ ნ ა - ც ე ლ ი შ ე ი ლ ი ს სიმღერების სიამ-ტკბილობა...

შეჩერდი, შეეტლევ, ოღონდ ერთი წამით, მერე მაზღვევინე თუნდაც ერთი სამით... იმ ერთ დღეს სამ დღეში გაგიცვლი ამ სოფელს. ამ ერთხელ, ამ ერთხელ იმ დღეში მამყოფე... სხვა როგორ გავლენო ხსოვნის მონამ ტვერი, როგორ დავუღწეო — „შენ ხარ ევნახს“ ქვეერი, როგორ გაეჩერო სიო მონაბერი, როგორ გაეჩუმო ლურჯი მონასტერი?

აი, ეკლესია — ჩემი მონასტერი, აი, ეს ფრესკები — ჩენი წმინდანნია, აი, ეს ლექსია მათი ფერხთა მტვერი, აი, ეს მესია, აი, ლიტანია.

ყველას რას ჩამოთვლი... თუ მაინცდამაინც და საქმე მიდგება სიის დალუქვაზე... ვარიანტს ვერ ვხედავ (ამ თვალს ვერ ამოვთხრი), აქვე არ ვახსენო შოთა სალუქვაძე!

ერთი ქცევა, ერთი პექტარი კაცი გახლდათ. ბარში ვით მთა იდგა, ჯუჯებში — გულივერი... გულიც ის იყო, და ვერაც იმას ახლდა — ის იყო, ის იყო ნაღდი გული ვერის. ფრთების ასხმა და მხრების გაშლა ერთი ქნა, არწივივით აიჭრა ცაში (რა ქნასო კარგმა მონარდმა, დროზე თუ არ დაჯდა შაში)... მას მისი სასწორი ეჭირა ხელში და თემიდას უსინჯავდა სასწორს. ის სულ არ იტყოდა, ან თუკი იტყოდა, არა სანახევროდ, მთლად სწორს. რა დედამ გაზარდა, იმ დედის ნაზარდმა მშობელს არ მოაკლო ლხენა. ქართულით აზავთდა და ქართულ აზრად ლესავდა მშობლიურ ენას. მის სიტყვას სხვა შნო და ლაზათი დაედო, წვდებოდა შიგ გულის ფიცარს. იცავდა, რომ ვინმეს თავი არ აეგდო, თბილისის ცასა და მიწას.

ჰო, მართლა, რა მაგის პასუხია და...

ერთხელ, ნაცნობის უბის წიგნაკში ერთ ტელეფონის ნომერს ვეძებდი. თუ დავიჭერდი კაცს კაცის კვლაში, რა თავს ვიკლავდი, რას დავეძებდი... მე, კაცს ვეძებდი, პოვნის მაგივრად, თუ დავკარგავდი; რას ვიფიქრებდი, თვალს ვაცეცებდი აღფაეიტზე და პირველ ორ ციფრს ავანსად ვკრებდი... „ს“ — სარალიძე, სეფისკვერაძე, „ს“... „ს“... სუ, სუ, სუ, არვინ გავვიგოს. ფუი, ეშმაკსა, ჯერ არ მინახავს, კაცმა კაცს წესი ასე ავიგოს...

გესმით, ხელიდან ასე წასული... რისი სიკეთე და რის სალ ქვაზე? სიაში შავად გადახაზული „შემომეფეთა...“ „შ. სალუქვაძე“?!

თითქოს ვილაცა მიმტერევედა კარებს, როს წამოვკარი თვალი ამ ეკალს:

— რაა ეს, ბიჭო, რატომ წაშალე?..

— რაღად მინდოდა, მკვდარს ვინ ურეკავს?..

აი, პასუხი... ა, როგორია? ვის რა ჰგონია, ვის რა ჰქონია, თურმე საკურთხად, უფრო საფურთხად და შესაკურთხად (ეს პირში ვუთხარ!)... განა ერთია, განა ორია, ცოტა გვყოლია მსგავსი მძორია. არ გავსვრი სიტყვას, უთქმელად ითქვას, დაეაკლავ რითმას, დაგადებ დიდ ქვას.

...მაინც საიდან მოგივა თავში?.. ბოროტებასაც ხომ უნდა ნიჭი... თქვენ გესმით, ამან, უბის წიგნაკში მეორედ მოკლა ის მკვდარი ბიჭი. კაცის სახელი კაცთან არ კვდება. ეს ღმერთმაც იცის და კაცმაც იცის.

როს სათვალავში კაცი გვაკლდება, ნუ შეგვაშინებს სიცივე მიწის!..

ისე, ერთხელ, თურმე ტელეფონების წიგნში, ვილაცა „ა“-ზე დაწყებულ გვარს „ჩ“-ზე ეძებდა და როცა უთხრეს — რას მიჰქარავო, უპასუხა: მისი გვარი კი იწყება „ა“-ზე, მაგრამ სამაგიეროდ თვითონ ჩათლახიაო.

სიცილ-ტირილი რამ გაყო, ძმები ზრიან.

ახლა, პირში ვარდიანი წყლის გამოსავლებად, კიდევ ერთი მხიარული ხიდი, მტკვარ გაღმა-გამოღმა გადებული, რომელზეც კაციც გამართული დადიოდა, ამბავიც, ხაბარიც და არასოდეს არ ჩატეხილა, თუმცა, ბევრი ჩხუბი კი ატეხილა (ამაზე ქვემოთ).

ცნობილი კომპოზიტორი რეზო ლაღიძე და ცნობილი ღირიჟორი ვახტანგ ფალაშვილი ერთ წვეულებაში ეოფილან. პირველი, თურმე, ვერ მოაშორეს ჭიქას, მეორე კი ვერ მიაკარეს...

— პარადოქსებითაა ეს ქვეყანა სავსე, — უთქვამს ბატონ ვახტანგს რეზოსათვის, — ფალიაშვილი მე ვარ და მუსიკას შენ წერ.

— რას იზამ, ლაღიძე მე ვარ და ლიმონათს შენ სვამო, — უპასუხნია რეზოს.

№ 43

ვახსენოთ სხვა უბნის პირველი დესპანნიც...

ვერ გაიჭაჭანებდა უცხო ჩვენს განედზე — მტკვრის იქეთ ნაპირის სრულუფლებიანი ელჩები გივი ნიჟარაძე, ომან ომანაძე! პირველი მოსინჯვა, პირველი მოსირჩვა, ფიც-ვერცხლი, შეჯიბრი

სატოლუმბაშოში. ჯავრი — გაცნობამდე გაცდენილ დროზე და დარ-
დი, რომ არ გავჩნდით დედის ერთ საშოში.

...რაც კი პორაციუსმა ღიმილით სიმართლის თქმის წესი დააკანონა,
სიცილით სიმართლის მთქმელებს ცოტა ფასი დაედოთ, თორემ
იყო დრო, ჩვენ „ბახულია“ — ბახუსს-დიონისეს ღმერთები ოლიმპზე
არ უშვებდნენ, ღმერთად არ მიაჩნდათ. ვერაზე კი სატირები ყოველ-
თვის დიდ პატივში იყვნენ, რადგან თბილისის ოჯახური სჯულდე-
ბის მირონი აქ იხარშებოდა და სიცილის სამართალი სისხლის
სამართალზე უფრო მკაცრი, მაგრამ გაცილებით მართალი და უსისხ-
ლო იყო. ამ ჭკუაზე და გონებ-გუნებაზე კაცი ყველა გაჭირვებას
აიტანდა და კეთილს ინებებდა კეთილი ენება — ღირს ხსენებად!

ერთხელ ავად გავვიხდა ჩვენი ბაკქებისა და ბაკქანდების (ანუ
გრიალუშეების) იაკხოს — ბაკქოს — ბახუსის, ჩვენი „ატამანის“ ვა-
ლოდიას (იგივე ვლადიმერის, ვოვას, ვიტაის, ლ ა დ ი მ ე ბ უ რ ი-
შ გ ი ლ ი ს) დედა-დედა და ვ ე რ ი ჩ ა — ძველი კულდევარზე გა-
დებული აზნოუშვილის ქალი.

რაცხა მუხლებში მპწკენს და ჭაჭებში შზრინავს... მომიყვანე,
შვილო, ერთი პროფესორიო. ბევრი ეძება თუ ცოტა, ვალოდიამ უფუ-
ლო პროფესორი ვერ ნახა და უბრალო ექიმის მოყვანაც დაუგვიანდა.
ვერჩქამ აკადრა, რაც ეკადრებოდა:

— შენ მოუკვდი შენს პატრონს, რას შობი ამდენ ხანს, ესაა ქვეყანას
ვიცნობო...

ჩვენც მხარი ავუბით. ომანამ თქვა:

სწორი ხართ, დეიდა ვერიჩკა, დედის გულს რა ეუთხრა, თორემ
ეს რა გასაზრდელი იყო.

— შენც სწორი ხარ, — კვერის დაკვერისაყის დაგვიკრა კვერი და
მერი ხაჭაპურიც, დეიდა ვერიჩკამ.

მეორე დღეს მთელი ხროვა „ზ ე მ ე ლ ზ ე“ შევიყარეთ ვარიანტზე.
ვალოდიამ, ანუ არა საზოგადოებრივ, არამედ მაჰაპაპურ საწყისებ-
ზე ჩვენმა ჭკუის დამრიგებელმა, რაღაც სხვა თვალთ შეგვხედა,
შეგვათვალ-შემოგვათვალეირა და იკითხა: სამედიცინო ინსტიტუტ-
ში ხომ არ სწავლობთ რომელიმეო. სამედიცინო ინსტიტუტის მესამე
კურსის სტუდენტი აღმოჩნდა გ ი ვ ი ანუ პ ი ტ უ ნიჟარაძე, მიუ-
ხედავად იმისა, რომ მეორე კურსის ორი საგანი ჰქონდა დარჩენილი.
— ბიჭო, შენ რეგმატიზმის თუ გაგეგება რამე? — კითხა ვალოდიამ.
— შე კაი კაცო, მესამე კურსზეა და მუხლამდე როგორ ვერ ავიდოდა, —
თქვა ფ უ ს ო კ ა კ ა ბ ა ძ ე მ.

— ჭაჭები თუ გვიარეთ.

გივიმ თანხმობის ნიშნად ერთობ შეფერებულად დაუკრა თავი და მწარედაც ინანა. სტაცა ხელი ვალოდიაშ და სახლში გააქანა. დეიდა ვერიჩქამ ახელ-დახელა ტანმორჩილ (ზღვის დონიდან ასე, მეტრნახევარ) ახალგაზრდა ექიმს, თვალები მოწყურა და ჩუმად იკითხა: — ვინაა, ბიჭო, ეს ბაღანა... მაგას ალბათ, ჯერ დამთავრებულიც არ ექნება სტაჟა. — მაშინვე გამოიცნო კუდიანმა.

— შენ რაც გტკივა, ის საგანი ჩაბარებული აქვს და მეტი რა გინდა, — იხტიბარი არ გაიტეხა ვალოდიაშ, მაგრამ არც დეიდა ვერიჩქა იყო მაგის ჩიტი და შვილზე ნაკლები მაკვარანცხი.

— მაგის გამოწერილ წამალს, შვილო, კუჭში არ ჩოვუშობ და გარედან მისვით რამდენიც გინდათ.

ამ, ერთი შეხედვით უწყინარ ფრაზას შეეძლო ჩვენი ძმაცაცის სამედისინო კარიერაზე კატასტოფულად ემოქმედა. ასე გასინჯეთ, საუკუნეს გადაცილებულმა საკუთარმა ბებია ცუცუმაძე არ გაასინჯინა თავი, არ ანდო შვილიშვილს თავისი ორი პარასკევი და ექიმ კაცს თხოვა, ექიმი მომიყვანო.

გივიმაჟ ჩვენი ქუჩის მასწავლებლის ვალოდიას ხერხი იხმარა და სახელმწიფო გამოცდების ჩაბარებაც არ აცალა, ისე მოიყვანა სახლში ოთარ ტრაპაიძე, რომელსაც მედიცინაში შებიჯებისთანავე „ტრუპაიძე“ დავარქვით, რადგან პათანატომიაში დაიწყო მუშაობა და მიცვალებულბთან ჰქონდა საქმე. ტრაპაიძეს ჰგონებია, საქეიფოდ მიყვავარო და სახეგაბადრულს, გივის ასი წლის ბებია რომ დაუნახავს უქეიფოდ, სახე მოქცევია.

— რას იტყვი?... — უკითხავს გივის ბებიაშისის სასთუმალთან ჭოკივით დაყუდებული ოთარისთვის.

ოთარის განზე გაუხშია გივი და დიაგნოზის მაგიერად, მაგრად შეუკურთხებია: მე რა უნდა ეთქვა ჯერ, შე ჩემა, რომ მოკვდება, მერე გეტყვით, რა ჭირდაო.

მართალია, ასე მძიმედ დაიწყო ნიჟარაძის სამედიცინო კარიერა, მაგრამ სამართლიანობა მოითხოვს, აქ არ დავსვათ წერტილი. გაივლის ცოტა ხანი და თქვენი მონა-მორჩილი, ჩვენი ტანმორჩილი პატარა პიტე დიდი ლარინგოლოგი გახდება, პაციენტები ბუზებივით დაეხვევიან და თვითონ ისაკა მექუდე მიუყვანს შვილს გლანდების ამოსაჭრელად...

ბატონი გივი განსაკუთრებული შზრუნველობით მოამზადებს პატარა ისაკას საოპერაციოდ ანუ სატონზილექტომიოდ. იგი დიდ შპრიცს გადმოიღებს, რაღაცა ხსნარს შეახვრეპიებს და როგორც კი შეშინებული პაციენტისაკენ წაიღებს ხელს, ბიჭი ხელებში ეტაკება: — ექიმო, პაპამ გნახათ, პაპამ?...

ექიმიც მიხვდა, მეც მიხვდი და ალბათ თქვენც მიხვდით, მკითხველო, რისი გაგება სურდა ამ ცინგლიანს. შპრიცმოძარჯვებულმა ექიმმა თანხმობის ნიშნად თავი დაუქნია.

— აბა, რაა ამხელა ნემსი, ექიმო.... მორთო ღრიალი ბავშვმა, რომელსაც შპრიცის სიგრძე ექიმის პატივისცემის პირდაპირპროპორციული ეგონა.

თუმც კარგად ვიცო, სხვა უბნებთან მარტო ამით ვერ ვიქნებით ქვით, — ასე და ამრიგად, როგორ და რარიგად ზოგი ჩვენი — ზოგი სხვისიც ვთქვით.

დე, ნუ მოშლოდეს თბილისს საქმენელ-სათქმელ-საყოფი, ყველა ვართ მისი შვილი, ძმებს რა გვაქვს გასაყოფი!..

რადგანაც სხვა უბნის ბიჭებსაც გადაეწვდი, ამ შემხვედრ კითხვა-საც ვერა და ვერ ავცდი... აი, ხომ ხედავთ, ისევ ვ ე რ ა და ვ ე რ ა... რა მოხდა, მარტო ვ ე რ ა ზ ე დაიწერა ჯვარი თბილისმა... თუ იკითხავს არავერელი და თუ უპასუხებს ისევ ვერელი...

სხვა უბნელებმა ამ უბნელობა სიბნელეში რომ არ ჩამომართვან, ვეტყვი — თბილისი რამ გაყო. ვერა ჩემი თბილისური ფანჯარაა, სხვა არაფერი. ჩემი პეგასია — კარუსელის ცხენი, ჩემი პარანსია — შენი გული ცხელი, მთაწმინდა — მისი მაღლი გაწვიმდა...

ჩ ე მ ი უ ბ ა ნ ი ა ვ ე რ ა!..

თუმცა მე რა... თბილისს ვერით ამოვწურავ? — ვერა! და ღმერთმა დამიფაროს, არც ვაპირებ. მე ჩვენი უბნით სხვა უბნელებს როდი ვაკვირვებ. როცა ვერაზე სიტყვას ვამბობ, მე თბილისს ვამბობ, თუმცა სხვა ქუჩებს ჰქონდა ყველას თავის ლაზათი, ეშხი და ჯადო. განარჩევდი მისი მაზანდით. თბილისის ქუჩებს ყველას თავისი ყოჩი ჰყავდა, ერთი მეორეს არა ჰგავდა არც მიხერა-მოხერით, სიტყვა-პასუხით, დარდიმანდობით, ჩასპანდობით, გარტყმა-გამორტყმით.

თბილისის უბნები ერთმანეთისაგან ისე განსხვავდებიან, ასე მგონია, დროა უკვე ვილაპარაკოთ ჩუღურეთის, ვერის, სოლოლაკის დროზეო, — ამბობს ქალაქ თბილისის მთავარი მესაათე გ ე ნ ა კ ო ჟ ი ა ნ ი.

— ურბანიზაცია გაგვივია და უბანიზაცია არაო, — ლამის ქუჩურ ნაციონალიზმში ჩამომართვას ქალაქისადმი სიყვარულის ახსნა-ერთმა ანონიმმა მოქალაქემ, უფრო სწორად კი მოღაქდაქემ, ტელეფონით რომ გამომემა ერთხელ და დილაგდე ცეცხლზე წყალი მისხა. ამ კაცმა თავისი სახელი დამალა და სახე ვერა: გულმეწვივე უფრო იყო, ვიდრე გულშემატკივარი. ზოგის ცრემლი მისი ნერწყვივით ბინძურია.

მას სხვა მუცლისგვრემა აწუხებდა, არც ერთ უბნელი არ იყო და თბილისელობაზე ღებდა თავს.

თბილისის ყოველთვის უხდებოდა უბნების ჯიბრი კი არა, შეჯიბრი, რაშიც განსაკუთრებულობით გამოირჩეოდნენ მტკვრის მარცხენა და მარჯვენა ნაპირის ბიჭები. აქ ანდაზად ქცეული პრინციპი — გაღმა შეედავე, გამოღმა შეგრჩებაო — სრულ ანომალიას განიცდიდა. არც კარგს შეგარჩენდა ვინმე და არც ცუდს, არც გაღმა, არც გამოღმა. ასეთები იყვნენ გაღმელებიც და გამოღმელებიც... განა იყვნენ დაბოღმილები — გული ერჩოდათ, მკლავი ერჩოდათ, იქაჩებოდნენ იცით რისათვის? უბრალოდ, უბნის სახელისათვის, პირველობის და პრესტიჟისათვის... რამდენჯერ მტკვარიც გადარეულა, აღიდებულია, თავზე ხელი აუღია და ხიდებიც თან წაუღია.

გამონაკლისთა შორის, ერთ-ერთი ვინც თავისუფლად მიმოდიოდა გაღმა-გამოღმა, ეს გახლდათ ლურჯი ტროლეიბუსი № 3, რომელიც პლენხანოველებს — პლენხანოვზე ტოვებდა, ვერელებს — ვერაზე, მთაწმინდელებს — რუსთაველის პროსპექტზე... ერთხელ ეს ტროლეიბუსი ვერელებს გაუვსიათ, ვერაზე არ ჩამოსულან, ვერის დაღმართს დაჰყოლიან, მტკვრის მარცხენა სანაპიროზე ამოუყვიათ თავი, ბირჟაზე გადმოცვენილან, იქაურ ბიჭებს დადგომიან თავზე და უთქვამთ: — მოდიო, გავსწორდეთ, აგერ ჩვენ და აგერ თქვენ, გინდათ მტრობა, გინდათ ძმობა!...

ახლა რა აღწერს იმ ელეთ-მელეთს, სისხლის ადუღებას, წამოქორცვას, კუნთების დაბერვას, ჟრუანტელად რომ დაუარა მთელ თბილისს. ქუჩაც გაფითრდა, სახლებიც, ქარიც კი ჩადგა, მტკვარიც კი დადგა... მერე ვიღაცამ დამხვდურებიდან მომხვდური იცნო, კაიბიჭობა გაუხსენა, ხელი მოხვია და ისევ დათბა. და იმ დღეს ითქვა არა ურიგობის—შერიგების, ჩვენი მარადიული ძმობის სადღეგრძელო. ჰკითხეთ, რა ჰქონდათ გასაყოფი... ღებდა შვილს არჩევს? ძმები იყვნენ და ძმები ისევ ძმებადვე დარჩნენ, რადგან იცოდნენ — მტრობაც ანგრევს და ძმობა არჩენს... ჩვენ ერთმანეთის ერთგულება შევფიცეთ გამჩენს... ყველაზე ვერ ვწერ, ვერ ვახერხებ მე კულის ქიცინს. ვერაზე თუ ვწერ, ვერისუბნის სიზმრებიც ვიცი. თორემ თბილისში რა გამოლევს სალექსზე ბიჭებს, რამდენიც გნებავთ, იშვიათი, ხსოვნაში ვიჭერ.

მტკვარგაღმელებს „კოზირის ტუზად“ მარტო ჩვენი თაობის ერთი უდიდესი თავი და გული, ჩვენი ჭირისა და ლხინის მოზიარე — საბჭოთა კავშირის პრეზიდენტის საბჭოს წევრი, საქვეყნოდ ცნობილი მეცნიერი აკადემიკოსი ევგენი პრიმაკოვიც ეყოფათ -

ნაღდი თბილისელი და თბილისის საპატიო მოქალაქე...» მტკვარ-გამომღებებს! ღიდი ღოსტი და დასტაქარი ეოვა ბურაკოვსკი. და თუ გნებავთ, მტკვრის მარცხენა სანაპიროდან კიდევე ერთ უიშვი-ათეს ჯოკერს ჩამოვალ, კიდევე ერთ სასწაულს დავასახელებ! ...იშვიათი ადამიანები არც სიკვდილში ჰგევანან ერთმანეთს. საბურ-თალოს სასაფლაოზე არის ერთი საფლავი, სადაც განისვენებს კაცი, რომელსაც გულზე ხელები სიკვდილის შემდეგაც არ დაუჯრებია, რად-გან არც პქონდა დასაკრები გულზე ხელები — უხელოდ დაიბადა. ასეთს იქნებ ვერც გაიხსენებს თვით შუმერთა უძველესი ქალაქი ურუქი — აქ განისვენებს მთელ დუნიაზე სახელგანთქმული შ უ რ-კ ა -ბ ე ზ რ უ კ ი... ანუ ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ე და დ ე შ ქ ე ლ ი ა ნ ი! იგი პ ე რ ბ ე რ ტ უ ე ლ ს ი ს „უჩინარი კაცოვით“ თეთრი ხელთათ-მანებით დადიოდა, მხრებზე ფორმისთვის ჩამოკიდებული უსიცოც-ხლო ხის ხელებით და პლუხანოვის პროსპექტზე თუ კინოთეატრ „აბოლოს“ წინ გამვლელ-გამომვლელს აოცებდა მისი საოცრებით. თბილისური „სინკრეტიზმის“ წიაღში ბევრი იშვიათი ხელოვანი იშვა. ასე აიღდა ფეხი ქუჩის ბალაგანიდან ცირკში და მსოფლიო მოიარა კაცმა-ლევენდამ, რომელიც ფეხით ხატავდა მაყურებელთა პორტრეტებს, აუცდენლად ისროდა თოფით მიზანში და სანთელს უქრობდა კაცს თავზე, საოცრად ხმარობდა სამართებელს და თვა-ლის-დახახმამებაში პარსავდა ტაკიმასხარას; ჯიბიდან ფეხით იღებ-და ცხვირსახოცს, ფეხით უკრავდა როიალზე, ფეხით ხსნიდა შამ-პანურის ბოთლს, ასხამდა ტანწერწეტა ჭიქაში და სვამდა, შუბლზე თვალებამოსული, პირდაღებული თბილისელების სადღეგრძელოს.

მახლას...

რა ფიქრი დაეწევა გაქცეულ დღეთა,
რა წამოაყენებს წაქცეულ ხეთა,
მარტო სახელითაც ყველას ვერ ჩამოთვლი,
ამიტომ ყველასგან ერთ სანთელს ჩამოვქნი...

რამდენი მზე შინა და რამდენი მზე გარეთა,
ვინაც დაგვაფიწყდა, სიკვდილს დაავიწყდეს!..
კამათი არ იყოს, ბიჭებო, მხარეთა,
არ გაწყრეთ, ბიჭებო, ღმერთი არ გაგიწყრეთ.
ნუ მიწყენთ, შემთხვევით, თუ ვინმე გამომრჩა,
გეხვევით, ვემთხვევით თბილისურ ამ ოჯახს.
თითოში ყველა ხართ, ყველაში თითოა

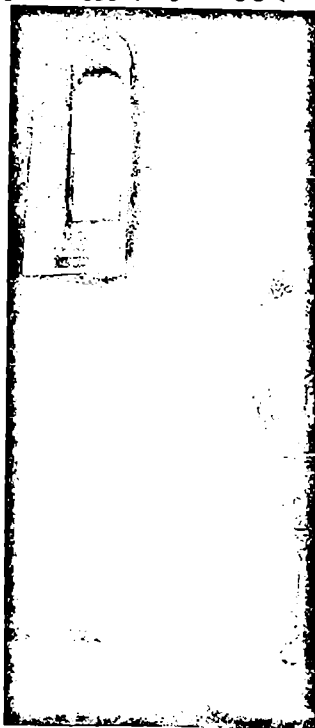
და მცოდნე თქვენა ხართ, ვინ და რა ხვითოა.
ამ ურთიერთობის ეს ერთი-ერთობა...
მენდობით — გენდობით, ელის თქვენ შენდობას.

ამ სახელთა და გვართა ქარბუქში, ამდენ ასულში, ამ-
დენ ჭაბუკში, სახსენებია ორი ამდენი — მიტომ ავტეხე კორი-
ანტელი. წამოვუბერე, ერთად ვღვივოდით, სული ვუბერე ბუ-
ხარს სიოთი... ამ ფოთოლცვენას, ქარებს — ჯალათებს, ვით
შემოდგომის ღია ბარათებს დავეძებ ქარში.

ქარმა წაიღო რაც მოიტანა, ბოლო ფოთლები წყდება ხიდანა.
ახალი კვირტი ასკდება მერქანს — ჩვენს მექას ძველით ახალი
ერქვას, რომ ძველი ეშხით — ახალი ფერით, კვლავ გვეამაყოს
ახალი ვ ე რ ი თ, მთელი თ ბ ი ლ ი ს ი თ, მისი მ თ ა წ მ ი ნ-
დ ი თ... ამ სახელებში მიტომ გავწვიმდი. და მერე ისევ გა-
მოვიდარე, სიყრმის მზით ვასკდი სამოთხის კარებს.

ყველას ლოცვით: და ყველას ვედრებით, ყველა ერთ გულში
— ჯამში მეტევიო.

...მოვიდნენ, ნახეს, დაგლიჯეს,
გვაქუჩეს ქუჩებ-უბნებად,
ღმერთო, მიეცი ამ ბიჭებს
მეორედ მოსვლის უფლება!
თორემ დაკარგა ქალაქმა
თავისი შნო და იერი,
ლაგამმა ლამის ალაგმა,
რითაც ვიყავით ძლიერი.
ქუჩები — შეუქუჩები,
შეუბრებული უბნები
და წუთისოფლის ურჩები,
ამ წუთისოფლის სტუმრები,
გათითოკაცებულან და
ერთხორცნი არ ერთსულობენ,
ცალ-ცალკე დაცემულან და
ადგომას არცა ცდილობენ.
იმ წასულ ბიჭებს ვიხსენებ,
ცოცხლების სამაგალითოდ,
სამოთხის კარებს გიჩვენებ,
მათი გზითა და კვალითო.

დრო მიდის, გვითვლის ნაბიჯებს
და უკან აღარ ბრუნდება —
ღმერთო! მიეცი ამ ბიჭებს
მეორედ მოსვლის უფლება!

და აი, მოვიდნენ, მეორედ მოვიდნენ 'ვ ე რ ა ზ ე' ეს ბიჭები
(ლოცვამ გაჭრა) თავის შვილებში და შვილიშვილებში, როცა,
აგერ ახლა, ახალმა ვ ე რ ე ლ ე ბ მ ჯ, ჩვენი ყოფილი მე-7 ვაჟ-
თა და ახლანდელი 53-ე სკოლის გოგო-ბიჭებმა ახალი პაემან-
ი გამართეს ვერაზე და მეგობრობის ხიდი გასდეს ოკეანის
გალმა (რომ გამოღმა არავინ შემოედევით). უ ი ტ ს მ ი ტ ე ლ
ბავშვებთან (ა შ შ) და ასე შემდეგ — ასეთ შედეგამდე! „თბი-
ლისში ყველა პატარა უბანს თავისი წილი უნდა სიმღერა!“...

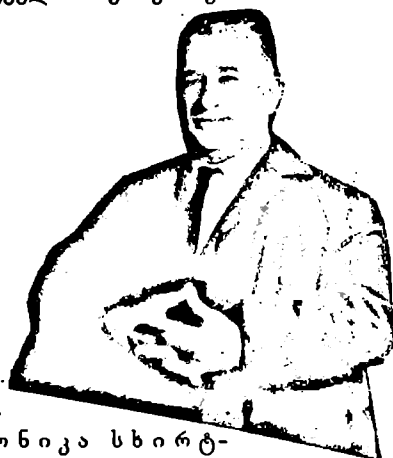
ახლა კი ისევ ჩვენსას მივხედოთ. სხვამ ჩვენში, ჩვენ სხვის
გულში ვიხედოთ.
ყველას თავთავის მივუზღაოთ საცრით — ყველა თავთავი ავ-
წონოთ მარცვლით.

№ 44

თამადის სადღეგრძელო ბოლოში არის,
მოდით, ჩვენს თამადას, გაუმარჯოს!
ამ ღვინისუფალმა და ჭირისუფალმა
ყველას სიტყვა უნდა მოუმარჯვოს.

„და აქუნდა მას სიტყვაი გამოჩინებული“...
და ადგას მას სვეტი ნათლის-ჩინებული...
სიმონ მესვეტის სეხნიას — ჩვენს ს ი მ ო ნ ი კ ა ს ხ ი რ ტ-
ლ ა ძ ე ს, დიდება

ქართული ენის თამადა-მასწავლებელს!
იმისი სუფრა, სიტყვა და პასუხი უდრიდა ერთ უმაღლეს
სასწავლებელს.

ჭიქაში, როგორაც ფოკუსში, შეყრიდა მხეს — გარეთასა და შიგამხეს,

ისეთ სადღეგრძელოს იტყოდა, სიმონიკა, რომ „ბულბულს დასვამდა ჭიქაზე“.

ასეთი იყო ესე ღიქტატურა თამადა-ღიქტატორის, ასეთი გული-მზე, ენა-მზე, სიტყვა-მზე, თამადა არ იყო ორი! რამდენი ცხოვება შეთხოვა მაცხოვარს მსოფლიო თამადა-კვერთხმა,

რამდენი ღვინი და ჭირი გადიხადა... აცხონა, აცხონა ღმერთ-მა!

ვერაზე „კომუნისტის“ რედაქციის გვერდით სასაუბრე იყო, სადაც მებუფეტედ ახალგაზრდა გულკეთილი რაჭველი ლასიკუნა მუშაობდა. ჩიტკორესპონდენტები და მწერლები ხშირად იმ იაფფასიანი სასაუბრის „კვირფასი“ სტუმრები გახლდით. სწორედ იქ თქვა და დატოვა ერთმა ცნობილმა პოეტმა სიმონიკაზე ეს ორსტრიქონიანი ლექსი: „ღვინოს ასხამს ლასიკუნა — სიმონი სვამს კლასიკურად“!

...მახსოვს, ომის დროს ოჯახის უფროსს თამადა ჩუმად ჰკითხავდა ღვინის ამბავს — რამდენის საშუალება გვაქვს, ბატონო, რამდენი სადღეგრძელო დავლიოთ?.. წინასწარ რატომ მოვიჭრა თავი, იქნება ქე მეყოსო და კუდი ყავარზე გაღებული მასპინძელი იხტიბარს არ იტეხდა:

— რავა გეკადრებათ... თქვენ მიუყვით ნელ-ნელა პეტეტვრანი ღვინის ჭიქებით, თუ მაინცდამაინც, ხანდახან ჩაის ჭიქაც გამოურიეთ და ვნახოთ. აგერ მე და აგერ თქვენ.

ჩვენი სიღარიბის სიმდიდრე იყო:

ჩვენი უფულობის უფუნება, ჩვენი ერთ ტაფაში შიშხინი, ჩვენი უპურობის დაპურება, ჩვენი გემრიელი შიმშილი.

გასამოთხებული ჯოჯოხეთი — გა-სამ-ოთხ-ებული ლუკმა 1, 9-ზე გაყოფილი 1 თხილი,

100 ხელი-მაინც 1 პირი!

რაც არ უნდა შალოს დრომ წარსული, დრო სულ უკუდმა რომ ვილოდეს, ვერა, ვერ დაივიწყებ, კაცი, ვერაფრით, ძაან გულითაც რომ გინდოდეს — თბილისში მზის დაბნელებას, ჩვენს შიშით გახელილ თვალებს,

კომენდანტის საათს!.. შვის ჩასვლისთანავე სახლში გამოქცეულ ქალებს, თეთრად ნათენებ ღამეებსა და დღეებს განაწვალებს, ომში დაკარგული მამების „ქონებას“ — იმ საღუკმა-პურო ვალებს.

ზომაზე მოჭრილი ტალონის შავ პურსა — ამ ოქროდ მოწონილ გრამებს,

შავი დღის გახსენებას, დათალებულ თბილისს, აქ დატრიალებულ დრამებს:

სამკუთხა ბარათებს — ოთხივე კუთხივ რომ ქალაქში მოჰქონდათ ელდა.

ვინ მოთვლის რამდენი შვილი ააბღავლა, რამდენი ცოლი და დედა...

რა მშვიდად ხვდებოდა სიკვდილს დედაბერი, შვილის სიკვდილი რომ იცოდა,

ფიქრის გორაზე აბრიალებული, ნავთგადასხმული ქალი-ლეგენდა—ჩირადღანივით რომ იწვოდა...

ეს იყო ნიკო ტატიშვილის დედა, მისი ცოდვით იწვოდა ხე და ბუჩქი, ქვა, მთა და ბარი,

ქუჩა, ეზო, სახლი, კარი...

როდენის ქუჩაზე ავარდა ეს ალი, იწვოდა აქ — მიწა, იქ — ცა, სანთელი იყო ეს ქალი — მარადიულ ცეცხლად იქცა!

...შებინტულ, ინვალიდ ფანჯრებს გაუმარჯოს!..

ციდან ღვთის რისხვას რომ ელოდნენ,

შეწირულ ბიჭებს გაუმარჯოს, საღდაც სიკვდილის წინ რომ მღეროდნენ.

მა ხ ო ნ კ ო ვ ს გაუმარჯოს, თბილისის კეთილ და მრისხანე კომენდანტს!

„ვ ი ლ ი ს ი თ“ რომ დაგელობდა ჩაბნელებულ თბილისში, ვემახდით პოლკოვნიკ-კომეტას!

ადიუტანტებად ვ ა ხ ტ ა ნ გ ბ ა რ კ ა ლ ა ი ა და რ ე ზ ო კ ა ვ ს ა ძ ე დაჰყევბოდნენ — ჩვენი მიურატები და ბარკლავი დე ტოლები... მტერს და ავს ეს მგლები ქისიშში ჩაყევბოდნენ... ვინ იცის, რამდენ უცნობიანი განტოლების, რამდენი მტერი და მოყვარე იცნეს, კომენდანტის საათს წურავ-

საქართველოს სახელმწიფო ბანკი
1947 წლის 5 იანვარი

31	31	
3740	3740	
300	200	
30	30	29
3740	3740	3740
300	200	300
28	28	27
3740	3740	3740
300	200	300
26	26	25
3740	3740	3740
300	200	300

საქართველოს სახელმწიფო ბანკი
1947 წლის 5 იანვარი

31	31	
3740	3740	
300	200	
30	30	29
3740	3740	3740
300	200	300
28	28	27
3740	3740	3740
300	200	300
26	26	25
3740	3740	3740
300	200	300

დნენ პატრულები... რკინის დისციპლინა, რვალივით მტკიცე —
ეს რკინის სამება — თბილისის პატრონები!

კ ა რ უ ს ე ლ ი

ისინი რომ ჩაივლიდნენ „სმენაზე“ გაჭიმულ თბილისის ქუჩებში, სად იყო სად არა, სამი ჭორფლიანი ლაწირაკი გამოჩნდებოდა: ერთი ანთებული მუგუზალივით მწითური და ორი ჩამქრალი მუგუზალივით შავი (უფროსების გამოწვევით სამხედრო „ამუნიციით“, უშველებელ ქუდებში, გიმნასტურებში გამოჯგიმულები და გალიფე შარვლებში ჩაფართხუნებულები). ბავშვები „პატრულობანას“ თამაშობდნენ, მახონკოვსა და მის ამაღლას ბაძავდნენ, სიცილით იკლებდნენ ქუჩებს. ერთხელ, ჩემი თვალით ვნახე, მოულოდნელად თვითონ მახონკოვს შეეჩხენენ ზემელზე... სად შემპვრალიყვნენ, აღარ იცოდნენ და ცირკის აფიშებივით აეკრენ გასტრონომის კედელს. მთელი უბანი გაიყინა რაღაცის მოლოდინში.

პირველად ვნახე მახონკოვი სიცილის მშხელი, როს კომენდანტ-მა მათ მხედრულად აუღო ხელი (ამ „შიბზიკების“ ხუნტასა) და თან გაიარა... ეს რუსი კაცი ჩვენ თბილისში შეგვეზიარა... გზა მშვიდობისა, ამხანაგო პოდპოლკოვნიკო, შენი თბილისი დღესაც ისევ შენ „გაპალონიკობს“... ბევრი დაუფრთხე, ავი თვალი აშორე თბილისს, სიტყვას ვადევნებ ამტკვერებულ შენს მწვანე „ვილისს“... შენ, რუსო კაცო, კარგო კაცო, მუდამ გაქვს წილი, შენს ძველ თბილისთან რომ გაიყო ჭირი და ლხინი. შვილისა რა მოგახსენო და რადა ვთქვა ტყუილი, დედებს კი, მუდამ, მუდამ ახსოვს ამაგი შვილის!

„მეტილად ზუნდა მოვზხსენიოთ... ქალაქის კომენდანტი მახონკოვი — დიდად ორგანიზებული, მართლწესრიგის ბოროტ დამრღვევთა მიმართ მკაცრი და შეურიგებელი მეთაური“ — შავით თეთრზე, ხაზ-გასმით აღნიშნავს კანდიდ ნესტორის ძე ჩარკვიანი წიგნში „განცდილი და ნაზრევი“. ეს მით უფრო სათქმელია დღევანდელი საღლიწონების ფონზე. 1989 წლის 9 აპრილს გაზაფხული რომ მოგვიკლეს.

სხვენზე მორიგეობას გაუმარჯოს, თბილისის ცას რომ ვე-
ლქით დარაჯად,

კაცებად გვთვლიდნენ და ჯარისკაცებადაც, თუმცაღა ჯერ კიდევ არ გვეცვა ფარაჯა.

ჩვენი ეზოს ბიჭებს გაუმარჯოს, კინაღამ რომ გავყვევით ფრონტზე,

ჩვენი ეზოს ტკივილს... გაანათლოს, სადღაც რომ მარხია კორღზე.

კაი კაცს, ყველას, გაუმარჯოს, ვინაც წამოგვიკრა ხელი, ვინაც გზა გვასწავლა, ვინც კვალი გვიჩვენა, ვინც გაგვამართინა წელი,

ვინც წიგნი მოგვცა და კაცობა გადმოგვცა, გვაშორა ავი თვალი,

ის ერთადერთიც კი — სიცოცხლეს გვაჩუქა, დაგვადო ქვეყნის ვალი!

მშვიდობა სახლებს და ომის სასახლეებს, სად ვერ ეტყვიან კანში,

სისხლით ვერ ძღებთან, მსხვერპლს გვთხოვენ ჩვენ ახლებს, სიკვდილი შეუძვრათ ტანში.

თეთრ სახლებში შავ სიტყვებს არახუნებენ პრეზიდენტები, გაზეთებში წერენ: „აჟღარაუნებენო იარაღს“...

ეს ბატონი „მარლბოროები“ და ბატონი „კენტები“

ისევ პირს უსინჯავენ ძველ იარაღს.

თხა თხაზე ნაკლები მგელმა შეჭამოსო, არც ჩვენ არ დავრჩებით ვალში,

მაგრამ...

მგონი, ის უცნობი ჯარისკაციც ჩვენუბნელი იყო —

ვიდაცა მაკლია თვალში!..

ვიდაცა მაკლია თვალში!..

ვიდაცა მაკლია...

მტკვრიდან, თერგიდან, ვოლგიდან, დნეპრიდან შპრეეზდე და ოდერამდე უცხო მიწაზე მიმობნეულ უცნობ ჯარისკაცთა უპატრონო საფლავებს უპატრონა და კუბოს ოთხი ფიცარივით შეუკრა ოთხი სტრიქონი ნოღარ გურეშიძემ:

„შემ ღრუბლის მძიმე ფარდა გახია, აქაც ლამაზი მთა და მდელოა,

სადაც ქართველი კაცი მარხია, ყველგან პატარა საქართველოა!“

„არ ხარ უცნობი, უკვდავებაა შენი სახელი აწ და მარადის!“ — იცნო ყველა უცნობი ჯარისკაცი მორის ფოცხიშვილმა და ყველას ერთი ძეგლი დაუდგა.

მეორე მსოფლიო ომის დიდი აზის თბილისის სამოქალაქო სასაფლაოებსაც, სადაც სიკვდილს თავი მოსწონს სიჭაბუკით!

სასაფლაოზე რა არ ხარობს სიცოცხლის გარდა!..
სიკვდილის წალკოტს მოუხატავს სევდის ბორცვები,
მარადისობა განისვენებს ღიჭ-ეკალ-ბარდად,
ცად აღვლენილან კვიპაროსნი, როგორც ლოცვები!
გვირგვინ-დაფნარებს-ყვავილნარებს, სძინავთ საფლაოებს —
დავიწყებულებს, დამიწყებულთ და განაქცევებს,
სააქაოში — ამ ქაოსში განსხვავებულებს,
საიქაოში — იმ ღნიოშში ვინ განასხვავებს...
ვინ და მინოსი — გენიოსი — მკაცრი მსაჯული,
კაცთა განსჯისგან გათანგული ღმერთი-ტანჯული,
დასაიწყებლად ამ ქვეყნისა ლეთას წყალს ასმევს
სულებს — დედანთა ორეულებს, სიცოცხლის ასლებს.
სიკეთის მთესველს აქაც — იქაც ელის სამოთხე,
რადგან სახელებს სასახლოთ გულში ვიმარხავთ,
ამ ხსოვნას დროც კი ხელს ვერ ახლებს და ვერ ამოთხრის,
რადგანაც მათ ჩვენს სახელებთან ერთად ვინახავთ.

წაუუქციოთ ერთი ჭიქა ღვინო... ცეცხლი იყოს, ნავთი იყოს,
რძე იყოს, წყალი იყოს... ერთი ჭიქა!
ამ საღვთო წესს, ჯერ კიდევ ესქილეს დროს ჰქვიოდა ქოეზო-
რები.

ლხინი აქა, ჭირი იქა...
ვისი სულიც გასურს, როცა გინდა მოეფერები!

მათ მოსვლამდე არაფერი გვეტყინოსო, ვამბობთ,
ჯვარი აქაურობასო, პირჯვრით რომ იტყვიან,
გლოვის თასში გლოვის ლუკმას გულებივით ვალბობთ,
სიცოცხლიდან სიკვდილამდე ათას ცივ ქვას ყრიან.
ფუი ეშმაკს, ვილოცვებით ვისი წყევლის ფასად?..
ამ ლოცვაში „მირონცხებით“ — წყევლა ერთი-ასად!
ცოცხალი თუ ჩემი იყავ, მკვდარიც ჩემი თუ ხარ —

ათას ცივ ქვით ავაშენებ შენი ხსოვნის ბუხარს.
დაე, მუდამ თვალს ნაბავდეს იმ სიცოცხლის ცეცხლი,
წითლით შავზე რომ ღამბავდეს ღველფის ოქრო-ვერცხლი —
ათას თასით ვილოცები, სხვა წუხილით ვწუხვარ —
გამხიარულდი, ბუხარო, ჩათხრობილი ნუ ხარ.

45

რითმით მქმნელები
მით რის მთქმელები
არიან შენ, ეს, მითხარ!
ს ა დ?
რ ო ღ ი ს?
რ ა მ?
და რ ო გ ო რ შე გ ა წ უ ხ ა?..
აი, ეს არის კითხვა!
იქნება, აქ, არც დაქტილ-ჰეგზამეტრი, არც რიტმი, არც
რითმია...
შემინდოს, უფალმა, ასე გულისბგერა, ამ ლექსის არითმია!
მე, ბოდიშს მოვითხოვ ბინდისფერ წარსულთან, რაც არ გა-
მახსენდა ამ წამს,
ზოგჯერო, სათქმელი უთქმელ სჯობია... სათქმელი უთქმელი
არ მწამს.
ყველას გაუმარჯოს, ვინც ხსოვნის ბურუსში ბუტავს და სევ-
დის რძეს წველავს,
ვინაც სიყმაწვილის ელვარე სანთლებში სულ სხვა ელვარე-
ბით ელავს...
ვინც დაგვყვა აკვანში,
ვინც აგვყვა აკვნიდან
და ვინაც ჩვენს სულში ღელავს,
ვინც...
კაცობა მოგვცა და ზედ ტვირთი აგვიკიდა,
ყველას გაუმარჯოს, ყველას!

მკილობის კროლობი

ანუ ნეკროლოგი ქონორს...
(დილოგი ნარდის თამაშის დროს,
კამათლების ხაჭუნში)

კამათს ელის კამათელი — ზამთრის გრძელი ღამეა,
თეთრად ბარდნის ხსოვნა ვერის, თუ წამების წამია...
ძუ მგელივით მოძუნძულდა დარდი როგორც ყანადი,
ბუხარს შეშა შევეუკეთეთ და ცეცხლი გაეანადეთ.
ლექსი ჯირკვებს წავუკითხეთ, ატკაცუნა ფიჩხები,
ცეცხლზე ნავთი გადავასხით, გავიხსენეთ ბიჭები.
ფიქრი სულ სხვა ჯიგრით თოვდა და ფეხს აბაკუნებდა,
ვიღაც გულის კარებს გვთხოვდა, ფრთხილად აკაკუნებდა.
მასპინძელმა მერე, ნარდში, გააგორა დარდიო,
— შაშუ-ბეში!.. ეჰ, უეკლოდ, ვის უნახავს ვარდიო?...
მერე თოვლის ფანტელივით აირია გონება —
ე.წ. „რ ე ტ რ ო ს პ ე ქ ტ ი ვ ა“ და ძველების მოგონება!

კარუსელი

ჩვენში წესია, მიცვალებულს უკანასკნელი ღამეები გავუთენოთ და
საუესო ძილის გვერდით უბრალო ძილი რომ არ მოგვეპაროს, ათას
გულსაკლავ და დროის მოსაკლავ ამბებს ვიგონებთ. რა დასამალია
და ზოგან და ზოგჯერ ნარდიც „ჭირისუფლობს“. მაგალითად, ერთ
ჩვენ ამხანაგს, ასს გადაცილებული, ცას გამოკერებული ბაბუა რომ
გარდაეცვალა (აცხონოს ღმერთმა), ღამის სატეხად — ნარდი ატეხა,
სხვა რომ ვერაფერი მოიგონა — ნარდი გააგორა. გააგორა და გამოუ-
გორეს.

ატყდა დაეა და საქმე დავამდეც მივიდა.

— დავი, — უთხრა მოდავემ.

— ეერ წამოვალ, ქვა მყავს მკედარი, — უპსუხა იმან.

— შე კაცო, მე, ქვა კი არა, ბაბუა მყავს, აგერ, მკედარი და მაინც
მოვდივარ, — შეიცხადა ჭირისუფალმა.

ელაპარაკე ახლა ასეთ მოლაპარაკეს.

ახლა ნიაზმა რა ქნა: ერთ ღამეს პირდაპირ ჯვარს აცვა ჩვენი დიდი მეგუნდ-მეკორალე და სრულიად საქართველოს მონარქეთა არქიელ-არქიკონსულტანტი ბატონი კირილე პატკორია — საღამოს რვა საათიდან დილის რვა საათამდე რვაჯერ დაურეკა: უკაცრავად ვართ, მაგრამ ერთი საკითხი გვაქვს გასარკვევი და უნდა შეგაწუხოთ. შაშის კარი ჩაეტილი მაქვს, დუ-იაქე დამიჯდა და როგორ მოვიქცე, მოვუკლა თუ არა მოწინააღმდეგეს ქვაო?.. — მოუკალი, ბიძია, მოუკალი... კაცის მოკვლას ქვის მოკვლა სჯობია... თუ კაცი ხარ, დამაყენე საშველი და დამაძინეო, — ალიონზე გაბრაზდა ბატონი კირილე.

ნიაზას ხელწერა ვიცანით და რაღა თქმა უნდა, ვიცინეთ, რამდენი ოინი ვუთხარით, არ გამხიარულდა ბუხარი.

კვარივით იწვოდნენ ელფები და თვალებს ნაბავდნენ ღველ-ფები,

ფერფლიდან დგებოდნენ სულები, დრო აღარ იძვროდა სრულებით.

მთვარეც გაგვებადრა ღამის მცველი, ბარე გვიფათურა გულში ხელი

და რომ გაგვეფანტა ფიქრი ძველი, ისევ დაფაცურდა მასპინძელი...

მეც მეცა და თვით ეცადა, ჯავრი გადაეყარა,

მაგრამ ვაის გაეყარა და ვუის შეეყარა.

რაკი ჩაცდა — ველარ აცდა, ველარ გაცდა, ველარა,

დაეუფლა ვერის განცდა და წარბები შეყარა.

და ათოვდა ფიქრი-ფიფქი ჩვენი სიყრმის ქვეყანას,

თმებში ვერცხლი — როგორც იფქლი ჭაღარა ოქროყანას.

კიდევ ერთი ცდა აცდა თავის დაღწევის მიზანს,

დარდი ხეთქავს ქვასაც და აბა, კაცი რას იზამს?..

...არა, ჩვენ სულაც არ გახლავართ პესიმისტები,

მარა, სხვა ჭკუის, სხვა გულის და სულ სხვა სისტემის.

და ჩვენ ვიცით, რომ: არსებობს ოპტიმიზმი მსუბუქი და ოპტიმიზმი უფრო მაღალი რანგის, რომელსაც, ჩვეულებრივ, პესიმიზმში ურევენ.

ის, ვინც აღწევს პირად წარმატებას და სხვას არ დაემებს — სულიერი ბურჟუაზია. ის, ვინც ისწრაფვის მხოლოდ მიღწევადისადმი ანუ სურვილის დაქმავიფილებისათვის, უნდა დაისაჯოს... სურვილთა შესრულებით!

ეს არ არის ჩემი გამოგონილი, ასე ბრძანებს ი უ ჯ ი ნ ო
ნ ი ლ ი.

განაჩენი საბოლოოა და კასაციას არ ექვემდებარება.
ჩვენ ვართ სწორედ ის, ვინც ეს შემასშენელი შეისმინა და
ქვემდებარეს ექვემდებარება.
თუ მაინც ვინმეს მოეჩვენა ეს ეკლექტიკად,
ავი და კარგი გაარჩიოს დიალექტიკამ!

პროლოგის პილოგი

შავი წყვდიადი და თეთრი წყვდიადი — ორივე წყვდიადია.
დიდი ტკივილი და დიდი სიხარული — ორივე დიადა.
შავში რაღაცა თეთრი, თეთრში რაღაცა შავი — შავ-თეთრია...
ერთში რაღაცა კეთილი, მეორეში რაღაცა ავი — ასეთია...
მწარეში რაღაცა ტკბილი, ტკბილში რაღაცა მწარე — ტკბილ-
მწარეა...
მარგებელიაო ჭირიც, სიტკბოც იქავეა — საცა · სიმწარეა...
ავში რაღაცა კარგი, კარგში რაღაცა ავი — ავ-კარგია...
რაღაც უცნაური თარგი, რაიც თეთრი — შავით ნაქარგია.
ტყუილში რაღაც მართალი, მართალში რაღაც ტყუილი, ტყუ-
ილ-მართალია...
ზოგი თხისკენ, მგლისკენ, ცოტა ესეც-ისიც ართვალა...
სიცილში რაღაც ტირილის, ტირილში რაღაც სიცილის —
სიცილ-ტირილია...
ზოგი დუმილი. თანხმობის ნიშანი კი არა—ყვირილია!
სისხლში რაღაცა ხორცის, ხორცში რაღაცა სისხლის —
სისხლ-ხორცია...
ერთი-ერთმანეთში, ასე მისხალ-მისხლის ხორხოცია.
თვალში რაღაცა ყურის, ყურში რაღაცა თვალის — თვალ-ყუ-
რია...
ერთი-ერთმანეთის თვალისა და ყურის თვალ-ყურია.
თავშიც რაღაცა ფეხის, ფეხში რაღაცა თავის — თავ-ფეხია...
რა დაცემა მეხის, რა შეხლა, რა თავის სატეხია.
გულში რაღაცა ღვიძლის, ღვიძლში რაღაცა გულის — გულ-
ღვიძლია...

ასე თავის ტეხით, ვხედებით ისე, როგორც შეგვიძლია.
თუ არ გინდა კაი, შენც ვაი, მეც ვაი — ვაი-ვიში...
ნუ თვლი ლაი-ლაით და შეუშვი სხვაიც — ვაი-ტვინში...
უფრო მეტი კეთილ, უფრო ნაკლებ ბოროტ — იწამეა...
შენ — ჩემთვის, მე — შენთვის — ასე, კი, ბატონო, კი, ძამია!
ვსვამ წერტილს და ამ წერტილშიც მრავალ... წერტილია —
უერთმანეთოდ რომ ფონს ვერ გაავალთ — გადაწყვეტილია!..

— ამიტომ, მოდი, ერთმანეთში, გაგვიმარჯოს, მე შენში და შენ ჩემში!
დაილოცა ჩემი თანამეინახე, — რამდენიცაა, იმდენი სახარება შე-
გვეწიოსო, — თქვა, — ახელა რას—მოქუფრულ ცას და ჭიქა მომიჯა-
ხუნა. მერე კი აღდა, XX საუკუნის ულტრათანამედროვე ყუთს — ხსოვ-
ნის კიდობანს, კვადრაფონის ღილაკს თითი დააჭირა და მედიუმი-
ვით იხმო ჩვენი დობილი ინოლა. და ისიც მოფრინდა კეთილ ფე-
რიასავით, მოგვეფერა და გაგვიწერა.
— რა ღმერთი გიწერებათ, რას ჩამოგტირით სახეები, — მიუჯდა პია-
ნოლას და წაგვიღო ცაში:

„მე ვიცი, თმებში დამეწყო თოვა, მე ვიცი მალე ზამთარიც მოვა...
ღიმილი მინდა, ალერსი მინდა... სხვა არაფერი“...
მღეროდა პიანოლა და ჩვენი ინოლა.

ყველას თავისი აქვს საწმისი, ჰყავს ოქროს ვერძი,
ყველა თავისი თარგით ბლანდავს სულის საქსოვარს,
ჩვენ ინოლამაც დაგვიტოვა ერთი ანდერძი,
თვალის ჩინივით ვუფრთხილდებით ჩვენ ამ სახსოვარს: „...დაჯერ-
დით იმას, რაც დაგიტოვეთ: შვილებს, ლექსებს, სიმღერებს, წერი-
ლებს, ოღონდ არ მიტოვოთ, იცოდეთ! მე თქვენთან ვარ, აქვე ვარ,
უჩინმანინის ქული მახურავს და არ ვჩანვარ, მაგრამ მაინც თქვენ-
თან ვარ... მამუკა, დედიკო! შენ იცი როგორ ლამაზად გამიგრძელებ
და გამიხანგრძლივებ სიცოცხლეს... რა აზრი აქვს სხეულს, როცა
ჩემი სული თქვენში ცოცხლობს... სიცოცხლეო ჩემო, პაწიებო ჩე-
მო, ბაჭიებო ჩემო!.. თქვენი ყველა სატკივარი მე მიმაქვს თან. თქვენ
ვერ მხედავთ თორემ მე, სულ თქვენთან ვარ და სულ თქვენთან
ვიქნები... იყავით სათნო, კეთილი და პატიოსანი. იმღერეთ ჩემი სიმ-
ღერები, რომ მუდამ ვიცოცხლო. თქვენშია ჩემი სიცოცხლე... ჩემო
მგობრებო, მადლობელი ვარ, უზომოდ მადლობელი, ყველაფრისათ-
ვის... ვაი, რომ ვალად მიმაქვს თქვენი ამდენი ზრუნვა და სითბო...
დამილოცნიხართ ჩემო კარგებო!“...

როცა უკვდავება კვდება — სასწაული წამი დგება,
საოცარი რაღაც ხდება — ღმერთი რომც არ იყოს — ჩნდება!
ჩვენი ხსოვნის აკლდამებში, პირველ ყოვლის — სახელები,
ასე ცოცხლათ,
უბალზამოთ ინახება... მიცვალებულს სარკოფაგში ჩაატანენ
მნახველები,
რაღაც ნივთსაც... სახელი არ იმარხება!

ცარიელ-ტარიელი მოდიხარ ქვეყანაზე, ცარიელ-ტარიელი
მიდიხარ ქვეყნიდან,
ხე ხარ ამოსული ცხოვრების ყანაზე, მიგაქვს ის სახელი,
რაც გრჩება ამ ხიდან.
ბერდება ჩვენი ნატვრის ხეც.

ზამთარ-ზაფხულ-შემოდგომა სულ გნატრულობ, მინდიხარ.
ვერ გავიგე გაზაფხულო მოდიხარ თუ მიდიხარ?
...შემოდგომა გაზაფხულის ქორწილს ყვითლად ყვება,
შემკრთალი და დაზაფრული გაზაფხული კვდება.

...ისევ მოგონების შავ-თეთრ ფთილები, სიტყვის სათავიდან
წყალის გადაგდება და ხსოვნის კარცერში გამოკეტილები
ვცდილობთ თავის დახსნას და თავის აგდებას. ის ჭრელ-ჭრელ
ჟურნალებს უმიზნოდ ფურცლავს, რატომღაც ცხვენია, მი-
მალავს კურცხალს. თავს ძალას ატანს და ფიქრებს ქარს
ვერ ატანს, ვერა და, ვერა და, ვერა და, ვერა და... ქარი ქრის,
თოვლი ცრის, ფიქრი კრთის ვერაზე, ჩვენ კი ვმასლაათობთ,
ის — რაზე, მე — რაზე!...

— ამბობენ, რომ მარსზეც არისო სიცოცხლე...

— გაუშვი, იცოცხლონ, კარგია, იცოცხლე...

— აქ, ამ ჰიპოთეზის მომხრენი ჭარბობენ.

— იქ, ნეტავ, ისინი, ჩვენზე რას ამბობენ?...

ის — ღროს მოსაკლავად ვიყიდე თოფია...

მე — მორჩი, თუ ძმა ხარ, მაგ ფილოსოფიას...

მე — მისი თვალებით ვუყურებ ჩემ თავს,

ის — ჩემი თვალით ჭვრეტს თავის ავ-კარგს.

მან მეგობრობის საკადრისი ჭიქა აავსო, მკითხა: თუ იცი,

ეს სასმისი ვის და რას ჰგავსო? ეს თასი იყო მოთმინების სავესტო, თავანკარა და ძმობასავით სუფთა, კრიალა... თვალში ღვივოდა ცრემლი, როგორც ლურჯი მუდარა, როს მოგვეპარა ღამე ქერივის შავი სუდარით... ეს თასი, როგორც ოკეანე, წვეთით ივსება... ეს თბსი, როგორც თავი, ჩვენში ბოლოს ისმება. სვამს მასპინძელი და ალავერდს გადმოღის ჩემთან, ვსვამთ სადღეგრძელოს იალქანთა, ჩაძირულ გემთა... ვსვამთ ჩვენი ხნის, ჩვენსავით ვერაზე დაძველებული ქარვისფერი ღვინით.

რეპტო

საქართველოს რუსეთთან შეერთების დროს ვერა თბილისის ათი უბნიდან პირველი იყო. დვინის №1 ქარხანაც ოდითგან აქ იდგა, დგას და ვერც მომავალი უზამს ძერას, დარჩება ძეგლად. მის სარდაფებში და ცხრაკლიტულებში სამარისებული სიჩუმე სუფევს. აქ განისვენებენ ნაბახუსევი, მხარეთმოზე წამოწოლილი სასმელეები — 1600 სახელწოდების 140 ათასი ლიტრი ღვინო. მსოფლიოში ერთ-ერთი უძველესი კოლექცია, ჩემპიონები: „წინანდალი“, „ნაფარეული“, „თელიანი“, „მუკუხანი“, „ოჯალეში“, „ქინძმარაული“ თუ სხვა ტკბილი და ძირმწარეული, სისხლით და ოფლით მონაგარი და ნაჟური — სხვა მაჭრის, სხვა ჭრის, სხვა ჯურის...

აქვე ბრძანდებიან 1811 წელს ნაპალეონ ბონაპარტის მარანში ჩამოსხმული ღვინოები... 1717 წელს გამოხდილი ანტიქოლერის არაყიც აქ დგას, პილატეს ცრმელებით ავსებენ ბოცებს — სიძწარე გვაშოროს და სიტკბო მოგვცეს.

აქ არის ენოთეკა — ღვინოების ბიბლიოთეკა, დიონისეს ანბანი, ალფა და ომეგა...

სწორედ აქ მითხრეს, რომ ევროპული ყაიდის თეთრი ქართული ღვინოები 40-50 წლის ასაკში აღწევენ სრულ სიმწიფეს და მსოფლიოს ბევრ ღვინოებს სიბრძნით, სიმაგრით და სიმშავით ტოლს არ უდებენ — დაბმულს ახსნიან, ახსნილს აბამენ და ათავ-კუდებენო.

ეს ღვინოებიც ჩვენი ტოლები ყოფილან... ვერაზე დაბერებული ღვინოებივით ვყოფილვართ ჩვენაც. ერთ ჯიმ-ჯილაგისანი ვართ, დედისმობილა. ჩვენი სიმაჭრის დროც წავიდა — მოგვცათ ღვინა!

დრო! დრო კიდეც მიდის და კიდეც მოდის. დროს მივეყვართ და დროს მოვეყვართ. დროს მივეყვებით და დრო მოგვეყვება. არ არსებობს მომავალი წარსულისა და წარსული მომავლის გარეშე. ამიტომ, გაუმარჯოს მომავლის წარსულს, წარსულის მომავალს და მომავ-
ლიანი წარსულის აწმყოს — ანუ გუშინდლიან და ხვალინდლიან დღე-
ვანდელ დღეს — დღე პირველიდან — დღე უკანასკნელამდე!
ესეც ითქვა.

...დაჭრილ ორბივით დავფართხალებთ მონუსხულ წრეში, ბავ-
შეობის თქეშში:

მე მის დღეში და ის ჩემს დღეში!.. ვცდილობთ და ვცდილობთ,
რომ გავექცეთ დაღმართში ქვასა (ძალა აღმართს ხნავს) —
ან აღმართში გულის ხეთქვასა.

კამათელივით ისერის სიტყვას და კითხვას ბანზე:

— სხვა, როგორა ხარ, ჩემო ძმაო, ისეო, ჯანზე...

ძველი ვალი გაქვს ჩემი, ნარდი თუ ისწავლეო?...

გულო ჩადექი საგულესა, ამოავლეო

ნადველს კალამი, შეინახე როგორც არაკი.

ისევ ნარდი და სანარდო სხვა ლაპარაკი.

— რას იზამ, როცა აღარ არის ხსნა და სხვა ჩარა,

უღუშაშობას, უბეშობას, სჯობსო დორჩარი...

ძაღლის ძვალთა კამათელი, ის შეგვიქცევსო,

ამ გაძაღლებულ ფიქრს შეუყუფს და გააქცევსო.

ჰოდა, გაჩადდა სხვა ხატუნი, სხვა მასლაათი,

ასე, შუაღამის იქნებოდა სამი საათი...

მან კვლავ ისროლა კამათელი და სიტყვა განზე,

როგორც მოცვლილი სიყრმის კბილი ააგდო ბანზე...

თავგო, შენი კბილი მე, ჩემი კბილი შენ!...

ასე ვიცოდით ბავშვობაში (თავგს კბილები ვინ დაუწუნა)... ახლა
ჩვენ კბილზეც, გამოხრულზეც ჰკითხეთ წრუწუნას. არც ის ჭამს
ამას — საღი კბილი ცუდში გაცვალოს (თუნდ სიბრძნისაში) დრო კი
გარბის და სულ არ ფიქრობს, რომ დაგვაცვალოს ბიჭობა ჩვენი,
შეგვარჩინოს თავზე ქოჩორი... ერთი სული აქვს, დაადვინოს დრო-
ზე მაჭარი, გადაგვიაროს „კატოკივით“ თავზე ქაჩალით.

– მე თუ მკითხავ, აქ რაღაც გაუგებრობაა და ამას მიხვდება
ჩოჩორიც,

რა თავში ხლა და რა თავზე სკდომაა ლაწირაკობაში ქოჩორი?...
— არა, სიქაჩლე მაინც არაა ბიუროკრატი, თუმცა სიბერემდე უნდა ელოდო.

— გამართლებახე, ეგ ძუკნა და ხეადი, მოვა დღეს თუ არა ხეაღე და გაგთიბავს, გადაგშვლიპავს მოლიპულ გზასავით, არ გააჭაჭანებს ერთ ღერს,

დოლზე გადაჭიმულ საპირე ტყავსავით ისე გადაგჭიმავს, ჩემ მტერს...

— რას გერჩი, აქ, მართლაც ვერაა მთლად, ასე... გააგებინე ამ ოჩანს. რას იმკი, შე, კაცო, რაც შენ არ თესე, რას ერჩი ამ საწყალ ქოჩორს?..

სიბერემდე სიქაჩლეო, ზამთრამდე თუ გაცალა, რაც უნდა გააფიჩინო და ფეხი მიაჭირო, პირწმინდად გადაგხოტრავს ეს სულთამხუთავი, არაღა ზამთარშია საჭირო... თმა. არ მკითხო, ახლა, რატომო... სხვა თუ არაფერი სითბოსთვის, ბატონო.

— არც ისე უქნია, ღმერთს უთმოდ თავი... ეჰ, ჩემო ძამია, გითხარი დავი... ..

— კი მეტყვი, ბიძია, დაგიჯდა ღუ-შაში.

— რად გინდა ღუ-შაში, ვერ გახვალ ქუჩაში, მხრებზე თავი გვაღევს, როგორაც ხუფი, დავტირით ძველ ქოჩრებს, ამხანაგების ჯგუფი.

— კაი, ბატონო, წაეაგე, ნარდი არაა ამხანაგური თამაში, ერთ-ერთმა უნდა წააგოს, მეორემ ხმალი ჩააგოს, მაგრამ მაინც მოვდივარ დავზე... აი, ასეო...

— რა მაქვს, შენთან სადაო და სადავბასეო, გთავაზობ ყაიშს.

— კეთილი და პატიოსანი... ჰო, რას ვამბობდი?... ესე იგი გახდი მგოსანი? ისევ შეაგდო სიტყვა ლექსზე, ისევ ავბრუნდით. ვერ შვევიქცია შესაქცევმა, უკან გაუბრუნდით. მერე შენ სად ხარ, ე, მაგ ლექსში, ერთი ხომ შენც ხარ — სტრიქონი ტექსტში, ერთი ათასში, წვეთი ამ თასში?..

— მე ვარ ავტორი.

— არა ხარ სწორი... ავტორი ჩვენ ვართ, შენა ხარ სტეფრი, ამბის მთხრობელი, მოქმედი პირიც, — და მან მიაგმო ამბავი ერთი, რომელიც, ალბათ, გსმენიათ, ძმებო, ექიმს ზღებია, კაცი მკედრის შუეთი, ექიმს უთქვია: ვერ იცოცხლებო! თუ გსურს იცოცხოლო უნდა გაერთო.

— როგორ, ღმერთო?..

— ამხანაგებში გაიარეო.

— არ ვიარეო?..

— საყვარელი გაიჩინეო.

– გავიჩინეო.
– აღეკი, წიგნი წაიკითხოო.
– წაუკითხოო.
– იმოგზაურეო...

– მე ვერც ამით ვიშვეურეო...

პაპიროსს თავი დაეანებეო, ღვინოს შევეშვიო...

– აბა, რა გიყო, შენ ყველაფერი გიცდიაო... კარგად იყავი ავადმყოფები მიცდიაო... პო, მართლა, აგერ ჩამოსულა ცირკში მასხარა, წადი ნახე და იცინეო... გითხრა მე სხვა რა?..

ამის თქმა – იმის გადაქცევა ერთი ყოფილა,

კილამ შოკულავს სიცილით ამ წილადობილას.

რა გაცინებსო?, – იმან, – მე, რა, გიქსა ვგვეზრო?...

– ექიმო, თქვენ რომ მასხარა თქვით, ის ხომ მე ვარო!..

– მიგიხვდი არაკს, შენი ქოქი არ იყოს-მეთქი... თავგასახეთქი ხარ, მასხარაც და ერთიც მეტი... გამოდის, მე ვარ ის კლიენტი, შენი გაგებით? მანეთის გმირი, არლეკინი გრძელი წაღებით...

– მე ხომ არ მითქვამს ეს საწყენად და ხელადებით... ჭაიტოსან – ტაიჭოსანი, ანუ ენახმლიანი და ბალნიანი იყო მთელი ჩვენი ნაღები...

– შენ თუ გგონია, მაწყენინე, ძალიან ცდება... მე ვცოცხლობ სწო-რედ მაშინ, როცა სიცილით ვკვდები... დავეც ქადაგად და წარმოეთქვი მე მონოლოგი, მინი... პა და პა, „ჯამბაზების“ ლამის პროლოგი:

პატარა რანჩო. ძმაკაცად სანჩო. სახელად – ღონ-კიხოტი...

თუ სხვა ვინატრო ღიღება-სარჩო, მე ვიყო იდიოტი.

დამილოცნია, თქვენთვის ქონება, ყველა წოდება, ჩინი,

მქონდეს კეთილი გული, გონება, მახვილი თვალის ჩინი.

არც ბაკალავრის, ლიცენციატის ტიტული, არც დოქტორის... მაქვს

სულ სხვა ნატვრა – უფრო ღიადის – მქონდეს დოქი და ტორი...

დოქი – მშისათვის, ტორი – მტრისათვის,

ვიყო მტერ-მოყვრის სწორი,

მქონდეს კაცობა... სხვა ნატვრისათვის

ვიყო ნამდვილი ღორი.

ჩემი ლამაზია, ჩემი დულცინე და ჩემი როსინანტი... თუ შევირჩინე,

თუ შემარჩინეს მწუხარ რაინდის ლანდი... ისიც მეყოფა თქვენთან

საყოფად, თქვენთან სამყოფად მარად. მაღინოს ძმარად, თუ სხვა

ვინატრო, მატაროს კარდაკარა...

სამართალს ვაჭმევ მთელს ჩემს პურმარილს, თუ გამიღიმებს ბედი.

დარიბ სუფრაზე მეც დავეწევი, არა სიმღერით გედის... გავევიდე-

ბი მინდორში ქარსა თუ გადაჯეგავს ყანას. თავს მოვიკლავ ან შე-

კუცელი მხარსა, ვურეკებ კაცის ძალას... და გადავრეკავ, არა ქვეს-
კნელში, რომ არ დაძრწოდეს უქმად. წამოუბეროს ქარის წისქვი-
ლებს, ჭამოს ალალი ლუკმა... ქარი მინდორში ვინ დაიჭირა?

თაქარიანმა? —

თავგვარიანმა კაცმა,

ვინაც მოთოკვა ქარის ისწავლა და მეშვიდე ცას გასცდა. შევინ-
დოს ღმერთმა ეს თავხედობა, ხომ დავაჩოქეთ ქარი... სეტყვასთან
ძრწოლა?... გრივალთან ბრძოლა, გმირთა გმირობა არი.

რა ვუყოთ ურჩხულს, თუ ცხრა თავი აქვს, მე კი ერთი მაქვს თავი.
არცა ისე წვიმს, როგორაცა პქუხს, დღე დავაყარო შავი. ყველა ბელ-
ზებელს ვუნიშნავ დუელს, სკუნდანტად მყავს სანჩო. ყველა ჭკვიან-
სა და ყველა სულელს თავს დონიხობად ვაცნობ. კეთილ პიდალ-
გოს ვიღაც დასცინის, ვიღაც ქირქილებს ჩუმაღ. დაცივნისათვის
ვუზლო ასწილი, მტრების ხორცს შევჭამ უმაღ. დაე, იცინოს, ყბის
მოქცევამდე, ყბა მოქცევა ოდეს, ზღვის მიქცევიდან — ზღვის მოქ-
ცევამდე, დე, სიცილითაც მოკედეს.

პატარა რანჩო, ძმაკაცად სანჩო, სახელად დონ-კიხოტი,

თუ სხვა ეინატრო დიდება—სანჩო, მე ვიყო ილიოტი.

ლამანჩელს დიდი გაცნობა არ სჭირდება ამ დუნიახე, მაგრამ
თუ ვინმეს ეჭვი ეპარება ჩემი სურვილის სიდიდეში, ვკითხოთ, ბა-
ტონო, თვითონ თედორე დოსტოვესკის, რა ბაჯალღო და სიმდიდ-
რეა ის, რასაც მე ვნატრობ, ინებეთ მისი რეკომენდაცია: თუ კა-
ცობრიობას როდესმე მოუწევს ანგარიშის ჩაბარება მისი არსებო-
ბის გასამართლებლად, საკმარისია ადგეს და მაგიდაზე დადოს ერ-
თადერთი წიგნი — სერვანტესის „დონ-კიხოტი“, როგორც ადამიანის
სულიერი ღვაწლის უმაღლესი საბუთი.

და თუ დონ-კიხოტები გადაშენდებიან დახურეთ ისტორიის წიგ-
ნი. მასში უკვე აღარაფერი იქნება წასაკითხიო — ივანე ტურგე-
ნემა.

ახლა ისიც გავიხსენოთ, რა დარიგებას აძლევდა ცხოვრების
დიდ გზაზე თავის საჭურველმტვირთველ, ვისთვის ანჩოუსს, ჩვენ-
თვის კი ჩვენს ჯიგარ სანჩოს მწუხარე სახის რაინდი:

— მე მინდა, სანჩო, შენ გესმოდეს და გიყვარდეს ხუმრობა, გწამ-
დეს კაცი, რომელიც იცინის და გვაცინებს, რადგან ამ კაცს სა-
ხელმწიფოსათვის დიდი სარგებლობა მოაქვს. არავინ ისე ნაღდად
არ ხედავს, არ გვახედებს და არ ამბობს რანი ვიყავით, რანი ვართ
და რანი უნდა ვიყვეთ!

აბა, აბა, მა როგორ, ბაბა!

— კეთილი და პატიოსანი... ყველაფერი გასაგებია. არც ჩენა ვართ ქაჯნი რქოსანნი, ჩვენც გავიგეთ ეს „საგებია“. პოლა, ახლავე გამოგიყვან ანგარიშს, ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით, რამდენი გიდონ-კიხოტია, ნახევარი საუკუნის განმავლობაში, რამდენი სიმღერა გიმღერია, რამდენი ანეკდოტი გითქვამს, რამდენი სადღევრძელო აგიწვია, — ამბობს პროფესიით მათემატიკოსი, ხარისხით მეცნიერებათა დოქტორი, წოდებით საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი და დიდი მარიამის — ჩენი ღვთისმშობლის ძე-თენგიზ ვლადიმერის ძე ბურჭულაძე. სიცოცხლითა და სიკეთით სავსე კაცბიჭი, ჩენი ძმა და მეგობარი, რომელსაც ჩემმა ბებიამ ცელქი აკადემიკოსი დაარქვა.

სხვაგვარი „ანგარიშიანი კაცებისა“ და ვივინდარებისა რა მცოდნია... მან ჯიბის მინი „ЭВМ“ მოძებნა და კლავიშებზე შეასრულა სრულიად მარტივი საბუღალტრო რაფსოდია, პირობითი სახელწოდებით — „2X2=4“.

რას ერჩით, მისი პოეზია მათემატიკაა და მისი სიტყვა ციფრი.

„პირველთაგან იყო სიტყვა და სიტყვა იგი იყო ღმერთისა თანა. სახარება...“

ასე იყო, ასე იყო, იყო, იყო, შენმა გახარებამ.

ახლა რიცხვია ზენით... ალილუია, ალილუია...

„ბუნება ლაპარაკობს მათემატიკის ენით“...

გ ა ლ ი ლ ე ო გ ა ლ ი ლ ე ი .

დიახ, სიტყვას გაუვიდა ყავლი, ვეღარ ღმერთობს,

სინდის-პატიოსნებაში ციფრი ერთადერთობს.

სიტყვა ისე ლოკეს, ისე ლოშნეს, ისე კოცნეს,

ახლა, ყოველ შემთხვევისთვის, უფრო ენდობიან პროცენტს.

დიახ, მე თუ მკითხავთ, ზოგჯერ სიტყვა ვერ პასუხობს კითხვებს...

ციფრი იფრენს...

არ ვენდობით ბრტყელ-ბრტყელ სიტყვებს

და ვენდობით უფრო ციფრებს.

ასე და ამრიგად, დამიდგა გამრიგედ სიტყვის და ციფრის ალიანსით... და არა აბრამის ბატკან ან ტარიგად, უცნაურ ამ ბალანს — ბუღალანსით, წირეასავით გამოძიევანა პირადი ხუთწლედების ანგარიში: — დაიბადე რა 1928 წელს, ამ პოემის დაწერის დროის, ანუ 1981 წლისათვის შენი ასაკი უდრიდა 53 წელს... მას შემდეგ ბევრმა წყალმა ჩაიარა, მაგრამ ამას წყალი არ გაუფა.

აკნიდან გიცნობ. მახსოვს, ხუთი წლიდან მღეროდი, მაშინაც კი, როცა არ გეუმღერებოდა. 17520 დღეში დაგიმღერებია 52560 სიმღერა; 87600 ხუმრობით გაგიცინებია 876000-ზე მეტი კაცი და სიმატლის პირში თქმით ერთი ამდენიც გადაგიმტერებია; შინ, საცოლეების გარდა, გაგიცილებია 15711 ქალი, მათ შორის 11 ყოველგვარი ქვენაგრძნობის, გამორჩენისა და სიყვარულის ახსნის გარეშე; სულმოუთქმელად, გადაბმით გილაპარაკია 10 წელიწადი; ხუთი წელიწადი ჭამასა და სმას გადაყოლიხარ; საქართველოს 5100000 და ჩვენი ქვეყნის 262000000 კაცის თამაშობით დაბილრცნია მთელი დედამიწის ოთხ მილიარდამდე ადამიანი; აბიფევიან 72 მილიარდ აწ განსვენებულთა შესანდობარი...

აი, ბალანსი. ა, სტატისტიკა, ა, მე და შენო... სიკეთე მოგცეს, კაცმა გლოცოს — დმერთმა გაშენოს! ასეა, ძმაო, ბრავო, ბრავო... ჰოდა, რას გერჩით...

— მაღლობელი ვარ, ბატონებო, გული ძგერს მკერდში!

თავბრუ დამეხვა ამ ციფრების კორიანტელში, ანგარიშობენ ასე მხოლოდ დამწვარ არტელში.

ცხადზე ცხადია, რომ ეს იყო დაახლოებით...

ვის გაუზომავს სიცილ-მღერა საათ-დროებით?

ძმაცაცობაში ყოველგვარი ხუმრობა მოდის,

რალა მეთქმოდა და წავედი დროებით ზაუზე.

მეც გაშიფრული მყავს ეს კაცი ბავშვობის კოდით,

მაგრამ პირი წყლით, უფრო სწორად, ღვინით მაქვს სავსე.

წამოვბტი ფეხზე და პასუხის უპასუხოვად მოუყევი ასეთ გამოცანას და ანა-ბანას, თუ შეაყირია უშაყიროდ ვუპასუხო რად?... არა დანა პირს—არ მიხსნიდა პირი მე დანას.

ა ბ გ დ ე ვ ზ თ... გინდ ასწავლო თევზთ,

ი ნ-კ ა ნ-ლ ა ს- მ ა ნ-ნ-პ ა რ-ო ნ-პ ა რ-ჟ ა ნ... ამაო მათთვის გარჯა, რ ა ე-ს ა ნ-ტ ა რ-უ ნ-ფ ა რ-ქ ა რ-დ ა ნ... არ დაუკრავს თევზი არლანს, როგორც ალხან—ისე ჩალხან...

ყ ა რ-შ ი ნ-ჩ ი ნ-ც ა ნ-ძ ი ლ-წ ი ლ-ჭ ა რ-ხ ა ნ... რისი წილ და რისი ჭაჩხან.

პირი წყლით აქვს. სავსე რახან.

...უბრალო ანბანური ჭეშმარიტებაა, ვერაფერი დემოსტენ — დემოკრიტობაა.

პირი სავსე მქონდა რქით შესპულ რქაწითლით... არც მიზეზი იყო სიფიცხე-სიწითლის. ციფრები საკმაოდ შთამბეჭდავი მომეჩვენა. როგორც მომეჩვენა, ისე მომეთქვენა. ჩვენ ერთი ჯიშის და ჯილბისანი ვართ. ვიცით რაც ვიყავით, ვინა და რანი ვართ. თქვენ იცით, ან უნდა იცოდეთ, რაცა ვარ, თქვენსძმობას ვფიცავარ, უთქვენოდ არცა ვარ. და მე ფიანდაზად თქვენთვის განუენილი, მოგმართავთ, მიიღეთ ეს...

ლია წერილი

მ ი ს ა მ ა რ თ ი — XXI საუკუნეს!

ვ ი ს ? — ვერელებს!

ვ ი ს გ ა ნ — XX საუკუნის 50-იანი წლების ვერელებისაგან!

თურმე ანკარას მუზეუმში ინახება სიგრძე-სიგანით მსოფლიოში ყველაზე დიდი — 9 მეტრი სიგრძისა და 7 მეტრი სიგანის უნიკალური წერილი. ამ წერილის სიგრძე-სიგანის გაზომვა კი თქვენთვის მომინდვია შეილთაშვილებო — XXI საუკუნის კაცებო, რომელნიც ჩვენი სახელითა და გვარით უწევენოთ ივლით ამ დუნიაზე.

რა გითხრა სიფთად? — იცხოვრე სუფთად, დაგაფიცებ ხატ-საფიცარზე — ლ ე ქ ს ნ ო ნ ს კ რ ი პ ტ ა!.. ეს დაუწერელი კანონი დაიწერე გულის ფიცარზე!

ღმერთი მის ენაზე ლექსად ლაპარაკობს, ჩვენს სათქმელს გადმოგცემ ლექსად: იყავი პოეტი (სულით), მოარაგე... ეს წესი დაიღე წესად. გახსოვდეს, რომ ლექსი ღვთიური თვალთა, იგი გითვალთვალებს ყველგან, გახსოვდეს, სიცოცხლე სესხი და ვალთა, გაძლევს და მოითხოვს შენგან.

სირცხვილი სიცოცხლეზე გრძელიაო — არაბული ანდაზა ამბობს... ვაი, სირცხვილო, უსირცხვილობა უკვდავებას ეტანება... ბოლო-ბოლო, დღის სინათლის შიშის გამო, არ არსებობს ბოროტების ნეტარება.

შეიყვარე მოყვასი შენი, ვითარცა თავი შენიო... ასე ვის შეაყვარებ თავს?

აიღე და ქვაზე დადე, რაც მაღლი ჰქენიო... თავის თავში შეყვარებული კაცს...

კაცს არ ეძახიან და შემთხვევით რომ დაუძახონ, არ უნდა მოიხედოს.

...კაცს, რომელსაც თავის თავი მოსწონს — იმას უკვე ერთი ცოლი ჰყავს.

კაცი მის თავს სხვის თვალებში როს ცნობს—აი, ეს კი სხვა გაცნობას ჰგავს.

ჰგავს კი არა, მე თუ მკითხავთ, ასე — შეიყვარე შენი თავი სხვისგან!...

ყველაფერი რასაც შენთვის ავსებ, უნდა გასცე, წვეთ-წვეთ, მისხალ-მისხალ.

შენი მარტო ის იქნება რასაც—შენისთანა დაგიბრუნებს უკან... ასე კოვზით შენ აავსებ ზღვასაც ან რაცა გაქვს, მასაც გადაბუვავ. თუ უკან არ დაგიბრუნდა ვალი, ვერ გაიგე კაი კაცის ფასი, არ ღარჩები მაინც ხახამშრალი, იტყვის ერთი, თუ არ იტყვის ასი, რომ კაცობა ყველაფერზე მაღლა იყო, არის და იქნება მუდამ, სიკეთისთვის არ არსებობს დაღლა, სიკეთისთვის არ არსებობს ხურდა!

დეღუფოს ტაძარს აწერია ასე: შეიცანი თავი შენი, კაცო!

ერთი იტყვის, თუ არ იტყვის ასი,

იტყვის უტყვი — თვით საფლავის ქვაცო!

აღსარება

მოველი მესიას, რომ ვითარც წესია — ჩემი აღსარება ვთქვა ლექსის ბზარებად,

ახლა ეს ლექსია ჩემი ეკლესია, ეს ზმათა ზმანება მზარავს მე ზარებად!...

ყველა მშია და ყველა მწყურია — ვისაც შია და ვისაც წყურია, ყველა მაძღარით ვარ გამაძღარი, გაუმაძღარით — გაუმაძღარი.

მე ვარ ბოროტი ყველა ბოროტის, მევე ვარ მისი სხვა და მოროდი, მე ვარ ჯალათი ყველა ჯალათის, მე ვარ დალატი ყველა დალატის: შფოთთან ვარ-შფოთი, სისხლთან ვარ-სისხლი, ღვიძლთან ვარ-ღვიძლი, აწ და მარადის.

ყველა დმერთებო, ყველა ხატებო — საღმერთებლებო და სახატებო, ყველა მლოცველო, დასალოცველო, ყველა ზარებო — საზანზარებო, ყოულად წმიდაო — და საწმიდაო, ყველა სატანას გადასატანად, ყველა ბატონო და საბატონო, ყველა პატრონო და საპატრონო, ყველა კეთილო, ყველა ბოროტო... მე როგორ დაგაშორიშორიო?..

მე შემიძლია ერთი, მხოლოდო, რომ თვალი თვალში გაგისწოროთო.
და თანაც ისე, არ მეცეს თვალი, ავს და კარგს შორის გაველო ზღვარი,
ვაწიწილაქო ხორცი და ძვალი და განვასხვავო სისხლი და წყალი...
ფერი-ფერს, დიდი არც მე ვარ ხვითო — მე ვარ ჩალხანა... არ მიც-
ნობთ თითქოს.

მე ვარ ღმერთით და მე ვარ უღმერთოდ, მე ვარ ღმერთიც და მე ვარ
უღმერთიც,

მე ვარ ხატი და მე ვარ უხატო, ყველას მის-მისი სჯულის ვუხადო;
მე ვარ მლოცავიც — დასალოცავიც, კალოც მე ვარ და კალოს მლე-
წავიც,

ვარ ახალიც და ვარ უწინდურიც, წმინდანიც მე ვარ და უწმინდურიც;
ბნელიცა ვარ და ბნელში ნათელიც — ერთი პატრუქი, ერთი სანთელი!
მე ვარ შავიც და მევე ვარ თეთრიც, მე ვარ ავიც და ამასთან კეთილ...
დღეგრძელ-დღემოკლე, მზეგრძელ-მზემოკლე, ვადგივარ, მოკლედ,
თავს ვით დამოკლე;

მე ვარ პატრონიც და უპატრონოც — შენი ბატონიც — ჩემო ბატონო!
მე ვარ მსაჯულიც, მევე ვარ ქურდიც, რჯულიც, ურჯულოც, კარგიც
და ცუდიც:

ღორთან — ვღორობდი, ქორთან — ვქორობდი, ახლოსთან — ახლო,
შორი — ვშორობდი,

გმირთან — ვგმირობდი, ჭირთან — ვჭირობდი, ძვირთან — ვძვირობ-
დი, თავად ვკვირობდი... წყნართან — ვწყნარობდი, ცხართან — ვცხა-
რობდი, ბართან — ვბარობდი, ღობეს — ვსარობდი; კართან — ვკარობ-
დი, ართან — ვვარობდი, მიჯობს — ვუჯობდი, ურჩთან — ვურჩობდი;
სვავთან — ვსვავობდი, სხვასთან — ვსხვავობდი, ზღვასთან — ვზღვა-
ობდი, ცასთან — ვცავობდი, მგელთანა — ვმგლობდი, კრავთან — ვკრა-
ობდი, ერთთან — ვერთობდი, დავთან — ვდავობდი; გიჟთან — ვგი-
ჟობდი, დავჩალიჩობდი; ყეფდნენ — მეც ვყეფდი, ჭეჭდნენ — მეც ვჭეჭ-
დი, მგმობდნენ და ვგმობდი, მიყოფდნენ — ვყოფდი, მიძმობდნენ —
ვძმობდი, მმტრობდნენ და ვმტრობდი, მაკლებდნენ — ვხვეჭდი, მგლე-
ჯდნენ და ვგლეჯდი, მიღრენდნენ — ვღრენდი, მკბენდნენ და ვკბენ-
დი... სისხლს მაღენდნენ და მეც სისხლს ვადენდი... მწეავდნენ და
ვწეავდი, მკლავდნენ და ვკლავდი, შეშლილსა ჰგავდნენ — შეშლილ-
სა ვგავდი; ბიჭთან — ვბიჭობდი, კაცთან — ვკაცობდი, დიდდთან —
ვდიდობდი, ფლიდთან — ვფლიდობდი, ტოლთან — ვტოლობდი, სწო-
რთან — ვსწორობდი და ასე შემდეგ... ეწონასწორობდი.

აღამეამიდან ყოფილა ასე,
იყო, არის და ასე იქნება?..

ბავშვებს, ყმაწვილებს, ჭაბუკებს, კაცებს გვიჭირს უბრალო ჭკუის მიგნება. ადამის ძენი ძვალით და რბილით, სისხლით და ხორცით ნათესავნი ვართ, მაგრამ ჩვენ ჩვენის მგლის მალა-კბილით რისი მშველი და რის მთესავნი ვართ?.. დღე პირველიდან, დღე სულ მერემდე, ეამბოხთ: წინ-წინ!.. და არ ვფიქრობთ წინ-წინ, ჰოდა, სიყრმიდან თვით სიბერემდე: პირი — პირის წილ, ცხვირი — ცხვირის წილ, თვალი — თვალის წილ, კბილი — კბილის წილ. ბოლო-ბოლო კი... ყველას ბოლოკი (ტყუილად ველით აქ სხვა მოლოდინს): ჯინი — ჯინის წინ, ჭირი — ჭირის წინ, სამარადისო ძილი — ძილის წინ... ნუთუ არა სჯობს ამ ლიწინ-ლიწინს: სული — სულის წილ, გული — გულის წილ, ტკბილი — ტკბილის წილ, ლხინი — ლხინის წილ!...

ო, ერთობ გვიან ვხვდებით ამოდენს, რაც ბოლოს, დღე და ღამე გვაბოდებს, ემსგავსებიან კაცნი რაოდენ — საეჭვოდ ჭკვიან გულცივ რობოტებს.

ამბობენ, როცა ადამიანი ბოდავს, მაშინ ამბობს სიმართლეს და შენი ბედიც ე მაშინ უნდა ჰკითხოო. გვეკითხებიან და ეუპასუხებთ: რადგან ოჯახი უმახინჯოდ არ არსებობს... ვიდრე ჩვენ მტერსა და ავს ამ ქვეყნიდან იმ ქვეყნად წერილი წაუღია, შვიდ ბეჭედდარტყმულ ერთ პატარა ღია ბარათს ბარემ მათაც გავატან.

ამ სტრიქონებს ვუძღვნი ზოგიერთ ჩემს უსახურ თანამოსამსახურეს, უშრომელ თანამშრომელს, ვისთანაც ერთ დროს შავი ჭირივით მომიხდია სამსახურია და არ გამსვლია ნამსახურია. ვის ხსენებაზეც ახლაც მეწვის ერთი გული და ორივე ყურია... ორიოდ სიტყვა, არცა მტრული, არცა ძმურია.

კიდევ ერთხელ ჩემს გადამტერებულ მეგობრებს და დამეგობრებულ მტრებს, მათი ბოროტების „კეთილმოსაგონრად“!

ხვალ, დილის ცხრაზე მივდივარ ოშში, ხვალ დილის ცხრაზე იწყება ომი...

ომი? რა ომი? — ომი უსისხლო, სადაც არ წყდება არც ერთი ტომი... თანამეინახ — თანადგომ — ჯდომით... ცთომით და კაცთა ზეზეურ კვდომით,

შეჯიბრი სმით და შეჯიბრი ძლომით, ზღაპრული სუფრით—საცივით, ღომით...

ეს არის ომი მშვიდობიანი, უხმლო, უთოფო, ჭამა-სმიანი, ყოველ-დღიანი და ღამიანი, თავაზიანი, მოკითხვიანი, სიმღერაიანი, მუსიკიანი, ღიმილიანი, სიცილიანი... მაინც ყველაზე გულბოლმიანი, უსისხლო, მაგრამ პირსისხლიანი...

„დილა-მშვიდობის“, „ღამე — მშვიდობის“... მიკითხე-მოკითხე, ზა-
რთა წკრიალი. სიტყვა ერთი და საქმე მეორე, სიტყვით—კეთილი,
საქმით—ზიანი...

დღისით და ღამით წრიალ-რიალი, კბილთა ღრჭენა და თვალთა
ბრიალი,

სმა მოთმინების შავი ფიალით, ჩუმი ღრეობა, ჩუმი გრიალი, ძმობა —
მოყვრობა ღოთ-შფოთიანი, მიკითხე-მოკითხე და ბოდიალი; დღე-
ღამიანი,

ღამე-დღიანი, დღე — მთვარიანი, ღამე — მზიანი!...

ამ ომთან სხვა ომი რას მოვა. ნაღდ ომში...

მე მკლავდნენ ტყვიით, მწამლავდნენ შხამით, მაგრამ ერთხელ არ
დამიკვნესია; მჩეხავდნენ ხმლებით, მკუწავდნენ დანით — ომი ომია,
ომის წესია. მე მკლავენ ახლა სულ სხვა სიკვდილით და რასაც ვიმ-
კი, არ მითესია — ხევწით, ალერსით, კოცნით, ღიმილით — ეს ყვე-
ლა ომზე უარესია... როცა არ იცი, ვინაა მტერი და ვინაა მოყვარე...
მოყვრული მტრობა — მტრული მოყვრობა—რა ჯანდაბაა და რა ოხ-
რობა.

უქმად წუთსაც არ ვცდები. საღეს ქეასავით ვცვდები. ცვდები,
როდესაც ცდები. ვხვდები, როდესაც ხვდები. ვწვდები, როდესაც
წვდები. ვკვდები, როდესაც კვდები — თვალს და ხელს შუა ეკრები,
როცა უთქვენოდ ვრჩები... თუმც სიმწრის ოფლში ვცურავ, მაინც
ვგრძელებ — ვხურავ,

მე ჩემს მოსავალს ვწურავ, მინდა გაგიყო ძმურად.

და გთხოვ, რომ იღო ყურად — თუ ვერ გეჩეცი ჭურად, ერთი უენო
ყურად,

ერთი უგულო გულად... ეს ძმობით მომდის მხოლოდ, გაიგებ ამას
ბოლოს...

ცხოვრების ჩარხი ბრუნავს. ის გვაბრუნებს და ებრუნავ. ვიღუნები
და ვღუნავ, ბრავო, ჯ ო რ დ ა ნ ო ბ რ უ ნ ო !...

ახლა პირი ისევ ქვისკენ მიქნია და ისე მითქვამს!

თქვენი სიყვარულით მიყვარს. თქვენი სიყვარულით მძულს. უთქვე-
ნოდ გული არ გულობს. ო, როგორ მაკლიხართ გულს...

ამიტომ XXI საუკუნეში, ჩვენს შვილიშვილებში გინიშნავ პაემანს
ო თ ა რ მ გ ე ლ ა ძ ე... უღლებლივ, ცოცხლებიც მკვდრებიც წამოვ-
დგეთ ფეხზე და მოვდგეთ ვერაზე!.. ჩვენი ოცნების კომში გიწვევთ
იქ, ძმაცაცებო. დროსა და საათს ბუიციცემით, ან გულისცემით
გაუწყებთ დილით. ყველას თავთავის ბედას ეტლით მოგაგრია-

ლებით — „მერსედესებით“, „მუსტანგებით“, „ვოლგებით“ „ზილით“... (თუნდაც „სამოკატკებით“!)

რომ კიდევ ერთხელ ვიგრიადლოთ, გავტეხოთ ნავსი, შემოვაცალოთ სიჭაბუკეს სიბერის ხავსი, მოვუსვათ მხარულ-ბაყაყური მტკვრის მღვრიე ტალღას, რომლის ბადალი არ ენახოთ უმსგავსებს მსგავსი. გაღმა გასულნი გამოღმელებს არ შევედავოთ, უბრალოდ შეილევს, შვილიშვილებს ეუჩვენოთ კლასი... მერე გავტეხოთ პური მერე შევავსოთ თასი, ვახსენოთ ვერა, ვერა ე ლ ო ბ ი ს ამოვხსნათ არსი...

ადამიანი—აზრიანი, ერთი მთლიანი — სულიწმინდაა (სოფიკ მგლის-კენ) და ნაგვიანი... სჯობს ბავშვობაში დააქციოს მან შვიი სისხლი, ნუ ავუწონით სიყრმის ცოდვებს სულ მისხალ-მისხლით...

ეს ისე, მავან მკაცრ მსაჯულთა საყურადღებოდ, წვენი ბავშვობის განსასჯელად და სათავდებოდ... ბავშვი, არიქა!.. დიდი-დიდი ჯანჯარას გატეხს, მაგრამ რა ეუყოთ დიდობაში ბოროტის ნატეხს... სკამის წაქცევა შეუძლია ბავშვს თავგასულსა — ქვეყნის დაქცევა შეუძლია სკამზე დასმულსა — ჭკუა არსრულსა, ხელთწასულსა... რა

თვალს, ავსულსა... ვისი ბიჭობა არც კი ახსოვს მისსა წარსულსა. ეს რია-რია, ბავშვობაში, სიკეთის დღეა, სხვა წვიმა წვიმს და სხვა თოვა თოვს, სხვა ქარნი ქრიან... დიდობაში კი (მშვიდობაში!), უშეღავათოდ და უმოწყალოდ, მას პირდაპირ ბოროტი ჰქვია.

ზოგს შავი სისხლი ანცობაში ცხვირიდან წასკდა, ზოგის ცოდვა კი კაცობაში, აგერ სად გასკდა!.. ზოგმა სიგიჟე იგიჟა და ქარს გაატანა, სხვა კი არც ახტა, არც დახტა და გახდა სატანა.

რატომ გვირწევენ აკვანს ასე თავგამეტებით.

ვითომ ძილისთვის...

სიკვდილისთვის ვის ვემეტებით!

პირველ დღიდანვე აკვნის რწევას რატომ არჩევენ?

მიტომ — ცხოვრების ორომ-ტრიალს, რწევას გვაჩვენენ. ნაღდად ჩვენცა გვაქვს ჩვენს შვილებზე მშობლის ამაგი, პოდა, გიბარებთ როგორც მამა და ამხანაგი... გაბარებთ უბანს, გაუფრთხილდით თვალის ჩინივით, ამ ქუჩებში დევს დიდი განძი — „ზღაპრულ ჯინივით“ და ნატვრის თვალი, რასაც ეძებთ, აქვე ტრიალებს. იგი აგავსებთ და აგივსებთ სამომო ფიალებს. ძველი თბილისის მოგონებაც აქვე იალბეს, რადგან აქ დროშა ერთა ძმობის ძველით ფრიალებს — თბილისის ძალა ძმობაშია, ეს გწამდეთ მუდამ და ფუი, ეშმაკს!... არ გაცთუნოთ წყეულ იუდამ.

... ბოლო-ბოლო კი ყველას მისი, დაბადებიდან: ბოროტს-ბოროტი და კეთილი კაცსა გულკეთილს, ჩვენი ავ-კარგის და ბედ-იღბლის წყება-წყებიდან, მე თქვენ მოგართვით ვერის უბნის იღბლის „ბუკეტი“!... ო, გაუფრთხილდით ამ თაიგულს, ითაიგულეთ და სიცოცხლეშიც, აქაც, იქაც, თქვენთან გვიგულეთ. გადმოგაბარებთ ამ მთა-ბარებს, ამ ყვავილნარებს — „ნი ი კო ფ ს ი ი დ ა ნ დ ა რ უ ბ ა ნ დ ი თ“ სა-მოთხის კარებს.

...X საუკუნის არაბმა გეოგრაფმა იბნ-ხაუკალმა მატიანეში ასეთი ჩანაწერი დატოვა: „თბილისელები მეგობრულად ხვდებიან ყველა შემთხვევით მოსულსაც კი, ვისაც მცირელი გულისხმიერება მაინც გააჩნიაო“.

რად გინდა იბნ-ხაუკალი, მოწმედ მოყვანა სხვისანი, „მოყმემან პირშიშველამან შიბნ გაიარნეს კლდისანი“... ვეფხის და მოყმის ბალადა გაურანდავსაც გარანდავს, ერთობით ერთი კაციცა იქცევა ლაშქარ-ჯარადა.

კაცი-კაცითაო, ღობე-სარითაო — მთელი საკაცეთის არის სარით-მაო!... ასე გვიმოვნია მეგობარი, ძმად გვიცვნია და სიკეთე არ შემო-

გვიღობავს.

„მე არასდროს არ ვიციწყებ, რომ სწორედ თბილისში გადავდგი პირველი გაუხედავი ნაბიჯი იმ გზაზე, რომლითაც მე, აი, უკვე ოთხი ათეული წელიწადია მოვდივარ.

საფიქრებელია, რომ სწორედ ამ ქვეყნის დიდებულმა ბუნებამ, მისი ხალხის რომანტიკულმა სიფაქისემ — სწორედ ამ ორმა ძალამ მომცა ის ბიძგი, რომელმაც მაწანწალა ლიტერატორად მაქცია“ (მ ა ქ ს ი მ გ ო რ კ ი).

ესეც მაქსიმამ, ესეც შენი, ჩვენი აქცია... თუმცა დრო, დრო, დრო, დიდი ფლიდი და თვალთმაქცია, შუბი ხალთაში რა გინდ მალო, არ იმალება... თბილისს ვერავინ დაუწუნებს ზნეს და საქციელს. რადგან აქ, საძმოდ, მარნის კარი მუდამ ჭრიალებს და დრო ამ ძმობას ვერა და ვერ გაატიალებს.

ვ ე რ ა და ვ ე რ ა !

ახლა, შვილებო, გაბარებთ ამ სატახტო ქალაქს, ამ სულიწმინდის — ქართულის დედის ღვიძლ დედა-ალაგს, როგორც მშობელი შეიღს კი არა, შობილი მშობელს, რომ საუკუნოდ ვემსახუროთ ამ წუთისოფელს. მამა-შვილური ლოცვითა და ქართული მადლით... ჩვენ ეზომავთ, ჩვენი ერის მამის — ი ლ ი ა ს ადლით: „ეჰა, ამ დღისთვის გაგიზარდე მამულო, შვილი, სიცოცხლე მივეც, რომ შეიძლოს შენთვის სიკვდილი“.

...ღმერთმა დაგიფართო ერთიც და მეორეც. ფარად აფარვოდეთ თქვენ ერთიმეორეს, გუფარავდეთ ზეცა და თავს გადგეთ მზეცა, რომ ვერა ისევე დაფართო თქვენცა: ახალმა შალვა ნუცუბიძეებმა, ახალმა ივანე და მიხეილ ჯავახიშვილებმა, იაკობ ნიკოლაძეებმა, ვასო გოძიაშვილებმა, იოსებ ბოცვაძეებმა, გულო რცხილაძეებმა, გიორგი ახვლედიანებმა, ნოდარ ნაკაშიძეებმა; ახალმა დავით ყიფიანებმა, დიმიტრი იოსელიანებმა, ახალმა დიმიტრი თავდადებულებმა, დავით აღმაშენებლებმა, გიორგი ბრწყინვალეებმა; რუსიშვილებმა, სომხიშვილებმა, თათარაშვილებმა, აფხაზავეებმა, ოსაძეებმა, ჩერქეზიშვილებმა, ქურთიშვილებმა, სპარსიაშვილებმა, ბერძენიშვილებმა, ებრაღიძეებმა, არაბიძეებმა და სხვა და სხვა ქართველის ძეებმა და ქართველიშვილებმა...

რომ მუდამ ცხებოდეს კვერი. კვერვა არ მოაკლდეს მახვილს, რომ მუდამ ხარობდეს ვერა. ისმენდეს ბიჭების ძახილს; რომ ამ შეძახილზე ოროლს, სმალ-ხანჯალ-თოფს გააურყოლოს, რომ სისხლი ამბობდეს ძარღვი, რომ სული ამოხდეს ბოროტს!..

გაბარებთ ამ შუეთუნახავს, ავ თვალს რომ არ შეეხედება ისეთს, მსგავსს ისევე შუე თუ ნახავს, ღეთისნიერსა და ღეთის ერტს.

გეთეოსოთ, გემკათ და გებაროთ — ეფეროთ, ერთმანეთს ეფაროთ; გა-
ბარებთ მომავალს, გებაროთ... წარსულიც, ღმერთმა დაგიფაროთ:
ავი თვალისა და ყურისაგან, არამი ღუკმა-პურისაგან, შეგარგოთ—
რასაც შეერგებით, რაც გარგებთ და რაც თქვენ გერგებათ... იყვარეთ,
იღვარეთ, იხეალეთ — სულ კეთილ ნერგებად იხარეთ!

ერთი უფაქტურო ფაქტიც, უტყუარი და ნაღდი,
საერთაშორისო, ან კი — სავერათშორისო პაქტი, ანუ...

მიღება-გადაბარების აქტი!

(ჩვენი ბიბლია და კატეხიზმო, მთელი ნოტარიალური პედანტიზმით!... არც მთლად ხურობით და ქილიკით — მთელი ბუღალტრული ლირიკით!)

აღწერაი სრულიად საქართველოს სატახტო ქალაქ თბილისისა

70 მილიონი წლის წინათ, თბილისი მესამეული ზღვის ფსკერი იყო და წყალქვეშა თბილისის აკვარიუმში ჩვენი გენი ოქროს თევზად დაცურავდა. ასე ვიდექით წყალში და ცეცხლი გვკვიდა კაი კაინო-ზოურ ერამდე, ე.წ. ანთროპოგენამდე, მანამ, სანამ ერთ მშვენიერ დღეს ზღვის ფსკერიდან არ ამოყვინთეს თ რ ი ა ლ ე თ ი ს მთებმა, პ ა ხ ა თ ა ს მთამ, თ ა ბ ო რ მ ა და, რაც მთავარია, კლდეთა-კლდემ და მთათა მთავარმა ხევისბერმა — კ ა ვ კ ა ს ი ო ნ მ ა! ცათა სიონმა, რომელმაც შემოჰკრა ზარებს და აუწყა ქარებს, რომ დედამიწის ზურგზე გაჩნდა კიდევ ერთი ქართული ქალაქი, რომელიც ჩქარა გახდებოდა დედაქალაქი.

სხვათა შორის თბილისი იმ იშვიათთა შორის ის უიშვიათესი ქალაქია რომელიც პირდაპირ ქალაქად დაიბადა და დაგვებდა. №1 თ ბ ი ლ ი ს ე ლ მ ა ვ ა ხ ტ ა ნ გ ო რ გ ა ს ა ლ მ ა, უშიშმა ვითარცა უხორცომ, ტფილისის მიდამოებში ისრით გაუპო გული ხო-
ლოდა, რომელიც წყალში ჩავარდა და მის მდულარეში თავის დარდია-სადმოიხარშა. ბრძანა მეფემან აქ ქალაქის აღშენება და მისიგუ-ლიდან აღმოსკდარი თბილი წყლის გამო, უწოდა მას დ ე დ ა ტ ფ ი ლ ი ს ი...

არ დაგიშალავთ. ამასწინათ, ერთი ენაძეღიანი კაცი პირზე დამად-გა და ყელში გამეჩხირა: ამბობენ თბილისიდან თბილი წყალი იზა-რებაო... ახლა რაღას დაარქმევთ თქვენს მზეთუნახავსო. ვაი შენს პატრონს — მეოქი, ვუთხარი, არ გცოდნია თბილისის ყადრი. თბილი-სი მარტო თბილი წყლები როდია. მე ეს საქვეყნოდ მომიხსენებია: თ ბ ი ლ ი ს ი ს ი თ ბ ო — თ ბ ი ლ ი ს ე ლ ე ბ ი ა!

...„მოქცევაი ქართლისაი“, თბილისს პირველად მეოთხე საუკუნით მოიხსენიებს. საქართველოს სატახტო ქალაქმა გაუძლო არაბებს, მონღოლებს, თემურ ლენგს, ჯალალედინს, ჯეჰან-შაჰს, უზუნ-პასანს, იაყუბ-ყაენს, სეფიანთა ირანს, შაჰ-აბასს, ალა-მამაჰ-ხანს და, ვინ მოთვლის, რამდენ ხანს, ხანასა და უხანობას.

თბილისი პირველად იხსენიება პაგიოგრაფიულ მწერლობაში ევსტა-თი მცხეთელისა და აბო თბილელის მარტვილობით. ქრისტეს რჯუ-

ლის მიღებისათვის დედაქალაქი გოლგოთად უქციეს ევსტათი მცხეთელს, აქ აღესრულა მისი სული. ტკივილად დარჩა „წამება წმინდისა და ნეტარისა მოწამისა ქრისტესისა ჰაბოისი, რომელი იწამა... ქალაქსა ტფილისს ხელითა სარკინოზთათა...“ — სინდისის თავისუფლებისათვის, რჯულისათვის წამებული თბილისელი არაბი ქალაქის აღმოსავლით მდგარი ციხე — საღილეგოს წინ კოცონზე დაწვეს, ხოლო ძვლები ავლაბრის ხიდიდან გადაყარეს „დიდსა მას მდინარეს“ — მტკვარში... „აბო ს მარტვილობა“ თბილისში ჩადენილი და თბილისში თქმული პირველი ლიტერატურული ძეგლია!

„ჩვენს წინაპრებს არა მარტო ქართულად გადმოჰქონდათ ირანული კულტურის შედეგები, არამედ თვითონაც შეჰქონდათ წვლილი მათ შექმნა-განვითარებაში, რისი ნათელი დადასტურებაა ის ფაქტიც, რომ შუა საუკუნეებში რამდენიმე წარმოშობით ქართველი ვიცით, რომლებიც სპარსულად წერდნენ ლექსებს... მეითხველს რომ უბრალო განცხადებად არ მოეჩვენოს ზემოთქმული — ერთ-ერთ მათგანზე აქვე მივაწვდით მცირე ცნობას, ვინაიდან საქართველოში მის შესახებ ჯერ-ჯერობით არაფერი დაბეჭდილა: ეს გახლავთ თავისი დროის უდიდესი ენციკლოპედიისტი აბულ ფაზლ ხუბაიშიბნი იბრაჰიმ ტიფლისი, რომელიც 1121 წელს დაბადებულია ტფილისში. მისი წინაპრები, რაღაც პოლიტიკური მიზეზების გამო, გადასახლებულან მცირე აზიაში, კერძოდ, კონიაში... მის კალამს ეკუთვნის 30-ზე მეტი ტრაქტატი და მოიცავს ადამიანის აზროვნების თითქმის ყველა სფეროს — გვაუწყებს 1984 წლის 27 იანვრის გაზეთი „ლიტერატურული საქართველო“. ვაჰ, სოფელო!... კაცისთვის განგებას სამშობლო წაურთმევია, მაგრამ სახელი ვერა — მოქალაქეს დედაქალაქის სახელი მაინც არ დაუკარგავს — სახელად, გვარად წაუღია და გვარიანად და სახელიანად სასახელოდ უტარებია საქუთარ თავთან ერთად. აცხოვნა ღმერთმა.

დახარეთ თავები უწმინდეს მიწამდე — იკითხეთ, რისთვის იწამეს, ვისთვის იწამეს?... იწამეთ წამებულნი და აწამეთ მწამებულნი. დათურგნეთ ზნით — უზნეობა, კეთილით — ბოროტი!

თბილისი შეინახეს თბილისელებმა, სრულიად საქართველოს ღვიძლმა შვილებმა. ძველს ხელი არ ახლეს, ახალი აახლეს, ასე განაახლეს — დიდება მათ სახელს! ახლა კი... გულო, ჩადექ საგულე-სა... მოვიყრეთ გონებას და როგორც აღწერის აქტს შეეფერება, დროსა და სივრცეში, მთელი ბუღალტრული სიზუსტით აღვწერ მთელს ჩვენს უძრავ-მოძრავ ქონებას (თავისი წაბლანიადაგებიანი

ბაჯალლო მიწით, წიაღისეულით, მცენარეულით: მუხნარ-ჯაგნარ-ეკალ-ია-ვარდითა და მიხაკით, ტირიფით, ნეკერჩხლით, კუნელით, შვინდით, ზღმარტლით გაესებული მიდამოებით; არწივიან — ქორიან — ძერიან — ხოხბიან — ხონტქრის ქათმიან, შოშიან, ყვავ-ჭილ-ყვავიან, ჭივ-ჭავიან — ჩიტ-ბატონიან, სკვინჩიან — ბულბულიან, ჭინ-ჭრაქ-შაშვ-გუგულიან, კოდალ-გვრიტ-ჭოტ-ქედნიანი ტყითა დაცით)...

გაწელე-გამოწელე, თბილისი მდებარეობს გრინვიჩის ჩრდილოეთ განედის 41° 43' და აღმოსავლეთ გრძედის 44° 49' -ზე... მაგრამ მარტო ეს როდია მისი გრძედ-განედი... ახლა გეოგრაფიულის გარდა მისი სხვა სიგრძე-სიგანეც ვიკითხოთ! ქალაქი ჩქარა გაცდება დიდ დიდოშს, ავჭალას, გლდანს, ვარკეთილს, საჯურიხოს... მოკლედ, აღმა-დაღმა დასეირნობს. კარგია ეს თუ ცუდი, ვინ იცის?... ვის სჭირდება რესპუბლიკა თბილისი!

თბილისი, დაახლოებით, რომის, მადრიდის, ბარსელონის, ტაშკენტის, სტამბოლის, ბოსტონის, ჩიკაგოს პარალელზეა და გორკის, ვოლგოგრადის, ორჯონიკიძის, ერევნის, ბაღდადის, ადენის გრძედ-ზე.

თქვენი იყოს მთელი თავისი გრძედით და განედით, სიგრძითა და სიგანით, მშვიდობაში მოგახმაროთ. თაბორის მთის მიდამოებში გიტოვებთ 30 გოგირდოვან წყაროს, რომელიც ჩვენ დროს წამში 1 750 000 ლიტრა 24-დან 46 ნახევარ გრადუსამდე თბილ მაცოცხლებელ წყალს არტერიული სისხლივით მოაჩქევებდა სახელგანთქმული ჭრელი თბილისური აბანოების ძარღვებში... ახლა სადღაც საბურთალოზე ამოჰყო თავი. ერთი წვეთი, ერთი გრადუსი არც მოკლებოდეს, არც გაგეცივებინოთ... იჩქარეთ, მიხედეთ, უჭირთ ძველი თბილისის გოგირდის აბანოებს!..

ახლა ჰავა! — ზომიერი, ჯანმრთელი, საამო... გაამოთ!

მსოფლიო ამინდის საშზარულო, ოკეანეთა ტროპიკულ ზონებში — დედამიწის ორივე ნახევარსფეროს 30-ე პარალელებს შორის ყოფილა... მაგრამ ჩვენს შორის დარჩეს და მე თუ მკითხავთ — თბილისი თვითონ ქმნის ამინდს. მაშ, რამ ათქმევინა პოეტს: „მე ვებრფი ძლიერ ტფილისის ჰავას, ნიკო ფიროსმანს და საათნავას“...

თბილისში გაბატონებულია ჩრდილო და ჩრდილო-აღმოსავლეთის ქარები... საბატონოდ არა, სამოყვროდ კი გაგვიღია მისთვის კარები. ჩვენს ქარებს თბილისისთვის ზიანი არ მოუტანია... სადღაც, ამ ქარებთან ერთად ჩვენი თაობის ქარიც ქროდა ამ სამოთხეში... „ვინც ჩვენზე ცუდი რამე თქვას“... არ დაიჯეროთ!

თბილისის საშუალო ტექნიკური — 13,2⁰. მოკლედ, არცა ციკა, არცა ცხელა... გაშორით ციკა-ციხელა. ვერც იმაზე დაგეგმავთ, რომ მშრალზე დაგტოვეთ — ქალაქის ტენიანობა 66%-ია. ნალექების წლიური რაოდენობა 505 მილიმეტრისხეა რა შეთქმის!... უფრო მკტიც!

ახლა მთავარი განძი — ნაღდი, ბაჯადლო ოქრო — ურქო სიუხვის ჟან-წი!.. რა ოქრო შეედრება თბილისურ მზეს, რომელიც, თუქცა -- „დი-დთა თუ მცირეთ თანაბრად მოეფინების“, თბილისში მაინც ყველაზე დიდხანს რჩება. პირველი თბილისელი — თბილისური მზეა — 24 საათში დედაშიწა აქვს შემოსავლელი და წელიწადში 2112 საათს თბილისში ატარებს — ეს ოქროს ბურთი მუქით აქვთ თბილელ პა-ტარებს.

ახლა ჩვენი მოდუდუნე და, ვინ იცის, რამდენის მოწმე მტკვარი. რომელიც გელის ღრმულში, ანატოლიის ქარაფებში იღებს სათავეს და ქალაქში ჩრდილო-დასავლეთიდან მოედინება თავისი ცოცხა-ლით, ხრამულით, ჭანარით... ციმორით, ტობით. შამაიათი, კობრით, წვერათი, მურწით, ლოქითი, კასპიის სალამურათი, ორაგულით. ზუთხით და ფარვით... ყოველ შემთხვევაში ჩვენსობას იყო და მერე სად გაქრა. ეშმაკა იცის — გაბარებთ ფიცით! კეთილი იყოს საქარ-ველოს დედა-მდინარის მობრძანება სატახტო ქალაქს და არა წესი. აუკეთ პესი (სადაც და როგორიც საჭიროა!) — ანთეთ სანთილებად. რომ თქვენს მტერს და ავს ევოს დარდად, ტვინის ანთებად!

თბილისში შემოდგომის ფოთოლცვენის დაწყების დღეა — 9 ნოემ-ბერი...

და ჩამოგვათოვს გიორგობის ათასი ფერი!

ესეც ჩვენი ზღაპრული ხალი და საარაკო ხალიწა. ფიანდაზად ვან-ფენილი მთელ დედაქალაქს — ჭრელად რომ ყვება შწიფობისთვის მთელ იგავ-არაკს.

თოვლის ბაბუის პირველი ნატერფალი — ღამის ჭირხლი... 16 ნო-ემბერს შეჭირხლავს ფანჯრებს. ამოვა მზე და ოქროს დაშენებით გადაამსხვრევს ვერცხლისფერ ხანჯლებს.

პირველი თოვლი გუნდაობა—ცივაობისათვის იცის 30 ქრიშობის-თვეს. და ბარდნის ყოვლით. 31-ში უკანასკნელ დღეშია წელი — თოფს ვისვრით, მრავალჯამიერით იხდება ჭერი. ისმება ძველის სადღეგრძელო და ვლოცავთ ახალს. პირველართან ერთად საქარ-თველოს მომავალს ესახავთ.

სამსაარი თბილისში მხოლოდ ახალწლის ღამის გასათევად მო-
დის — ტემპერატურა 0-ს ქვემოთ პა-პა, სამ ათეულ დღეს თუ ჩამო-
დის.

თეორი სულდარა 14 დღეში მოგვამთ ჭირს ყოვლით — თბილისის
დარაჯ მთების კალთებზე აპრილის პირველ დეკადაში დადნება თოვ-
ლი... იფეთქებს გაზაფხული, მოვა სიცოცხლის ელჩი—ლურჯ-თვა-
ლება ია და წყნეთელი ბიჭი ორ შაურად მოგყიდით გაზაფხულს.
ხეებს დაასკდებათ კვირტები, აყვავდება ნუში, ჭერამი, გარგარი,
ვაშლი, ყაისი და... მოვა მაისი.

გამოიღება ფანჯრები, გადმოიღვრება სიმღერა, გაზაფხული შევა
სახლებში და სახლები გამოვა ქუჩაში... ო რ ი თ ე მ უ რ ი — თ ე -
მ უ რ ხ უ რ ო ძ ე და თ ე მ უ რ კ ლ დ ი ა შ ე ი ლ ი მწვანეთვალე-
ბ ა ნ ა ნ ა კ ე თ ი ლ ა ძ ე ს თ ა ნ ერთად იმღერებენ, კეთილ მხია-
რულ და სევდიან სიმღერას: „თოვლი მიდის, არე-მარე ენძელებით
იფარება. თოვლი მიდის, ამ ჩემს გულში ძველი სევდა იმალება...
სიყვარული თოვლივით რომ მალე დნება, მენანება, მენანება“.

... პირველი მაისი.

თამარობის თვე — აყვავებული დიდი ნატერის ხე!

3 მაისი გაზაფხულის წყალდიდობის დღე!..

— გაბარებთ ფიცით!

მიიღეთ ცნობად!

1974 წლიდან, საბჭოთა კავშირში თბილისი მოსახლეობით მეთორმე-
ტე მილიონერია — გაგვიმრავლდა ბერი, ერია.

გახსოვდეთ, ალა-მაჰმად-ხანის შემოსევიდან რვა წლის შემდეგ პირ-
ველად მოეწყო აღწერა თბილისში. 1803 წლისათვის თბილისი 20 000
თბილისელის ამარა იყო. მაშინ თბილისი თბილისელის სამარე
იყო...

მაგრამ გავიდა დრო, ჩვენმა დედაქალაქმა ძმობით მტრობას თავი
დააღწია, აგერ მილიონს მიაღწია და მგონი გადააჭარბა კიდევც...
თბილისს უყვარს გადაჭარბება.

ერთი ფუფუნებაც: ყოველ 100 კაცზე 117 ქალი მოდის; კაცების სი-
ცოცხლის ხანგრძლივობა (ქალების სინდის-ნამუსზეა და) 68,7 წელს
უდრის, ქალებისა კი (აფერუმ ჩვენს კაცობას) მას 8 წლით ჭარ-
ბობს... ყველას შეარგოს, დიდხანს სიცოცხლე ერთსაც და მეორესაც.
საქართველოში შესმული მათი სადღეგრძელოების რაოდენობა, რო-
გორც იტყვიან, გაცდა ციფრით ხსოვნას და წამალივით გასჭრა კი-
დეც — ყოველ 1000 კაცზე 80 ცას გამოკერებული დღეგრძელობა და
თბილისელ მახვშთა, ანუ ას წელს გადაცილებულთა ასეულიც სა-
ხესეა — ესეც ჩვენი გენის ულუფა და სახემსეა.

მოგეხსენებათ, ანკეტაში არის სხვა კითხვაც: გყავს თუ არა ნათესავები და ახლობლები საზღვარგარეთო.

უპასუხე, რომ გყავს — მთელი მშვიდობისმოყვარე მსოფლიო, ყველა მშრომელი კაცი და მთლად ახლო ნათესავები, თბილისთან დაძმობილებული ქალაქები: ლიუბლიანა, პალერმო, ზაარბრიუკენი, ინსბრუკი, ატლანტა, ბილბაო, ნანტი — რომლებთანაც უკვე, დიდიხანია, „თქვენობიდან“ გადავედით „H a T ყ...“ შენი ნათესავია ქრისტეს სამშობლო ისრაელი!...

რა მოთვლის მთელ ჩვენს ავლა-დიდებას... სადღაც წარსულის შეგებიდებათ...

ეს სიმღიდრეა აურაცხელი, დაგვილოცნია, მაიტა ხელი!

...აწი თქვენ იცით და თქვენმა ვაჟკაცობამ, ჩვენმა გაცნობამ და თქვენი კაცი კაცობამ. კეთილი ინებეთ, მიიღეთ რაც რომა, ჩათვალეთ ეს ცნობად და თავის საცნობად!

ხელს ვაწერთ ქვემოთ ჩვენ ხელის მოშწერნი... ბედი საკუთარი ხელით გვიჭედია. მიირთვით ქალაქის ოქროს გასაღები, ბეჭედი?... ეს სიტყვა — ჩვენი ბეჭედია.

თქვენის მხრით კი ვინ მოაწერს ამ აქტს ხელს... იცის კი წერა, თუ ჯერ ისევ აკვანს ურწვევ... ვთქვათ, ის თითის სიგრძე ღლაპი ხომ არა, ჩემი დის ბადიში, პატარა გიორგი გუშინ უბოდიშოდ აკვანში რომ არ მოიცადა, არაფერმა საჩხაკუნომ არ უშველა, ქვეყანა ჩხავილით დააქცია, სანამ საბეჭდი მანქანის — „უნდერვუდის“ კლავიშებით თავი არ შეიქცია... სულაც არ ვხუმრობ, მე მგონია, სწორედ გუშინ იმ „უნდერვუდზე“ დაიბადა ის ვუნდერკინდი და მე ამ სიტყვას შეგნებულად ბრტყალებში არ ვსვამ.

ბიჭუნამ დიდხანს აკაკუნა თეთრ კლავიშებზე. უტყაბუნებდა ფუნჩულს ხელს თეთრ ბალიშებზე და გამოვიდა — აბგდ... რაღაცა ტექსტი,

ა ბ რ ა კ ა დ ა ბ რ ა — უცნაური სტრიქონი ექვსი... ეს გახლავთ მისი ცდა, პირველი ნაწარმოები, თუმც აბლაუბდა, გასაშიფრად ძნელი, დროებით (ოცდაშვიდწევ საუკუნის... დაახლოებით).

დიახ, არ გახლავთ ის ჯერ პ რ უ ს ტ ი, არცა მ ო ე მ ი. დიახ, დაწერა მან უცნობი ჩვენთვის ნოველა და მე, გაფრთხილებთ მეოცელებს, თქვენ, ყველას, ყველას, რომ ხელალებით ნუ ჩაიქნევთ ხელს, რადგან მჯერა, რომ ესე წიგნი — უთავბოლო სტრიქონთა რიგი... გაივლის დრო და გასაგები გახდება იგი.

დღეს, ჩვენ, უბრალოდ არც კი გვესმის მისი ტიტინი, იქნებ ვერც ვხედებით და სწორედ დღეს გაჩნდა ტიტანი!

სადღაც, სიმაღლის რაიონში ერთი საშინელი რაღაცა თქვა ანა-ტოლ ფრანსმა:

გენი, რომელიც მუშაობს მშობლებში, ისვენებს... შეილებშიო!

გამონაკლისი ყველგან არსებობს — არ მოასვენოთ!

ჩვენს თაობას მისი წილი გენიოსებიც ყავდა, პელიოსებიც, ჭკუაზე მოსულებიც და ჭკუაზე გადასულებიც...

მამა-პაპური ადლით ვზომავთ და ვამბობთ ამას — მამულისათვის ისა სჯობს, რომ შვილი სჯობს მამას! ჩვენ, რაც ვიყავით, ის ვიყავით... საკუთარ თავით!...

თუმცა გასაყოფი არცა გვექონდა — არც გავიყავით. ჩვენ ჩვენი მეტრი, არშინი და საზომი გვექონდა... გვექონდა — არ გვექონდა, მაინც გავექონდ და გამოგვექონდა. ჩვენ სხვის კანონსაც, როგორც წესი, პატივსაც ვცემდით, ჩვენ ჩვენი ბედის გრდემლზე უროს უროზე ვცემდით.

...კარგად ვიცოდით, ვთქვათ, ვინ იყო ის აკანიუტონი. ეს კორიფთა-კორიფე და ზემდეგთ-ზემდეგი. ვინაც მოქცევა-შუქცევის ახსნის მიზეზად მოიმიზეზა შედეგი და ბრძანა შემდეგი: მე ვხედავ უფრო მეტს, ხედავდნენ ვით წინაპრები...

ხომ არ აუშვა ბუმბერაზმა სინდისს აფრები?...

რაღაც არა ჰგავს ეს, ნიუტონს, არამც და არამც. კიდევ რომ ჰგავდეს, ტრაბახს მაინც არა ჰგავს, თანაც.

ნუთუ თქვენ ფიქრობთ, ის მამებზე მაღლა დგებოდა.... ბრძენ კაცს, როგორმე, მსგავსი რამ არ შეეშლებოდა!

ზეკაცს, რომელმაც აგვიხილა ბნელში თვალები, ავიწყდებოდა მამათ მიმართ შვილთა ვალები?..

მან ესეც ახსნა: მე მეტს ვხედავ, მე მათზე მძლე ვარ, რადგანაც დიდთა წინაპართა დიდ მხრებზე ვდგევარ.

უფრო უბრალოდ გეტყვით არაკს, ჩვენში იტყვიან, რომ წინა კაცი უკანისთვის გზა და ხილია...

ჰოდა, იარეთ, ამ ხიდებზე უკუნისამდე, დაგვილოცნია ეს ქვეყანა ციდან ზღვისამდე. იარეთ მადლით, ადლით, ყადრით, ეს დედამიწა არის ის დედა, ჩვენს სიცოცხლეს ვინც აზრი მისცა.

აღამიანთან ერთად გაჩნდა კითხვის დილემა. პასუხი არ ჩანს, მოლოდინში სული ილევა: ვინა ვართ. რა ვართ. რით მოვიდით. საითკენ წავალთ. რანი ვიყავით. რა ვიქნებით. ფონს როგორ გავალთ... ანდა ვინ გაჩნდა უფრო ადრე, კვერცხი? ქათამი? ქალი, თუ კაცი? ცოლი? ქმარი? ევა? ადამი? ან ადამიანს ეს ბუნება ქვეყნად რამ მისცა, ან რით იკავებს თავს, რაზე ღვას ეს დედამიწა...

თუ დავუჯერებთ ხალხურ სიბრძნეს, ის ბრძანებს ასე: ჭკუა თავ-
შია, ბატონებო, და არა ხანში... და პირველყოფილ აღამიანს ასე აფა-
სებს — ის ასი წლისაც ბავშვი იყო, უმწეო ბავშვი. მარადის კითხვებს
იგი ბალდურ პასუხს აძლევდა. თქვა: დედამიწა ჩვენი ღვასო სამ
ვეშაპზო... ჰოდა, უწიგნოდ უწიგნური ვიდრე გაძლევდა... რის ფლა-
ნი-ფსტანი, რის ფიზიკა, რის მთვარე, მზეო... რის გალილეი, კოპერ-
ნიკი, ასტრონომია — ინკვიზიცია, კოცონების დემაგოგია!

მაშინ, ჯოჯოხეთს, თურმე, ქრთამიც არ ანათებდა. სულის სან-
თელმა,

შუბლის ნათელმა:

თვალის სინათლემ

შეუთვალა ბნელს ანათება. ბევრი დაიწვა კოცონზე დიდ ღამესთან
ერთად — აღსდგა ფერფლიდან და მფერფლავი აქცია ფერფლად.

...ი ს ა ა კ ნ ი უ ტ ო ნ ი! — №1 გენიოსია გენიოსთა შორის. მან აღ-
მოაჩინა სამყაროს რთული სისტემა... გამოდის, ჩვენ საქმე აღარა
გვექონია, მგონი... გავჩერდეთ, მოვისვენოთ?... არა ხარ სწორი. აღ-
მოჩენებზე დეფიციტი უფრო იზრდება.

აი, რას ამბობს ნიუტონი — ეს დიდი ბავშვი: „არ ვიცი, რა თვა-
ლით შევხედავს ქვეყანა, მე კი ჩემი თავი მგონია ოკეანის პირას
მოთამაშე პატარა ბიჭუნა, რომლის სიხარულს სასლვარი არა აქვს,
თუ ხანდახან, შემთხვევით, იპოვის ჩვეულებრივზე უფრო გლუვ
ქვას ან ლამაზ ნიჟარას. ჩემს წინაშე გადაშლილია საიდუმლოე-
ბებით მოცული ჭეშმარიტების უზარმაზარი ოკეანე“...

ამ მეოცნებე ბავშვმა, მერე კაცმა, მერე ზეკაცმა, დიდად პატივცე-
მულმა ისააკ ნიუტონმა დიდი პატივი დაგვლო. მან აღმოაჩინა მსოფ-
ლიო მიზიდულობის კანონი — სხეულებს დროსა და სივრცეში მი-
ზიდულობა აქვთო (აღბათ საფლავში ბრუნავს სტოიციზმის მამა
ზ ე ნ ო ნ ი).

აი, თურმე რაში ყოფილა საქმე... ჭკუიდან შევიშალო, რაღმე...
და თუ ფიზიკაში დიდი ცოდნა ვერ გამოვიჩინე, სამაგიეროდ, მე
ჩემი კანონი აღმოვაჩინე!

ჩემი თავი ენაცვალოს ბატონ ნიუტონს... (ვინმემ ცუდი ენა არ
მიუტანოს). მისი კანონია, უფრო ფიზიკური, მაგრამ არც ჩემია
მთლად ქიმიური. მის კანონს ჰქვია „მ ს ო ფ ლ ი ო მ ი ზ ი დ უ-
ლ ო ბ ა“ — ჩემიც იქვეა — „მ ი მ ს ი დ ვ ე ლ ო ბ ა“!

ჩემი კანონია მორალური, რაღაც მიწიერად ასტრალური.

ლათინები იტყვიან: S a p i e n t i s a t-გ ა მ გ ე ბ ი გ ა ი-

გ ე ბ ს! — ძველ ვერელებსაც გვითქვია, რა — როგორ? — რა აგებს — რა იგებს!

განსხვავება მარტო ასოში არ არის (ეს სიტყვის თაძაში არ გვეგონოთ),

„პ ო მ ო — ნ ო ვ უ ს“ (უნდა იყოს „პ ო მ ო — მ ო რ ა ლ ი ს“)... რას იცინით, თითქოს ახლა გაგვეგონოთ.

და აი, ...კაი გამარჯობა შენი, მოვედით ჩვენს მთავარ სათქმელ-თან... ხუმრობის გარეშე, ბერიკავ!...

ანონსი, სიახლე საოცარ საქმეთა — ე ვ რ ი კ ა, ე ვ რ ი კ ა, ე ვ რ ი კ ა! ნიუტონის კანონი მსოფლიო მიზიდულობის კანონია. მე კი ყველა დოგმატიკოს—კანონიკს საქვეყნოდ ვუცხადებ, რომ აღმოვაჩინე... ვე-რისუბნის მიმზიდველობის კანონი!

და ამ ნოვაციას — ოვაცია!... გაეცით ბრძანება კანონირს: ზალბით მოგვესაღმოს, თუ კაცია — ისროლოს ზარბაზანი პაროლით — „ვ ე რ ა“!

...ვიცი, იქ სხვა მასებზე და სიმძიმის სხვა ველებზე, ქმედებებსა და უქუქმედებებზეა ის არაკი... აქ, სულ სხვა არსებზე და სულ სხვა ვერელებზე, სხვა მიმზიდველობაზეა ლაპარაკი.

ასე და ამრიგად... სხვაზე და სხვა რიგად... მსხვერპლად და ტა-რიგად და ამრიგ-გამრიგად — მოვხარშე მირონი, ვეძიე წყარონი, გაე-ლეწე კაღონი, მივიღე კანონი!

მსოფლიო მიზიდულობის კანონი კანონად რჩება, ვერის მიმზიდველობის კანონი ვერაზე ჩნდება, ფორმელა — ფორმულად, თუმც სულ სხვა გაგებით, მათ. სიმბოლოების ვერაზე აგებით.

აი, ეს ფორმულაც მის ვარი... უფრო სწორად-ე ვ რ იაციებით.

$$F = V \frac{Mm}{r^2}$$

ფქვილი აქა, ქატო იქა... ე ვ რ ი კ ა!

F — (ე.ი. მიზიდულობის ძალა) $= V$ (გამა — მიზიდულობის კო-ეფიციენტს) გამრავლებულს M -ზე (დედამიწის მასაზე). გამრავლე-ბულს m -ზე (ე.ი. სხეულის მასაზე, რომელსაც იზიდავს) და გაყო-ფილს r^2 -ზე (ანუ რადიუსის კვადრატზე)...

მასხადა... შეცა და თქვენცა(შეტი რა გზა გაქვთ) მივდეთ იმ დასკვნამდე, რომ F (ე ვ რ ი ს უ ბ ნ ი ს მი ო ზ დ უ ლ ო ბ ი ს ძ ა ლ ა) $= V$ (წ ვ ე ნ ი თ ა ო ბ ი ს გ ა მ ა ხ, ე ვ რ ე ლ ე ბ ი ს ჩ ა ფ ს -

კენილ-ჩამარყუჟებულობის კოეფიციენტი, გამ-
რავლებულს M (ცერისუბნის მასეპზე, ანუ ხალხ-
სა და ჯამაათზე), გამრავლებულს ფორმით პა-
ტარა და შინაარსით დიდ მ-ზე (ეა. ყველაზე და
ყველაფერზე, რასაც ვერა თავისი მიმზიდველო-
ბით იზიდავს) და გაყოფილს (რა გვაქვს გასაყოფი) ვე-
რისუბნის რადიუსზე — „ზემელიდან“ ვარაზისხევაძე,
ანუ რ... არა კვადრატ, არამედ კუბზე (თქვენი მტრის
კუბო დავღვი!... მაშა!
ვაშაააა!..

ახლა, რაც გინდათ, ის მიწოდეთ, გინდ გამოჩენილი, გინდ გამორ-
ჩენილი,
ოღონდ ერთი რამე იცოდეთ, ეს კანონია ჩემი აღმოჩენილი!...
წყალი არ გაუვა, ფეხი არ ჩაუვა, ფიზიკოსს აქ იქნებ გულიც კი წაუვა...
გამგები — გაიგებს, ამგები — ააგებს, ჭკვიანი-მოიგებს, უჭკუო-წაა-
გებს... თუ მაინც აღმოჩნდა ურწმუნო კლიენტი, მაგაზე დავიღვათ
კოეფიციენტი... დარღვის და სხვა დარდი ღმერთმა ნუ განახოთ,
ძველს ხელი არ ახლოთ — განახლოთ, განახლოთ... გეყურით წინ,
ზოგჯერაც უკან მოგვხედოთ, ეს მთა და ეს ველი, უხედნი — გე-
ხედნოთ! მსით გადმოგილოცავთ ყველაფერს დანარჩენს და უზენა-
ესის — ველით ჩვენ განაჩენს. მშვიდობაში გეზიდოთ, გეცვითოთ ქუ-
ჩები, კეთილის შორჩილი — ბოროტის ურჩები, იყავით ახალი ცხოვ-
რების ბურჯები, საკოცნად გქონოდეთ საკოცნი ტუჩები... გეხვევით
და გკოცნით!

ჩქარი მატარებელი „სიჭაბუკე — სიბერე“ ხუთი წუთის შემდეგ
ჩამოღება მეორე ლიანდაგზე... ი ჩ ქ ა რ ე თ !

მე, თავს ბედნიერად ჩავთვლი, ბავშვობით კაცობა თუ გაგახარე-
ბინეთ,
ამ დროს გაფლანგულად არ ვთვლი, კარგი დრო თუ გაგატარებინეთ.
რის ანცობა, კაცო, სანთლით გლოცე, ამით რაღაც შვება თუკი პპოვე,
ამ ცდას გაცდენილად არ ვთვლი — გულის გასაღები თუ გიპოვე,
თუკი პირში სული მოგიბრუნე, თუკი თვალში სხივი ჩაგიყენე,
თუკი სიბერიდან მოგაბრუნე და დღესასწაული გაგიოთენე...
რაღას მერჩი, ძმაო, გიდგას გვერდში შენი ბიჭობა და სიჭაბუკე —
ის ბაჯაღლო გედოს ოქრო-მკერდში — ისევ იბიჭე და იჭაბუკე!

...ოდითგან აქ გმირთა სულები ესვენა,
სულ გმირთა მოედნად გექცოთ ეს ვ ე რ ა !
და მი მ ზ ი დ ვ ე ლ ო ბ ი ს კ ა ნ ო ნ ი ვ ე რ ი ს ა ,
თბილისის ამ თბილ და სამშო კვერისა,
შენა ხარ ვენახი — ისე შეგენახოთ,
როგორაც ტახტი და გვირგვინი ერისა...
გ ა გ ი მ ა რ ჯ ო თ !

თქვენი ღოცვით — სიცოცხლის უკანასკნელ წუთამდე, სხახ-
ლის უკანასკნელ წუთამდე, ხორცის უკანასკნელ ფლეთამდე,
სულის უკანასკნელ ცვეთამდე, გულის უკანასკნელ ფეთქამ-
დე თქვენზე მლოცველი...

ახლა ავტორსაც თუ იკითხავთ, იმასაც მოგახსენებთ... თქვე-
ნი ძმა, თქვენი პირის ზიარება და თუ არ აყვებით ენებს,
თქვენი ჭირის და ღვინის მოზიარე, მიწამდე თავს გიხრით ჩვე-
ნებს (ძველებსა და ახლებს), ვისთვისაც ვასხივებ მე სულის
ნამსხვრევებს და გულის ბოდვებს.

ჩემი სახელი, გვარი... განა რეზუსი არი. ვინც წერა-კითხ-
ვა იცის, მეის გაეხსნება კარი... მონა ღვთისა და ერის, თქვენს
წინ თავს მდაბლა ხრისო, თქვენი მოსისხლის მტერი — ნი-
შნაინიძე გიზო...
ჩაო!..

თქვენს გულში ვზივარ და სულ ვწუხდი, ამ ოქროს ხელიდან
გაშვებას,

ქედს ვუხრი...

ხარკს ვუხდი ყველაზე დიდ მეფეს —

მის უ დ ი დ ე ს ო ბ ა ს ,

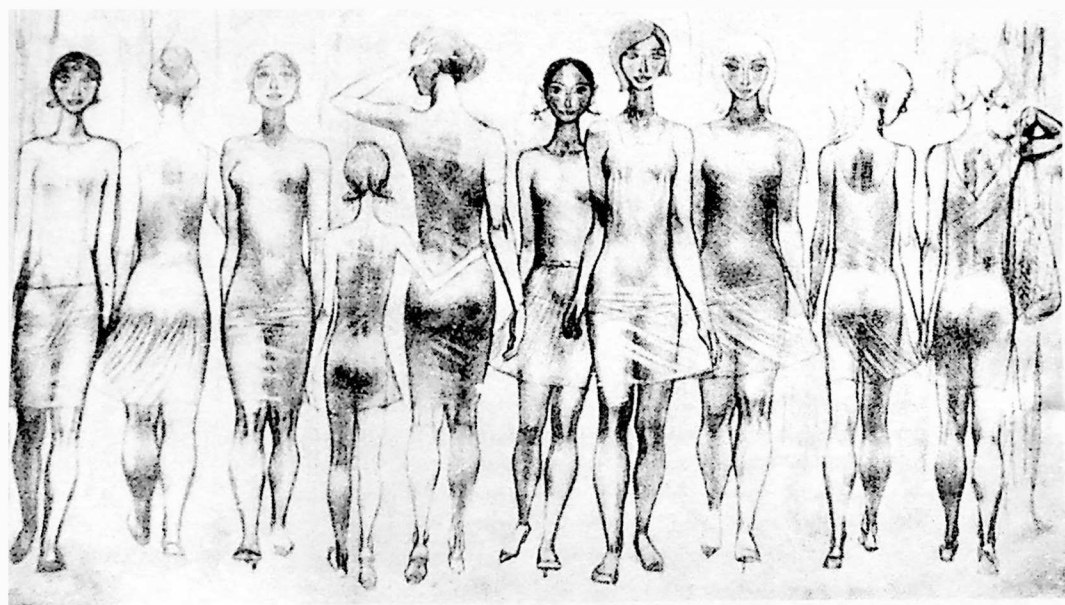
მის უ წ მ ი ნ დ ე ს ო ბ ა ს ,

მის უ გ ი ჟ ე ს ო ბ ა ს ,

მის უ ც ი გ ნ ე ს ო ბ ა ს ,

მის უ ტ კ ბ ი ლ ე ს ო ბ ა ს ...

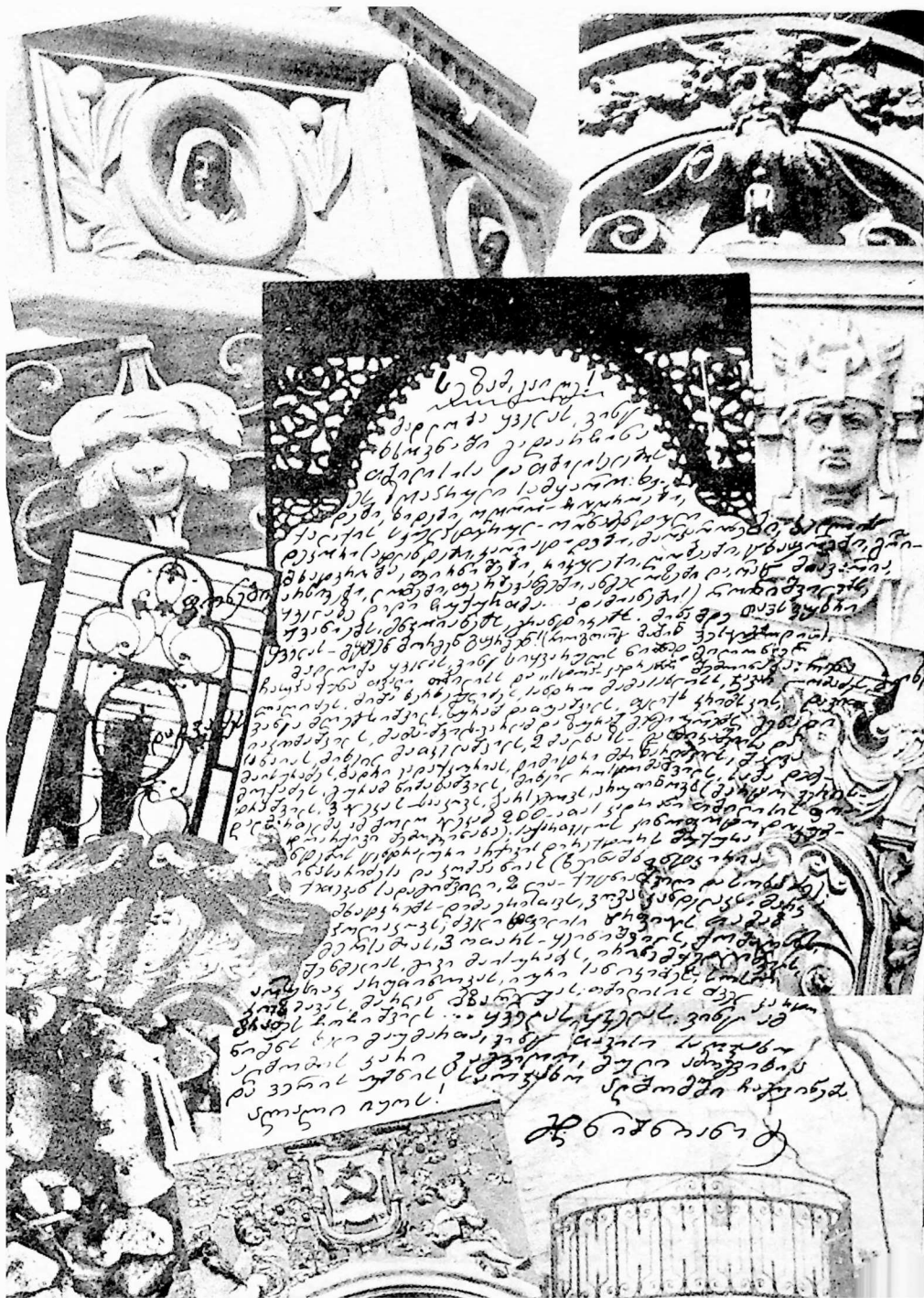
ბ ა ვ შ ვ ო ბ ა ს !

3/20/02 2002 of J. J. J. J.

Зубов
ОЗОНОВО.

ФОТОГРАФИЯ

АИВАЗОВА
ТИФЛИСЬ.

ФОТОГРАФИЯ

БАШИНДЖАГИЕВ
ТИФЛИСЬ
ГОСПОДИНСКИЙ ПР
ДОМЪ ЗНАКОМЫХ

ФОТОГРАФИЯ

Зубов
ОЗОНОВО

ФОТО
ОЗОНОВО

ЧЛЕНЪ СОТРУДНИКЪ
ИМПЕРАТОРСКАГО
САНКТ-ПЕТЕРБУРГСКАГО АРХЕОЛОГИЧЕСКАГО ОБЩЕСТВА
ПОЛУЧИТЕЛЬ
ВЫСОЧАЙШЕЙ
ИМПЕРАТОРСКОЙ НАГРАДЫ

А.С. РОИНОВЪ

ПОХВАЛЬНЫЙ
ОТЗЫВЪ
МОСКОВСКОГО
ВСЕРОССИЙСКОГО
ФОТОГРАФИЧЕСКАГО
ОБЩЕСТВА
ВЫСТАВКА
1889 ГОДА

ТИФЛИСЬ
КАВКАЗЪ

КАВКАЗСКАЯ ФОТОГРАФИЯ
— С. МИЧНИК —
Портреты, виды, репродукции
массовые снимки
фото-альбомы, фотографии
пакеты, фото-карты
корреспонденция по рис. и текст.

საქართველოს
საბჭოთაო
საზღვაო სავაჭრო
საბჭოთაო სავაჭრო
საბჭოთაო სავაჭრო
საბჭოთაო სავაჭრო
საბჭოთაო სავაჭრო
საბჭოთაო სავაჭრო

Продовольственная
фотография
Б.П. Мищенко
Тифлиси.

Александр Александрович
Бурсегов
Фотопроф

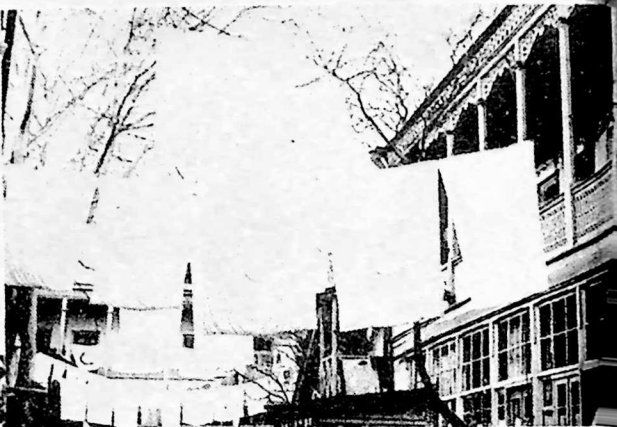
მეგობრებო... მეგობრებო...

1941 წლის 11 ივნისს.
 სიბერეში 14 წელიწადი.
 3 ყვებში ჩამოვიყვანე.
 ზღაპრის მსახიობი
 მომეცა...
 სოფელი დაეწყო,
 ნაღვლიანი ღრუბლები!
 ჩემი მეგობრებო!
 ჩემი მეგობრებო!
 ჩემი მეგობრებო!

გადარჩენილი, ჩემი მეგობრებო!
 გადარჩენილი!

გაბიჭი გაბიჭი !

ո, Լուսինա !

դո՛ւք Լուսինա մեծերն ջանքով...

դո՛ւք Լուսինա -

հայրենի Լուսինա,

յանտու մեծ ուր, մեծեր, մեծեր,

մեծ ջանքով, մեծեր,

Լուսինա մեծ ջանքով...

Երբեք չես լսել հայրենի Լուսինա

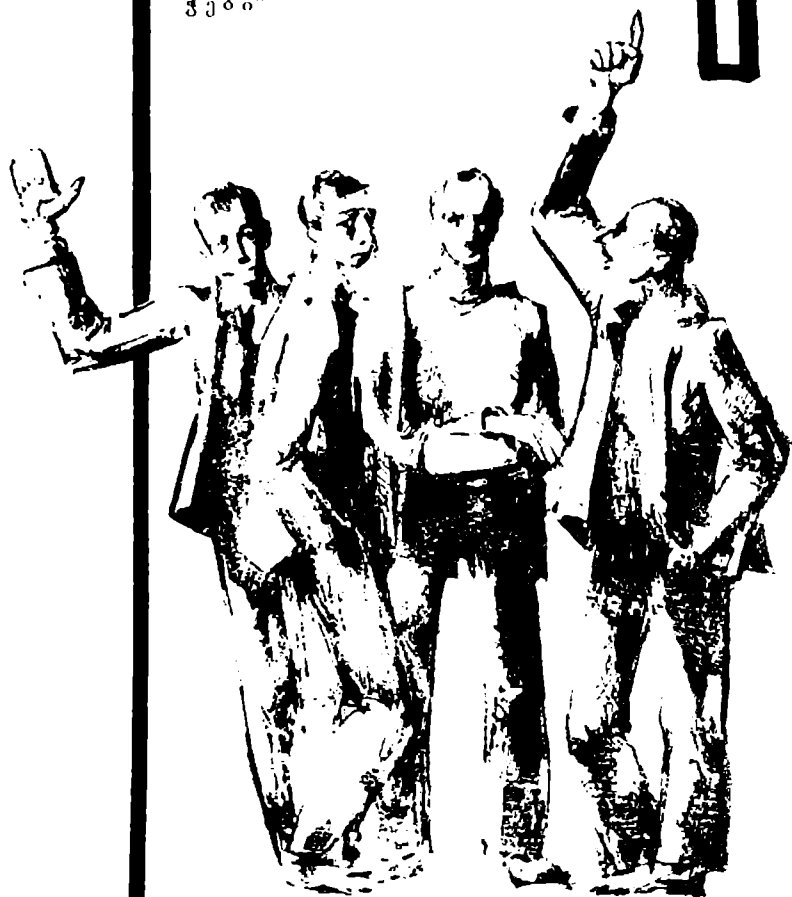
դո՛ւք դուք հայրենի Լուսինա

հայրենի Լուսինա !

Գ. Մանուկյան

სახსოვრად

ქანდაქართათვის, ანუ ალავერდი თბილისელ მოქანდაკეებთან ესკიზი ჯგუფური კომპოზიციისა „თბილისელი ბიჭები“

ბარემ აქვე ისიცა ვთქვათ ვინ და სად? პასუხი კითხვაშია — პალინდრომი „ბარემ“ უკულმა „მერაბია“. რახან სახელი ვიცით გვარის მიხედვდრა არ გავგიჟირდება. ქანდაკება გამოძერწოს ურთმა მერაბმა და დაიდგას მეორე მერაბის სახელობის ქუჩაზე, მეტრო „რუსთაველის“ გვერდით რესტავრირებულ რწმენის კედელთან

ბოლოთქმა

ცისარტყელებმა მოხაზეს რკალი
სამოთხის კარის.. ნიშნად დარისა —
„ვარდის ფურცლობის ნიშანი არის
და დრო ახალი პაემანისა“.
მსურდა — არ მსურდა მაინც გასრულდა
ესე ამბავი დაულამბავი,
ყელამდე ვალში ვრჩები წარსულთან —
დაულანდავით, გაურანდავით.
აჰა, განიხვნა თბილისის კარი,
აჰა, გზა-კვალი კეთილ-კვეთილი,
თ ბ ი ლ ი ს ო, ჩემგან გწერია ჯვარი,
თ ბ ი ლ ი ს ზ ე დავსვათ ბოლო წერტილი.

მგობარო!
ეს გვერდი
იყოს ჩენი
ცნობის ფურცელი.
თუ სიყრმის
წლების
გახსენებით ვერ
გაძეხი,
მხიარული ან
სუდიანი ამ-
ბავი — ვიღაც
და რაღაც
კიდევ დაგვრჩა
მოსაგონარი
— ა, ბატონო,
ჩენი გვერდი
და თქვენი
კალამი: შეავსეთ
წიგნის ეს სუფთა
ფურცელი, ასლი
კი მე
გამომიგზავნეთ,
რომ ასლი —
დედანთან და
ავტორი-თქვენთან
სწორი იყოს.
თუ ამ
წიგნს მეორე
სიცოცხლე უწერია —
გამოვიყენებ.
ჩემი მისამართი:
თბილისი,
ჭონქაძის ქ. № 10 ა/1
საფოსტო ინდექსი: 380007.
ტელ. 99-67-09.

მკითხველის გვერდი

შ ი ნ ა ა რ ს ი

„პაემანი ვერაზე“ — რევენზია	5
პროლოგი	13
პროლოგის ეპილოგი. ათადან ბაბადან უმღეროდნენ თბილისს...	16
რეტრო — ცოტა ისტორია.	
მთავარია მოქალაქეობა და არა ქალაქელობა, და მაინც, თბილისელობა პროფესიაა!	20
სადღეგრძელო № 1 შევარცხენიე ის სადღეგრძელო, რომელიც... ჭიქის ხელში აღე-ბამდეა მოფიქრებული.	
... მოდიტო, გაუმარჯოს, ბიჭებო, ქუჩაში ჩვენს პირველ გამოლოლებას, ჩვენს ლამაზ ჭია-მაიებს	42
კარუსელი (გაგაცინოთ!)	
ჰიმნი სიცილს (ნოტებით). მუსიკა ნუნუ ღულაშვილისა.	
ალავერდი ვერელებთან!	58
ვისი სული გასურს?	63
№ 2 მეჯღანე აკოფა, მელიტონ ბიძია	66
რეტრო. საცა ჯარისკაცი — იქაც გენერალი. კონიაკის ქარხნის საუწყებო დაცვის ერთვარსკვლავიანი მუშაკი	68
№ 3 სველი ხელმწიფე	70
№ 4 არა პურიტა ერთითა, მარა...	73
№ 5 ჩვენს ქართულ-ქურთველებს, გაუმარჯოს!	78
№ 6 ტრუბკა და ჩოლახა — კინტო და ყარაჩოღელი	87
№ 7 აბა, ხაბარდა, წარსულს ჩაბარდა — ტარანტასები, ეტლი...	91
№ 8 მენიუ-შენიუ-ჩვენიუ იცოდა...	
რეტრო. ვერელების ვერნისაჟი — დავით კაკაბაძე	93
№ 9 პირველად გავიგეთ, რა იყო სიკვდილი.	
ომი	103
№ 10 საღოლ, ბაბაიანც!...	107
№ 11 ტომრიანი კაცი. პიტლერი და შოშიაო...	108
№ 12 ადე, სონა... პრიბოორ!	
გუტენ მორგენ, გურგენ: ამერიკა, აფრიკა... ჟანგინი რაფიკა — „პორნოსეანების გრაფიკი“	112
№ 13 მენახშირე ნახშირის ყიდის	116
№ 14 ილიკო ქურხული; რეტრო; სპარტაკ ბალაშვილი, პეტრე გრუზინსკი, ჯანო ბაგრატიონი	118
№ 15 ვასო გომიაშვილი, დათო გომიაშვილი, სესილია თაყაიშვილი, სანდრო ჟორჟოლიანი, ეროსი მანჯგალაძე	125
№ 16 საშუა მარიაკი. კარუსელი	133
№ 17 მოარული ბოლბერტები — ფრთოსანი მღებავები — ჩვენი აისორები	134

№ 18 საღამო ღვთისაა	136
№ 19 ებრაელ ისაკა მკეჟედს ქული მოეუხადო!	
იგნასიო სოლუაგა და ლალო გუდიაშვილი;	
ვერელების ვერნისაჲი — რობერტ სტურუა	142
№ 20 ზურაბ ანჯაფარიძე. ჯამბაზების პროლოგი მეგრულად;	
ოსიკო. ბარათაშვილი, პაატა ბურჭულაძე	149
№ 21 ვერის ქუდოსნები: ოთარ მგელაძე, დოდო აბაშიძე, თენგიზ კაკელიძე, კოტე წულეისკირი, გოგი ქარსელაძე.	
ვერელების ვერნისაჲი — ელენე ახვლედიანი, ქეთევან მაღალაშვილი	154
№ 22 ქალაქის პირველი ყოჩი. რეტრო — ძველი თბილისელი ფალავნები	167
№ 23 თოკის მეგობრები — გურამ თიკანაძე, გურამ რჩეულიშვილი	176
№ 24 ჭაბუკი ამირეჯიბი, ოთარ მელეინეთუხუცესი	184
№ 25 ჯაბახანა (ავთანდილ ჯავახიშვილი), ნოდარ ქუთათელაძე	185
№ 26 ალე პოპ!	
ჩენი სიჭაბუკის „ოქროს სიდუხჭირე“. კარუსელი	194
№ 27 ვერის ბაზარი	199
№ 28 ნეტავ უკან ბრუნდებოდნენ წლები...	
საშა პარტნოი, ელისაბედ ჩერქეზიშვილი, იოსებ იმედაშვილი, ვარო ვარდიაშვილი, სოლომონ ლორთქიფანიძე, პარმენ ქაჯაია და სხვანი	207
№ 29 გალა...ქტიონი!	
ვერელების ვერნისაჲი — უნა ჯაფარიძე, ზურაბ ლეჟავა. უშანგი ჩხეიძე, ბუბუსია თვალაშვილი, დათა გამრეკელი, ჯანსუღ ჩარკვიანი, ნელი დოლიძე, იუნონა კუჟულაძე. კარუსელი — რუსიკო თიკანაძე. სხვისი გაზაფხული	209
№ 30 ბაშირ შამბე. კარუსელი — მილიციის გენერალი (ვერელი) ბესო ბალავაძე. რეტრო — აბო თბილელის ნაშეირი. ალა-მაჰმად-ხანის დინასტიის შავი მარგალიტი — იზეტ ყაჯარი! სინკა — ლილა. ქუჩის ძაღლების მეგობარი ბიჭები. 14500-დან ყველაზე საშინელი ომი; ომობანას „თამაში“; ვირების მობილიზაცია	224
№ 31 ნიაზა. კარუსელი — რისი სკაპენის ოინები! „შენ არზრუმის ყვავილი ხარ, გულნარა“. ბოცო, ბადრი, ინოლა; კაცი-გამოცანა — ანთიმოზ ვერელი; სიურპრიზი რეპროზიტო, რეჟერენი გაფრენით — ავთოშრობოლი ავთო გუნია... ბოდიში, სიუ ზომ არ დაგვიპატიო?... სულხანის ბაღი — ქვათა ღაღადი — მშაკაცობის ტრაქტატი. ბიძინა ავალიშვილი, „ბერძენა“, „წოქეს“ წოქერაცეები. ზემელი — სიცილის სამოთხე. დგინოზავრების მეფე-კუკუერი ქლენტის კაიხეული ნეკროლოგი	240
№ 32 გოგი გელაშვილი—„მასკოვ“; ობლების პრეზიდენტი — შოთა დედაბრიშვილი. ვერელების ვერნისაჲი — ავთანდილ ვარაზი, უარი ნობელის პრემიაზე	275
№ 33 „ვერე საგაბაშვილო მამული ყოფილა“...	295
№ 34 მიყვარს ძველი წერილების ქექვა. რეტრო — ოთარ ეგაძე.	
სადა ხართ ზარზმის ზარებო! ბოროტების სიახლენი (ანონსი).	
კაცი, რომელიც რაც მიწის ზევითაა, ათი იმდენი — ქვევით.	

„ბუხანკა“ პურის მადლი; მაგდანას ლურჯები, წითლები, ყვითლები . . .	301
№ 35 „გამაჩერა, სიგარეტი მთხოვა“. ფილიპ მორისი. რეტრო — ყოფილი ვერის, ყოფილი კიროვისა და ახლა ისევ ძველი ვერის ბაღი . . .	315
№ 36 მოზარდის ადმინისტრატორი რობერტ ტურაბოვი; გოგი ცაბაძე. როგორ გაგვაგლო სადარბაზოდან და მერე როგორ მოვენატრეთ ერთ თბილისელ დედაბერს; „ტრაგედია უგმიროდ“ ანუ ტელეფონით არევის სეველიანი ისტორია . .	319
№ 37 „ამ ვიწრო ქუჩაზე...“ რევაზ და თამაზ გამყრელიძეები. კარუსელი — უმაღლეს მათემატიკას ჩემი უმდაბლესი სალამი! სტურუების დინასტია; დათო პირველი და დათო II (ყიფიანები); ოლიმპიელის ქართველი დედა. კოლხი მედეა და მისი ქმარშვილი . . .	327
№ 38 „ახლა თბილისში გამარონია...“ თბილისის გრანდები; იოსებ ჟორდანიაშვილი — მაშველი რგოლი — გვირგვინი . .	345
№ 39 „მან ჩემ სტრიქონშიც ვერ მოასწრო გარდაცვალება“. ისევ ომი. თბილისის ხიზნები; გუთანში შებმული მეწველი ძროხა; 1942 წლის 28 აგვისტო; ყოფაქცევაში — 4; სიცილ-ტირილში . . .	352
№ 40 შოთა რუსთაველი ვერაზე. თბილისელობა საპასპორტო რეჟიმით როდი წყდება. როცა „ქართველი“ ოქროდ ფასობდა . . .	362
№ 41 „სიონში შვეალ“; ვალოდები და ვერისუბნის მელოდიები. კარუსელი — აქედან და ვიჩინამდე! . . .	365
№ 42 რის ბიტლსები! გურამ ასათიანი და უილიამ საროიანი — ურეს გნუმ, ტო! ბიჭების კორიანტელი. კარუსელი: ამხანაგობა „ოქროს ქოშები“ და საპონი „ოქროს დუხებიანი მაშალი“. შოთა სალუქვაძე . . .	371
№ 43 ახლა სხვა უბნის პირველი დესპანნი. დეიდა ვერიქა. „შურკა ბეზრუკი“. მოვიდნენ, ნახეს, დაგლიჯეს... . . .	382
№ 44 სიმონია სხირტლაძეს, გაუძარჯოს, ქართული სუფრის თამადა-მასწავლებელს. ისევ ომი, შებინტული ფანჯრები. კარუსელი — ქალაქის კომენდანტი; ვილცა მაკლია თვალში... . . .	389
№ 45 მე, ბოდიშს მოვითხოვ ბინდისფერ წარსულთან... . . .	395
ეპილოგის პროლოგი (ანუ ნეკროლოგი ქოჩორს). კამათს ელის კამათელი. კარუსელი — ნიაზას დიალოგი ნარდის დიდოსტატ კირილე პაჭკორიასთან. თეთრად ბარდნის ხსოვნა ვერის . . .	396
პროლოგის ეპილოგი. რეტრო — №1. ქარხნის ენოთეა. ჩვენი ხნის ღვინოები და უფრო ძველიც — ნაპოლეონ ბონაპარტის მარნიდან. . . .	
საბულალტრო ღირიკა	398
ღია წერილი XXI ს. ვერელებს	408
აღსარება. რეტრო. მარქსი — ხულოგანი	409
მიღება-გადაბარების აქტი	417
ბოლოთქმა	

ГИЗО НИШНИАНИДЗЕ

СВИДАНИЕ В ВЕРИЙСКОМ КВАРТАЛЕ

(на грузинском языке)

Издательство «Мерани», ул. Руставели 42.
Тбилиси 1990.

რედაქტორი ნოდარ გურეშიძე

გამომცემლობის რედაქტორი მანანა სანადირაძე
მხატვარი ვახტანგ რურუა
მხატვრული რედაქტორი დავით რაზმაძე
კორექტორები: შიია ჩხაიძე, რუსუდან გოცირიძე.

დამკაბადონებელი ანტონ მამრიკიშვილი
ოპერატორი რუსუდან გრიგოლია

ჩაბარდა წარმოებას 29.12.89 წ. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 16.09.90 წ.
ფორმატი 60×84¹/₁₆. საბეჭდი ქაღალდი ოფსეტური. გარნიტურა აკა-
დემიური. ბეჭდვა ოფსეტური. პირობითი ნაბეჭდი ფურცელი 18.01.
საადრიცხეო-საგამომცემლო ფურცელი 32,26. პირობითი საღებავგა-
ტარება 32. ტირაჟი 15 000 ეგზ. შეკვეთა № 3351

ფასი 25 მან.

გამომცემლობა „მერანი“, რუსთაველის პრ. 42. თბილისი 1990